។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយេ

ជាតក-អដ្ឋកថា

(តតិយោ ភាគោ)

៤. ចតុក្កនិបាតោ

១. កាលិង្គវគ្គោ

[៣០១] ១. ចូឡកាលិង្គជាតកវណ្ណនា

វិវរថិមាសំ ទ្វារន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចតុន្នំ បរិព្ពាជិកានំ បព្ពជ្ជំ អារព្ភ កថេសិ។ វេសាលិយំ កិរ លិច្ឆវិរាជូនំ សត្ត សហស្សានិ សត្ត សតានិ សត្ត ច លិច្ឆវី វសឹសុ។ តេ សព្ពេបិ បុច្ឆាបដិបុច្ឆាចិត្តកា អហេសុំ។ អថេកោ បញ្ចសុ វាទសតេសុ ព្យត្តោ និគណ្ឋោ វេសាលិយំ សម្បាបុណិ, តេ តស្ស សង្គហំ អកំសុ។ អបរាបិ ឯវរូបា និគណ្ឋី សម្បាបុណិ ។ រាជានោ ទ្វេបិ ជនេ វាទំ ការេសុំ, ឧភោបិ សទិសាវ អហេសុំ។ តតោ លិច្ឆវីនំ ឯតទហោសិ “ឥមេ ទ្វេបិ បដិច្ច ឧប្បន្នោ បុត្តោ ព្យត្តោ ភវិស្សតី”តិ។ តេសំ វិវាហំ ការេត្វា ទ្វេបិ ឯកតោ វាសេសុំ។ អថ នេសំ សំវាសមន្វាយ បដិបាដិយា ចតស្សោ ទារិកាយោ ឯកោ ច ទារកោ ជាយិ។ ទារិកានំ “សច្ចា, លោលា, អវវាទិកា, បដិច្ឆាទា”តិ នាមំ អកំសុ, ទារកស្ស “សច្ចកោ”តិ។ តេ បញ្ចបិ ជនា វិញ្ញុតំ បត្តា មាតិតោ បញ្ច វាទសតានិ, បិតិតោ បញ្ច វាទសតានីតិ វាទសហស្សំ ឧគ្គណ្ហឹសុ។ មាតាបិតរោ ទារិកានំ ឯវំ ឱវទឹសុ “សចេ កោចិ គិហី តុម្ហាកំ វាទំ ភិន្ទិស្សតិ, តស្ស បាទបរិចារិកា ភវេយ្យាថ។ សចេ បព្ពជិតោ ភិន្ទិស្សតិ, តស្ស សន្តិកេ បព្ពជេយ្យាថា”តិ។

អបរភាគេ មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។ តេសុ កាលកតេសុ សច្ចកនិគណ្ឋោ តត្ថេវ វេសាលិយំ លិច្ឆវីនំ សិប្បំ សិក្ខាបេន្តោ វសិ។ ភគិនិយោ ជម្ពុសាខំ គហេត្វា វាទត្ថាយ នគរា នគរំ ចរមានា សាវត្ថឹ បត្វា នគរទ្វារេ សាខំ និខណិត្វា “យោ អម្ហាកំ វាទំ អារោបេតុំ សក្កោតិ គិហី វា បព្ពជិតោ វា, សោ ឯតំ បំសុបុញ្ជំ បាទេហិ វិកិរិត្វា បាទេហេវ សាខំ មទ្ទតូ”តិ ទារកានំ វត្វា ភិក្ខាយ នគរំ បវិសឹសុ។ អថាយស្មា សារិបុត្តោ អសម្មដ្ឋដ្ឋានំ សម្មជ្ជិត្វា រិត្តឃដេសុ បានីយំ ឧបដ្ឋបេត្វា គិលានេ ច បដិជគ្គិត្វា ទិវាតរំ សាវត្ថឹ បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ តំ សាខំ ទិស្វា ទារកេ បុច្ឆិ, ទារកា តំ បវត្តឹ អាចិក្ខឹសុ។ ថេរោ ទារកេហេវ បាតាបេត្វា មទ្ទាបេត្វា “យេហិ អយំ សាខា ឋបិតា, តេ កតភត្តកិច្ចាវ អាគន្ត្វា ជេតវនទ្វារកោដ្ឋកេ មំ បស្សន្តូ”តិ ទារកានំ វត្វា នគរំ បវិសិត្វា កតភត្តកិច្ចោ វិហារទ្វារកោដ្ឋកេ អដ្ឋាសិ។ តាបិ បរិព្ពាជិកា ភិក្ខាយ ចរិត្វា អាគតា សាខំ មទ្ទិតំ ទិស្វា “កេនាយំ មទ្ទិតា”តិ វត្វា “សារិបុត្តត្ថេរេន, សចេ តុម្ហេ វាទត្ថិកា, ជេតវនទ្វារកោដ្ឋកំ គច្ឆថា”តិ ទារកេហិ វុត្តា បុន នគរំ បវិសិត្វា មហាជនំ សន្និបាតេត្វា វិហារទ្វារកោដ្ឋកំ គន្ត្វា ថេរំ វាទសហស្សំ បុច្ឆឹសុ។ ថេរោ តំ វិស្សជ្ជេត្វា “អញ្ញំ កិញ្ចិ ជានាថា”តិ បុច្ឆិ។ “ន ជានាម, សាមី”តិ។ “អហំ បន វោ កិញ្ចិ បុច្ឆាមី”តិ។ “បុច្ឆ, សាមិ, ជានន្តិយោ កថេស្សាមា”តិ។

ថេរោ “ឯកំ នាម កិ”ន្តិ បុច្ឆិ។ តា ន ជានឹសុ។ ថេរោ វិស្សជ្ជេសិ។ តា “អម្ហាកំ, សាមិ, បរាជយោ, តុម្ហាកំ ជយោ”តិ អាហំសុ។ “ឥទានិ កឹ ករិស្សថា”តិ? “អម្ហាកំ មាតាបិតូហិ អយំ ឱវាទោ ទិន្នោ ‘សចេ វោ គិហី វាទំ ភិន្ទិស្សតិ, តស្ស បជាបតិយោ ភវេយ្យាថ។ សចេ បព្ពជិតោ, តស្ស សន្តិកេ បព្ពជេយ្យាថា’តិ, បព្ពជ្ជំ នោ ទេថា”តិ។ ថេរោ “សាធូ”តិ វត្វា តា ឧប្បលវណ្ណាយ ថេរិយា សន្តិកេ បព្ពាជេសិ។ តា សព្ពាបិ ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, សារិបុត្តត្ថេរោ ចតុន្នំ បរិព្ពាជិកានំ អវស្សយោ ហុត្វា សព្ពា អរហត្តំ បាបេសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស ឯតាសំ អវស្សយោ អហោសិ, ឥទានិ បន បព្ពជ្ជាភិសេកំ ទាបេសិ, បុព្ពេ រាជមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កាលិង្គរដ្ឋេ ទន្តបុរនគរេ កាលិង្គរាជេ រជ្ជំ ការេន្តេ អស្សករដ្ឋេ បាដលិនគរេ អស្សកោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ កាលិង្គោ សម្បន្នពលវាហនោ សយម្បិ នាគពលោ បដិយោធំ ន បស្សតិ។ សោ យុជ្ឈិតុកាមោ ហុត្វា អមច្ចានំ អារោចេសិ “អហំ យុទ្ធត្ថិកោ, បដិយោធំ បន ន បស្សាមិ, កឹ ករោមា”តិ។ អមច្ចា “អត្ថេកោ, មហា

រាជ, ឧបាយោ, ធីតរោ តេ ចតស្សោ ឧត្តមរូបធរា, តា បសាធេត្វា បដិច្ឆន្នយានេ និសីទាបេត្វា ពលបរិវុតា គាមនិគមរាជធានិយោ ចរាបេថ។ យោ រាជា តា អត្តនោ គេហេ កាតុកាមោ ភវិស្សតិ, តេន សទ្ធឹ យុទ្ធំ ករិស្សាមា”តិ វទឹសុ។ រាជា តថា ការេសិ។ តាហិ គតគតដ្ឋានេ រាជានោ ភយេន តាសំ នគរំ បវិសិតុំ ន ទេន្តិ, បណ្ណាការំ បេសេត្វា ពហិនគរេយេវ វសាបេន្តិ។ ឯវំ សកលជម្ពុទីបំ វិចរិត្វា អស្សករដ្ឋេ បាដលិនគរំ បាបុណឹសុ។ អស្សកោបិ នគរទ្វារានិ បិទហាបេត្វា បណ្ណាការំ បេសេសិ។ តស្ស នន្ទិសេនោ នាម អមច្ចោ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ ឧបាយកុសលោ។ សោ ចិន្តេសិ “ឥមា កិរ រាជធីតរោ សកលជម្ពុទីបំ វិចរិត្វា បដិយោធំ ន លភឹសុ, ឯវំ សន្តេ ជម្ពុទីបោ តុច្ឆោ នាម អហោសិ, អហំ កាលិង្គេន សទ្ធឹ យុជ្ឈិស្សាមី”តិ។ សោ នគរទ្វារំ គន្ត្វា ទោវារិកេ អាមន្តេត្វា តាសំ ទ្វារំ វិវរាបេតុំ បឋមំ គាថមាហ –

១. “វិវរថិមាសំ ទ្វារំ, នគរំ បវិសន្តុ អរុណរាជស្ស;
សីហេន សុសិដ្ឋេន, សុរក្ខិតំ នន្ទិសេនេនា”តិ។

តត្ថ **អរុណរាជស្សា**តិ សោ ហិ រជ្ជេ បតិដ្ឋិតកាលេ រដ្ឋនាមវសេន អស្សកោ នាម ជាតោ, កុលទត្តិយំ បនស្ស នាមំ អរុណោតិ ។ តេនាហ “អរុណរាជស្សា”តិ។ **សីហេនា**តិ បុរិសសីហេន។ **សុសិដ្ឋេនា**តិ អាចរិយេហិ សុដ្ឋុ អនុសាសិតេន។ **នន្ទិសេនេនា**តិ មយា នន្ទិសេនេន នាម។

សោ ឯវំ វត្វា ទ្វារំ វិវរាបេត្វា តា គហេត្វា អស្សករញ្ញោ ទត្វា “តុម្ហេ មា ភាយិត្ថ, យុទ្ធេ សតិ អហំ ជិនិស្សាមិ, ឥមា ឧត្តមរូបធរា រាជធីតរោ មហេសិយោ ករោថា”តិ តាសំ អភិសេកំ ទាបេត្វា តាហិ សទ្ធឹ អាគតេ បុរិសេ “គច្ឆថ, តុម្ហេ រាជធីតូនំ អស្សករាជេន មហេសិដ្ឋានេ ឋបិតភាវំ តុម្ហាកំ រញ្ញោ អាចិក្ខថា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ តេ គន្ត្វា អារោចេសុំ។ កាលិង្គោ “ន ហិ នូន សោ មយ្ហំ ពលំ ជានាតី”តិ វត្វា តាវទេវ មហតិយា សេនាយ និក្ខមិ។ នន្ទិសេនោ តស្ស អាគមនំ ញត្វា “អត្តនោ កិរ រជ្ជសីមាយមេវ ហោតុ, មា អម្ហាកំ រញ្ញោ រជ្ជសីមំ ឱក្កមតុ, ឧភិន្នំ រជ្ជានំ អន្តរេ យុទ្ធំ ភវិស្សតី”តិ សាសនំ បេសេសិ។ សោ សាសនំ សុត្វា អត្តនោ រជ្ជបរិយន្តេយេវ អដ្ឋាសិ។ អស្សកោបិ អត្តនោ រជ្ជបរិយន្តេ អដ្ឋាសិ។ តទា ពោធិសត្តោ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា តេសំ ទ្វិន្នំ រជ្ជានំ អន្តរេ បណ្ណសាលាយំ វសតិ។ កាលិង្គោ ចិន្តេសិ “សមណា នាម កិញ្ចិ ជានិស្សន្តិ, កោ ជានាតិ, កឹ ភវិស្សតិ, កស្ស ជយោ វា បរាជយោ វា ភវិស្សតិ, តាបសំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ អញ្ញាតកវេសេន ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា “ភន្តេ, កាលិង្គោ ច អស្សកោ ច យុជ្ឈិតុកាមា អត្តនោ អត្តនោ រជ្ជសីមាយមេវ ឋិតា, ឯតេសុ កស្ស ជយោ ភវិស្សតិ, កស្ស បរាជយោ”តិ បុច្ឆិ។ មហាបុញ្ញ, អហំ “អសុកស្ស ជយោ, អសុកស្ស បរាជយោ”តិ ន ជានាមិ, សក្កោ បន ទេវរាជា ឥធាគច្ឆតិ, តមហំ បុច្ឆិត្វា កថេស្សាមិ, ស្វេ អាគច្ឆេយ្យាសីតិ។ សក្កោ ពោធិសត្តស្ស ឧបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា និសីទិ, អថ នំ ពោធិសត្តោ តមត្ថំ បុច្ឆិ។ ភន្តេ, កាលិង្គោ ជិនិស្សតិ, អស្សកោ បរាជិស្សតិ, ឥទញ្ចិទញ្ច បុព្ពនិមិត្តំ បញ្ញាយិស្សតីតិ។

កាលិង្គោ បុនទិវសេ អាគន្ត្វា បុច្ឆិ, ពោធិសត្តោបិស្ស អាចិក្ខិ។ សោ “កឹ នាម បុព្ពនិមិត្តំ ភវិស្សតី”តិ អបុច្ឆិត្វាវ “អហំ កិរ ជិនិស្សាមី”តិ ឧដ្ឋាយ តុដ្ឋិយា បក្កាមិ។ សា កថា វិត្ថារិកា អហោសិ។ តំ សុត្វា អស្សកោ នន្ទិសេនំ បក្កោសាបេត្វា “កាលិង្គោ កិរ ជិនិស្សតី , មយំ បរាជិស្សាម, កឹ នុ ខោ កាតព្ព”ន្តិ អាហ។ សោ “កោ ឯតំ ជានាតិ មហារាជ, កស្ស ជយោ វា បរាជយោ វា, តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថា”តិ រាជានំ អស្សាសេត្វា ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “ភន្តេ, កោ ជិនិស្សតិ, កោ បរាជិស្សតី”តិ បុច្ឆិ។ “កាលិង្គោ ជិនិស្សតិ, អស្សកោ បរាជិស្សតី”តិ? “ភន្តេ, ជិនន្តស្ស បុព្ពនិមិត្តំ កឹ ភវិស្សតិ, កឹ បរាជិនន្តស្សា”តិ? “មហាបុញ្ញ, ជិនន្តស្ស អារក្ខទេវតា សព្ពសេតោ ឧសភោ ភវិស្សតិ, ឥតរស្ស សព្ពកាឡកោ, ឧភិន្នម្បិ អារក្ខទេវតា យុជ្ឈិត្វា ជយបរាជយំ ករិស្សន្តី”តិ។ នន្ទិសេនោ តំ សុត្វា ឧដ្ឋាយ គន្ត្វា រញ្ញោ សហាយេ សហស្សមត្តេ មហាយោធេ គហេត្វា អវិទូរេ បព្ពតំ អភិរុយ្ហ “អម្ភោ, អម្ហាកំ រញ្ញោ ជីវិតំ ទាតុំ សក្ខិស្សថា”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, សក្ខិស្សាមា”តិ។ “តេន ហិ ឥមស្មឹ បបាតេ បតថា”តិ។ តេ បតិតុំ អារភឹសុ។ អថ នេ វារេត្វា “អលំ ឯត្ថ បតនេន, អម្ហាកំ រញ្ញោ ជីវិតំ ទាតុំ សុហទយា អនិវត្តិនោ ហុត្វា យុជ្ឈថា”តិ អាហ។ តេ សម្បដិច្ឆឹសុំ។

អថ សង្គាមេ ឧបដ្ឋិតេ កាលិង្គោ “អហំ កិរ ជិនិស្សាមី”តិ វោសានំ អាបជ្ជិ, ពលកាយាបិស្ស “អម្ហាកំ កិរ ជយោ”តិ វោសានំ អាបជ្ជិត្វា សន្នាហំ អកត្វា វគ្គវគ្គា ហុត្វា យថារុចិ បក្កមឹសុ, វីរិយករណកាលេ វីរិយំ ន ករឹសុ។ ឧភោបិ រាជានោ អស្សំ អភិរុហិត្វា “យុជ្ឈិស្សាមា”តិ អញ្ញមញ្ញំ ឧបសង្កមន្តិ។ ឧភិន្នំ អារក្ខទេវតា បុរតោ គន្ត្វា កាលិង្គរញ្ញោ អារក្ខទេវតា សព្ពសេតោ ឧសភោ អហោសិ, ឥតរស្ស សព្ពកាឡកោ។ តា ទេវតាបិ អញ្ញមញ្ញំ យុជ្ឈនាការំ ទស្សេន្តា ឧបសង្កមឹសុ។ តេ បន ឧសភា ឧភិន្នំ រាជូនំយេវ បញ្ញាយន្តិ, ន អញ្ញេសំ។ នន្ទិសេនោ អស្សកំ បុច្ឆិ “បញ្ញាយតិ តេ, មហារាជ, អារក្ខទេវតា”តិ។ “អាម, បញ្ញាយតី”តិ។ “កេនាការេនា”តិ។ “កាលិង្គរញ្ញោ អារក្ខទេវតា សព្ពសេតោ ឧសភោ ហុត្វា បញ្ញាយតិ, អម្ហាកំ អារក្ខទេវតា សព្ពកាឡកោ កិល

មន្តោ ហុត្វា តិដ្ឋតី”តិ។ “មហារាជ, តុម្ហេ មា ភាយថ, មយំ ជិនិស្សាម, កាលិង្គោ បរាជិស្សតិ, តុម្ហេ អស្ស បិដ្ឋិតោ ឱតរិត្វា ឥមំ សត្តឹ គហេត្វា សុសិក្ខិតសិន្ធវំ ឧទរបស្សេ វាមហត្ថេន ឧប្បីឡេត្វា ឥមិនា បុរិសសហស្សេន សទ្ធឹ វេគេន គន្ត្វា កាលិង្គរញ្ញោ អារក្ខទេវតំ សត្តិប្បហារេន បាតេថ, តតោ មយំ សហស្សមត្តា សត្តិសហស្សេន បហរិស្សាម , ឯវំ កាលិង្គស្ស អារក្ខទេវតា នស្សិស្សតិ, តតោ កាលិង្គោ បរាជិស្សតិ, មយំ ជិនិស្សាមា”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ នន្ទិសេនេន ទិន្នសញ្ញាយ គន្ត្វា សត្តិយា បហរិ, សូរយោធសហស្សាបិ អមច្ចា សត្តិសហស្សេន បហរឹសុ។ អារក្ខទេវតា តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ, តាវទេវ កាលិង្គោ បរាជិត្វា បលាយិ។ តំ បលាយមានំ ទិស្វា សហស្សមត្តា អមច្ចា “កាលិង្គោ បលាយតី”តិ ឧន្នទឹសុ។ កាលិង្គោ មរណភយភីតោ បលាយមានោ តំ តាបសំ អក្កោសន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

២. “ជយោ កលិង្គានមសយ្ហសាហិនំ, បរាជយោ អនយោ អស្សកានំ;
ឥច្ចេវ តេ ភាសិតំ ព្រហ្មចារិ, ន ឧជ្ជុភូតា វិតថំ ភណន្តី”តិ។

តត្ថ **អសយ្ហសាហិន**ន្តិ អសយ្ហំ ទុស្សហំ សហិតុំ សមត្ថានំ។ **ឥច្ចេវ តេ ភាសិត**ន្តិ ឯវំ តយា កូដតាបស លញ្ជំ គហេត្វា បរាជិនករាជានំ ជិនិស្សតិ, ជិននរាជានញ្ច បរាជិស្សតីតិ ភាសិតំ។ **ន ឧជ្ជុភូតា**តិ យេ កាយេន វាចាយ មនសា ច ឧជុភូតា, ន តេ មុសា ភណន្តីតិ។

ឯវំ សោ តាបសំ អក្កោសន្តោ បលាយន្តោ អត្តនោ នគរមេវ គតោ, និវត្តិត្វា ឱលោកេតុម្បិ នាសក្ខិ។ តតោ កតិបាហច្ចយេន សក្កោ តាបសស្ស ឧបដ្ឋានំ អគមាសិ។ តាបសោ តេន សទ្ធឹ កថេន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៣. “ទេវា មុសាវាទមុបាតិវត្តា, សច្ចំ ធនំ បរមំ តេសុ សក្ក;
តំ តេ មុសា ភាសិតំ ទេវរាជ, កិំ វា បដិច្ច មឃវា មហិន្ទា”តិ។

តត្ថ **តំ តេ មុសា ភាសិត**ន្តិ យំ តយា មយ្ហំ ភាសិតំ, តំ អត្ថភញ្ជនកមុសាវាទំ កថេន្តេន តយា មុសា ភាសិតំ, តយា កិំ ការណំ បដិច្ច ឯវំ ភាសិតន្តិ?

តំ សុត្វា សក្កោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤. “ននុ តេ សុតំ ព្រាហ្មណ ភញ្ញមានេ, ទេវា ន ឥស្សន្តិ បុរិសបរក្កមស្ស;
ទមោ សមាធិ មនសោ អភេជ្ជោ, អព្យគ្គតា និក្កមនញ្ច កាលេ;
ទឡ្ហញ្ច វិរិយំ បុរិសបរក្កមោ ច, តេនេវ អាសិ វិជយោ អស្សកាន”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – កិំ តយា, ព្រាហ្មណ, តត្ថ តត្ថ វចនេ ភញ្ញមានេ ឥទំ ន សុតបុព្ពំ, យំ ទេវា បុរិសបរក្កមស្ស ន ឥស្សន្តិ ន ឧសូយន្តិ, អស្សករញ្ញោ វីរិយករណវសេន អត្តទមនសង្ខាតោ **ទមោ**, សមគ្គភាវេន **មនសោ អភេជ្ជោ**, អភេជ្ជ**សមាធិ**, អស្សករញ្ញោ សហាយានំ វីរិយករណកាលេ **អព្យគ្គតា** យថា កាលិង្គស្ស មនុស្សា វគ្គវគ្គា ហុត្វា ឱសក្កឹសុ, ឯវំ អនោសក្កនំ សមគ្គភាវេន អភេជ្ជចិត្តានំ **វីរិយញ្ច បុរិសបរក្កមោ** ច ថិរោ អហោសិ, តេនេវ ការណេន អស្សកានំ ជយោ អហោសីតិ។

បលាតេ ច បន កាលិង្គេ អស្សករាជា វិលោបំ គាហាបេត្វា អត្តនោ នគរំ គតោ។ នន្ទិសេនោ កាលិង្គស្ស សាសនំ បេសេសិ “ឥមាសំ ចតុន្នំ រាជកញ្ញានំ ទាយជ្ជកោដ្ឋាសំ បេសេតុ, សចេ ន បេសេតិ, កាតព្ពមេត្ថ ជានិស្សាមី”តិ។ សោ តំ សាសនំ សុត្វា ភីតតសិតោ តាហិ លទ្ធព្ពទាយជ្ជំ បេសេសិ, តតោ បដ្ឋាយ សមគ្គវាសំ វសឹសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា កាលិង្គរញ្ញោ ធីតរោ ឥមា ទហរភិក្ខុនិយោ អហេសុំ, នន្ទិសេនោ សារិបុត្តោ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចូឡកាលិង្គជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៣០២] ២. មហាអស្សារោហជាតកវណ្ណនា

អទេយ្យេសុំ ទទំ **ទាន**ន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អានន្ទត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ ហេដ្ឋា កថិតមេវ។ សត្ថា “បោរាណកបណ្ឌិតាបិ អត្តនោ ឧបការវសេនេវ កិរិំសូ”តិ វត្វា ឥធាបិ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពោធិសត្តោ ពារាណសិរាជា ហុត្វា ធម្មេន សមេន រជ្ជំ ការេតិ, ទានំ ទេតិ, សីលំ រក្ខតិ។ សោ “បច្ចន្តំ កុបិតំ វូបសមេស្សាមី”តិ ពលវាហនបរិវុតោ គន្ត្វា បរាជិតោ អស្សំ អភិរុហិត្វា បលាយមានោ ឯកំ បច្ចន្តគាមំ បាបុណិ។ តត្ថ តឹស ជនា រាជសេវកា វសន្តិ។ តេ បាតោវ គាមមជ្ឈេ សន្និបតិត្វា គាមកិច្ចំ ករោន្តិ។ តស្មិំ ខណេ រាជា វម្មិតំ អស្សំ អភិរុហិត្វា អលង្កតបដិយត្តោ គាមទ្វារេន អន្តោគាមំ បាវិសិ។ តេ “កឹ នុ ខោ ឥទ”ន្តិ ភីតា បលាយិត្វា សកសកគេហានិ បវិសឹសុ។ ឯកោ បនេត្ថ អត្តនោ គេហំ អគន្ត្វា រញ្ញោ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា “រាជា កិរ បច្ចន្តំ គតោ”តិ សុយ្យតិ, កោសិ ត្វំ រាជបុរិសោ ចោរបុរិសោតិ? “រាជបុរិសោ, សម្មា”តិ។ “តេន ហិ ឯថា”តិ រាជានំ គេហំ នេត្វា អត្តនោ បីឋកេ និសីទាបេត្វា “ឯហិ, ភទ្ទេ, សហាយកស្ស បាទេ ធោវា”តិ ភរិយំ តស្ស បាទេ ធោវាបេត្វា អត្តនោ ពលានុរូបេន អាហារំ ទត្វា “មុហុត្តំ វិស្សមថា”តិ សយនំ បញ្ញាបេសិ, រាជា និបជ្ជិ។ ឥតរោ អស្សស្ស សន្នាហំ មោចេត្វា ចង្កមាបេត្វា ឧទកំ បាយេត្វា បិដ្ឋឹ តេលេន មក្ខេត្វា តិណំ អទាសិ។ ឯវំ តយោ ចត្តារោ ទិវសេ រាជានំ បដិជគ្គិត្វា “គច្ឆាមហំ, សម្មា”តិ វុត្តេ បុន រញ្ញោ ច អស្សស្ស ច កត្តព្ពយុត្តកំ សព្ពមកាសិ។ រាជា តុស្សិត្វា គច្ឆន្តោ “អហំ, សម្ម, មហាអស្សារោហោ នាម, នគរមជ្ឈេ អម្ហាកំ គេហំ, សចេ កេនចិ កិច្ចេន នគរំ អាគច្ឆសិ, ទក្ខិណទ្វារេ ឋត្វា ទោវារិកំ ‘មហាអស្សារោហោ កតរគេហេ វសតី’តិ បុច្ឆិត្វា ទោវារិកំ គហេត្វា អម្ហាកំ គេហំ អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ វត្វា បក្កាមិ។

ពលកាយោបិ រាជានំ អទិស្វា ពហិនគរេ ខន្ធាវារំ ពន្ធិត្វា ឋិតោ រាជានំ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា បរិវារេសិ។ រាជា នគរំ បវិសន្តោ ទ្វារន្តរេ ឋត្វា ទោវារិកំ បក្កោសាបេត្វា មហាជនំ បដិក្កមាបេត្វា “តាត, ឯកោ បច្ចន្តគាមវាសី មំ ទដ្ឋុកាមោ អាគន្ត្វា ‘មហាអស្សារោហស្ស គេហំ កហ’ន្តិ តំ បុច្ឆិស្សតិ, តំ ត្វំ ហត្ថេ គហេត្វា អានេត្វា មំ ទស្សេយ្យាសិ, តទា ត្វំ សហស្សំ លភិស្សសី”តិ អាហ។ សោ នាគច្ឆតិ, តស្មិំ អនាគច្ឆន្តេ រាជា តស្ស វសនគាមេ ពលឹ វឌ្ឍាបេសិ, ពលិម្ហិ វឌ្ឍិតេ នាគច្ឆតិ។ ឯវំ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ ពលឹ វឌ្ឍាបេសិ, នេវ អាគច្ឆតិ។ អថ នំ គាមវាសិនោ សន្និបតិត្វា អាហំសុ “អយ្យ, តវ សហាយស្ស មហាអស្សារោហស្ស អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ មយំ ពលិនា បីឡិយមានា សីសំ ឧក្ខិបិតុំ ន សក្កោម, គច្ឆ តវ សហាយស្ស មហាអស្សារោហស្ស វត្វា អម្ហាកំ ពលឹ វិស្សជ្ជាបេហី”តិ។ សាធុ គច្ឆិស្សាមិ, ន បន សក្កា តុច្ឆហត្ថេន គន្តុំ, មយ្ហំ សហាយស្ស ទ្វេ ទារកា អត្ថិ, តេសញ្ច ភរិយាយ ចស្ស សហាយកស្ស ច មេ និវាសនបារុបនបិឡន្ធនានិ សជ្ជេថាតិ។ “សាធុ សជ្ជិស្សាមា”តិ តេ សព្ពំ បណ្ណាការំ សជ្ជយឹសុ។

សោ តញ្ច អត្តនោ ឃរេ បក្កបូវញ្ច អាទាយ គន្ត្វា ទក្ខិណទ្វារំ បត្វា ទោវារិកំ បុច្ឆិ “កហំ, សម្ម, មហាអស្សារោហស្ស គេហ”ន្តិ។ សោ “ឯហិ ទស្សេមិ តេ”តិ តំ ហត្ថេ គហេត្វា រាជទ្វារំ គន្ត្វា “ទោវារិកោ ឯកំ បច្ចន្តគាមវាសឹ គហេត្វា អាគតោ”តិ បដិវេទេសិ។ រាជា តំ សុត្វា អាសនា ឧដ្ឋាយ “មយ្ហំ សហាយោ ច តេន សទ្ធឹ អាគតា ច បវិសន្តូ”តិ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា ទិស្វាវ នំ បរិស្សជិត្វា “មយ្ហំ សហាយិកា ច ទារកា ច អរោគា”តិ បុច្ឆិត្វា ហត្ថេ គហេត្វា មហាតលំ អភិរុហិត្វា សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា រាជាសនេ និសីទាបេត្វា អគ្គមហេសឹ បក្កោសាបេត្វា “ភទ្ទេ, សហាយស្ស មេ បាទេ ធោវា”តិ អាហ។ សា តស្ស បាទេ ធោវិ, រាជា សុវណ្ណភិង្ការេន ឧទកំ អាសិញ្ចិ។ ទេវីបិ បាទេ ធោវិត្វា គន្ធតេលេន មក្ខេសិ។ រាជា “កឹ, សម្ម, អត្ថិ, កិញ្ចិ អម្ហាកំ ខាទនីយ”ន្តិ បុច្ឆិ។ សោ “អត្ថី”តិ បសិព្ពកតោ បូវេ នីហរាបេសិ។ រាជា សុវណ្ណតដ្ដកេន គហេត្វា តស្ស សង្គហំ ករោន្តោ “មម សហាយេន អានីតំ ខាទថា”តិ ទេវិយា ច អមច្ចានញ្ច ខាទាបេត្វា សយម្បិ ខាទិ។ ឥតរោ ឥតរម្បិ បណ្ណាការំ ទស្សេសិ។ រាជា តស្ស សង្គហត្ថំ កាសិកវត្ថានិ អបនេត្វា តេន អាភតវត្ថយុគំ និវាសេសិ ។ ទេវីបិ កាសិកវត្ថញ្ចេវ អាភរណានិ ច អបនេត្វា តេន អាភតវត្ថំ និវាសេត្វា អាភរណានិ បិឡន្ធិ។

អថ នំ រាជា រាជារហំ ភោជនំ ភោជាបេត្វា ឯកំ អមច្ចំ អាណាបេសិ “គច្ឆ ឥមស្ស មម ករណនិយាមេនេវ មស្សុកម្មំ ការេត្វា គន្ធោទកេន ន្ហាបេត្វា សតសហស្សគ្ឃនិកំ កាសិកវត្ថំ និវាសាបេត្វា រាជាលង្ការេន អលង្ការាបេត្វា អានេហី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ រាជា នគរេ ភេរិំ ចរាបេត្វា អមច្ចេ សន្និបាតាបេត្វា សេតច្ឆត្តស្ស មជ្ឈេ ជាតិហិង្គុលកសុត្តំ បាតេត្វា ឧបឌ្ឍរជ្ជំ អទាសិ។ តេ តតោ បដ្ឋាយ ឯកតោ ភុញ្ជន្តិ បិវន្តិ សយន្តិ, វិស្សាសោ ថិរោ អហោសិ កេនចិ អភេជ្ជោ។ អថស្ស រាជា បុត្តទារេបិ បក្កោសាបេត្វា អន្តោនគរេ និវេសនំ មាបេត្វា អទាសិ។ តេ សមគ្គា សម្មោទមានា រជ្ជំ ការេន្តិ។

អថ អមច្ចា កុជ្ឈិត្វា រាជបុត្តំ អាហំសុ “កុមារ, រាជា ឯកស្ស គហបតិកស្ស ឧបឌ្ឍរជ្ជំ ទត្វា តេន សទ្ធឹ ឯកតោ ភុញ្ជតិ បិវតិ សយតិ, ទារកេ ច វន្ទាបេតិ, ឥមិនា រញ្ញា កតកម្មំ ន ជានាម, កឹ ករោតិ រាជា, មយំ លជ្ជាម, ត្វំ រញ្ញោ កថេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សព្ពំ តំ កថំ រញ្ញោ អារោចេត្វា “មា ឯវំ ករោហិ, មហារាជា”តិ អាហ។ “តាត, អហំ យុទ្ធបរាជិតោ កហំ វសឹ, អបិ នុ ជានាថា”តិ។ “ន ជានាម, ទេវា”តិ។ “អហំ ឯតស្ស ឃរេ វសន្តោ អរោគោ ហុត្វា អាគន្ត្វា រជ្ជំ ការេសឹ, ឯវំ មម ឧបការិនោ កស្មា សម្បត្តឹ ន ទស្សាមី”តិ ឯវំ វត្វា ច

បន ពោធិសត្តោ “តាត, យោ ហិ អទាតព្ពយុត្តកស្ស ទេតិ, ទាតព្ពយុត្តកស្ស ន ទេតិ, សោ អាបទំ បត្វា កិញ្ចិ ឧបការំ ន លភតី”តិ ទស្សេន្តោ ឥមា គាថា អាហ –

៥. “អទេយ្យេសុ ទទំ ទានំ, ទេយ្យេសុ នប្បវេច្ឆតិ;
អាបាសុ ព្យសនំ បត្តោ, សហាយំ នាធិគច្ឆតិ។

៦. “នាទេយ្យេសុ ទទំ ទានំ, ទេយ្យេសុ យោ បវេច្ឆតិ;
អាបាសុ ព្យសនំ បត្តោ, សហាយមធិគច្ឆតិ។

៧. “សញ្ញោគសម្ភោគវិសេសទស្សនំ , អនរិយធម្មេសុ សឋេសុ នស្សតិ;
កតញ្ច អរិយេសុ ច អជ្ជវេសុ, មហប្ផលំ ហោតិ អណុម្បិ តាទិសុ។

៨. “យោ បុព្ពេ កតកល្យាណោ, អកា លោកេ សុទុក្ករំ;
បច្ឆា កយិរា ន វា កយិរា, អច្ចន្តំ បូជនារហោ”តិ។

តត្ថ **អទេយ្យេសូ**តិ បុព្ពេ អកតូបការេសុ។ **ទេយ្យេសូ**តិ បុព្ពេ កតូបការេសុ។ **នប្បវេច្ឆតី**តិ ន បវេសេតិ ន ទេតិ។ **អាបាសូ**តិ អាបទាសុ។ **ព្យសនន្តិ** ទុក្ខំ។ **សញ្ញោគសម្ភោគវិសេសទស្សនន្តិ** យោ មិត្តេន កតោ សញ្ញោគោ ចេវ សម្ភោគោ ច, តស្ស វិសេសទស្សនំ គុណទស្សនំ សុកតំ មយ្ហំ ឥមិនាតិ ឯតំ សព្ពំ អសុទ្ធធម្មត្តា អនរិយធម្មេសុ កេរាដិកត្តា សឋេសុ នស្សតិ។ **អរិយេសូ**តិ អត្តនោ កតគុណជាននេន អរិយេសុ បរិសុទ្ធេសុ។ **អជ្ជវេសូ**តិ តេនេវ ការណេន ឧជុកេសុ អកុដិលេសុ។ **អណុម្បី**តិ អប្បមត្តកម្បិ។ **តាទិសូ**តិ យេ តាទិសា បុគ្គលា ហោន្តិ អរិយា ឧជុភូតា, តេសុ អប្បម្បិ កតំ មហប្ផលំ ហោតិ មហាជុតិកំ មហាវិប្ផារំ, សុខេត្តេ វុត្តពីជមិវ ន នស្សតិ , ឥតរស្មិំ បន បាបេ ពហុម្បិ កតំ អគ្គិម្ហិ ខិត្តពីជមិវ នស្សតីតិ អត្ថោ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“យថាបិ ពីជមគ្គិម្ហិ, ឌយ្ហតិ ន វិរូហតិ;
ឯវំ កតំ អសប្បុរិសេ, នស្សតិ ន វិរូហតិ។

“កតញ្ញុម្ហិ ច បោសម្ហិ, សីលវន្តេ អរិយវុត្តិនេ;
សុខេត្តេ វិយ ពីជានិ, កតំ តម្ហិ ន នស្សតី”តិ។ (ជា. ១.១០.៧៧-៧៨);

បុព្ពេ កតកល្យាណោតិ បឋមតរំ ឧបការំ កត្វា ឋិតោ។ **អកា**តិ អករិ, អយំ លោកេ សុទុក្ករំ នាម អកាសីតិ អត្ថោ។ **បច្ឆា កយិរា**តិ សោ បច្ឆា អញ្ញំ កិញ្ចិ គុណំ ករោតុ វា មា វា, តេនេវ បឋមកតេន គុណេន **អច្ចន្តំ បូជនារហោ** ហោតិ, សព្ពំ សក្ការសម្មានំ អរហតីតិ។

ឥទំ បន សុត្វា នេវ អមច្ចា, ន រាជបុត្តោ បុន កិញ្ចិ កថេសីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បច្ចន្តគាមវាសី អានន្ទោ អហោសិ, ពារាណសិរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មហាអស្សារោហជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣០៣] ៣. ឯករាជជាតកវណ្ណនា

អនុត្តរេ កាមគុណេ សមិទ្ធេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ កោសលរាជសេវកំ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ ហេដ្ឋា **សេយ្យជាតកេ** (ជា. ១.៣.៩៤ អាទយោ) កថិតមេវ។ ឥធ បន សត្ថា “ន ត្វញ្ញេវ អនត្ថេន អត្ថំ អាហរិ, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ អត្តនោ អនត្ថេន អត្ថំ អាហរិំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិរញ្ញោ ឧបដ្ឋាកោ អមច្ចោ រាជន្តេបុរេ ទុព្ភិ។ រាជា បច្ចក្ខតោវ តស្ស ទោសំ ទិស្វា តំ រដ្ឋា បព្ពាជេសិ។ សោ ទុព្ភិសេនំ នាម កោសលរាជានំ ឧបដ្ឋហន្តោតិ សព្ពំ **មហាសីលវជាតកេ** (ជា. ១.១.៥១) កថិតមេវ។ ឥធ បន ទុព្ភិសេនោ មហាតលេ អមច្ចមជ្ឈេ និសិន្នំ ពារាណសិរាជានំ គណ្ហាបេត្វា សិក្កាយ បក្ខិបាបេត្វា ឧត្តរុម្មារេ ហេដ្ឋាសីសកំ ឱលម្ពាបេសិ។ រាជា ចោររាជានំ អារព្ភ មេត្តំ ភាវេត្វា កសិណបរិកម្មំ កត្វា ឈានំ និព្ពត្តេសិ, ពន្ធនំ ឆិជ្ជិ, តតោ រាជា អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិ។ ចោររាជស្ស សរីរេ ទាហោ ឧប្បជ្ជិ, “ឌយ្ហាមិ ឌយ្ហាមី”តិ ភូមិយំ អបរាបរំ បរិវត្តតិ។ “កិមេត”ន្តិ វុត្តេ “មហារាជ, តុម្ហេ ឯវរូបំ ធម្មិករាជានំ និរបរាធំ ទ្វារស្ស ឧត្តរុម្មារេ ហេដ្ឋាសីសកំ ឱលម្ពាបេថា”តិ វទឹសុ។ តេន ហិ វេគេន គន្ត្វា មោចេថ នន្តិ។ បុរិសា គន្ត្វា រាជានំ

អាកាសេ បល្លង្កេន និសិន្នំ ទិស្វា អាគន្ត្វា ទុព្ភិសេនស្ស អារោចេសុំ។ សោ វេគេន គន្ត្វា តំ វន្ទិត្វា ខមាបេតុំ បឋមំ គាថមាហ –

៩. “អនុត្តរេ កាមគុណេ សមិទ្ធេ, ភុត្វាន បុព្ពេ វសិ ឯករាជ;
សោទានិ ទុគ្គេ នរកម្ហិ ខិត្តោ, នប្បជ្ជហេ វណ្ណពលំ បុរាណ”ន្តិ។

តត្ថ **វសី**តិ វុត្តោ។ **ឯករាជា**តិ ពោធិសត្តំ នាមេនាលបតិ។ **សោទានី**តិ សោ ត្វំ ឥទានិ។ **ទុគ្គេ**តិ វិសមេ។ **នរកម្ហី**តិ អាវាដេ។ ឱលម្ពិតដ្ឋានំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **នប្បជ្ជហេ វណ្ណពលំ បុរាណ**ន្តិ ឯវរូបេ វិសមដ្ឋានេ ខិត្តោបិ បោរាណកវណ្ណញ្ច ពលញ្ច នប្បជហសីតិ បុច្ឆតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ សេសគាថា អវោច –

១០. “បុព្ពេវ ខន្តី ច តបោ ច មយ្ហំ, សម្បត្ថិតា ទុព្ភិសេន អហោសិ;
តំទានិ លទ្ធាន កថំ នុ រាជ, ជហេ អហំ វណ្ណពលំ បុរាណំ។

១១. “សព្ពា កិរេវំ បរិនិដ្ឋិតានិ, យសស្សិនំ បញ្ញវន្តំ វិសយ្ហ;
យសោ ច លទ្ធា បុរិមំ ឧឡារំ, នប្បជ្ជហេ វណ្ណពលំ បុរាណំ។

១២. “បនុជ្ជ ទុក្ខេន សុខំ ជនិន្ទ, សុខេន វា ទុក្ខមសយ្ហសាហិ;
ឧភយត្ថ សន្តោ អភិនិព្ពុតត្តា, សុខេ ច ទុក្ខេ ច ភវន្តិ តុល្យា”តិ។

តត្ថ **ខន្តី**តិ អធិវាសនខន្តិ។ **តបោ**តិ តបចរណំ។ **សម្បត្ថិតា**តិ តច្ឆិតា អភិកង្ខិតា ។ **ទុព្ភិសេនា**តិ តំ នាមេនាលបតិ។ **តំទានិ លទ្ធានា**តិ តំ បត្ថនំ ឥទានាហំ លភិត្វា។ **ជហេ**តិ កេន ការណេន អហំ ជហេយ្យំ។ យស្ស ហិ ទុក្ខំ វា ទោមនស្សំ វា ហោតិ, សោ តំ ជហេយ្យាតិ ទីបេតិ។

“**សព្ពា កិរេវំ បរិនិដ្ឋិតានី**”តិ អនុស្សវវសេន អត្តនោ សម្បត្តឹ ទស្សេន្តោ អាហ ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សព្ពានេវ មម កត្តព្ពកិច្ចានិ ទានសីលភាវនាឧបោសថកម្មានិ បុព្ពេវ និដ្ឋិតានីតិ។ **យសស្សិនំ បញ្ញវន្តំ វិសយ្ហា**តិ បរិវារសម្បត្តិយា យសស្សិំ, បញ្ញាសម្បទាយ បញ្ញវន្តំ, អសយ្ហសាហិតាយ វិសយ្ហំ។ ឯវំ តីណិបេតានិ អាលបនានេវ។ **ន**ន្តិ បនេត្ថ និបាតោ ។ ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតាវសេនន្តការស្ស សានុនាសិកតា កតាតិ បច្ចេតព្ពា។ **យសោ ចា**តិ យសញ្ច, អយមេវ វា បាឋោ។ **លទ្ធា បុរិម**ន្តិ លភិត្វា បុរិមំ បុព្ពេ អលទ្ធបុព្ពំ។ **ឧឡារ**ន្តិ មហន្តំ។ កិលេសវិក្ខម្ភន មេត្តាភាវនាឈានុប្បត្តិយោ សន្ធាយេវមាហ។ **នប្បជ្ជហេ**តិ ឯវរូបំ យសំ លទ្ធា កឹការណា បុរាណវណ្ណពលំ ជហិស្សាមីតិ អត្ថោ។

ទុក្ខេនាតិ តយា ឧប្បាទិតេន នរកម្ហិ ខិបនទុក្ខេន មម រជ្ជសុខំ បនុទិត្វា។ **សុខេន វា ទុក្ខ**ន្តិ ឈានសុខេន វា តំ ទុក្ខំ បនុទិត្វា។ **ឧភយត្ថ សន្តោ**តិ យេ សន្តោ ហោន្តិ មាទិសា, តេ ទ្វីសុបិ ឯតេសុ កោដ្ឋាសេសុ អភិនិព្ពុតសភាវា មជ្ឈត្តា **សុខេ ច ទុក្ខេ ច ភវន្តិ តុល្យា**, ឯកសទិសា និព្ពិការាវ ហោន្តីតិ។

ឥទំ សុត្វា ទុព្ភិសេនោ ពោធិសត្តំ ខមាបេត្វា “តុម្ហាកំ រជ្ជំ តុម្ហេវ ការេថ, អហំ វោ ចោរេ បដិពាហិស្សាមី”តិ វត្វា តស្ស ទុដ្ឋាមច្ចស្ស រាជាណំ ការេត្វា បក្កាមិ។ ពោធិសត្តោបិ រជ្ជំ អមច្ចានំ និយ្យាទេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ទុព្ភិសេនោ អានន្ទោ អហោសិ, ពារាណសិរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ឯករាជជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣០៤] ៤. ទទ្ទរជាតកវណ្ណនា

ឥមានិ មន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ កោធនំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា កថិតមេវ។ តទា ហិ ធម្មសភាយំ តស្ស កោធនភាវកថាយ សមុដ្ឋិតាយ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ កោធនោសី”តិ វត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ , ឥទានេវ, បុព្ពេបេស កោធនោយេវ, កោធនភាវេនេវស្ស បោរាណកបណ្ឌិតា បរិសុទ្ធា នាគរាជភាវេ ឋិតាបិ តីណិ វស្សានិ គូថបូរិតាយ ឧក្ការភូមិយំ វសឹសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ហិមវន្តបទេសេ ទទ្ទរបព្ពតបាទេ ទទ្ទរនាគភវនំ នាម អត្ថិ, តត្ថ រជ្ជំ ការេន្តស្ស ទទ្ទររញ្ញោ បុត្តោ មហាទទ្ទរោ នាម អហោសិ, កនិដ្ឋភាតា បនស្ស ចូឡទទ្ទរោ នាម។ សោ កោធនោ ផរុសោ នាគមាណវកេ អក្កោសន្តោ បរិភាសន្តោ បហរន្តោ វិចរតិ។ នាគរាជា តស្ស ផរុសភាវំ ញត្វា នាគភវនតោ តំ នីហរាបេតុំ អាណាបេសិ។ មហាទទ្ទរោ បន បិតរំ ខមាបេត្វា និវារេសិ។ ទុតិយម្បិ រាជា តស្ស កុជ្ឈិ, ទុតិយម្បិ ខមាបេសិ។ តតិយវារេ បន "ត្វំ មំ ឥមំ អនាចារំ នីហរាបេន្តំ និវារេសិ, គច្ឆថ ទ្វេបិ ជនា ឥមម្ហា នាគភវនា និក្ខមិត្វា ពារាណសិយំ ឧក្ការភូមិយំ តីណិ វស្សានិ វសថា"តិ នាគភវនា និក្កឌ្ឍាបេសិ។ តេ តត្ថ គន្ត្វា វសឹសុ។ អថ នេ ឧក្ការភូមិយំ ឧទកបរិយន្តេ គោចរំ បរិយេសមានេ គាមទារកា ទិស្វា បហរន្តា លេឌ្ឌុទណ្ឌាទយោ ខិបន្តា "កេ ឥមេ បុថុលសីសា សូចិនង្គុដ្ឋា ឧទកទេឌ្ឌុភា មណ្ឌូកភក្ខា"តិអាទីនិ វត្វា អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ។

ចូឡទទ្ទរោ ចណ្ឌផរុសតាយ តេសំ តំ អវមានំ អសហន្តោ "ភាតិក, ឥមេ ទារកា អម្ហេ បរិភវន្តិ, អាសីវិសភាវំ នោ ន ជានន្តិ, អហំ តេសំ អវមានំ សហិតុំ ន សក្កោមិ, នាសាវាតេន តេ នាសេស្សាមី"តិ ភាតរា សទ្ធិំ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៣. "ឥមានិ មំ ទទ្ទរ តាបយន្តិ, វាចាទុរុត្តានិ មនុស្សលោកេ;
មណ្ឌូកភក្ខា ឧទកន្តសេវី, អាសីវិសំ មំ អវិសា សបន្តី"តិ។

តត្ថ **តាបយន្តី**តិ ទុក្ខាបេន្តិ។ **មណ្ឌូកភក្ខា ឧទកន្តសេវី**តិ "មណ្ឌូកភក្ខា"តិ ច "ឧទកន្តសេវី"តិ ច វទន្តា ឯតេ អវិសា គាមទារកា មំ អាសីវិសំ សមានំ សបន្តិ អក្កោសន្តីតិ។

តស្ស វចនំ សុត្វា មហាទទ្ទរោ សេសគាថា អភាសិ –

១៤. "សកា រដ្ឋា បព្ពាជិតោ, អញ្ញំ ជនបទំ គតោ;
មហន្តំ កោដ្ឋំ កយិរាថ, ទុរុត្តានំ និធេតវេ។

១៥. "យត្ថ បោសំ ន ជានន្តិ, ជាតិយា វិនយេន វា;
ន តត្ថ មានំ កយិរាថ, វសមញ្ញាតកេ ជនេ។

១៦. "វិទេសវាសំ វសតោ, ជាតវេទសមេនបិ;
ខមិតព្ពំ សបញ្ញេន, អបិ ទាសស្ស តជ្ជិត"ន្តិ។

តត្ថ **ទុរុត្តានំ និធេតវេ**តិ យថា ធញ្ញនិធានត្ថាយ មហន្តំ កោដ្ឋំ កត្វា បូរេត្វា កិច្ចេ ឧប្បន្នេ ធញ្ញំ វឡញ្ជេន្តិ, ឯវមេវ វិទេសំ គតោ អន្តោហទយេ បណ្ឌិតោ បោសោ ទុរុត្តានំ និធានត្ថាយ មហន្តំ កោដ្ឋំ កយិរាថ។ តត្ថ តានិ ទុរុត្តានិ និទហិត្វា បុន អត្តនោ បហោនកកាលេ កាតព្ពំ ករិស្សតិ។ **ជាតិយា វិនយេន វា**តិ "អយំ ខត្តិយោ ព្រាហ្មណោ"តិ វា "សីលវា ពហុស្សុតោ គុណសម្បន្នោ"តិ វា ឯវំ យត្ថ ជាតិយា វិនយេន វា ន ជានន្តីតិ អត្ថោ។ **មាន**ន្តិ ឯវរូបំ មំ លាមកវោហារេន វោហរន្តិ, ន សក្ករោន្តិ ន គរុំ ករោន្តីតិ មានំ ន ករេយ្យ។ **វសមញ្ញាតកេ ជនេ**តិ អត្តនោ ជាតិគោត្តាទីនិ អជានន្តស្ស ជនស្ស សន្តិកេ វសន្តោ។ **វសតោ**តិ វសតា, អយមេវ វា បាឋោ។

ឯវំ តេ តត្ថ តីណិ វស្សានិ វសឹសុ។ អថ នេ បិតា បក្កោសាបេសិ។ តេ តតោ បដ្ឋាយ និហតមានា ជាតា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ កោធនោ ភិក្ខុ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ។ "តទា ចូឡទទ្ទរោ កោធនោ ភិក្ខុ អហោសិ, មហាទទ្ទរោ បន អហមេវ អហោសិ"ន្តិ។

ទទ្ទរជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៣០៥] ៥. សីលវីមំសនជាតកវណ្ណនា

នត្ថិ លោកេ រហោ នាមាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កិលេសនិគ្គហំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ឯកាទសកនិបាតេ **បានីយជាតកេ** (ជា. ១.១១.៥៩ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ – បញ្ចសតា ភិក្ខូ អន្តោជេតវនេ វសន្តា មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ កាមវិតក្កំ វិតក្កយឹសុ។ សត្ថា ឆសុបិ រត្តិទិវាកោដ្ឋាសេសុ យថា ឯកចក្ខុកោ ចក្ខុំ, ឯកបុត្តោ បុត្តំ, ចាមរី វាលំ អប្បមាទេន រក្ខតិ, ឯវំ និច្ចកាលំ ភិក្ខូ ឱលោកេតិ។ សោ រត្តិភាគេ ទិព្ពចក្ខុនា ជេតវនំ ឱលោកេន្តោ ចក្កវត្តិរញ្ញោ អត្តនោ និវេសនេ ឧប្បន្នចោរេ វិយ តេ ភិក្ខូ ទិស្វា គន្ធកុដឹ

វិវរិត្វា អានន្ទត្ថេរំ អាមន្តេត្វា “អានន្ទ, អន្តោជេតវនេ កោដិសន្ថារេ វសនកភិក្ខូ សន្និបាតាបេត្វា គន្ធកុដិទ្វារេ អាសនំ បញ្ញាបេហី”តិ អាហ។ សោ តថា កត្វា សត្ថុ បដិវេទេសិ។ សត្ថា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិត្វា សព្ពសង្គាហិកវសេន អាមន្តេត្វា “ភិក្ខវេ, បោរាណកបណ្ឌិតា ‘បាបករណេ រហោ នាម នត្ថី’តិ បាបំ ន ករិំសូ”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តត្ថេវ ពារាណសិយំ ទិសាបាមោក្ខស្ស អាចរិយស្ស សន្តិកេ បញ្ចន្នំ មាណវកសតានំ ជេដ្ឋកោ ហុត្វា សិប្បំ ឧគ្គណ្ហាតិ។ អាចរិយស្ស បន វយប្បត្តា ធីតា អត្ថិ។ សោ ចិន្តេសិ “ឥមេសំ មាណវកានំ សីលំ វីមំសិត្វា សីលសម្បន្នស្សេវ ធីតរំ ទស្សាមី”តិ។ សោ ឯកទិវសំ មាណវកេ អាមន្តេត្វា “តាតា, មយ្ហំ ធីតា វយប្បត្តា, វិវាហមស្សា ការេស្សាមិ, វត្ថាលង្ការំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ, គច្ឆថ តុម្ហេ អត្តនោ អត្តនោ ញាតកានំ អបស្សន្តានញ្ញេវ ថេនេត្វា វត្ថាលង្ការេ អាហរថ, កេនចិ អទិដ្ឋមេវ គណ្ហាមិ, ទស្សេត្វា អាភតំ ន គណ្ហាមី”តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តតោ បដ្ឋាយ ញាតកានំ អបស្សន្តានំ ថេនេត្វា វត្ថបិឡន្ធនាទីនិ អាហរន្តិ។ អាចរិយោ អាភតាភតំ វិសុំ វិសុំ ឋបេសិ។ ពោធិសត្តោ បន ន កិញ្ចិ អាហរិ។ អថ នំ អាចរិយោ អាហ “ត្វំ បន, តាត, ន កិញ្ចិ អាហរសី”តិ។ “អាម, អាចរិយា”តិ។ “កស្មា, តាតា”តិ។ “តុម្ហេ ន កស្សចិ បស្សន្តស្ស អាភតំ គណ្ហថ, អហំ បន បាបករណេ រហោ នាម ន បស្សាមី”តិ ទីបេន្តោ ឥមា ទ្វេ គាថា អាហ –

១៧. “នត្ថិ លោកេ រហោ នាម, បាបកម្មំ បកុព្ពតោ;
បស្សន្តិ វនភូតានិ, តំ ពាលោ មញ្ញតី រហោ។

១៨. “អហំ រហោ ន បស្សាមិ, សុញ្ញំ វាបិ ន វិជ្ជតិ;
យត្ថ អញ្ញំ ន បស្សាមិ, អសុញ្ញំ ហោតិ តំ មយា”តិ។

តត្ថ **រហោ**តិ បដិច្ឆន្នដ្ឋានំ។ **វនភូតានី**តិ វនេ និព្ពត្តភូតានិ។ **តំ ពាលោ**តិ តំ បាបកម្មំ រហោ មយា កតន្តិ ពាលោ មញ្ញតិ។ **សុញ្ញំ វាបី**តិ យំ វា ឋានំ សត្តេហិ សុញ្ញំ តុច្ឆំ ភវេយ្យ, តម្បិ នត្ថីតិ អាហ។

អាចរិយោ តស្ស បសីទិត្វា “តាត, ន មយ្ហំ គេហេ ធនំ នត្ថិ, អហំ បន សីលសម្បន្នស្ស ធីតរំ ទាតុកាមោ ឥមេ មាណវកេ វីមំសន្តោ ឯវមកាសិ, មម ធីតា តុយ្ហមេវ អនុច្ឆវិកា”តិ ធីតរំ អលង្ករិត្វា ពោធិសត្តស្ស អទាសិ។ សេសមាណវកេ “តុម្ហេហិ អាភតាភតំ តុម្ហាកំ គេហមេវ នេថា”តិ អាហ។

សត្ថា “ឥតិ ខោ, ភិក្ខវេ, តេ ទុស្សីលមាណវកា អត្តនោ ទុស្សីលតាយ តំ ឥត្ថិំ ន លភិំសុ, ឥតរោ បណ្ឌិតមាណវោ សីលសម្បន្នតាយ លភី”តិ វត្វា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា ឥតរា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៩. “ទុជ្ជច្ចោ ច សុជច្ចោ ច, នន្ទោ ច សុខវឌ្ឍិតោ;
វជ្ជោ ច អទ្ធុវសីលោ ច, តេ ធម្មំ ជហុមត្ថិកា។

២០. “ព្រាហ្មណោ ច កថំ ជហេ, សព្ពធម្មាន បារគូ;
យោ ធម្មមនុបាលេតិ, ធិតិមា សច្ចនិក្កមោ”តិ។

តត្ថ **ទុជ្ជច្ចោ**តិអាទយោ ឆ ជេដ្ឋកមាណវា, តេសំ នាមំ គណ្ហិ, អវសេសានំ នាមំ អគ្គហេត្វា សព្ពសង្គាហិកវសេនេវ **“តេ ធម្មំ ជហុមត្ថិកា”**តិ អាហ។ តត្ថ **តេ**តិ សព្ពេបិ តេ មាណវា។ **ធម្មន្តិ** ឥត្ថិបដិលាភសភាវំ ។ **ជហុមត្ថិកា**តិ ជហុំ អត្ថិកា, អយមេវ វា បាឋោ។ មការោ បទព្យញ្ជនសន្ធិវសេន វុត្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សព្ពេបិ តេ មាណវា តាយ ឥត្ថិយា អត្ថិកាវ ហុត្វា អត្តនោ ទុស្សីលតាយ តំ ឥត្ថិបដិលាភសភាវំ ជហឹសុ។

ព្រាហ្មណោ ចាតិ ឥតរោ បន សីលសម្បន្នោ ព្រាហ្មណោ។ **កថំ ជហេ**តិ កេន ការណេន តំ ឥត្ថិបដិលាភសភាវំ ជហិស្សតិ។ **សព្ពធម្មាន**ន្តិ ឥមស្មិំ ឋានេ លោកិយានិ បញ្ច សីលានិ, ទស សីលានិ, តីណិ សុចរិតានិ ច, សព្ពធម្មា នាម, តេសំ សោ បារំ គតោតិ **បារគូ។ ធម្ម**ន្តិ វុត្តប្បការមេវ ធម្មំ **យោ អនុបាលេតិ** រក្ខតិ។ **ធិតិមា**តិ សីលរក្ខនធិតិយា សមន្នាគតោ។ **សច្ចនិក្កមោ**តិ សច្ចេ សភាវភូតេ យថាវុត្តេ សីលធម្មេ និក្កមេន សមន្នាគតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ តានិ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិំសុ។

តទា អាចរិយោ សារិបុត្តោ អហោសិ, បណ្ឌិតមាណវោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សីលវីមំសនជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៣០៦] ៦. សុជាតាជាតកវណ្ណនា

កិមណ្ឌកាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មល្លិកំ ទេវឹ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកទិវសំ កិរ រញ្ញោ តាយ សទ្ធឹ សិរិវិវាទោ អហោសិ, “សយនកលហោ”តិបិ វទន្តិយេវ។ រាជា កុជ្ឈិត្វា តស្សា អត្ថិភាវម្បិ ន ជានាតិ។ មល្លិកា ទេវីបិ “សត្ថា រញ្ញោ មយិ កុទ្ធភាវំ ន ជានាតិ មញ្ញេ”តិ ចិន្តេសិ។ សត្ថាបិ ញត្វា “ឥមេសំ សមគ្គភាវំ ករិស្សាមី”តិ បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ បញ្ចភិក្ខុសតបរិវារោ សាវត្ថឹ បវិសិត្វា រាជទ្វារំ អគមាសិ។ រាជា តថាគតស្ស បត្តំ គហេត្វា និវេសនំ បវេសេត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទក្ខិណោទកំ ទត្វា យាគុខជ្ជកំ អាហរិ។ សត្ថា បត្តំ ហត្ថេន បិទហិត្វា “មហារាជ, កហំ ទេវី”តិ អាហ។ “កឹ, ភន្តេ, តាយ អត្តនោ យសេន មត្តាយា”តិ? “មហារាជ, សយមេវ យសំ ទត្វា មាតុគាមំ ឧក្ខិបិត្វា តាយ កតស្ស អបរាធស្ស អសហនំ នាម ន យុត្ត”ន្តិ។ រាជា សត្ថុ វចនំ សុត្វា តំ បក្កោសាបេសិ, សា សត្ថារំ បរិវិសិ។ សត្ថា “អញ្ញមញ្ញំ សមគ្គេហិ ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ សាមគ្គិរសវណ្ណំ កថេត្វា បក្កាមិ។ តតោ បដ្ឋាយ ឧភោ សមគ្គវាសំ វសឹសុ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, សត្ថា ឯកវចនេនេវ ឧភោ សមគ្គេ អកាសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបាហំ ឯតេ ឯកវាទេនេវ សមគ្គេ អកាសិ”ន្តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អត្ថធម្មានុសាសកោ អមច្ចោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ រាជា វាតបានំ វិវរិត្វា រាជង្គណំ ឱលោកយមានោ អដ្ឋាសិ។ តស្មឹ ខណេ ឯកា បណ្ណិកធីតា អភិរូបា បឋមវយេ ឋិតា សុជាតា នាម ពទរបច្ឆឹ សីសេ កត្វា “ពទរានិ គណ្ហថ, ពទរានិ គណ្ហថា”តិ វទមានា រាជង្គណេន គច្ឆតិ។ រាជា តស្សា សទ្ទំ សុត្វា តាយ បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា អសាមិកភាវំ ញត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេត្វា មហន្តំ យសំ អទាសិ។ សា រញ្ញោ បិយា អហោសិ មនាបា។ អថេកទិវសំ រាជា សុវណ្ណតដ្ដកេ ពទរានិ ខាទន្តោ និសីទិ។ តទា សុជាតា ទេវី រាជានំ ពទរានិ ខាទន្តំ ទិស្វា “មហារាជ, កឹ នាម តុម្ហេ ខាទថា”តិ បុច្ឆន្តី បឋមំ គាថមាហ –

២១. “កិមណ្ឌកា ឥមេ ទេវ, និក្ខិត្តា កំសមល្លកេ;
ឧបលោហិតកា វគ្គូ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

តត្ថ **កិមណ្ឌកា**តិ កីផលានិ នាមេតានិ, បរិមណ្ឌលវសេន បន អណ្ឌកាតិ អាហ។ **កំសមល្លកេ**តិ សុវណ្ណតដ្ដកេ។ **ឧបលោហិតកា**តិ រត្តវណ្ណា។ **វគ្គូ**តិ ចោក្ខា និម្មលា។

រាជា កុជ្ឈិត្វា “ពទរវាណិជកេ បណ្ណិកគហបតិកស្ស ធីតេ អត្តនោ កុលសន្តកានិ ពទរានិបិ ន ជានាសី”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២២. “យានិ បុរេ តុវំ ទេវិ, ភណ្ឌុ នន្តកវាសិនី;
ឧច្ឆង្គហត្ថា បចិនាសិ, តស្សា តេ កោលិយំ ផលំ។

២៣. “ឧឌ្ឌយ្ហតេ ន រមតិ, ភោគា វិប្បជហន្តិ តំ;
តត្ថេវិមំ បដិនេថ, យត្ថ កោលំ បចិស្សតី”តិ។

តត្ថ **ភណ្ឌូ**តិ មុណ្ឌសីសា ហុត្វា។ **នន្តកវាសិនី**តិ ជិណ្ណបិលោតិកនិវត្ថា។ **ឧច្ឆង្គហត្ថា បចិនាសី**តិ អដវឹ បវិសិត្វា អង្កុសកេន សាខំ ឱនាមេត្វា ឱចិតោចិតំ ហត្ថេន គហេត្វា ឧច្ឆង្គេ បក្ខិបនវសេន ឧច្ឆង្គហត្ថា ហុត្វា បចិនាសិ ឱចិនាសិ។ **តស្សា តេ កោលិយំ ផល**ន្តិ តស្សា តវ ឯវំ បចិនន្តិយា ឱចិនន្តិយា យមហំ ឥទានិ ខាទាមិ, ឥទំ កោលិយំ កុលទត្តិយំ ផលន្តិ អត្ថោ។

ឧឌ្ឌយ្ហតេ ន រមតីតិ អយំ ជម្មី ឥមស្មឹ រាជកុលេ វសមានា លោហកុម្ភិយំ បក្ខិត្តា វិយ ឌយ្ហតិ នាភិរមតិ។ **ភោគា**តិ រាជភោគា ឥមំ អលក្ខិកំ វិប្បជហន្តិ។ **យត្ថ កោលំ បចិស្សតី**តិ យត្ថ គន្ត្វា បុន ពទរមេវ បចិនិត្វា វិក្កិណន្តី ជីវិកំ កប្បេស្សតិ, តត្ថេវ នំ នេថាតិ វទតិ។

ពោធិសត្តោ “ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ ឥមេ សមគ្គេ កាតុំ ន សក្ខិស្សតី”តិ រាជានំ សញ្ញាបេត្វា “ឥមិស្សា អនិក្កឌ្ឍនំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

២៤. “ហោន្តិ ហេតេ មហារាជ, ឥទ្ធិប្បត្តាយ នារិយា;
ខម ទេវ សុជាតាយ, មាស្សា កុជ្ឈ រថេសភា”តិ។

តស្សត្ថោ – មហារាជ, ឯតេ ឯវរូបា បមាទទោសា យសំ បត្តាយ នារិយា ហោន្តិយេវ, ឯតំ ឯវរូបេ ឧច្ចេ ឋានេ ឋបេត្វា ឥទានិ “ឯត្តកស្ស អបរាធស្ស អសហនំ នាម ន យុត្តំ តុម្ហាកំ, តស្មា ខម, ទេវ, សុជាតាយ, ឯតិស្សា មា កុជ្ឈ **រថេសភ** រថជេដ្ឋកាតិ។

រាជា តស្ស វចនេន ទេវិយា តំ អបរាធំ សហិត្វា យថាឋានេយេវ នំ ឋបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ឧភោ សមគ្គវាសំ វសឹសូតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ពារាណសិរាជា កោសលរាជា អហោសិ, សុជាតា មល្លិកា, អមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សុជាតាជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៣០៧] ៧. បលាសជាតកវណ្ណនា

អចេតនំ ព្រាហ្មណ អស្សុណន្តន្តិ ឥទំ សត្ថា បរិនិព្ពានមញ្ចេ និបន្នោ អានន្ទត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។ សោហាយស្មា “អជ្ជ រត្តិយា បច្ចូសសមយេ សត្ថា បរិនិព្ពាយិស្សតី”តិ ញត្វា “អហញ្ចម្ហិ សេក្ខោ សករណីយោ, សត្ថុ ច មេ បរិនិព្ពានំ ភវិស្សតិ, បញ្ចវីសតិ វស្សានិ សត្ថុ កតំ ឧបដ្ឋានំ និប្ផលំ ភវិស្សតី”តិ សោកាភិភូតោ ឧយ្យានឱវរកេ កបិសីសំ អាលម្ពិត្វា បរោទិ។ សត្ថា តំ អបស្សន្តោ “កហំ, ភិក្ខវេ, អានន្ទោ”តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា “កតបុញ្ញោសិ ត្វំ, អានន្ទ, បធានមនុយុញ្ជ, ខិប្បំ ហោហិសិ អនាសវោ, មា ចិន្តយិ, ឥទានិ តយា មម កតំ ឧបដ្ឋានំ កឹការណា និប្ផលំ ភវិស្សតិ, យស្ស តេ បុព្ពេ សរាគាទិកាលេបិ មម កតំ ឧបដ្ឋានំ និប្ផលំ នាហោសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ពារាណសិតោ អវិទូរេ បលាសរុក្ខទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តទា ពារាណសិវាសិនោ មនុស្សា ទេវតាមង្គលិកា អហេសុំ និច្ចំ ពលិករណាទីសុ បយុត្តា។ អថេកោ ទុគ្គតព្រាហ្មណោ “អហម្បិ ឯកំ ទេវតំ បដិជគ្គិស្សាមី”តិ ឯកស្មឹ ឧន្នតប្បទេសេ ឋិតស្ស មហតោ បលាសរុក្ខស្ស មូលំ សមំ និត្តិណំ កត្វា បរិក្ខិបិត្វា វាលុកំ ឱកិរិត្វា សម្មជ្ជិត្វា រុក្ខេ គន្ធបញ្ចង្គុលិកានិ ទត្វា មាលាគន្ធធូមេហិ បូជេត្វា ទីបំ ជាលេត្វា “សុខំ សយា”តិ វត្វា រុក្ខំ បទក្ខិណំ កត្វា បក្កមតិ។ ទុតិយទិវសេ បាតោវ គន្ត្វា សុខសេយ្យំ បុច្ឆតិ។ អថេកទិវសំ រុក្ខទេវតា ចិន្តេសិ “អយំ ព្រាហ្មណោ អតិវិយ មំ បដិជគ្គតិ, ឥមំ ព្រាហ្មណំ វីមំសិត្វា យេន ការណេន មំ បដិជគ្គតិ, តំ ទស្សាមី”តិ។ សា តស្មឹ ខណេ ព្រាហ្មណេ អាគន្ត្វា រុក្ខមូលេ សម្មជ្ជន្តេ មហល្លកព្រាហ្មណវេសេន សមីបេ ឋត្វា បឋមំ គាថមាហ –

២៥. “អចេតនំ ព្រាហ្មណ អស្សុណន្តំ, ជានោ អជានន្តមិមំ បលាសំ;
អារទ្ធវិរិយោ ធុវំ អប្បមត្តោ, សុខសេយ្យំ បុច្ឆសិ កិស្ស ហេតូ”តិ។

តត្ថ **អស្សុណន្ត**ន្តិ អចេតនត្តាវ អសុណន្តំ។ **ជានោ**តិ តុវំ ជានមានោ ហុត្វា **ធុវំ អប្បមត្តោ**តិ និច្ចំ អប្បមត្តោ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ ទុតិយំ គាថមាហ –

២៦. “ទូរេ សុតោ ចេវ ព្រហា ច រុក្ខោ, ទេសេ ឋិតោ ភូតនិវាសរូបោ;
តស្មា នមស្សាមិ ឥមំ បលាសំ, យេ ចេត្ថ ភូតា តេ ធនស្ស ហេតូ”តិ។

តត្ថ **ទូរេ សុតោ**តិ ព្រាហ្មណ អយំ រុក្ខោ ទូរេ សុតោ វិស្សុតោ, ន អាសន្នដ្ឋានេយេវ បាកដោ។ **ព្រហា ចា**តិ មហន្តោ ច។ **ទេសេ ឋិតោ**តិ ឧន្នតេ សមេ ភូមិប្បទេសេ ឋិតោ។ **ភូតនិវាសរូបោ**តិ ទេវតានិវាសសភាវោ, អទ្ធា ឯត្ថ មហេសក្ខា ទេវតា និវុត្ថា ភវិស្សតិ។ **តេ ធនស្ស ហេតូ**តិ ឥមញ្ច រុក្ខំ យេ ចេត្ថ និវុត្ថា ភូតា, តេ ធនស្ស ហេតុ នមស្សាមិ, ន និក្ការណាតិ។

តំ សុត្វា រុក្ខទេវតា ព្រាហ្មណស្ស បសន្នា “អហំ, ព្រាហ្មណ, ឥមស្មឹ រុក្ខេ និព្ពត្តទេវតា, មា ភាយិ, ធនំ តេ ទស្សាមី”តិ តំ អស្សាសេត្វា អត្តនោ វិមានទ្វារេ មហន្តេន ទេវតានុភាវេន អាកាសេ ឋត្វា ឥតរា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៧. “សោ តេ ករិស្សាមិ យថានុភាវំ, កតញ្ញុតំ ព្រាហ្មណ បេក្ខមានោ;
កថញ្ហិ អាគម្ម សតំ សកាសេ, មោឃានិ តេ អស្សុ បរិផន្ទិតានិ។

២៨. “យោ តិន្ទុករុក្ខស្ស បរោ បិលក្ខោ, បរិវារិតោ បុព្ពយញ្ញោ ឧឡារោ;
តស្សេស មូលស្មិំ និធិ និខាតោ, អទាយាទោ គច្ឆ តំ ឧទ្ធរាហី”តិ។

តត្ថ **យថានុភាវ**ន្តិ យថាសត្តិ យថាពលំ។ **កតញ្ញុត**ន្តិ តយា មយ្ហំ កតគុណំ ជានន្តោ តំ អត្តនិ វិជ្ជមានំ កតញ្ញុតំ បេក្ខមានោ។ **អាគម្មា**តិ អាគន្ត្វា។ **សតំ សកាសេ**តិ សប្បុរិសានំ សន្តិកេ។ **មោឃានិ តេ អស្សុ បរិផន្ទិតានី**តិ សុខសេយ្យបុច្ឆនវសេន វាចាផន្ទិតានិ សម្មជ្ជនាទិករណេន កាយផន្ទិតានិ ច តវ កថំ អផលានិ ភវិស្សន្តិ។

យោ តិន្ទុករុក្ខស្ស បរោ បិលក្ខោតិ យោ ឯស តិន្ទុករុក្ខស្ស បរតោ បិលក្ខរុក្ខោ ឋិតោតិ វិមានទ្វារេ ឋិតាវ ហត្ថំ បសារេត្វា ទស្សេតិ។ **បរិវារិតោ**តិអាទីសុ តស្ស បិលក្ខរុក្ខស្ស មូលេ ឯស តំ រុក្ខមូលំ បរិក្ខិបិត្វា និហិតតាយ បរិវារិតោ, បុព្ពេ យិដ្ឋយញ្ញវសេន បុរិមសាមិកានំ ឧប្បន្នតាយ **បុព្ពយញ្ញោ**, អនេកនិធិកុម្ភិ ភាវេន មហន្តត្តា **ឧឡារោ**, ភូមិំ ខណិត្វា ឋបិតត្តា **និខាតោ**, ឥទានិ ទាយាទានំ អភាវតោ **អទាយាទោ**។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឯស តំ រុក្ខមូលំ បរិក្ខិបិត្វា គីវាយ គីវំ បហរន្តីនំ និធិកុម្ភីនំ វសេន មហានិធិ និខាតោ អសាមិកោ, គច្ឆ តំ ឧទ្ធរិត្វា គណ្ហាតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សា ទេវតា “ព្រាហ្មណ, ត្វំ ឯតំ ឧទ្ធរិត្វា គណ្ហន្តោ កិលមិស្សសិ, គច្ឆ ត្វំ, អហមេវ តំ តវ ឃរំ នេត្វា អសុកស្មិំ អសុកស្មិញ្ច ឋានេ និទហិស្សាមិ, ត្វំ ឯតំ ធនំ យាវជីវំ បរិភុញ្ជន្តោ ទានំ ទេហិ, សីលំ រក្ខាហី”តិ ព្រាហ្មណស្ស ឱវាទំ ទត្វា តំ ធនំ អត្តនោ អានុភាវេន តស្ស ឃរេ បតិដ្ឋាបេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ព្រាហ្មណោ អានន្ទោ អហោសិ, រុក្ខទេវតា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

បលាសជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៣០៨] ៨. សកុណជាតកវណ្ណនា

អករម្ហស តេ កិច្ចន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស អកតញ្ញុតំ អារព្ភ កថេសិ។ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ អកតញ្ញូយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ហិមវន្តបទេសេ រុក្ខកោដ្ដកសកុណោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថេកស្ស សីហស្ស មំសំ ខាទន្តស្ស អដ្ឋិ គលេ លគ្គិ, គលោ ឧទ្ធុមាយិ, គោចរំ គណ្ហិតុំ ន សក្កោតិ, ខរា វេទនា បវត្តតិ។ អថ នំ សោ សកុណោ គោចរប្បសុតោ ទិស្វា សាខាយ និលីនោ “កឹ តេ, សម្ម, ទុក្ខ”ន្តិ បុច្ឆិ។ សោ តមត្ថំ អាចិក្ខិ។ “អហំ តេ, សម្ម, ឯតំ អដ្ឋឹ អបនេយ្យំ, ភយេន បន តេ មុខំ បវិសិតុំ ន វិសហាមិ, ខាទេយ្យាសិបិ ម”ន្តិ។ “មា ភាយិ, សម្ម, នាហំ តំ ខាទាមិ, ជីវិតំ មេ ទេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ តំ វាមបស្សេន និបជ្ជាបេត្វា “កោ ជានាតិ, កិម្បេស ករិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា យថា មុខំ បិទហិតុំ ន សក្កោតិ, តថា តស្ស អធរោដ្ឋេ ច ឧត្តរោដ្ឋេ ច ទណ្ឌកំ ឋបេត្វា មុខំ បវិសិត្វា អដ្ឋិកោដឹ តុណ្ឌេន បហរិ, អដ្ឋិ បតិត្វា គតំ។ សោ អដ្ឋឹ បាតេត្វា សីហស្ស មុខតោ និក្ខមន្តោ ទណ្ឌកំ តុណ្ឌេន បហរិត្វា បាតេន្តោវ និក្ខមិត្វា សាខគ្គេ និលីយិ។ សីហោ និរោគោ ហុត្វា ឯកទិវសំ ឯកំ វនមហឹសំ វធិត្វា ខាទតិ។ សកុណោ “វីមំសិស្សាមិ ន”ន្តិ តស្ស ឧបរិភាគេ សាខាយ និលីយិត្វា តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

២៩. “អករម្ហស តេ កិច្ចំ, យំ ពលំ អហុវម្ហសេ;
មិគរាជ នមោ ត្យត្ថុ, អបិ កិញ្ចិ លភាមសេ”តិ។

តត្ថ **អករម្ហស តេ កិច្ច**ន្តិ ភោ, សីហ, មយម្បិ តវ ឯកំ កិច្ចំ អករិម្ហ។ **យំ ពលំ អហុវម្ហសេ**តិ យំ អម្ហាកំ ពលំ អហោសិ, តេន ពលេន តតោ កិញ្ចិ អហាបេត្វា អករិម្ហយេវ។

តំ សុត្វា សីហោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៣០. “មម លោហិតភក្ខស្ស, និច្ចំ លុទ្ទានិ កុព្ពតោ;
ទន្តន្តរគតោ សន្តោ, តំ ពហុំ យម្បិ ជីវសី”តិ។

តំ សុត្វា សកុណោ ឥតរា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣១. “អកតញ្ញុមកត្តារំ, កតស្ស អប្បដិការកំ;
យស្មិំ កតញ្ញុតា នត្ថិ, និរត្ថា តស្ស សេវនា។

៣២. “យស្ស សម្មុខចិណ្ណេន, មិត្តធម្មោ ន លព្ភតិ;
អនុសូយមនក្កោសំ, សណិកំ តម្ហា អបក្កមេ”ន្តិ។

តត្ថ **អកតញ្ញុ**ន្តិ កតគុណំ អជានន្តំ។ **អកត្តារ**ន្តិ យំកិញ្ចិ អករោន្តំ។ **សម្មុខចិណ្ណេនា**តិ សម្មុខេ កតេន គុណេន។ **អនុសូយមនក្កោស**ន្តិ តំ បុគ្គលំ ន ឧសូយន្តោ ន អក្កោសន្តោ សណិកំ តម្ហា បាបបុគ្គលា អបគច្ឆេយ្យាតិ។ ឯវំ វត្វា សោ សកុណោ បក្កាមិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សីហោ ទេវទត្តោ អហោសិ, សកុណោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សកុណជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៣០៩] ៩. ឆវជាតកវណ្ណនា

សព្ពមិទំ ចរិមំ កតន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឆព្ពគ្គិយេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **វិនយេ** (បាចិ. ៦៤៦) វិត្ថារតោ អាគតមេវ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ – សត្ថា ឆព្ពគ្គិយេ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, នីចេ អាសនេ និសីទិត្វា ឧច្ចេ អាសនេ និសិន្នស្ស ធម្មំ ទេសេថា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯវំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ តេ ភិក្ខូ គរហិត្វា “អយុត្តំ, ភិក្ខវេ, តុម្ហាកំ មម ធម្មេ អគារវករណំ, បោរាណកបណ្ឌិតា ហិ នីចេ អាសនេ និសីទិត្វា ពាហិរកមន្តេបិ វាចេន្តេ គរហិំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ចណ្ឌាលកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ កុដុម្ពំ សណ្ឋបេសិ។ តស្ស ភរិយា អម្ពទោហឡិនី ហុត្វា តំ អាហ “សាមិ, ឥច្ឆាមហំ អម្ពំ ខាទិតុ”ន្តិ។ “ភទ្ទេ, ឥមស្មិំ កាលេ អម្ពំ នត្ថិ, អញ្ញំ កិញ្ចិ អម្បិលផលំ អាហរិស្សាមី”តិ។ “សាមិ, អម្ពផលំ លភមានាវ ជីវិស្សាមិ, អលភមានាយ មេ ជីវិតំ នត្ថី”តិ។ សោ តស្សា បដិពទ្ធចិត្តោ “កហំ នុ ខោ អម្ពផលំ លភិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ តេន ខោ បន សមយេន ពារាណសិរញ្ញោ ឧយ្យានេ អម្ពោ ធុវផលោ ហោតិ។ សោ “តតោ អម្ពបក្កំ អាហរិត្វា ឥមិស្សា ទោហឡំ បដិប្បស្សម្ភេស្សាមី”តិ រត្តិភាគេ ឧយ្យានំ គន្ត្វា អម្ពំ អភិរុហិត្វា និលីនោ សាខាយ សាខំ អម្ពំ ឱលោកេន្តោ វិចរិ។ តស្ស តថា ករោន្តស្សេវ រត្តិ វិភាយិ។ សោ ចិន្តេសិ “សចេ ឥទានិ ឱតរិត្វា គមិស្សាមិ, ទិស្វា មំ ‘ចោរោ’តិ គណ្ហិស្សន្តិ, រត្តិភាគេ គមិស្សាមី”តិ។ អថេកំ វិដបំ អភិរុហិត្វា និលីនោ អច្ឆិ។

តទា ពារាណសិរាជា “បុរោហិតស្ស សន្តិកេ មន្តេ ឧគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ ឧយ្យានំ បវិសិត្វា អម្ពរុក្ខមូលេ ឧច្ចេ អាសនេ និសីទិត្វា អាចរិយំ នីចេ អាសនេ និសីទាបេត្វា មន្តេ ឧគ្គណ្ហិ។ ពោធិសត្តោ ឧបរិ និលីនោ ចិន្តេសិ – “យាវ អធម្មិកោ អយំ រាជា, យោ ឧច្ចាសនេ និសីទិត្វា មន្តេ ឧគ្គណ្ហាតិ។ អយំ ព្រាហ្មណោបិ អធម្មិកោ, យោ នីចាសនេ និសីទិត្វា មន្តេ វាចេតិ។ អហម្បិ អធម្មិកោ, យោ មាតុគាមស្ស វសំ គន្ត្វា មម ជីវិតំ អគណេត្វា អម្ពំ អាហរាមី”តិ។ សោ រុក្ខតោ ឱតរន្តោ ឯកំ ឱលម្ពនសាខំ គហេត្វា តេសំ ឧភិន្នម្បិ អន្តរេ បតិដ្ឋាយ “មហារាជ, អហំ នដ្ឋោ, ត្វំ មូឡ្ហោ, បុរោហិតោ មតោ”តិ អាហ។ សោ រញ្ញា “កឹការណា”តិ បុដ្ឋោ បឋមំ គាថមាហ –

៣៣. “សព្ពមិទំ ចរិមំ កតំ, ឧភោ ធម្មំ ន បស្សរេ;
ឧភោ បកតិយា ចុតា, យោ ចាយំ មន្តេជ្ឈាបេតិ;
យោ ច មន្តំ អធីយតី”តិ។

តត្ថ **សព្ពមិទំ ចរិមំ កត**ន្តិ យំ អម្ហេហិ តីហិ ជនេហិ កតំ, សព្ពំ ឥទំ កិច្ចំ លាមកំ និម្មរិយាទំ អធម្មិកំ។ ឯវំ អត្តនោ ចោរភាវំ តេសញ្ច មន្តេសុ អគារវំ គរហិត្វា បុន ឥតរេ ទ្វេយេវ គរហន្តោ “**ឧភោ ធម្មំ ន បស្សរេ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឧភោ**តិ ឥមេ ទ្វេបិ ជនា គរុការារហំ បោរាណកធម្មំ ន បស្សន្តិ, តតោ ធម្មបកតិតោ ចុតា។ ធម្មោ ហិ បឋមុប្បត្តិវសេន បកតិ នាម។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“ធម្មោ ហវេ បាតុរហោសិ បុព្ពេ;
បច្ឆា អធម្មោ ឧទបាទិ លោកេ”តិ។ (ជា. ១.១១.២៨);

យោ ចាយន្តិ យោ ច អយំ នីចាសនេ និសីទិត្វា មន្តេ អជ្ឈាបេតិ, យោ ច ឧច្ចេ អាសនេ និសីទិត្វា អធីយតីតិ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៣៤. “សាលីនំ ឱទនំ ភុញ្ជេ, សុចិំ មំសូបសេចនំ;
តស្មា ឯតំ ន សេវាមិ, ធម្មំ ឥសីហិ សេវិត”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – អហញ្ហិ ភោ ឥមស្ស រញ្ញោ សន្តកំ សាលីនំ ឱទនំ **សុចិំ** បណ្ឌរំ នានប្បការាយ មំសវិកតិយា សិត្តំ **មំសូបសេចនំ** ភុញ្ជាមិ, តស្មា ឧទរេ ពទ្ធោ ហុត្វា ឯតំ ឯសិតគុណេហិ ឥសីហិ សេវិតំ ធម្មំ ន សេវាមីតិ។

តំ សុត្វា ឥតរោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៥. “បរិព្ពជ មហា លោកោ, បចន្តញ្ញេបិ បាណិនោ;
មា តំ អធម្មោ អាចរិតោ, អស្មា កុម្ភមិវាភិទា។

៣៦. “ធិរត្ថុ តំ យសលាភំ, ធនលាភញ្ច ព្រាហ្មណ;
យា វុត្តិ វិនិបាតេន, អធម្មចរណេន វា”តិ។

តត្ថ **បរិព្ពជា**តិ ឥតោ អញ្ញត្ថ គច្ឆ។ **មហា**តិ អយំ លោកោ នាម មហា។ **បចន្តញ្ញេបិ បាណិនោ**តិ ឥមស្មិំ ជម្ពុទីបេ អញ្ញេបិ បាណិនោ បចន្តិ, នាយមេវេកោ រាជា។ **អស្មា កុម្ភមិវាភិទា**តិ បាសាណោ ឃដំ វិយ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យំ ត្វំ អញ្ញត្ថ អគន្ត្វា ឥធ វសន្តោ អធម្មំ អាចរសិ, សោ អធម្មោ ឯវំ អាចរិតោ បាសាណោ ឃដំ វិយ មា តំ ភិន្ទីតិ។

“ធិរត្ថូ”តិ គាថាយ អយំ សង្ខេបត្ថោ – ព្រាហ្មណ យោ ឯស ឯវំ គរុ យសលាភោ ច ធនលាភោ ច ធិរត្ថុ, តំ គរហាម មយំ។ កស្មា? យស្មា អយំ តយា លទ្ធលាភោ អាយតិំ អបាយេសុ វិនិបាតនហេតុនា សម្បតិ ច អធម្មចរណេន ជីវិតវុត្តិ នាម ហោតិ, យា ចេសា វុត្តិ ឥមិនា អាយតិំ វិនិបាតេន ឥធ អធម្មចរណេន វា និប្បជ្ជតិ, កិំ តាយ, តេន តំ ឯវំ វទាមីតិ។

អថស្ស ធម្មកថាយ រាជា បសីទិត្វា “ភោ, បុរិស, កិំជាតិកោសី”តិ បុច្ឆិ។ “ចណ្ឌាលោ អហំ, ទេវា”តិ។ ភោ “សចេ ត្វំ ជាតិសម្បន្នោ អភវិស្ស, រជ្ជំ តេ អហំ អទស្សំ, ឥតោ បដ្ឋាយ បន អហំ ទិវា រាជា ភវិស្សាមិ, ត្វំ រត្តិំ រាជា ហោហី”តិ អត្តនោ កណ្ឋេ បិឡន្ធនំ បុប្ផទាមំ តស្ស គីវាយំ បិឡន្ធាបេត្វា តំ នគរគុត្តិកំ អកាសិ។ អយំ នគរគុត្តិកានំ កណ្ឋេ រត្តបុប្ផទាមបិឡន្ធនវំសោ។ តតោ បដ្ឋាយ បន រាជា តស្សោវាទេ ឋត្វា អាចរិយេ គារវំ ករិត្វា នីចេ អាសនេ និសិន្នោ មន្តេ ឧគ្គណ្ហីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, ចណ្ឌាលបុត្តោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ឆវជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៣១០] ១០. សេយ្យជាតកវណ្ណនា

សសមុទ្ទបរិយាយន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ ហិ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ឯកំ អភិរូបំ អលង្កតបដិយត្តំ ឥត្ថិំ ទិស្វា ឧក្កណ្ឋិតោ សាសនេ នាភិរមិ។ អថ ភិក្ខូ ភគវតោ អារោចេសុំ។ សោ ភគវតា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុដ្ឋោ “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វត្វា “កោ តំ ឧក្កណ្ឋាបេសី”តិ វុត្តេ តមត្ថំ អារោចេសិ។ សត្ថា “កស្មា ត្វំ ឯវរូបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា ឧក្កណ្ឋិតោសិ, បុព្ពេ បណ្ឌិតា បុរោហិតដ្ឋានំ លភន្តាបិ តំ បដិក្ខិបិត្វា បព្ពជិំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ បុរោហិតស្ស ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធិំ គណ្ហិត្វា រញ្ញោ បុត្តេន សទ្ធិំ ឯកទិវសេ វិជាយិ។ រាជា “អត្ថិ នុ ខោ កោចិ មេ បុត្តេន សទ្ធិំ ឯកទិវសេ ជាតោ”តិ អមច្ចេ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, មហារាជ, បុរោហិតស្ស បុត្តោ”តិ។ រាជា តំ អាហរាបេត្វា ធាតីនំ ទត្វា បុត្តេន សទ្ធិំ ឯកតោវ បដិជគ្គាបេសិ។ ឧភិន្នំ អាភរណានិ ចេវ បានភោជនាទីនិ ច ឯកសទិសានេវ អហេសុំ។ តេ វយប្បត្តា ឯកតោវ តក្កសិលំ គន្ត្វា សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាគមំសុ។ រាជា បុត្តស្ស ឱបរជ្ជំ អទាសិ, មហាយសោ

អហោសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ពោធិសត្តោ រាជបុត្តេន សទ្ធិំ ឯកតោវ ខាទតិ បិវតិ សយតិ, អញ្ញមញ្ញំ វិស្សាសោ ថិរោ អហោសិ។

អបរភាគេ រាជបុត្តោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជេ បតិដ្ឋាយ មហាសម្បត្តិំ អនុភវិ។ ពោធិសត្តោ ចិន្តេសិ "មយ្ហំ សហាយោ រជ្ជមនុសាសតិ, សល្លក្ខិតក្ខណេយេវ ខោ បន មយ្ហំ បុរោហិតដ្ឋានំ ទស្សតិ, កិំ មេ ឃរាវាសេន, បព្ពជិត្វា វិវេកមនុព្រូហេស្សាមី"តិ? សោ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេត្វា មហាសម្បត្តិំ ឆឌ្ឌេត្វា ឯកកោវ និក្ខមិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា មនោរមេ ភូមិភាគេ បណ្ណសាលំ មាបេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ឈានកីឡំ កីឡន្តោ វិហាសិ។ តទា រាជា តំ អនុស្សរិត្វា "មយ្ហំ សហាយោ ន បញ្ញាយតិ, កហំ សោ"តិ បុច្ឆិ។ អមច្ចា តស្ស បព្ពជិតភាវំ អារោចេត្វា "រមណីយេ កិរ វនសណ្ឌេ វសតី"តិ អាហំសុ។ រាជា តស្ស វសនោកាសំ បុច្ឆិត្វា សេយ្យំ នាម អមច្ចំ "គច្ឆ សហាយំ មេ គហេត្វា ឯហិ, បុរោហិតដ្ឋានមស្ស ទស្សាមី"តិ អាហ។ សោ "សាធូ"តិ បដិស្សុណិត្វា ពារាណសិតោ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន បច្ចន្តគាមំ បត្វា តត្ថ ខន្ធាវារំ ឋបេត្វា វនចរកេហិ សទ្ធិំ ពោធិសត្តស្ស វសនោកាសំ គន្ត្វា ពោធិសត្តំ បណ្ណសាលទ្វារេ សុវណ្ណបដិមំ វិយ និសិន្នំ ទិស្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា កតបដិសន្ថារោ "ភន្តេ, រាជា តុយ្ហំ បុរោហិតដ្ឋានំ ទាតុកាមោ, អាគមនំ តេ ឥច្ឆតី"តិ អាហ។

ពោធិសត្តោ "តិដ្ឋតុ បុរោហិតដ្ឋានំ, អហំ សកលំ កាសិកោសលជម្ពុទីបរជ្ជំ ចក្កវត្តិសិរិមេវ វា លភន្តោបិ ន គច្ឆិស្សាមិ, ន ហិ បណ្ឌិតា សកិំ ជហិតកិលេសេ បុន គណ្ហន្តិ, សកិំ ជហិតញ្ហិ និដ្ឋុភខេឡសទិសំ ហោតី"តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៧. "សសមុទ្ទបរិយាយំ, មហិំ សាគរកុណ្ឌលំ;
ន ឥច្ឆេ សហ និន្ទាយ, ឯវំ សេយ្យ វិជានហិ។

៣៨. "ធិរត្ថុ តំ យសលាភំ, ធនលាភញ្ច ព្រាហ្មណ;
យា វុត្តិ វិនិបាតេន, អធម្មចរណេន វា។

៣៩. "អបិ ចេ បត្តមាទាយ, អនគារោ បរិព្ពជេ;
សាយេវ ជីវិកា សេយ្យោ, យា ចាធម្មេន ឯសនា។

៤០. "អបិ ចេ បត្តមាទាយ, អនគារោ បរិព្ពជេ;
អញ្ញំ អហិំសយំ លោកេ, អបិ រជ្ជេន តំ វរ"ន្តិ។

តត្ថ **សសមុទ្ទបរិយាយ**ន្តិ បរិយាយោ វុច្ចតិ បរិវារោ, សមុទ្ទំ បរិវារេត្វា ឋិតេន ចក្កវាឡបព្ពតេន សទ្ធិំ, សមុទ្ទសង្ខាតេន វា បរិវារេន សទ្ធិន្តិ អត្ថោ។ **សាគរកុណ្ឌល**ន្តិ សាគរមជ្ឈេ ទីបវសេន ឋិតត្តា តស្ស កុណ្ឌលភូតន្តិ អត្ថោ។ **និន្ទាយា**តិ ឈានសុខសម្បន្នំ បព្ពជ្ជំ ឆឌ្ឌេត្វា ឥស្សរិយំ គណ្ហីតិ ឥមាយ និន្ទាយ។ **សេយ្យា**តិ តំ នាមេនាលបតិ។ **វិជានហី**តិ ធម្មំ វិជានាហិ។ **យា វុត្តិ វិនិបាតេនា**តិ យា បុរោហិតដ្ឋានវសេន លទ្ធា យសលាភធនលាភវុត្តិ ឈានសុខតោ អត្តវិនិបាតនសង្ខាតេន វិនិបាតេន ឥតោ គន្ត្វា ឥស្សរិយមទមត្តស្ស អធម្មចរណេន វា ហោតិ, តំ វុត្តិំ ធិរត្ថុ។

បត្តមាទាយាតិ ភិក្ខាភាជនំ គហេត្វា។ **អនគារោ**តិ អបិ អហំ អគារវិរហិតោ បរកុលេសុ ចរេយ្យំ។ **សាយេវ ជីវិកា**តិ សា ឯវ មេ ជីវិកា សេយ្យោ វរតរា។ **យា ចាធម្មេន ឯសនា**តិ យា ច អធម្មេន ឯសនា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យា អធម្មេន ឯសនា, តតោ ឯសាវ ជីវិកា សុន្ទរតរាតិ។ **អហិំសយ**ន្តិ អវិហេឋេន្តោ។ **អបិ រជ្ជេនា**តិ ឯវំ បរំ អវិហេឋេន្តោ កបាលហត្ថស្ស មម ជីវិកកប្បនំ រជ្ជេនាបិ វរំ ឧត្តមន្តិ។

ឥតិ សោ បុនប្បុនំ យាចន្តម្បិ តំ បដិក្ខិបិ។ សេយ្យោបិ តស្ស មនំ អលភិត្វា តំ វន្ទិត្វា គន្ត្វា តស្ស អនាគមនភាវំ រញ្ញោ អារោចេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, អបរេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ សច្ឆិករិំសុ។

តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, សេយ្យោ សារិបុត្តោ, បុរោហិតបុត្តោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សេយ្យជាតកវណ្ណនា ទសមា។

២. បុចិមន្ទវគ្គោ

[៣១១] ១. បុចិមន្ទជាតកវណ្ណនា

ឧដ្ឋេហិ ចោរាតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អាយស្មន្តំ មហាមោគ្គល្លានំ អារព្ភ កថេសិ។ ថេរេ កិរ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ អរញ្ញកុដិកាយ វិហរន្តេ ឯកោ ចោរោ នគរទ្វារគាមេ ឯកស្មិំ គេហេ សន្ធិំ ឆិន្ទិត្វា ហត្ថសារំ អាទាយ បលាយិត្វា ថេរស្ស កុដិបរិវេណំ បវិសិត្វា “ឥធ មយ្ហំ អារក្ខោ ភវិស្សតី”តិ ថេរស្ស បណ្ណសាលាយ បមុខេ និបជ្ជិ។ ថេរោ តស្ស បមុខេ សយិតភាវំ ញត្វា តស្មិំ អាសង្កំ កត្វា “ចោរសំសគ្គោ នាម ន វដ្ដតី”តិ និក្ខមិត្វា “មា ឥធ សយី”តិ នីហរិ។ សោ ចោរោ តតោ និក្ខមិត្វា បទំ មោហេត្វា បលាយិ។ មនុស្សា ឧក្កំ អាទាយ ចោរស្ស បទានុសារេន តត្ថ អាគន្ត្វា តស្ស អាគតដ្ឋានឋិតដ្ឋាននិសិន្នដ្ឋានសយិតដ្ឋានាទីនិ ទិស្វា “ចោរោ ឥតោ អាគតោ, ឥធ ឋិតោ, ឥធ និសិន្នោ, ឥមិនា ឋានេន អបគតោ, ន ទិដ្ឋោ នោ”តិ ឥតោ ចិតោ ច បក្ខន្ទិត្វា អទិស្វាវ បដិគតា។ បុនទិវសេ ថេរោ បុព្ពណ្ហសមយំ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ វេឡុវនំ គន្ត្វា តំ បវត្តិំ សត្ថុ អារោចេសិ។ សត្ថា “ន ខោ, មោគ្គល្លាន, ត្វញ្ញេវ អាសង្កិតព្ពយុត្តកំ អាសង្កិ, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ អាសង្កឹសូ”តិ វត្វា ថេរេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ នគរស្ស សុសានវនេ និម្ពរុក្ខទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថេកទិវសំ នគរទ្វារគាមេ កតកម្មចោរោ តំ សុសានវនំ បាវិសិ។ តទា ច បន តត្ថ និម្ពោ ច អស្សត្ថោ ចាតិ ទ្វេ ជេដ្ឋករុក្ខា។ ចោរោ និម្ពរុក្ខមូលេ ភណ្ឌិកំ ឋបេត្វា និបជ្ជិ។ តស្មិំ បន កាលេ ចោរេ គហេត្វា និម្ពសូលេ ឧត្តាសេន្តិ។ អថ សា ទេវតា ចិន្តេសិ “សចេ មនុស្សា អាគន្ត្វា ឥមំ ចោរំ គណ្ហិស្សន្តិ, ឥមស្សេវ និម្ពរុក្ខស្ស សាខំ ឆិន្ទិត្វា សូលំ កត្វា ឯតំ ឧត្តាសេស្សន្តិ, ឯវំ សន្តេ រុក្ខោ នស្សិស្សតិ, ហន្ទ នំ ឥតោ នីហរិស្សាមី”តិ។ សា តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តី បឋមំ គាថមាហ –

៤១. “ឧដ្ឋេហិ ចោរ កឹ សេសិ, កោ អត្ថោ សុបនេន តេ;
មា តំ គហេសុំ រាជានោ, គាមេ កិព្ពិសការក”ន្តិ។

តត្ថ **រាជានោ**តិ រាជបុរិសេ សន្ធាយ វុត្តំ។ **កិព្ពិសការក**ន្តិ ទារុណសាហសិកចោរកម្មការកំ។

ឥតិ នំ វត្វា “យាវ តំ រាជបុរិសា ន គណ្ហន្តិ, តាវ អញ្ញត្ថ គច្ឆា”តិ ភាយាបេត្វា បលាបេសិ។ តស្មិំ បលាតេ អស្សត្ថទេវតា ទុតិយំ គាថមាហ –

៤២. “យំ នុ ចោរំ គហេស្សន្តិ, គាមេ កិព្ពិសការកំ;
កឹ តត្ថ បុចិមន្ទស្ស, វនេ ជាតស្ស តិដ្ឋតោ”តិ។

តត្ថ **វនេ ជាតស្ស តិដ្ឋតោ**តិ និម្ពោ វនេ ជាតោ ចេវ ឋិតោ ច។ ទេវតា បន តត្ថ និព្ពត្តត្តា រុក្ខសមុទាចារេនេវ សមុទាចរិ។

តំ សុត្វា និម្ពទេវតា តតិយំ គាថមាហ –

៤៣. “ន ត្វំ អស្សត្ថ ជានាសិ, មម ចោរស្ស ចន្តរំ;
ចោរំ គហេត្វា រាជានោ, គាមេ កិព្ពិសការកំ;
អប្បេន្តិ និម្ពសូលស្មិំ, តស្មិំ មេ សង្កតេ មនោ”តិ។

តត្ថ **អស្សត្ថា**តិ បុរិមនយេនេវ តស្មិំ និព្ពត្តទេវតំ សមុទាចរតិ។ **មម ចោរស្ស ចន្តរ**ន្តិ មម ច ចោរស្ស ច ឯកតោ អវសនការណំ។ **អប្បេន្តិ និម្ពសូលស្មិ**ន្តិ ឥមស្មិំ កាលេ រាជានោ ចោរំ និម្ពសូលេ អាវុណន្តិ។ **តស្មិំ មេ សង្កតេ មនោ**តិ តស្មិំ ការណេ មម ចិត្តំ សង្កតិ។ សចេ ហិ ឥមំ សូលេ អាវុណិស្សន្តិ, វិមានំ មេ នស្សិស្សតិ, អថ សាខាយ ឱលម្ពេស្សន្តិ, វិមានេ មេ កុណបគន្ធោ ភវិស្សតិ, តេនាហំ ឯតំ បលាបេសិន្តិ អត្ថោ។

ឯវំ តាសំ ទេវតានំ អញ្ញមញ្ញំ សល្លបន្តានញ្ញេវ ភណ្ឌសាមិកា ឧក្កាហត្ថា បទានុសារេន អាគន្ត្វា ចោរស្ស សយិតដ្ឋានំ ទិស្វា “អម្ភោ ឥទានេវ ចោរោ ឧដ្ឋាយ បលាតោ, ន លទ្ធោ នោ ចោរោ, សចេ លភិស្សាម, ឥមស្សេវ

នំ និម្ពស្ស សូលេ វា អារុណិត្វា សាខាយ វា ឱលម្ពេត្វា គមិស្សាមា’’តិ វត្វា តតោ ចិតោ ច បក្កន្ទិត្វា ចោរំ អទិស្វាវ គតា។

តេសំ វចនំ សុត្វា អស្សត្ថទេវតា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤៤. ‘‘សង្កេយ្យ សង្កិតព្ពានិ, រក្ខេយ្យានាគតំ ភយំ;
អនាគតភយា ធីរោ, ឧភោ លោកេ អវេក្ខតី’’តិ។

តត្ថ **រក្ខេយ្យានាគតំ ភយ**ន្តិ ទ្វេ អនាគតភយានិ ទិដ្ឋធម្មិកញ្ចេវ សម្បរាយិកញ្ចាតិ។ តេសុ បាបមិត្តេ បរិវជ្ជេន្តោ ទិដ្ឋធម្មិកំ រក្ខតិ, តីណិ ទុច្ចរិតានិ បរិវជ្ជេន្តោ សម្បរាយិកំ រក្ខតិ។ **អនាគតភយា**តិ អនាគតភយហេតុតំ ភយំ ភាយមានោ **ធីរោ** បណ្ឌិតោ បុរិសោ បាបមិត្តសំសគ្គំ ន ករោតិ, តីហិបិ ទ្វារេហិ ទុច្ចរិតំ ន ចរតិ។ **ឧភោ លោកេ**តិ ឯវំ ភាយន្តោ ហេស ឥធលោកបរលោកសង្ខាតេ ឧភោ លោកេ អវេក្ខតិ ឱលោកេតិ, ឱលោកយមានោ ឥធលោកភយេន បាបមិត្តេ វិវជ្ជេតិ, បរលោកភយេន បាបំ ន ករោតីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – ‘‘តទា អស្សត្ថទេវតា អានន្ទោ អហោសិ, និម្ពទេវតា បន អហមេវ អហោសិ’’ន្តិ។

បចិមន្ទជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៣១២] ២. កស្សបមន្ទិយជាតកវណ្ណនា

អបិ កស្សប មន្ទិយាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មហល្លកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិរេកោ កុលបុត្តោ កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា កម្មដ្ឋានេ អនុយុត្តោ ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ តស្ស អបរភាគេ មាតា កាលមកាសិ។ សោ មាតុ អច្ចយេន បិតរញ្ច កនិដ្ឋភាតរញ្ច បព្ពាជេត្វា ជេតវនេ វសិត្វា វស្សូបនាយិកសមយេ ចីវរបច្ចយស្ស សុលភតំ សុត្វា ឯកំ គាមកាវាសំ គន្ត្វា តយោបិ តត្ថេវ វស្សំ ឧបគន្ត្វា វុត្ថវស្សា ជេតវនមេវ អាគមំសុ។ ទហរភិក្ខុ ជេតវនស្ស អាសន្នដ្ឋានេ ‘‘សាមណេរ ត្វំ ថេរំ វិស្សាមេត្វា អានេយ្យាសិ, អហំ បុរេតរំ គន្ត្វា បរិវេណំ បដិជគ្គិស្សាមី’’តិ ជេតវនំ បាវិសិ។ មហល្លកត្ថេរោ សណិកំ អាគច្ឆតិ។ សាមណេរោ បុនប្បុនំ សីសេន ឧប្បីឡេន្តោ វិយ ‘‘គច្ឆ, ភន្តេ, គច្ឆ, ភន្តេ’’តិ តំ ពលក្ការេន នេតិ។ ថេរោ ‘‘ត្វំ មំ អត្តនោ វសំ អានេសី’’តិ បុន និវត្តិត្វា កោដិតោ បដ្ឋាយ អាគច្ឆតិ។ តេសំ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ កលហំ ករោន្តានញ្ញេវ សូរិយោ អត្ថង្គតោ, អន្ធការោ ជាតោ។

ឥតរោបិ បរិវេណំ សម្មជ្ជិត្វា ឧទកំ ឧបដ្ឋបេត្វា តេសំ អាគមនំ អបស្សន្តោ ឧក្កំ គហេត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា តេ អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា ‘‘កឹ ចិរាយិត្ថា’’តិ បុច្ឆិ។ មហល្លកោ តំ ការណំ កថេសិ។ សោ តេ ទ្វេបិ វិស្សាមេត្វា សណិកំ អានេសិ។ តំ ទិវសំ ពុទ្ធុបដ្ឋានស្ស ឱកាសំ ន លភិ។ អថ នំ ទុតិយទិវសេ ពុទ្ធុបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នំ សត្ថា ‘‘កទា អាគតោសី’’តិ បុច្ឆិ។ ‘‘ហិយ្យោ, ភន្តេ’’តិ។ ‘‘ហិយ្យោ អាគន្ត្វា អជ្ជ ពុទ្ធុបដ្ឋានំ ករោសី’’តិ? សោ ‘‘អាម, ភន្តេ’’តិ វត្វា តំ ការណំ អាចិក្ខិ។ សត្ថា មហល្លកំ គរហិត្វា ‘‘ន ឯស ឥទានេវ ឯវរូបំ កម្មំ ករោតិ, បុព្ពេបិ អកាសិ។ ឥទានិ បន តេន ត្វំ កិលមិតោ, បុព្ពេបិ បណ្ឌិតេ កិលមេសី’’តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កាសិនិគមេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្ស វយប្បត្តកាលេ មាតា កាលមកាសិ។ សោ មាតុ សរីរកិច្ចំ កត្វា មាសទ្វមាសច្ចយេន ឃរេ វិជ្ជមានំ ធនំ ទានំ ទត្វា បិតរញ្ច កនិដ្ឋភាតរញ្ច គហេត្វា ហិមវន្តបទេសេ ទេវទត្តិយំ វក្កលំ គហេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឧញ្ឆាចរិយាយ វនមូលផលាផលេហិ យាបេន្តោ រមណីយេ វនសណ្ឌេ វសិ។ ហិមវន្តេ បន វស្សកាលេ អច្ឆិន្នធារេ ទេវេ វស្សន្តេ ន សក្កា ហោតិ កន្ទមូលំ ខណិតុំ, ផលានិ ច បណ្ណានិ ច បតន្តិ។ តាបសា យេភុយ្យេន ហិមវន្តតោ និក្ខមិត្វា មនុស្សបថេ វសន្តិ។ តទា ពោធិសត្តោ បិតរញ្ច កនិដ្ឋភាតរញ្ច គហេត្វា មនុស្សបថេ វសិត្វា បុន ហិមវន្តេ បុប្ផិតផលិតេ តេ ឧភោបិ គហេត្វា ហិមវន្តេ អត្តនោ អស្សមបទំ អាគច្ឆន្តោ អស្សមស្សាវិទូរេ សូរិយេ អត្ថង្គតេ ‘‘តុម្ហេ សណិកំ អាគច្ឆេយ្យាថ, អហំ បុរតោ គន្ត្វា អស្សមំ បដិជគ្គិស្សាមី’’តិ វត្វា តេ ឱហាយ គតោ។ ខុទ្ទកតាបសោ បិតរា សទ្ធឹ សណិកំ គច្ឆន្តោ តំ កដិប្បទេសេ សីសេន ឧប្បីឡេន្តោ វិយ គច្ឆ គច្ឆាតិ តំ ពលក្ការេន នេតិ។ មហល្លកោ ‘‘ត្វំ មំ អត្តនោ រុចិយា អានេសី’’តិ បដិនិវត្តិត្វា កោដិតោ បដ្ឋាយ អាគច្ឆតិ។ ឯវំ តេសំ កលហំ ករោន្តានញ្ញេវ អន្ធការោ អហោសិ។

ពោធិសត្តោបិ បណ្ណសាលំ សម្មជ្ជិត្វា ឧទកំ ឧបដ្ឋបេត្វា ឧក្កមាទាយ បដិបថំ អាគច្ឆន្តោ តេ ទិស្វា ‘‘ឯត្តកំ កាលំ កឹ ករិត្ថា’’តិ អាហ។ ខុទ្ទកតាបសោ បិតរា កតការណំ កថេសិ។ ពោធិសត្តោ ឧភោបិ តេ សណិកំ

នេត្វា បរិក្ខារំ បដិសាមេត្វា បិតរំ ន្ហាបេត្វា បាទធោវនបិដ្ឋិសម្ពាហនាទីនិ កត្វា អង្គារកបល្លំ ឧបដ្ឋបេត្វា បដិប្បស្សទ្ធកិលមថំ បិតរំ ឧបនិសីទិត្វា “តាត, តរុណទារកា នាម មត្តិកាភាជនសទិសា មុហុត្តនេវ ភិជ្ជន្តិ , សកឹ ភិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ បុន ន សក្កា ហោន្តិ ឃដេតុំ, តេ អក្កោសន្តាបិ បរិភាសន្តាបិ មហល្លកេហិ អធិវាសេតព្ពា”តិ វត្វា បិតរំ ឱវទន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៤៥. “អបិ កស្សប មន្ទិយា, យុវា សបតិ ហន្តិ វា;
សព្ពំ តំ ខមតេ ធីរោ, បណ្ឌិតោ តំ តិតិក្ខតិ។

៤៦. “សចេបិ សន្តោ វិវទន្តិ, ខិប្បំ សន្ធីយរេ បុន;
ពាលា បត្តាវ ភិជ្ជន្តិ, ន តេ សមថមជ្ឈគូ។

៤៧. “ឯតេ ភិយ្យោ សមាយន្តិ, សន្ធិ តេសំ ន ជីរតិ;
យោ ចាធិបន្នំ ជានាតិ, យោ ច ជានាតិ ទេសនំ។

៤៨. “ឯសោ ហិ ឧត្តរិតរោ, ភារវហោ ធុរទ្ធរោ;
យោ បរេសាធិបន្នានំ, សយំ សន្ធាតុមរហតី”តិ។

តត្ថ **កស្សបា**តិ បិតរំ នាមេនាលបតិ។ **មន្ទិយា**តិ មន្ទីភាវេន តរុណតាយ។ **យុវា សបតិ ហន្តិ វា**តិ តរុណទារកោ អក្កោសតិបិ បហរតិបិ។ **ធីរោ**តិ ធិក្កតបាបោ, ធី វា វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ សមន្នាគតោតិបិ អត្ថោ។ ឥតរំ បន ឥមស្សេវ វេវចនំ។ ឧភយេនាបិ សព្ពំ តំ ពាលទារកេហិ កតំ អបរាធំ មហល្លកោ ធីរោ បណ្ឌិតោ សហតិ តិតិក្ខតីតិ ទស្សេតិ។

សន្ធីយរេតិ បុន មិត្តភាវេន សន្ធីយន្តិ ឃដីយន្តិ។ **ពាលា បត្តាវា**តិ ពាលកា បន មត្តិកាបត្តាវ ភិជ្ជន្តិ។ **ន តេ សមថមជ្ឈគូ**តិ តេ ពាលកា អប្បមត្តកម្បិ វិវាទំ កត្វា វេរូបសមនំ ន វិន្ទន្តិ នាធិគច្ឆន្តិ។ **ឯតេ ភិយ្យោ**តិ ឯតេ ទ្វេ ជនា ភិន្នាបិ បុន សមាគច្ឆន្តិ។ **សន្ធី**តិ មិត្តសន្ធិ។ **តេស**ន្តិ តេសញ្ញេវ ទ្វិន្នំ សន្ធិ ន ជីរតិ។ **យោ ចាធិបន្ន**ន្តិ យោ ច អត្តនា អធិបន្នំ អតិក្កន្តំ អញ្ញស្មិំ កតទោសំ ជានាតិ។ **ទេសន**ន្តិ យោ ច តេន អត្តនោ ទោសំ ជានន្តេន ទេសិតំ អច្ចយទេសនំ បដិគ្គណ្ហិតុំ ជានាតិ។

យោ បរេសាធិបន្នានន្តិ យោ បរេសំ អធិបន្នានំ ទោសេន អភិភូតានំ អបរាធការកានំ។ **សយំ សន្ធាតុមរហតី**តិ តេសុ អខមាបេន្តេសុបិ “ឯហិ, ភទ្រមុខ, ឧទ្ទេសំ គណ្ហ, អដ្ឋកថំ សុណ, ភាវនមនុយុញ្ជ, កស្មា បរិពាហិរោ ហោសី”តិ ឯវំ សយំ សន្ធាតុំ អរហតិ មិត្តភាវំ ឃដេតិ, ឯសោ ឯវរូបោ មេត្តាវិហារី ឧត្តរិតរោ មិត្តភារស្ស មិត្តធុរស្ស ច វហនតោ “**ភារវហោ**”តិ “**ធុរទ្ធរោ**”តិ ច សង្ខំ គច្ឆតីតិ។

ឯវំ ពោធិសត្តោ បិតុ ឱវាទំ អទាសិ, សោបិ តតោ បភុតិ ទន្តោ អហោសិ សុទន្តោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បិតា តាបសោ មហល្លកោ អហោសិ, ខុទ្ទកតាបសោ សាមណេរោ, បិតុ ឱវាទទាយកោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កស្សបមន្ទិយជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣១៣] ៣. ខន្តិវាទីជាតកវណ្ណនា

យោ តេ ហត្ថេ ច បាទេ ចាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ កោធនភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា កថិតមេវ។ សត្ថា បន តំ ភិក្ខុំ “កស្មា, ត្វំ ភិក្ខុ, អក្កោធនស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា កោធំ ករោសិ, បោរាណកបណ្ឌិតា សរីរេ បហារសហស្សេ បតន្តេ ហត្ថបាទកណ្ណនាសាសុ ឆិជ្ជមានាសុ បរស្ស កោធំ ន ករិំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ កលាពុ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ពោធិសត្តោ អសីតិកោដិវិភវេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា កុណ្ឌលកុមារោ នាម មាណវោ ហុត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលំ គន្ត្វា សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា មាតាបិតូនំ អច្ចយេន ធនរាសិំ ឱលោកេត្វា “ឥមំ ធនំ ឧប្បាទេត្វា មម ញាតកា អគ្គហេត្វាវ គតា, មយា បនេតំ គហេត្វា គន្តុំ វដ្ដតី”តិ សព្ពំ ធនំ វិចេយ្យទានវសេន យោ យំ អាហរតិ, តស្ស តំ ទត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បព្ពជិត្វា ផលាផលេន យាបេន្តោ ចិរំ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ មនុស្សបថំ អាគន្ត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសិំ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ នគរេ ភិក្ខាយ ចរន្តោ សេនាបតិស្ស និវាសនទ្វារំ

សម្បាបុណិ។ សេនាបតិ តស្ស ឥរិយាបថេសុ បសីទិត្វា ឃរំ បវេសេត្វា អត្តនោ បដិយាទិតភោជនំ ភោជេត្វា បដិញ្ញំ គហេត្វា តត្ថេវ រាជុយ្យានេ វសាបេសិ។

អថេកទិវសំ កលាពុរាជា សុរាមទមត្តោ ឆេកនាដកបរិវុតោ មហន្តេន យសេន ឧយ្យានំ គន្ត្វា មង្គលសិលាបដ្ដេ សយនំ អត្ថរាបេត្វា ឯកិស្សា បិយមនាបាយ ឥត្ថិយា អង្កេ សយិ។ គីតវាទិតនច្ចេសុ ឆេកា នាដកិត្ថិយោ គីតាទីនិ បយោជេសុំ, សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ វិយ មហាសម្បត្តិ អហោសិ, រាជា និទ្ទំ ឱក្កមិ។ អថ តា ឥត្ថិយោ “យស្សត្ថាយ មយំ គីតាទីនិ បយោជយាម, សោ និទ្ទំ ឧបគតោ, កឹ នោ គីតាទីហី”តិ វីណាទីនិ តូរិយានិ តត្ថ តត្ថេវ ឆឌ្ឌេត្វា ឧយ្យានំ បក្កន្តា បុប្ផផលបល្លវាទីហិ បលោភិយមានា ឧយ្យានេ អភិរមឹសុ។ តទា ពោធិសត្តោ តស្មឹ ឧយ្យានេ សុបុប្ផិតសាលមូលេ បព្ពជ្ជាសុខេន វីតិនាមេន្តោ មត្តវរវារណោ វិយ និសិន្នោ ហោតិ។ អថ តា ឥត្ថិយោ ឧយ្យានេ ចរមានា តំ ទិស្វា “ឯថ, អយ្យាយោ, ឯតស្មឹ រុក្ខមូលេ បព្ពជិតោ និសិន្នោ, យាវ រាជា ន បពុជ្ឈតិ, តាវស្ស សន្តិកេ កិញ្ចិ សុណមានា និសីទិស្សាមា”តិ គន្ត្វា វន្ទិត្វា បរិវារេត្វា និសិន្នា “អម្ហាកំ កថេតព្ពយុត្តកំ កិញ្ចិ កថេថា”តិ វទឹសុ។ ពោធិសត្តោ តាសំ ធម្មំ កថេសិ។ អថ សា ឥត្ថី អង្កំ ចាលេត្វា រាជានំ បពោធេសិ។ រាជា បពុទ្ធោ តា អបស្សន្តោ “កហំ គតា វសលិយោ”តិ អាហ។ ឯតា, មហារាជ, គន្ត្វា ឯកំ តាបសំ បរិវារេត្វា និសីទឹសូតិ។ រាជា កុបិតោ ខគ្គំ គហេត្វា “សិក្ខាបេស្សាមិ នំ កូដជដិល”ន្តិ វេគេន អគមាសិ។

អថ តា ឥត្ថិយោ រាជានំ កុទ្ធំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា តាសុ វល្លភតរា គន្ត្វា រញ្ញោ ហត្ថា អសឹ គហេត្វា រាជានំ វូបសមេសុំ។ សោ អាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស សន្តិកេ ឋត្វា “កឹវាទី ត្វំ, សមណា”តិ បុច្ឆិ។ “ខន្តិវាទី, មហារាជា”តិ។ “កា ឯសា ខន្តិ នាមា”តិ? “អក្កោសន្តេសុ បរិភាសន្តេសុ បហរន្តេសុ អកុជ្ឈនភាវោ”តិ។ រាជា “បស្សិស្សាមិ ទានិ តេ ខន្តិយា អត្ថិភាវ”ន្តិ ចោរឃាតកំ បក្កោសាបេសិ។ សោ អត្តនោ ចារិត្តេន ផរសុញ្ច កណ្ដកកសញ្ច អាទាយ កាសាយនិវសនោ រត្តមាលាធរោ អាគន្ត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា “កឹ ករោមិ, ទេវា”តិ អាហ។ ឥមំ ចោរំ ទុដ្ឋតាបសំ គហេត្វា អាកឌ្ឍិត្វា ភូមិយំ បាតេត្វា កណ្ដកកសំ គហេត្វា បុរតោ ច បច្ឆតោ ច ឧភោសុ បស្សេសុ ចាតិ ចតូសុបិ បស្សេសុ ទ្វេបហារសហស្សមស្ស ទេហីតិ។ សោ តថា អកាសិ ។ ពោធិសត្តស្ស ឆវិ ភិជ្ជិ។ ចម្មំ ភិជ្ជិ, មំសំ ឆិជ្ជិ, លោហិតំ បគ្ឃរតិ។

បុន រាជា “កឹវាទី ត្វំ ភិក្ខូ”តិ អាហ។ “ខន្តិវាទី, មហារាជ”។ “ត្វំ បន មយ្ហំ ចម្មន្តរេ ខន្តី”តិ មញ្ញសិ, នត្ថិ មយ្ហំ ចម្មន្តរេ ខន្តិ, តយា បន ទដ្ឋុំ អសក្កុណេយ្យេ ហទយព្ភន្តរេ មម ខន្តិ បតិដ្ឋិតា។ “មហារាជា”តិ។ បុន ចោរឃាតកោ “កឹ ករោមី”តិ បុច្ឆិ។ “ឥមស្ស កូដជដិលស្ស ឧភោ ហត្ថេ ឆិន្ទា”តិ។ សោ ផរសុំ គហេត្វា គណ្ឋិយំ ឋបេត្វា ហត្ថេ ឆិន្ទិ។ អថ នំ “បាទេ ឆិន្ទា”តិ អាហ, បាទេបិ ឆិន្ទិ។ ហត្ថបាទកោដីហិ ឃដឆិទ្ទេហិ លាខារសោ វិយ លោហិតំ បគ្ឃរតិ។ បុន រាជា “កឹវាទីសី”តិ បុច្ឆិ។ “ខន្តិវាទី, មហារាជ”។ “ត្វំ បន មយ្ហំ ហត្ថបាទកោដីសុ ‘ខន្តិ អត្ថី’តិ មញ្ញសិ, នត្ថេសា ឯត្ថ, មយ្ហំ ខន្តិ គម្ភីរដ្ឋានេ បតិដ្ឋិតា”តិ។ សោ “កណ្ណនាសមស្ស ឆិន្ទា”តិ អាហ។ ឥតរោ កណ្ណនាសំ ឆិន្ទិ, សកលសរីរេ លោហិតំ អហោសិ។ បុន នំ “កឹវាទី នាម ត្វ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “មហារាជ, ខន្តិវាទី នាម”។ “មា ខោ បន ត្វំ ‘កណ្ណនាសិកកោដីសុ បតិដ្ឋិតា ខន្តី’តិ មញ្ញសិ, មម ខន្តិ គម្ភីរេ ហទយព្ភន្តរេ បតិដ្ឋិតា”តិ។ រាជា “កូដជដិល តវ ខន្តី ត្វមេវ ឧក្ខិបិត្វា និសីទា”តិ ពោធិសត្តស្ស ហទយំ បាទេន បហរិត្វា បក្កាមិ។

តស្មឹ គតេ សេនាបតិ ពោធិសត្តស្ស សរីរតោ លោហិតំ បុញ្ឆិត្វា ហត្ថបាទកណ្ណនាសកោដិយោ សាដកកណ្ណេ កត្វា ពោធិសត្តំ សណិកំ និសីទាបេត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា “សចេ, ភន្តេ, តុម្ហេ កុជ្ឈិតុកាមា, តុម្ហេសុ កតាបរាធស្ស រញ្ញោវ កុជ្ឈេយ្យាថ, មា អញ្ញេស”ន្តិ យាចន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៤៩. “យោ តេ ហត្ថេ ច បាទេ ច, កណ្ណនាសញ្ច ឆេទយិ;
តស្ស កុជ្ឈ មហាវីរ, មា រដ្ឋំ វិនសា ឥទ”ន្តិ។

តត្ថ **មហាវីរា**តិ មហាវីរិយ។ **មា រដ្ឋំ វិនសា ឥទ**ន្តិ ឥទំ និរបរាធំ កាសិរដ្ឋំ មា វិនាសេហិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៥០. “យោ មេ ហត្ថេ ច បាទេ ច, កណ្ណនាសញ្ច ឆេទយិ;
ចិរំ ជីវតុ សោ រាជា, ន ហិ កុជ្ឈន្តិ មាទិសា”តិ។

តត្ថ **មាទិសា**តិ មម សទិសា ខន្តិពលេន សមន្នាគតា បណ្ឌិតា “អយំ មំ អក្កោសិ បរិភាសិ បហរិ, ឆិន្ទិ ភិន្ទី”តិ តំ ន កុជ្ឈន្តិ។

រញ្ញោ ឧយ្យានា និក្ខមន្តស្ស ពោធិសត្តស្ស ចក្ខុបថំ វិជហនកាលេយេវ អយំ ចតុនហុតាធិកា ទ្វិយោជនសតសហស្សពហលា មហាបថវី ខលិពទ្ធសាដកោ វិយ ផលិតា, អវីចិតោ ជាលា និក្ខមិត្វា រាជានំ កុលទត្តិយេន រត្តកម្ពលេន បារុបន្តី វិយ គណ្ហិ។ សោ ឧយ្យានទ្វារេយេវ បថវិំ បវិសិត្វា អវីចិមហានិរយេ បតិដ្ឋហិ។ ពោធិសត្តោបិ តំ ទិវសមេវ កាលមកាសិ។ រាជបរិសា ច នាគរា ច គន្ធមាលាធូមហត្ថា អាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស សរីរកិច្ចំ អកំសុ។ កេចិ បនាហុ “ពោធិសត្តោ បុន ហិមវន្តមេវ គតោ”តិ, តំ អភូតំ។

៥១. “អហូ អតីតមទ្ធានំ, សមណោ ខន្តិទីបនោ;
តំ ខន្តិយាយេវ ឋិតំ, កាសិរាជា អឆេទយិ។

៥២. “តស្ស កម្មផរុសស្ស, វិបាកោ កដុកោ អហុ;
យំ កាសិរាជា វេទេសិ, និរយម្ហិ សមប្បិតោ”តិ។ –

ឥមា ទ្វេ អភិសម្ពុទ្ធគាថា។

តត្ថ **អតីតមទ្ធាន**ន្តិ អតីតេ អទ្ធានេ។ **ខន្តិទីបនោ**តិ អធិវាសនខន្តិសំវណ្ណនោ។ **អឆេទយី**តិ មារាបេសិ។ ឯកច្ចេ បន “ពោធិសត្តស្ស បុន ហត្ថបាទកណ្ណនាសា ឃដិតា”តិ វទន្តិ, តម្បិ អភូតមេវ។ **សមប្បិតោ**តិ បតិដ្ឋិតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ កោធនោ ភិក្ខុ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ, អញ្ញេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសុ។

តទា កលាពុរាជា ទេវទត្តោ អហោសិ, សេនាបតិ សារិបុត្តោ, ខន្តិវាទី តាបសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ខន្តិវាទីជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣១៤] ៤. លោហកុម្ភិជាតកវណ្ណនា

ទុជ្ជីវិតមជីវិម្ហាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរាជានំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា កិរ កោសលរាជា រត្តិភាគេ ចតុន្នំ នេរយិកសត្តានំ សទ្ទំ សុណិ។ ឯកោ **ទុ**-ការមេវ ភណិ, ឯកោ **ស**-ការំ, ឯកោ **ន**-ការំ, ឯកោ **សោ**-ការមេវាតិ។ តេ កិរ អតីតភវេ សាវត្ថិយំយេវ បារទារិកា រាជបុត្តា អហេសុំ។ តេ បរេសំ រក្ខិតគោបិតមាតុគាមេសុ អបរជ្ឈិត្វា ចិត្តកេឡិំ កីឡន្តា ពហុំ បាបកម្មំ កត្វា មរណចក្កេន ឆិន្នា សាវត្ថិសាមន្តេ ចតូសុ លោហកុម្ភីសុ និព្ពត្តា សដ្ឋិ វស្សសហស្សានិ តត្ថ បច្ចិត្វា ឧគ្គតា លោហកុម្ភិមុខវដ្ដិំ ទិស្វា “កទា នុ ខោ ឥមម្ហា ទុក្ខា មុច្ចិស្សាមា”តិ ចត្តារោបិ មហន្តេន សទ្ទេន អនុបដិបាដិយា វិរវិំសុ។ រាជា តេសំ សទ្ទំ សុត្វា មរណភយតជ្ជិតោ និសិន្នកោវ អរុណំ ឧដ្ឋាបេសិ។

អរុណុគ្គមនវេលាយ ព្រាហ្មណា អាគន្ត្វា រាជានំ សុខសយិតំ បុច្ឆិំសុ។ រាជា “កុតោ មេ អាចរិយា សុខសយិតំ, អជ្ជាហំ ឯវរូបេ ចត្តារោ ភីសនកសទ្ទេ សុណិ”ន្តិ។ ព្រាហ្មណា ហត្ថេ វិធុនិំសុ។ “កឹ អាចរិយា”តិ? “សាហសិកសទ្ទា, មហារាជា”តិ។ “សបដិកម្មា អប្បដិកម្មា”តិ? “កាមំ អប្បដិកម្មា, មយំ បន សុសិក្ខិតា, មហារាជា”តិ។ “កឹ កត្វា បដិពាហិស្សថា”តិ? “មហារាជ, បដិកម្មំ មហន្តំ ន សក្កា កាតុំ, មយំ បន សព្ពចតុក្កំ យញ្ញំ យជិត្វា ហារេស្សាមា”តិ។ “តេន ហិ ខិប្បំ ចត្តារោ ហត្ថី ចត្តារោ អស្សេ ចត្តារោ ឧសភេ ចត្តារោ មនុស្សេតិ លដុកិកសកុណិកា អាទឹ កត្វា ចត្តារោ ចត្តារោ បាណេ គហេត្វា សព្ពចតុក្កយញ្ញំ យជិត្វា មម សោត្ថិភាវំ ករោថា”តិ។ “សាធុ, មហារាជា”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា យេនត្ថោ, តំ គហេត្វា យញ្ញាវាដំ បច្ចុបដ្ឋបេសុំ, ពហុបាណេ ថូណូបនីតេ កត្វា ឋបេសុំ។ “ពហុំ មច្ឆមំសំ ខាទិស្សាម, ពហុំ ធនំ លភិស្សាមា”តិ ឧស្សាហប្បត្តា ហុត្វា “ឥទំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ, ឥទំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ, ទេវា”តិ អបរាបរំ ចរន្តិ។

មល្លិកា ទេវី រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “កឹ នុ ខោ, មហារាជ, ព្រាហ្មណា អតិវិយ ឧស្សាហយន្តា វិចរន្តី”តិ បុច្ឆិ។ “ទេវិ កឹ តុយ្ហិមិនា, ត្វំ អត្តនោ យសេនេវ មត្តា បមត្តា, ទុក្ខំ បន អម្ហាកមេវ ន ជានាសី”តិ? “កឹ , មហារាជា”តិ។ “ទេវិ, អហំ ឯវរូបំ នាម អសោតព្ពំ សុណិំ, តតោ ឥមេសំ សទ្ទានំ សុតត្តា “កឹ ភវិស្សតី”តិ ព្រាហ្មណេ បុច្ឆិំ, ព្រាហ្មណា “តុម្ហាកំ មហារាជ រជ្ជស្ស វា ភោគានំ វា ជីវិតស្ស វា អន្តរាយោ បញ្ញាយតិ, សព្ពចតុក្កេន យញ្ញំ យជិត្វា សោត្ថិភាវំ ករិស្សាមា”តិ វទឹសុ, តេ មយ្ហំ វចនំ គហេត្វា យញ្ញាវាដំ កត្វា យេន យេនត្ថោ, តស្ស តស្ស ការណា អាគច្ឆន្តី”តិ។ “កឹ បន ទេវ, ឥមេសំ សទ្ទានំ និប្ផត្តិំ សទេវកេ លោកេ អគ្គព្រាហ្មណំ បុច្ឆិត្ថា”តិ? “កោ

ឯស ទេវិ, សទេវកេ លោកេ អគ្គព្រាហ្មណោ នាមា”តិ? “មហាគោតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ។ “ទេវិ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ មេ ន បុច្ឆិតោ”តិ? “តេន ហិ គន្ត្វា បុច្ឆថា”តិ។

រាជា តស្សា វចនំ គហេត្វា ភុត្តបាតរាសោ រថវរមារុយ្ហ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បុច្ឆិ “អហំ, ភន្តេ, រត្តិភាគេ ចត្តារោ សទ្ទេ សុត្វា ព្រាហ្មណេ បុច្ឆឹ, តេ ‘សព្ពចតុក្កយញ្ញំ យជិត្វា សោត្ថឹ ករិស្សាមា’តិ វត្វា យញ្ញាវាដេ កម្មំ ករោន្តិ, តេសំ សទ្ទានំ សុតត្តា មយ្ហំ កឹ ភវិស្សតី”តិ។ “ន កិញ្ចិ, មហារាជ, នេរយិកសត្តា ទុក្ខមនុភវន្តា ឯវំ វិរវិំសុ, ន ឥមេ សទ្ទា ឥទានិ តយា ឯវ សុតា, បោរាណករាជូហិបិ សុតាយេវ, តេបិ ព្រាហ្មណេ បុច្ឆិត្វា បសុឃាតយញ្ញំ កត្តុកាមា ហុត្វា បណ្ឌិតានំ កថំ សុត្វា ន ករិំសុ, បណ្ឌិតា តេសំ សទ្ទានំ អន្តរំ កថេត្វា មហាជនំ វិស្សជ្ជាបេត្វា សោត្ថិមកំសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ អញ្ញតរស្មឹ កាសិគាមេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វា កាមេ បហាយ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច ឧប្បាទេត្វា ឈានកីឡំ កីឡន្តោ ហិមវន្តេ រមណីយេ វនសណ្ឌេ វសតិ។ តទា ពារាណសិរាជា ចតុន្នំ នេរយិកានំ ឥមេវ ចត្តារោ សទ្ទេ សុត្វា ភីតតសិតោ ឥមិនាវ និយាមេន ព្រាហ្មណេហិ “តិណ្ណំ អន្តរាយានំ អញ្ញតរោ ភវិស្សតិ, សព្ពចតុក្កយញ្ញេន តំ វូបសមេស្សាមា”តិ វុត្តេ សម្បដិច្ឆិ។ បុរោហិតោ ព្រាហ្មណេហិ សទ្ធឹ យញ្ញាវាដំ បច្ចុបដ្ឋាបេសិ, មហាជនោ ថូណូបនីតោ អហោសិ។ តទា ពោធិសត្តោ មេត្តាភាវនំ បុរេចារិកំ កត្វា ទិព្ពចក្ខុនា លោកំ ឱលោកេន្តោ ឥមំ ការណំ ទិស្វា “អជ្ជ, មយា គន្តុំ វដ្ដតិ, មហាជនស្ស សោត្ថិ ភវិស្សតី”តិ ឥទ្ធិពលេន វេហាសំ ឧប្បតិត្វា ពារាណសិរញ្ញោ ឧយ្យានេ ឱតរិត្វា មង្គលសិលាបដ្ដេ កញ្ចនរូបកំ វិយ និសីទិ។ តទា បុរោហិតស្ស ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា “ននុ, អាចរិយ, អម្ហាកំ វេទេសុ បរំ មារេត្វា សោត្ថិករណំ នាម នត្ថី”តិ អាហ។ បុរោហិតោ “ត្វំ រាជធនំ រក្ខសិ, ពហុំ មច្ឆមំសំ ខាទិស្សាម, ធនំ លភិស្សាម, តុណ្ហី ហោហី”តិ តំ បដិពាហិ។

សោ “នាហំ ឯត្ថ សហាយោ ភវិស្សាមី”តិ និក្ខមិត្វា រាជុយ្យានំ គន្ត្វា ពោធិសត្តំ ទិស្វា វន្ទិត្វា កតបដិសន្ថារោ ឯកមន្តំ និសីទិ។ ពោធិសត្តោ “កឹ, មាណវ, រាជា ធម្មេន រជ្ជំ ការេតី”តិ បុច្ឆិ។ “ភន្តេ, រាជា ធម្មេន រជ្ជំ ការេតិ, រត្តិភាគេ បន ចត្តារោ សទ្ទេ សុត្វា ព្រាហ្មណេ បុច្ឆិ។ ព្រាហ្មណា ‘សព្ពចតុក្កយញ្ញំ យជិត្វា សោត្ថឹ ករិស្សាមា’”តិ វទឹសុ។ រាជា បសុឃាតកម្មំ កត្វា អត្តនោ សោត្ថឹ កាតុកាមោ មហាជនោ ថូណូបនីតោ, “កឹ នុ ខោ, ភន្តេ, តុម្ហាទិសានំ សីលវន្តានំ តេសំ សទ្ទានំ និប្ផត្តឹ វត្វា មហាជនំ មរណមុខា មោចេតុំ វដ្ដតី”តិ។ “មាណវ, រាជា អម្ហេ ន ជានាតិ, មយម្បិ តំ ន ជានាម, ឥមេសំ បន សទ្ទានំ និប្ផត្តឹ ជានាម, សចេ រាជា អម្ហេ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆេយ្យ, រាជានំ និក្កង្ខំ កត្វា កថេស្សាមា”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, មុហុត្តំ ឥធេវ ហោថ, អហំ រាជានំ អានេស្សាមី”តិ។ “សាធុ, មាណវា”តិ។ សោ គន្ត្វា រញ្ញោ តមត្ថំ អារោចេត្វា រាជានំ អានេសិ។

អថ រាជា ពោធិសត្តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ បុច្ឆិ “សច្ចំ កិរ តុម្ហេ មយា សុតសទ្ទានំ និប្ផត្តឹ ជានាថា”តិ? “អាម, មហារាជា”តិ។ “កថេថ, ភន្តេ”តិ។ “មហារាជ, ឯតេ បុរិមភវេ បរេសំ រក្ខិតគោបិតេសុ ទារេសុ ចារិត្តំ អាបជ្ជិត្វា ពារាណសិសាមន្តេ ចតូសុ លោហកុម្ភីសុ និព្ពត្តា បក្កុថិតេ ខារលោហោទកេ ផេណុទ្ទេហកំ បច្ចមានា តឹស វស្សសហស្សានិ អធោ គន្ត្វា កុម្ភិតលំ អាហច្ច ឧទ្ធំ អារោហន្តា តឹសវស្សសហស្សេនេវ កាលេន កុម្ភិមុខំ ទិស្វា ពហិ ឱលោកេត្វា ចត្តារោ ជនា ចតស្សោ គាថា បរិបុណ្ណំ កត្វា វត្តុកាមាបិ តថា កាតុំ អសក្កោន្តា ឯកេកមេវ អក្ខរំ វត្វា បុន លោហកុម្ភីសុយេវ និមុគ្គា។ តេសុ **ទុ**-ការំ វត្វា និមុគ្គសត្តោ ឯវំ វត្តុកាមោ អហោសិ –

៥៣. ‘ទុជ្ជីវិតមជីវិម្ហ , យេ សន្តេ ន ទទម្ហសេ;
វិជ្ជមានេសុ ភោគេសុ, ទីបំ នាកម្ហ អត្តនោ’តិ។ –

តំ គាថំ បរិបុណ្ណំ កាតុំ នាសក្ខី”តិ វត្វា ពោធិសត្តោ អត្តនោ ញាណេន តំ គាថំ បរិបុណ្ណំ កត្វា កថេសិ។ សេសាសុបិ ឯសេវ នយោ។

តេសុ **ស**-ការំ វត្វា វត្តុកាមស្ស អយំ គាថា –

៥៤. “សដ្ឋិ វស្សសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;
និរយេ បច្ចមានានំ, កទា អន្តោ ភវិស្សតី”តិ។

ន-ការំ វត្វា វត្តុកាមស្ស អយំ គាថា –

៥៥. “នត្ថិ អន្តោ កុតោ អន្តោ, ន អន្តោ បដិទិស្សតិ;

តទា ហិ បកតំ បាបំ, មម តុយ្ហញ្ច មារិសា’’តិ។

សោ-ការំ វត្វា វត្តកាមស្ស អយំ គាថា –

៥៦. ‘‘សោហំ នូន ឥតោ គន្ត្វា, យោនឹ លទ្ធាន មានុសឹ;
វទញ្ញូ សីលសម្បន្នោ, កាហាមិ កុសលំ ពហុ’’ន្តិ។

តត្ថ **ទុជ្ជីវិត**ន្តិ តីណិ ទុច្ចរិតានិ ចរន្តោ ទុជ្ជីវិតំ លាមកជីវិតំ ជីវតិ នាម, សោបិ តទេវ សន្ធាយាហ ‘‘ទុជ្ជីវិតមជីវិម្ហា’’តិ។ **យេ សន្តេ ន ទទម្ហសេ**តិ យេ មយំ ទេយ្យធម្មេ ច បដិគ្គាហកេ ច សំវិជ្ជមានេយេវ ន ទានំ ទទិម្ហ។ **ទីបំ នាកម្ហ អត្តនោ**តិ អត្តនោ បតិដ្ឋំ ន ករិម្ហ។ **បរិបុណ្ណានី**តិ អនូនានិ អនធិកានិ។ **សព្ពសោ**តិ សព្ពាការេន។ **បច្ចមានាន**ន្តិ អម្ហាកំ ឥមស្មឹ និរយេ បច្ចមានានំ។

នត្ថិ អន្តោតិ ‘‘អម្ហាកំ អសុកកាលេ នាម មោក្ខោ ភវិស្សតី’’តិ ឯវំ កាលបរិច្ឆេទោ នត្ថិ។ **កុតោ អន្តោ**តិ កេន ការណេន អន្តោ បញ្ញាយិស្សតិ។ **ន អន្តោ**តិ អន្តំ ទដ្ឋុកាមានម្បិ នោ ទុក្ខស្ស អន្តោ ន បដិទិស្សតិ។ **តទា ហិ បកត**ន្តិ តស្មឹ កាលេ មារិសា មម ច តុយ្ហញ្ច បកតំ បាបំ បកដ្ឋំ កតំ អតិពហុមេវ កតំ។ ‘‘តថា ហិ បកត’’ន្តិបិ បាឋោ, តេន ការណេន កតំ, យេនស្ស អន្តោ ទដ្ឋុំ ន សក្កាតិ អត្ថោ។ **មារិសា**តិ មយា សទិសា, បិយាលបនមេតំ ឯតេសំ។ **នូនា**តិ ឯកំសត្ថេ និបាតោ, សោ អហំ ឥតោ គន្ត្វា យោនឹ មានុសឹ លទ្ធាន វទញ្ញូ សីលសម្បន្នោ ហុត្វា ឯកំសេនេវ ពហុំ កុសលំ ករិស្សាមីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។

ឥតិ ពោធិសត្តោ ឯកមេកំ គាថំ វត្វា ‘‘មហារាជ, សោ នេរយិកសត្តោ ឥមំ គាថំ បរិបុណ្ណំ កត្វា វត្តុកាមោ អត្តនោ បាបស្ស មហន្តតាយ តថា កថេតុំ នាសក្ខិ, ឥតិ សោ អត្តនោ កម្មវិបាកំ អនុភវន្តោ វិរវិ។ តុម្ហាកំ ឯតស្ស សទ្ទស្ស សវនបច្ចយា អន្តរាយោ នាម នត្ថិ, តុម្ហេ មា ភាយិត្ថា’’តិ រាជានំ សញ្ញាបេសិ។ រាជា មហាជនំ វិស្សជ្ជាបេត្វា សុវណ្ណភេរឹ ចរាបេត្វា យញ្ញាវាដំ វិទ្ធំសាបេសិ។ ពោធិសត្តោ មហាជនស្ស សោត្ថឹ កត្វា កតិបាហំ វសិត្វា តត្ថេវ គន្ត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកេ ឧប្បជ្ជិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – ‘‘តទា បុរោហិតស្ស ជេដ្ឋន្តេវាសិកមាណវោ សារិបុត្តោ អហោសិ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ’’ន្តិ។

លោហកុម្ភិជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៣១៥] ៥. សព្ពមំសលាភជាតកវណ្ណនា

ផរុសា វត តេ វាចាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរេន បីតវិរេចនានំ ទិន្នរសបិណ្ឌបាតំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា កិរ ជេតវនេ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ ស្នេហវិរេចនំ បិវឹសុ។ តេសំ រសបិណ្ឌបាតេន អត្ថោ ហោតិ, គិលានុបដ្ឋាកា ‘‘រសភត្តំ អាហរិស្សាមា’’តិ សាវត្ថឹ បវិសិត្វា ឱទនិកឃរវីថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វាបិ រសភត្តំ អលភិត្វា និវត្តឹសុ។ ថេរោ ទិវាតរំ បិណ្ឌាយ បវិសមានោ តេ ភិក្ខូ ទិស្វា ‘‘កឹ, អាវុសោ, អតិបគេវ និវត្តថា’’តិ បុច្ឆិ។ តេ តមត្ថំ អារោចេសុំ។ ថេរោ ‘‘តេន ហិ ឯថា’’តិ តេ គហេត្វា តមេវ វីថឹ អគមាសិ, មនុស្សា បូរេត្វា រសភត្តំ អទំសុ។ គិលានុបដ្ឋាកា រសភត្តំ អាហរិត្វា គិលានានំ អទំសុ, តេ បរិភុញ្ជឹសុ ។ អថេកទិវសំ ធម្មសភាយំ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ ‘‘អាវុសោ, ថេរោ កិរ បីតវិរេចនានំ ឧបដ្ឋាកេ រសភត្តំ អលភិត្វា និក្ខមន្តេ គហេត្វា ឱទនិកឃរវីថិយំ ចរិត្វា ពហុំ រសបិណ្ឌបាតំ បេសេសី’’តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា ‘‘កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា’’តិ បុច្ឆិត្វា ‘‘ឥមាយ នាមា’’តិ វុត្តេ ‘‘ន, ភិក្ខវេ, ឥទានិ សារិបុត្តោវ មំសំ លភិ, បុព្ពេបិ មុទុវាចា បិយវចនា វត្តុំ ឆេកា បណ្ឌិតា លភឹសូ’’តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សេដ្ឋិបុត្តោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ ឯកោ មិគលុទ្ទកោ ពហុំ មំសំ លភិត្វា យានកំ បូរេត្វា ‘‘វិក្កិណិស្សាមី’’តិ នគរំ អាគច្ឆតិ។ តទា ពារាណសិវាសិកា ចត្តារោ សេដ្ឋិបុត្តា នគរា និក្ខមិត្វា ឯកស្មឹ មគ្គសភាគដ្ឋានេ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ សុតំ សល្លបន្តា និសីទឹសុ។ ឯតេសុ ឯកោ សេដ្ឋិបុត្តោ តំ មំសយានកំ ទិស្វា ‘‘ឯតំ លុទ្ទកំ មំសខណ្ឌំ អាហរាបេមី’’តិ អាហ។ ‘‘គច្ឆ អាហរាបេហី’’តិ។ សោ តំ ឧបសង្កមិត្វា ‘‘អរេ, លុទ្ទក, ទេហិ មេ មំសខណ្ឌ’’ន្តិ អាហ។ លុទ្ទកោ ‘‘មារិស, បរំ កិញ្ចិ យាចន្តេន នាម បិយវចនេន ភវិតព្ពំ, តយា កថិតវាចាយ អនុច្ឆវិកំ មំសខណ្ឌំ លភិស្សសី’’តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៥៧. ‘‘ផរុសា វត តេ វាចា, មំសំ យាចនកោ អសិ;
កិលោមសទិសី វាចា, កិលោមំ សម្ម ទម្មិ តេ’’តិ។

តត្ថ **កិលោមសទិសីតិ** ផរុសតាយ កិលោមសទិសី។ **កិលោមំ សម្ម ទម្មិ តេតិ** ហន្ទ គណ្ហ, ឥទំ តេ វាចាយ សទិសំ កិលោមំ ទម្មីតិ និរសំ និម៌សលោហិតំ កិលោមកខណ្ឌំ ឧក្ខិបិត្វា អទាសិ។

អថ នំ អបរោ សេដ្ឋិបុត្តោ "កិន្តិ វត្វា យាចសី"តិ បុច្ឆិ។ "អរេ"តិ វត្វាតិ។ សោ "អហម្បិ នំ យាចិស្សាមី"តិ វត្វា គន្ត្វា "ជេដ្ឋភាតិក, មំសខណ្ឌំ មេ ទេហី"តិ អាហ។ ឥតរោ "តវ វចនស្ស អនុច្ឆវិកំ មំសខណ្ឌំ លភិស្សសី"តិ វត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

៥៨. "អង្គមេតំ មនុស្សានំ, ភាតា លោកេ បវុច្ចតិ;
អង្គស្ស សទិសី វាចា, អង្គំ សម្ម ទទាមិ តេ"តិ។

តស្សត្ថោ – ឥមស្មិំ លោកេ មនុស្សានំ អង្គសទិសត្តា អង្គមេតំ យទិទំ ភាតា ភគិនីតិ, តស្មា តវេសា អង្គសទិសី វាចាតិ ឯតិស្សា អនុច្ឆវិកំ អង្គមេវ ទទាមិ តេតិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា អង្គមំសំ ឧក្ខិបិត្វា អទាសិ។

តម្បិ អបរោ សេដ្ឋិបុត្តោ "កិន្តិ វត្វា យាចសី"តិ បុច្ឆិ។ "ភាតិកា"តិ វត្វាតិ។ សោ "អហម្បិ នំ យាចិស្សាមី"តិ វត្វា គន្ត្វា "តាត, មំសខណ្ឌំ មេ ទេហី"តិ អាហ។ លុទ្ទកោ តវ វចនានុរូបំ លច្ឆសី"តិ វត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៥៩. "តាតាតិ បុត្តោ វទមានោ, កម្បេតិ ហទយំ បិតុ;
ហទយស្ស សទិសី វាចា, ហទយំ សម្ម ទម្មិ តេ"តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ហទយមំសេន សទ្ធឹ មធុរមំសំ ឧក្ខិបិត្វា អទាសិ។

តំ ចតុត្ថោ សេដ្ឋិបុត្តោ "កិន្តិ វត្វា យាចសី"តិ បុច្ឆិ។ សោ "តាតា"តិ វត្វាតិ។ សោ "អហម្បិ យាចិស្សាមី"តិ វត្វា គន្ត្វា "សហាយ មំសខណ្ឌំ មេ ទេហី"តិ អាហ។ លុទ្ទកោ "តវ វចនានុរូបំ លច្ឆសី"តិ វត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៦០. "យស្ស គាមេ សខា នត្ថិ, យថារញ្ញំ តថេវ តំ;
សព្ពស្ស សទិសី វាចា, សព្ពំ សម្ម ទទាមិ តេ"តិ។

តស្សត្ថោ – យស្ស បុរិសស្ស គាមេ សុខទុក្ខេសុ សហ អយនតោ សហាយសង្ខាតោ **សខា** នត្ថិ, តស្ស តំ ឋានំ យថា អមនុស្សំ **អរញ្ញំ** តថេវ ហោតិ, ឥតិ អយំ តវ វាចា **សព្ពស្ស សទិសី,** សព្ពេន អត្តនោ សន្តកេន វិភវេន សទិសី, តស្មា សព្ពមេវ ឥមំ មម សន្តកំ មំសយានកំ ទទាមិ តេតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា "ឯហិ, សម្ម, សព្ពមេវ ឥទំ មំសយានកំ តវ គេហំ អាហរិស្សាមី"តិ អាហ។ សេដ្ឋិបុត្តោ តេន យានកំ បាជាបេន្តោ អត្តនោ ឃរំ គន្ត្វា មំសំ ឱតារាបេត្វា លុទ្ទកស្ស សក្ការសម្មានំ កត្វា បុត្តទារម្បិស្ស បក្កោសាបេត្វា លុទ្ទកម្មតោ អបនេត្វា អត្តនោ កុដុម្ពមជ្ឈេ វសាបេន្តោ តេន សទ្ធឹ អភេជ្ជសហាយោ ហុត្វា យាវជីវំ សមគ្គវាសំ វសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – "តទា លុទ្ទកោ សារិបុត្តោ អហោសិ, សព្ពមំសលាភី សេដ្ឋិបុត្តោ បន អហមេវ អហោសិ"ន្តិ។

សព្ពមំសលាភជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៣១៦] ៦. សសបណ្ឌិតជាតកវណ្ណនា

សត្ត មេ រោហិតា មច្ឆាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សព្ពបរិក្ខារទានំ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិរ ឯកោ កុដុម្ពិកោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សព្ពបរិក្ខារទានំ សជ្ជេត្វា ឃរទ្វារេ មណ្ឌបំ ការេត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា សុសជ្ជិតមណ្ឌបេ បញ្ញត្តវរាសនេ និសីទាបេត្វា នានគ្គរសំ បណីតទានំ ទត្វា បុន ស្វាតនាយាតិ សត្តាហំ និមន្តេត្វា សត្តមេ ទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខានំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ សព្ពបរិក្ខារេ អទាសិ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចាវសានេ អនុមោទនំ ករោន្តោ "ឧបាសក, តយា បីតិសោមនស្សំ កាតុំ វដ្ដតិ, ឥទញ្ហិ ទានំ នាម បោរាណកបណ្ឌិតានំ វំសោ, បោរាណកបណ្ឌិតា ហិ សម្បត្តយាចកានំ ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា អត្តនោ មំសម្បិ អទំសូ"តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សសយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា អរញ្ញេ វសិ។ តស្ស បន អរញ្ញស្ស ឯកតោ បព្ពតបាទោ ឯកតោ នទី ឯកតោ បច្ចន្តគាមកោ អហោសិ។ អបរេបិស្ស តយោ សហាយា អហេសុំ មក្កដោ ច សិង្គាលោ ច ឧទ្ទោ ចាតិ។ តេ ចត្តារោបិ បណ្ឌិតា ឯកតោវ វសន្តា អត្តនោ អត្តនោ គោចរដ្ឋានេ គោចរំ គហេត្វា សាយន្ហសមយេ ឯកតោ សន្និបតន្តិ។ សសបណ្ឌិតោ “ទានំ ទាតព្ពំ, សីលំ រក្ខិតព្ពំ, ឧបោសថកម្មំ កាតព្ព”ន្តិ តិណ្ណំ ជនានំ ឱវាទវសេន ធម្មំ ទេសេតិ។ តេ តស្ស ឱវាទំ សម្បដិច្ឆិត្វា អត្តនោ អត្តនោ និវាសគុម្ពំ បវិសិត្វា វសន្តិ។ ឯវំ កាលេ គច្ឆន្តេ ឯកទិវសំ ពោធិសត្តោ អាកាសំ ឱលោកេត្វា ចន្ទំ ទិស្វា “ស្វេ ឧបោសថទិវសោ”តិ ញត្វា ឥតរេ តយោ អាហ “ស្វេ ឧបោសថោ, តុម្ហេបិ តយោ ជនា សីលំ សមាទិយិត្វា ឧបោសថិកា ហោថ, សីលេ បតិដ្ឋាយ ទិន្នទានំ មហប្ផលំ ហោតិ, តស្មា យាចកេ សម្បត្តេ តុម្ហេហិ ខាទិតព្ពាហារតោ ទានំ ទត្វា ខាទេយ្យាថា”តិ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា អត្តនោ អត្តនោ វសនដ្ឋានេសុ វសិំសុ។

បុនទិវសេ តេសុ ឧទ្ទោ បាតោវ “គោចរំ បរិយេសិស្សាមី”តិ និក្ខមិត្វា គង្គាតីរំ គតោ។ អថេកោ ពាលិសិកោ សត្ត រោហិតមច្ឆេ ឧទ្ធរិត្វា វល្លិយា អាវុណិត្វា នេត្វា គង្គាតីរេ វាលុកំ វិយូហិត្វា វាលិកាយ បដិច្ឆាទេត្វា បុន មច្ឆេ គណ្ហន្តោ អធោគង្គំ គច្ឆិ។ ឧទ្ទោ មច្ឆគន្ធំ ឃាយិត្វា វាលុកំ វិយូហិត្វា មច្ឆេ ទិស្វា នីហរិត្វា “អត្ថិ នុ ខោ ឯតេសំ សាមិកោ”តិ តិក្ខត្តុំ ឃោសេត្វា សាមិកំ អបស្សន្តោ វល្លិកោដិំ ឌំសិត្វា នេត្វា អត្តនោ វសនគុម្ពេ ឋបេត្វា “វេលាយមេវ ខាទិស្សាមី”តិ អត្តនោ សីលំ អាវជ្ជេន្តោ និបជ្ជិ។ សិង្គាលោបិ វសនដ្ឋានតោ និក្ខមិត្វា គោចរំ បរិយេសន្តោ ឯកស្ស ខេត្តគោបកស្ស កុដិយំ ទ្វេ មំសសូលានិ ឯកំ គោធំ ឯកញ្ច ទធិវារកំ ទិស្វា “អត្ថិ នុ ខោ ឯតេសំ សាមិកោ”តិ តិក្ខត្តុំ ឃោសេត្វា សាមិកំ អទិស្វា ទធិវារកស្ស ឧគ្គហណរជ្ជុកំ គីវាយ បវេសេត្វា ទ្វេ មំសសូលេ ច គោធញ្ច មុខេន ឌំសិត្វា នេត្វា អត្តនោ វសនគុម្ពេ ឋបេត្វា “វេលាយមេវ ខាទិស្សាមី”តិ អត្តនោ សីលំ អាវជ្ជេន្តោ និបជ្ជិ។ មក្កដោបិ វសនដ្ឋានតោ និក្ខមិត្វា វនសណ្ឌំ បវិសិត្វា អម្ពបិណ្ឌំ អាហរិត្វា អត្តនោ វសនគុម្ពេ ឋបេត្វា “វេលាយមេវ ខាទិស្សាមី”តិ អត្តនោ សីលំ អាវជ្ជេន្តោ និបជ្ជិ។

ពោធិសត្តោ បន “វេលាយមេវ វសនដ្ឋានតោ និក្ខមិត្វា ទព្ពតិណានិ ខាទិស្សាមី”តិ អត្តនោ វសនគុម្ពេយេវ និបន្នោ ចិន្តេសិ “មម សន្តិកំ អាគតានំ យាចកានំ តិណានិ ទាតុំ ន សក្កា, តិលតណ្ឌុលាទយោបិ មយ្ហំ នត្ថិ, សចេ មេ សន្តិកំ យាចកោ អាគច្ឆិស្សតិ, អត្តនោ សរីរមំសំ ទស្សាមី”តិ។ តស្ស សីលតេជេន សក្កស្ស បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ អាវជ្ជមានោ ឥទំ ការណំ ទិស្វា “សសរាជានំ វីមំសិស្សាមី”តិ បឋមំ ឧទ្ទស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា ព្រាហ្មណវេសេន អដ្ឋាសិ។ “ព្រាហ្មណ, កិមត្ថំ ឋិតោសី”តិ វុត្តេ បណ្ឌិត សចេ កិញ្ចិ អាហារំ លភេយ្យំ, ឧបោសថិកោ ហុត្វា វសេយ្យន្តិ។ សោ “សាធុ ទស្សាមិ តេ អាហារ”ន្តិ តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៦១. “សត្ត មេ រោហិតា មច្ឆា, ឧទកា ថលមុព្ភតា;
ឥទំ ព្រាហ្មណ មេ អត្ថិ, ឯតំ ភុត្វា វនេ វសា”តិ។

តត្ថ **ថលមុព្ភតា**តិ ឧទកតោ ថលេ ឋបិតា, កេវដ្ដេន វា ឧទ្ធដា។ **ឯតំ ភុត្វា**តិ ឯតំ មម សន្តកំ មច្ឆាហារំ បចិត្វា ភុញ្ជិត្វា សមណធម្មំ ករោន្តោ រមណីយេ រុក្ខមូលេ និសិន្នោ ឥមស្មិំ វនេ វសាតិ។

ព្រាហ្មណោ “បគេវ តាវ ហោតុ, បច្ឆា ជានិស្សាមី”តិ សិង្គាលស្ស សន្តិកំ គតោ។ តេនាបិ “កិមត្ថំ ឋិតោសី”តិ វុត្តោ តថេវាហ។ សិង្គាលោ “សាធុ ទស្សាមី”តិ តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៦២. “ទុស្ស មេ ខេត្តបាលស្ស, រត្តិភត្តំ អបាភតំ;
មំសសូលា ច ទ្វេ គោធា, ឯកញ្ច ទធិវារកំ;
ឥទំ ព្រាហ្មណ មេ អត្ថិ, ឯតំ ភុត្វា វនេ វសា”តិ។

តត្ថ **ទុស្ស មេ**តិ យោ ឯស មម អវិទូរេ ខេត្តបាលោ វសតិ, ទុស្ស អមុស្សាតិ អត្ថោ។ **អបាភត**ន្តិ អាភតំ អានីតំ។ **មំសសូលា ច ទ្វេ គោធា**តិ អង្គារបក្កានិ ទ្វេ មំសសូលានិ ច ឯកា ច គោធា។ **ទធិវារក**ន្តិ ទធិវារកោ។ **ឥទ**ន្តិ ឥទំ ឯត្តកំ មម អត្ថិ, ឯតំ សព្ពម្បិ យថាភិរុចិតេន បាកេន បចិត្វា បរិភុញ្ជិត្វា ឧបោសថិកោ ហុត្វា រមណីយេ រុក្ខមូលេ និសីទិត្វា សមណធម្មំ ករោន្តោ ឥមស្មិំ វនសណ្ឌេ វសាតិ អត្ថោ។

ព្រាហ្មណោ “បគេវ តាវ ហោតុ, បច្ឆា ជានិស្សាមី”តិ មក្កដស្ស សន្តិកំ គតោ។ តេនាបិ “កិមត្ថំ ឋិតោសី”តិ វុត្តោ តថេវាហ។ មក្កដោ “សាធុ ទស្សាមី”តិ តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៦៣. “អម្ពបក្កំ ទកំ សីតំ, សីតច្ឆាយា មនោរមា;
ឥទំ ព្រាហ្មណ មេ អត្ថិ, ឯតំ ភុត្វា វនេ វសា”តិ។

តត្ថ **អម្ពបក្កន្តិ** មធុរអម្ពផលំ។ **ទកំ សីតន្តិ** គង្គាយ ឧទកំ សីតលំ។ **ឯតំ ភុត្វា វនេ វសាតិ** ព្រាហ្មណ ឯតំ អម្ពបក្កំ បរិភុញ្ជិត្វា សីតលំ ឧទកំ បិវិត្វា យថាភិរុចិតេ រមណីយេ រុក្ខមូលេ និសិន្នោ សមណធម្មំ ករោន្តោ ឥមស្មិំ វនសណ្ឌេ វសាតិ។

ព្រាហ្មណោ “បគេវ តាវ ហោតុ, បច្ឆា ជានិស្សាមី”តិ សសបណ្ឌិតស្ស សន្តិកំ គតោ។ តេនាបិ “កិមត្ថំ ឋិតោសី”តិ វុត្តោ តថេវាហ។ តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ សោមនស្សប្បត្តោ “ព្រាហ្មណ, សុដ្ឋុ តេ កតំ អាហារត្ថាយ មម សន្តិកំ អាគច្ឆន្តេន, អជ្ជាហំ អទិន្នបុព្ពំ ទានំ ទស្សាមិ ។ ត្វំ បន សីលវា បាណាតិបាតំ ន ករិស្សសិ, គច្ឆ, ព្រាហ្មណ, នានាទារូនិ សង្កឌ្ឍិត្វា អង្គារេ កត្វា មយ្ហំ អារោចេហិ, អហំ អត្តានំ បរិច្ចជិត្វា អង្គារមជ្ឈេ បតិស្សាមិ ។ មម សរីរេ បក្កេ ត្វំ មំសំ ខាទិត្វា សមណធម្មំ ករេយ្យាសី”តិ តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៦៤. “ន សសស្ស តិលា អត្ថិ, ន មុគ្គា នបិ តណ្ឌុលា;
ឥមិនា អគ្គិនា បក្កំ, មមំ ភុត្វា វនេ វសា”តិ។

តត្ថ **មមំ ភុត្វា**តិ យំ តំ អហំ អគ្គឹ ករោហីតិ វទាមិ, ឥមិនា អគ្គិនា បក្កំ មំ ភុញ្ជិត្វា ឥមស្មិំ វនេ វស, ឯកស្ស សសស្ស សរីរំ នាម ឯកស្ស បុរិសស្ស យាបនមត្តំ ហោតីតិ។

សក្កោ តស្ស វចនំ សុត្វា អត្តនោ អានុភាវេន ឯកំ អង្គាររាសឹ មាបេត្វា ពោធិសត្តស្ស អារោចេសិ។ សោ ទព្ពតិណសយនតោ ឧដ្ឋាយ តត្ថ គន្ត្វា “សចេ មេ លោមន្តរេសុ បាណកា អត្ថិ, តេ មា មរិំសូ”តិ តិក្ខត្តុំ សរីរំ វិធុនិត្វា សកលសរីរំ ទានមុខេ ឋបេត្វា លង្ឃិត្វា បទុមសរេ រាជហំសោ វិយ បមុទិតចិត្តោ អង្គាររាសិម្ហិ បតិ។ សោ បន អគ្គិ ពោធិសត្តស្ស សរីរេ លោមកូបមត្តម្បិ ឧណ្ហំ កាតុំ នាសក្ខិ, ហិមគព្ភំ បវិដ្ឋោ វិយ អហោសិ។ អថ សក្កំ អាមន្តេត្វា “ព្រាហ្មណ, តយា កតោ អគ្គិ អតិសីតលោ, មម សរីរេ លោមកូបមត្តម្បិ ឧណ្ហំ កាតុំ ន សក្កោតិ, កិំ នាមេត”ន្តិ អាហ។ “សសបណ្ឌិត, នាហំ ព្រាហ្មណោ, សក្កោហមស្មិ, តវ វីមំសនត្ថាយ អាគតោម្ហី”តិ។ “សក្ក, ត្វំ តាវ តិដ្ឋ, សកលោបិ ចេ លោកសន្និវាសោ មំ ទានេន វីមំសេយ្យ, នេវ មេ អទាតុកាមតំ បស្សេយ្យា”តិ ពោធិសត្តោ សីហនាទំ នទិ។ អថ នំ សក្កោ “សសបណ្ឌិត, តវ គុណោ សកលកប្បំ បាកដោ ហោតូ”តិ បព្ពតំ បីឡេត្វា បព្ពតរសំ អាទាយ ចន្ទមណ្ឌលេ សសលក្ខណំ លិខិត្វា ពោធិសត្តំ អានេត្វា តស្មិំ វនសណ្ឌេ តស្មិំយេវ វនគុម្ពេ តរុណទព្ពតិណបិដ្ឋេ និបជ្ជាបេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គតោ។ តេបិ ចត្តារោ បណ្ឌិតា សមគ្គា សម្មោទមានា សីលំ បូរេត្វា ទានំ ទត្វា ឧបោសថកម្មំ កត្វា យថាកម្មំ គតា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សព្ពបរិក្ខារទានទាយកោ គហបតិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា ឧទ្ទោ អានន្ទោ អហោសិ, សិង្គាលោ មោគ្គល្លានោ, មក្កដោ សារិបុត្តោ, សក្កោ អនុរុទ្ធោ, សសបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សសបណ្ឌិតជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៣១៧] ៧. មតរោទនជាតកវណ្ណនា

មតំ មតំ ឯវ រោទថាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ សាវត្ថិវាសឹ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្ស កិរ ភាតា កាលមកាសិ។ សោ តស្ស កាលកិរិយាយ សោកាភិភូតោ ន ន្ហាយតិ ន ភុញ្ជតិ ន វិលិម្បតិ, បាតោវ សុសានំ គន្ត្វា សោកសមប្បិតោ រោទតិ។ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តស្ស សោតាបត្តិផលូបនិស្សយំ ទិស្វា “ឥមស្ស អតីតការណំ អាហរិត្វា សោកំ វូបសមេត្វា សោតាបត្តិផលំ ទាតុំ ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ កោចិ សមត្ថោ នត្ថិ, ឥមស្ស មយា អវស្សយេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ បុនទិវសេ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ បច្ឆាសមណំ អាទាយ តស្ស យរទ្វារំ គន្ត្វា “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា អាសនំ បញ្ញបេត្វា “បវេសេថា”តិ កុដុម្ពិកេន វុត្តោ បវិសិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ កុដុម្ពិកោបិ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា “កិំ កុដុម្ពិក ចិន្តេសី”តិ អាហ។ “អាម, ភន្តេ, មម ភាតុ មតកាលតោ បដ្ឋាយ ចិន្តេមី”តិ។ “អាវុសោ, សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា, ភិជ្ជិតព្ពយុត្តកំ ភិជ្ជតិ, ន តត្ថ ចិន្តេតព្ពំ, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ ភាតរិ មតេបិ ‘ភិជ្ជិតព្ពយុត្តកំ ភិជ្ជតី’តិ ន ចិន្តយឹសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ អសីតិកោដិវិភវេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិ, តស្ស វយប្បត្តស្ស មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។ តេសុ កាលកតេសុ ពោធិសត្តស្ស ភាតា កុដុម្ពំ វិចារេតិ, ពោធិសត្តោ តំ និស្សាយ ជីវតិ។ សោ អបរភាគេ តថារូបេន ព្យាធិនា កាលមកាសិ។ ញាតិមិត្តា សុហជ្ជា សន្និបតិត្វា ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទន្តិ រោទន្តិ, ឯកោបិ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ នាសក្ខិ, ពោធិសត្តោ បន នេវ កន្ទតិ ន រោទតិ។ មនុស្សា “បស្សថ ភោ, ឥមស្ស ភាតរិ មតេ មុខសង្កោចនមត្តម្បិ នត្ថិ, អតិវិយ ថទ្ធហទយោ, ‘ទ្វេបិ កោដ្ឋាសេ អហមេវ បរិភុញ្ជិស្សាមី’តិ ភាតុ មរណំ ឥច្ឆតិ មញ្ញេ”តិ ពោធិសត្តំ គរហឹសុ។ ញាតកាបិ នំ “ត្វំ ភាតរិ មតេ ន រោទសី”តិ គរហឹសុយេវ។ សោ តេសំ កថំ សុត្វា “តុម្ហេ អត្តនោ អន្ធពាលភាវេន អដ្ឋ លោកធម្មេ អជានន្តា ‘មម ភាតា មតោ’តិ រោទថ, អហម្បិ មរិស្សាមិ, តុម្ហេបិ មរិស្សថ, អត្តានម្បិ ‘មយម្បិ មរិស្សាមា’តិ កស្មា ន រោទថ។ សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា ហុត្វា និរុជ្ឈន្តិ, តេនេវ សភាវេន សណ្ឋាតុំ សមត្ថោ ឯកសង្ខារោបិ នត្ថិ។ តុម្ហេ អន្ធពាលា អញ្ញាណតាយ អដ្ឋ លោកធម្មេ អជានិត្វា រោទថ, អហំ កិមត្ថំ រោទិស្សាមី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៦៥. “មតំ មតំ ឯវ រោទថ, ន ហិ តំ រោទថ យោ មរិស្សតិ;
សព្ពេបិ សរីរធារិនោ, អនុបុព្ពេន ជហន្តិ ជីវិតំ។

៦៦. “ទេវមនុស្សា ចតុប្បទា, បក្ខិគណា ឧរគា ច ភោគិនោ;
សម្ហិ សរីរេ អនិស្សរា, រមមានាវ ជហន្តិ ជីវិតំ។

៦៧. “ឯវំ ចលិតំ អសណ្ឋិតំ, សុខទុក្ខំ មនុជេស្វបេក្ខិយ;
កន្ទិតរុទិតំ និរត្ថកំ, កឹ វោ សោកគណាភិកីររេ។

៦៨. “ធុត្តា ច សោណ្ឌា អកតា, ពាលា សូរា អយោគិនោ;
ធីរំ មញ្ញន្តិ ពាលោតិ, យេ ធម្មស្ស អកោវិទា”តិ។

តត្ថ **មតំ មតំ ឯវា**តិ មតំ មតំយេវ។ **អនុបុព្ពេនា**តិ អត្តនោ អត្តនោ មរណវារេ សម្បត្តេ បដិបាដិយា ជហន្តិ ជីវិតំ, ន ឯកតោវ សព្ពេ មរន្តិ, យទិ ឯវំ មរេយ្យុំ, លោកប្បវត្តិ ឧច្ឆិជ្ជេយ្យ។ **ភោគិនោ**តិ មហន្តេន សរីរភោគេន សមន្នាគតា។ **រមមានាវា**តិ តត្ថ តត្ថ និព្ពត្តា សព្ពេបិ ឯតេ ទេវាទយោ សត្តា អត្តនោ អត្តនោ និព្ពត្តដ្ឋានេ អភិរមមានាវ អនុក្កណ្ឋិតាវ ជីវិតំ ជហន្តិ។ **ឯវំ ចលិត**ន្តិ ឯវំ តីសុ ភវេសុ និច្ចលភាវស្ស ច សណ្ឋិតភាវស្ស ច អភាវា ចលិតំ អសណ្ឋិតំ។ **កឹ វោ សោកគណាភិកីររេ**តិ កឹការណា តុម្ហេ សោករាសី អភិកិរន្តិ អជ្ឈោត្ថរន្តិ។

ធុត្តា ច សោណ្ឌា អកតាតិ ឥត្ថិធុត្តា សុរាធុត្តា អក្ខធុត្តា ច សុរាសោណ្ឌាទយោ សោណ្ឌា ច អកតពុទ្ធិនោ អសិក្ខិតកា ច។ **ពាលា**តិ ពាល្យេន សមន្នាគតា អវិទ្ទសុនោ។ **សូរា អយោគិនោ**តិ អយោនិសោមនសិការេន សូរា, យោគេសុ អយុត្តតាយ អយោគិនោ។ “អយោធិនោ”តិបិ បាឋោ, កិលេសមារេន សទ្ធឹ យុជ្ឈិតុំ អសមត្ថាតិ អត្ថោ។ **ធីរំ មញ្ញន្តិ ពាលោតិ, យេ ធម្មស្ស អកោវិទា**តិ យេ ឯវរូបា ធុត្តាទយោ អដ្ឋវិធស្ស លោកធម្មស្ស អកោវិទា, តេ អប្បមត្តកេបិ ទុក្ខធម្មេ ឧប្បន្នេ អត្តនា កន្ទមានា រោទមានា អដ្ឋ លោកធម្មេ កថតោ ជានិត្វា ញាតិមរណាទីសុ អកន្ទន្តំ អរោទន្តំ មាទិសំ ធីរំ បណ្ឌិតំ “ពាលោ អយំ ន រោទតី”តិ មញ្ញន្តីតិ។

ឯវំ ពោធិសត្តោ តេសំ ធម្មំ ទេសេត្វា សព្ពេបិ តេ និស្សោកេ អកាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ កុដុម្ពិកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា និស្សោកភាវករបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

មតរោទនជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៣១៨] ៨. កណវេរជាតកវណ្ណនា

យំ តំ វសន្ត សមយេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បុរាណទុតិយិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **ឥន្ទ្រិយជាតកេ** (ជា. ១.៨.៦០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ សត្ថា បន តំ ភិក្ខុំ “បុព្ពេ ត្វំ ភិក្ខុ ឯតំ និស្សាយ អសិនា សីសច្ឆេទំ បដិលភី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កាសិគាមកេ ឯកស្ស គហបតិកស្ស ឃរេ ចោរនក្ខត្តេន ជាតោ វយប្បត្តោ ចោរកម្មំ កត្វា ជីវិកំ កប្បេន្តោ លោកេ បាកដោ អហោសិ សូរោ នាគពលោ,

កោចិ នំ គណ្ហិតុំ នាសក្ខិ។ សោ ឯកទិវសំ ឯកស្មឹ សេដ្ឋិឃរេ សន្ធឹ ឆិន្ទិត្វា ពហុំ ធនំ អវហរិ។ នាគរា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “ទេវ, ឯកោ មហាចោរោ នគរំ វិលុម្បតិ, តំ គណ្ហាបេថា”តិ វទឹសុ។ រាជា តស្ស គហណត្ថាយ នគរគុត្តិកំ អាណាបេសិ។ សោ រត្តិភាគេ តត្ថ តត្ថ វគ្គពន្ធនេន មនុស្សេ ឋបេត្វា តំ សហោឌ្ឍំ គាហាបេត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា “សីសមស្ស ឆិន្ទា”តិ នគរគុត្តិកញ្ញេវ អាណាបេសិ។ នគរគុត្តិកោ តំ បច្ឆាពាហំ គាឡ្ហ ពន្ធនំ ពន្ធាបេត្វា គីវាយស្ស រត្តកណវីរមាលំ លគ្គេត្វា សីសេ ឥដ្ឋកចុណ្ណំ ឱកិរិត្វា ចតុក្កេ ចតុក្កេ កសាហិ តាឡាបេន្តោ ខរស្សរេន បណវេន អាឃាតនំ នេតិ។ “ឥមស្មឹ កិរ នគរេ វិលោបការកោ ចោរោ គហិតោ”តិ សកលនគរំ សង្ខុភិ។

តទា ច ពារាណសិយំ សហស្សំ គណ្ហន្តី សាមា នាម គណិកា ហោតិ រាជវល្លភា បញ្ចសតវណ្ណទាសីបរិវារា។ សា បាសាទតលេ វាតបានំ វិវរិត្វា ឋិតា តំ នីយមានំ បស្សិ។ សោ បន អភិរូបោ បាសាទិកោ អតិវិយ សោភគ្គប្បត្តោ ទេវវណ្ណោ សព្ពេសំ មត្ថកមត្ថកេន បញ្ញាយតិ។ សាមា តំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា “កេន នុ ខោ ឧបាយេនាហំ ឥមំ បុរិសំ អត្តនោ សាមិកំ ករេយ្យ”ន្តិ ចិន្តយន្តី “អត្ថេកោ ឧបាយោ”តិ អត្តនោ អត្ថចរិកាយ ឯកិស្សា ហត្ថេ នគរគុត្តិកស្ស សហស្សំ បេសេសិ “អយំ ចោរោ សាមាយ ភាតា, អញ្ញត្រ សាមាយ អញ្ញោ ឯតស្ស អវស្សយោ នត្ថិ, តុម្ហេ កិរ ឥទំ សហស្សំ គហេត្វា ឯតំ វិស្សជ្ជេថា”តិ ។ សា គន្ត្វា តថា អកាសិ។ នគរគុត្តិកោ “អយំ ចោរោ បាកដោ, ន សក្កា ឯតំ វិស្សជ្ជេតុំ, អញ្ញំ បន មនុស្សំ លភិត្វា ឥមំ បដិច្ឆន្នយានកេ និសីទាបេត្វា បេសេតុំ សក្កា”តិ អាហ។ សា គន្ត្វា តស្សា អារោចេសិ។

តទា បនេកោ សេដ្ឋិបុត្តោ សាមាយ បដិពទ្ធចិត្តោ ទេវសិកំ សហស្សំ ទេតិ។ សោ តំ ទិវសម្បិ សូរិយត្ថង្គមនវេលាយ សហស្សំ គណ្ហិត្វា តំ ឃរំ អគមាសិ។ សាមាបិ សហស្សភណ្ឌិកំ គហេត្វា ឩរូសុ ឋបេត្វា បរោទន្តី និសិន្នា ហោតិ។ “កឹ ឯត”ន្តិ ច វុត្តា “សាមិ, អយំ ចោរោ មម ភាតា, ‘អហំ នីចកម្មំ ករោមី’តិ មយ្ហំ សន្តិកំ ន ឯតិ, នគរគុត្តិកស្ស បហិតំ ‘សហស្សំ លភមានោ វិស្សជ្ជេស្សាមិ ន’ន្តិ សាសនំ បេសេសិ។ ឥទានិ ឥមំ សហស្សំ អាទាយ នគរគុត្តិកស្ស សន្តិកំ គច្ឆន្តំ ន លភាមី”តិ អាហ។ សោ តស្សា បដិពទ្ធចិត្តតាយ “អហំ គមិស្សាមី”តិ អាហ។ “តេន ហិ តយា អាភតមេវ គហេត្វា គច្ឆាហី”តិ។ សោ តំ គហេត្វា នគរគុត្តិកស្ស គេហំ គញ្ឆិ។ សោ តំ សេដ្ឋិបុត្តំ បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ ឋបេត្វា ចោរំ បដិច្ឆន្នយានកេ និសីទាបេត្វា សាមាយ បហិណិត្វា “អយំ ចោរោ រដ្ឋេ បាកដោ, តមន្ធការំ តាវ ហោតុ, អថ នំ មនុស្សានំ បដិសល្លីនវេលាយ ឃាតាបេស្សាមី”តិ អបទេសំ កត្វា មុហុត្តំ វីតិនាមេត្វា មនុស្សេសុ បដិសល្លីនេសុ សេដ្ឋិបុត្តំ មហន្តេនារក្ខេន អាឃាតនំ នេត្វា អសិនា សីសំ ឆិន្ទិត្វា សរីរំ សូលេ អារោបេត្វា នគរំ បាវិសិ។

តតោ បដ្ឋាយ សាមា អញ្ញេសំ ហត្ថតោ កិញ្ចិ ន គណ្ហាតិ, តេនេវ សទ្ធឹ អភិរមមានា វិចរតិ។ សោ ចិន្តេសិ “សចេ អយំ អញ្ញស្មឹ បដិពទ្ធចិត្តា ភវិស្សតិ, មម្បិ មារាបេត្វា តេន សទ្ធឹ អភិរមិស្សតិ, អច្ចន្តំ មិត្តទុព្ភិនី ឯសា, មយា ឥធ អវសិត្វា ខិប្បំ បលាយិតុំ វដ្ដតិ, គច្ឆន្តោ ច បន តុច្ឆហត្ថោ អគន្ត្វា ឯតិស្សា អាភរណភណ្ឌំ គហេត្វា គច្ឆិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកស្មឹ ទិវសេ តំ អាហ – “ភទ្ទេ, មយំ បញ្ជរេ បក្ខិត្តកុក្កុដា វិយ និច្ចំ ឃរេយេវ ហោម, ឯកទិវសំ ឧយ្យានកីឡំ ករិស្សាមា”តិ។ សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ខាទនីយភោជនីយាទឹ សព្ពំ បដិយាទេត្វា សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតា តេន សទ្ធឹ បដិច្ឆន្នយានេ និសីទិត្វា ឧយ្យានំ អគមាសិ។ សោ តត្ថ តាយ សទ្ធឹ កីឡន្តោ “ឥទានិ មយ្ហំ បលាយិតុំ វដ្ដតី”តិ តាយ សទ្ធឹ កិលេសរតិយា រមិតុកាមោ វិយ ឯកំ កណវីរគច្ឆន្តរំ បវិសិត្វា តំ អាលិង្គន្តោ វិយ និប្បីឡេត្វា វិសញ្ញំ កត្វា បាតេត្វា សព្ពាភរណានិ ឱមុញ្ចិត្វា តស្សាយេវ ឧត្តរាសង្គេន ពន្ធិត្វា ភណ្ឌិកំ ខន្ធេ ឋបេត្វា ឧយ្យានវតឹ លង្ឃិត្វា បក្កាមិ។

សាបិ បដិលទ្ធសញ្ញា ឧដ្ឋាយ បរិចារិកានំ សន្តិកំ អាគន្ត្វា “អយ្យបុត្តោ កហ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ន ជានាម, អយ្យេ”តិ។ “មំ មតាតិ សញ្ញាយ ភាយិត្វា បលាតោ ភវិស្សតី”តិ អនត្តមនា ហុត្វា តតោយេវ គេហំ គន្ត្វា “មម បិយសាមិកស្ស អទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយេវ អលង្កតសយនេ ន សយិស្សាមី”តិ ភូមិយំ និបជ្ជិ។ តតោ បដ្ឋាយ មនាបំ សាដកំ ន និវាសេតិ, ទ្វេ ភត្តានិ ន ភុញ្ជតិ, គន្ធមាលាទីនិ ន បដិសេវតិ, “យេន កេនចិ ឧបាយេន អយ្យបុត្តំ បរិយេសិត្វា បក្កោសាបេស្សាមី”តិ នដេ បក្កោសាបេត្វា សហស្សំ អទាសិ។ “កឹ ករោម, អយ្យេ”តិ វុត្តេ “តុម្ហាកំ អគមនដ្ឋានំ នាម នត្ថិ, តុម្ហេ គាមនិគមរាជធានិយោ ចរន្តា សមជ្ជំ កត្វា សមជ្ជមណ្ឌលេ បឋមមេវ ឥមំ គីតំ គាយេយ្យាថា”តិ នដេ សិក្ខាបេន្តី បឋមំ គាថំ វត្វា “តុម្ហេហិ ឥមស្មឹ គីតកេ គីតេ សចេ អយ្យបុត្តោ តស្មឹ បរិសន្តរេ ភវិស្សតិ, តុម្ហេហិ សទ្ធឹ កថេស្សតិ, អថស្ស មម អរោគភាវំ កថេត្វា តំ អាទាយ អាគច្ឆេយ្យាថ, នោ ចេ អាគច្ឆតិ, សាសនំ បេសេយ្យាថា”តិ បរិព្ពយំ ទត្វា នដេ ឧយ្យោជេសិ។ តេ ពារាណសិតោ និក្ខមិត្វា តត្ថ តត្ថ សមជ្ជំ ករោន្តា ឯកំ បច្ចន្តគាមកំ អគមិំសុ។ សោបិ ចោរោ បលាយិត្វា តត្ថ វសតិ។ តេ តត្ថ សមជ្ជំ ករោន្តា បឋមមេវ ឥមំ គីតកំ គាយិំសុ –

៦៩. “យំ តំ វសន្តសមយេ, កណវេរេសុ ភាណុសុ;
សាមំ ពាហាយ បីឡេសិ, សា តំ អារោគ្យមព្រវី”តិ។

តត្ថ **កណវេរេសូ**តិ ករវីរេសុ។ **ភាណុសូ**តិ រត្តវណ្ណានំ បុប្ផានំ បភាយ សម្បន្នេសុ។ **សាម**ន្តិ ឯវំនាមិកំ។ **បីឡេសី**តិ កិលេសរតិយា រមិតុកាមោ វិយ អាលិង្គន្តោ បីឡេសិ។ **សា ត**ន្តិ សា សាមា អរោគា, ត្វំ បន “សាមតា”តិ សញ្ញាយ ភីតោ បលាយសិ, សា អត្តនោ អារោគ្យំ **អព្រវី** កថេសិ, អារោចេសីតិ អត្ថោ។

ចោរោ តំ សុត្វា នដំ ឧបសង្កមិត្វា “ត្វំ ‘សាមា ជីវតី’តិ វទសិ, អហំ បន ន សទ្ទហាមី”តិ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៧០. “អម្ភោ ន កិរ សទ្ធេយ្យំ, យំ វាតោ បព្ពតំ វហេ;
បព្ពតញ្ចេ វហេ វាតោ, សព្ពម្បិ បថវឹ វហេ;
យត្ថ សាមា កាលកតា, សា មំ អារោគ្យមព្រវី”តិ។

តស្សត្ថោ – អម្ភោ នដ, ឥទំ កិរ ន សទ្ទហេយ្យំ ន សទ្ទហិតព្ពំ។ យំ វាតោ តិណបណ្ណានិ វិយ បព្ពតំ វហេយ្យ, សចេបិ សោ បព្ពតំ វហេយ្យ, សព្ពម្បិ បថវឹ វហេយ្យ, យថា ចេតំ អសទ្ទហេយ្យំ, តថា ឥទន្តិ។ **យត្ថ សាមា កាលកតា**តិ យា នាម សាមា កាលកតា, **សា មំ អារោគ្យំ អព្រវី**តិ កឹការណា សទ្ទហេយ្យំ។ មតា នាម ន កស្សចិ សាសនំ បេសេន្តីតិ។

តស្ស វចនំ សុត្វា នដោ តតិយំ គាថមាហ –

៧១. “ន ចេវ សា កាលកតា, ន ច សា អញ្ញមិច្ឆតិ;
ឯកភត្តិកិនី សាមា, តមេវ អភិកង្ខតី”តិ។

តត្ថ **តមេវ អភិកង្ខតី**តិ អញ្ញំ បុរិសំ ន ឥច្ឆតិ, តញ្ញេវ កង្ខតិ ឥច្ឆតិ បត្ថេតីតិ។

តំ សុត្វា ចោរោ “សា ជីវតុ វា មា វា, ន តាយ មយ្ហំ អត្ថោ”តិ វត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៧២. “អសន្ថុតំ មំ ចិរសន្ថុតេន, និមីនិ សាមា អធុវំ ធុវេន;
មយាបិ សាមា និមិនេយ្យ អញ្ញំ, ឥតោ អហំ ទូរតរំ គមិស្ស”ន្តិ។

តត្ថ **អសន្ថុត**ន្តិ អកតសំសគ្គំ។ **ចិរសន្ថុតេនា**តិ ចិរកតសំសគ្គេន។ **និមីនី**តិ បរិវត្តេសិ។ **អធុវំ ធុវេនា**តិ មំ អធុវំ តេន ធុវសាមិកេន បរិវត្តេតុំ នគរគុត្តិកស្ស សហស្សំ ទត្វា មំ គណ្ហីតិ អត្ថោ។ **មយាបិ សាមា និមិនេយ្យ អញ្ញ**ន្តិ សាមា មយាបិ អញ្ញំ សាមិកំ បរិវត្តេត្វា គណ្ហេយ្យ។ **ឥតោ អហំ ទូរតរំ គមិស្ស**ន្តិ យត្ថ ន សក្កា តស្សា សាសនំ វា បវត្តឹ វា សោតុំ, តាទិសំ ទូរតរំ ឋានំ គមិស្សំ, តស្មា មម ឥតោ អញ្ញត្ថ គតភាវំ តស្សា អារោចេថាតិ វត្វា តេសំ បស្សន្តានញ្ញេវ គាឡ្ហតរំ និវាសេត្វា វេគេន បលាយិ។

នដា គន្ត្វា តេន កតកិរិយំ តស្សា កថយិំសុ។ សា វិប្បដិសារិនី ហុត្វា អត្តនោ បកតិយា ឯវ វីតិនាមេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា សេដ្ឋិបុត្តោ អយំ ភិក្ខុ អហោសិ, សាមា បុរាណទុតិយិកា, ចោរោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

កណវេរជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៣១៩] ៩. តិត្តិរជាតកវណ្ណនា

សុសុខំ វត ជីវាមីតិ ឥទំ សត្ថា កោសម្ពិយំ និស្សាយ ពទរិការាមេ វិហរន្តោ រាហុលត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា **តិបល្លត្ថជាតកេ** (ជា. ១.១.១៦) វិត្ថារិតមេវ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, រាហុលោ សិក្ខាកាមោ កុក្កុច្ចកោ ឱវាទក្ខមោ”តិ។ តស្សាយស្មតោ គុណកថាយ សមុដ្ឋាបិតាយ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយនុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ រាហុលោ សិក្ខាកាមោ កុក្កុច្ចកោ ឱវាទក្ខមោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលំ គន្ត្វា សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា និក្ខម្ម ហិមវន្តបទេសេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ឈានកីឡំ កីឡន្តោ រមណីយេ វនសណ្ឌេ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ អញ្ញតរំ បច្ចន្តគាមកំ អគមាសិ។ តត្ថ នំ មនុស្សា ទិស្វា បសន្នចិត្តា អញ្ញតរស្មិំ អរញ្ញេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហន្តា វាសាបេសុំ។ តទា តស្មិំ គាមកេ ឯកោ សាកុណិកោ ឯកំ ទីបកតិត្តិរំ គហេត្វា សុដ្ឋុ សិក្ខាបេត្វា បញ្ជរេ បក្ខិបិត្វា បដិជគ្គតិ។ សោ តំ អរញ្ញំ នេត្វា តស្ស សទ្ទេន អាគតាគតេ តិត្តិរេ គហេត្វា វិក្កិណិត្វា ជីវិកំ កប្បេសិ។ តិត្តិរោ “មំ ឯកំ និស្សាយ ពហូ មម ញាតកា នស្សន្តិ, មយ្ហមេតំ បាប”ន្តិ និស្សទ្ទោ អហោសិ។ សោ តស្ស និស្សទ្ទភាវំ ញត្វា វេឡុបេសិកាយ នំ សីសេ បហរតិ។ តិត្តិរោ ទុក្ខាតុរតាយ សទ្ទំ ករោតិ។ ឯវំ សោ សាកុណិកោ តំ និស្សាយ តិត្តិរេ គហេត្វា ជីវិកំ កប្បេសិ។

អថ សោ តិត្តិរោ ចិន្តេសិ “ឥមេ មរន្តូតិ មយ្ហំ ចេតនា នត្ថិ, បដិច្ចកម្មំ បន មំ ផុសតិ, មយិ សទ្ទំ អករោន្តេ ឯតេ នាគច្ឆន្តិ, ករោន្តេយេវ អាគច្ឆន្តិ, អាគតាគតេ អយំ គហេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេតិ, អត្ថិ នុ ខោ ឯត្ថ មយ្ហំ បាបំ, នត្ថី”តិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ “កោ នុ ខោ មេ ឥមំ កង្ខំ ឆិន្ទេយ្យា”តិ តថារូបំ បណ្ឌិតំ ឧបធារេន្តោ ចរតិ។ អថេកទិវសំ សោ សាកុណិកោ ពហូ តិត្តិរេ គហេត្វា បច្ឆឹ បូរេត្វា “បានីយំ បិវិស្សាមី”តិ ពោធិសត្តស្ស អស្សមំ គន្ត្វា តំ បញ្ជរំ ពោធិសត្តស្ស សន្តិកេ ឋបេត្វា បានីយំ បិវិត្វា វាលុកាតលេ និបន្នោ និទ្ទំ ឱក្កមិ។ តិត្តិរោ តស្ស និទ្ទោក្កន្តភាវំ ញត្វា “មម កង្ខំ ឥមំ តាបសំ បុច្ឆិស្សាមិ, ជានន្តោ មេ កថេស្សតី”តិ បញ្ជរេ និសិន្នោយេវ តំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៧៣. “សុសុខំ វត ជីវាមិ, លភាមិ ចេវ ភុញ្ជិតុំ;
បរិបន្ថេ ច តិដ្ឋាមិ, កា នុ ភន្តេ គតី មមា”តិ។

តត្ថ **សុសុខំ វត ជីវាមី**តិ អហំ, ភន្តេ, ឥមំ សាកុណិកំ និស្សាយ សុដ្ឋុ សុខំ ជីវាមិ។ **លភាមី**តិ យថារុចិតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ ភុញ្ជិតុម្បិ លភាមិ។ **បរិបន្ថេ ច តិដ្ឋាមី**តិ អបិច ខោ យត្ថ មម ញាតកា មម សទ្ទេន អាគតាគតា វិនស្សន្តិ, តស្មិំ បរិបន្ថេ តិដ្ឋាមិ។ **កា នុ, ភន្តេ, គតី មមា**តិ កា នុ ខោ, ភន្តេ, មម គតិ, កា និប្ផត្តិ ភវិស្សតីតិ បុច្ឆិ។

តស្ស បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តោ ពោធិសត្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៧៤. “មនោ ចេ តេ នប្បណមតិ, បក្ខិ បាបស្ស កម្មុនោ;
អព្យាវដស្ស ភទ្រស្ស, ន បាបមុបលិម្បតី”តិ។

តត្ថ **បាបស្ស កម្មុនោ**តិ យទិ តវ មនោ បាបកម្មស្សត្ថាយ ន បណមតិ, បាបករណេ តន្និន្នោ តប្បោណោ តប្បព្ភារោ ន ហោតិ។ **អព្យាវដស្សា**តិ ឯវំ សន្តេ បាបកម្មករណត្ថាយ អព្យាវដស្ស ឧស្សុក្កំ អនាបន្នស្ស តវ ភទ្រស្ស សុទ្ធស្សេវ សតោ បាបំ ន ឧបលិម្បតិ ន អល្លីយតីតិ។

តំ សុត្វា តិត្តិរោ តតិយំ គាថមាហ –

៧៥. “ញាតកោ នោ និសិន្នោតិ, ពហុ អាគច្ឆតេ ជនោ;
បដិច្ចកម្មំ ផុសតិ, តស្មិំ មេ សង្កតេ មនោ”តិ។

តស្សត្ថោ – ភន្តេ, សចាហំ សទ្ទំ ន ករេយ្យំ, អយំ តិត្តិរជនោ ន អាគច្ឆេយ្យ, មយិ បន សទ្ទំ ករោន្តេ “ញាតកោ នោ និសិន្នោ”តិ អយំ ពហុ ជនោ អាគច្ឆតិ , តំ អាគតាគតំ លុទ្ទោ គហេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេន្តោ មំ បដិច្ច និស្សាយ ឯតំ បាណាតិបាតកម្មំ ផុសតិ បដិលភតិ វិន្ទតិ , តស្មិំ មំ បដិច្ច កតេ បាបេ មម នុ ខោ ឯតំ បាបន្តិ ឯវំ មេ មនោ សង្កតេ បរិសង្កតិ កុក្កុច្ចំ អាបជ្ជតីតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៧៦. “ន បដិច្ចកម្មំ ផុសតិ, មនោ ចេ នប្បទុស្សតិ;
អប្បោស្សុក្កស្ស ភទ្រស្ស, ន បាបមុបលិម្បតី”តិ។

តស្សត្ថោ – យទិ តវ បាបកិរិយាយ មនោ ន បទុស្សតិ, តន្និន្នោ តប្បោនោ តប្បព្ភារោ ន ហោតិ, ឯវំ សន្តេ លុទ្ទេន អាយស្មន្តំ បដិច្ច កតម្បិ បាបកម្មំ តំ ន ផុសតិ ន អល្លីយតិ, បាបកិរិយាយ ហិ អប្បោស្សុក្កស្ស

និរាលយស្ស ភទ្ទស្ស បរិសុទ្ធស្សេវ សតោ តវ បាណាតិបាតចេតនាយ អភាវា តំ បាបំ ន ឧបលិម្បតិ, តវ ចិត្តំ ន អល្លីយតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ តិត្តិរំ សញ្ញាបេសិ, សោបិ តំ និស្សាយ និក្កុក្កុច្ចោ អហោសិ។ លុទ្ទោ បពុទ្ធោ ពោធិសត្តំ វន្ទិត្វា បញ្ជរំ អាទាយ បក្កាមិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា តិត្តិរោ រាហុលោ អហោសិ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

តិត្តិរជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៣២០] ១០. សុច្ចជជាតកវណ្ណនា

សុច្ចជំ វត នច្ចជីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ “គាមកេ ឧទ្ធារំ សាធេស្សាមី”តិ ភរិយាយ សទ្ធឹ តត្ថ គន្ត្វា សាធេត្វា ធនំ អាហរិត្វា “បច្ឆា នេស្សាមី”តិ ឯកស្មឹ កុលេ ឋបេត្វា បុន សាវត្ថិំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកំ បព្ពតំ អទ្ទស។ អថ នំ ភរិយា អាហ “សចេ, សាមិ, អយំ បព្ពតោ សុវណ្ណមយោ ភវេយ្យ, ទទេយ្យាសិ បន មេ កិញ្ចី”តិ។ “កាសិ ត្វំ, ន កិញ្ចិ ទស្សាមី”តិ។ សា “យាវ ថទ្ធហទយោ វតាយំ, បព្ពតេ សុវណ្ណមយេ ជាតេបិ មយ្ហំ កិញ្ចិ ន ទស្សតី”តិ អនត្តមនា អហោសិ។ តេ ជេតវនសមីបំ អាគន្ត្វា “បានីយំ បិវិស្សាមា”តិ វិហារំ បវិសិត្វា បានីយំ បិវឹសុ។ សត្ថាបិ បច្ចូសកាលេយេវ តេសំ សោតាបត្តិផលស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា អាគមនំ ឱលោកយមានោ គន្ធកុដិបរិវេណេ និសីទិ ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ វិស្សជ្ជេន្តោ។ តេបិ បានីយំ បិវិត្វា អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសីទឹសុ។ សត្ថា តេហិ សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា “កហំ គតាត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ “អម្ហាកំ គាមកេ ឧទ្ធារំ សាធនត្ថាយ, ភន្តេ”តិ។ “កឹ, ឧបាសិកេ តវ សាមិកោ តុយ្ហំ ហិតំ បដិកង្ខតិ, ឧបការំ តេ ករោតី”តិ។ ភន្តេ, អហំ ឥមស្មឹ សសិនេហា, អយំ បន មយិ និស្សិនេហោ, អជ្ជ មយា បព្ពតំ ទិស្វា “សចាយំ បព្ពតោ សុវណ្ណមយោ អស្ស, កិញ្ចិ មេ ទទេយ្យាសី”តិ វុត្តោ “កាសិ ត្វំ, ន កិញ្ចិ ទស្សាមី”តិ អាហ, ឯវំ ថទ្ធហទយោ អយន្តិ។ “ឧបាសិកេ, ឯវំ នាមេស វទតិ, យទា បន តវ គុណំ សរតិ, តទា សព្ពិស្សរិយំ តេ ទេតី”តិ វត្វា “កថេថ, ភន្តេ”តិ តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស សព្ពកិច្ចការកោ អមច្ចោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ រាជា បុត្តំ ឧបរាជានំ ឧបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “អយំ មម អន្តេបុរេ ទុព្ភេយ្យា”តិ តំ បក្កោសាបេត្វា “តាត, យាវាហំ ជីវាមិ, តាវ នគរេ វសិតុំ ន លច្ឆសិ, អញ្ញត្ថ វសិត្វា មមច្ចយេន រជ្ជំ ការេហី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ បិតរំ វន្ទិត្វា ជេដ្ឋភរិយាយ សទ្ធឹ នគរា និក្ខមិត្វា បច្ចន្តំ គន្ត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា បណ្ណសាលំ មាបេត្វា វនមូលផលាផលេហិ យាបេន្តោ វសិ។ អបរភាគេ រាជា កាលមកាសិ។ ឧបរាជា នក្ខត្តំ ឱលោកេន្តោ តស្ស កាលកតភាវំ ញត្វា ពារាណសី អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកំ បព្ពតំ អទ្ទស។ អថ នំ ភរិយា អាហ “សចេ, ទេវ, អយំ បព្ពតោ សុវណ្ណមយោ អស្ស, ទទេយ្យាសិ មេ កិញ្ចី”តិ។ “កាសិ ត្វំ, ន កិញ្ចិ ទស្សាមី”តិ។ សា “អហំ ឥមស្មឹ សិនេហំ ឆិន្ទិតុំ អសក្កោន្តី អរញ្ញំ បាវិសឹ, អយញ្ច ឯវំ វទតិ, អតិវិយ ថទ្ធហទយោ , រាជា ហុត្វាបិ ឯស មយ្ហំ កឹ កល្យាណំ ករិស្សតី”តិ អនត្តមនា អហោសិ។ សោ អាគន្ត្វា រជ្ជេ បតិដ្ឋិតោ តំ អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសិ , ឥទំ យសមត្តកមេវ អទាសិ។ ឧត្តរិ បន សក្ការសម្មានោ នត្ថិ, តស្សា អត្ថិភាវម្បិ ន ជានាតិ។

ពោធិសត្តោ “អយំ ទេវី ឥមស្ស រញ្ញោ ឧបការិកា ទុក្ខំ អគណេត្វា អរញ្ញវាសំ វសិ។ អយំ បនេតំ អគណេត្វា អញ្ញាហិ សទ្ធឹ អភិរមន្តោ វិចរតិ, យថា ឯសា សព្ពិស្សរិយំ លភតិ, តថា ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកទិវសំ តំ ឧបសង្កមិត្វា “មហាទេវិ មយំ តុម្ហាកំ សន្តិកា បិណ្ឌបាតមត្តម្បិ ន លភាម, កស្មា អម្ហេសុ បមជ្ជិត្ថ, អតិវិយ ថទ្ធហទយា អត្ថា”តិ អាហ។ “តាត, សចាហំ អត្តនា លភេយ្យំ, តុយ្ហម្បិ ទទេយ្យំ, អលភមានា បន កឹ ទស្សាមិ, រាជាបិ មយ្ហំ ឥទានិ កឹ នាម ទស្សតិ, សោ អន្តរាមគ្គេ ‘ឥមស្មឹ បព្ពតេ សុវណ្ណមយេ ជាតេ មយ្ហំ កិញ្ចិ ទស្សសី’តិ វុត្តោ ‘កាសិ ត្វំ, ន កិញ្ចិ ទស្សាមី’តិ អាហ, សុបរិច្ចជម្បិ ន បរិច្ចជី”តិ។ “កឹ បន រញ្ញោ សន្តិកេ ឥមំ កថំ កថេតុំ សក្ខិស្សថា”តិ? “សក្ខិស្សាមិ, តាតា”តិ។ “តេន ហិ អហំ រញ្ញោ សន្តិកេ ឋិតោ បុច្ឆិស្សាមិ, តុម្ហេ កថេយ្យាថា”តិ។ “សាធុ, តាតា”តិ។ ពោធិសត្តោ ទេវិយា រញ្ញោ ឧបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា ឋិតកាលេ អាហ “ននុ, អយ្យេ, មយំ តុម្ហាកំ សន្តិកា កិញ្ចិ ន លភាមា”តិ? “តាត, អហំ លភមានា តុយ្ហំ ទទេយ្យំ, អហមេវ កិញ្ចិ ន លភាមិ, អលភមានា តុយ្ហំ កឹ ទស្សាមិ, រាជាបិ ឥទានិ មយ្ហំ កឹ នាម ទស្សតិ, សោ អរញ្ញតោ អាគមនកាលេ ឯកំ បព្ពតំ ទិស្វា ‘សចាយំ បព្ពតោ សុវណ្ណមយោ អស្ស, កិញ្ចិ មេ ទទេយ្យាសី’តិ វុត្តោ ‘កាសិ ត្វំ, ន កិញ្ចិ ទស្សាមី’តិ វទតិ, សុបរិច្ចជម្បិ ន បរិច្ចជី”តិ ឯតមត្ថំ ទីបេន្តី បឋមំ គាថមាហ –

៧៧. “សុច្ចជំ វត នច្ចជិ, វាចាយ អទទំ គិរិំ;
កិញ្ហិ តស្សចជន្តស្ស, វាចាយ អទទ បព្ពត”ន្តិ។

តត្ថ **សុច្ចជំ វតា**តិ សុខេន ចជិតុំ សក្កុណេយ្យម្បិ ន ចជិ។ **អទទ**ន្តិ វចនមត្តេនាបិ បព្ពតំ អទទមានោ។ **កិញ្ហិ តស្សចជន្តស្សា**តិ តស្ស នាមេតស្ស មយា យាចិតស្ស ន ចជន្តស្ស កិញ្ហិ ចជេយ្យ។ **វាចាយ អទទ បព្ពត**ន្តិ សចាយំ មយា យាចិតោ មម វចនេន សុវណ្ណមយម្បិ ហោន្តំ តំ បព្ពតំ វាចាយ អទទ, វចនមត្តេន អទស្សាតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា រាជា ទុតិយំ គាថមាហ –

៧៨. “យញ្ហិ កយិរា តញ្ហិ វទេ, យំ ន កយិរា ន តំ វទេ;
អករោន្តំ ភាសមានំ, បរិជានន្តិ បណ្ឌិតា”តិ។

តស្សត្ថោ – យទេវ ហិ បណ្ឌិតោ បុរិសោ កាយេន ករេយ្យ, តំ វាចាយ វទេយ្យ។ យំ ន កយិរា, ន តំ វទេយ្យ, ទាតុកាមោវ ទម្មីតិ វទេយ្យ, ន អទាតុកាមោតិ អធិប្បាយោ។ កឹការណា? យោ ហិ “ទស្សាមី”តិ វត្វាបិ បច្ឆា ន ទទាតិ, តំ អករោន្តំ កេវលំ មុសា ភាសមានំ បរិជានន្តិ បណ្ឌិតា។ អយំ “ទស្សាមី”តិ វចនមត្តមេវ ភាសតិ, ន បន ទេតិ, យញ្ហិ ខោ បន អទិន្នម្បិ វចនមត្តេនេវ ទិន្នំ ហោតិ, តំ បុរេតរមេវ លទ្ធំ នាម ភវិស្សតីតិ ឯវំ តស្ស មុសាវាទិភាវំ បរិជានន្តិ បណ្ឌិតា, ពាលា បន វចនមត្តេនេវ តុស្សន្តីតិ។

តំ សុត្វា ទេវី រញ្ញោ អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៧៩. “រាជបុត្ត នមោ ត្យត្ថុ, សច្ចេ ធម្មេ ឋិតោ ចសិ;
យស្ស តេ ព្យសនំ បត្តោ, សច្ចស្មិំ រមតេ មនោ”តិ។

តត្ថ **សច្ចេ ធម្មេ**តិ វចីសច្ចេ ច សភាវធម្មេ ច។ **ព្យសនំ បត្តោ**តិ យស្ស តវ រដ្ឋា បព្ពាជនីយសង្ខាតំ ព្យសនំ បត្តោបិ មនោ សច្ចស្មិំយេវ រមតិ។

ឯវំ រញ្ញោ គុណកថំ កថយមានាយ ទេវិយា តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ តស្សា គុណកថំ កថេន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៨០. “យា ទលិទ្ទី ទលិទ្ទស្ស, អឌ្ឍា អឌ្ឍស្ស កិត្តិម;
សា ហិស្ស បរមា ភរិយា, សហិរញ្ញស្ស ឥត្ថិយោ”តិ។

តត្ថ **កិត្តិមា**តិ កិត្តិសម្បន្នាតិ អត្ថោ។ **សា ហិស្ស បរមា**តិ យា ទលិទ្ទស្ស សាមិកស្ស ទលិទ្ទកាលេ សយម្បិ ទលិទ្ទី ហុត្វា តំ ន បរិច្ចជតិ។ **អឌ្ឍស្សា**តិ អឌ្ឍកាលេ អឌ្ឍា ហុត្វា សាមិកមេវ អនុវត្តតិ, សមានសុខទុក្ខាវ ហោតិ, សា ហិ តស្ស បរមា ឧត្តមា ភរិយា នាម។ **សហិរញ្ញស្ស** បន ឥស្សរិយេ ឋិតស្ស ឥត្ថិយោ នាម ហោន្តិយេវ, អនច្ឆរិយមេវ ឯតន្តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ពោធិសត្តោ “អយំ, មហារាជ, តុម្ហាកំ ទុក្ខិតកាលេ អរញ្ញេ សមានទុក្ខា ហុត្វា វសិ, ឥមិស្សា សម្មានំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ ទេវិយា គុណំ កថេសិ។ រាជា តស្ស វចនេន ទេវិយា គុណំ សរិត្វា “បណ្ឌិត, តវ កថាយាហំ ទេវិយា គុណំ អនុស្សរិ”ន្តិ វត្វា តស្សា សព្ពិស្សរិយមទាសិ។ “តយាហំ ទេវិយា គុណំ សរាបិតោ”តិ ពោធិសត្តស្សបិ មហន្តំ សក្ការំ អកាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧភោ ជយម្បតិកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសុ។

តទា ពារាណសិរាជា អយំ កុដុម្ពិកោ អហោសិ, ទេវី អយំ ឧបាសិកា, បណ្ឌិតាមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សុច្ចជជាតកវណ្ណនា ទសមា។

បុចិមន្ទវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. កុដិទូសកវគ្គោ

[៣២១] ១. កុដិទូសកជាតកវណ្ណនា

មនុស្សស្សេវ តេ សីសន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាកស្សបត្ថេរស្ស បណ្ណសាលឈាបកំ ទហរភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ បន រាជគហេ សមុដ្ឋិតំ។ តទា កិរ ថេរោ រាជគហំ និស្សាយ អរញ្ញកុដិយំ វិហរតិ, តស្ស ទ្វេ ទហរា ឧបដ្ឋានំ ករោន្តិ។ តេសុ ឯកោ ថេរស្ស ឧបការកោ, ឯកោ ទុព្ពចោ ឥតរេន កតំ អត្តនា កតសទិសំ ករោតិ។ តេន មុខោទកាទីសុ ឧបដ្ឋាបិតេសុ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា “ភន្តេ, ឧទកំ ឋបិតំ, មុខំ ធោវថា”តិអាទីនិ វទតិ។ តេន កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ ថេរស្ស បរិវេណេ សម្មដ្ឋេ ថេរស្ស និក្ខមនវេលាយ ឥតោ ចិតោ ច បហរន្តោ សកលបរិវេណំ អត្តនា សម្មដ្ឋំ វិយ ករោតិ។ វត្តសម្បន្នោ ចិន្តេសិ “អយំ ទុព្ពចោ មយា កតំ អត្តនា កតសទិសំ ករោតិ, ឯតស្ស សឋកម្មំ បាកដំ ករិស្សាមី”តិ។

តស្មិំ អន្តោគាមេ ភុត្វា អាគន្ត្វា និទ្ទាយន្តេវ ន្ហានោទកំ តាបេត្វា បិដ្ឋិកោដ្ឋកេ ឋបេត្វា អញ្ញំ អឌ្ឍនាឡិមត្តំ ឧទកំ ឧទ្ធនេ ឋបេសិ។ ឥតរោ បពុជ្ឈិត្វាវ គន្ត្វា ឧសុមំ ឧដ្ឋហន្តំ ទិស្វា “ឧទកំ តាបេត្វា កោដ្ឋកេ ឋបិតំ ភវិស្សតី”តិ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “ភន្តេ, ន្ហានកោដ្ឋកេ ឧទកំ ឋបិតំ, ន្ហាយថា”តិ អាហ។ ថេរោ ‘ន្ហាយិស្សាមី”តិ តេន សទ្ធិំយេវ អាគន្ត្វា កោដ្ឋកេ ឧទកំ អទិស្វា “កហំ ឧទក”ន្តិ បុច្ឆិ។ សោ វេគេន អគ្គិសាលំ គន្ត្វា តុច្ឆភាជនេ ឧឡុង្កំ ឱតារេសិ, ឧឡុង្កោ តុច្ឆភាជនស្ស តលេ បដិហតោ “តតា”តិ សទ្ទមកាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ តស្ស “ឧឡុង្កសទ្ទកោ”ត្វេវ នាមំ ជាតំ។

តស្មិំ ខណេ ឥតរោ បិដ្ឋិកោដ្ឋកតោ ឧទកំ អាហរិត្វា “ន្ហាយថ, ភន្តេ”តិ អាហ។ ថេរោ ន្ហត្វា អាវជ្ជេន្តោ ឧឡុង្កសទ្ទកស្ស ទុព្ពចភាវំ ញត្វា តំ សាយំ ថេរុបដ្ឋានំ អាគតំ ឱវទិ “អាវុសោ, សមណេន នាម អត្តនា កតមេវ ‘កតំ មេ’តិ វត្តុំ វដ្ដតិ, អញ្ញថា សម្បជានមុសាវាទោ ហោតិ, ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបំ មា អកាសី”តិ។ សោ ថេរស្ស កុជ្ឈិត្វា បុនទិវសេ ថេរេន សទ្ធិំ បិណ្ឌាយ គាមំ ន បាវិសិ។ ថេរោ ឥតរេនេវ សទ្ធិំ បាវិសិ។ ឧឡុង្កសទ្ទកោបិ ថេរស្ស ឧបដ្ឋាកកុលំ គន្ត្វា “ភន្តេ, ថេរោ កហ”ន្តិ វុត្តេ “អផាសុកេន វិហារេយេវ និសិន្នោ”តិ វត្វា “កិំ, ភន្តេ, លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តេ “ឥទញ្ចិទញ្ច ទេថា”តិ គហេត្វា អត្តនោ រុចិតដ្ឋានំ គន្ត្វា ភុញ្ជិត្វា វិហារំ អគមាសិ។

បុនទិវសេ ថេរោ តំ កុលំ គន្ត្វា និសីទិ។ មនុស្សេហិ “កិំ, ភន្តេ, អយ្យស្ស អផាសុកំ, ហិយ្យោ កិរត្ថ វិហារេយេវ និសិន្នា, អសុកទហរស្ស ហត្ថេ អាហារំ បេសយិម្ហ, បរិភុត្តោ អយ្យេនា”តិ វុត្តេ ថេរោ តុណ្ហីភូតោវ ភត្តកិច្ចំ កត្វា វិហារំ គន្ត្វា សាយំ ថេរុបដ្ឋានកាលេ អាគតំ អាមន្តេត្វា “អាវុសោ, អសុកគាមេ នាម អសុកកុលេ ‘ថេរស្ស ឥទញ្ចិទញ្ច លទ្ធុំ វដ្ដតី’តិ វិញ្ញាបេត្វា កិរ តេ ភុត្ត”ន្តិ វត្វា “វិញ្ញត្តិ នាម ន វដ្ដតិ, មា បុន ឯវរូបំ អនាចារំ ចរា”តិ អាហ។ សោ ឯត្តកេន ថេរេ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា “អយំ ហិយ្យោបិ ឧទកមត្តំ និស្សាយ មយា សទ្ធិំ កលហំ ករិ, ឥទានិ បនស្ស ឧបដ្ឋាកានំ គេហេ មយា ភត្តមុដ្ឋិំ ភុត្តាតិ អសហន្តោ បុន កលហំ ករោតិ, ជានិស្សាមិស្ស កត្តព្ពយុត្តក”ន្តិ បុនទិវសេ ថេរេ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋេ មុគ្គរំ គហេត្វា បរិភោគភាជនានិ ភិន្ទិត្វា បណ្ណសាលំ ឈាបេត្វា បលាយិ។ សោ ជីវមានោវ មនុស្សបេតោ ហុត្វា សុស្សិត្វា កាលំ កត្វា អវីចិមហានិរយេ និព្ពត្តិ។ សោ តេន កតោ អនាចារោ មហាជនស្ស មជ្ឈេ បាកដោ ជាតោ។

អថេកច្ចេ ភិក្ខូ រាជគហា សាវត្ថិំ គន្ត្វា សភាគដ្ឋានេ បត្តចីវរំ បដិសាមេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា និសីទឹសុ។ សត្ថា តេហិ សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កត្វា “កុតោ អាគតត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ “រាជគហា, ភន្តេ”តិ។ “កោ តត្ថ ឱវាទទាយកោ អាចរិយោ”តិ។ “មហាកស្សបត្ថេរោ, ភន្តេ”តិ។ “សុខំ, ភិក្ខវេ, កស្សបស្សា”តិ។ “អាម, ភន្តេ, ថេរស្ស សុខំ, សទ្ធិវិហារិកោ បនស្ស ឱវាទេ ទិន្នេ កុជ្ឈិត្វា ថេរស្ស បណ្ណសាលំ ឈាបេត្វា បលាយី”តិ។ តំ សុត្វា សត្ថា “ភិក្ខវេ, កស្សបស្ស ឯវរូបេន ពាលេន សទ្ធិំ ចរណតោ ឯកចរិយាវ សេយ្យោ”តិ វត្វា ឥមំ ធម្មបទេ គាថមាហ –

> “ចរញ្ចេ នាធិគច្ឆេយ្យ, សេយ្យំ សទិសមត្តនោ;
> ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ កយិរា, នត្ថិ ពាលេ សហាយតា”តិ។ (ធ. ប. ៦១);

ឥទញ្ច បន វត្វា បុន តេ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ សោ កុដិទូសកោ, បុព្ពេបិ កុដិទូសកោយេវ, ន ច ឥទានេវ ឱវាទទាយកស្ស កុជ្ឈតិ, បុព្ពេបិ កុជ្ឈិយេវា”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សិង្គិលសកុណយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ អត្តនោ មនាបំ អនោវស្សកំ កុលាវកំ កត្វា ហិមវន្តបទេសេ វសតិ។ អថេកោ មក្កដោ វស្សកាលេ អច្ឆិន្នធារេ

ទេវេ វស្សន្តេ សីតបីឡិតោ ទន្តេ ខាទន្តោ ពោធិសត្តស្ស អវិទូរេ និសីទិ។ ពោធិសត្តោ តំ តថា កិលមន្តំ ទិស្វា តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៨១. “មនុស្សស្សេវ តេ សីសំ, ហត្ថបាទា ច វានរ;
អថ កេន នុ វណ្ណេន, អគារំ តេ ន វិជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **វណ្ណេនា**តិ ការណេន។ **អគារ**ន្តិ តវ និវាសគេហំ កេន ការណេន នត្ថីតិ បុច្ឆិ។

តំ សុត្វា វានរោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៨២. “មនុស្សស្សេវ មេ សីសំ, ហត្ថបាទា ច សិង្គិល;
យាហុ សេដ្ឋា មនុស្សេសុ, សា មេ បញ្ញា ន វិជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **សិង្គិលា**តិ តំ សកុណំ នាមេនាលបតិ។ **យាហុ សេដ្ឋា មនុស្សេសូ**តិ យា មនុស្សេសុ សេដ្ឋាតិ កថេន្តិ, សា មម វិចារណបញ្ញា នត្ថិ។ សីសហត្ថបាទកាយពលានិ ហិ លោកេ អប្បមាណំ, វិចារណបញ្ញាវ សេដ្ឋា, សា មម នត្ថិ, តស្មា មេ អគារំ ន វិជ្ជតីតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ឥតរំ គាថាទ្វយមាហ –

៨៣. “អនវដ្ឋិតចិត្តស្ស, លហុចិត្តស្ស ទុព្ភិនោ;
និច្ចំ អទ្ធុវសីលស្ស, សុខភាវោ ន វិជ្ជតិ។

៨៤. “សោ ករស្សុ អានុភាវំ, វីតិវត្តស្សុ សីលិយំ;
សីតវាតបរិត្តាណំ, ករស្សុ កុដវំ កបី”តិ។

តត្ថ **អនវដ្ឋិតចិត្តស្សា**តិ អប្បតិដ្ឋិតចិត្តស្ស។ **ទុព្ភិនោ**តិ មិត្តទុព្ភិស្ស។ **អទ្ធុវសីលស្សា**តិ ន សព្ពកាលំ សីលរក្ខកស្ស។ **សោ ករស្សុ អានុភាវ**ន្តិ សោ ត្វំ សម្ម មក្កដ បញ្ញាយ ឧប្បាទនត្ថំ អានុភាវំ ពលំ ឧបាយំ ករោហិ។ **វីតិវត្តស្សុ សីលិយ**ន្តិ អត្តនោ ទុស្សីលភាវសង្ខាតំ សីលិយំ អតិក្កមិត្វា សីលវា ហោតិ។ **កុដវំ កបី**តិ សីតវាតស្ស បរិត្តាណសមត្ថំ អត្តនោ កុដវំ កុលាវកំ ឯកំ វសនាគារកំ ករោហីតិ។

មក្កដោ ចិន្តេសិ “អយំ តាវ អត្តនោ អនោវស្សកដ្ឋានេ និសិន្នភាវេន មំ បរិភាសតិ, ន និសីទាបេស្សាមិ នំ ឥមស្មឹ កុលាវកេ”តិ។ តតោ ពោធិសត្តំ គណ្ហិតុកាមោ បក្ខន្ទិ, ពោធិសត្តោ ឧប្បតិត្វា អញ្ញត្ថ គតោ។ មក្កដោ កុលាវកំ វិទ្ធំសេត្វា ចុណ្ណវិចុណ្ណំ កត្វា បក្កាមិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មក្កដោ កុដិឈាបកោ អហោសិ, សិង្គិលសកុណោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កុដិទូសកជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៣២២] ២. ទុទ្ទុភជាតកវណ្ណនា

ទុទ្ទុភាយតិ ភទ្ទន្តេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតិត្ថិយេ អារព្ភ កថេសិ។ តិត្ថិយា កិរ ជេតវនស្ស សមីបេ តស្មឹ តស្មឹ ឋានេ កណ្ដកាបស្សយេ សេយ្យំ កប្បេន្តិ, បញ្ចាតបំ តបេន្តិ, នានប្បការំ មិច្ឆាតបំ ចរន្តិ។ អថ សម្ពហុលា ភិក្ខូ សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ជេតវនំ អាគច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គេ តេ ទិស្វា គន្ត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា “អត្ថិ នុ ខោ, ភន្តេ, អញ្ញតិត្ថិយានំ វតសមាទានេ សារោ”តិ បុច្ឆឹសុ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, តេសំ វតសមាទានេ សារោ វា វិសេសោ វា អត្ថិ, តញ្ហិ និឃំសិយមានំ ឧបបរិក្ខិយមានំ ឧក្ការភូមិមគ្គសទិសំ សសកស្ស ទុទ្ទុភសទិសំ ហោតី”តិ វត្វា “ទុទ្ទុភសទិសភាវមស្ស មយំ ន ជានាម, កថេថ នោ, ភន្តេ”តិ តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សីហយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ អរញ្ញេ បដិវសតិ។ តទា បន បច្ឆិមសមុទ្ទសមីបេ ពេលុវមិស្សកតាលវនំ ហោតិ។ តត្រេកោ សសកោ ពេលុវរុក្ខមូលេ ឯកស្ស តាលគច្ឆស្ស ហេដ្ឋា វសតិ។ សោ ឯកទិវសំ គោចរំ អាទាយ អាគន្ត្វា តាលបណ្ណស្ស ហេដ្ឋា និបន្នោ ចិន្តេសិ “សចេ អយំ បថវី សំវដ្ដេយ្យ, កហំ នុ ខោ គមិស្សាមី”តិ។ តស្មឹ ខណេ ឯកំ ពេលុវបក្កំ តាលបណ្ណស្ស ឧបរិ បតិ។ សោ តស្ស សទ្ទេន “អទ្ធា បថវី សំវដ្ដតី”តិ ឧប្បតិត្វា បច្ឆតោ អនោលោកេន្តោវ បលាយិ។ តំ មរណភយភីតំ វេគេន បលាយន្តំ អញ្ញោ សសកោ ទិស្វា បុច្ឆិ “កឹ ភោ, អតិវិយ ភីតោ បលាយសី”តិ។ “មា បុច្ឆិ,

ភោ”តិ។ សោ “កី ភោ, កី ភោ”តិ បច្ឆតោ ធាវតេវ។ តតោ និវត្តិត្វា អនោលោកេន្តោវ “ឯត្ថ បថវី សំវដ្ដតី”តិ អាហ។ សោបិ តស្ស បច្ឆតោ បលាយិ។ ឯវំ តមញ្ញោ អទ្ទស, តមញ្ញោតិ ឯវំ សសកសហស្សំ ឯកតោ ហុត្វា បលាយិ។ តេ ឯកោបិ មិគោ ទិស្វា ឯកតោ ហុត្វា បលាយិ។ ឯកោ សូករោ, ឯកោ គោកណ្ណោ, ឯកោ មហឹសោ, ឯកោ គវយោ, ឯកោ ខគ្គោ, ឯកោ ព្យគ្ឃោ, ឯកោ សីហោ, ឯកោ ហត្ថី ទិស្វា “កិមេត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ឯត្ថ បថវី សំវដ្ដតី”តិ វុត្តេ បលាយិ។ ឯវំ អនុក្កមេន យោជនមត្តំ តិរច្ឆានពលំ អហោសិ។

តទា ពោធិសត្តោ តំ ពលំ បលាយន្តំ ទិស្វា “កិមេត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ឯត្ថ បថវី សំវដ្ដតី”តិ សុត្វា ចិន្តេសិ “បថវីសំវដ្ដនំ នាម ន កទាចិ អត្ថិ, អទ្ធា ឯតេសំ កិញ្ចិ ទុស្សុតំ ភវិស្សតិ, មយិ ខោ បន ឧស្សុក្កំ អនាបជ្ជន្តេ សព្ពេ នស្សិស្សន្តិ, ជីវិតំ នេសំ ទស្សាមី”តិ សីហវេគេន បុរតោ បព្ពតបាទំ គន្ត្វា តិក្ខត្តុំ សីហនាទំ នទិ។ តេ សីហភយតជ្ជិតា និវត្តិត្វា បិណ្ឌិតា អដ្ឋំសុ។ សីហោ តេសំ អន្តរំ បវិសិត្វា “កិមត្ថំ បលាយថា”តិ បុច្ឆិ។ “បថវី សំវដ្ដតី”តិ។ “កេន សំវដ្ដមានា ទិដ្ឋា”តិ? “ហត្ថី ជានន្តី”តិ។ ហត្ថី បុច្ឆិ។ តេ “មយំ ន ជានាម, សីហា ជានន្តី”តិ វទឹសុ, សីហាបិ “មយំ ន ជានាម, ព្យគ្ឃា ជានន្តី”តិ, ព្យគ្ឃាបិ “មយំ ន ជានាម, ខគ្គា ជានន្តី”តិ, ខគ្គាបិ “គវយា ជានន្តី”តិ, គវយាបិ “មហឹសា ជានន្តី”តិ, មហឹសាបិ “គោកណ្ណា ជានន្តី”តិ, គោកណ្ណាបិ “សូករា ជានន្តី”តិ, សូករាបិ “មិគា ជានន្តី”តិ, មិគាបិ “មយំ ន ជានាម, សសកា ជានន្តី”តិ, សសកេសុ បុច្ឆិយមានេសុ “អយំ កថេតី”តិ តំ សសកំ ទស្សេសុំ។ អថ នំ “ឯវំ កិរ, សម្ម, បស្សសិ បថវី សំវដ្ដតី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, សាមិ មយា ទិដ្ឋា”តិ។ “កត្ថ វសន្តោ បស្សសី”តិ? “បច្ឆិមសមុទ្ទសមីបេ ពេលុវមិស្សកតាលវនេ វសាមិ។ អហញ្ហិ តត្ថ ពេលុវរុក្ខមូលេ តាលគច្ឆេ តាលបណ្ណស្ស ហេដ្ឋា និបន្នោ ចិន្តេសឹ “សចេ បថវី សំវដ្ដតិ, កហំ គមិស្សាមី”តិ, អថ តង្ខណញ្ញេវ បថវិយា សំវដ្ដនសទ្ទំ សុត្វា បលាតោម្ហី”តិ។

សីហោ ចិន្តេសិ “អទ្ធា តស្ស តាលបណ្ណស្ស ឧបរិ ពេលុវបក្កំ បតិត្វា ទុទ្ទុភាយនសទ្ទមកាសិ, ស្វាយំ តំ សទ្ទំ សុត្វា ‘បថវី សំវដ្ដតី’តិ សញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា បលាយិ, តថតោ ជានិស្សាមី”តិ។ សោ តំ សសកំ គហេត្វា មហាជនំ អស្សាសេត្វា “អហំ ឥមិនា ទិដ្ឋដ្ឋានេ បថវិយា សំវដ្ដនភាវំ វា អសំវដ្ដនភាវំ វា តថតោ ជានិត្វា អាគមិស្សាមិ, យាវ មមាគមនា តុម្ហេ ឯត្ថេវ ហោថា”តិ សសកំ បិដ្ឋិយំ អារោបេត្វា សីហវេគេន បក្ខន្ទិត្វា តាលវនេ សសកំ ឱតារេត្វា “ឯហិ តយា ទិដ្ឋដ្ឋានំ ទស្សេហី”តិ អាហ។ “ន វិសហាមិ សាមី”តិ។ “ឯហិ មា ភាយី”តិ។ សោ ពេលុវរុក្ខំ ឧបសង្កមិតុំ អសក្កោន្តោ អវិទូរេ ឋត្វា “ឥទំ សាមិ ទុទ្ទុភាយនដ្ឋាន”ន្តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៨៥. “ទុទ្ទុភាយតិ ភទ្ទន្តេ, យស្មឹ ទេសេ វសាមហំ;
អហម្បេតំ ន ជានាមិ, កិមេតំ ទុទ្ទុភាយតី”តិ។

តត្ថ **ទុទ្ទុភាយតី**តិ ទុទ្ទុភសទ្ទំ ករោតិ។ **ភទ្ទន្តេ**តិ ភទ្ទំ តវ អត្ថុ។ **កិមេត**ន្តិ យស្មឹ បទេសេ អហំ វសាមិ, តត្ថ ទុទ្ទុភាយតិ, អហម្បិ ន ជានាមិ “កឹ វា ឯតំ ទុទ្ទុភាយតិ, កេន វា ការណេន ទុទ្ទុភាយតិ, កេវលំ ទុទ្ទុភាយនសទ្ទំ អស្សោសិ”ន្តិ។

ឯវំ វុត្តេ សីហោ ពេលុវរុក្ខមូលំ គន្ត្វា តាលបណ្ណស្ស ហេដ្ឋា សសកេន និបន្នដ្ឋានញ្ចេវ តាលបណ្ណមត្ថកេ បតិតំ ពេលុវបក្កញ្ច ទិស្វា បថវិយា អសំវដ្ដនភាវំ តថតោ ជានិត្វា សសកំ បិដ្ឋិយំ អារោបេត្វា សីហវេគេន ខិប្បំ មិគសង្ឃានំ សន្តិកំ គន្ត្វា សព្ពំ បវត្តិំ អារោចេត្វា “តុម្ហេ មា ភាយថា”តិ មិគគណំ អស្សាសេត្វា វិស្សជ្ជេសិ។ សចេ ហិ តទា ពោធិសត្តោ ន ភវេយ្យ, សព្ពេ សមុទ្ទំ បវិសិត្វា នស្សេយ្យុំ។ ពោធិសត្តំ បន និស្សាយ សព្ពេ ជីវិតំ លភឹសូតិ។

៨៦. “ពេលុវំ បតិតំ សុត្វា, ទុទ្ទុភន្តិ សសោ ជវិ;
សសស្ស វចនំ សុត្វា, សន្តត្តា មិគវាហិនី។

៨៧. “អប្បត្វា បទវិញ្ញាណំ, បរឃោសានុសារិនោ;
បនាទបរមា ពាលា, តេ ហោន្តិ បរបត្តិយា។

៨៨. “យេ ច សីលេន សម្បន្នា, បញ្ញាយូបសមេ រតា;
អារកា វិរតា ធីរា, ន ហោន្តិ បរបត្តិយា”តិ។ –

ឥមា តិស្សោ អភិសម្ពុទ្ធគាថា។

តត្ថ **ពេលុវ**ន្តិ ពេលុវបក្កំ។ **ទុទ្ទុភន្តី**តិ ឯវំ សទ្ទំ កុរុមានំ។ **សន្តត្តា**តិ ឧត្រស្តា។ **មិគវាហិនី**តិ អនេកសហស្សសង្ខា មិគសេនា។ **បទវិញ្ញាណ**ន្តិ វិញ្ញាណបទំ , សោតវិញ្ញាណកោដ្ឋាសំ អបាបុណិត្វាតិ អត្ថោ។ **តេ ហោន្តិ**

បរបត្តិយាតិ តេ បរឃោសានុសារិនោ តមេវ បរឃោសសង្ខាតំ បនាទំ “បរមេ”ន្តិ មញ្ញមានា ពាលា អន្ធ
បុថុជ្ជនា វិញ្ញាណបទស្ស អប្បត្តតាយ បរបត្តិយាវ ហោន្តិ, បរេសំ វចនំ សទ្ទហិត្វា យំ វា តំ វា ករោន្តិ។

សីលេនាតិ អរិយមគ្គេន អាគតសីលេន សមន្នាគតា។ **បញ្ញាយូបសមេ រតា**តិ មគ្គេនេវ អាគតបញ្ញាយ
កិលេសូបសមេ រតា, យថា វា សីលេន, ឯវំ បញ្ញាយបិ សម្បន្នា, កិលេសូបសមេ រតាតិបិ អត្ថោ។ **អារកា វិរតា
ធីរា**តិ បាបកិរិយតោ អារកា វិរតា បណ្ឌិតា។ ន ហោន្តីតិ តេ ឯវរូបា សោតាបន្នា បាបតោ ឱរកភាវេន
កិលេសូបសមេ អភិរតភាវេន ច ឯកវារំ មគ្គញាណេន បដិវិទ្ធធម្មា អញ្ញេសំ កថេន្តានម្បិ ន សទ្ទហន្តិ ន
គណ្ហន្តិ។ កស្មា? អត្តនោ បច្ចក្ខត្តាតិ។ តេន វុត្តំ –

“អស្សទ្ធោ អកតញ្ញូ ច, សន្ធិច្ឆេទោ ច យោ នរោ;
ហតាវកាសោ វន្តាសោ, ស វេ ឧត្តមបោរិសោ”តិ។ (ធ. ប. ៩៧);

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សីហោ អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ទុទ្ទភជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣២៣] ៣. ព្រហ្មទត្តជាតកវណ្ណនា

ទ្វយំ យាចនកោតិ ឥទំ សត្ថា អាឡវឹ និស្សាយ អគ្គាឡវេ ចេតិយេ វិហរន្តោ កុដិការសិក្ខាបទំ អារព្ភ
កថេសិ។ វត្ថុ បន ហេដ្ឋា **មណិកណ្ឋជាតកេ** (ជា. ១.៣.៧ អាទយោ) អាគតមេវ។ ឥធ បន សត្ថា “សច្ចំ កិរ
តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, យាចនពហុលា វិញ្ញត្តិពហុលា វិហរថា”តិ វត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ តេ ភិក្ខូ គរហិត្វា “ភិក្ខវេ,
បោរាណកបណ្ឌិតា បឋវិស្សរេន រញ្ញា បវារិតាបិ បណ្ណច្ឆត្តញ្ច ឯកបដលិកំ ឧបាហនយុគញ្ច យាចិតុកាមា
ហិរោត្តប្បភេទនភយេន មហាជនមជ្ឈេ អកថេត្វា រហោ កថយិំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កបិលរដ្ឋេ ឧត្តរបញ្ចាលនគរេ ឧត្តរបញ្ចាលរាជេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ឯកស្មិំ និគមគាមេ
ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អបរភាគេ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា
ហិមវន្តេ ឧញ្ឆាចរិយាយ វនមូលផលាផលេន យាបេន្តោ ចិរំ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ មនុស្សបថំ វិចរន្តោ
ឧត្តរបញ្ចាលនគរំ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ ភិក្ខំ បរិយេសមានោ នគរំ បវិសិត្វា រាជទ្វារំ សម្បាបុណិ។
រាជា តស្សាចារេ ច វិហារេ ច បសីទិត្វា មហាតលេ និសីទាបេត្វា រាជារហំ បណីតភោជនំ ភោជេត្វា បដិញ្ញំ
គហេត្វា ឧយ្យានេយេវ វសាបេសិ។ សោ និពទ្ធំ រាជឃរេយេវ ភុញ្ជន្តោ វស្សានស្ស អច្ចយេន ហិមវន្តមេវ
គន្តុកាមោ ហុត្វា ចិន្តេសិ “មយ្ហំ មគ្គំ គច្ឆន្តស្ស ឯកបដលិកា ឧបាហនា ចេវ បណ្ណច្ឆត្តញ្ច លទ្ធុំ វដ្ដតិ, រាជានំ
យាចិស្សាមី”តិ។ សោ ឯកទិវសំ រាជានំ ឧយ្យានំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នំ ទិស្វា “ឧបាហនញ្ច ឆត្តញ្ច
យាចិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បុន ចិន្តេសិ “បរំ ‘ឥមំ នាម ទេហី’តិ យាចន្តោ រោទតិ នាម, បរោបិ ‘នត្ថី’តិ វទន្តោ
បដិរោទតិ នាម, ‘មា ខោ បន មំ រោទន្តំ មហាជនោ អទ្ទស, មា រាជាន”ន្តិ រហោ បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ ឧភោបិ រោទិ
ត្វា តុណ្ហី ភវិស្សាមា”តិ។ អថ នំ “មហារាជ, រហោ បច្ចាសីសាមី”តិ អាហ។ រាជា តំ សុត្វា រាជបុរិសេ អបសក្កិ។
ពោធិសត្តោ “សចេ មយិ យាចន្តេ រាជា ន ទស្សតិ, មេត្តិ នោ ភិជ្ជិស្សតិ, តស្មា ន យាចិស្សាមី”តិ តំ ទិវសំ នាមំ
គហេតុំ អសក្កោន្តោ “គច្ឆ, តាវ, មហារាជ, បុនេកទិវសំ ជានិស្សាមី”តិ អាហ។

បុនេកទិវសំ រញ្ញោ ឧយ្យានំ អាគតកាលេ តថេវ បុន តថេវាតិ ឯវំ យាចិតុំ អសក្កោន្តស្សេវ ទ្វាទស
សំវច្ឆរានិ អតិក្កន្តានិ។ តតោ រាជា ចិន្តេសិ “មយ្ហំ អយ្យោ ‘មហារាជ, រហោ បច្ចាសីសាមី’តិ វត្វា បរិសាយ
អបគតាយ កិញ្ចិ វត្តុំ ន វិសហតិ, វត្តុកាមស្សេវស្ស ទ្វាទស វស្សានិ អតិក្កន្តានិ, ចិរំ ខោ បនស្ស ព្រហ្មចរិយំ
ចរន្តស្ស ឧក្កណ្ឋិត្វា ភោគេ ភុញ្ជិតុកាមោ រជ្ជំ បច្ចាសីសតិ មញ្ញេ, រជ្ជស្ស បន នាមំ គហេតុំ អសក្កោន្តោ តុណ្ហី
ហោតិ, អជ្ជ ទានិស្សាហំ រជ្ជំ អាទិំ កត្វា យំ ឥច្ឆតិ, តំ ទស្សាមី”តិ។ សោ ឧយ្យានំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នោ ពោធិ
សត្តេន “រហោ បច្ចាសីសាមី”តិ វុត្តេ បរិសាយ អបគតាយ តំ កិញ្ចិ វត្តុំ អសក្កោន្តំ អាហ “តុម្ហេ ទ្វាទស វស្សានិ
‘រហោ បច្ចាសីសាមី’តិ វត្វា រហោ លទ្ធាបិ កិញ្ចិ វត្តុំ ន សក្កោថ, អហំ វោ រជ្ជំ អាទិំ កត្វា សព្ពំ បវារេមិ, និព្ភយា ហុ
ត្វា យំ វោ រុច្ចតិ, តំ យាចថា”តិ។ “មហារាជ, យមហំ យាចាមិ, តំ ទស្សសី”តិ? “ទស្សាមិ, ភន្តេ”តិ។ “មហារាជ,
មយ្ហំ មគ្គំ គច្ឆន្តស្ស ឯកបដលិកា ឧបាហនា ច បណ្ណច្ឆត្តញ្ច លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ។ “ឯត្តកំ, ភន្តេ, តុម្ហេ ទ្វាទស
សំវច្ឆរានិ យាចិតុំ ន សក្កោថា”តិ។ “អាម, មហារាជា”តិ។ “កឹការណា, ភន្តេ, ឯវមកត្ថា”តិ។ “មហារាជ, ‘ឥមំ
នាម មេ ទេហី’តិ យាចន្តោ រោទតិ នាម, ‘នត្ថី’តិ វទន្តោ បដិរោទតិ នាម។ ‘សចេ ត្វំ មយា យាចិតោ ន ទ
ទេយ្យាសិ, តំ នោ រោទិតបដិរោទិតំ នាម មហាជនោ មា បស្សតូ’តិ ឯតទត្ថំ រហោ បច្ចាសីសាមី”តិ វត្វា
អាទិតោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៨៩. “ទ្វយំ យាចនកោ រាជ, ព្រហ្មទត្ត និគច្ឆតិ;
អលាភំ ធនលាភំ វា, ឯវំធម្មា ហិ យាចនា។

៩០. “យាចនំ រោទនំ អាហុ, បញ្ចាលានំ រថេសភ;
យោ យាចនំ បច្ចក្ខាតិ, តមាហុ បដិរោទនំ។

៩១. “មា មទ្ទសំសុ រោទន្តំ, បញ្ចាលា សុសមាគតា;
តុវំ វា បដិរោទន្តំ, តស្មា ឥច្ឆាមហំ រហោ”តិ។

តត្ថ **រាជ ព្រហ្មទត្តា**តិ ទ្វីហិបិ រាជានំ អាលបតិ។ **និគច្ឆតី**តិ លភតិ វិន្ទតិ។ **ឯវំធម្មា**តិ ឯវំសភាវា។ **អាហូ**តិ បណ្ឌិតា កថេន្តិ។ **បញ្ចាលានំ រថេសភា**តិ បញ្ចាលរដ្ឋស្ស ឥស្សរ រថបវរ។ **យោ យាចនំ បច្ចក្ខាតី**តិ យោ បន យំ យាចនកំ “នត្ថី”តិ បដិក្ខិបតិ។ **តមាហូ**តិ តំ បដិក្ខិបនំ “បដិរោទន”ន្តិ វទន្តិ។ **មា មទ្ទសំសូ**តិ តវ រដ្ឋវាសិនោ បញ្ចាលា សុសមាគតា មំ រោទន្តំ មា អទ្ទសំសូតិ។

រាជា ពោធិសត្តស្ស គារវលក្ខណេ បសីទិត្វា វរំ ទទមានោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៩២. “ទទាមិ តេ ព្រាហ្មណ រោហិណីនំ, គវំ សហស្សំ សហ បុង្គវេន;
អរិយោ ហិ អរិយស្ស កថំ ន ទជ្ជា, សុត្វាន គាថា តវ ធម្មយុត្តា”តិ។

តត្ថ **រោហិណីន**ន្តិ រត្តវណ្ណានំ។ **អរិយោ**តិ អាចារសម្បន្នោ។ **អរិយស្សា**តិ អាចារសម្បន្នស្ស។ **កថំ ន ទជ្ជា**តិ កេន ការណេន ន ទទេយ្យ។ **ធម្មយុត្តា**តិ ការណយុត្តា។

ពោធិសត្តោ បន “នាហំ, មហារាជ, វត្ថុកាមេហិ អត្ថិកោ, យំ អហំ យាចាមិ, តទេវ មេ ទេហី”តិ ឯកបដលិកា ឧបាហនា ច បណ្ណច្ឆត្តញ្ច គហេត្វា “មហារាជ, អប្បមត្តោ ហោហិ, ទានំ ទេហិ, សីលំ រក្ខាហិ, ឧបោសថកម្មំ ករោហី”តិ រាជានំ ឱវទិត្វា តស្ស យាចន្តស្សេវ ហិមវន្តមេវ គតោ។ តត្ថ អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ព្រហ្មទត្តជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣២៤] ៤. ចម្មសាដកជាតកវណ្ណនា

កល្យាណរូបោ វតយន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចម្មសាដកំ នាម បរិព្ពាជកំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្ស កិរ ចម្មមេវ និវាសនញ្ច បារុបនញ្ច ហោតិ។ សោ ឯកទិវសំ បរិព្ពាជការាមា និក្ខមិត្វា សាវត្ថិយំ ភិក្ខាយ ចរន្តោ ឯឡកានំ យុជ្ឈនដ្ឋានំ សម្បាបុណិ។ ឯឡកោ តំ ទិស្វា បហរិតុកាមោ ឱសក្កិ។ បរិព្ពាជកោ “ឯស មយ្ហំ អបចិតិំ ទស្សេតី”តិ ន បដិក្កមិ។ ឯឡកោ វេគេនាគន្ត្វា តំ ឩរុម្ហិ បហរិត្វា បាតេសិ។ តស្ស តំ អសន្តបគ្គហណការណំ ភិក្ខុសង្ឃេ បាកដំ អហោសិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ចម្មសាដកបរិព្ពាជកោ អសន្តបគ្គហំ កត្វា វិនាសំ បត្តោ”តិ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស អសន្តបគ្គហំ កត្វា វិនាសំ បត្តោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ឯកស្មិំ វាណិជកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ វណិជ្ជំ ករោតិ។ តទា ឯកោ ចម្មសាដកបរិព្ពាជកោ ពារាណសិយំ ភិក្ខាយ ចរន្តោ ឯឡកានំ យុជ្ឈនដ្ឋានំ បត្វា ឯឡកំ ឱសក្កន្តំ ទិស្វា “អបចិតិំ មេ ករោតី”តិ សញ្ញាយ អបដិក្កមិត្វា “ឥមេសំ ឯត្តកានំ មនុស្សានំ អន្តរេ អយំ ឯកោ ឯឡកោ អម្ហាកំ គុណំ ជានាតី”តិ តស្ស អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ឋិតោវ បឋមំ គាថមាហ –

៩៣. “កល្យាណរូបោ វតយំ ចតុប្បទោ, សុភទ្ទកោ ចេវ សុបេសលោ ច;
យោ ព្រាហ្មណំ ជាតិមន្តូបបន្នំ, អបចាយតិ មេណ្ឌវរោ យសស្សី”តិ។

តត្ថ **កល្យាណរូបោ**តិ កល្យាណជាតិកោ។ **សុបេសលោ**តិ សុដ្ឋុ បិយសីលោ។ **ជាតិមន្តូបបន្ន**ន្តិ ជាតិយា ច មន្តេហិ ច សម្បន្នំ។ **យសស្សី**តិ វណ្ណភណនមេតំ។

តស្មិំ ខណេ អាបណេ និសិន្នោ បណ្ឌិតវាណិជោ តំ បរិព្ពាជកំ និសេធេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៩៤. “មា ព្រាហ្មណ ឥត្តរទស្សនេន, វិស្សាសមាបជ្ជិ ចតុប្បទស្ស;
ទឡ្ហប្បហារំ អភិកង្ខមានោ, អវសក្កតី ទស្សតិ សុប្បហារ”ន្តិ។

តត្ថ **ឥត្តរទស្សនេនា**តិ ខណិកទស្សនេន។

តស្ស បណ្ឌិតវាណិជស្ស កថេន្តស្សេវ សោ មេណ្ឌកោ វេគេនាគន្ត្វា ឩរុម្ហិ បហរិត្វា តំ តត្ថេវ វេទនាប្បត្តំ កត្វា បាតេសិ។ សោ បរិទេវមានោ និបជ្ជិ។ សត្ថា តំ ការណំ បកាសេន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៩៥. “ឩរុដ្ឋិ ភគ្គំ វដ្ដិតោ ខារិភារោ, សព្ពញ្ច ភណ្ឌំ ព្រាហ្មណស្ស ភិន្នំ;
ឧភោបិ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទតិ, អភិធាវថ ហញ្ញតេ ព្រហ្មចារី”តិ។

តស្សត្ថោ – ភិក្ខវេ, តស្ស បរិព្ពាជកស្ស ឩរុដ្ឋិកំ ភគ្គំ, ខារិភារោ វដ្ដិតោ បវដ្ដិតោ, តស្មិំ បវដ្ដមានេ យំ តត្ថ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស ឧបករណភណ្ឌំ, តម្បិ សព្ពំ ភិន្នំ, សោបិ ឧភោ ពាហា ឧក្ខិបិត្វា បរិវារេត្វា ឋិតបរិសំ សន្ធាយ “អភិធាវថ, ហញ្ញតេ ព្រហ្មចារី”តិ វទន្តោ កន្ទតិ រោទតិ បរិទេវតីតិ។

បរិព្ពាជកោ ចតុត្ថំ គាថំ អាហ –

៩៦. “ឯវំ សោ និហតោ សេតិ, យោ អបូជំ បសំសតិ;
យថាហមជ្ជ បហតោ, ហតោ មេណ្ឌេន ទុម្មតី”តិ។

តត្ថ **អបូជ**ន្តិ អបូជនីយំ។ **យថាហមជ្ជា**តិ យថា អហំ អជ្ជ អសន្តបគ្គហំ កត្វា ឋិតោ មេណ្ឌេន ទឡ្ហប្បហារេន បហតោ ឯត្ថេវ មារិតោ ។ **ទុម្មតី**តិ ទុប្បញ្ញោ។ ឯវំ យោ អញ្ញោបិ អសន្តបគ្គហំ ករិស្សតិ, សោបិ អហំ វិយ ទុក្ខំ អនុភវិស្សតីតិ សោ បរិទេវន្តោ តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បត្តោតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ចម្មសាដកោ ឯតរហិ ចម្មសាដកោ អហោសិ, បណ្ឌិតវាណិជោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចម្មសាដកជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៣២៥] ៥. គោធរាជជាតកវណ្ណនា

សមណំ តំ មញ្ញមានោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ កុហកំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតមេវ។ ឥធាបិ ភិក្ខូ តំ ភិក្ខុំ អានេត្វា “អយំ, ភន្តេ, ភិក្ខុ កុហកោ”តិ សត្ថុ ទស្សេសុំ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស កុហកោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ គោធយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ កាយពលេន សម្បន្នោ អរញ្ញេ វសតិ ។ ឯកោ ទុស្សីលតាបសោបិ តស្ស អវិទូរេ បណ្ណសាលំ មាបេត្វា វាសំ កប្បេសិ។ ពោធិសត្តោ គោចរាយ ចរន្តោ តំ ទិស្វា “សីលវន្តតាបសស្ស បណ្ណសាលា ភវិស្សតី”តិ តត្ថ គន្ត្វា តំ វន្ទិត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គច្ឆតិ។ អថេកទិវសំ សោ កូដតាបសោ ឧបដ្ឋាកកុលេ សម្បាទិតំ មធុរមំសំ លភិត្វា “កឹ មំសំ នាមេត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “គោធមំស”ន្តិ សុត្វា រសតណ្ហាយ អភិភូតោ “មយ្ហំ អស្សមបទំ និពទ្ធំ អាគច្ឆមានំ គោធំ មារេត្វា យថារុចិ បចិត្វា ខាទិស្សាមី”តិ សប្បិទធិកដុកភណ្ឌាទីនិ គហេត្វា តត្ថ គន្ត្វា មុគ្គរំ គហេត្វា កាសាវេន បដិច្ឆាទេត្វា ពោធិសត្តស្ស អាគមនំ ឱលោកេន្តោ បណ្ណសាលទ្វារេ ឧបសន្តូបសន្តោ វិយ និសីទិ។

សោ អាគន្ត្វា តំ បទុដ្ឋិន្ទ្រិយំ ទិស្វា “ឥមិនា អម្ហាកំ សជាតិកមំសំ ខាទិតំ ភវិស្សតិ, បរិគ្គណ្ហិស្សាមិ ន”ន្តិ អធោវាតេ ឋត្វា សរីរគន្ធំ ឃាយិត្វា សជាតិមំសស្ស ខាទិតភាវំ ញត្វា តាបសំ អនុបគម្ម បដិក្កមិត្វា ចរិ។ តាបសោបិ តស្ស អនាគមនភាវំ ញត្វា មុគ្គរំ ខិបិ, មុគ្គរោ សរីរេ អបតិត្វា នង្គុដ្ឋកោដឹ បាបុណិ។ តាបសោ “គច្ឆ វិរទ្ធោស្មី”តិ អាហ។ ពោធិសត្តោ “មំ តាវ វិរទ្ធោសិ, ចត្តារោ បន អបាយេ ន វិរទ្ធោសី”តិ វត្វា បលាយិត្វា ចង្កមនកោដិយំ ឋិតំ វម្មិកំ បវិសិត្វា អញ្ញេន ឆិទ្ទេន សីសំ នីហរិត្វា តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៩៧. “សមណំ តំ មញ្ញមានោ, ឧបគច្ឆិមសញ្ញតំ;
សោ មំ ទណ្ឌេន បាហាសិ, យថា អស្សមណោ តថា។

៩៨. “កឹ តេ ជដាហិ ទុម្មេធ, កឹ តេ អជិនសាដិយា;
អព្ភន្តរំ តេ គហនំ, ពាហិរំ បរិមជ្ជសី”តិ។

តត្ថ **អសញ្ញត**ន្តិ អហំ កាយាទីហិ អសញ្ញតំ អស្សមណមេវ សមានំ តំ “សមណោ ឯសោ”តិ សមិតបាបតាយ សមណំ មញ្ញមានោ ឧបគច្ឆឹ។ **បាហាសី**តិ បហរិ។ **អជិនសាដិយា**តិ ឯកំសំ កត្វា បារុតេន អជិនចម្មេន តុយ្ហំ កោ អត្ថោ។ **អព្ភន្តរំ តេ គហន**ន្តិ តវ សរីរព្ភន្តរំ វិសបូរា វិយ អលាពុ, គូថបូរោ វិយ អាវាដោ, អាសីវិសបូរោ វិយ វម្មិកោ កិលេសគហនំ។ **ពាហិរ**ន្តិ កេវលំ ពហិសរីរំ **បរិមជ្ជសិ** , តំ អន្តោផរុសតាយ ពហិមដ្ឋតាយ ហត្ថិលណ្ឌំ វិយ អស្សលណ្ឌំ វិយ ច ហោតីតិ។

តំ សុត្វា តាបសោ តតិយំ គាថមាហ –

៩៩. “ឯហិ គោធ និវត្តស្សុ, ភុញ្ជ សាលីនមោទនំ;
តេលំ លោណញ្ច មេ អត្ថិ, បហូតំ មយ្ហ បិប្ផលី”តិ។

តត្ថ **បហូតំ មយ្ហ បិប្ផលី**តិ ន កេវលំ សាលីនមោទនំ តេលលោណមេវ, ហិង្គុជីរកសិង្គិវេរលសុណមរិចបិប្ផលិប្បភេទំ កដុកភណ្ឌម្បិ មយ្ហំ ពហុ អត្ថិ, តេនាភិសង្ខតំ សាលីនមោទនំ ភុញ្ជាហីតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១០០. “ឯស ភិយ្យោ បវេក្ខាមិ, វម្មិកំ សតបោរិសំ;
តេលំ លោណញ្ច កិត្តេសិ, អហិតំ មយ្ហ បិប្ផលី”តិ។

តត្ថ **បវេក្ខាមី**តិ បវិសិស្សាមិ។ **អហិត**ន្តិ យំ ឯតំ តវ កដុកភណ្ឌសង្ខាតំ បិប្ផលិ, ឯតំ មយ្ហំ អហិតំ អសប្បាយន្តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “អរេ, កូដជដិល, សចេ ឥធ វសិស្សសិ, គោចរគាមេ មនុស្សេហេវ តំ ‘អយំ ចោរោ’តិ គាហាបេត្វា វិប្បការំ បាបេស្សាមិ, សីឃំ បលាយស្សូ”តិ សន្តជ្ជេសិ។ កូដជដិលោ តតោ បលាយិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កូដជដិលោ អយំ កុហកភិក្ខុ អហោសិ, គោធរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

គោធរាជជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៣២៦] ៦. កក្ការុជាតកវណ្ណនា

កាយេន យោ នាវហរេតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្ស ហិ សង្ឃំ ភិន្ទិត្វា គតស្ស អគ្គសាវកេហិ សទ្ធឹ បរិសាយ បក្កន្តាយ ឧណ្ហំ លោហិតំ មុខតោ ឧគ្គញ្ឆិ។ អថ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ទេវទត្តោ មុសាវាទំ កត្វា សង្ឃំ ភិន្ទិត្វា ឥទានិ គិលានោ ហុត្វា មហាទុក្ខំ អនុភោតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មុសាវាទីយេវ, ន ចេស ឥទានេវ មុសាវាទំ កត្វា មហាទុក្ខំ អនុភោតិ, បុព្ពេបិ អនុភោសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តាវតឹសភវនេ អញ្ញតរោ ទេវបុត្តោ អហោសិ។ តេន ខោ បន សមយេន ពារាណសិយំ មហាឧស្សវោ អហោសិ។ ពហូ នាគា ច សុបណ្ណា ច ភូមដ្ឋកា ច ទេវា អាគន្ត្វា ឧស្សវំ ឱលោកយឹសុ។ តាវតឹសភវនតោបិ ចត្តារោ ទេវបុត្តា កក្ការូនិ នាម ទិព្ពបុប្ផានិ តេហិ កតចុម្ពដកំ បិឡន្ធិត្វា ឧស្សវទស្សនំ អាគមឹសុ។ ទ្វាទសយោជនិកំ ពារាណសិនគរំ តេសំ បុប្ផានំ គន្ធេន ឯកគន្ធំ អហោសិ។ មនុស្សា “ឥមានិ បុប្ផានិ កេន បិឡន្ធិតានី”តិ ឧបធារេន្តា វិចរន្តិ។ តេ ទេវបុត្តា “អម្ហេ ឯតេ ឧបធារេន្តី”តិ ញត្វា រាជង្គណេ ឧប្បតិត្វា មហន្តេន ទេវានុភាវេន អាកាសេ អដ្ឋំសុ។ មហាជនោ សន្និបតិ, រាជាបិ សទ្ធឹ ឧបរាជាទីហិ អគមាសិ។ អថ នេ “កតរទេវលោកតោ, សាមិ, អាគច្ឆថា”តិ បុច្ឆឹសុ។ “តាវតឹសទេវលោកតោ អាគច្ឆាមា”តិ។ “កេន កម្មេន អាគតត្ថា”តិ។ “ឧស្សវទស្សនត្ថាយា”តិ។ “កឹបុប្ផានិ នាមេតានី”តិ? “ទិព្ពកក្ការុបុប្ផានិ នាមា”តិ។ “សាមិ, តុម្ហេ ទេវលោកេ អញ្ញានិ បិឡន្ធេយ្យាថ, ឥមានិ អម្ហាកំ ទេថា”តិ។ ទេវបុត្តា “ទិព្ពកក្ការុបុប្ផានិ មហានុភាវានិ ទេវានញ្ញេវ អនុច្ឆវិកានិ, មនុស្សលោកេ លាមកានំ ទុប្បញ្ញានំ

ហីនាធិមុត្តិកានំ ទុស្សីលានំ នានុច្ឆវិកានិ។ យេ បន មនុស្សា ឥមេហិ ច ឥមេហិ ច គុណេហិ សមន្នាគតា, តេសំ ឯតានិ អនុច្ឆវិកានី’’តិ អាហំសុ។

ឯវញ្ច បន វត្វា តេសុ ជេដ្ឋកទេវបុត្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១០១. ‘‘កាយេន យោ នាវហរេ, វាចាយ ន មុសា ភណេ;
យសោ លទ្ធា ន មជ្ជេយ្យ, ស វេ កក្ការុមរហតី’’តិ។

តស្សត្ថោ – យោ កាយេន បរស្ស សន្តកំ តិណសលាកម្បិ នាវហរតិ, វាចាយ ជីវិតំ បរិច្ចជមានោបិ មុសាវាទំ ន ភណតិ។ ទេសនាសីសមេវេតំ , កាយទ្វារវចីទ្វារមនោទ្វារេហិ បន យោ ទសបិ អកុសលកម្មបថេ ន ករោតីតិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។ **យសោ លទ្ធា**តិ ឥស្សរិយញ្ច លភិត្វា យោ ឥស្សរិយមទមត្តោ សតី វិស្សជ្ជេត្វា បាបកម្មំ ន ករោតិ, ស វេ ឯវរូបោ ឥមេហិ គុណេហិ យុត្តោ បុគ្គលោ ឥមំ ទិព្ពបុប្ផំ អរហតិ។ តស្មា យោ ឥមេហិ គុណេហិ សមន្នាគតោ, សោ ឥមានិ បុប្ផានិ យាចិតុំ អរហតិ, តស្ស ទស្សាមីតិ។

តំ សុត្វា បុរោហិតោ ចិន្តេសិ ‘‘មយ្ហំ ឥមេសុ គុណេសុ ឯកោបិ នត្ថិ, មុសាវាទំ បន វត្វា ឯតានិ បុប្ផានិ គហេត្វា បិឡន្ធិស្សាមិ, ឯវំ មំ មហាជនោ ‘គុណសម្បន្នោ អយ’ន្តិ ជានិស្សតី’’តិ។ សោ ‘‘អហំ ឯតេហិ គុណេហិ សមន្នាគតោ’’តិ វត្វា តានិ បុប្ផានិ អាហរាបេត្វា បិឡន្ធិត្វា ទុតិយំ ទេវបុត្តំ យាចិ។ សោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១០២. ‘‘ធម្មេន វិត្តមេសេយ្យ, ន និកត្យា ធនំ ហរេ;
ភោគេ លទ្ធា ន មជ្ជេយ្យ, ស វេ កក្ការុមរហតី’’តិ។

តស្សត្ថោ – ធម្មេន បរិសុទ្ធាជីវេន សុវណ្ណរជតាទិវិត្តំ បរិយេសេយ្យ។ **ន និកត្យា**តិ ន វញ្ចនាយ ធនំ ហរេយ្យ, វត្ថាភរណាទិកេ ភោគេ លភិត្វា បមាទំ នាបជ្ជេយ្យ, ឯវរូបោ ឥមានិ បុប្ផានិ អរហតីតិ។

បុរោហិតោ ‘‘អហំ ឯតេហិ គុណេហិ សមន្នាគតោ’’តិ វត្វា តានិ អាហរាបេត្វា បិឡន្ធិត្វា តតិយំ ទេវបុត្តំ យាចិ។ សោ តតិយំ គាថមាហ –

១០៣. ‘‘យស្ស ចិត្តំ អហាលិទ្ទំ, សទ្ធា ច អវិរាគិនី;
ឯកោ សាទុំ ន ភុញ្ជេយ្យ, ស វេ កក្ការុមរហតី’’តិ។

តស្សត្ថោ – យស្ស បុគ្គលស្ស ចិត្តំ អហាលិទ្ទំ ហលិទ្ទិរាគោ វិយ ខិប្បំ ន វិរជ្ជតិ, ថិរមេវ ហោតិ។ **សទ្ធា ច អវិរាគិនី**តិ កម្មំ វា វិបាកំ វា ឱកប្បនីយស្ស វា បុគ្គលស្ស វចនំ សទ្ទហិត្វា អប្បមត្តកេនេវ ន វិរជ្ជតិ ន ភិជ្ជតិ។ យោ យាចកេ វា អញ្ញេ វា សំវិភាគារហេ បុគ្គលេ ពហិ កត្វា ឯកកោវ សាទុរសភោជនំ ន ភុញ្ជតិ, នេសំ សំវិភជិត្វា ភុញ្ជតិ, សោ ឥមានិ បុប្ផានិ អរហតីតិ។

បុរោហិតោ ‘‘អហំ ឯតេហិ គុណេហិ សមន្នាគតោ’’តិ វត្វា តានិ បុប្ផានិ អាហរាបេត្វា បិឡន្ធិត្វា ចតុត្ថំ ទេវបុត្តំ យាចិ។ សោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១០៤. ‘‘សម្មុខា វា តិរោក្ខា វា, យោ សន្តេ ន បរិភាសតិ;
យថាវាទី តថាការី, ស វេ កក្ការុមរហតី’’តិ។

តស្សត្ថោ – យោ បុគ្គលោ សម្មុខា វា បរម្មុខា វា សីលាទិគុណយុត្តេ សន្តេ ឧត្តមបណ្ឌិតបុរិសេ ន អក្កោសតិ ន បរិភាសតិ, យំ វាចាយ វទតិ, តទេវ កាយេន ករោតិ, សោ ឥមានិ បុប្ផានិ អរហតីតិ។

បុរោហិតោ ‘‘អហំ ឯតេហិ គុណេហិ សមន្នាគតោ’’តិ វត្វា តានិបិ អាហរាបេត្វា បិឡន្ធិ។ ចត្តារោ ទេវបុត្តា ចត្តារិ បុប្ផចុម្ពដកានិ បុរោហិតស្ស ទត្វា ទេវលោកមេវ គតា។ តេសំ គតកាលេ បុរោហិតស្ស សីសេ មហតី វេទនា ឧប្បជ្ជិ, តិខិណសិខរេន និម្មថិតំ វិយ ច អយបដ្ដេន បីឡិតំ វិយ ច សីសំ អហោសិ។ សោ វេទនាប្បត្តោ អបរាបរំ បរិវត្តមានោ មហាសទ្ទេន វិរវិ, ‘‘កិមេត’’ន្តិ ច វុត្តេ ‘‘អហំ មមព្ភន្តរេ អវិជ្ជមានេយេវ គុណេ ‘អត្ថី’តិ មុសាវាទំ កត្វា តេ ទេវបុត្តេ ឥមានិ បុប្ផានិ យាចី, ហរថេតានិ មម សីសតោ’’តិ អាហ។ តានិ ហរន្តាបិ ហរិតុំ នាសក្ខិំសុ, អយបដ្ដេន ពទ្ធានិ វិយ អហេសុំ។ អថ នំ ឧក្ខិបិត្វា គេហំ នយីំសុ។ តត្ថ តស្ស វិរវន្តស្ស សត្ត ទិវសា វីតិវត្តា។

រាជា អមច្ចេ អាមន្តេត្វា “ទុស្សីលព្រាហ្មណោ មរិស្សតិ, កឹ ករោមា”តិ អាហ។ “ទេវ, បុន ឧស្សវំ ការេមេ, ទេវបុត្តា បុន អាគច្ឆិស្សន្តី”តិ។ រាជា បុន ឧស្សវំ ការេសិ។ ទេវបុត្តា បុន អាគន្ត្វា សកលនគរំ បុប្ផគន្ធេន ឯកគន្ធំ កត្វា តថេវ រាជង្គណេ អដ្ឋំសុ, មហាជនោ សន្និបតិត្វា ទុស្សីលព្រាហ្មណំ អានេត្វា តេសំ បុរតោ ឧត្តានំ និបជ្ជាបេសិ។ សោ “ជីវិតំ មេ ទេថ, សាមី”តិ ទេវបុត្តេ យាចិ។ ទេវបុត្តា “តុយ្ហំ ទុស្សីលស្ស បាបធម្មស្ស អននុច្ឆវិកានេវេតានិ បុប្ផានិ, ត្វំ បន ‘អម្ហេ វញ្ចេស្សាមី’តិ សញ្ញី អហោសិ, អត្តនោ មុសាវាទផលំ លទ្ធ”ន្តិ មហាជនមជ្ឈេ ទុស្សីលព្រាហ្មណំ គរហិត្វា សីសតោ បុប្ផចុម្ពដកំ អបនេត្វា មហាជនស្ស ឱវាទំ ទត្វា សកដ្ឋានមេវ អគមំសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ព្រាហ្មណោ ទេវទត្តោ អហោសិ, តេសុ ទេវបុត្តេសុ ឯកោ កស្សបោ, ឯកោ មោគ្គល្លានោ, ឯកោ សារិបុត្តោ, ជេដ្ឋកទេវបុត្តោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កក្ការុជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៣២៧] ៧. កាកវតីជាតកវណ្ណនា

វាតិ ចាយំ តតោ គន្ធោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា តំ ភិក្ខុំ “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិ។ “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ។ “កស្មា ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ? “កិលេសវសេន, ភន្តេ”តិ។ “ភិក្ខុ មាតុគាមោ នាម អរក្ខិយោ, ន សក្កា រក្ខិតុំ, បោរាណកបណ្ឌិតា បន មាតុគាមំ មហាសមុទ្ទមជ្ឈេ សិម្ពលិរុក្ខវិមានេ វសាបេន្តាបិ រក្ខិតុំ នាសក្ខិំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មិំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ ការេសិ។ កាកវតី នាមស្ស អគ្គមហេសី អហោសិ អភិរូបា ទេវច្ឆរា វិយ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ , វិត្ថារតោ បន អតីតវត្ថុ **កុណាលជាតកេ** (ជា. ២.២១.កុណាលជាតក) អាវិ ភវិស្សតិ។ តទា បនេកោ សុបណ្ណរាជា មនុស្សវេសេន អាគន្ត្វា រញ្ញា សហ ជូតំ កីឡន្តោ កាកវតិយា អគ្គមហេសិយា បដិពទ្ធចិត្តោ តំ អាទាយ សុបណ្ណភវនំ នេត្វា តាយ សទ្ធិំ អភិរមិ។ រាជា ទេវិំ អបស្សន្តោ នដកុវេរំ នាម គន្ធព្ពំ “ត្វំ វិចិនាហិ န”ន្តិ អាហ។ សោ តំ សុបណ្ណរាជានំ បរិគ្គហេត្វា ឯកស្មិំ សរេ ឯរកវនេ និបជ្ជិត្វា តតោ សុបណ្ណស្ស គមនកាលេ បត្តន្តរេ និសីទិត្វា សុបណ្ណភវនំ បត្វា បត្តន្តរតោ និក្ខមិត្វា តាយ សទ្ធិំ កិលេសសំសគ្គំ កត្វា បុន តស្សេវ បត្តន្តរេ និសិន្នោ អាគន្ត្វា សុបណ្ណស្ស រញ្ញា សទ្ធិំ ជូតកីឡនកាលេ អត្តនោ វីណំ គហេត្វា ជូតមណ្ឌលំ គន្ត្វា រញ្ញោ សន្តិកេ ឋិតោ គីតវសេន បឋមំ គាថមាហ –

១០៥. “វាតិ ចាយំ តតោ គន្ធោ, យត្ថ មេ វសតី បិយា;
ទូរេ ឥតោ ហិ កាកវតី, យត្ថ មេ និរតោ មនោ”តិ។

តត្ថ **គន្ធោ**តិ តស្សា ទិព្ពគន្ធវិលិត្តាយ សរីរគន្ធោ។ **យត្ថ មេ**តិ យត្ថ សុបណ្ណភវនេ មម បិយា វសតិ, តតោ ឥមិនា សទ្ធិំ កតកាយសំសគ្គាយ តស្សា ឥមស្ស កាយេន សទ្ធិំ អាគតោ គន្ធោ វាយតីតិ អធិប្បាយោ។ **ទូរេ ឥតោ**តិ ឥមម្ហា ឋានា ទូរេ។ **ហិ**-ការោ និបាតមត្តោ។ **កាកវតី**តិ កាកវតី ទេវី។ **យត្ថ មេ**តិ យស្សា ឧបរិ មម មនោ និរតោ។

តំ សុត្វា សុបណ្ណោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១០៦. “កថំ សមុទ្ទមតរី, កថំ អតរិ កេបុកំ;
កថំ សត្ត សមុទ្ទានិ, កថំ សិម្ពលិមារុហី”តិ។

តស្សត្ថោ – ត្វំ ឥមំ ជម្ពុទីបសមុទ្ទំ តស្ស បរតោ កេបុកំ នាម នទី បព្ពតន្តរេសុ ឋិតានិ សត្ត សមុទ្ទានិ ច កថំ អតរិ, កេនុបាយេន តិណ្ណោ សត្ត សមុទ្ទានិ អតិក្កមិត្វា ឋិតំ អម្ហាកំ ភវនំ សិម្ពលិរុក្ខញ្ច កថំ អារុហីតិ។

តំ សុត្វា នដកុវេរោ តតិយំ គាថមាហ –

១០៧. “តយា សមុទ្ទមតរិំ, តយា អតរិ កេបុកំ;
តយា សត្ត សមុទ្ទានិ, តយា សិម្ពលិមារុហិ”ន្តិ។

តត្ថ **តយា**តិ តយា ករណភូតេន តវ បត្តន្តរេ និសិន្នោ អហំ សព្ពមេតំ អកាសិន្តិ អត្ថោ។

តតោ សុបណ្ណរាជា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១០៨. “ធិរត្ថុ មំ មហាកាយំ, ធិរត្ថុ មំ អចេតនំ;
យត្ថ ជាយាយហំ ជារំ, អាវហាមិ វហាមិ ចា”តិ។

តត្ថ **ធិរត្ថុ មន្តិ** អត្តានំ គរហន្តោ អាហ។ **អចេតនន្តិ** មហាសរីរតាយ លហុភាវគរុភាវស្ស អជាននតាយ អចេតនំ។ **យត្ថាតិ** យស្មា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យស្មា អហំ អត្តនោ ជាយាយ ជារំ ឥមំ គន្ធព្ពំ បត្តន្តរេ និសិន្នំ អានេន្តោ អាវហាមិ នេន្តោ ច វហាមិ, តស្មា ធិរត្ថុ មន្តិ។ សោ តំ អានេត្វា ពារាណសិរញ្ញោ ទត្វា បុន នគរំ នាគមាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា នដកុវេរោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ អហោសិ, រាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

កាកវតីជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៣២៨] ៨. អននុសោចិយជាតកវណ្ណនា

ពហូនំ វិជ្ជតី ភោតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មតភរិយំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ភរិយាយ មតាយ ន ន្ហាយិ ន បិវិ ន លិម្បិ ន ភុញ្ជិ, ន កម្មន្តេ បយោជេសិ, អញ្ញទត្ថុ សោកាភិភូតោ អាឡាហនំ គន្ត្វា បរិទេវមានោ វិចរិ។ អព្ភន្តរេ បនស្ស កុដេ បទីបោ វិយ សោតាបត្តិមគ្គស្ស ឧបនិស្សយោ ជលតិ។ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តំ ទិស្វា “ឥមស្ស មំ ឋបេត្វា អញ្ញោ កោចិ សោកំ នីហរិត្វា សោតាបត្តិមគ្គស្ស ទាយកោ នត្ថិ, ភវិស្សាមិស្ស អវស្សយោ”តិ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ បច្ឆាសមណំ អាទាយ តស្ស គេហទ្វារំ គន្ត្វា កុដុម្ពិកេន សុតាគមនោ កតបច្ចុគ្គមនាទិសក្ការោ បញ្ញត្តាសនេ និសិន្នោ កុដុម្ពិកំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នំ “កឹ, ឧបាសក, ចិន្តេសី”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ, ភរិយា មេ កាលកតា, តមហំ អនុសោចន្តោ ចិន្តេមី”តិ វុត្តេ “ឧបាសក, ភិជ្ជនធម្មំ នាម ភិជ្ជតិ, តស្មិំ ភិន្នេ ន យុត្តំ ចិន្តេតុំ, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ ភរិយាយ មតាយ ‘ភិជ្ជនធម្មំ ភិជ្ជតី’តិ ន ចិន្តយិំសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។ អតីតវត្ថុ ទសកនិបាតេ **ចូឡពោធិជាតកេ** (ជា. ១.១០.៤៩ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ, អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា មាតាបិតូនំ សន្តិកំ អគមាសិ។ ឥមស្មិំ ជាតកេ ពោធិសត្តោ កោមារព្រហ្មចារី អហោសិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ “តវ ទារិកបរិយេសនំ ករោមា”តិ អារោចយិំសុ។ ពោធិសត្តោ “ន មយ្ហំ ឃរាវាសេនត្ថោ, អហំ តុម្ហាកំ អច្ចយេន បព្ពជិស្សាមី”តិ វត្វា តេហិ បុនប្បុនំ យាចិតោ ឯកំ កញ្ចនរូបកំ ការេត្វា “ឯវរូបំ កុមារិកំ លភមានោ គណ្ហិស្សាមី”តិ អាហ។ តស្ស មាតាបិតរោ តំ កញ្ចនរូបកំ បដិច្ឆន្នយានេ អារោបេត្វា “គច្ឆថ ជម្ពុទីបតលំ វិចរន្តា យត្ថ ឯវរូបំ ព្រាហ្មណកុមារិកំ បស្សថ, តត្ថ ឥមំ កញ្ចនរូបកំ ទត្វា តំ អានេថា”តិ មហន្តេន បរិវារេន មនុស្សេ បេសេសុំ។

តស្មិំ បន កាលេ ឯកោ បុញ្ញវា សត្តោ ព្រហ្មលោកតោ ចវិត្វា កាសិរដ្ឋេយេវ និគមគាមេ អសីតិកោដិវិភវស្ស ព្រាហ្មណស្ស គេហេ កុមារិកា ហុត្វា និព្ពត្តិ, “សម្មិល្លហាសិនី”តិស្សា នាមំ អកំសុ។ សា សោឡសវស្សកាលេ អភិរូបា អហោសិ បាសាទិកា ទេវច្ឆរប្បដិភាគា សព្ពង្គសម្បន្នា។ តស្សាបិ កិលេសវសេន ចិត្តំ នាម ន ឧប្បន្នបុព្ពំ, អច្ចន្តព្រហ្មចារិនី អហោសិ។ កញ្ចនរូបកំ អាទាយ វិចរន្តា មនុស្សា តំ គាមំ បាបុណិំសុ។ តត្ថ មនុស្សា តំ ទិស្វា “អសុកព្រាហ្មណស្ស ធីតា សម្មិល្លហាសិនី កឹការណា ឥធ ឋិតា”តិ អាហំសុ។ មនុស្សា តំ សុត្វា ព្រាហ្មណកុលំ គន្ត្វា សម្មិល្លហាសិនី វារេសុំ។ សា “អហំ តុម្ហាកំ អច្ចយេន បព្ពជិស្សាមិ, ន មេ ឃរាវាសេនត្ថោ”តិ មាតាបិតូនំ សាសនំ បេសេសិ។ តេ “កឹ ករោសិ កុមារិកេ”តិ វត្វា កញ្ចនរូបកំ គហេត្វា តំ មហន្តេន បរិវារេន បេសយិំសុ។ ពោធិសត្តស្ស ច សម្មិល្លហាសិនិយា ច ឧភិន្នម្បិ អនិច្ឆន្តានញ្ញេវ មង្គលំ ករិំសុ។ តេ ឯកគព្ភេ វសមានា ឯកស្មិំ សយនេ សយន្តាបិ ន អញ្ញមញ្ញំ កិលេសវសេន ឱលោកយិំសុ, ទ្វេ ភិក្ខូ ទ្វេ ព្រាហ្មានោ វិយ ច ឯកស្មិំ ឋានេ វសិំសុ។

អបរភាគេ ពោធិសត្តស្ស មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។ សោ តេសំ សរីរកិច្ចំ កត្វា សម្មិល្លហាសិនី បក្កោសាបេត្វា “ភទ្ទេ, មម កុលសន្តកា អសីតិកោដិយោ, តវ កុលសន្តកា អសីតិកោដិយោតិ ឥមំ ឯត្តកំ ធនំ គហេត្វា ឥមំ កុដុម្ពំ បដិបជ្ជាហិ, អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ អាហ។ “អយ្យបុត្ត, តយិ បព្ពជន្តេ អហម្បិ បព្ពជិស្សាមិ, ន សក្កោមិ តំ ជហិតុ”ន្តិ។ “តេន ហិ ឯហី”តិ សព្ពំ ធនំ ទានមុខេ វិស្សជ្ជេត្វា ខេឡបិណ្ឌំ វិយ

សម្បត្តឹ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឧភោបិ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វនមូលផលាហារា តត្ថ ចិរំ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ហិមវន្តា ឱតរិត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ បត្វា រាជុយ្យានេ វសឹសុ។

តេសំ តត្ថ វសន្តានំ សុខុមាលាយ បរិព្ពាជិកាយ និរោជំ មិស្សកភត្តំ បរិភុញ្ជន្តិយា លោហិតបក្ខន្ទិកាពាធោ ឧប្បជ្ជិ។ សា សប្បាយភេសជ្ជំ អលភមានា ទុព្ពលា អហោសិ។ ពោធិសត្តោ ភិក្ខាចារវេលាយ តំ បរិគ្គហេត្វា នគរទ្វារំ នេត្វា ឯកិស្សា សាលាយ ផលកេ និបជ្ជាបេត្វា សយំ ភិក្ខាយ បាវិសិ។ សា តស្មឹ អនិក្ខន្តេយេវ កាលមកាសិ។ មហាជនោ បរិព្ពាជិកាយ រូបសម្បត្តឹ ទិស្វា បរិវារេត្វា រោទតិ បរិទេវតិ។ ពោធិសត្តោ ភិក្ខំ ចរិត្វា អាគតោ តស្សា មតភាវំ ញត្វា “ភិជ្ជនធម្មំ ភិជ្ជតិ, សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា ឯវំគតិកាយេវា”តិ វត្វា តាយ និបន្នផលកេយេវ និសីទិត្វា មិស្សកភោជនំ ភុញ្ជិត្វា មុខំ វិក្ខាលេសិ។ បរិវារេត្វា ឋិតមហាជនោ “អយំ តេ, ភន្តេ, បរិព្ពាជិកា កឹ ហោតី”តិ បុច្ឆិ។ “គិហិកាលេ មេ បាទបរិចារិកា អហោសី”តិ។ “ភន្តេ, មយំ តាវ ន សណ្ឋាម រោទាម បរិទេវាម, តុម្ហេ កស្មា ន រោទថា”តិ? ពោធិសត្តោ “ជីវមានា តាវ ឯសា មម កិញ្ចិ ហោតិ, ឥទានិ បរលោកសមង្គិតាយ ន កិញ្ចិ ហោតិ, មរណវសំ គតា, អហំ កិស្ស រោទាមី”តិ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១០៩. “ពហូនំ វិជ្ជតី ភោតី, តេហិ មេ កី ភវិស្សតិ;
តស្មា ឯតំ ន សោចាមិ, បិយំ សម្មិល្លហាសិនឹ។

១១០. “តំ តំ ចេ អនុសោចេយ្យ, យំ យំ តស្ស ន វិជ្ជតិ;
អត្តានមនុសោចេយ្យ, សទា មច្ចុវសំ បតំ។

១១១. “ន ហេវ ឋិតំ នាសីនំ, ន សយានំ ន បទ្ធគុំ;
យាវ ព្យាតិ និមិសតិ, តត្រាបិ រសតី វយោ។

១១២. “តត្ថត្តនិ វតប្បទ្ធេ, វិនាភាវេ អសំសយេ;
ភូតំ សេសំ ទយិតព្ពំ, វីតំ អននុសោចិយ”ន្តិ។

តត្ថ **ពហូនំ វិជ្ជតី ភោតី**តិ អយំ ភោតី អម្ហេ ឆឌ្ឌេត្វា ឥទានិ អញ្ញេសំ ពហូនំ មតកសត្តានំ អន្តរេ វិជ្ជតិ អត្ថិ ឧបលព្ភតិ។ **តេហិ មេ កី ភវិស្សតី**តិ តេហិ មតកសត្តេហិ សទ្ធឹ វត្តមានា ឥទានេវេសា មយ្ហំ កឹ ភវិស្សតិ , តេហិ វា មតកសត្តេហិ អតិរេកសម្ពន្ធវសេនេសា មយ្ហំ កឹ ភវិស្សតិ, កា នាម ភវិស្សតិ, កឹ ភរិយា, ឧទាហុ ភគិនីតិ? “តេហិ មេក”ន្តិបិ បាឋោ, តេហិ មតកេហិ សទ្ធឹ ឥទម្បិ មេ កឡេវរំ ឯកំ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឯសា មតកេសុ សង្ខំ គតា, មយ្ហំ សា ន កិញ្ចិ ហោតិ, តស្មា ឯតំ ន សោចាមិ។

យំ យំ តស្សាតិ យំ យំ តស្ស អនុសោចនកស្ស សត្តស្ស ន វិជ្ជតិ នត្ថិ, មតំ និរុទ្ធំ, តំ តំ សចេ អនុសោចេយ្យាតិ អត្ថោ។ “យស្សា”តិបិ បាឋោ, យំ យំ យស្ស ន វិជ្ជតិ, តំ តំ សោ អនុសោចេយ្យាតិ អត្ថោ។ **មច្ចុវសំ បត**ន្តិ ឯវំ សន្តេ និច្ចំ មច្ចុវសំ បតន្តំ គច្ឆន្តំ អត្តានមេវ អនុសោចេយ្យ, តេនស្ស អសោចនកាលោយេវ ន ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

តតិយគាថាយ **ន ហេវ ឋិតំ នាសីនំ, ន សយានំ ន បទ្ធគុ**ន្តិ កញ្ចិ សត្តំ អាយុសង្ខារោ អនុគច្ឆតីតិ បាឋសេសោ។ តត្ថ **បទ្ធគុ**ន្តិ បរិវត្តេត្វា ចរមានំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឥមេ សត្តា ចតូសុបិ ឥរិយាបថេសុ បមត្តា វិហរន្តិ, អាយុសង្ខារា បន រត្តិញ្ច ទិវា ច សព្ពិរិយាបថេសុ អប្បមត្តា អត្តនោ ខយគមនកម្មមេវ ករោន្តីតិ។ **យាវ ព្យាតី**តិ យាវ ឧម្មិសតិ។ អយញ្ហិ តស្មឹ កាលេ វោហារោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យាវ ឧម្មិសតិ ច និមិសតិ ច, តត្រាបិ ឯវំ អប្បមត្តកេ កាលេ ឥមេសំ សត្តានំ **រសតី វយោ**, តីសុ វយេសុ សោ សោ វយោ ហាយតេវ ន វឌ្ឍតីតិ។

តត្ថត្តនិ វតប្បទ្ធេតិ តត្ថ វត អត្តនិ បទ្ធេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ តស្មឹ វត ឯវំ រសមានេ វយេ អយំ “អត្តា”តិ សង្ខ្យំ គតោ អត្តភាវោ បទ្ធោ ហោតិ, វយេន អឌ្ឍោ ឧបឌ្ឍោ អបរិបុណ្ណោវ ហោតិ ។ ឯវំ តត្ថ ឥមស្មឹ អត្តនិ បទ្ធេ យោ ចេស តត្ថ តត្ថ និព្ពត្តានំ សត្តានំ វិនាភាវោ អសំសយោ, តស្មឹ **វិនាភាវេ**បិ **អសំសយេ** និស្សំសយេ យំ **ភូតំ សេសំ** អមតំ ជីវមានំ, តំ ជីវមានមេវ **ទយិតព្ពំ** បិយាយិតព្ពំ មេត្តាយិតព្ពំ, “អយំ សត្តោ អរោគោ ហោតុ អព្យាបជ្ឈោ”តិ ឯវំ តស្មឹ មេត្តាភាវនា កាតព្ពា។ យំ បនេតំ **វីតំ** វិគតំ មតំ, តំ **អននុសោចិយំ** ន អនុសោចិតព្ពន្តិ។

ឯវំ មហាសត្តោ ចតូហិ គាថាហិ អនិច្ចាការំ ទីបេន្តោ ធម្មំ ទេសេសិ។ មហាជនោ បរិព្ពាជិកាយ សរីរកិច្ចំ អកាសិ។ ពោធិសត្តោ ហិមវន្តមេវ បវិសិត្វា ឈានាភិញ្ញាសមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ

អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ កុដុម្ពិកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា សម្មិល្លហាសិនី រាហុលមាតា អហោសិ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

អននុសោចិយជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៣២៩] ៩. កាឡពាហុជាតកវណ្ណនា

យំ អន្នបានស្សាតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ហតលាភសក្ការំ ទេវទត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ ទេវទត្តេន ហិ តថាគតេ អដ្ឋានកោបំ ពន្ធិត្វា ធនុគ្គហេសុ បយោជិតេសុ នាឡាគិរិវិស្សជ្ជនេន តស្ស ទោសោ បាកដោ ជាតោ។ អថស្ស បដ្ឋបិតានិ ធុរភត្តាទីនិ មនុស្សា ន ករិំសុ, រាជាបិ នំ ន ឱលោកេសិ។ សោ ហតលាភសក្ការោ កុលេសុ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជន្តោ វិចរិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ទេវទត្តោ ‘លាភសក្ការំ ឧប្បាទេស្សាមី’តិ ឧប្បន្នម្បិ ថិរំ កាតុំ នាសក្ខី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស ហតលាភសក្ការោ អហោសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ធនញ្ចយេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ រាធោ នាម សុកោ អហោសិ មហាសរីរោ បរិបុណ្ណគត្តោ, កនិដ្ឋោ បនស្ស បោដ្ឋបាទោ នាម។ ឯកោ លុទ្ទកោ តេ ទ្វេបិ ជនេ ពន្ធិត្វា នេត្វា ពារាណសិរញ្ញោ អទាសិ។ រាជា ឧភោបិ តេ សុវណ្ណបញ្ជរេ បក្ខិបិត្វា សុវណ្ណតដ្ដកេន មធុលាជេ ខាទាបេន្តោ សក្ខរោទកំ បាយេន្តោ បដិជគ្គិ។ សក្ការោ ច មហា អហោសិ, លាភគ្គយសគ្គប្បត្តា អហេសុំ។ អថេកោ វនចរកោ កាឡពាហុំ នាមេកំ មហាកាឡមក្កដំ អានេត្វា ពារាណសិរញ្ញោ អទាសិ។ តស្ស បច្ឆា អាគតត្តា មហន្តតរោ លាភសក្ការោ អហោសិ, សុកានំ បរិហាយិ។ ពោធិសត្តោ តាទិលក្ខណយោគតោ ន កិញ្ចិ អាហ, កនិដ្ឋោ បនស្ស តាទិលក្ខណាភាវា តំ មក្កដស្ស សក្ការំ អសហន្តោ “ភាតិក, បុព្ពេ ឥមស្មិំ រាជកុលេ សាធុរសខាទនីយាទីនិ អម្ហាកមេវ ទេន្តិ, ឥទានិ បន មយំ ន លភាម, កាឡពាហុមក្កដស្សេវ ទេន្តិ។ មយំ ធនញ្ចយរញ្ញោ សន្តិកា លាភសក្ការំ អលភន្តា ឥមស្មិំ ឋានេ កិំ ករិស្សាម, ឯហិ អរញ្ញមេវ គន្ត្វា វសិស្សាមា”តិ តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១១៣. “យំ អន្នបានស្ស បុរេ លភាម, តំ ទានិ សាខមិគមេវ គច្ឆតិ;
គច្ឆាម ទានិ វនមេវ រាធ, អសក្កតា ចស្ម ធនញ្ចយាយា”តិ។

តត្ថ **យំ អន្នបានស្សា**តិ យំ អន្នបានំ អស្ស រញ្ញោ សន្តិកា។ ឧបយោគត្ថេ វា សាមិវចនំ។ **ធនញ្ចយាយា**តិ ករណត្ថេ សម្បទានវចនំ, ធនញ្ចយេន។ **អសក្កតា ចស្មា**តិ អន្នបានំ ន លភាម, ឥមិនា ច ន សក្កតម្ហាតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា រាធោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១១៤. “លាភោ អលាភោ យសោ អយសោ ច, និន្ទា បសំសា ច សុខញ្ច ទុក្ខំ;
ឯតេ អនិច្ចា មនុជេសុ ធម្មា, មា សោចិ កិំ សោចសិ បោដ្ឋបាទា”តិ។

តត្ថ **យសោ**តិ ឥស្សរិយបរិវារោ។ **អយសោ**តិ តស្សាភាវោ។ **ឯតេ**តិ ឯតេ អដ្ឋ លោកធម្មា មនុជេសុ អនិច្ចា, លាភគ្គយសគ្គប្បត្តា ហុត្វាបិ អបរេន សមយេន អប្បលាភា អប្បសក្ការា ហោន្តិ, និច្ចលាភិនោ នាម ន ហោន្តិ។ យសាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

តំ សុត្វា បោដ្ឋបាទោ មក្កដេ ឧសូយំ អបនេតុំ អសក្កោន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១១៥. “អទ្ធា តុវំ បណ្ឌិតកោសិ រាធ, ជានាសិ អត្ថានិ អនាគតានិ;
កថំ នុ សាខាមិគំ ទក្ខិសាម, និទ្ធាវិតំ រាជកុលតោវ ជម្ម”ន្តិ។

តត្ថ **កថំ នូ**តិ កេន នុ ខោ ឧបាយេន។ **ទក្ខិសាមា**តិ ទក្ខិស្សាម។ **និទ្ធាវិត**ន្តិ និវុដ្ឋាបិតំ និក្កឌ្ឍាបិតំ។ **ជម្ម**ន្តិ លាមកំ។

តំ សុត្វា រាធោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១១៦.“ចាលេតិ កណ្ណំ ភកុដឹ ករោតិ, មុហុំ មុហុំ ភាយយតេ កុមារេ;
សយមេវ តំ ការហតិ កាឡពាហុ, យេនារកា ឋស្សតិ អន្នបានា”តិ។

តត្ថ **ភាយយតេ កុមារេ**តិ រាជកុមារេ ឧត្រាសេតិ។ **យេនារកា ឋស្សតិ អន្នបានា**តិ យេន ការណេន ឥមម្ហា អន្នបានា ទូរេ ឋស្សតិ, សយមេវ តំ ការណំ ករិស្សតិ, មា ត្វំ ឯតស្ស ចិន្តយីតិ អត្ថោ។

កាឡពាហុបិ កតិបាហេនេវ រាជកុមារានំ បុរតោ ឋត្វា កណ្ណចលនាទីនិ ករោន្តោ កុមារេ ភាយាបេសិ។ តេ ភីតតសិតា វិស្សរមកំសុ។ រាជា “កឹ ឯត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា “និក្កឌ្ឍថ ន”ន្តិ មក្កដំ និក្កឌ្ឍាបេសិ។ សុកានំ លាភសក្ការោ បុន បាកតិកោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កាឡពាហុ ទេវទត្តោ អហោសិ, បោដ្ឋបាទោ អានន្ទោ, រាធោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កាឡពាហុជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៣៣០] ១០. សីលវីមំសជាតកវណ្ណនា

សីលំ កិរេវ កល្យាណន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សីលវីមំសកព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។ ទ្វេបិ វត្ថូនិ ហេដ្ឋា កថិតានេវ។ ឥធ បន ពោធិសត្តោ ពារាណសិរញ្ញោ បុរោហិតោ អហោសិ។ សោ អត្តនោ សីលំ វីមំសន្តោ តីណិ ទិវសានិ ហេរញ្ញិកផលកតោ កហាបណំ គណ្ហិ។ តំ “ចោរោ”តិ គហេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ សោ រញ្ញោ សន្តិកេ ឋិតោ –

១១៧.“សីលំ កិរេវ កល្យាណំ, សីលំ លោកេ អនុត្តរំ;
បស្ស ឃោរវិសោ នាគោ, សីលវាតិ ន ហញ្ញតី”តិ។ –

ឥមាយ បឋមគាថាយ សីលំ វណ្ណេត្វា រាជានំ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេត្វា បព្ពជិតុំ គច្ឆតិ។

អថេកស្មិំ ទិវសេ សូនាបណតោ សេនោ មំសបេសិំ គហេត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ តមញ្ញេ សកុណា បរិវារេត្វា បាទនខតុណ្ឌកាទីហិ បហរន្តិ។ សោ តំ ទុក្ខំ សហិតុំ អសក្កោន្តោ មំសបេសិំ ឆឌ្ឌេសិ, អបរោ គណ្ហិ។ សោបិ តថេវ វិហេឋិយមានោ ឆឌ្ឌេសិ, អថញ្ញោ គណ្ហិ។ ឯវំ យោ យោ គណ្ហិ, តំ តំ សកុណា អនុពន្ធិំសុ។ យោ យោ ឆឌ្ឌេសិ, សោ សោ សុខិតោ អហោសិ។ ពោធិសត្តោ តំ ទិស្វា “ឥមេ កាមា នាម មំសបេសូបមា, ឯតេ គណ្ហន្តានំយេវ ទុក្ខំ, វិស្សជ្ជេន្តានំ សុខ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

១១៨.“យាវទេវស្សហូ កិញ្ចិ, តាវទេវ អខាទិសុំ;
សង្គម្ម កុលលា លោកេ, ន ហឹសន្តិ អកិញ្ចន”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យាវទេវ អស្ស សេនស្ស អហុ កិញ្ចិ មុខេន គហិតំ មំសខណ្ឌំ, តាវទេវ នំ ឥមស្មិំ លោកេ កុលលា សមាគន្ត្វា អខាទីសុ។ តស្មិំ បន វិស្សជ្ជេ តមេនំ អកិញ្ចនំ និប្បលិពោធំ បក្ខី សេសបក្ខិនោ ន ហឹសន្តីតិ។

សោ នគរា និក្ខមិត្វា អន្តរាមគ្គេ ឯកស្មិំ គាមេ សាយំ ឯកស្ស គេហេ និបជ្ជិ។ តត្ថ បន បិង្គលា នាម ទាសី “អសុកវេលាយ អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ ឯកេន បុរិសេន សទ្ធិំ សង្កេតមកាសិ។ សា សាមិកានំ បាទេ ធោវិត្វា តេសុ និបន្នេសុ តស្សាគមនំ ឱលោកេន្តី ឧម្មារេ និសីទិត្វា “ឥទានិ អាគមិស្សតិ, ឥទានិ អាគមិស្សតី”តិ បឋមយាមម្បិ មជ្ឈិមយាមម្បិ វីតិនាមេសិ។ បច្ចូសសមយេ បន “ន សោ ឥទានិ អាគមិស្សតី”តិ ឆិន្នាសា ហុត្វា និបជ្ជិត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិ។ ពោធិសត្តោ ឥទំ ការណំ ទិស្វា “អយំ ទាសី ‘សោ បុរិសោ អាគមិស្សតី’តិ អាសាយ ឯត្តកំ កាលំ និសិន្នា, ឥទានិស្ស អនាគមនភាវំ ញត្វា ឆិន្នាសា ហុត្វា សុខំ សុបតិ។ កិលេសេសុ ហិ អាសា នាម ទុក្ខំ, និរាសភាវោវ សុខ”ន្តិ ចិន្តេត្វា តតិយំ គាថមាហ –

១១៩.“សុខំ និរាសា សុបតិ, អាសា ផលវតី សុខា;
អាសំ និរាសំ កត្វាន, សុខំ សុបតិ បិង្គលា”តិ។

តត្ថ **ផលវតី**តិ យស្សា អាសាយ ផលំ លទ្ធំ ហោតិ, សា តស្ស ផលស្ស សុខតាយ សុខា នាម។ **និរាសំ កត្វានា**តិ អនាសំ កត្វា ឆិន្ទិត្វា បជហិត្វាតិ អត្ថោ។ **បិង្គលា**តិ ឯសា បិង្គលទាសី ឥទានិ សុខំ សុបតីតិ។

សោ បុនទិវសេ តតោ គាមា អរញ្ញំ បវិសន្តោ អរញ្ញេ ឯកំ តាបសំ ឈានំ អប្បេត្វា និសិន្នំ ទិស្វា “ឥធលោកេ ច បរលោកេ ច ឈានសុខតោ ឧត្តរិតរំ សុខំ នាម នត្ថី”តិ ចិន្តេត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១២០. “ន សមាធិបរោ អត្ថិ, អស្មិំ លោកេ បរម្ហិ ច;
ន បរំ នាបិ អត្តានំ, វិហឹសតិ សមាហិតោ”តិ។

តត្ថ **ន សមាធិបរោ**តិ សមាធិតោ បរោ អញ្ញោ សុខធម្មោ នាម នត្ថីតិ។

សោ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញា ឧប្បាទេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បុរោហិតោ អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សីលវីមំសជាតកវណ្ណនា ទសមា។

កុដិទូសកវគ្គោ តតិយោ។

៤. កោកិលវគ្គោ

[៣៣១] ១. កោកិលជាតកវណ្ណនា

យោ វេ កាលេ អសម្បត្តេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោកាលិកំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ តក្ការិយជាតកេ វិត្ថារិតមេវ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អមច្ចោ ឱវាទកោ អហោសិ, រាជា ពហុភាណី អហោសិ។ ពោធិសត្តោ “តស្ស ពហុភាណិតំ និសេធេស្សាមី”តិ ឯកំ ឧបមំ ឧបធារេន្តោ វិចរតិ។ អថេកទិវសំ រាជា ឧយ្យានំ គតោ មង្គលសិលាបដ្ដេ និសីទិ, តស្សុបរិ អម្ពរុក្ខោ អត្ថិ។ តត្រេកស្មិំ កាកកុលាវកេ កាឡកោកិលា អត្តនោ អណ្ឌកំ និក្ខិបិត្វា អគមាសិ។ កាកី តំ កោកិលអណ្ឌកំ បដិជគ្គិ, អបរភាគេ តតោ កោកិលបោតកោ និក្ខមិ។ កាកី “បុត្តោ មេ”តិ សញ្ញាយ មុខតុណ្ឌកេន គោចរំ អាហរិត្វា តំ បដិជគ្គិ។ សោ អវិរូឡ្ហបក្ខោ អកាលេយេវ កោកិលរវំ រវិ។ កាកី “អយំ ឥទានេវ តាវ អញ្ញំ រវំ រវតិ , វឌ្ឍន្តោ កឹ ករិស្សតី”តិ តុណ្ឌកេន កោដ្ដេត្វា មារេត្វា កុលាវកា បាតេសិ។ សោ រញ្ញោ បាទមូលេ បតិ។

រាជា ពោធិសត្តំ បុច្ឆិ “កិមេតំ សហាយា”តិ? ពោធិសត្តោ “អហំ រាជានំ និវារេតុំ ឯកំ ឧបមំ បរិយេសាមិ, លទ្ធា ទានិ មេ សា”តិ ចិន្តេត្វា “មហារាជ, អតិមុខរា អកាលេ ពហុភាណិនោ ឯវរូបំ លភន្តិ។ អយំ មហារាជ, កោកិលបោតកោ កាកិយា បុដ្ឋោ អវិរូឡ្ហបក្ខោ អកាលេយេវ កោកិលរវំ រវិ។ អថ នំ កាកី ‘នាយំ មម បុត្តកោ’តិ ញត្វា មុខតុណ្ឌកេន កោដ្ដេត្វា មារេត្វា កុលាវកា បាតេសិ។ មនុស្សា វា ហោន្តុ តិរច្ឆានា វា, អកាលេ ពហុភាណិនោ ឯវរូបំ ទុក្ខំ លភន្តី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១២១. “យោ វេ កាលេ អសម្បត្តេ, អតិវេលំ បភាសតិ;
ឯវំ សោ និហតោ សេតិ, កោកិលាយិវ អត្រជោ។

១២២. “ន ហិ សត្ថំ សុនិសិតំ, វិសំ ហលាហលាមិវ;
ឯវំ និកដ្ឋេ បាតេតិ, វាចា ទុព្ភាសិតា យថា។

១២៣. “តស្មា កាលេ អកាលេ វា, វាចំ រក្ខេយ្យ បណ្ឌិតោ;
នាតិវេលំ បភាសេយ្យ, អបិ អត្តសមម្ហិ វា។

១២៤. “យោ ច កាលេ មិតំ ភាសេ, មតិបុព្វោ វិចក្ខណោ;
សព្ពេ អមិត្តេ អាទេតិ, សុបណ្ណោ ឧរគាមិវា”តិ។

តត្ថ **កាលេ អសម្បត្តេ**តិ អត្តនោ វចនកាលេ អសម្បត្តេ។ **អតិវេល**ន្តិ វេលាតិក្កន្តំ កត្វា អតិរេកប្បមាណំ ភាសតិ។ **ហលាហលាមិវា**តិ ហលាហលំ ឥវ។ **និកដ្ឋេ**តិ តស្មិំយេវ ខណេ អប្បមត្តកេ កាលេ។ **តស្មា**តិ យស្មា សុនិសិតសត្ថហលាហលវិសតោបិ ខិប្បតរំ ទុព្ភាសិតវចនមេវ បាតេសិ, តស្មា។ **កាលេ អកាលេ វា**តិ វត្តុំ យុត្តកាលេ ច អកាលេ ច **វាចំ រក្ខេយ្យ**, អតិវេលំ ន ភាសេយ្យ អបិ អត្តនា សមេ និន្នានាករណេបិ បុគ្គលេតិ អត្ថោ។

មតិបុព្ពោតិ មតី បុរេចារិកំ កត្វា កថនេន មតិបុព្ពោ។ **វិចក្ខណោ**តិ ញាណេន វិចារេត្វា អត្ថវិន្ទនបុគ្គលោ វិចក្ខណោ នាម។ **ឧរគាមិវា**តិ ឧរគំ ឥវ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា សុបណ្ណោ សមុទ្ទំ ខោភេត្វា មហាភោគំ ឧរគំ **អាទេតិ** គណ្ហាតិ, អាទិយិត្វា ច តង្ខណញ្ញេវ នំ សិម្ពលឹ អារោបេត្វា មំសំ ខាទតិ, ឯវមេវ យោ មតិបុព្ពង្គមោ វិចក្ខណោ វត្តុំ យុត្តកាលេ មិតំ ភាសតិ, សោ សព្ពេ អមិត្តេ អាទេតិ គណ្ហាតិ, អត្តនោ វសេ វត្តេតីតិ។

រាជា ពោធិសត្តស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា តតោ បដ្ឋាយ មិតភាណី អហោសិ, យសញ្ចស្ស វឌ្ឍេត្វា មហន្តតរំ អទាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កោកិលឃាតកោ កោកាលិកោ អហោសិ, បណ្ឌិតាមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កោកិលជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៣៣២] ២. រថលដ្ឋិជាតកវណ្ណនា

អបិ ហន្ត្វា ហតោ ព្រូតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ បុរោហិតំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ រថេន អត្តនោ ភោគគាមំ គច្ឆន្តោ សម្ពាធេ មគ្គេ រថំ បាជេន្តោ ឯកំ សកដសត្ថំ ទិស្វា “តុម្ហាកំ សកដំ អបនេថា”តិ គច្ឆន្តោ សកដេ អនបនីយមានេ កុជ្ឈិត្វា បតោទលដ្ឋិយា បុរិមសកដេ សាកដិកស្ស រថធុរេ បហរិ។ សា រថធុរេ បដិហតា និវត្តិត្វា តស្សេវ នលាដំ បហរិ។ តាវទេវស្ស នលាដេ គណ្ឌោ ឧដ្ឋហិ។ សោ និវត្តិត្វា “សាកដិកេហិ បហដោម្ហី”តិ រញ្ញោ អារោចេសិ។ សាកដិកេ បក្កោសាបេត្វា វិនិច្ឆិនន្តា តស្សេវ ទោសំ អទ្ទសំសុ។ អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, រញ្ញោ កិរ បុរោហិតោ ‘សាកដិកេហិ បហដោម្ហី’តិ អឌ្ឌំ ករោន្តោ សយមេវ បរជ្ជី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស ឯវរូបំ អកាសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្សេវ វិនិច្ឆយាមច្ចោ អហោសិ។ អថ រញ្ញោ បុរោហិតោ រថេន អត្តនោ ភោគគាមំ គច្ឆន្តោតិ សព្ពំ បុរិមសទិសមេវ។ ឥធ បន តេន រញ្ញោ អារោចិតេ រាជា សយំ វិនិច្ឆយេ និសីទិត្វា សាកដិកេ បក្កោសាបេត្វា កម្មំ អសោធេត្វាវ “តុម្ហេហិ មម បុរោហិតំ កោដ្ដេត្វា នលាដេ គណ្ឌោ ឧដ្ឋាបិតោ”តិ វត្វា “សព្ពស្សហរណំ តេសំ ករោថា”តិ អាហ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ “តុម្ហេ, មហារាជ, កម្មំ អសោធេត្វាវ ឯតេសំ សព្ពស្សំ ហរាបេថ, ឯកច្ចេ បន អត្តនាវ អត្តានំ បហរិត្វាបិ ‘បរេន បហដម្ហា’តិ វទន្តិ, តស្មា អវិចិនិត្វា កាតុំ ន យុត្តំ, រជ្ជំ ការេន្តេន នាម និសាមេត្វា កម្មំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ។

១២៥. “អបិ ហន្ត្វា ហតោ ព្រូតិ, ជេត្វា ជិតោតិ ភាសតិ;
បុព្ពមក្ខាយិនោ រាជ, អញ្ញទត្ថុ ន សទ្ទហេ។

១២៦. “តស្មា បណ្ឌិតជាតិយោ, សុណេយ្យ ឥតរស្សបិ;
ឧភិន្នំ វចនំ សុត្វា, យថា ធម្មោ តថា ករេ។

១២៧. “អលសោ គិហី កាមភោគី ន សាធុ, អសញ្ញតោ បព្ពជិតោ ន សាធុ;
រាជា ន សាធុ អនិសម្មការី, យោ បណ្ឌិតោ កោធនោ តំ ន សាធុ។

១២៨. “និសម្ម ខត្តិយោ កយិរា, នានិសម្ម ទិសម្បតិ;
និសម្មការិនោ រាជ, យសោ កិត្តិ ច វឌ្ឍតី”តិ។

តត្ថ **អបិ ហន្ត្វា**តិ អបិ ឯកោ អត្តនាវ អត្តានំ ហន្ត្វា “បរេន បហដោម្ហី”តិ **ព្រូតិ** កថេតិ។ **ជេត្វា ជិតោ**តិ សយំ វា បន បរំ ជិត្វា “អហំ ជិតោម្ហី”តិ ភាសតិ។ **អញ្ញទត្ថូ**តិ មហារាជ, បុព្ពមេវ រាជកុលំ គន្ត្វា អក្ខាយន្តស្ស **បុព្ពមក្ខាយិនោ** អញ្ញទត្ថុ **ន សទ្ទហេ**, ឯកំសេន វចនំ ន សទ្ទហេយ្យ។ **តស្មា**តិ យស្មា បឋមតរំ អាគន្ត្វា កថេន្តស្ស ឯកំសេន វចនំ ន សទ្ទហាតព្ពំ, តស្មា។ **យថា ធម្មោ**តិ យថា វិនិច្ឆយសភាវោ ឋិតោ, តថា ករេយ្យ។

អសញ្ញតោតិ កាយាទីហិ អសញ្ញតោ ទុស្សីលោ។ **តំ ន សាធូ**តិ យំ តស្ស បណ្ឌិតស្ស ញាណវតោ បុគ្គលស្ស អាធានគ្គាហិវសេន ទឡ្ហកោបសង្ខាតំ កោធនំ, តំ ន សាធុ។ **នានិសម្មា**តិ ន អនិសាមេត្វា។ **ទិសម្បតី**តិ ទិសានំ បតិ, មហារាជ។ **យសោ កិត្តិ ចា**តិ ឥស្សរិយបរិវារោ ចេវ កិត្តិសទ្ទោ ច វឌ្ឍតីតិ។

រាជា ពោធិសត្តស្ស វចនំ សុត្វា ធម្មេន វិនិច្ឆិនិ, ធម្មេន វិនិច្ឆិយមានេ ព្រាហ្មណស្សេវ ទោសោ ជាតោតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ព្រាហ្មណោ ឯតរហិ ព្រាហ្មណោវ អហោសិ, បណ្ឌិតាមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

រថលដ្ឋិជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣៣៣] ៣. បក្កគោធជាតកវណ្ណនា

តទេវ មេ ត្វន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតមេវ។ ឥធ បន តេសំ ឧទ្ធារំ សាធេត្វា អាគច្ឆន្តានំ អន្តរាមគ្គេ លុទ្ទកោ “ឧភោបិ ខាទថា”តិ ឯកំ បក្កគោធំ អទាសិ។ សោ បុរិសោ ភរិយំ បានីយត្ថាយ បេសេត្វា សព្ពំ គោធំ ខាទិត្វា តស្សា អាគតកាលេ “ភទ្ទេ, គោធា បលាតា”តិ អាហ។ “សាធុ, សាមិ, បក្កគោធាយ បលាយន្តិយា កឹ សក្កា កាតុ”ន្តិ? សា ជេតវនេ បានីយំ បិវិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ និសិន្នា សត្ថារា “កឹ ឧបាសិកេ, អយំ តេ ហិតកាមោ សសិនេហោ ឧបការកោ”តិ បុច្ឆិតា “ភន្តេ, អហំ ឯតស្ស ហិតកាមា សសិនេហា, អយំ បន មយិ និស្សិនេហោ”តិ អាហ។ សត្ថា “ហោតុ មា ចិន្តយិ, ឯវំ នាមេស ករោតិ។ យទា បន តេ គុណំ សរតិ, តទា តុយ្ហមេវ សព្ពិស្សរិយំ ទេតី”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតម្បិ ហេដ្ឋា វុត្តសទិសមេវ។ ឥធ បន តេសំ និវត្តន្តានំ អន្តរាមគ្គេ លុទ្ទកោ កិលន្តភាវំ ទិស្វា “ទ្វេបិ ជនា ខាទថា”តិ ឯកំ បក្កគោធំ អទាសិ។ រាជធីតា តំ វល្លិយា ពន្ធិត្វា អាទាយ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ តេ ឯកំ សរំ ទិស្វា មគ្គា ឱក្កម្ម អស្សត្ថមូលេ និសីទឹសុ។ រាជបុត្តោ “គច្ឆ ភទ្ទេ, សរតោ បទុមិនិបត្តេន ឧទកំ អាហរ, មំសំ ខាទិស្សាមា”តិ អាហ។ សា គោធំ សាខាយ លគ្គេត្វា បានីយត្ថាយ គតា។ ឥតរោ សព្ពំ គោធំ ខាទិត្វា អគ្គនង្គុដ្ឋំ គហេត្វា បរម្មុខោ និសីទិ។ សោ តាយ បានីយំ គហេត្វា អាគតាយ “ភទ្ទេ, គោធា សាខាយ ឱតរិត្វា វម្មិកំ បាវិសិ, អហំ ធាវិត្វា អគ្គនង្គុដ្ឋំ អគ្គហេសឹ, គហិតដ្ឋានំ ហត្ថេយេវ កត្វា ឆិជ្ជិត្វា ពិលំ បវិដ្ឋា”តិ អាហ។ “ហោតុ, ទេវ, បក្កគោធាយ បលាយន្តិយា កឹ ករិស្សាម, ឯហិ គច្ឆាមា”តិ។ តេ បានីយំ បិវិត្វា ពារាណសឹ អគមំសុ។

រាជបុត្តោ រជ្ជំ បត្វា តំ អគ្គមហេសិដ្ឋានមត្តេ ឋបេសិ, សក្ការសម្មានោ បនស្សា នត្ថិ។ ពោធិសត្តោ តស្សា សក្ការំ ការេតុកាមោ រញ្ញោ សន្តិកេ ឋត្វា “ននុ មយំ អយ្យេ តុម្ហាកំ សន្តិកា កិញ្ចិ ន លភាម, កឹ នោ ន ឱលោកេថា”តិ អាហ។ “តាត, អហមេវ រញ្ញោ សន្តិកា កិញ្ចិ ន លភាមិ, តុយ្ហំ កឹ ទស្សាមិ, រាជាបិ មយ្ហំ ឥទានិ កឹ ទស្សតិ, សោ អរញ្ញតោ អាគមនកាលេ បក្កគោធំ ឯកកោវ ខាទី”តិ ។ “អយ្យេ, ន ទេវោ ឯវរូបំ ករិស្សតិ, មា ឯវំ អវចុត្ថា”តិ។ អថ នំ ទេវី “តុយ្ហំ តំ, តាត, ន បាកដំ, រញ្ញោយេវ មយ្ហញ្ច បាកដ”ន្តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១២៩. “តទេវ មេ ត្វំ វិទិតោ, វនមជ្ឈេ រថេសភ;
យស្ស តេ ខគ្គពទ្ធស្ស, សន្នទ្ធស្ស តិរីដិនោ;
អស្សត្ថទុមសាខាយ, បក្កគោធា បលាយថា”តិ។

តត្ថ **តទេវា**តិ តស្មិំយេវ កាលេ “អយំ មយ្ហំ អទាយកោ”តិ ឯវំ ត្វំ វិទិតោ។ អញ្ញេ បន តវ សភាវំ ន ជានន្តីតិ អត្ថោ។ **ខគ្គពទ្ធស្សា**តិ ពទ្ធខគ្គស្ស។ **តិរីដិនោ**តិ តិរីដវត្ថនិវត្ថស្ស មគ្គាគមនកាលេ។ **បក្កគោធា**តិ អង្គារបក្កា គោធា បលាយថាតិ។

ឯវំ រញ្ញា កតទោសំ បរិសមជ្ឈេ បាកដំ កត្វា កថេសិ។ តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ “អយ្យេ, ទេវស្ស អប្បិយកាលតោ បភុតិ ឧភិន្នម្បិ អផាសុកំ កត្វា កស្មា ឥធ វសថា”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៣០. “នមេ នមន្តស្ស ភជេ ភជន្តំ, កិច្ចានុកុព្ពស្ស ករេយ្យ កិច្ចំ;
នានត្ថកាមស្ស ករេយ្យ អត្ថំ, អសម្ភជន្តម្បិ ន សម្ភជេយ្យ។

១៣១. “ចជេ ចជន្តំ វនថំ ន កយិរា, អបេតចិត្តេន ន សម្ភជេយ្យ;
ទិជោ ទុមំ ខីណផលន្តិ ញត្វា, អញ្ញំ សមេក្ខេយ្យ មហា ហិ លោកោ”តិ។

តត្ថ **នមេ នមន្តស្សា**តិ យោ អត្តនិ មុទុចិត្តេន នមតិ, តស្សេវ បដិនមេយ្យ។ **កិច្ចានុកុព្ពស្សា**តិ អត្តនោ ឧប្បន្នំ កិច្ចំ អនុកុព្ពន្តស្សេវ។ **អនត្ថកាមស្សា**តិ អវឌ្ឍិកាមស្ស។ **វនថំ ន កយិរា**តិ តស្មិំ ចជន្តេ តណ្ហាស្នេហំ ន ករេយ្យ។ **អបេតចិត្តេនា**តិ អបគតចិត្តេន វិរត្តចិត្តេន។ **ន សម្ភជេយ្យា**តិ ន សមាគច្ឆេយ្យ។ **អញ្ញំ សមេក្ខេយ្យា**តិ អញ្ញំ **ឱលោកេយ្យ, យថា ទិជោ ខីណផលំ ទុមំ** វុក្ខំ ញត្វា អញ្ញំ ផលភរិតំ វុក្ខំ គច្ឆតិ, តថា ខីណរាគំ បុរិសំ ញត្វា អញ្ញំ សសិនេហំ ឧបគច្ឆេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។

រាជា ពោធិសត្តេ កថេន្តេ ឯវ តស្សា គុណំ សរិត្វា “ភទ្ទេ, ឯត្តកំ កាលំ តវ គុណំ ន សល្លក្ខេសិំ, បណ្ឌិតស្សេវេ កថាយ សល្លក្ខេសិំ, មម អបរាធំ សហន្តិយា ឥទំ សកលរជ្ជំ តុយ្ហមេវ ទម្មី”តិ វត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៣២. “សោ តេ ករិស្សាមិ យថានុភាវំ, កតញ្ញុតំ ខត្តិយេ បេក្ខមានោ;
សព្ពញ្ច តេ ឥស្សរិយំ ទទាមិ, យស្សិច្ឆសី តស្ស តុវំ ទទាមី”តិ។

តត្ថ **សោ**តិ សោ អហំ។ **យថានុភាវ**ន្តិ យថាសត្តិ យថាពលំ។ **យស្សិច្ឆសី**តិ យស្ស ឥច្ឆសិ, តស្ស ឥទំ រជ្ជំ អាទិំ កត្វា យំ ត្វំ ឥច្ឆសិ, តំ ទទាមីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា រាជា ទេវិយា សព្ពិស្សរិយំ អទាសិ, “ឥមិនាហំ ឯតិស្សា គុណំ សារាបិតោ”តិ បណ្ឌិតស្សាបិ មហន្តំ ឥស្សរិយំ អទាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧភោ ជយម្បតិកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។

តទា ជយម្បតិកា ឯតរហិ ជយម្បតិកាវ អហេសុំ, បណ្ឌិតាមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

បក្កគោធជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣៣៤] ៤. រាជោវាទជាតកវណ្ណនា

គវំ ចេ តរមានានន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ រាជោវាទំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **តេសកុណជាតកេ** (ជា. ២.១៧.១ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ ឥធ បន សត្ថា “មហារាជ, បោរាណករាជានោបិ បណ្ឌិតានំ កថំ សុត្វា ធម្មេន សមេន រជ្ជំ ការេន្តា សគ្គបុរំ បូរយមានា គមិំសូ”តិ វត្វា រញ្ញា យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ សិក្ខិតសព្ពសិប្បោ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា រមណីយេ ហិមវន្តបទេសេ វនមូលផលាហារោ វិហាសិ។ អថ រាជា អគុណបរិយេសកោ ហុត្វា “អត្ថិ នុ ខោ មេ កោចិ អគុណំ កថេន្តោ”តិ បរិយេសន្តោ អន្តោជនេ ច ពហិជនេ ច អន្តោនគរេ ច ពហិនគរេ ច កញ្ចិ អត្តនោ អវណ្ណវាទិំ អទិស្វា “ជនបទេ នុ ខោ កថ”ន្តិ អញ្ញាតកវេសេន ជនបទំ ចរិ។ តត្រាបិ អវណ្ណវាទិំ អបស្សន្តោ អត្តនោ គុណកថមេវ សុត្វា “ហិមវន្តបទេសេ នុ ខោ កថ”ន្តិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា វិចរន្តោ ពោធិសត្តស្ស អស្សមំ បត្វា តំ អភិវាទេត្វា កតបដិសន្ថារោ ឯកមន្តំ និសីទិ។

តទា ពោធិសត្តោ អរញ្ញតោ បរិបក្កានិ និគ្រោធផលានិ អាហរិត្វា បរិភុញ្ជិ, តានិ ហោន្តិ មធុរានិ ឱជវន្តានិ សក្ខរចុណ្ណសមរសានិ។ សោ រាជានម្បិ អាមន្តេត្វា “ឥមំ មហាបុញ្ញ, និគ្រោធបក្កផលំ ខាទិត្វា បានីយំ បិវា”តិ អាហ។ រាជា តថា កត្វា ពោធិសត្តំ បុច្ឆិ “កឹ នុ ខោ, ភន្តេ, ឥមំ និគ្រោធបក្កំ អតិ វិយ មធុរ”ន្តិ? “មហាបុញ្ញ, នូន រាជា ធម្មេន សមេន រជ្ជំ ការេតិ, តេនេតំ មធុរន្តិ។ រញ្ញោ អធម្មិកកាលេ អមធុរំ នុ ខោ, ភន្តេ, ហោតី”តិ។ “អាម, មហាបុញ្ញ, រាជូសុ អធម្មិកេសុ តេលមធុផាណិតាទីនិបិ វនមូលផលានិបិ អមធុរានិ ហោន្តិ និរោជានិ, ន កេវលំ ឯតានិ, សកលម្បិ រដ្ឋំ និរោជំ កសដំ ហោតិ។ តេសុ បន ធម្មិកេសុ សព្ពានិ តានិ មធុរានិ ហោន្តិ ឱជវន្តានិ, សកលម្បិ រដ្ឋំ ឱជវន្តមេវ ហោតី”តិ។ រាជា “ឯវំ ភវិស្សតិ, ភន្តេ”តិ អត្តនោ រាជភាវំ អជានាបេត្វាវ ពោធិសត្តំ វន្ទិត្វា ពារាណសិំ គន្ត្វា “តាបសស្ស វចនំ វីមំសិស្សាមី”តិ អធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា “ឥទានិ ជានិស្សាមី”តិ កិញ្ចិ កាលំ វីតិនាមេត្វា បុន តត្ថ គន្ត្វា តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

ពោធិសត្តោបិស្ស តថេវ វត្វា និគ្រោធបក្កំ អទាសិ, តំ តស្ស តិត្តករសំ អហោសិ។ រាជា “អមធុរំ និរស”ន្តិ សហ ខេឡេន ឆឌ្ឌេត្វា “តិត្តកំ, ភន្តេ”តិ អាហ។ ពោធិសត្តោ “មហាបុញ្ញ, នូន រាជា អធម្មិកោ ភវិស្សតិ។ រាជូនញ្ហិ អធម្មិកកាលេ អរញ្ញេ ផលាផលំ អាទិំ កត្វា សព្ពំ អមធុរំ និរោជំ ជាត”ន្តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១៣៣. “គវំ ចេ តរមានានំ, ជិម្ហំ គច្ឆតិ បុង្គវោ;
សព្ពា តា ជិម្ហំ គច្ឆន្តិ, នេត្តេ ជិម្ហំ គតេ សតិ។

១៣៤. “ឯវមេវ មនុស្សេសុ, យោ ហោតិ សេដ្ឋសម្មតោ;
សោ ចេ អធម្មំ ចរតិ, បគេវ ឥតរា បជា;

សព្ពំ រដ្ឋំ ទុខំ សេតិ, រាជា ចេ ហោតិ អធម្មិកោ។

១៣៥. “គាវំ ចេ តរមានានំ, ឧជុំ គច្ឆតិ បុង្គវោ;
សព្ពា គាវី ឧជុំ យន្តិ, នេត្តេ ឧជុំ គតេ សតិ។

១៣៦. “ឯវមេវ មនុស្សេសុ, យោ ហោតិ សេដ្ឋសម្មតោ;
សោ សចេ ធម្មំ ចរតិ, បគេវ ឥតរា បជា;
សព្ពំ រដ្ឋំ សុខំ សេតិ, រាជា ចេ ហោតិ ធម្មិកោ”តិ។

តត្ថ **គវន្តិ** គុន្នំ។ **តរមានានន្តិ** នទី ឱតរន្តានំ។ **ជិម្ហន្តិ** កុដិលំ វង្កំ។ **នេត្តេតិ** នាយកេ គហេត្វា គច្ឆន្តេ គវជេដ្ឋកេ ឧសភេ បុង្គវេ។ **បគេវ ឥតរា បជាតិ** ឥតរេ សត្តា បុរេតរមេវ អធម្មំ ចរន្តីតិ អត្ថោ។ **ទុខំ សេតីតិ** ន កេវលំ សេតិ, ចតូសុបិ ឥរិយាបថេសុ ទុក្ខមេវ វិន្ទតិ។ **អធម្មិកោតិ** យទិ រាជា ឆន្ទាទិអគតិគមនវសេន អធម្មិកោ ហោតិ។ **សុខំ សេតីតិ** សចេ រាជា អគតិគមនំ បហាយ ធម្មិកោ ហោតិ, សព្ពំ រដ្ឋំ ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ សុខប្បត្តមេវ ហោតីតិ។

រាជា ពោធិសត្តស្ស ធម្មំ សុត្វា អត្តនោ រាជភាវំ ជានាបេត្វា “ភន្តេ, បុព្ពេ និគ្រោធបក្កំ អហមេវ មធុរំ កត្វា តិត្តកំ អកាសិំ, ឥទានិ បុន មធុរំ ករិស្សាមី”តិ ពោធិសត្តំ វន្ទិត្វា នគរំ គន្ត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេន្តោ សព្ពំ បដិបាកតិកំ អកាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

រាជោវាទជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៣៣៥] ៥. ជម្ពុកជាតកវណ្ណនា

ព្រហា បវឌ្ឍកាយោ សោតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស សុគតាលយករណំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតមេវ, អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ។ សត្ថារា “សារិបុត្ត, ទេវទត្តោ តុម្ហេ ទិស្វា កិំ អកាសី”តិ វុត្តោ ថេរោ អាហ “ភន្តេ, សោ តុម្ហាកំ អនុករោន្តោ មម ហត្ថេ ពីជនិំ ទត្វា និបជ្ជិ។ អថ នំ កោកាលិកោ ឧរេ ជណ្ណុនា បហរិ, ឥតិ សោ តុម្ហាកំ អនុករោន្តោ ទុក្ខំ អនុភវី”តិ។ តំ សុត្វា សត្ថា “ន ខោ, សារិបុត្ត, ទេវទត្តោ ឥទានេវ មម អនុករោន្តោ ទុក្ខំ អនុភោតិ, បុព្ពេបេស អនុភោសិយេវា”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សីហយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា ហិមវន្តេ គុហាយំ វសន្តោ ឯកទិវសំ មហិសំ វធិត្វា មំសំ ខាទិត្វា បានីយំ បិវិត្វា គុហំ អាគច្ឆតិ។ ឯកោ សិង្គាលោ តំ ទិស្វា បលាយិតុំ អសក្កោន្តោ ឧរេន និបជ្ជិ, “កិំ ជម្ពុកា”តិ ច វុត្តេ “ឧបដ្ឋហិស្សាមិ តំ, ភទ្ទន្តេ”តិ អាហ។ សីហោ “តេន ហិ ឯហី”តិ តំ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ នេត្វា ទិវសេ ទិវសេ មំសំ អាហរិត្វា បោសេសិ។ តស្ស សីហវិឃាសេន ថូលសរីរតំ បត្តស្ស ឯកទិវសំ មានោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ សីហំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ “អហំ, សាមិ, និច្ចកាលំ តុម្ហាកំ បលិពោធោ, តុម្ហេ និច្ចំ មំសំ អាហរិត្វា មំ បោសេថ, អជ្ជ តុម្ហេ ឥធេវ ហោថ, អហំ ឯកំ វារណំ វធិត្វា មំសំ ខាទិត្វា តុម្ហាកម្បិ អាហរិស្សាមី”តិ។ សីហោ “មា តេ , ជម្ពុក, ឯតំ រុច្ចិ, ន ត្វំ វារណំ វធិត្វា មំសខាទកយោនិយំ និព្ពត្តោ, អហំ តេ វារណំ វធិត្វា ទស្សាមិ, វារណោ នាម មហាកាយោ បវឌ្ឍកាយោ, មា វារណំ គណ្ហិ, មម វចនំ ករោហី”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ។

១៣៧. “ព្រហា បវឌ្ឍកាយោ សោ, ទីឃទាឋោ ច ជម្ពុក;
ន ត្វំ តត្ថ កុលេ ជាតោ, យត្ថ គណ្ហន្តិ កុញ្ជរ”ន្តិ។

តត្ថ **ព្រហាតិ** មហន្តោ។ **បវឌ្ឍកាយោតិ** ឧទ្ធំ ឧគ្គតកាយោ។ **ទីឃទាឋោតិ** ទីឃទន្តោ តេហិ ទន្តេហិ តុម្ហាទិសេ បហរិត្វា ជីវិតក្ខយេ បាបេតិ។ **យត្ថាតិ** យស្មិំ សីហកុលេ ជាតា មត្តវារណំ គណ្ហន្តិ, ត្វំ ន តត្ថ ជាតោ, សិង្គាលកុលេ បន ជាតោសីតិ អត្ថោ។

សិង្គាលោ សីហេន វារិតោបិ គុហា និក្ខមិត្វា តិក្ខត្តុំ “ពុក្ក ពុក្កា”តិ សិង្គាលិកំ នទំ នទិត្វា បព្ពតកូដេ ឋិតោ បព្ពតបាទំ ឱលោកេន្តោ ឯកំ កាឡវារណំ បព្ពតបាទេន អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ឧល្លង្ឃិត្វា “តស្ស កុម្ភេ បតិស្សាមី”តិ បរិវត្តិត្វា បាទមូលេ បតិ។ វារណោ បុរិមបាទំ ឧក្ខិបិត្វា តស្ស មត្ថកេ បតិដ្ឋាបេសិ, សីសំ ភិជ្ជិត្វា

ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ជាតំ ។ សោ តត្ថេវ អនុត្ថុនន្តោ សយិ, វារណោ កោញ្ចនាទំ ករោន្តោ បក្កាមិ។ ពោធិសត្តោ គន្ត្វា បព្ពតមត្ថកេ ឋិតោ តំ វិនាសប្បត្តំ ទិស្វា “អត្តនោ មានំ និស្សាយ នដ្ឋោ សិង្គាលោ”តិ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១៣៨. “អសីហោ សីហមានេន, យោ អត្តានំ វិកុព្ពតិ;
កោត្ថូវ គជមាសជ្ជ, សេតិ ភូម្យា អនុត្ថុនំ។

១៣៩. “យសស្សិនោ ឧត្តមបុគ្គលស្ស, សញ្ជាតខន្ធស្ស មហព្ពលស្ស;
អសមេក្ខិយ ថាមពលូបបត្តិំ, ស សេតិ នាគេន ហតោយំ ជម្ពុកោ។

១៤០. “យោ ចីធ កម្មំ កុរុតេ បមាយ, ថាមព្ពលំ អត្តនិ សំវិទិត្វា;
ជប្បេន មន្តេន សុភាសិតេន, បរិក្ខវា សោ វិបុលំ ជិនាតី”តិ។

តត្ថ **វិកុព្ពតី**តិ បរិវត្តេតិ។ **កោត្ថូវា**តិ សិង្គាលោ វិយ។ **អនុត្ថុន**ន្តិ អនុត្ថុនន្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា អយំ កោត្ថុ មហន្តំ គជំ បត្វា អនុត្ថុនន្តោ ភូមិយំ សេតិ, ឯវំ យោ អញ្ញោ ទុព្ពលោ ពលវតា វិគ្គហំ ករោតិ, សោបិ ឯវរូបោវ ហោតីតិ។

យសស្សិនោតិ ឥស្សរិយវតោ។ **ឧត្តមបុគ្គលស្សា**តិ កាយពលេន ច ញាណពលេន ច ឧត្តមបុគ្គលស្ស។ **សញ្ជាតខន្ធស្សា**តិ សុសណ្ឋិតមហាខន្ធស្ស។ **មហព្ពលស្សា**តិឯ មហាថាមស្ស។ **ថាមពលូបបត្តិ**ន្តិ ឯវរូបស្ស សីហស្ស ថាមសង្ខាតំ ពលញ្ចេវ សីហជាតិសង្ខាតំ ឧបបត្តិញ្ច អជានិត្វា, កាយថាមញ្ច ញាណពលញ្ច សីហឧបបត្តិញ្ច អជានិត្វាតិ អត្ថោ។ **ស សេតី**តិ អត្តានម្បិ សីហេន សទិសំ មញ្ញមានោ, សោ អយំ ជម្ពុកោ នាគេន ហតោ មតសយនំ សេតិ។

បមាយាតិ បមិនិត្វា ឧបបរិក្ខិត្វា។ “បមាណា”តិបិ បាឋោ, អត្តនោ បមាណំ គហេត្វា យោ អត្តនោ បមាណេន កម្មំ កុរុតេតិ អត្ថោ។ **ថាមព្ពល**ន្តិ ថាមសង្ខាតំ ពលំ, កាយថាមញ្ច ញាណពលញ្ចាតិបិ អត្ថោ។ **ជប្បេនា**តិ ជបេន, អជ្ឈេនេនាតិ អត្ថោ។ **មន្តេនា**តិ អញ្ញេហិ បណ្ឌិតេហិ សទ្ធឹ មន្តេត្វា ករណេន។ **សុភាសិតេនា**តិ សច្ចាទិគុណយុត្តេន អនវជ្ជវចនេន។ **បរិក្ខវា**តិ បរិក្ខាសម្បន្នោ។ **សោ វិបុលំ ជិនាតី**តិ យោ ឯវរូបោ ហោតិ, យំ កិញ្ចិ កម្មំ កុរុមានោ អត្តនោ ថាមញ្ច ពលញ្ច ញត្វា ជប្បមន្តវសេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា សុភាសិតំ ភាសន្តោ ករោតិ, សោ វិបុលំ មហន្តំ អត្ថំ ជិនាតិ ន បរិហាយតីតិ។

ឯវំ ពោធិសត្តោ ឥមាហិ តីហិ គាថាហិ ឥមស្មឹ លោកេ កត្តព្ពយុត្តកំ កម្មំ កថេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សិង្គាលោ ទេវទត្តោ អហោសិ, សីហោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ជម្ពុកជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៣៣៦] ៦. ព្រហាឆត្តជាតកវណ្ណនា

តិណំ តិណន្តិ លបសីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កុហកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ កថិតមេវ។

អតីតេ បន ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អត្ថធម្មានុសាសកោ អមច្ចោ អហោសិ។ ពារាណសិរាជា មហតិយា សេនាយ កោសលរាជានំ អព្ភុគ្គន្ត្វា សាវត្ថឹ បត្វា យុទ្ធេន នគរំ បវិសិត្វា រាជានំ គណ្ហិ។ កោសលរញ្ញោ បន បុត្តោ ឆត្តោ នាម កុមារោ អត្ថិ។ សោ អញ្ញាតកវេសេន និក្ខមិត្វា តក្កសិលំ គន្ត្វា តយោ វេទេ ច អដ្ឋារស សិប្បានិ ច ឧគ្គណ្ហិត្វា តក្កសិលតោ និក្ខម្ម សព្ពសមយសិប្បានិ សិក្ខន្តោ ឯកំ បច្ចន្តគាមំ បាបុណិ។ តំ និស្សាយ បញ្ចសតតាបសា អរញ្ញេ បណ្ណសាលាសុ វសន្តិ។ កុមារោ តេ ឧបសង្កមិត្វា “ឥមេសម្បិ សន្តិកេ កិញ្ចិ សិក្ខិស្សាមី”តិ បព្ពជិត្វា យំ តេ ជានន្តិ, តំ សព្ពំ ឧគ្គណ្ហិ។ សោ អបរភាគេ គណសត្ថា ជាតោ។

អថេកទិវសំ ឥសិគណំ អាមន្តេត្វា “មារិសា, កស្មា មជ្ឈិមទេសំ ន គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិ។ “មារិស, មជ្ឈិមទេសេ មនុស្សា នាម បណ្ឌិតា, តេ បញ្ហំ បុច្ឆន្តិ, អនុមោទនំ ការាបេន្តិ, មង្គលំ ភណាបេន្តិ, អសក្កោន្តេ គរហន្តិ, មយំ តេន ភយេន ន គច្ឆាមា”តិ។ “មា តុម្ហេ ភាយថ, អហមេតំ សព្ពំ ករិស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ គច្ឆាមា”តិ សព្ពេ អត្តនោ អត្តនោ ខារិវិវិធមាទាយ អនុបុព្ពេន ពារាណសី បត្តា។ ពារាណសិរាជាបិ កោសលរជ្ជំ អត្តនោ ហត្ថគតំ កត្វា តត្ថ រាជយុត្តេ ឋបេត្វា សយំ តត្ថ វិជ្ជមានំ ធនំ គហេត្វា ពារាណសី គន្ត្វា ឧយ្យានេ លោហចាដិយោ

បូរាបេត្វា និទហិត្វា តស្មឹ សមយេ ពារាណសិយមេវ វសតិ។ អថ តេ តសយោ រាជុយ្យានេ រត្តឹ វសិត្វា បុនទិវសេ នគរំ ភិក្ខាយ បវិសិត្វា រាជទ្វារំ អគមំសុ។ រាជា តេសំ ឥរិយាបថេសុ្ប បសីទិត្វា បក្កោសាបេត្វា មហាតលេ និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកំ ទត្វា យាវ ភត្តកាលា តំ តំ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ ឆន្តោ រញ្ញោ ចិត្តំ អារាធេន្តោ សព្ពបញ្ហេ វិស្សជ្ជេត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ វិចិត្រំ អនុមោទនំ អកាសិ។ រាជា សុដ្ឋុតរំ បសន្នោ បដិញ្ញំ គហេត្វា សព្ពេបិ តេ ឧយ្យានេ វាសាបេសិ។

ឆន្តោ និធិឧទ្ធរណមន្តំ ជានាតិ។ សោ តត្ថ វសន្តោ “កហំ នុ ខោ ឥមិនា មម បិតុ សន្តកំ ធនំ និទហិត”ន្តិ មន្តំ បរិវត្តេត្វា ឱលោកេន្តោ ឧយ្យានេ និទហិតភាវំ ញត្វា “ឥទំ ធនំ គហេត្វា មម រជ្ជំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តាបសេ អាមន្តេត្វា “មារិសា, អហំ កោសលរញ្ញោ បុត្តោ, ពារាណសិរញ្ញា អម្ហាកំ រជ្ជេ គហិតេ អញ្ញាតកវេសេន និក្ខមិត្វា ឯត្តកំ កាលំ អត្តនោ ជីវិតំ អនុរក្ខឹ, ឥទានិ កុលសន្តកំ ធនំ លទ្ធំ, អហំ ឯតំ អាទាយ គន្ត្វា អត្តនោ រជ្ជំ គណ្ហិស្សាមិ, តុម្ហេ កឹ ករិស្សថា”តិ អាហ។ “មយម្បិ តយាវ សទ្ធឹ គមិស្សាមា”តិ ។ សោ “សាធូ”តិ មហន្តេ មហន្តេ ចម្មបសិព្ពកេ ការេត្វា រត្តិភាគេ ភូមឹ ខណិត្វា ធនចាដិយោ ឧទ្ធរិត្វា បសិព្ពកេសុ ធនំ បក្ខិបិត្វា ចាដិយោ តិណស្ស បូរាបេត្វា បញ្ច ច ឥសិសតានិ អញ្ញេ ច មនុស្សេ ធនំ គាហាបេត្វា បលាយិត្វា សាវត្ថឹ គន្ត្វា សព្ពេ រាជយុត្តេ គាហាបេត្វា រជ្ជំ គហេត្វា បាការអដ្ដាលកាទិបដិសង្ខរណំ ការាបេត្វា បុន សបត្តរញ្ញា យុទ្ធេន អគ្គហេតព្ពំ កត្វា នគរំ អជ្ឈាវសតិ។ ពារាណសិរញ្ញោបិ “តាបសា ឧយ្យានតោ ធនំ គហេត្វា បលាតា”តិ អារោចយិំសុ។ សោ ឧយ្យានំ គន្ត្វា ចាដិយោ វិវរាបេត្វា តិណមេវ បស្សិ, តស្ស ធនំ និស្សាយ មហន្តោ សោកោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ នគរំ គន្ត្វា “តិណំ តិណ”ន្តិ វិប្បលបន្តោ ចរតិ, នាស្ស កោចិ សោកំ និព្ពាបេតុំ សក្កោតិ។

ពោធិសត្តោ ចិន្តេសិ “រញ្ញោ មហន្តោ សោកោ, វិប្បលបន្តោ ចរតិ, ឋបេត្វា ខោ បន មំ នាស្ស អញ្ញោ កោចិ សោកំ វិនោទេតុំ សមត្ថោ, និស្សោកំ នំ ករិស្សាមី”តិ។ សោ ឯកទិវសំ តេន សទ្ធឹ សុខនិសិន្នោ តស្ស វិប្បលបនកាលេ បឋមំ គាថមាហ –

១៤១“តិណំ តិណន្តិ លបសិ, កោ នុ តេ តិណមាហរិ;
កឹ នុ តេ តិណកិច្ចត្ថិ, តិណមេវ បភាសសី”តិ។

តត្ថ **កឹ នុ តេ តិណកិច្ចត្ថី**តិ កឹ នុ តវ តិណេន កិច្ចំ កាតព្ពំ អត្ថិ។ **តិណមេវ បភាសសី**តិ ត្វញ្ហិ កេវលំ “តិណំ តិណ”ន្តិ តិណមេវ បភាសសិ, “អសុកតិណំ នាមា”តិ ន កថេសិ, តិណនាមំ តាវស្ស កថេហិ “អសុកតិណំ នាមា”តិ, មយំ តេ អាហរិស្សាម, អថ បន តេ តិណេនត្ថោ នត្ថិ, និក្ការណា មា វិប្បលបីតិ។

តំ សុត្វា រាជា ទុតិយំ គាថមាហ –

១៤២“ឥធាគមា ព្រហ្មចារី, ព្រហា ឆន្តោ ពហុស្សុតោ;
សោ មេ សព្ពំ សមាទាយ, តិណំ និក្ខិប្ប គច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **ព្រហា**តិ ទីឃោ។ **ឆន្តោ**តិ តស្ស នាមំ។ **សព្ពំ សមាទាយា**តិ សព្ពំ ធនំ គហេត្វា។ **តិណំ និក្ខិប្ប គច្ឆតី**តិ ចាដីសុ តិណំ និក្ខិបិត្វា គតោតិ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១៤៣“ឯវេតំ ហោតិ កត្តព្ពំ, អប្បេន ពហុមិច្ឆតា;
សព្ពំ សកស្ស អាទានំ, អនាទានំ តិណស្ស ចា”តិ។

តស្សត្ថោ – អប្បេន តិណេន ពហុធនំ ឥច្ឆតា ឯវំ ឯតំ កត្តព្ពំ ហោតិ, យទិទំ បិតុ សន្តកត្តា សកស្ស ធនស្ស សព្ពំ អាទានំ អគយ្ហូបគស្ស តិណស្ស ច អនាទានំ។ ឥតិ, មហារាជ, សោ ព្រហា ឆន្តោ គហេតព្ពយុត្តកំ អត្តនោ បិតុ សន្តកំ ធនំ គហេត្វា អគ្គហេតព្ពយុត្តកំ តិណំ ចាដីសុ បក្ខិបិត្វា គតោ, តត្ថ កា បរិទេវនាតិ។

តំ សុត្វា រាជា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៤៤“សីលវន្តោ ន កុព្ពន្តិ, ពាលោ សីលានិ កុព្ពតិ;
អនិច្ចសីលំ ទុស្សីល្យំ, កឹ បណ្ឌិច្ចំ ករិស្សតី”តិ។

តត្ថ **សីលវន្តោ**តិ យេ សីលសម្បន្នា ព្រហ្មចារយោ, តេ ឯវរូបំ ន កុព្ពន្តិ។ **ពាលោ សីលានិ កុព្ពតី**តិ ពាលោ បន ទុរាចារោ ឯវរូបានិ អត្តនោ អនាចារសង្ខាតានិ សីលានិ ករោតិ។ **អនិច្ចសីល**ន្តិ អទ្ធុវេន ទីឃរត្តំ អប្បវត្តេន សីលេន សមន្នាគតំ។ **ទុស្សីល្យ**ន្តិ ទុស្សីលំ។ **កឹ បណ្ឌិច្ចំ ករិស្សតី**តិ ឯវរូបំ បុគ្គលំ ពាហុសច្ចបរិភាវិតំ បណ្ឌិច្ចំ កឹ ករិស្សតិ កឹ សម្បាទេស្សតិ, វិបត្តិមេវស្ស ករិស្សតីតិ។ តំ គរហន្តោ វត្វា សោ តាយ ពោធិសត្តស្ស កថាយ និស្សោកោ ហុត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ព្រហាឆត្តោ កុហកភិក្ខុ អហោសិ, បណ្ឌិតាមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ព្រហាឆត្តជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៣៣៧] ៧. បីឋជាតកវណ្ណនា

ន តេ បីឋមទាយិម្ហាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ជនបទតោ ជេតវនំ គន្ត្វា បត្តចីវរំ បដិសាមេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា សាមណេរទហរេ បុច្ឆិ “អាវុសោ, សាវត្ថិយំ អាគន្តុកភិក្ខូនំ កេ ឧបការកា”តិ ។ “អាវុសោ, អនាថបិណ្ឌិកោ នាម មហាសេដ្ឋិ, វិសាខា នាម មហាឧបាសិកា ឯតេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបការកា មាតាបិតុដ្ឋានិយា”តិ។ សោ “សាធូ”តិ បុនទិវសេ បាតោវ ឯកភិក្ខុស្សបិ អបវិដ្ឋកាលេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស ឃរទ្វារំ អគមាសិ។ តំ អវេលាយ គតត្តា កោចិ ន ឱលោកេសិ ។ សោ តតោ កិញ្ចិ អលភិត្វា វិសាខាយ ឃរទ្វារំ គតោ។ តត្រាបិ អតិបាតោវ គតត្តា កិញ្ចិ ន លភិ។ សោ តត្ថ តត្ថ វិចរិត្វា បុនាគច្ឆន្តោ យាគុយា និដ្ឋិតាយ គតោ, បុនបិ តត្ថ តត្ថ វិចរិត្វា ភត្តេ និដ្ឋិតេ គតោ។ សោ វិហារំ គន្ត្វា “ទ្វេបិ កុលានិ អស្សទ្ធានិ អប្បសន្នានិ ឯវ, ឥមេ ភិក្ខូ បន ‘សទ្ធានិ បសន្នានី’តិ កថេន្តី”តិ តានិ កុលានិ បរិភវន្តោ ចរតិ។

អថេកទិវសំ ធម្មសភាយំ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អាវុសោ, អសុកោ កិរ ជានបទោ ភិក្ខុ អតិកាលស្សេវ កុលទ្វារំ គតោ ភិក្ខំ អលភិត្វា កុលានិ បរិភវន្តោ ចរតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ តំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ភិក្ខូ”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កស្មា ត្វំ ភិក្ខុ កុជ្ឈសិ, បុព្ពេ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ តាបសាបិ តាវ កុលទ្វារំ គន្ត្វា ភិក្ខំ អលភិត្វា ន កុជ្ឈឹសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អបរភាគេ តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ ចិរំ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ពារាណសឹ បត្វា ឧយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ នគរំ ភិក្ខាយ បាវិសិ។ តទា ពារាណសិសេដ្ឋិ សទ្ធោ ហោតិ បសន្នោ។ ពោធិសត្តោ “កតរំ កុលឃរំ សទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “សេដ្ឋិឃរ”ន្តិ សុត្វា សេដ្ឋិនោ ឃរទ្វារំ អគមាសិ។ តស្មឹ ខណេ សេដ្ឋិ រាជុបដ្ឋានំ គតោ, មនុស្សាបិ នំ ន បស្សឹសុ, សោ និវត្តិត្វា គច្ឆតិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ រាជកុលតោ និវត្តន្តោ ទិស្វា វន្ទិត្វា ភិក្ខាភាជនំ គហេត្វា ឃរំ នេត្វា និសីទាបេត្វា បាទធោវនតេលមក្ខនយាគុខជ្ជកាទីហិ សន្តប្បេត្វា អន្តរាភត្តេ កិញ្ចិ ការណំ អបុច្ឆិត្វា កតភត្តកិច្ចំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “ភន្តេ, អម្ហាកំ ឃរទ្វារំ អាគតា នាម យាចកា វា ធម្មិកសមណព្រាហ្មណា វា សក្ការសម្មានំ អលភិត្វា គតបុព្ពា នាម នត្ថិ, តុម្ហេ បន អជ្ជ អម្ហាកំ ទារកេហិ អទិដ្ឋត្តា អាសនំ វា បានីយំ វា បាទធោវនំ វា យាគុភត្តំ វា អលភិត្វាវ គតា, អយំ អម្ហាកំ ទោសោ, តំ នោ ខមិតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១៤៥. “ន តេ បីឋមទាយិម្ហា, ន បានំ នបិ ភោជនំ;
ព្រហ្មចារិ ខមស្សុ មេ, ឯតំ បស្សាមិ អច្ចយ”ន្តិ។

តត្ថ **ន តេ បីឋមទាយិម្ហា**តិ បីឋម្បិ តេ ន ទាបយិម្ហ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១៤៦. “នេវាភិសជ្ជាមិ ន ចាបិ កុប្បេ, ន ចាបិ មេ អប្បិយមាសិ កិញ្ចិ;
អថោបិ មេ អាសិ មនោវិតក្កោ, ឯតាទិសោ នូន កុលស្ស ធម្មោ”តិ។

តត្ថ **នេវាភិសជ្ជាមី**តិ នេវ លគ្គាមិ។ **ឯតាទិសោ**តិ “ឥមស្ស កុលស្ស ឯតាទិសោ នូន សភាវោ, អទាយកវំសោ ឯស ភវិស្សតី”តិ ឯវំ មេ មនោវិតក្កោ ឧប្បន្នោ។

តំ សុត្វា សេដ្ឋិ ឥតរា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៤៧. ឯសស្មាកំ កុលេ ធម្មោ, បិតុបិតាមហោ សទា;
អាសនំ ឧទកំ បជ្ជំ, សព្ពេតំ និបទាមសេ។

១៤៨. “ឯសស្មាកំ កុលេ ធម្មោ, បិតុបិតាមហោ សទា;
សក្កច្ចំ ឧបតិដ្ឋាម, ឧត្តមំ វិយ ញាតក”ន្តិ។

តត្ថ **ធម្មោ**តិ សភាវោ។ **បិតុបិតាមហោ**តិ បិតូនញ្ច បិតាមហានញ្ច សន្តកោ។ **ឧទក**ន្តិ បាទធោវនឧទកំ។ **បជ្ជ**ន្តិ បាទមក្ខនតេលំ។ សព្ពេតន្តិ សព្ពំ ឯតំ។ **និបទាមសេ**តិ **និ**ការ**ប**ការា ឧបសគ្គា, ទាមសេតិ អត្ថោ, ទទាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិនា យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា ទាយកវំសោ អម្ហាកំ វំសោតិ ទស្សេតិ។ **ឧត្តមំ វិយ ញាតក**ន្តិ មាតរំ វិយ បិតរំ វិយ ច មយំ ធម្មិកំ សមណំ វា ព្រាហ្មណំ វា ទិស្វា សក្កច្ចំ សហត្ថេន ឧបដ្ឋហាមាតិ អត្ថោ។

ពោធិសត្តោ បន កតិបាហំ ពារាណសិសេដ្ឋិនោ ធម្មំ ទេសេន្តោ តត្ថ វសិត្វា បុន ហិមវន្តមេវ គន្ត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា ពារាណសិសេដ្ឋិ អានន្ទោ អហោសិ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

បីឋជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៣៣៨] ៨. ថុសជាតកវណ្ណនា

វិទិតំ ថុសន្តិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អជាតសត្តុំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្មិំ កិរ មាតុកុច្ឆិគតេ តស្ស មាតុ កោសលរាជធីតាយ ពិម្ពិសាររញ្ញោ ទក្ខិណជាណុលោហិតបិវនទោហឡោ ឧប្បជ្ជិត្វា បណ្ឌុ អហោសិ។ សា បរិចារិកាហិ បុច្ឆិតា តាសំ តមត្ថំ អារោចេសិ។ រាជាបិ សុត្វា នេមិត្តកេ បក្កោសាបេត្វា “ទេវិយា កិរ ឯវរូបោ ទោហឡោ ឧប្បន្នោ, តស្ស កា និប្ផត្តី”តិ បុច្ឆិ។ នេមិត្តកា “ទេវិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តកសត្តោ តុម្ហេ មារេត្វា រជ្ជំ គណ្ហិស្សតី”តិ អាហំសុ។ រាជា “សចេ មម បុត្តោ មំ មារេត្វា រជ្ជំ គណ្ហិស្សតិ, កោ ឯត្ថ ទោសោ”តិ ទក្ខិណជាណុំ សត្ថេន ផាលាបេត្វា លោហិតំ សុវណ្ណតដ្ដកេន គាហាបេត្វា ទេវិយា បាយេសិ។ សា ចិន្តេសិ “សចេ មម កុច្ឆិយំ និព្ពត្តោ បុត្តោ បិតរំ មារេស្សតិ, កិំ មេ តេនា”តិ។ សា គព្ភបាតនត្ថំ កុច្ឆិំ មទ្ទាបេសិ ។

រាជា ញត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា “ភទ្ទេ មយ្ហំ កិរ បុត្តោ មំ មារេត្វា រជ្ជំ គណ្ហិស្សតិ, ន ខោ បនាហំ អជរោ អមរោ, បុត្តមុខំ បស្សិតុំ មេ ទេហិ, មា ឥតោ បភុតិ ឯវរូបំ កម្មំ អកាសី”តិ អាហ។ សា តតោ បដ្ឋាយ ឧយ្យានំ គន្ត្វា កុច្ឆិំ មទ្ទាបេសិ។ រាជា ញត្វា តតោ បដ្ឋាយ ឧយ្យានគមនំ និវារេសិ។ សា បរិបុណ្ណគព្ភា បុត្តំ វិជាយិ។ នាមគ្គហណទិវសេ ចស្ស អជាតស្សេវ បិតុ សត្តុភាវតោ “អជាតសត្តុ”ត្វេវ នាមមកំសុ។ តស្មិំ កុមារបរិហារេន វឌ្ឍន្តេ សត្ថា ឯកទិវសំ បញ្ចសតភិក្ខុបរិវុតោ រញ្ញោ និវេសនំ គន្ត្វា និសីទិ។ រាជា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បណីតេន ខាទនីយភោជនីយេន បរិវិសិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ធម្មំ សុណន្តោ និសីទិ។ តស្មិំ ខណេ កុមារំ មណ្ឌេត្វា រញ្ញោ អទំសុ។ រាជា ពលវសិនេហេន បុត្តំ គហេត្វា ឩរុម្ហិ និសីទាបេត្វា បុត្តគតេន បេមេន បុត្តមេវ មមាយន្តោ ន ធម្មំ សុណាតិ។ សត្ថា តស្ស បមាទភាវំ ញត្វា “មហារាជ, បុព្ពេ រាជានោ បុត្តេ អាសង្កមានា បដិច្ឆន្នេ ការេត្វា ‘អម្ហាកំ អច្ចយេន នីហរិត្វា រជ្ជេ បតិដ្ឋាបេយ្យាថា’តិ អាណាបេសុ”ន្តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តក្កសិលាយំ ទិសាបាមោក្ខអាចរិយោ ហុត្វា ពហូ រាជកុមារេ ច ព្រាហ្មណកុមារេ ច សិប្បំ វាចេសិ។ ពារាណសិរញ្ញោបិ បុត្តោ សោឡសវស្សកាលេ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តយោ វេទេ ច សព្ពសិប្បានិ ច ឧគ្គណ្ហិត្វា បរិបុណ្ណសិប្បោ អាចរិយំ អាបុច្ឆិ។ អាចរិយោ អង្គវិជ្ជាវសេន តំ ឱលោកេន្តោ “ឥមស្ស បុត្តំ និស្សាយ អន្តរាយោ បញ្ញាយតិ, តមហំ អត្តនោ អានុភាវេន ហរិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ចតស្សោ គាថា ពន្ធិត្វា រាជកុមារស្ស អទាសិ, ឯវញ្ច បន តំ វទេសិ “តាត, បឋមំ គាថំ រជ្ជេ បតិដ្ឋាយ តវ បុត្តស្ស សោឡសវស្សកាលេ ភត្តំ ភុញ្ជន្តោ វទេយ្យាសិ, ទុតិយំ មហាឧបដ្ឋានកាលេ, តតិយំ បាសាទំ អភិរុហមានោ សោបានសីសេ ឋត្វា, ចតុត្ថំ សយនសិរិគព្ភំ បវិសន្តោ ឧម្មារេ ឋត្វា”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា អាចរិយំ វន្ទិត្វា គតោ ឱបរជ្ជេ បតិដ្ឋាយ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជេ បតិដ្ឋាសិ។ តស្ស បុត្តោ សោឡសវស្សកាលេ រញ្ញោ ឧយ្យានកីឡាទីនំ អត្ថាយ និក្ខមន្តស្ស សិរិវិភវំ ទិស្វា បិតរំ មារេត្វា រជ្ជំ គហេតុកាមោ ហុត្វា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកានំ កថេសិ។ តេ “សាធុ ទេវ, មហល្លកកាលេ លទ្ធេន ឥស្សរិយេន កោ អត្ថោ, យេន កេនចិ ឧបាយេន រាជានំ មារេត្វា រជ្ជំ គណ្ហិតុំ វដ្ដតី”តិ វទិំសុ។ កុមារោ “វិសំ ខាទាបេត្វា មារេស្សាមី”តិ បិតរា សទ្ធិំ សាយមាសំ ភុញ្ជន្តោ វិសំ គហេត្វា និសីទិ។ រាជា ភត្តបាតិយំ ភត្តេ អច្ឆុបន្តេយេវ បឋមំ គាថមាហ –

១៤៩.វិទិតំ ថុសំ ឧន្ទុរានំ, វិទិតំ បន តណ្ឌុលំ;
ថុសំ ថុសំ វិវជ្ជេត្វា, តណ្ឌុលំ បន ខាទរេ”តិ។

តត្ថ **វិទិត**ន្តិ កាឡវទ្ទលេបិ អន្ធការេ ឧន្ទុរានំ ថុសោ ថុសភាវេន តណ្ឌុលោ ច តណ្ឌុលភាវេន វិទិតោ បាកដោយេវ។ តេជ បន លិង្គវិបល្លាសវសេន “ថុសំ តណ្ឌុល”ន្តិ វុត្តំ។ **ខាទរេ**តិ ថុសំ ថុសំ វជ្ជេត្វា តណ្ឌុលមេវ ខាទន្តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត កុមារ, យថា ឧន្ទុរានំ អន្ធការេបិ ថុសោ ថុសភាវេន តណ្ឌុលោ ច តណ្ឌុលភាវេន បាកដោ, តេ ថុសំ វជ្ជេត្វា តណ្ឌុលមេវ ខាទន្តិ, ឯវមេវ មមបិ តវ វិសំ គហេត្វា និសិន្នភាវោ បាកដោតិ។

កុមារោ “ញាតោម្ហី”តិ ភីតោ ភត្តបាតិយំ វិសំ បាតេតុំ អវិសហិត្វា ឧដ្ឋាយ រាជានំ វន្ទិត្វា គតោ។ សោ តមត្ថំ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកានំ អារោចេត្វា “អជ្ជ តាវម្ហិ ញាតោ, ឥទានិ កថំ មារេស្សាមី”តិ បុច្ឆិ។ តេ តតោ បដ្ឋាយ ឧយ្យានេ បដិច្ឆន្នា ហុត្វា និកណ្ណិកវសេន មន្តយមានា “អត្ថេកោ ឧបាយោ, ខគ្គំ សន្នយ្ហិត្វា មហាឧបដ្ឋានំ គតកាលេ អមច្ចានំ អន្តរេ ឋត្វា រញ្ញោ បមត្តភាវំ ញត្វា ខគ្គេន បហរិត្វា មារេតុំ វដ្តតី”តិ វវត្ថបេសុំ។ កុមារោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា មហាឧបដ្ឋានកាលេ សន្នទ្ធខគ្គោ ហុត្វា គន្ត្វា ឥតោ ចិតោ ច រញ្ញោ បហរណោកាសំ ឧបធារេតិ។ តស្មិំ ខណេ រាជា ទុតិយំ គាថមាហ –

១៥០.“យា មន្តនា អរញ្ញស្មិំ, យា ច គាមេ និកណ្ណិកា;
យញ្ចេតំ ឥតិ ចីតិ ច, ឯតម្បិ វិទិតំ មយា”តិ។

តត្ថ **អរញ្ញស្មិ**ន្តិ ឧយ្យានេ។ **និកណ្ណិកា**តិ កណ្ណមូលេ មន្តនា។ **យញ្ចេតំ ឥតិ ចីតិ ចា**តិ យញ្ច ឯតំ ឥទានិ មម បហរណោកាសបរិយេសនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត កុមារ, យា ឯសា តវ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកេហិ សទ្ធិំ ឧយ្យានេ ច គាមេ ច និកណ្ណិកា មន្តនា, យញ្ចេតំ ឥទានិ មម មារណត្ថាយ ឥតិ ចីតិ ច ករណំ, ឯតម្បិ សព្ពំ មយា ញាតន្តិ។

កុមារោ “ជានាតិ មេ វេរិភាវំ បិតា”តិ តតោ បលាយិត្វា ឧបដ្ឋាកានំ អារោចេសិ។ តេ សត្តដ្ឋ ទិវសេ អតិក្កមិត្វា “កុមារ, ន តេ បិតា, វេរិភាវំ ជានាតិ, តក្កមត្តេន ត្វំ ឯវសញ្ញី អហោសិ, មារេហិ ន”ន្តិ វទឹសុ។ សោ ឯកទិវសំ ខគ្គំ គហេត្វា សោបានមត្ថកេ គព្ភទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ រាជា សោបានមត្ថកេ ឋិតោ តតិយំ គាថមាហ –

១៥១.“ធម្មេន កិរ ជាតស្ស, បិតា បុត្តស្ស មក្កដោ;
ទហរស្សេវ សន្តស្ស, ទន្តេហិ ផលមច្ឆិទា”តិ។

តត្ថ **ធម្មេនា**តិ សភាវេន។ **បិតា បុត្តស្ស មក្កដោ**តិ បិតា មក្កដោ បុត្តស្ស មក្កដបោតកស្ស។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា អរញ្ញេ ជាតោ មក្កដោ អត្តនោ យូថបរិហរណំ អាសង្កន្តោ តរុណស្ស មក្កដបោតកស្ស ទន្តេហិ ផលំ ឆិន្ទិត្វា បុរិសភាវំ នាសេតិ, តថា តវ អតិរជ្ជកាមស្ស ផលានិ ឧប្បាដាបេត្វា បុរិសភាវំ នាសេស្សាមីតិ។

កុមារោ “គណ្ហាបេតុកាមោ មំ បិតា”តិ ភីតោ បលាយិត្វា “បិតរាម្ហិ សន្តជ្ជិតោ”តិ ឧបដ្ឋាកានំ អារោចេសិ។ តេ អឌ្ឍមាសមត្តេ វីតិវត្តេ “កុមារ, សចេ រាជា ជានេយ្យ, ឯត្តកំ កាលំ នាធិវាសេយ្យ, តក្កមត្តេន តយា កថិតំ, មារេហិ ន”ន្តិ វទឹសុ។ សោ ឯកទិវសំ ខគ្គំ គហេត្វា ឧបរិបាសាទេ សិរិសយនំ បវិសិត្វា “អាគច្ឆន្តមេវ នំ មារេស្សាមី”តិ ហេដ្ឋាបល្លង្កេ និសីទិ។ រាជា ភុត្តសាយមាសោ បរិជនំ ឧយ្យោជេត្វា “និបជ្ជិស្សាមី”តិ សិរិគព្ភំ បវិសន្តោ ឧម្មារេ ឋត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៥២.“យមេតំ បរិសប្បសិ, អជកាណោវ សាសបេ;
យោបាយំ ហេដ្ឋតោ សេតិ, ឯតម្បិ វិទិតំ មយា”តិ។

តត្ថ **បរិសប្បសី**តិ ភយេន ឥតោ ចិតោ ច សប្បសិ។ **សាសបេ**តិ សាសបខេត្តេ។ **យោបាយ**ន្តិ យោបិ អយំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យម្បិ ឯតំ ត្វំ សាសបវនំ បវិដ្ឋកាណឯឡកោ វិយ ភយេន ឥតោ ចិតោ ច សំសប្បសិ, បឋមំ វិសំ គហេត្វា អាគតោសិ, ទុតិយំ ខគ្គេន បហរិតុកាមោ ហុត្វា អាគតោសិ, តតិយំ ខគ្គំ អាទាយ សោបានមត្ថកេ អដ្ឋាសិ, ឥទានិ មំ “មារេស្សាមី”តិ ហេដ្ឋាសយនេ និបន្នោសិ, សព្ពមេតំ ជានាមិ, ន តំ ឥទានិ វិស្សជ្ជេមិ, គហេត្វា រាជាណំ ការាបេស្សាមីតិ។ ឯវំ តស្ស អជានន្តស្សេវ សា សា គាថា តំ តំ អត្ថំ ទីបេតិ។

កុមារោ “ញាតោម្ហិ បិតរា, ឥទានិ មំ នាសេស្សតី”តិ ភយប្បត្តោ ហេដ្ឋាសយនា និក្ខមិត្វា ខគ្គំ រញ្ញោ បាទមូលេ ឆឌ្ឌេត្វា “ខមាហិ មេ, ទេវា”តិ បាទមូលេ ឧរេន និបជ្ជិ។ រាជា “ន មយ្ហំ កោចិ កម្មំ ជានាតីតិ ត្វំ

ចិន្តេសី”តិ តំ គហេត្វា សង្ខលិកពន្ធនេន ពន្ធាបេត្វា ពន្ធនាគារំ បវេសាបេត្វា អារក្ខំ ឋបេសិ។ តទា រាជា ពោធិសត្តស្ស គុណំ សល្លក្ខេសិ។ សោ អបរភាគេ កាលមកាសិ, តស្ស សរីរកិច្ចំ កត្វា កុមារំ ពន្ធនាគារា នីហរិត្វា រជ្ជេ បតិដ្ឋាបេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា តក្កសិលាយំ ទិសាបាមោក្ខោ អាចរិយោ អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ថុសជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៣៣៩] ៩. ពាវេរុជាតកវណ្ណនា

អទស្សនេន មោរស្សាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ហតលាភសក្ការេ តិត្ថិយេ អារព្ភ កថេសិ។ តិត្ថិយា ហិ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ លាភិនោ អហេសុំ, ឧប្បន្នេ បន ពុទ្ធេ ហតលាភសក្ការា សូរិយុគ្គមនេ ខជ្ជោបនកា វិយ ជាតា។ តេសំ តំ បវត្តិំ អារព្ភ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ យាវ គុណវន្តា ន ឧប្បជ្ជន្តិ, តាវ និគ្គុណា លាភគ្គយសគ្គប្បត្តា អហេសុំ, គុណវន្តេសុ បន ឧប្បន្នេសុ និគ្គុណា ហតលាភសក្ការា ជាតា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ មោរយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វុឌ្ឍិមន្វាយ សោភគ្គប្បត្តោ អរញ្ញេ វិចរិ។ តទា ឯកច្ចេ វាណិជា ទិសាកាកំ គហេត្វា នាវាយ ពាវេរុរដ្ឋំ អគមំសុ។ តស្មិំ កិរ កាលេ ពាវេរុរដ្ឋេ សកុណា នាម នត្ថិ។ អាគតាគតា រដ្ឋវាសិនោ តំ បញ្ជរេ និសិន្នំ ទិស្វា “បស្សថិមស្ស ឆវិវណ្ណំ គលបរិយោសានំ មុខតុណ្ឌកំ មណិគុឡសទិសានិ អក្ខីនី”តិ កាកមេវ បសំសិត្វា តេ វាណិជកេ អាហំសុ “ឥមំ, អយ្យា, សកុណំ អម្ហាកំ ទេថ, អម្ហាកំ ឥមិនា អត្ថោ, តុម្ហេ អត្តនោ រដ្ឋេ អញ្ញំ លភិស្សថា”តិ។ “តេន ហិ មូលេន គណ្ហថា”តិ។ “កហាបណេន នោ ទេថា”តិ។ “ន ទេមា”តិ ។ អនុបុព្ពេន វឌ្ឍិត្វា “សតេន ទេថា”តិ វុត្តេ “អម្ហាកំ ឯស ពហូបការោ, តុម្ហេហិ សទ្ធិំ មេត្តិ ហោតូ”តិ កហាបណសតំ គហេត្វា អទំសុ។ តេ តំ នេត្វា សុវណ្ណបញ្ជរេ បក្ខិបិត្វា នានប្បការេន មច្ឆមំសេន ចេវ ផលាផលេន ច បដិជគ្គិំសុ។ អញ្ញេសំ សកុណានំ អវិជ្ជមានដ្ឋានេ ទសហិ អសទ្ធម្មេហិ សមន្នាគតោ កាកោ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ អហោសិ។

បុនវារេ តេ វាណិជា ឯកំ មោររាជានំ គហេត្វា យថា អច្ឆរសទ្ទេន វស្សតិ, បាណិប្បហរណសទ្ទេន នច្ចតិ, ឯវំ សិក្ខាបេត្វា ពាវេរុរដ្ឋំ អគមំសុ។ សោ មហាជនេ សន្និបតិតេ នាវាយ ធុរេ ឋត្វា បក្ខេ វិធុនិត្វា មធុរស្សរំ និច្ឆារេត្វា នច្ចិ។ មនុស្សា តំ ទិស្វា សោមនស្សជាតា “ឯតំ, អយ្យា, សោភគ្គប្បត្តំ សុសិក្ខិតំ សកុណរាជានំ អម្ហាកំ ទេថា”តិ អាហំសុ។ អម្ហេហិ បឋមំ កាកោ អានីតោ, តំ គណ្ហិត្ថ, ឥទានិ ឯកំ មោររាជានំ អានយិម្ហា, ឯតម្បិ យាចថ, តុម្ហាកំ រដ្ឋេ សកុណំ នាម គហេត្វា អាគន្តុំ ន សក្កាតិ។ “ហោតុ, អយ្យា, អត្តនោ រដ្ឋេ អញ្ញំ លភិស្សថ, ឥមំ នោ ទេថា”តិ មូលំ វឌ្ឍេត្វា សហស្សេន គណ្ហិំសុ។ អថ នំ សត្តរតនវិចិត្តេ បញ្ជរេ ឋបេត្វា មច្ឆមំសផលាផលេហិ ចេវ មធុលាជសក្ខរបានកាទីហិ ច បដិជគ្គិំសុ, មយូររាជា លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ ជាតោ, តស្សាគតកាលតោ បដ្ឋាយ កាកស្ស លាភសក្ការោ បរិហាយិ, កោចិ នំ ឱលោកេតុម្បិ ន ឥច្ឆិ។ កាកោ ខាទនីយភោជនីយំ អលភមានោ “កាកា”តិ វស្សន្តោ គន្ត្វា ឧក្ការភូមិយំ ឱតរិត្វា គោចរំ គណ្ហិ។

សត្ថា ទ្វេ វត្ថូនិ ឃដេត្វា សម្ពុទ្ធោ ហុត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១៥៣. “អទស្សនេន មោរស្ស, សិខិនោ មញ្ជុភាណិនោ;
កាកំ តត្ថ អបូជេសុំ, មំសេន ច ផលេន ច។

១៥៤. “យទា ច សរសម្បន្នោ, មោរោ ពាវេរុមាគមា;
អថ លាភោ ច សក្ការោ, វាយសស្ស អហាយថ។

១៥៥. “យាវ នុប្បជ្ជតី ពុទ្ធោ, ធម្មរាជា បភង្ករោ;
តាវ អញ្ញេ អបូជេសុំ, បុថូ សមណព្រាហ្មណេ។

១៥៦. “យទា ច សរសម្បន្នោ, ពុទ្ធោ ធម្មំ អទេសយិ;
អថ លាភោ ច សក្ការោ, តិត្ថិយានំ អហាយថា”តិ។

តត្ថ **សិខិនោ**តិ សិខាយ សមន្នាគតស្ស។ **មញ្ជុភាណិនោ**តិ មធុរស្សរស្ស។ **អបូជេសុ**ន្តិ អបូជយឹសុ។ **មំសេន ច ផលេន ចា**តិ នានប្បការេន មំសេន ផលាផលេន ច។ **ពាវេរុមាគមា**តិ ពាវេរុរដ្ឋំ អាគតោ។ “ភាវេរូ”តិបិ បាឋោ។ **អហាយថា**តិ បរិហីនោ។ **ធម្មរាជា**តិ នវហិ លោកុត្តរធម្មេហិ បរិសំ រញ្ជេតីតិ ធម្មរាជា។ **បភង្ករោ**តិ សត្តលោកឱកាសលោកសង្ខារលោកេសុ អាលោកស្ស កតត្តា បភង្ករោ។ **សរសម្បន្នោ**តិ ព្រហ្មស្សរេន សមន្នាគតោ។ **ធម្មំ អទេសយី**តិ ចតុសច្ចធម្មំ បកាសេសីតិ។

ឥតិ ឥមា ចតស្សោ គាថា ភាសិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កាកោ និគណ្ឋោ នាដបុត្តោ អហោសិ, មោររាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ពាវេរុជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៣៤០] ១០. វិសយ្ហជាតកវណ្ណនា

អទាសិ ទានានីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អនាថបិណ្ឌិកំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា ខទិរង្គារជាតកេ (ជា. ១.១.៤០) វិត្ថារិតមេវ។ ឥធ បន សត្ថា អនាថបិណ្ឌិកំ។ អាមន្តេត្វា “បោរាណកបណ្ឌិតាបិ គហបតិ ‘ទានំ មា ទទាសី’តិ អាកាសេ ឋត្វា វារេន្តំ សក្កំ ទេវានមិន្ទំ បដិពាហិត្វា ទានំ អទំសុយេវា”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ អសីតិកោដិវិភវោ វិសយ្ហោ នាម សេដ្ឋិ ហុត្វា បញ្ចហិ សីលេហិ សមន្នាគតោ ទានជ្ឈាសយោ ទានាភិរតោ អហោសិ។ សោ ចតូសុ នគរទ្វារេសុ, នគរមជ្ឈេ, អត្តនោ ឃរទ្វារេតិ ឆសុ ឋានេសុ ទានសាលាយោ ការេត្វា ទានំ បវត្តេសិ, ទិវសេ ទិវសេ ឆ សតសហស្សានិ វិស្សជ្ជេតិ។ ពោធិសត្តស្ស ច វនិព្ពកយាចកានញ្ច ឯកសទិសមេវ ភត្តំ ហោតិ។ តស្ស ជម្ពុទីបំ ឧន្នង្គលំ កត្វា ទានំ ទទតោ ទានានុភាវេន សក្កស្ស ភវនំ កម្បិ, សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ “កោ នុ ខោ មំ ឋានា ចាវេតុកាមោ”តិ ឧបធារេន្តោ មហាសេដ្ឋឹ ទិស្វា “អយំ វិសយ្ហោ អតិវិយ បត្ថរិត្វា សកលជម្ពុទីបំ ឧន្នង្គលំ ករោន្តោ ទានំ ទេតិ, ឥមិនា ទានេន មំ ចាវេត្វា សយំ សក្កោ ភវិស្សតិ មញ្ញេ, ធនមស្ស នាសេត្វា ឯតំ ទលិទ្ទំ កត្វា យថា ទានំ ន ទេតិ, តថា ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា សព្ពំ ធនធញ្ញំ តេលមធុផាណិតសក្ខរាទីនិ អន្តមសោ ទាសកម្មករបោរិសម្បិ អន្តរធាបេសិ។

តទា ទានព្យាវដា អាគន្ត្វា “សាមិ ទានគ្គំ បច្ឆិន្នំ, ឋបិតឋបិតដ្ឋានេ ន កិញ្ចិ បស្សាមា”តិ អារោចយឹសុ។ “ឥតោ បរិព្ពយំ ហរថ, មា ទានំ បច្ឆិន្ទថា”តិ ភរិយំ បក្កោសាបេត្វា “ភទ្ទេ, ទានំ បវត្តាបេហី”តិ អាហ។ សា សកលគេហំ វិចិនិត្វា អឌ្ឍមាសកមត្តម្បិ អទិស្វា “អយ្យ, អម្ហាកំ និវត្ថវត្ថំ ឋបេត្វា អញ្ញំ កិញ្ចិ ន បស្សាមិ, សកលគេហំ តុច្ឆ”ន្តិ អាហ។ សត្តរតនគព្ភេសុ ទ្វារំ វិវរាបេត្វា ន កិញ្ចិ អទ្ទស, សេដ្ឋិញ្ច ភរិយញ្ច ឋបេត្វា អញ្ញេ ទាសកម្មករាបិ ន បញ្ញាយឹសុ។ បុន មហាសត្តោ។ ភរិយំ អាមន្តេត្វា “ភទ្ទេ, ន សក្កា ទានំ បច្ឆិន្ទិតុំ, សកលនិវេសនំ វិចិនិត្វា កិញ្ចិ ឧបធារេហី”តិ អាហ។ តស្មឹ ខណេ ឯកោ តិណហារកោ អសិតញ្ច កាជញ្ច តិណពន្ធនរជ្ជុញ្ច ទ្វារន្តរេ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយិ។ សេដ្ឋិភរិយា តំ ទិស្វា “សាមិ, ឥទំ ឋបេត្វា អញ្ញំ ន បស្សាមី”តិ អាហរិត្វា អទាសិ។ មហាសត្តោ “ភទ្ទេ, មយា ឯត្តកំ កាលំ តិណំ នាម ន លាយិតបុព្ពំ, អជ្ជ បន តិណំ លាយិត្វា អាហរិត្វា វិក្កិណិត្វា យថានុច្ឆវិកំ ទានំ ទស្សាមី”តិ ទានុបច្ឆេទភយេន អសិតញ្ចេវ កាជញ្ច រជ្ជុញ្ច គហេត្វា នគរា និក្ខមិត្វា តិណវត្ថុំ គន្ត្វា តិណំ លាយិត្វា “ឯកោ អម្ហាកំ ភវិស្សតិ, ឯកេន ទានំ ទស្សាមី”តិ ទ្វេ តិណកលាបេ ពន្ធិត្វា កាជេ លគ្គេត្វា អាទាយ គន្ត្វា នគរទ្វារេ វិក្កិណិត្វា មាសកេ គហេត្វា ឯកំ កោដ្ឋាសំ យាចកានំ អទាសិ។ យាចកា ពហូ, តេសំ “មយ្ហម្បិ ទេហិ, មយ្ហម្បិ ទេហី”តិ វទន្តានំ ឥតរម្បិ កោដ្ឋាសំ ទត្វា តំ ទិវសំ សទ្ធឹ ភរិយាយ អនាហារោ វីតិនាមេសិ។ ឥមិនា និយាមេន ឆ ទិវសា វីតិវត្តា។

អថស្ស សត្តមេ ទិវសេ តិណំ អាហរមានស្ស សត្តាហំ និរាហារស្ស អតិសុខុមាលស្ស នលាដេ សូរិយាតបេន បហដមត្តេ អក្ខីនិ ភមឹសុ។ សោ សតឹ បច្ចុបដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តោ តិណំ អវត្ថរិត្វា បតិ។ សក្កោ តស្ស កិរិយំ ឧបធារយមានោ វិចរតិ។ សោ តង្ខណញ្ញេវ អាគន្ត្វា អាកាសេ ឋត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១៥៧.
“អទាសិ ទានានិ បុរេ វិសយ្ហ, ទទតោ ច តេ ខយធម្មោ អហោសិ;
ឥតោ បរំ ចេ ន ទទេយ្យ ទានំ, តិដ្ឋេយ្យុំ តេ សំយមន្តស្ស ភោគា”តិ។

តស្សត្ថោ – អម្ភោ វិសយ្ហ ត្វំ ឥតោ បុព្ពេ តវ គេហេ ធនេ វិជ្ជមានេ សកលជម្ពុទីបំ ឧន្នង្គលំ ករិត្វា ទានានិ អទាសិ។ តស្ស ច តេ ឯវំ ទទតោ ភោគានំ ខយធម្មោ ខយសភាវោ អហោសិ, សព្ពំ សាបតេយ្យំ ខីណំ,

ឥតោ បរំ ចេបិ ត្វំ ទានំ ន ទទេយ្យ, កស្សចិ កិញ្ចិ ន ទទេយ្យាសិ, តវ សំយមន្តស្ស អទទន្តស្ស ភោគា តថេវ តិដ្ឋេយ្យុំ, “ឥតោ បដ្ឋាយ ន ទស្សាមី”តិ ត្វំ មយ្ហំ បដិញ្ញំ ទេហិ, អហំ តេ ភោគេ ទស្សេស្សាមីតិ។

មហាសត្តោ តស្ស វចនំ សុត្វា “កោសិ ត្វ”ន្តិ អាហ។ “សក្កោហមស្មី”តិ។ ពោធិសត្តោ “សក្កោ នាម សយំ ទានំ ទត្វា សីលំ សមាទិយិត្វា ឧបោសថកម្មំ កត្វា សត្ត វត្តបទានិ បូរេត្វា សក្កត្តំ បត្តោ, ត្វំ បន អត្តនោ ឥស្សរិយការណំ ទានំ វារេសិ, អនរិយំ វត ករោសី”តិ វត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១៥៨. “អនរិយមរិយេន សហស្សនេត្ត, សុទុគ្គតេនាបិ អកិច្ចមាហុ;
មា វោ ធនំ តំ អហុ ទេវរាជ, យំ ភោគហេតុ វិជហេមុ សទ្ធំ។

១៥៩. “យេន ឯកោ រថោ យាតិ, យាតិ តេនបរោ រថោ;
បោរាណំ និហិតំ វត្តំ, វត្តតញ្ញេវ វាសវ។

១៦០. “យទិ ហេស្សតិ ទស្សាម, អសន្តេ កឹ ទទាមសេ;
ឯវំភូតាបិ ទស្សាម, មា ទានំ បមទម្ហសេ”តិ។

តត្ថ **អនរិយ**ន្តិ លាមកំ បាបកម្មំ។ **អរិយេនា**តិ បរិសុទ្ធាចារេន អរិយេន។ **សុទុគ្គតេនាបី**តិ សុទលិទ្ទេនាបិ។ **អកិច្ចមាហូ**តិ អកត្តព្ពន្តិ ពុទ្ធាទយោ អរិយា វទន្តិ, ត្វំ បន មំ អនរិយំ មគ្គំ អារោចេសីតិ អធិប្បាយោ។ **វោ**តិ និបាតមត្តំ។ **យំ ភោគហេតូ**តិ យស្ស ធនស្ស បរិភុញ្ជនហេតុ មយំ ទានសទ្ធំ វិជហេមុ បរិច្ចជេយ្យាម, តំ ធនមេវ មា អហុ, ន នោ តេន ធនេន អត្ថោតិ ទីបេតិ។

រថោតិ យំកិញ្ចិ យានំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យេន មគ្គេន ឯកោ រថោ យាតិ, អញ្ញោបិ រថោ “រថស្ស គតមគ្គោ ឯសោ”តិ តេនេវ មគ្គេន យាតិ។ **បោរាណំ និហិតំ វត្ត**ន្តិ យំ មយា បុព្ពេ និហិតំ វត្តំ, តំ មយិ ធរន្តេ វត្តតុយេវ, មា តិដ្ឋតូតិ អត្ថោ។ **ឯវំភូតា**តិ ឯវំ តិណហារកភូតាបិ មយំ យាវ ជីវាម, តាវ ទស្សាមយេវ។ កឹការណា? **មា ទានំ បមទម្ហសេ**តិ។ អទទន្តោ ហិ ទានំ បមជ្ជតិ នាម ន សរតិ ន សល្លក្ខេតិ, អហំ បន ជីវមានោ ទានំ បមុស្សិតុំ ន ឥច្ឆាមិ, តស្មា ទានំ ទស្សាមិយេវាតិ ទីបេតិ។

សក្កោ តំ បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តោ “កិមត្ថាយ ទានំ ទទាសី”តិ បុច្ឆិ។ ពោធិសត្តោ “នេវ សក្កត្តំ, ន ព្រហ្មត្តំ បត្ថយមានោ, សព្ពញ្ញុតំ បត្ថេន្តោ បនាហំ ទទាមី”តិ អាហ។ សក្កោ តស្ស វចនំ សុត្វា តុដ្ឋោ ហត្ថេន បិដ្ឋឹ បរិមជ្ជិ។ ពោធិសត្តស្ស តង្ខណញ្ញេវ បរិមជ្ជិតមត្តស្សេវ សកលសរីរំ បរិបូរិ។ សក្កានុភាវេន ចស្ស សព្ពោ វិភវបរិច្ឆេទោ បដិបាកតិកោវ អហោសិ។ សក្កោ “មហាសេដ្ឋិ, ត្វំ ឥតោ បដ្ឋាយ ទិវសេ ទិវសេ ទ្វាទស សតសហស្សានិ វិស្សជ្ជេន្តោ ទានំ ទទាហី”តិ តស្ស គេហេ អបរិមាណំ ធនំ កត្វា តំ ឧយ្យោជេត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សេដ្ឋិភរិយា រាហុលមាតា អហោសិ, វិសយ្ហោ បន សេដ្ឋិ អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

វិសយ្ហជាតកវណ្ណនា ទសមា។

កោកិលវគ្គោ ចតុត្ថោ។

៥. ចូឡកុណាលវគ្គោ

[៣៤១] ១. កណ្ឌរីជាតកវណ្ណនា

នរានមារាមករាសូតិ ឥមស្ស ជាតកស្ស វិត្ថារកថា **កុណាលជាតកេ** (ជា. ២.២១.កុណាលជាតក) អាវិភវិស្សតិ។

កណ្ឌរីជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៣៤២] ២. វានរជាតកវណ្ណនា

អសក្ខិំ វត អត្តានន្តិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស វធាយ បរិសក្កនំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ (ជា. អដ្ឋ. ២.២.សុសុមារជាតកវណ្ណនា) ហេដ្ឋា វិត្ថារិតមេវ។

អតីតេ បន ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ហិមវន្តបទេសេ កបិយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ គង្គាតីរេ វសិ។ អថេកា អន្តោគង្គាយំ សំសុមារី ពោធិសត្តស្ស ហទយមំសេ ទោហឡំ ឧប្បាទេត្វា សំសុមារស្ស កថេសិ។ សោ “តំ កបឹ ឧទកេ និមុជ្ជាបេត្វា មារេត្វា ហទយមំសំ គហេត្វា សំសុមារិយា ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា មហាសត្តំ អាហ – “ឯហិ, សម្ម, អន្តរទីបកេ ផលាផលេ ខាទិតុំ គច្ឆាមា”តិ។ “កថំ, សម្ម, អហំ គមិស្សាមី”តិ។ “អហំ តំ មម បិដ្ឋិយំ និសីទាបេត្វា នេស្សាមី”តិ។ សោ តស្ស ចិត្តំ អជានន្តោ លង្ឃិត្វា បិដ្ឋិយំ និសីទិ។ សំសុមារោ ថោកំ គន្ត្វា និមុជ្ជិតុំ អារភិ។ អថ នំ វានរោ “កឹការណា, ភោ, មំ ឧទកេ និមុជ្ជាបេសី”តិ អាហ។ “អហំ តំ មារេត្វា តវ ហទយមំសំ មម ភរិយាយ ទស្សាមី”តិ។ “ទន្ធ តុំ មម ហទយមំសំ ឧរេ អត្ថីតិ មញ្ញសី”តិ? “អថ កហំ តេ ឋបិត”ន្តិ? “ឯតំ ឧទុម្ពរេ ឱលម្ពន្តំ ន បស្សសី”តិ? “បស្សាមិ, ទស្សសិ បន មេ”តិ។ “អាម, ទស្សាមី”តិ។ សំសុមារោ ទន្ធតាយ តំ គហេត្វា នទីតីរេ ឧទុម្ពរមូលំ គតោ។ ពោធិសត្តោ តស្ស បិដ្ឋិតោ លង្ឃិត្វា ឧទុម្ពររុក្ខេ និសិន្នោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៦១. “អសក្ខិ វត អត្តានំ, ឧទ្ធាតុំ ឧទកា ថលំ;
ន ទានាហំ បុន តុយ្ហំ, វសំ គច្ឆាមិ វារិជ។

១៦២. “អលមេតេហិ អម្ពេហិ, ជម្ពូហិ បនសេហិ ច;
យានិ បារំ សមុទ្ទស្ស, វរំ មយ្ហំ ឧទុម្ពរោ។

១៦៣. “យោ ច ឧប្បតិតំ អត្ថំ, ន ខិប្បមនុពុជ្ឈតិ;
អមិត្តវសមន្វេតិ, បច្ឆា ច អនុតប្បតិ។

១៦៤. “យោ ច ឧប្បតិតំ អត្ថំ, ខិប្បមេវ និពោធតិ;
មុច្ចតេ សត្តុសម្ពាធា, ន ច បច្ឆានុតប្បតី”តិ។

តត្ថ **អសក្ខិ វតា**តិ សមត្ថោ វត អហោសិ។ **ឧទ្ធាតុ**ន្តិ ឧទ្ធរិតុំ។ **វារិជា**តិ សំសុមារំ អាលបតិ។ **យានិ បារំ សមុទ្ទស្សា**តិ គង្គំ សមុទ្ទនាមេនាលបន្តោ “យានិ សមុទ្ទស្ស បារំ គន្ត្វា ខាទិតព្ពានិ, អលំ តេហី”តិ វទតិ។ **បច្ឆា ច អនុតប្បតី**តិ ឧប្បន្នំ អត្ថំ ខិប្បំ អជានន្តោ អមិត្តវសំ គច្ឆតិ, បច្ឆា ច អនុតប្បតិ។

ឥតិ សោ ចតូហិ គាថាហិ លោកិយកិច្ចានំ និប្ផត្តិការណំ កថេត្វា វនសណ្ឌមេវ បាវិសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សំសុមារោ ទេវទត្តោ អហោសិ, វានរោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

វានរជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣៤៣] ៣. កុន្តិនីជាតកវណ្ណនា

អវសិម្ហ តវាគារេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ គេហេ និវុត្ថំ កុន្តិនីសកុណិកំ អារព្ភ កថេសិ។ សា កិរ រញ្ញោ ទូតេយ្យហារិកា អហោសិ។ ទ្វេ បោតកាបិស្សា អត្ថិ, រាជា តំ សកុណិកំ ឯកស្ស រញ្ញោ បណ្ណំ គាហាបេត្វា បេសេសិ។ តស្សា គតកាលេ រាជកុលេ ទារកា តេ សកុណបោតកេ ហត្ថេហិ បរិមទ្ទន្តា មារេសុំ។ សា អាគន្ត្វា តេ បោតកេ មតេ បស្សន្តី “កេន មេ បុត្តកា មារិតា”តិ បុច្ឆិ។ “អសុកេន ច អសុកេន ចា”តិ។ តស្មិញ្ច កាលេ រាជកុលេ បោសាវនិកព្យគ្ឃោ អត្ថិ កក្ខឡោ ផរុសោ, ពន្ធនពលេន តិដ្ឋតិ។ អថ តេ ទារកា តំ ព្យគ្ឃំ ទស្សនាយ អគមំសុ។ សាបិ សកុណិកា តេហិ សទ្ធិំ គន្ត្វា “យថា ឥមេហិ មម បុត្តកា មារិតា, តថេវ នេ ករិស្សាមី”តិ តេ ទារកេ គហេត្វា ព្យគ្ឃស្ស បាទមូលេ ខិបិ, ព្យគ្ឃោ មុរាមុរាបេត្វា ខាទិ។ សា “ឥទានិ មេ មនោរថោ បរិបុណ្ណោ”តិ ឧប្បតិត្វា ហិមវន្តមេវ គតា។ តំ ការណំ សុត្វា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, រាជកុលេ កិរ អសុកា នាម កុន្តិនី សកុណិកា យេ ហិស្សា បោតកា មារិតា, តេ ទារកេ ព្យគ្ឃស្ស បាទមូលេ ខិបិត្វា ហិមវន្តមេវ គតា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេសា អត្តនោ បោតកឃាតកេ ទារកេ គហេត្វា ព្យគ្ឃស្ស បាទមូលេ ខិបិត្វា ហិមវន្តមេវ គតា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ពោធិសត្តោ ធម្មេន សមេន រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស និវេសនេ ឯកា កុន្តិនី សកុណិកា ទូតេយ្យហារិកាតិ សព្ពំ បុរិមសទិសមេវ។ អយំ បន វិសេសោ។ អយំ កុន្តិនី ព្យគ្ឃេន ទារកេ មារាបេត្វា ចិន្តេសិ “ឥទានិ ន សក្កា មយា ឥធ វសិតុំ, គមិស្សាមិ, គច្ឆន្តី ច បន រញ្ញោ អនារោចេត្វា ន គមិស្សាមិ, អារោចេត្វាវ គមិស្សាមី”តិ។ សា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតា “សាមិ, តុម្ហាកំ បមាទេន មម បុត្តកេ ទារកា

មារេសុំ, អហំ កោធវសិកា ហុត្វា តេ ទារកេ បដិមារេសឹ, ឥទានិ មយា ឥធ វសិតុំ ន សក្កា”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១៦៥.“អវសិម្ហ តវាគារេ, និច្ចំ សក្កតបូជិតា,
ត្វមេវ ទានិមករិ, ហន្ទ រាជ វជាមហ”ន្តិ។

តត្ថ **ត្វមេវ ទានិមករី**តិ មំ បណ្ណំ គាហាបេត្វា បេសេត្វា អត្តនោ បមាទេន មម បិយបុត្តកេ អរក្ខន្តោ ត្វញ្ញេវ ឥទានិ ឯតំ មម ទោមនស្សការណំ អករិ។ **ហន្ទា**តិ វវស្សគ្គត្ថេ និបាតោ។ **រាជា**តិ ពោធិសត្តំ អាលបតិ។ **វជាមហ**ន្តិ អហំ ហិមវន្តំ គច្ឆាមីតិ។

តំ សុត្វា រាជា ទុតិយំ គាថមាហ –

១៦៦.“យោ វេ កតេ បដិកតេ, កិព្ពិសេ បដិកិព្ពិសេ;
ឯវំ តំ សម្មតី វេរំ, វស កុន្តិនិ មាគមា”តិ។

តស្សត្ថោ – យោ បុគ្គលោ បរេន កតេ កិព្ពិសេ អត្តនោ បុត្តមារណាទិកេ ទារុណេ កម្មេ កតេ បុន អត្តនោ តស្ស បុគ្គលស្ស បដិកតេ បដិកិព្ពិសេ “បដិកតំ មយា តស្សា”តិ ជានាតិ។ **ឯវំ តំ សម្មតី វេរ**ន្តិ ឯត្តកេន តំ វេរំ សម្មតិ វូបសន្តំ ហោតិ, តស្មា វស កុន្តិនិ មាគមាតិ។

តំ សុត្វា កុន្តិនី តតិយំ គាថមាហ –

១៦៧.“ន កតស្ស ច កត្តា ច, មេត្តិ សន្ធីយតេ បុន;
ហទយំ នានុជានាតិ, គច្ឆញ្ញេវ រថេសភា”តិ។

តត្ថ **ន កតស្ស ច កត្តា ចា**តិ កតស្ស ច អភិភូតស្ស ឧបបីឡិតស្ស បុគ្គលស្ស, ឥទានិ វិភត្តិវិបរិណាមំ កត្វា យោ កត្តា តស្ស ចាតិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ បុន មិត្តភាវោ នាម ន សន្ធីយតិ ន ឃដីយតីតិ អត្ថោ។ **ហទយំ នានុជានាតី**តិ តេន ការណេន មម ហទយំ ឥធ វាសំ នានុជានាតិ។ **គច្ឆញ្ញេវ រថេសភា**តិ តស្មា អហំ មហារាជ គមិស្សាមិយេវាតិ។

តំ សុត្វា រាជា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៦៨.“កតស្ស ចេវ កត្តា ច, មេត្តិ សន្ធីយតេ បុន;
ធីរានំ នោ ច ពាលានំ, វស កុន្តិនិ មាគមា”តិ។

តស្សត្ថោ – កតស្ស ចេវ បុគ្គលស្ស, យោ ច កត្តា តស្ស មេត្តិ សន្ធីយតេ បុន, សា បន ធីរានំ, នោ ច ពាលានំ។ ធីរានញ្ហិ មេត្តិ ភិន្នាបិ បុន ឃដីយតិ, ពាលានំ បន សកឹ ភិន្នា ភិន្នាវ ហោតិ, តស្មា វស កុន្តិនិ មាគមាតិ។

សកុណិកា “ឯវំ សន្តេបិ ន សក្កា មយា ឥធ វសិតុំ សាមី”តិ រាជានំ វន្ទិត្វា ឧប្បតិត្វា ហិមវន្តមេវ គតា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កុន្តិនីយេវ ឯតរហិ កុន្តិនី អហោសិ, ពារាណសិរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កុន្តិនីជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣៤៤] ៤. អម្ពជាតកវណ្ណនា

យោ នីលិយំ មណ្ឌយតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ អម្ពគោបកត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ មហល្លកកាលេ បព្ពជិត្វា ជេតវនបច្ចន្តេ អម្ពវនេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា អម្ពេ រក្ខន្តោ បតិតានិ អម្ពបក្កានិ ខាទន្តោ វិចរតិ, អត្តនោ សម្ពន្ធមនុស្សានម្បិ ទេតិ។ តស្មិំ ភិក្ខាចារំ បវិដ្ឋេ អម្ពចោរកា អម្ពានិ បាតេត្វា ខាទិត្វា ច គហេត្វា ច គច្ឆន្តិ។ តស្មិំ ខណេ ចតស្សោ សេដ្ឋិធីតរោ អចិរវតិយំ ន្ហាយិត្វា វិចរន្តិយោ តំ អម្ពវនំ បវិសិំសុ។ មហល្លកោ អាគន្ត្វា តា ទិស្វា “តុម្ហេហិ មេ អម្ពានិ ខាទិតានី”តិ អាហ។ “ភន្តេ, មយំ ឥទានេវ អាគតា, ន តុម្ហាកំ អម្ពានិ ខាទាមា”តិ។ “តេន ហិ សបថំ ករោថា”តិ? “ករោម, ភន្តេ”តិ សបថំ ករិំសុ។ មហល្លកោ តា សបថំ ការេត្វា លជ្ជាបេត្វា វិស្សជ្ជេសិ។ តស្ស តំ កិរិយំ សុត្វា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ,

អសុកោ កិរ មហល្លកោ អត្តនោ វសនកំ អម្ពវនំ បវិដ្ឋោ សេដ្ឋិធីតរោ សបថំ ការេត្វា លជ្ជាបេត្វា វិស្សជ្ជេសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស អម្ពគោបកោ ហុត្វា ចតស្សោ សេដ្ឋិធីតរោ សបថំ ការេត្វា លជ្ជាបេត្វា វិស្សជ្ជេសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សក្កត្តំ ការេសិ។ តទា ឯកោ កូដជដិលោ ពារាណសី ឧបនិស្សាយ នទីតីរេ អម្ពវនេ បណ្ណសាលំ មាបេត្វា អម្ពេ រក្ខន្តោ បតិតានិ អម្ពបក្កានិ ខាទន្តោ សម្ពន្ធមនុស្សានម្បិ ទេន្តោ នានប្បការេន មិច្ឆាជីវេន ជីវិកំ កប្បេន្តោ វិចរតិ។ តទា សក្កោ ទេវរាជា “កេ នុ ខោ លោកេ មាតាបិតរោ ឧបដ្ឋហន្តិ, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយនកម្មំ ករោន្តិ, ទានំ ទេន្តិ, សីលំ រក្ខន្តិ, ឧបោសថកម្មំ ករោន្តិ, កេ បព្ពជិតា សមណធម្មេ យុត្តបយុត្តា វិហរន្តិ, កេ អនាចារំ ចរន្តី”តិ លោកំ វោលោកេន្តោ ឥមំ អម្ពគោបកំ អនាចារំ កូដជដិលំ ទិស្វា “អយំ កូដជដិលោ កសិណបរិកម្មាទី អត្តនោ សមណធម្មំ បហាយ អម្ពវនំ រក្ខន្តោ វិចរតិ, សំវេជេស្សាមិ ន”ន្តិ តស្ស គាមំ ភិក្ខាយ បវិដ្ឋកាលេ អត្តនោ អានុភាវេន អម្ពេ បាតេត្វា ចោរេហិ វិលុម្បិតេ វិយ អកាសិ។

តទា ពារាណសិតោ ចតស្សោ សេដ្ឋិធីតរោ តំ អម្ពវនំ បវិសឹសុ។ កូដជដិលោ តា ទិស្វា “តុម្ហេហិ មេ អម្ពានិ ខាទិតានី”តិ បលិពុទ្ធិ។ “ភន្តេ, មយំ ឥទានេវ អាគតា, ន តេ អម្ពានិ ខាទាមា”តិ។ “តេន ហិ សបថំ ករោថា”តិ? “កត្វា ច បន គន្តុំ លភិស្សាមា”តិ? “អាម, លភិស្សថា”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ តាសុ ជេដ្ឋិកា សបថំ ករោន្តី បឋមំ គាថមាហ –

១៦៩

“យោ នីលិយំ មណ្ឌយតិ, សណ្ឌាសេន វិហញ្ញតិ;
តស្ស សា វសមន្វេតុ, យា តេ អម្ពេ អវាហរី”តិ។

តស្សត្ថោ – យោ បុរិសោ បលិតានំ កាឡវណ្ណករណត្ថាយ នីលផលាទីនិ យោជេត្វា កតំ នីលិយំ មណ្ឌយតិ, នីលកេសន្តរេ ច ឧដ្ឋិតំ បលិតំ ឧទ្ធរន្តោ សណ្ឌាសេន វិហញ្ញតិ កិលមតិ, តស្ស ឯវរូបស្ស មហល្លកស្ស សា វសំ អន្វេតុ, តថារូបំ បតឹ លភតុ, យា តេ អម្ពេ អវាហរីតិ។

តាបសោ “ត្វំ ឯកមន្តំ តិដ្ឋាហី”តិ វត្វា ទុតិយំ សេដ្ឋិធីតរំ សបថំ ការេសិ។ សា សបថំ ករោន្តី ទុតិយំ គាថមាហ –

១៧០

“វីសំ វា បញ្ចវីសំ វា, ឩនតឹសំវ ជាតិយា;
តាទិសា បតិ មា លទ្ធា, យា តេ អម្ពេ អវាហរី”តិ។

តស្សត្ថោ – នារិយោ នាម បន្នរសសោឡសវស្សិកកាលេ បុរិសានំ បិយា ហោន្តិ។ យា បន តវ អម្ពានិ អវាហរិ, សា ឯវរូបេ យោព្ពនេ បតឹ អលភិត្វា ជាតិយា វីសំ វា បញ្ចវីសំ វា ឯកេន ទ្វីហិ ឩនតាយ ឩនតឹសំ វា វស្សានិ បត្វា តាទិសា បរិបក្កវយា ហុត្វាបិ បតឹ មា លទ្ធាតិ។

តាយបិ សបថំ កត្វា ឯកមន្តំ ឋិតាយ តតិយា តតិយំ គាថមាហ –

១៧១

“ទីឃំ គច្ឆតុ អទ្ធានំ, ឯកិកា អភិសារិកា;
សង្កេតេ បតិ មា អទ្ទ, យា តេ អម្ពេ អវាហរី”តិ។

តស្សត្ថោ – យា តេ អម្ពេ អវាហរិ, សា បតឹ បត្ថយមានា តស្ស សន្តិកំ អភិសរណតាយ អភិសារិកា នាម ហុត្វា ឯកិកា អទុតិយា គាវុតទ្វិគាវុតមត្តំ ទីឃំ អទ្ធានំ គច្ឆតុ, គន្ត្វាបិ ច តស្មិំ អសុកដ្ឋានំ នាម អាគច្ឆេយ្យាសីតិ កតេ សង្កេតេ តំ បតឹ មា អទ្ទសាតិ។

តាយបិ សបថំ កត្វា ឯកមន្តំ ឋិតាយ ចតុត្ថា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៧២

“អលង្កតា សុវសនា, មាលិនី ចន្ទនុស្សទា;
ឯកិកា សយនេ សេតុ, យា តេ អម្ពេ អវាហរី”តិ។ – សា ឧត្តានត្ថាយេវ;

តាបសោ “តុម្ហេហិ អតិភារិយា សបថា កតា, អញ្ញេហិ អម្ពានិ ខាទិតានិ ភវិស្សន្តិ, គច្ឆថ ទានិ តុម្ហេ”តិ តា ឧយ្យោជេសិ។ សក្កោ ភេរវរូបារម្មណំ ទស្សេត្វា កូដតាបសំ តតោ បលាបេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កូដជដិលោ អយំ អម្ពគោបកោ មហល្លកោ អហោសិ, ចតស្សោ សេដ្ឋិធីតរោ ឯតាយេវ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

អម្ពជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៣៤៥] ៥. រាជកុម្ភជាតកវណ្ណនា

វនំ យទគ្គិ ទហតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ អលសភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សាវត្ថិវាសី កុលបុត្តោ សាសនេ ឧរំ ទត្វា បព្ពជិត្វាបិ អលសោ អហោសិ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាយោនិសោមនសិការវត្តបដិវត្តាទីហិ បរិពាហិរោ នីវរណាភិភូតោ។ និសិន្នដ្ឋានាទីសុ ឥរិយាបថេសុ តថា ឯវ ហោតិ។ តស្ស តំ អាលសិយភាវំ អារព្ភ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, អសុកោ នាម ភិក្ខុ ឯវរូបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា អាលសិយោ កុសីតោ នីវរណាភិភូតោ វិហរតី”តិ ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស អាលសិយោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អមច្ចរតនំ អហោសិ, ពារាណសិរាជា អាលសិយជាតិកោ អហោសិ។ ពោធិសត្តោ “រាជានំ បពោធេស្សាមី”តិ ឯកំ ឧបមំ ឧបធារេន្តោ វិចរតិ។ អថេកទិវសំ រាជា ឧយ្យានំ គន្ត្វា អមច្ចគណបរិវុតោ តត្ថ វិចរន្តោ ឯកំ រាជកុម្ភំ នាម អាលសិយំ បស្សិ។ តថារូបា កិរ អាលសិយា សកលទិវសំ គច្ឆន្តាបិ ឯកទ្វង្គុលមត្តមេវ គច្ឆន្តិ។ រាជា តំ ទិស្វា “វយស្ស កោ នាម សោ”តិ ពោធិសត្តំ បុច្ឆិ។ មហាសត្តោ “រាជកុម្ភោ នាមេស, មហារាជ, អាលសិយោ។ ឯវរូបោ ហិ សកលទិវសំ គច្ឆន្តោបិ ឯកង្គុលទ្វង្គុលមត្តមេវ គច្ឆតី”តិ វត្វា តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ “អម្ភោ, រាជកុម្ភ, តុម្ហាកំ ទន្ធគមនំ ឥមស្មិំ អរញ្ញេ ទាវគ្គិម្ហិ ឧដ្ឋិតេ កឹ ករោថា”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១៧៣.
“វនំ យទគ្គិ ទហតិ, បាវកោ កណ្ហវត្តនី;
កថំ ករោសិ បចលក, ឯវំ ទន្ធបរក្កមោ”តិ។

តត្ថ **យទគ្គី**តិ យទា អគ្គិ។ **បាវកោ កណ្ហវត្តនី**តិ អគ្គិនោ វេវចនំ។ **បចលកា**តិ តំ អាលបតិ។ សោ ហិ ចលន្តោ ចលន្តោ គច្ឆតិ, និច្ចំ វា បចលាយតិ, តស្មា “បចលកោ”តិ វុច្ចតិ។ **ទន្ធបរក្កមោ**តិ គរុវីរិយោ។

តំ សុត្វា រាជកុម្ភោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១៧៤.
“ពហូនិ រុក្ខឆិទ្ទានិ, បថព្យា វិវរានិ ច;
តានិ ចេ នាភិសម្ភោម, ហោតិ នោ កាលបរិយាយោ”តិ។

តស្សត្ថោ – បណ្ឌិត, អម្ហាកំ ឥតោ ឧត្តរិគមនំ នាម នត្ថិ។ ឥមស្មិំ បន អរញ្ញេ រុក្ខឆិទ្ទានិ បថវិយំ វិវរានិ ច ពហូនិ។ យទិ តានិ ន បាបុណាម, **ហោតិ នោ កាលបរិយាយោ**តិ មរណមេវ នោ ហោតីតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ឥតរា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៧៥.
“យោ ទន្ធកាលេ តរតិ, តរណីយេ ច ទន្ធតិ;
សុក្ខបណ្ណំវ អក្កម្ម, អត្ថំ ភញ្ជតិ អត្តនោ។

១៧៦.
“យោ ទន្ធកាលេ ទន្ធេតិ, តរណីយេ ច តារយិ;
សសីវ រត្តិំ វិភជំ, តស្សត្ថោ បរិបូរតី”តិ។

តត្ថ **ទន្ធកាលេ**តិ តេសំ តេសំ កម្មានំ សណិកំ កត្តព្ពកាលេ។ **តរតី**តិ តុរិតតុរិតោ វេគេន តានិ កម្មានិ ករោតិ។ **សុក្ខបណ្ណំវា**តិ យថា វាតាតបសុក្ខំ តាលបណ្ណំ ពលវា បុរិសោ អក្កមិត្វា ភញ្ជេយ្យ, តត្ថេវ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ ករេយ្យ, ឯវំ សោ អត្តនោ អត្ថំ វុទ្ធិំ ភញ្ជតិ។ **ទន្ធេតី**តិ ទន្ធយតិ ទន្ធកាតព្ពានិ កម្មានិ ទន្ធមេវ ករោតិ។ **តារយី**តិ តុរិតកាតព្ពានិ កម្មានិ តុរិតោវ ករោតិ។ **សសីវ រត្តិំ វិភជ**ន្តិ យថា ចន្ទោ ជុណ្ហបក្ខំ រត្តិំ ជោតយមានោ កាឡបក្ខរត្តិតោ រត្តិំ វិភជន្តោ ទិវសេ ទិវសេ បរិបូរតិ, ឯវំ តស្ស បុរិសស្ស អត្ថោ បរិបូរតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

រាជា ពោធិសត្តស្ស វចនំ សុត្វា តតោ បដ្ឋាយ អនលសោ ជាតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជកុម្ភោ អាលសិយភិក្ខុ អហោសិ, បណ្ឌិតាមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

រាជកុម្ភជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៣៤៦] ៦. កេសវជាតកវណ្ណនា

មនុស្សិន្ទំ ជហិត្វានាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ វិស្សាសភោជនំ អារព្ភ កថេសិ។ អនាថបិណ្ឌិកស្ស កិរ គេហេ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ និពទ្ធភត្តំ ហោតិ, គេហំ និច្ចកាលំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឱបានភូតំ កាសាវបជ្ជោតំ ឥសិវាតបដិវាតំ។ អថេកទិវសំ រាជា នគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ សេដ្ឋិនោ និវេសនេ ភិក្ខុសង្ឃំ ទិស្វា “អហម្បិ អរិយសង្ឃស្ស និពទ្ធំ ភិក្ខំ ទស្សាមី”តិ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ និពទ្ធំ ភិក្ខំ បដ្ឋបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ រាជនិវេសនេ និពទ្ធំ ភិក្ខា ទិយ្យតិ, តិវស្សិកគន្ធសាលិភោជនំ បណីតំ។ វិស្សាសេនបិ សិនេហេនបិ សហត្ថា ទាយកា នត្ថិ, រាជយុត្តេ ទាបេសិ។ ភិក្ខូ និសីទិត្វា ភុញ្ជិតុំ ន ឥច្ឆន្តិ, នានគ្គរសភត្តំ គហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកកុលំ គន្ត្វា តំ ភត្តំ តេសំ ទត្វា តេហិ ទិន្នំ លូខំ វា បណីតំ វា ភុញ្ជន្តិ។

អថេកទិវសំ រញ្ញោ ពហុំ ផលាផលំ អាហរឹសុ។ រាជា “សង្ឃស្ស ទេថា”តិ អាហ។ មនុស្សា ភត្តគ្គំ គន្ត្វា ឯកភិក្ខុម្បិ អទិស្វា “ឯកោ ភិក្ខុបិ នត្ថី”តិ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ “ននុ វេលាយេវ តាវា”តិ? “អាម, វេលា, ភិក្ខូ បន តុម្ហាកំ គេហេ ភត្តំ គហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ វិស្សាសិកានំ ឧបដ្ឋាកានំ គេហំ គន្ត្វា តេសំ ទត្វា តេហិ ទិន្នំ លូខំ វា បណីតំ វា ភុញ្ជន្តី”តិ។ រាជា “អម្ហាកំ ភត្តំ បណីតំ, កេន នុ ខោ ការណេន អភុត្វា អញ្ញំ ភុញ្ជន្តិ, សត្ថារំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បុច្ឆិ។ សត្ថា “មហារាជ, ភោជនំ នាម វិស្សាសបរមំ, តុម្ហាកំ គេហេ វិស្សាសំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា សិនេហេន ទាយកានំ អភាវា ភិក្ខូ ភត្តំ គហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ វិស្សាសិកដ្ឋានេ បរិភុញ្ជន្តិ។ មហារាជ, វិស្សាសសទិសោ អញ្ញោ រសោ នាម នត្ថិ, អវិស្សាសិកេន ទិន្នំ ចតុមធុរម្បិ ហិ វិស្សាសិកេន ទិន្នំ សាមាកភត្តំ ន អគ្ឃតិ។ បោរាណកបណ្ឌិតាបិ រោគេ ឧប្បន្នេ រញ្ញា បញ្ច វេជ្ជកុលានិ គហេត្វា ភេសជ្ជេ ការិតេបិ រោគេ អវូបសន្តេ វិស្សាសិកានំ សន្តិកំ គន្ត្វា អលោណកំ សាមាកនីវារយាគុញ្ចេវ ឧទកមត្តសិត្តំ អលោណកបណ្ណញ្ច បរិភុញ្ជិត្វា និរោគា ជាតា”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កាសិរដ្ឋេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ, “កប្បកុមារោ”តិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អបរភាគេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ តទា កេសវោ នាម តាបសោ បញ្ចហិ តាបសសតេហិ បរិវុតោ គណសត្ថា ហុត្វា ហិមវន្តេ វសតិ។ ពោធិសត្តោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បញ្ចន្នំ អន្តេវាសិកសតានំ ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ ហុត្វា វិហាសិ, កេសវតាបសស្ស ហិតជ្ឈាសយោ សសិនេហោ អហោសិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ អតិវិយ វិស្សាសិកា អហេសុំ។ អបរភាគេ កេសវោ តេ តាបសេ អាទាយ លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ មនុស្សបថំ គន្ត្វា ពារាណសឹ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ នគរំ ភិក្ខាយ បវិសិត្វា រាជទ្វារំ អគមាសិ។ រាជា ឥសិគណំ ទិស្វា បក្កោសាបេត្វា អន្តោនិវេសនេ ភោជេត្វា បដិញ្ញំ គហេត្វា ឧយ្យានេ វសាបេសិ។ អថ វស្សារត្តេ អតិក្កន្តេ កេសវោ រាជានំ អាបុច្ឆិ។ រាជា “ភន្តេ, តុម្ហេ មហល្លកា, អម្ហេ តាវ ឧបនិស្សាយ វសថ, ទហរតាបសេ ហិមវន្តំ បេសេថា”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ ជេដ្ឋន្តេវាសិកេន សទ្ធឹ តេ ហិមវន្តំ បេសេត្វា សយំ ឯកកោវ ឱហិយិ។ កប្បោ ហិមវន្តំ គន្ត្វា តាបសេហិ សទ្ធឹ វសិ។

កេសវោ កប្បេន វិនា វសន្តោ ឧក្កណ្ឋិត្វា តំ ទដ្ឋុកាមោ ហុត្វា និទ្ទំ ន លភតិ, តស្ស និទ្ទំ អលភន្តស្ស សម្មា អាហារោ ន បរិណាមំ គច្ឆតិ, លោហិតបក្ខន្ទិកា អហោសិ, ពាឡ្ហា វេទនា វត្តន្តិ។ រាជា បញ្ច វេជ្ជកុលានិ គហេត្វា តាបសំ បដិជគ្គិ, រោគោ ន វូបសម្មតិ។ កេសវោ រាជានំ អាហ “មហារាជ, កឹ មយ្ហំ មរណំ ឥច្ឆថ, ឧទាហុ អរោគភាវ”ន្តិ ? “អរោគភាវំ, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ មំ ហិមវន្តំ បេសេថា”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ រាជា នារទំ នាម អមច្ចំ បក្កោសាបេត្វា “នារទ, អម្ហាកំ ភទន្តំ គហេត្វា វនចរកេហិ សទ្ធឹ ហិមវន្តំ យាហី”តិ បេសេសិ។ នារទោ តំ តត្ថ នេត្វា បច្ចាគមាសិ។ កេសវស្សបិ កប្បំ ទិដ្ឋមត្តេយេវ ចេតសិករោគោ វូបសន្តោ, ឧក្កណ្ឋា បដិប្បស្សម្ភិ។ អថស្ស កប្បោ អលោណកេន អធូបនេន ឧទកមត្តសិត្តបណ្ណេន សទ្ធឹ សាមាកនីវារយាគុំ អទាសិ, តស្ស តង្ខណញ្ញេវ លោហិតបក្ខន្ទិកា បដិប្បស្សម្ភិ។

បុន រាជា នារទំ បេសេសិ “គច្ឆ កេសវស្ស តាបសស្ស បវត្តឹ ជានាហី”តិ។ សោ គន្ត្វា តំ អរោគំ ទិស្វា “ភន្តេ, ពារាណសិរាជា បញ្ច វេជ្ជកុលានិ គហេត្វា បដិជគ្គន្តោ តុម្ហេ អរោគេ កាតុំ នាសក្ខិ, កថំ តេ កប្បោ បដិជគ្គី”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១៧៧. “មនុស្សិន្ទំ ជហិត្វាន, សព្ពកាមសមិទ្ធិនំ;
កថំ នុ ភគវា កេសី, កប្បស្ស រមតិ អស្សមេ”តិ។

តត្ថ **មនុស្សិន្ទ**ន្តិ មនុស្សានំ ឥន្ទំ ពារាណសិរាជានំ។ **កថំ នុ ភគវា កេសី**តិ កេន នុ ខោ ឧបាយេន អយំ អម្ហាកំ ភគវា កេសវតាបសោ កប្បស្ស អស្សមេ រមតីតិ។

ឯវំ អញ្ញេហិ សទ្ធិំ សល្លបន្តោ វិយ កេសវស្ស អភិរតិការណំ បុច្ឆិ។ តំ សុត្វា កេសវោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១៧៨. "សាទូនិ រមណីយានិ, សន្តិ វក្ខា មនោរមា;
សុភាសិតានិ កប្បស្ស, នារទ រមយន្តិ ម"ន្តិ។

តត្ថ **វក្ខា**តិ រុក្ខា។ បាឡិយំ បន "រុក្ខា"ត្វេវ លិខិតំ។ **សុភាសិតានី**តិ កប្បេន កថិតានិ សុភាសិតានិ មំ រមយន្តីតិ អត្ថោ។

ឯវញ្ច បន វត្វា "ឯវំ មំ អភិរមាបេន្តោ កប្បោ អលោណកំ អធូបនំ ឧទកសិត្តបណ្ណមិស្សំ សាមាកនីវារយាគុំ បាយេសិ, តាយ មេ សរីរេ ព្យាធិ វូបសមិតោ, អរោគោ ជាតោម្ហី"តិ អាហ។ តំ សុត្វា នារទោ តតិយំ គាថមាហ –

១៧៩. "សាលីនំ ឱទនំ ភុញ្ជេ, សុចឹ មំសូបសេចនំ;
កថំ សាមាកនីវារំ, អលោណំ ឆាទយន្តិ ត"ន្តិ។

តត្ថ **ភុញ្ជេ**តិ ភុញ្ជសិ, អយមេវ វា បាឋោ។ **ឆាទយន្តី**តិ ឆាទយតិ បីណេតិ តោសេតិ។ គាថាពន្ធសុខត្ថំ បន អនុនាសិកោ កតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យោ ត្វំ សុចឹ មំសូបសេចនំ រាជកុលេ រាជារហំ សាលិភត្តំ ភុញ្ជសិ, តំ កថមិទំ សាមាកនីវារំ អលោណំ បីណេតិ តោសេតិ, កថំ តេ ឯតំ រុច្ចតីតិ។

តំ សុត្វា កេសវោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៨០. "សាទុំ វា យទិ វាសាទុំ, អប្បំ វា យទិ វា ពហុំ;
វិស្សត្ថោ យត្ថ ភុញ្ជេយ្យ, វិស្សាសបរមា រសា"តិ។

តត្ថ **យទិ វាសាទុ**ន្តិ យទិ វា អសាទុំ។ **វិស្សត្ថោ**តិ និរាសង្កោ វិស្សាសបត្តោ ហុត្វា។ **យត្ថ ភុញ្ជេយ្យា**តិ យស្មិំ និវេសនេ ឯវំ ភុញ្ជេយ្យ, តត្ថ ឯវំ ភុត្តំ យំកិញ្ចិ ភោជនំ សាទុមេវ។ កស្មា? យស្មា **វិស្សាសបរមា រសា**, វិស្សាសោ បរមោ ឧត្តមោ ឯតេសន្តិ វិស្សាសបរមា រសា។ វិស្សាសសទិសោ ហិ អញ្ញោ រសោ នាម នត្ថិ។ អវិស្សាសិកេន ហិ ទិន្នំ ចតុមធុរម្បិ វិស្សាសិកេន ទិន្នំ អម្ពិលកញ្ជិយំ ន អគ្ឃតីតិ។

នារទោ តស្ស វចនំ សុត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា "កេសវោ ឥទំ នាម កថេសី"តិ អាចិក្ខិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – "តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, នារទោ សារិបុត្តោ, កេសវោ ពកព្រហ្មា, កប្បោ បន អហមេវ អហោសិ"ន្តិ។

កេសវជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៣៤៧] ៧. អយកូដជាតកវណ្ណនា

សព្ពាយសន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ លោកត្ថចរិយំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **មហាកណ្ហជាតកេ** (ជា. ១.១២.៦១ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ ឧគ្គហិតសព្ពសិប្បោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជេ បតិដ្ឋាយ ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ តទា មនុស្សា ទេវមង្គលិកា ហុត្វា ពហូ អជេឡកាទយោ មារេត្វា ទេវតានំ ពលិកម្មំ ករោន្តិ។ ពោធិសត្តោ "បាណោ ន ហន្តព្ពោ"តិ ភេរិំ ចរាបេសិ។ យក្ខា ពលិកម្មំ អលភមានា ពោធិសត្តស្ស កុជ្ឈិត្វា ហិមវន្តេ យក្ខសមាគមំ គន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស មារណត្ថាយ ឯកំ កក្ខឡំ យក្ខំ បេសេសុំ។ សោ កណ្ណិកមត្តំ មហន្តំ អាទិត្តំ អយកូដំ គហេត្វា "ឥមិនា នំ បហរិត្វា មារេស្សាមី"តិ អាគន្ត្វា មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ ពោធិសត្តស្ស សយនមត្ថកេ អដ្ឋាសិ។ តស្មិំ ខណេ សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ អាវជ្ជមានោ តំ ការណំ ញត្វា ឥន្ទវជិរំ អាទាយ គន្ត្វា យក្ខស្ស ឧបរិ អដ្ឋាសិ។ ពោធិសត្តោ យក្ខំ ទិស្វា "កឹ នុ ខោ ឯស មំ រក្ខមានោ ឋិតោ, ឧទាហុ មារេតុកាមោ"តិ តេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៨១.‘សព្ពាយសំ កូដមតិប្បមាណំ, បគ្គយ្ហ យោ តិដ្ឋសិ អន្តលិក្ខេ;
រក្ខាយ មេ ត្វំ វិហិតោ នុសជ្ជ, ឧទាហុ មេ ចេតយសេ វធាយា’’តិ។

តត្ថ **វិហិតោ នុសជ្ជា**តិ វិហិតោ នុ អសិ អជ្ជ។

ពោធិសត្តោ បន យក្ខមេវ បស្សតិ, ន សក្កំ។ យក្ខោ សក្កស្ស ភយេន ពោធិសត្តំ បហរិតុំ ន សក្កោតិ។ សោ ពោធិសត្តស្ស កថំ សុត្វា “មហារាជ, នាហំ តវ រក្ខណត្ថាយ ឋិតោ, ឥមិនា បន ជលិតេន អយកូដេន បហរិត្វា តំ មារេស្សាមីតិ អាគតោម្ហិ, សក្កស្ស ភយេន តំ បហរិតុំ ន សក្កោមី’’តិ ឯតមត្ថំ ទីបេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១៨២.“ទូតោ អហំ រាជិធ រក្ខសានំ, វធាយ តុយ្ហំ បហិតោហមស្មិ;
ឥន្ទោ ច តំ រក្ខតិ ទេវរាជា, តេនុត្តមង្គំ ន តេ ផាលយាមី’’តិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ឥតរា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៨៣.“សចេ ច មំ រក្ខតិ ទេវរាជា, ទេវានមិន្ទោ មឃវា សុជម្បតិ;
កាមំ បិសាចា វិនទន្តុ សព្ពេ, ន សន្តសេ រក្ខសិយា បជាយ។

១៨៤.“កាមំ កន្ទន្តុ កុម្ភណ្ឌា, សព្ពេ បំសុបិសាចកា;
នាលំ បិសាចា យុទ្ធាយ, មហតី សា វិភីសិកា’’តិ។

តត្ថ **រក្ខសិយា បជាយា**តិ រក្ខសិសង្ខាតាយ បជាយ, រក្ខសសត្តានន្តិ អត្ថោ។ **កុម្ភណ្ឌា**តិ កុម្ភមត្តរហស្សង្គា មហោទរា យក្ខា។ **បំសុបិសាចកា**តិ សង្ការដ្ឋានេ បិសាចា។ **នាល**ន្តិ បិសាចា នាម មយា សទ្ធឹ យុទ្ធាយ ន សមត្ថា។ **មហតី សា វិភីសិកា**តិ យំ បនេតេ យក្ខា សន្និបតិត្វា វិភីសិកំ ទស្សេន្តិ, សា មហតី វិភីសិកា ភយការណទស្សនមត្តមេវ មយ្ហំ, ន បនាហំ ភាយាមីតិ អត្ថោ។

សក្កោ យក្ខំ បលាបេត្វា មហាសត្តំ ឱវទិត្វា “មា ភាយិ, មហារាជ, ឥតោ បដ្ឋាយ តវ រក្ខា មមាយត្តា’’តិ វត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សក្កោ អនុរុទ្ធោ អហោសិ, ពារាណសិរាជា អហមេវ អហោសិ’’ន្តិ។

អយកូដជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៣៤៨] ៨. អរញ្ញជាតកវណ្ណនា

អរញ្ញា គាមមាគម្មាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ថុល្លកុមារិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **ចូឡនារទកស្សបជាតកេ** (ជា. ១.១៣.៤០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ ឧគ្គហិតសិប្បោ ភរិយាយ កាលកតាយ បុត្តំ គហេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ វសន្តោ បុត្តំ អស្សមបទេ ឋបេត្វា ផលាផលត្ថាយ គច្ឆតិ។ តទា ចោរេសុ បច្ចន្តគាមំ បហរិត្វា ករមរេ គហេត្វា គច្ឆន្តេសុ ឯកា កុមារិកា បលាយិត្វា តំ អស្សមបទំ បត្វា តាបសកុមារំ បលោភេត្វា សីលវិនាសំ បាបេត្វា “ឯហិ គច្ឆាមា’’តិ អាហ។ “បិតា តាវ មេ អាគច្ឆតុ, តំ បស្សិត្វា គមិស្សាមី’’តិ។ “តេន ហិ ទិស្វា អាគច្ឆា’’តិ និក្ខមិត្វា អន្តរាមគ្គេ និសីទិ។ តាបសកុមារោ បិតរិ អាគតេ បឋមំ គាថមាហ –

១៨៥.“អរញ្ញា គាមមាគម្ម, កីសីលំ កីវតំ អហំ;
បុរិសំ តាត សេវេយ្យំ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ’’តិ។

តត្ថ **អរញ្ញា គាមមាគម្មា**តិ តាត អហំ ឥតោ អរញ្ញតោ មនុស្សបថំ វសនត្ថាយ គតោ វសនគាមំ បត្វា កីការោមីតិ។

អថស្ស បិតា ឱវាទំ ទទន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១៨៦.“យោ តំ វិស្សាសយេ តាត, វិស្សាសញ្ច ខមេយ្យ តេ;

សុស្សូសី ច តិតិក្ខី ច, តំ ភជេហិ ឥតោ គតោ។

១៨៧. “យស្ស កាយេន វាចាយ, មនសា នត្ថិ ទុក្កដំ;
ឱរសីវ បតិដ្ឋាយ, តំ ភជេហិ ឥតោ គតោ។

១៨៨. “ហលិទ្ទិរាគំ កបិចិត្តំ, បុរិសំ រាគវិរាគិនំ;
តាទិសំ តាត មា សេវិ, និម្មនុស្សម្បិ ចេ សិយា”តិ។

តត្ថ **យោ តំ វិស្សាសយេ**តិ យោ បុរិសោ តំ វិស្សាសេយ្យ ន បរិសង្កេយ្យ។ **វិស្សាសញ្ច ខមេយ្យ តេ**តិ យោ ច អត្តនិ កយិរមានំ តវ វិស្សាសំ បត្តោ និរាសង្កោ តំ ខមេយ្យ។ **សុស្សូសី**តិ យោ ច តវ វិស្សាសវចនំ សោតុមិច្ឆតិ។ **តិតិក្ខី**តិ យោ ច តយា កតំ អបរាធំ ខមតិ។ **តំ ភជេហី**តិ តំ បុរិសំ ភជេយ្យាសិ បយិរុបាសេយ្យាសិ។ **ឱរសីវ បតិដ្ឋាយា**តិ យថា តស្ស ឱរសិ បតិដ្ឋាយ វឌ្ឍិតោ ឱរសបុត្តោ ត្វម្បិ តាទិសោ ឱរសិ បតិដ្ឋិតបុត្តោ វិយ ហុត្វា ឯវរូបំ បុរិសំ ភជេយ្យាសីតិ អត្ថោ។

ហលិទ្ទិរាគន្តិ ហលិទ្ទិរាគសទិសំ អថិរចិត្តំ។ **កបិចិត្ត**ន្តិ លហុបរិវត្តិតាយ មក្កដចិត្តំ។ **រាគវិរាគិន**ន្តិ មុហុត្តេនេវ រជ្ជនវិរជ្ជនសភាវំ។ **និម្មនុស្សម្បិ ចេ សិយា**តិ សចេបិ សកលំ ជម្ពុទីបតលំ កាយទុច្ចរិតាទិវិរហិតស្ស មនុស្សស្ស អភាវេន និម្មនុស្សំ សិយា , តថាបិ, តាត, តាទិសំ លហុចិត្តំ មា សេវិ, សព្ពម្បិ មនុស្សបថំ វិចិនិត្វា ហេដ្ឋា វុត្តគុណសម្បន្នមេវ ភជេយ្យាសីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា តាបសកុមារោ “អហំ, តាត, ឥមេហិ គុណេហិ សមន្នាគតំ បុរិសំ កត្ថ លភិស្សាមិ, ន គច្ឆាមិ, តុម្ហាកញ្ញេវ សន្តិកេ វសិស្សាមី”តិ វត្វា និវត្តិ។ អថស្ស បិតា កសិណបរិកម្មំ អាចិក្ខិ។ ឧភោបិ អបរិហីនជ្ឈានា ព្រហ្មលោកបរាយណា អហេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បុត្តោ ច កុមារិកា ច ឯតេយេវ អហេសុំ, បិតា តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

អរញ្ញជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៣៤៩] ៩. សន្ធិភេទជាតកវណ្ណនា

នេវ ឥត្ថីសុ សាមញ្ញន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បេសុញ្ញសិក្ខាបទំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកស្មិំ កិរ សមយេ សត្ថា “ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរន្តី”តិ សុត្វា តេ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូនំ ភណ្ឌនជាតានំ កលហជាតានំ វិវាទាបន្នានំ បេសុញ្ញំ ឧបសំហរថ, តេន អនុប្បន្នានិ ចេវ ភណ្ឌនានិ ឧប្បជ្ជន្តិ, ឧប្បន្នានិ ច ភិយ្យោភាវាយ សំវត្តន្តី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ច”ន្តិ វុត្តេ តេ ភិក្ខូ គរហិត្វា “ភិក្ខវេ, បិសុណា វាចា នាម តិខិណសត្តិបហារសទិសា, ទឡ្ហោ វិស្សាសោបិ តាយ ខិប្បំ ភិជ្ជតិ, តញ្ច បន គហេត្វា អត្តនោ មេត្តិភិន្ទនកជនោ សីហឧសភសទិសោ ហោតី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស បុត្តោ ហុត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ ឧគ្គហិតសិប្បោ បិតុ អច្ចយេន ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ឯកោ គោបាលកោ អរញ្ញេ គោកុលេសុ គាវោ បដិជគ្គិត្វា អាគច្ឆន្តោ ឯកំ គព្ភិនី អសល្លក្ខេត្វា បហាយ អាគតោ។ តស្សា ឯកាយ សីហិយា សទ្ធិំ វិស្សាសោ ឧប្បជ្ជិ។ តា ឧភោបិ ទឡ្ហមិត្តា ហុត្វា ឯកតោ វិចរន្តិ។ អបរភាគេ គាវី វច្ឆកំ, សីហី សីហបោតកំ វិជាយិ។ តេ ឧភោបិ ជនា កុលេន អាគតមេត្តិយា ទឡ្ហមិត្តា ហុត្វា ឯកតោ វិចរន្តិ ។ អថេកោ វនចរកោ អរញ្ញំ បវិសិត្វា តេសំ វិស្សាសំ ទិស្វា អរញ្ញេ ឧប្បជ្ជនកភណ្ឌំ អាទាយ ពារាណសី គន្ត្វា រញ្ញោ ទត្វា “អបិ តេ, សម្ម, កិញ្ចិ អរញ្ញេ អច្ឆរិយំ ទិដ្ឋបុព្ព”ន្តិ រញ្ញា បុដ្ឋោ “ទេវ, អញ្ញំ កិញ្ចិ ន បស្សាមិ, ឯកំ បន សីហញ្ច ឧសភញ្ច អញ្ញមញ្ញំ វិស្សាសិកេ ឯកតោ វិចរន្តេ អទ្ទស”ន្តិ អាហ។ “ឯតេសំ តតិយេ ឧប្បន្នេ ភយំ ភវិស្សតិ, យទា តេសំ តតិយំ បស្សតិ, អថ មេ អាចិក្ខេយ្យាសី”តិ។ “សាធុ, ទេវា”តិ។

វនចរកេ បន ពារាណសី គតេ ឯកោ សិង្គាលោ សីហញ្ច ឧសភញ្ច ឧបដ្ឋហិ។ វនចរកោ អរញ្ញំ គន្ត្វា តំ ទិស្វា “តតិយស្ស ឧប្បន្នភាវំ រញ្ញោ កថេស្សាមី”តិ នគរំ គតោ។ សិង្គាលោ ចិន្តេសិ “មយា ឋបេត្វា សីហមំសញ្ច ឧសភមំសញ្ច អញ្ញំ អខាទិតបុព្ពំ នាម នត្ថិ, ឥមេ ភិន្ទិត្វា ឥមេសំ មំសំ ខាទិស្សាមី”តិ។ សោ “អយំ តំ ឯវំ វទតិ, អយំ តំ ឯវំ វទតី”តិ ឧភោបិ តេ អញ្ញមញ្ញំ ភិន្ទិត្វា ន ចិរស្សេវ កលហំ ការេត្វា មរណាការប្បត្តេ អកាសិ។ វនចរកោបិ គន្ត្វា រញ្ញោ “តេសំ, ទេវ, តតិយោ ឧប្បន្នោ”តិ អាហ។ “កោ សោ”តិ? “សិង្គាលោ, ទេវា”តិ។ រាជា

“សោ ឧភោ មិត្តេ ភិន្ទិត្វា មារាបេស្សតិ, មយំ តេសំ មតកាលេ សម្បាបុណិស្សាមា”តិ វត្វា រថំ អភិរុយ្ហ វនេចរកេន មគ្គទេសកេន គច្ឆន្តោ តេសុ អញ្ញមញ្ញំ កលហំ កត្វា ជីវិតក្ខយំ បត្តេសុ សម្បាបុណិ។ សិង្គាលោ បន ហដ្ឋតុដ្ឋោ ឯកវារំ សីហស្ស មំសំ ខាទតិ, ឯកវារំ ឧសភស្ស មំសំ ខាទតិ។ រាជា តេ ឧភោបិ ជីវិតក្ខយប្បត្តេ ទិស្វា រថេ ឋិតោវ សារថិនា សទ្ធឹ សល្លបន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៨៩. “នេវ ឥត្ថីសុ សាមញ្ញំ, នាបិ ភក្ខេសុ សារថិ;
អថស្ស សន្ធិភេទស្ស, បស្ស យាវ សុចិន្តិតំ។

១៩០. “អសិ តិក្ខោវ មំសម្ហិ, បេសុញ្ញំ បរិវត្តតិ;
យត្ថូសភញ្ច សីហញ្ច, ភក្ខយន្តិ មិគាធមា។

១៩១. “ឥមំ សោ សយនំ សេតិ, យមិមំ បស្សសិ សារថិ;
យោ វាចំ សន្ធិភេទស្ស, បិសុណស្ស និពោធតិ។

១៩២. “តេ ជនា សុខមេធន្តិ, នរា សគ្គគតារិវ;
យេ វាចំ សន្ធិភេទស្ស, នាវពោធន្តិ សារថី”តិ។

តត្ថ **នេវ ឥត្ថីសូ**តិ សម្ម សារថិ, ឥមេសំ ទ្វិន្នំ ជនានំ នេវ ឥត្ថីសុ សាមញ្ញំ អត្ថិ ន , ភក្ខេសុបិ។ អញ្ញមេវ ហិ ឥត្ថឹ សីហោ សេវតិ, អញ្ញំ ឧសភោ, អញ្ញំ ភក្ខំ សីហោ ខាទតិ, អញ្ញំ ឧសភោតិ អត្ថោ។ **អថស្សា**តិ ឯវំ កលហការណេ អវិជ្ជមានេបិ អថ ឥមស្ស មិត្តសន្ធិភេទកស្ស ទុដ្ឋសិង្គាលស្ស “ឧភិន្នំ មំសំ ខាទិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឥមេ មារេន្តស្ស **បស្ស យាវ សុចិន្តិតំ,** សុចិន្តិតំ ជាតន្តិ អធិប្បាយោ។ **យត្ថា**តិ យស្មឹ បេសុញ្ញេ បរិវត្តមានេ។ ឧសភញ្ច សីហញ្ច មិគាធមា សិង្គាលា ខាទន្តិ, តំ បេសុញ្ញំ មំសម្ហិ តិខិណោ អសិ វិយ មិត្តភាវំ ឆិន្ទន្តមេវ បរិវត្តតីតិ ទីបេតិ។

យមិមំ បស្សសីតិ សម្ម សារថិ, យំ ឥមំ បស្សសិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ មតសយនំ, អញ្ញោបិ យោ បុគ្គលោ សន្ធិភេទស្ស បិសុណស្ស បិសុណវាចំ និពោធតិ គណ្ហាតិ, សោ ឥមំ សយនំ សេតិ, ឯវមេវ មរតីតិ ទស្សេតិ។ **សុខមេធន្តី**តិ សុខំ វិន្ទន្តិ លភន្តិ។ **នរា សគ្គគតារិវា**តិ សគ្គគតា ទិព្ពភោគសមង្គិនោ នរា វិយ តេ សុខំ វិន្ទន្តិ។ **នាវពោធន្តី**តិ ន សារតោ បច្ចេន្តិ, តាទិសំ បន វចនំ សុត្វា ចោទេត្វា សារេត្វា មេត្តឹ អភិន្ទិត្វា បាកតិកាវ ហោន្តីតិ។

រាជា ឥមា គាថា ភាសិត្វា សីហស្ស កេសរចម្មនខទាឋា គាហាបេត្វា នគរមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ពារាណសិរាជា អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សន្ធិភេទជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៣៥០] ១០. ទេវតាបញ្ហជាតកវណ្ណនា

ហន្តិ ហត្ថេហិ បាទេហីតិ អយំ ទេវតាបុច្ឆា **ឧមង្គជាតកេ** (ជា. ២.២២.៥៩០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

ទេវតាបញ្ហជាតកវណ្ណនា ទសមា។

ចូឡកុណាលវគ្គោ បញ្ចមោ។

ជាតកុទ្ទានំ –

កាលិង្គោ អស្សារោហោ ច, ឯករាជា ច ទទ្ទរោ;
សីលវីមំសសុជាតា, បលាសោ សកុណោ ឆវោ;
សេយ្យោតិ ទស ជាតកា។

បុចិមន្ទោ កស្សបោ ច, ខន្តិវាទី លោហកុម្ភិ;
សព្ពមំសលាភី សសោ, មតារោទកណវេរោ;
តិត្តិរោ សុច្ចជោ ទស។

កុដិទូសោ ទុទ្ទភាយោ, ព្រហ្មទត្តចម្មសាដកោ;
គោធរាជា ច កក្ការុ, កាកវតី ននុ សោចិយោ;
កាឡពាហុ សីលវីមំសោ ទស។

កោកាលិកោ រថលដ្ឋិ, បក្កគោធរាជោវាទា;
ជម្ពុកព្រហាឆត្តោ ច, បីឋថុសា ច ពាវេរុ;
វិសយ្ហសេដ្ឋិ ទសធា។

កិន្នរីវានរកុន្តិនី, អម្ពហារី គជកុម្ភោ;
កេសវាយកូដារញ្ញំ, សន្ធិភេទោ ទេវតាបញ្ហោ។

វគ្គុទ្ទានំ –

កាលិង្គោ បុចិមន្ទោ ច, កុដិទូសកកោកិលា;
ចូឡកុណាលវគ្គោតិ, បញ្ចវគ្គា ចតុក្កម្ហិ;
ហោន្តិ បញ្ញាស ជាតកា។

ចតុក្កនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បញ្ចកនិបាតោ

១. មណិកុណ្ឌលវគ្គោ

[៣៥១] ១. មណិកុណ្ឌលជាតកវណ្ណនា

ជីនោ រថស្សំ មណិកុណ្ឌលេ ចាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ អន្តេបុរេ សព្ពត្ថសាធកំ បទុដ្ឋាមច្ចំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា វិត្ថារិតមេវ។ ឥធ បន ពោធិសត្តោ ពារាណសិរាជា អហោសិ។ បទុដ្ឋាមច្ចោ កោសលរាជានំ អានេត្វា កាសិរជ្ជំ គាហាបេត្វា ពារាណសិរាជានំ ពន្ធាបេត្វា ពន្ធនាគារេ បក្ខិបាបេសិ។ រាជា ឈានំ ឧប្បាទេត្វា អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិ, ចោររញ្ញោ សរីរេ ឌាហោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ ពារាណសិរាជានំ ឧបសង្កមិត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១. “ជីនោ រថស្សំ មណិកុណ្ឌលេ ច, បុត្តេ ច ទារេ ច តថេវ ជីនោ;
សព្ពេសុ ភោគេសុ អសេសកេសុ, កស្មា ន សន្តប្បសិ សោកកាលេ”តិ។

តត្ថ **ជីនោ រថស្សំ មណិកុណ្ឌលេ ចា**តិ មហារាជ, តុំ រថញ្ច អស្សញ្ច មណិកុណ្ឌលានិ ច ជីនោ, “ជីនោ រថស្សេ ច មណិកុណ្ឌលេ ចា”តិបិ បាឋោ។ **អសេសកេសូ**តិ និស្សេសកេសុ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២. “បុព្ពេវ មច្ចំ វិជហន្តិ ភោគា, មច្ចោ វា តេ បុព្ពតរំ ជហាតិ;
អសស្សតា ភោគិនោ កាមកាមិ, តស្មា ន សោចាមហំ សោកកាលេ។

៣. “ឧទេតិ អាបូរតិ វេតិ ចន្ទោ, អត្ថំ តបេត្វាន បលេតិ សូរិយោ;
វិទិតា មយា សត្តុក លោកធម្មា, តស្មា ន សោចាមហំ សោកកាលេ”តិ។

តត្ថ **បុព្ពេវ មច្ច**ន្តិ មច្ចំ វា ភោគា បុព្ពេវ បឋមតរញ្ញេវ វិជហន្តិ, មច្ចោ វា តេ ភោគេ បុព្ពតរំ ជហាតិ។ **កាមកាមី**តិ ចោររាជានំ អាលបតិ។ អម្ភោ, កាមេ កាមយមាន កាមកាមិ ភោគិនោ នាម លោកេ អសស្សតា, ភោគេសុ វា នដ្ឋេសុ ជីវមានាវ អភោគិនោ ហោន្តិ, ភោគេ វា បហាយ សយំ នស្សន្តិ, តស្មា អហំ មហាជនស្ស សោកកាលេបិ ន សោចាមីតិ អត្ថោ។ **វិទិតា មយា សត្តុក លោកធម្មា**តិ ចោររាជានំ អាលបតិ។ អម្ភោ, សត្តុក, មយា លាភោ អលាភោ យសោ អយសោតិអាទយោ លោកធម្មា វិទិតា។ យថេវ ហិ ចន្ទោ ឧទេតិ ច បូរតិ ច បុន ច ខីយតិ, យថា ច សូរិយោ អន្ធការំ វិធមន្តោ មហន្តំ អាលោកំ តបេត្វាន បុន សាយំ អត្ថំ បលេតិ អត្ថំ គច្ឆតិ ន ទិស្សតិ, ឯវមេវ ភោគា ឧប្បជ្ជន្តិ ច នស្សន្តិ ច, តត្ថ កឹ សោកេន, តស្មា ន សោចាមីតិ អត្ថោ។

ឯវំ មហាសត្តោ ចោររញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា ឥទានិ តមេវ ចោរំ គរហន្តោ អាហ –

៤. “អលសោ គិហី កាមភោគី ន សាធុ, អសញ្ញតោ បព្ពជិតោ ន សាធុ;
រាជា ន សាធុ អនិសម្មការី, យោ បណ្ឌិតោ កោធនោ តំ ន សាធុ។

៥. “និសម្ម ខត្តិយោ កយិរា, នានិសម្ម ទិសម្បតិ;
និសម្មការិនោ រាជ, យសោ កិត្តិ ច វឌ្ឍតី”តិ។

ឥមា បន ទ្វេ គាថា ហេដ្ឋា វិត្ថារិតាយេវ។ ចោររាជា ពោធិសត្តំ ខមាបេត្វា រជ្ជំ បដិច្ឆាបេត្វា អត្តនោ ជនបទមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កោសលរាជា អានន្ទោ អហោសិ, ពារាណសិរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មណិកុណ្ឌលជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៣៥២] ២. សុជាតជាតកវណ្ណនា

កឹ នុ សន្តរមានោវាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មតបិតិកំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ បិតរិ មតេ បរិទេវមានោ វិចរតិ, សោកំ វិនោទេតុំ ន សក្កោតិ។ អថ សត្ថា តស្ស សោតាបត្តិផលូបនិស្សយំ ទិស្វា សាវត្ថិំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាសមណំ អាទាយ តស្ស គេហំ គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសិន្នោ តំ វន្ទិត្វា និសិន្នំ “កឹ,

ឧបាសក, សោចសី”តិ វត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “អាវុសោ, បោរាណកបណ្ឌិតា បណ្ឌិតានំ វចនំ សុត្វា បិតរិ កាលកតេ ន សោចិំសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កុដុម្ពិកគេហេ និព្ពត្តិ, “សុជាតកុមារោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ តស្ស វយប្បត្តស្ស បិតាមហោ កាលមកាសិ។ អថស្ស បិតា បិតុ កាលកិរិយតោ បដ្ឋាយ សោកសមប្បិតោ អាឡាហនំ គន្ត្វា អាឡាហនតោ អដ្ឋីនិ អាហរិត្វា អត្តនោ អារាមេ មត្តិកាថូបំ កត្វា តានិ តត្ថ និទហិត្វា គតគតវេលាយ ថូបំ បុប្ផេហិ បូជេត្វា ចេតិយំ អាវិជ្ឈន្តោ បរិទេវតិ, នេវ ន្ហាយតិ ន លិម្បតិ ន ភុញ្ជតិ ន កម្មន្តេ វិចារេតិ។ តំ ទិស្វា ពោធិសត្តោ “បិតា មេ អយ្យកស្ស មតកាលតោ បដ្ឋាយ សោកាភិភូតោ ចរតិ, ឋបេត្វា បន មំ អញ្ញោ ឯតំ សញ្ញាបេតុំ ន សក្កោតិ, ឯកេន នំ ឧបាយេន និស្សោកំ ករិស្សាមី”តិ ពហិគាមេ ឯកំ មតគោណំ ទិស្វា តិណញ្ច បានីយញ្ច អាហរិត្វា តស្ស បុរតោ ឋបេត្វា “ខាទ, ខាទ, បិវ, បិវា”តិ អាហ។ អាគតាគតា នំ ទិស្វា “សម្ម សុជាត, កឹ ឧម្មត្តកោសិ, មតគោណស្ស តិណោទកំ ទេសី”តិ វទន្តិ។ សោ ន កិញ្ចិ បដិវទតិ។ អថស្ស បិតុ សន្តិកំ គន្ត្វា “បុត្តោ តេ ឧម្មត្តកោ ជាតោ, មតគោណស្ស តិណោទកំ ទេតី”តិ អាហំសុ។ តំ សុត្វា កុដុម្ពិកស្ស បិតុសោកោ អបគតោ, បុត្តសោកោ បតិដ្ឋិតោ។ សោ វេគេនាគន្ត្វា “ននុ ត្វំ, តាត សុជាត, បណ្ឌិតោសិ, កឹការណា មតគោណស្ស តិណោទកំ ទេសី”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៦. “កឹ នុ សន្តរមានោវ, លាយិត្វា ហរិតំ តិណំ;
ខាទ ខាទាតិ លបសិ, គតសត្តំ ជរគ្គវំ។

៧. “ន ហិ អន្នេន បានេន, មតោ គោណោ សមុដ្ឋហេ;
ត្វញ្ច តុច្ឆំ វិលបសិ, យថា តំ ទុម្មតី តថា”តិ។

តត្ថ **សន្តរមានោវា**តិ តុរិតោ វិយ ហុត្វា។ **លាយិត្វា**តិ លុនិត្វា។ **លបសី**តិ វិលបសិ។ **គតសត្តំ ជរគ្គវ**ន្តិ វិគតជីវិតំ ជិណ្ណគោណំ។ **យថា ត**ន្តិ ឯត្ថ **ត**ន្តិ និបាតមត្តំ, យថា ទុម្មតិ អប្បបញ្ញោ វិលបេយ្យ, តថា ត្វំ តុច្ឆំ វិលបសីតិ។

តតោ ពោធិសត្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨. “តថេវ តិដ្ឋតិ សីសំ, ហត្ថបាទា ច វាលធិ;
សោតា តថេវ តិដ្ឋន្តិ, មញ្ញេ គោណោ សមុដ្ឋហេ។

៩. “នេវយ្យកស្ស សីសញ្ច, ហត្ថបាទា ច ទិស្សរេ;
រុទំ មត្តិកថូបស្មិំ, ននុ ត្វញ្ញេវ ទុម្មតី”តិ។

តត្ថ **តថេវា**តិ យថា បុព្ពេ ឋិតំ, តថេវ តិដ្ឋតិ។ **មញ្ញេ**តិ ឯតេសំ សីសាទីនំ តថេវ ឋិតត្តា អយំ គោណោ សមុដ្ឋហេយ្យាតិ មញ្ញាមិ។ **នេវយ្យកស្ស សីសញ្ចា**តិ អយ្យកស្ស បន សីសញ្ច ហត្ថបាទា ច ន ទិស្សន្តិ។ “បិដ្ឋិបាទា ន ទិស្សរេ”តិបិ បាឋោ។ **ននុ ត្វញ្ញេវ ទុម្មតី**តិ អហំ តាវ សីសាទីនិ បស្សន្តោ ឯវំ ករោមិ, ត្វំ បន ន កិញ្ចិ បស្សសិ, ឈាបិតដ្ឋានតោ អដ្ឋីនិ អាហរិត្វា មត្តិកាថូបំ កត្វា បរិទេវសិ។ ឥតិ មំ បដិច្ច សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេន ននុ ត្វញ្ញេវ ទុម្មតិ។ ភិជ្ជនធម្មា នាម សង្ខារា ភិជ្ជន្តិ, តត្ថ កា បរិទេវនាតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តស្ស បិតា “មម បុត្តោ បណ្ឌិតោ ឥធលោកបរលោកកិច្ចំ ជានាតិ, មម សញ្ញាបនត្ថាយ ឯតំ កម្មំ អកាសី”តិ ចិន្តេត្វា “តាត សុជាតបណ្ឌិត, ‘សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា’តិ មេ ញាតា, ឥតោ បដ្ឋាយ ន សោចិស្សាមិ, បិតុសោកហរណកបុត្តេន នាម តាទិសេន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា បុត្តស្ស ថុតឹ ករោន្តោ អាហ –

១០. “អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, ឃតសិត្តំវ បាវកំ;
វារិនា វិយ ឱសិញ្ចំ, សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរំ។

១១. “អព្ពហី វត មេ សល្លំ, យមាសិ ហទយស្សិតំ;
យោ មេ សោកបរេតស្ស, បិតុសោកំ អបានុទិ។

១២. “សោហំ អព្ពូឡ្ហសល្លោស្មិ, វីតសោកោ អនាវិលោ;
ន សោចាមិ ន រោទាមិ, តវ សុត្វាន មាណវ។

១៣. “ឯវំ ករោន្តិ សប្បញ្ញា, យេ ហោន្តិ អនុកម្បកា;

វិនិវត្តេន្តិ សោកម្ហា, សុជាតោ បិតរំ យថា”តិ។

តត្ថ **និព្ពាបយេ**តិ និព្ពាបយិ។ **ទរន្តិ** សោកទរថំ។ **សុជាតោ បិតរំ យថា**តិ យថា មម បុត្តោ សុជាតោ មំ បិតរំ សមានំ អត្តនោ សប្បញ្ញតាយ សោកម្ហា វិនិវត្តយិ, ឯវំ អញ្ញេបិ សប្បញ្ញា សោកម្ហា វិនិវត្តយន្តីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ កុដុម្ពិកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា សុជាតោ អហមេវ អហោសិន្តិ។

សុជាតជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣៥៣] ៣. វេនសាខជាតកវណ្ណនា

នយិទំ និច្ចំ ភវិតព្ពន្តិ ឥទំ សត្ថា ភគ្គេសុ សំសុមារគិរំ និស្សាយ ភេសកឡាវនេ វិហរន្តោ ពោធិរាជកុមារំ អារព្ភ កថេសិ។ ពោធិរាជកុមារោ នាម ឧទេនស្ស រញ្ញោ បុត្តោ តស្មិំ កាលេ សំសុមារគិរេ វសន្តោ ឯកំ បរិយោទាតសិប្បំ វឌ្ឍកិំ បក្កោសាបេត្វា អញ្ញេហិ រាជូហិ អសទិសំ កត្វា កោកនទំ នាម បាសាទំ ការាបេសិ។ ការាបេត្វា ច បន “អយំ វឌ្ឍកី អញ្ញស្សបិ រញ្ញោ ឯវរូបំ បាសាទំ ករេយ្យា”តិ មច្ឆរាយន្តោ តស្ស អក្ខីនិ ឧប្បាដាបេសិ។ តេនស្ស អក្ខីនំ ឧប្បាដិតភាវោ ភិក្ខុសង្ឃេ បាកដោ ជាតោ។ តស្មា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ពោធិរាជកុមារោ កិរ តថារូបស្ស វឌ្ឍកិនោ អក្ខីនិ ឧប្បាដាបេសិ, អហោ កក្ខឡោ ផរុសោ សាហសិកោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស កក្ខឡោ ផរុសោ សាហសិកោវ។ ន កេវលញ្ច ឥទានេវ, បុព្ពេបេស ខត្តិយសហស្សានំ អក្ខីនិ ឧប្បាដាបេត្វា មារេត្វា តេសំ មំសេន ពលិកម្មំ ការេសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តក្កសិលាយំ ទិសាបាមោក្ខោ អាចរិយោ អហោសិ។ ជម្ពុទីបតលេ ខត្តិយមាណវា ព្រាហ្មណមាណវា ច តស្សេវ សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហឹសុ។ ពារាណសិរញ្ញោ បុត្តោ ព្រហ្មទត្តកុមារោ នាម តស្ស សន្តិកេ តយោ វេទេ ឧគ្គណ្ហិ។ សោ បន បកតិយាបិ កក្ខឡោ ផរុសោ សាហសិកោ អហោសិ។ ពោធិសត្តោ អង្គវិជ្ជាវសេន តស្ស កក្ខឡផរុសសាហសិកភាវំ ញត្វា “តាត, ត្វំ កក្ខឡោ ផរុសោ សាហសិកោ, ផរុសេន នាម លទ្ធំ ឥស្សរិយំ អចិរដ្ឋិតិកំ ហោតិ, សោ ឥស្សរិយេ វិនដ្ឋេ ភិន្ននាវោ វិយ សមុទ្ទេ បតិដ្ឋំ ន លភតិ, តស្មា មា ឯវរូបោ អហោសី”តិ តំ ឱវទន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៤. “នយិទំ និច្ចំ ភវិតព្ពំ ព្រហ្មទត្ត, ខេមំ សុភិក្ខំ សុខតា ច កាយេ;
អត្ថច្ចយេ មា អហុ សម្បមូឡ្ហោ, ភិន្នប្លវោ សាគរស្សេវ មជ្ឈេ។

១៥. “យានិ ករោតិ បុរិសោ, តានិ អត្តនិ បស្សតិ;
កល្យាណការី កល្យាណំ, បាបការី ច បាបកំ;
យាទិសំ វបតេ ពីជំ, តាទិសំ ហរតេ ផល”ន្តិ។

តត្ថ **សុខតា ច កាយេ**តិ តាត ព្រហ្មទត្ត, យទេតំ ខេមំ វា សុភិក្ខំ វា យា វា ឯសា សុខតា កាយេ, ឥទំ សព្ពំ ឥមេសំ សត្តានំ និច្ចំ សព្ពកាលមេវ ន ភវតិ, ឥទំ បន អនិច្ចំ ហុត្វា អភាវធម្មំ។ **អត្ថច្ចយេ**តិ សោ ត្វំ អនិច្ចតាវសេន ឥស្សរិយេ វិគតេ អត្តនោ អត្ថស្ស អច្ចយេ យថា នាម ភិន្នប្លវោ ភិន្ននាវោ មនុស្សោ សាគរមជ្ឈេ បតិដ្ឋំ អលភន្តោ សម្បមូឡ្ហោ ហោតិ, ឯវំ មា អហុ សម្បមូឡ្ហោ។ **តានិ អត្តនិ បស្សតី**តិ តេសំ កម្មានំ វិបាកំ វិន្ទន្តោ តានិ អត្តនិ បស្សតិ នាម។

សោ អាចរិយំ វន្ទិត្វា ពារាណសិំ គន្ត្វា បិតុ សិប្បំ ទស្សេត្វា ឱបរជ្ជេ បតិដ្ឋាយ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ បាបុណិ។ តស្ស បិង្គិយោ នាម បុរោហិតោ អហោសិ កក្ខឡោ ផរុសោ សាហសិកោ។ សោ យសលោភេន ចិន្តេសិ “យំនូនាហំ ឥមិនា រញ្ញា សកលជម្ពុទីបេ សព្ពេ រាជានោ គាហាបេយ្យំ, ឯវមេស ឯករាជា ភវិស្សតិ, អហម្បិ ឯកបុរោហិតោ ភវិស្សាមី”តិ។ សោ តំ រាជានំ អត្តនោ កថំ គាហាបេសិ។ រាជា មហតិយា សេនាយ នគរា និក្ខមិត្វា ឯកស្ស រញ្ញោ នគរំ រុន្ធិត្វា តំ រាជានំ គណ្ហិ។ ឯតេនុបាយេន សកលជម្ពុទីបេ រជ្ជំ គហេត្វា រាជសហស្សបរិវុតោ “តក្កសិលាយំ រជ្ជំ គណ្ហិស្សាមី”តិ អគមាសិ។ ពោធិសត្តោ នគរំ បដិសង្ខរិត្វា បរេហិ អប្បធំសិយំ អកាសិ។

ពារាណសិរាជា គង្គានទីតីរេ មហតោ និគ្រោធរុក្ខស្ស មូលេ សាណិំ បរិក្ខិបាបេត្វា ឧបរិ វិតានំ ការាបេត្វា សយនំ បញ្ញាបេត្វា និវាសំ គណ្ហិ។ សោ ជម្ពុទីបតលេ សហស្សរាជានោ គហេត្វា យុជ្ឈមានោបិ តក្កសិលំ គហេតុំ

អសក្កោន្តោ អត្តនោ បុរោហិតំ បុច្ឆិ “អាចរិយ, មយំ ឯត្តកេហិ រាជូហិ សទ្ធិំ អាគន្ត្វាបិ តក្កសិលំ គហេតុំ ន សក្កោម, កិំ នុ ខោ កាតព្ព”ន្តិ។ “មហារាជ, សហស្សរាជូនំ អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា មារេត្វា កុច្ឆិំ ផាលេត្វា បញ្ចមធុរមំសំ អាទាយ ឥមស្មិំ និគ្រោធេ អធិវត្ថាយ ទេវតាយ ពលិកម្មំ កត្វា អន្តវដ្ដីហិ រុក្ខំ បរិក្ខិបិត្វា លោហិតបញ្ចង្គុលិកានិ ករោម, ឯវំ នោ ខិប្បមេវ ជយោ ភវិស្សតី”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា អន្តោសាណិយំ មហាពលេ មល្លេ ឋបេត្វា ឯកមេកំ រាជានំ បក្កោសាបេត្វា និប្បីឡនេន វិសញ្ញំ ការេត្វា អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា មារេត្វា មំសំ អាទាយ កឡេវរានិ គង្គាយំ បវាហេត្វា វុត្តប្បការំ ពលិកម្មំ ការេត្វា ពលិភេរិំ អាកោដាបេត្វា យុទ្ធាយ គតោ។

អថស្ស អដ្ដាលកតោ ឯកោ យក្ខោ អាគន្ត្វា ទក្ខិណក្ខិំ ឧប្បាដេត្វា អគមាសិ, អថស្ស មហតី វេទនា ឧប្បជ្ជិ។ សោ វេទនាប្បត្តោ អាគន្ត្វា និគ្រោធរុក្ខមូលេ បញ្ញត្តាសនេ ឧត្តានកោ និបជ្ជិ។ តស្មិំ ខណេ ឯកោ គិជ្ឈោ ឯកំ តិខិណកោដិកំ អដ្ឋិំ គហេត្វា រុក្ខគ្គេ និសិន្នោ មំសំ ខាទិត្វា អដ្ឋិំ វិស្សជ្ជេសិ, អដ្ឋិកោដិ អាគន្ត្វា រញ្ញោ វាមក្ខិម្ហិ អយសូលំ វិយ បតិត្វា អក្ខិំ ភិន្ទិ។ តស្មិំ ខណេ ពោធិសត្តស្ស វចនំ សល្លក្ខេសិ។ សោ “អម្ហាកំ អាចរិយោ ‘ឥមេ សត្តា ពីជានុរូបំ ផលំ វិយ កម្មានុរូបំ វិបាកំ អនុភោន្តី’តិ កថេន្តោ ឥទំ ទិស្វា កថេសិ មញ្ញេ”តិ វត្វា វិលបន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៦. “ឥទំ តទាចរិយវចោ, បារាសរិយោ យទព្រវិ;
‘មា សុ ត្វំ អករិ បាបំ, យំ ត្វំ បច្ឆា កតំ តបេ’។

១៧. “អយមេវ សោ បិង្គិយ វេនសាខោ, យម្ហិ ឃាតយិំ ខត្តិយានំ សហស្សំ;
អលង្កតេ ចន្ទនសារានុលិត្តេ, តមេវ ទុក្ខំ បច្ចាគតំ មម”ន្តិ។

តត្ថ **ឥទំ តទាចរិយវចោ**តិ ឥទំ តំ អាចរិយស្ស វចនំ។ **បារាសរិយោ**តិ តំ គោត្តេន កិត្តេតិ។ **បច្ឆា កត**ន្តិ យំ បាបំ តយា កតំ, បច្ឆា តំ តបេយ្យ កិលមេយ្យ, តំ មា ករីតិ ឱវាទំ អទាសិ, អហំ បនស្ស វចនំ ន ករិន្តិ។ **អយមេវា**តិ និគ្រោធរុក្ខំ ទស្សេន្តោ វិលបតិ។ **វេនសាខោ**តិ បត្ថដសាខោ។ **យម្ហិ ឃាតយិ**ន្តិ យម្ហិ រុក្ខេ ខត្តិយសហស្សំ មារេសិំ។ **អលង្កតេ ចន្ទនសារានុលិត្តេ**តិ រាជាលង្ការេហិ អលង្កតេ លោហិតចន្ទនសារានុលិត្តេ តេ ខត្តិយេ យត្ថាហំ ឃាតេសិំ , អយមេវ សោ រុក្ខោ ឥទានិ មយ្ហំ កិញ្ចិ បរិត្តាណំ កាតុំ ន សក្កោតីតិ ទីបេតិ។ **តមេវ ទុក្ខ**ន្តិ យំ មយា បរេសំ អក្ខិឧប្បាដនទុក្ខំ កតំ, ឥទំ មេ តថេវ បដិអាគតំ, ឥទានិ នោ អាចរិយស្ស វចនំ មត្ថកំ បត្តន្តិ បរិទេវតិ។

សោ ឯវំ បរិទេវមានោ អគ្គមហេសិំ អនុស្សរិត្វា –

១៨. “សាមា ច ខោ ចន្ទនលិត្តគត្តា, លដ្ឋីវ សោភញ្ជនកស្ស ឧគ្គតា;
អទិស្វា កាលំ ករិស្សាមិ ឧព្ពរិ, តំ មេ ឥតោ ទុក្ខតរំ ភវិស្សតី”តិ។ –

គាថមាហ –

តស្សត្ថោ – មម ភរិយា សុវណ្ណសាមា ឧព្ពរី យថា នាម សិគ្គុរុក្ខស្ស ឧជុ ឧគ្គតា សាខា មន្ទមាលុតេរិតា កម្បមានា សោភតិ, ឯវំ ឥត្ថិវិលាសំ កុរុមានា សោភតិ, តមហំ ឥទានិ អក្ខីនំ ភិន្នត្តា ឧព្ពរិំ អទិស្វាវ កាលំ ករិស្សាមិ, តំ មេ តស្សា អទស្សនំ ឥតោ មរណទុក្ខតោបិ ទុក្ខតរំ ភវិស្សតីតិ។

សោ ឯវំ វិលបន្តោវ មរិត្វា និរយេ និព្ពត្តិ។ ន នំ ឥស្សរិយលុទ្ធោ បុរោហិតោ បរិត្តាណំ កាតុំ សក្ខិ, ន អត្តនោ ឥស្សរិយំ។ តស្មិំ មតមត្តេយេវ ពលកាយោ ភិជ្ជិត្វា បលាយិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ពារាណសិរាជា ពោធិរាជកុមារោ អហោសិ, បិង្គិយោ ទេវទត្តោ, ទិសាបាមោក្ខាចរិយោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

វេនសាខជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣៥៤] ៤. ឧរគជាតកវណ្ណនា

ឧរគោវ តចំ ជិណ្ណន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មតបុត្តកំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ បន មតភរិយមតបិតិកវត្ថុសទិសមេវ។ ឥធាបិ តថេវ សត្ថា តស្ស និវេសនំ គន្ត្វា តំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នំ “កិំ, អាវុសោ, សោចសី”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ , បុត្តស្ស មេ មតកាលតោ បដ្ឋាយ សោចាមី”តិ វុត្តេ “អាវុសោ,

ភិជ្ជនធម្មំ នាម ភិជ្ជតិ, នស្សនធម្មំ នាម នស្សតិ, តញ្ច ខោ ន ឯកស្មីយេវ កុលេ, នាបិ ឯកស្មិញ្ញេវ គាមេ, អថ ខោ អបរិមាណេសុ ចក្កវាឡេសុ តីសុ ភវេសុ អមរណធម្មោ នាម នត្ថិ, តព្ភាវេនេវ ឋាតុំ សមត្ថោ ឯកសង្ខារោបិ សស្សតោ នាម នត្ថិ, សព្ពេ សត្តា មរណធម្មា, សព្ពេ សង្ខារា ភិជ្ជនធម្មា, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ បុត្តេ មតេ 'មរណធម្មំ មតំ, នស្សនធម្មំ នដ្ឋ'ន្តិ ន សោចិំសូ"តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ពារាណសិយំ ទ្វារគាមកេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា កសិកម្មេន ជីវិកំ កប្បេសិ។ តស្ស បុត្តោ ច ធីតា ចាតិ ទ្វេ ទារកា អហេសុំ។ សោ បុត្តស្ស វយប្បត្តស្ស សមានកុលតោ កុមារិកំ អាហរិត្វា អទាសិ, ឥតិ តេ ទាសិយា សទ្ធិំ ឆ ជនា អហេសុំ – ពោធិសត្តោ, ភរិយា, បុត្តោ, ធីតា, សុណិសា, ទាសីតិ។ តេ សមគ្គា សម្មោទមានា បិយសំវាសា អហេសុំ។ ពោធិសត្តោ សេសានំ បញ្ចន្នំ ឯវំ ឱវាទំ ទេតិ "តុម្ហេ យថាលទ្ធនិយាមេនេវ ទានំ ទេថ, សីលំ រក្ខថ, ឧបោសថកម្មំ ករោថ, មរណស្សតិំ ភាវេថ, តុម្ហាកំ មរណភាវំ សល្លក្ខេថ, ឥមេសញ្ហិ សត្តានំ មរណំ ធុវំ, ជីវិតំ អទ្ធុវំ, សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា ខយវយធម្មិនោវ, រត្តិញ្ច ទិវា ច អប្បមត្តា ហោថា"តិ។ តេ "សាធូ"តិ ឱវាទំ សម្បដិច្ឆិត្វា អប្បមត្តា មរណស្សតិំ ភាវេន្តិ។

អថេកទិវសំ ពោធិសត្តោ បុត្តេន សទ្ធិំ ខេត្តំ គន្ត្វា កសតិ។ បុត្តោ កចវរំ សង្កឌ្ឍិត្វា ឈាបេតិ។ តស្សាវិទូរេ ឯកស្មិំ វម្មិកេ អាសីវិសោ អត្ថិ។ ធូមោ តស្ស អក្ខីនិ បហរិ។ សោ កុទ្ធោ និក្ខមិត្វា "ឥមំ និស្សាយ មយ្ហំ ភយ"ន្តិ ចតស្សោ ទាឋា និមុជ្ជាបេន្តោ តំ ឌំសិ, សោ បរិវត្តិត្វា បតិតោ។ ពោធិសត្តោ បរិវត្តិត្វា តំ បតិតំ ទិស្វា គោណេ ឋបេត្វា គន្ត្វា តស្ស មតភាវំ ញត្វា តំ ឧក្ខិបិត្វា ឯកស្មិំ រុក្ខមូលេ និបជ្ជាបេត្វា បារុបិត្វា នេវ រោទិ ន បរិទេវិ – "ភិជ្ជនធម្មំ បន ភិន្នំ, មរណធម្មំ មតំ, សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចា មរណនិប្ផត្តិកា"តិ អនិច្ចភាវមេវ សល្លក្ខេត្វា កសិ។ សោ ខេត្តសមីបេន គច្ឆន្តំ ឯកំ បដិវិស្សកំ បុរិសំ ទិស្វា "តាត, គេហំ គច្ឆសី"តិ បុច្ឆិត្វា "អាមា"តិ វុត្តេ តេន ហិ អម្ហាកម្បិ ឃរំ គន្ត្វា ព្រាហ្មណិំ វទេយ្យាសិ "អជ្ជ កិរ បុព្ពេ វិយ ទ្វិន្នំ ភត្តំ អនាហរិត្វា ឯកស្សេវាហារំ អាហរេយ្យាថ, បុព្ពេ ច ឯកិកាវ ទាសី អាហារំ អាហរតិ, អជ្ជ បន ចត្តារោបិ ជនា សុទ្ធវត្ថនិវត្ថា គន្ធបុប្ផហត្ថា អាគច្ឆេយ្យាថា"តិ។ សោ "សាធូ"តិ គន្ត្វា ព្រាហ្មណិយា តថេវ កថេសិ។ កេន តេ, តាត, ឥមំ សាសនំ ទិន្នន្តិ។ ព្រាហ្មណេន , អយ្យេតិ។ សា "បុត្តោ មេ មតោ"តិ អញ្ញាសិ, កម្បនមត្តម្បិស្សា នាហោសិ។ ឯវំ សុភាវិតចិត្តា សុទ្ធវត្ថនិវត្ថា គន្ធបុប្ផហត្ថា ទាសី បន អាហារំ អាហរាបេត្វា សេសេហិ សទ្ធិំ ខេត្តំ អគមាសិ។ ឯកស្សបិ រោទិតំ វា បរិទេវិតំ វា នាហោសិ។

ពោធិសត្តោ បុត្តស្ស និបន្នឆាយាយមេវ និសីទិត្វា ភុញ្ជិ។ ភុត្តាវសានេ សព្ពេបិ ទារូនិ ឧទ្ធរិត្វា តំ ចិតកំ អារោបេត្វា គន្ធបុប្ផេហិ បូជេត្វា ឈាបេសុំ។ ឯកស្ស ច ឯកពិន្ទុបិ អស្សុ នាហោសិ, សព្ពេបិ សុភាវិតមរណស្សតិនោ ហោន្តិ។ តេសំ សីលតេជេន សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ "កោ នុ ខោ មំ ឋានា ចាវេតុកាមោ"តិ ឧបធារេន្តោ តេសំ គុណតេជេន ឧណ្ហភាវំ ញត្វា បសន្នមានសោ ហុត្វា "មយា ឯតេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា សីហនាទំ នទាបេត្វា សីហនាទបរិយោសានេ ឯតេសំ និវេសនំ សត្តរតនបរិបុណ្ណំ កត្វា អាគន្តុំ វដ្ដតី"តិ វេគេន តត្ថ គន្ត្វា អាឡាហនបស្សេ ឋិតោ "តាត, កិំ ករោថា"តិ អាហ។ "ឯកំ មនុស្សំ ឈាបេម, សាមី"តិ។ "ន តុម្ហេ មនុស្សំ ឈាបេស្សថ, ឯកំ បន មិគំ មារេត្វា បចថ មញ្ញេ"តិ។ "នត្ថេតំ សាមិ, មនុស្សមេវ ឈាបេមា"តិ។ "តេន ហិ វេរិមនុស្សោ វោ ភវិស្សតី"តិ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ "ឱរសបុត្តោ នោ សាមិ, ន វេរិកោ"តិ អាហ។ "តេន ហិ វោ អប្បិយបុត្តោ ភវិស្សតី"តិ? "អតិវិយ បិយបុត្តោ, សាមី"តិ។ "អថ កស្មា ន រោទសី"តិ? សោ អរោទនការណំ កថេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៩. "ឧរគោវ តចំ ជិណ្ណំ, ហិត្វា គច្ឆតិ សំ តនុំ;
ឯវំ សរីរេ និព្ភោគេ, បេតេ កាលកតេ សតិ។

២០. "ឌយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន សោចាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី"តិ។

តត្ថ **សំ តនុ**ន្តិ អត្តនោ សរីរំ។ **និព្ភោគេ**តិ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស អភាវេន ភោគរហិតេ។ **បេតេ**តិ បរលោកំ បដិគតេ។ **កាលកតេ**តិ កតកាលេ, មតេតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សាមិ, មម បុត្តោ យថា នាម ឧរគោ ជិណ្ណតចំ និច្ឆិន្ទិត្វា អនោលោកេត្វា អនបេក្ខោ ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆេយ្យ, ឯវំ អត្តនោ សរីរំ ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆតិ, តស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយរហិតេ សរីរេ ឯវំ និព្ភោគេ តស្មិញ្ច មេ បុត្តេ បេតេ បុន បដិគតេ មរណកាលំ កត្វា ឋិតេ សតិ កោ ការុញ្ញេន វា បរិទេវនេន វា អត្ថោ។ អយញ្ហិ យថា សូលេហិ វិជ្ឈិត្វា ឌយ្ហមានោ សុខទុក្ខំ ន ជានាតិ, ឯវំ ញាតីនំ បរិទេវិតម្បិ ន ជានាតិ, តេន ការណេនាហំ ឯតំ ន សោចាមិ។ យា តស្ស អត្តនោ គតិ, តំ សោ គតោតិ។

សក្កោ ពោធិសត្តស្ស វចនំ សុត្វា ព្រាហ្មណី បុច្ឆិ “អម្ម, តុយ្ហំ សោ កឹ ហោតី”តិ? “ទស មាសេ កុច្ឆិនា បរិហរិត្វា ថញ្ញំ បាយេត្វា ហត្ថបាទេ សណ្ឋបេត្វា វឌ្ឍិតបុត្តោ មេ, សាមី”តិ។ “អម្ម, បិតា តាវ បុរិសភាវេន មា រោទតុ, មាតុ ហទយំ បន មុទុកំ ហោតិ, ត្វំ កស្មា ន រោទសី”តិ? សា អរោទនការណំ កថេន្តី –

២១. “អនវ្ហិតោ តតោ អាគា, អននុញ្ញាតោ ឥតោ គតោ;
យថាគតោ តថា គតោ, តត្ថ កា បរិទេវនា។

២២. “ឌយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន សោចាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី”តិ។ – គាថាទ្វយមាហ –

តត្ថ **អនវ្ហិតោ**តិ អយំ តាត មយា បរលោកតោ អនវ្ហិតោ អយាចិតោ។ **អាគា**តិ អម្ហាកំ គេហំ អាគតោ។ **ឥតោ**តិ ឥតោ មនុស្សលោកតោ គច្ឆន្តោបិ មយា អននុញ្ញាតោវ គតោ។ **យថាគតោ**តិ អាគច្ឆន្តោបិ យថា អត្តនោវ រុចិយា អាគតោ, គច្ឆន្តោបិ តថេវ គតោ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ តស្ស ឥតោ គមនេ កា បរិទេវនា។ **ឌយ្ហមានោ**តិ គាថា វុត្តនយេន វេទិតព្ពា។

សក្កោ ព្រាហ្មណិយា កថំ សុត្វា តស្ស ភគិនី បុច្ឆិ “អម្ម, តុយ្ហំ សោ កឹ ហោតី”តិ? “ភាតា មេ, សាមី”តិ។ “អម្ម, ភគិនិយោ នាម ភាតូសុ សិនេហា ហោន្តិ, ត្វំ កស្មា ន រោទសី”តិ? សា អរោទនការណំ កថេន្តី –

២៣. “សចេ រោទេ កិសា អស្សំ, តស្សា មេ កឹ ផលំ សិយា;
ញាតិមិត្តសុហជ្ជានំ, ភិយ្យោ នោ អរតី សិយា។

២៤. ឌយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន សោចាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី”តិ។ – គាថាទ្វយមាហ –

តត្ថ **សចេ**តិ យទិ អហំ ភាតរិ មតេ រោទេយ្យំ, កិសសរីរា អស្សំ។ ភាតុ បន មេ តប្បច្ចយា វុឌ្ឍិ នាម នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **តស្សា មេ**តិ តស្សា មយ្ហំ រោទន្តិយា កឹ ផលំ កោ អានិសំសោ ភវេយ្យ។ មយ្ហំ អវុឌ្ឍិ បន បញ្ញាយតីតិ ទីបេតិ។ **ញាតិមិត្តសុហជ្ជាន**ន្តិ ញាតិមិត្តសុហទានំ ។ អយមេវ វា បាឋោ។ **ភិយ្យោ នោ**តិ យេ អម្ហាកំ ញាតី ច មិត្តា ច សុហទយា ច, តេសំ អធិកតរា អរតិ សិយា។

សក្កោ ភគិនិយា កថំ សុត្វា ភរិយំ បុច្ឆិ “អម្ម, តុយ្ហំ សោ កឹ ហោតី”តិ? “បតិ មេ, សាមី”តិ។ “ឥត្ថិយោ នាម បតិម្ហិ មតេ វិធវា ហោន្តិ អនាថា, ត្វំ កស្មា ន រោទសី”តិ។ សាបិស្ស អរោទនការណំ កថេន្តី –

២៥. “យថាបិ ទារកោ ចន្ទំ, គច្ឆន្តមនុរោទតិ;
ឯវំសម្បទមេវេតំ, យោ បេតមនុសោចតិ។

២៦. “ឌយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន សោចាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី”តិ។ – គាថាទ្វយមាហ –

តស្សត្ថោ – យថា នាម យត្ថ កត្ថចិ យុត្តាយុត្តំ លព្ភនីយាលព្ភនីយំ អជានន្តោ ពាលទារកោ មាតុ ឧច្ឆង្គេ និសិន្នោ បុណ្ណមាសិយំ បុណ្ណំ ចន្ទំ អាកាសេ គច្ឆន្តំ ទិស្វា “អម្ម, ចន្ទំ មេ ទេហិ, អម្ម, ចន្ទំ មេ ទេហី”តិ បុនប្បុនំ រោទតិ, ឯវំសម្បទមេវេតំ, ឯវំនិប្ផត្តិកមេវ ឯតំ តស្ស រុណ្ណំ ហោតិ, យោ បេតំ កាលកតំ អនុសោចតិ។ ឥតោបិ ច ពាលតរំ។ កឹការណា? សោ ហិ វិជ្ជមានចន្ទំ អនុរោទតិ, មយ្ហំ បន បតិ មតោ ឯតរហិ អវិជ្ជមានោ សូលេហិ វិជ្ឈិត្វា ឌយ្ហមានោបិ ន កិញ្ចិ ជានាតីតិ។

សក្កោ ភរិយាយ វចនំ សុត្វា ទាសី បុច្ឆិ “អម្ម, តុយ្ហំ សោ កឹ ហោតី”តិ? “អយ្យោ មេ, សាមី”តិ។ “ននុ ត្វំ ឥមិនា បីឡេត្វា បោថេត្វា បរិភុត្តា ភវិស្សសិ, តស្មា “សុមុត្តា អហ”ន្តិ ន រោទសី”តិ។ ‘សាមិ, មា ឯវំ អវច, ន ឯតំ ឯតស្ស អនុច្ឆវិកំ, ខន្តិមេត្តានុទ្ទយសម្បន្នោ មេ អយ្យបុត្តោ, ឧរេ សំវឌ្ឍិតបុត្តោ វិយ អហោសិ’តិ។ “អថ កស្មា ន រោទសី”តិ? សាបិស្ស អរោទនការណំ កថេន្តី –

២៧. “យថាបិ ឧទកកុម្ភោ, ភិន្នោ អប្បដិសន្ធិយោ;
ឯវំសម្បទមេវេតំ, យោ បេតមនុសោចតិ។

២៨. “ឌយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន សោចាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី”តិ។ – គាថាទ្វយមាហ –

តស្សត្ថោ – យថា នាម ឧទកកុម្ភោ ឧក្ខិបិយមានោ បតិត្វា សត្តធា ភិន្នោ បុន តានិ កបាលានិ បដិបាដិយា ឋបេត្វា សំវិទហិត្វា បដិបាកតិកំ កាតុំ ន សក្កោតិ, យោ បេតមនុសោចតិ, តស្សាបិ ឯតមនុសោចនំ ឯវំនិប្ផត្តិកមេវ ហោតិ, មតស្ស បុន ជីវាបេតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា ឥទ្ធិមតោ វា ឥទ្ធានុភាវេន ភិន្នំ កុម្ភំ សំវិទហិត្វា ឧទកស្ស បូរេតុំ សក្កា ភវេយ្យ, កាលកតោ បន ឥទ្ធិពលេនាបិ ន សក្កា បដិបាកតិកំ កាតុន្តិ។ ឥតរា គាថា វុត្តត្ថាយេវ។

សក្កោ សព្ពេសំ ធម្មកថំ សុត្វា បសីទិត្វា “តុម្ហេហិ អប្បមត្តេហិ មរណស្សតិ ភាវិតា, តុម្ហេ ឥតោ បដ្ឋាយ ស ហត្ថេន កម្មំ មា ករិត្ថ, អហំ, សក្កោ ទេវរាជា, អហំ វោ គេហេ សត្ត រតនានិ អបរិមាណានិ ករិស្សាមិ, តុម្ហេ ទានំ ទេថ , សីលំ រក្ខថ, ឧបោសថកម្មំ ករោថ, អប្បមត្តា ហោថា”តិ តេសំ ឱវាទំ ទត្វា គេហំ អបរិមិតធនំ កត្វា បក្កាមិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ កុដុម្ពិកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា ទាសី ខុជ្ជុត្តរា អហោសិ, ធីតា ឧប្បលវណ្ណា, បុត្តោ រាហុលោ, មាតា ខេមា, ព្រាហ្មណោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ឧរគជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៣៥៥] ៥. ឃដជាតកវណ្ណនា

អញ្ញេ សោចន្តិ រោទន្តីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ ឯកំ អមច្ចំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា កថិតសទិសមេវ។ ឥធ បន រាជា អត្តនោ ឧបការស្ស អមច្ចស្ស មហន្តំ យសំ ទត្វា បរិភេទកានំ កថំ គហេត្វា តំ ពន្ធាបេត្វា ពន្ធនាគារេ បវេសេសិ។ សោ តត្ថ និសិន្នោវ សោតាបត្តិមគ្គំ និព្ពត្តេសិ។ រាជា តស្ស គុណំ សល្លក្ខេត្វា មោចាបេសិ។ សោ គន្ធមាលំ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា “អនត្ថោ កិរ តេ ឧប្បន្នោ”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ, អនត្ថេន បន មេ អត្ថោ អាគតោ, សោតាបត្តិមគ្គោ និព្ពត្តោ”តិ វុត្តេ “ន ខោ, ឧបាសក, ត្វញ្ញេវ អនត្ថេន អត្ថំ អាហរិ, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ អាហរិំសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, “ឃ ដកុមារោ”តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ សោ អបរេន សមយេន តក្កសិលាយំ ឧគ្គហិតសិប្បោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស អន្តេបុរេ ឯកោ អមច្ចោ ទុព្ភិ។ សោ តំ បច្ចក្ខតោ ញត្វា រដ្ឋា បព្ពាជេសិ។ តទា សាវត្ថិយំ ធង្ករាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ។ សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ ឧបដ្ឋហិត្វា ហេដ្ឋា វុត្តនយេន អត្តនោ វចនំ គាហាបេត្វា ពារាណសិរជ្ជំ គណ្ហាបេសិ។ សោបិ រជ្ជំ គហេត្វា ពោធិសត្តំ សង្ខលិកាហិ ពន្ធាបេត្វា ពន្ធនាគារំ បវេសេសិ។ ពោធិសត្តោ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិ, ធង្កស្ស សរីរេ ឌាហោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ គន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស សុវណ្ណាទាសផុល្ល បទុមសស្សិរិកំ មុខំ ទិស្វា ពោធិសត្តំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

២៩. “អញ្ញេ សោចន្តិ រោទន្តិ, អញ្ញេ អស្សុមុខា ជនា;
បសន្នមុខវណ្ណោសិ, កស្មា ឃដ ន សោចសី”តិ។

តត្ថ **អញ្ញេ**តិ តំ ឋបេត្វា សេសមនុស្សា។

អថស្ស ពោធិសត្តោ អសោចនការណំ កថេន្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៣០. “នាព្ភតីតហរោ សោកោ, នានាគតសុខាវហោ;
តស្មា ធង្ក ន សោចាមិ, នត្ថិ សោកេ ទុតីយតា។

៣១. “សោចំ បណ្ឌុ កិសោ ហោតិ, ភត្តញ្ចស្ស ន រុច្ចតិ;
អមិត្តា សុមនា ហោន្តិ, សល្លវិទ្ធស្ស រុប្បតោ។

៣២. “គាមេ វា យទិ វារញ្ញេ, និន្នេ វា យទិ វា ថលេ;
ឋិតំ មំ នាគមិស្សតិ, ឯវំ ទិដ្ឋបទោ អហំ។

៣៣. “យស្សត្តា នាលមេកោវ, សព្ពកាមរសាហរោ;
សព្ពាបិ បថវី តស្ស, ន សុខំ អាវហិស្សតី”តិ។

តត្ថ **នាព្ភតីតហរោ**តិ នាព្ភតីតាហារោ, អយមេវ វា បាឋោ។ សោកោ នាម អព្ភតីតំ អតិក្កន្តំ និរុទ្ធំ អត្ថង្គតំ បុន នាហរតិ។ **ទុតីយតា**តិ សហាយតា។ អតីតាហរណេន វា អនាគតាហរណេន វា សោកោ នាម កស្សចិ សហាយោ ន ហោតិ, តេនាបិ ការណេនាហំ ន សោចាមីតិ វទតិ។ **សោច**ន្តិ សោចន្តោ។ **សល្លវិទ្ធស្ស រុប្បតោ**តិ សោកសល្លេន វិទ្ធស្ស តេនេវ ឃដ្ដិយមានស្ស “ទិដ្ឋា វត នោ បច្ចាមិត្តស្ស បិដ្ឋី”តិ អមិត្តា សុមនា ហោន្តីតិ អត្ថោ។

ឋិតំ មំ នាគមិស្សតីតិ សម្ម ធង្ករាជ, ឯតេសុ គាមាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ ឋិតំ មំ បណ្ឌុកិសភាវាទិកំ សោកមូលកំ ព្យសនំ ន អាគមិស្សតិ។ **ឯវំ ទិដ្ឋបទោ**តិ យថា តំ ព្យសនំ នាគច្ឆតិ, ឯវំ មយា ឈានបទំ ទិដ្ឋំ។ “អដ្ឋលោកធម្មបទ”ន្តិបិ វទន្តិយេវ ។ បាឡិយំ បន “ន មត្តំ នាគមិស្សតី”តិ លិខិតំ, តំ អដ្ឋកថាយំ នត្ថិ។ បរិយោសានគាថាយ ឥច្ឆិតបត្ថិតត្ថេន ឈានសុខសង្ខាតំ សព្ពកាមរសំ អាហរតីតិ **សព្ពកាមរសាហរោ**។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យស្ស រញ្ញោ បហាយ អញ្ញសហាយេ អត្តាវ ឯកោ សព្ពកាមរសាហរោ នាលំ, សព្ពំ ឈានសុខសង្ខាតំ កាមរសំ អាហរិតុំ អសមត្ថោ, តស្ស រញ្ញោ សព្ពាបិ បថវី ន សុខំ អាវហិស្សតិ។ កាមាតុរស្ស ហិ សុខំ នាម នត្ថិ, យោ បន កិលេសទរថរហិតំ ឈានសុខំ អាហរិតុំ សមត្ថោ, សោ រាជា សុខី ហោតីតិ។ យោ បនេតាយ គាថាយ “យស្សត្តា នាលមេកោ”តិបិ បាឋោ, តស្សត្ថោ ន ទិស្សតិ។

ឥតិ ធង្កោ ឥមា ចតស្សោ គាថា សុត្វា ពោធិសត្តំ ខមាបេត្វា រជ្ជំ បដិច្ឆាបេត្វា បក្កាមិ។ ពោធិសត្តោបិ រជ្ជំ អមច្ចានំ បដិនិយ្យាទេត្វា ហិមវន្តបទេសំ គន្ត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ធង្ករាជា អានន្ទោ អហោសិ, ឃដរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ឃដជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៣៥៦] ៦. កោរណ្ឌិយជាតកវណ្ណនា

ឯកោ អរញ្ញេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ធម្មសេនាបតឹ អារព្ភ កថេសិ។ ថេរោ កិរ អាគតាគតានំ ទុស្សីលានំ មិគលុទ្ទកមច្ឆពន្ធាទីនំ ទិដ្ឋទិដ្ឋានញ្ញេវ “សីលំ គណ្ហថ, សីលំ គណ្ហថា”តិ សីលំ ទេតិ។ តេ ថេរេ គារុភាវេន តស្ស កថំ ភិន្ទិតុំ អសក្កោន្តា សីលំ គណ្ហន្តិ, គហេត្វា ច បន ន រក្ខន្តិ, អត្តនោ អត្តនោ កម្មមេវ ករោន្តិ។ ថេរោ សទ្ធិវិហារិកេ អាមន្តេត្វា “អាវុសោ, ឥមេ មនុស្សា មម សន្តិកេ សីលំ គណ្ហឹសុ, គណ្ហិត្វា ច បន ន រក្ខន្តី”តិ អាហ។ “ភន្តេ, តុម្ហេ ឯតេសំ អរុចិយា សីលំ ទេថ, ឯតេ តុម្ហាកំ កថំ ភិន្ទិតុំ អសក្កោន្តា គណ្ហន្តិ, តុម្ហេ ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបានំ សីលំ មា អទត្ថា”តិ។ ថេរោ អនត្តមនោ អហោសិ។ តំ បវត្តិំ សុត្វា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អាវុសោ, សារិបុត្តត្ថេរោ កិរ ទិដ្ឋទិដ្ឋានញ្ញេវ សីលំ ទេតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស ទិដ្ឋទិដ្ឋានំ អយាចន្តានញ្ញេវ សីលំ ទេតី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ ទិសាបាមោក្ខស្ស អាចរិយស្ស ជេដ្ឋន្តេវាសិកោ កោរណ្ឌិយោ នាម អហោសិ។ តទា សោ អាចរិយោ ទិដ្ឋទិដ្ឋានំ កេវដ្ដាទីនំ អយាចន្តានញ្ញេវ “សីលំ គណ្ហថ, សីលំ គណ្ហថា”តិ សីលំ ទេតិ។ តេ គហេត្វាបិ ន រក្ខន្តិ អាចរិយោ តមត្ថំ អន្តេវាសិកានំ អារោចេសិ។ អន្តេវាសិកា “ភន្តេ, តុម្ហេ ឯតេសំ អរុចិយា សីលំ ទេថ, តស្មា ភិន្ទន្តិ, ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ យាចន្តានញ្ញេវ ទទេយ្យាថ, មា អយាចន្តាន”ន្តិ វទឹសុ។ សោ វិប្បដិសារី អហោសិ, ឯវំ សន្តេបិ ទិដ្ឋទិដ្ឋានំ សីលំ ទេតិយេវ។

អថេកទិវសំ ឯកស្មា គាមា មនុស្សា អាគន្ត្វា ព្រាហ្មណវាចនកត្ថាយ អាចរិយំ និមន្តយឹសុ។ សោ កោរណ្ឌិយមាណវំ បក្កោសិត្វា “តាត, អហំ ន គច្ឆាមិ, ត្វំ ឥមេ បញ្ចសតេ មាណវេ គហេត្វា តត្ថ គន្ត្វា វាចនកានិ សម្បដិច្ឆិត្វា អម្ហាកំ ទិន្នកោដ្ឋាសំ អាហរា”តិ បេសេសិ។ សោ គន្ត្វា បដិនិវត្តន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកំ កន្ទរំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “អម្ហាកំ អាចរិយោ ទិដ្ឋទិដ្ឋានំ អយាចន្តានញ្ញេវ សីលំ ទេតិ, ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ យថា យាចន្តានញ្ញេវ ទេតិ, តថា នំ ករិស្សាមី”តិ។ សោ តេសុ មាណវេសុ សុខនិសិន្នេសុ ឧដ្ឋាយ មហន្តំ មហន្តំ សេលំ ឧក្ខិបិត្វា កន្ទរាយំ ខិបិ, បុនប្បុនំ ខិបិយេវ។ អថ នំ តេ មាណវា ឧដ្ឋាយ “អាចរិយ, កឹ ករោសី”តិ អាហំសុ។ សោ ន កិញ្ចិ កថេសិ, តេ វេគេន គន្ត្វា អាចរិយស្ស អារោចេសុំ។ អាចរិយោ អាគន្ត្វា តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៣៤. “ឯកោ អរញ្ញេ គិរិកន្ទរាយំ, បគ្គយ្ហ បគ្គយ្ហ សិលំ បវេច្ឆសិ;
បុនប្បុនំ សន្ធរមានរូបោ, កោរណ្ឌិយ កោ នុ តវ យិធត្ថោ”តិ។

តត្ថ **កោ នុ តវ យិធត្ថោ**តិ កោ នុ តវ ឥធ កន្ទរាយំ សិលាខិបនេន អត្ថោ។

សោ តស្ស វចនំ សុត្វា អាចរិយំ បពោធេតុកាមោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៣៥. “អហញ្ហិមំ សាគរសេវិតន្តំ, សមំ ករិស្សាមិ យថាបិ បាណិ;
វិកិរិយ សានូនិ ច បព្ពតានិ ច, តស្មា សិលំ ទរិយា បក្ខិបាមី”តិ។

តត្ថ **អហញ្ហិម**ន្តិ អហញ្ហិ ឥមំ មហាបថវិំ។ **សាគរសេវិតន្ត**ន្តិ សាគរេហិ សេវិតំ ចាតុរន្តំ។ **យថាបិ បាណី**តិ ហត្ថតលំ វិយ សមំ ករិស្សាមិ។ **វិកិរិយា**តិ វិកិរិត្វា។ **សានូនិ ច បព្ពតានិ ចា**តិ បំសុបព្ពតេ ច សិលាបព្ពតេ ច។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ តតិយំ គាថមាហ –

៣៦. “នយិមំ មហិំ អរហតិ បាណិកប្បំ, សមំ មនុស្សោ ករណាយ មេកោ;
មញ្ញាមិមញ្ញេវ ទរិំ ជិគីសំ, កោរណ្ឌិយ ហាហសិ ជីវលោក”ន្តិ។

តត្ថ **ករណាយ មេកោ**តិ ករណាយ ឯកោ កាតុំ ន សក្កោតីតិ ទីបេតិ។ **មញ្ញាមិមញ្ញេវ ទរិំ ជិគីស**ន្តិ អហំ មញ្ញាមិ តិដ្ឋតុ បថវី, ឥមញ្ញេវ ឯកំ ទរិំ ជិគីសំ បូរណត្ថាយ វាយមន្តោ សិលា បរិយេសន្តោ ឧបាយំ វិចិនន្តោវ ត្វំ ឥមំ ជីវលោកំ ហាហសិ ជហិស្សសិ, មរិស្សសីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា មាណវោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៣៧. “សចេ អយំ ភូតធរំ ន សក្កា, សមំ មនុស្សោ ករណាយ មេកោ;
ឯវមេវ ត្វំ ព្រហ្មេ ឥមេ មនុស្សេ, នានាទិដ្ឋិកេ នានយិស្សសិ តេ”តិ។

តស្សត្ថោ – សចេ អយំ ឯកោ មនុស្សោ ឥមំ ភូតធរំ បថវិំ សមំ កាតុំ ន សក្កា ន សមត្ថោ, ឯវមេវ ត្វំ ឥមេ ទុស្សីលមនុស្សេ នានាទិដ្ឋិកេ នានយិស្សសិ, តេ ឯវំ “សីលំ គណ្ហថ, សីលំ គណ្ហថា”តិ វទន្តោ អត្តនោ វសំ ន អានយិស្សសិ, បណ្ឌិតបុរិសាយេវ ហិ បាណាតិបាតំ “អកុសល”ន្តិ គរហន្តិ។ សំសារមោចកាទយោ បនេត្ថ កុសលសញ្ញិនោ, តេ ត្វំ កថំ អានយិស្សសិ, តស្មា ទិដ្ឋទិដ្ឋានំ សីលំ អទត្វា យាចន្តានញ្ញេវ ទេហីតិ។

តំ សុត្វា អាចរិយោ “យុត្តំ វទតិ កោរណ្ឌិយោ, ឥទានិ ន ឯវរូបំ ករិស្សាមី”តិ អត្តនោ វិរទ្ធភាវំ ញត្វា បញ្ចមំ គាថមាហ –

៣៨. “សំខិត្តរូបេន ភវំ មមត្ថំ, អក្ខាសិ កោរណ្ឌិយ ឯវមេតំ;
យថា ន សក្កា បថវី សមាយំ, កត្តុំ មនុស្សេន តថា មនុស្សា”តិ។

តត្ថ **សមាយ**ន្តិ សមំ អយំ។ ឯវំ អាចរិយោ មាណវស្ស ថុតិំ អកាសិ, សោបិ នំ ពោធេត្វា សយំ ឃរំ នេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ព្រាហ្មណោ សារិបុត្តោ អហោសិ, កោរណ្ឌិយមាណវោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កោរណ្ឌិយជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៣៥៧] ៧. លដុកិកជាតកវណ្ណនា

វន្ទាមិ តំ កុញ្ជរ សដ្ឋិហាយនន្តិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកស្មិញ្ហិ ទិវសេ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ទេវទត្តោ កក្ខឡោ ផរុសោ សាហសិកោ, សត្តេសុ ករុណាមត្តម្បិស្ស នត្ថី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស និក្ករុណោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ហត្ថិយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ បាសាទិកោ មហាកាយោ អសីតិសហស្សវារណបរិវារោ យូថបតិ ហុត្វា ហិមវន្តបទេសេ វិហាសិ។ តទា ឯកា លដុកិកា សកុណិកា

ហត្ថីនំ វិចរណដ្ឋានេ អណ្ឌានិ និក្ខិបិ, តានិ បរិណតានិ ភិន្ទិត្វា សកុណបោតកា និក្ខមឹសុ។ តេសុ អវិរុឡ្ហបក្ខេសុ ឧប្បតិតុំ អសក្កោន្តេសុយេវ មហាសត្តោ អសីតិសហស្សវារណបរិវុតោ គោចរាយ ចរន្តោ តំ បទេសំ បត្តោ។ តំ ទិស្វា លដុកិកា ចិន្តេសិ “អយំ ហត្ថិរាជា មម បោតកេ មទ្ទិត្វា មារេស្សតិ, ហន្ទ នំ បុត្តកានំ បរិត្តាណត្ថាយ ធម្មិការក្ខំ យាចាមី”តិ។ សា ឧភោ បក្ខេ ឯកតោ កត្វា តស្ស បុរតោ ឋត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៣៩. “វន្ទាមិ តំ កុញ្ជរ សដ្ឋិហាយនំ, អារញ្ញកំ យូថបតឹ យសស្សឹ;
បក្ខេហិ តំ បញ្ជលិកំ ករោមិ, មា មេ វធី បុត្តកេ ទុព្ពលាយា”តិ។

តត្ថ **សដ្ឋិហាយន**ន្តិ សដ្ឋិវស្សកាលេ ហាយនពលំ។ **យសស្សិ**ន្តិ បរិវារសម្បន្នំ។ **បក្ខេហិ តំ បញ្ជលិកំ ករោមី**តិ អហំ បក្ខេហិ តំ អញ្ជលិកំ ករោមីតិ អត្ថោ។

មហាសត្តោ “មា ចិន្តយិ លដុកិកេ, អហំ តេ បុត្តកេ រក្ខិស្សាមី”តិ សកុណបោតកានំ ឧបរិ ឋត្វា អសីតិយា ហត្ថិសហស្សេសុ គតេសុ លដុកិកំ អាមន្តេត្វា “លដុកិកេ អម្ហាកំ បច្ឆតោ ឯកោ ឯកចារិកោ ហត្ថី អាគច្ឆតិ, សោ អម្ហាកំ វចនំ ន ករិស្សតិ, តស្មិំ អាគតេ តម្បិ យាចិត្វា បុត្តកានំ សោត្ថិភាវំ ករេយ្យាសី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ សាបិ តស្ស បច្ចុគ្គមនំ កត្វា ឧភោហិ បក្ខេហិ អញ្ជលឹ កត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

៤០. “វន្ទាមិ តំ កុញ្ជរ ឯកចារឹ, អារញ្ញកំ បព្ពតសានុគោចរំ;
បក្ខេហិ តំ បញ្ជលិកំ ករោមិ, មា មេ វធី បុត្តកេ ទុព្ពលាយា”តិ។

តត្ថ **បព្ពតសានុគោចរ**ន្តិ ឃនសេលបព្ពតេសុ ច បំសុបព្ពតេសុ ច គោចរំ គណ្ហន្តំ។

សោ តស្សា វចនំ សុត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៤១. “វធិស្សាមិ តេ លដុកិកេ បុត្តកានិ, កឹ មេ តុវំ កាហសិ ទុព្ពលាសិ;
សតំ សហស្សានិបិ តាទិសីនំ, វាមេន បាទេន បពោថយេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ **វធិស្សាមិ តេ**តិ ត្វំ កស្មា មម វិចរណមគ្គេ បុត្តកានិ ឋបេសិ, យស្មា ឋបេសិ, តស្មា វធិស្សាមិ តេ បុត្តកានីតិ វទតិ។ **កឹ មេ តុវំ កាហសី**តិ មយ្ហំ មហាថាមស្ស ត្វំ ទុព្ពលា កឹ ករិស្សសិ។ **បពោថយេយ្យ**ន្តិ អហំ តាទិសានំ លដុកិកានំ សតសហស្សម្បិ វាមេន បាទេន សញ្ចុណ្ណេយ្យំ, ទក្ខិណបាទេន បន កថាវ នត្ថីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សោ តស្សា បុត្តកេ បាទេន សញ្ចុណ្ណេត្វា មុត្តេន បវាហេត្វា នទន្តោវ បក្កាមិ។ លដុកិកា រុក្ខសាខាយ និលីយិត្វា “ឥទានិ តាវ វារណ នទន្តោ គច្ឆសិ, កតិបាហេនេវ មេ កិរិយំ បស្សិស្សសិ, កាយពលតោ ញាណពលស្ស មហន្តភាវំ ន ជានាសិ, ហោតុ, ជានាបេស្សាមិ ន”ន្តិ តំ សន្តជ្ជយមានាវ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤២. “ន ហេវ សព្ពត្ថ ពលេន កិច្ចំ, ពលញ្ហិ ពាលស្ស វធាយ ហោតិ;
ករិស្សាមិ តេ នាគរាជា អនត្ថំ, យោ មេ វធី បុត្តកេ ទុព្ពលាយា”តិ។

តត្ថ **ពលេនា**តិ កាយពលេន។ **អនត្ថ**ន្តិ អវុឌ្ឍឹ។ **យោ មេ**តិ យោ ត្វំ មម ទុព្ពលាយ បុត្តកេ វធី ឃាតេសិ។

សា ឯវំ វត្វា កតិបាហំ ឯកំ កាកំ ឧបដ្ឋហិត្វា តេន តុដ្ឋេន “កឹ តេ ករោមី”តិ វុត្តា “សាមិ, អញ្ញំ មេ កាតព្ពំ នត្ថិ, ឯកស្ស បន ឯកចារិកវារណស្ស តុណ្ឌេន បហរិត្វា តុម្ហេហិ អក្ខីនិ ភិន្នានិ បច្ចាសីសាមី”តិ អាហ។ សា តេន “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិតា ឯកំ នីលមក្ខិកំ ឧបដ្ឋហិ។ តាយបិ “កឹ តេ, ករោមី”តិ វុត្តា “ឥមិនា កាកេន ឯកចារិកវារណស្ស អក្ខីសុ ភិន្នេសុ តុម្ហេហិ តត្ថ អាសាដិកំ បាតេតុំ ឥច្ឆាមី”តិ វត្វា តាយបិ “សាធូ”តិ វុត្តេ ឯកំ មណ្ឌូកំ ឧបដ្ឋហិត្វា តេន “កឹ តេ, ករោមី”តិ វុត្តា “យទា ឯកចារិកវារណោ អន្ធោ ហុត្វា បានីយំ បរិយេសតិ, តទា បព្ពតមត្ថកេ ឋិតោ សទ្ទំ កត្វា តស្មិំ បព្ពតមត្ថកំ អភិរុហន្តេ ឱតរិត្វា បបាតេ សទ្ទំ ករេយ្យាថ, អហំ តុម្ហាកំ សន្តិកា ឯត្តកំ បច្ចាសីសាមី”តិ អាហ។ សោបិ តស្សា វចនំ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។

អថេកទិវសំ កាកោ វារណស្ស ទ្វេបិ អក្ខីនិ តុណ្ឌេន ភិន្ទិ, នីលមក្ខិកា អាសាដិកំ បាតេសិ។ សោ បុឡវេហិ ខជ្ជន្តោ វេទនាប្បត្តោ បិបាសាភិភូតោ បានីយំ បរិយេសមានោ វិចរិ។ តស្មិំ កាលេ មណ្ឌូកោ បព្ពតមត្ថកេ ឋត្វា សទ្ទមកាសិ។ វារណោ “ឯត្ថ បានីយំ ភវិស្សតី”តិ បព្ពតមត្ថកំ អភិរុហិ។ អថ មណ្ឌូកោ ឱតរិត្វា បបាតេ ឋត្វា សទ្ទមកាសិ។ វារណោ “ឯត្ថ បានីយំ ភវិស្សតី”តិ បបាតាភិមុខោ គច្ឆន្តោ បរិគឡិត្វា បព្ពតបាទេ បតិត្វា

ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ។ លដុកិកា តស្ស មតភាវំ ញត្វា “ទិដ្ឋា មេ បច្ចាមិត្តស្ស បិដ្ឋី”តិ ហដ្ឋតុដ្ឋា តស្ស ខន្ធេ ចង្កមិត្វា យថាកម្មំ គតា។

សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, កេនចិ សទ្ធឹ វេរំ នាម កាតព្ពំ, ឯវំ ពលសម្បន្នម្បិ វារណំ ឥមេ ចត្តារោ ជនា ឯកតោ ហុត្វា វារណស្ស ជីវិតក្ខយំ បាបេសុ”ន្តិ –

៤៣. “កាកញ្ច បស្ស លដុកិកំ, មណ្ឌូកំ នីលមក្ខិកំ;
ឯតេ នាគំ អឃាតេសុំ, បស្ស វេរស្ស វេរិនំ;
តស្មា ហិ វេរំ ន កយិរាថ, អប្បិយេនបិ កេនចី”តិ។ –

ឥមំ អភិសម្ពុទ្ធគាថំ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ។

តត្ថ **បស្សា**តិ អនិយាមិតាលបនមេតំ, ភិក្ខូ បន សន្ធាយ វុត្តត្តា បស្សថ ភិក្ខវេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឯតេ**តិ ឯតេ ចត្តារោ ឯកតោ ហុត្វា។ **អឃាតេសុ**ន្តិ តំ វធឹសុ។ **បស្ស វេរស្ស វេរិន**ន្តិ បស្សថ វេរិកានំ វេរស្ស គតិន្តិ អត្ថោ។

តទា ឯកចារិកហត្ថី ទេវទត្តោ អហោសិ, យូថបតិ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

លដុកិកជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៣៥៨] ៨. ចូឡធម្មបាលជាតកវណ្ណនា

អហមេវ ទូសិយា ភូនហតាតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស វធាយ បរិសក្កនំ អារព្ភ កថេសិ។ អញ្ញេសុ ជាតកេសុ ទេវទត្តោ ពោធិសត្តស្ស តាសមត្តម្បិ កាតុំ នាសក្ខិ, ឥមស្មិំ បន ចូឡធម្មបាលជាតកេ ពោធិសត្តស្ស សត្តមាសិកកាលេ ហត្ថបាទេ ច សីសញ្ច ឆេទាបេត្វា អសិមាលកំ នាម ការេសិ។ **ទទ្ទរជាតកេ** (ជា. ១.២.៤៣-៤៤) គីវំ គហេត្វា មារេត្វា ឧទ្ធនេ មំសំ បចិត្វា ខាទិ។ **ខន្តីវាទីជាតកេ** (ជា. ១.៤.៤៩ អាទយោ) ទ្វីហិបិ កសាហិ បហារសហស្សេហិ តាឡាបេត្វា ហត្ថបាទេ ច កណ្ណនាសញ្ច ឆេទាបេត្វា ជដាសុ គហេត្វា កឌ្ឍាបេត្វា ឧត្តានកំ និបជ្ជាបេត្វា ឧរេ បាទេន បហរិត្វា គតោ។ ពោធិសត្តោ តំ ទិវសំយេវ ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ។ **ចូឡនន្ទិយជាតកេបិ** (ជា. ១.២.១៤៣-១៤៤) **មហាកបិជាតកេបិ** (ជា. ១.៧.៨៣ អាទយោ) មារេសិយេវ។ ឯវមេវ សោ ទីឃរត្តំ វធាយ បរិសក្កន្តោ ពុទ្ធកាលេបិ បរិសក្កិយេវ។ អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អាវុសោ, ទេវទត្តោ ពុទ្ធានំ មារណត្ថមេវ ឧបាយំ ករោតិ, ‘សម្មាសម្ពុទ្ធំ មារាបេស្សាមី’តិ ធនុគ្គហេ បយោជេសិ, សិលំ បវិជ្ឈិ, នាឡាគិរិំ វិស្សជ្ជាបេសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា ‘កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា’តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មយ្ហំ វធាយ បរិសក្កិយេវ, ឥទានិ បន តាសមត្តម្បិ កាតុំ ន សក្កោតិ , បុព្ពេ មំ ចូឡធម្មបាលកុមារកាលេ អត្តនោ បុត្តំ សមានំ ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា អសិមាលកំ ការេសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ មហាបតាបេ នាម រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា ចន្ទាទេវិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, “ធម្មបាលោ”តិស្ស នាមំ ករឹសុ។ តមេនំ សត្តមាសិកកាលេ មាតា គន្ធោទកេន ន្ហាបេត្វា អលង្ករិត្វា កីឡាបយមានា និសីទិ។ រាជា តស្សា វសនដ្ឋានំ អគមាសិ។ សា បុត្តំ កីឡាបយមានា បុត្តសិនេហេន សមប្បិតា ហុត្វា រាជានំ បស្សិត្វាបិ ន ឧដ្ឋហិ។ សោ ចិន្តេសិ “អយំ ឥទានេវ តាវ បុត្តំ និស្សាយ មានំ ករោតិ, មំ កិស្មិញ្ចិ ន មញ្ញតិ, បុត្តេ បន វឌ្ឍន្តេ មយិ ‘មនុស្សោ’តិបិ សញ្ញំ ន ករិស្សតិ, ឥទានេវ នំ ឃាតេស្សាមី”តិ។ សោ និវត្តិត្វា រាជាសនេ និសីទិត្វា “អត្តនោ វិធានេន អាគច្ឆតូ”តិ ចោរឃាតកំ បក្កោសាបេសិ។ សោ កាសាយវត្ថនិវត្ថោ រត្តមាលាធរោ ផរសុំ អំសេ ឋបេត្វា ឧបធានឃដិកំ ហត្ថបាទឋបនទណ្ឌកញ្ច អាទាយ អាគន្ត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា “កឹ ករោមិ, ទេវា”តិ អដ្ឋាសិ។ ទេវិយា សិរិគព្ភំ គន្ត្វា ធម្មបាលំ អានេហីតិ។ ទេវីបិ រញ្ញោ កុជ្ឈិត្វា និវត្តនភាវំ ញត្វា ពោធិសត្តំ ឧរេ និបជ្ជាបេត្វា រោទមានា និសីទិ។ ចោរឃាតកោ គន្ត្វា តំ បិដ្ឋិយំ ហត្ថេន បហរិត្វា ហត្ថតោ កុមារំ អច្ឆិន្ទិត្វា អាទាយ រញ្ញោ សន្តិកំ អាគន្ត្វា “កឹ ករោមិ, ទេវា”តិ អាហ។ រាជា ឯកំ ផលកំ អាហរាបេត្វា បុរតោ និក្ខិបាបេត្វា “ឥធ នំ និបជ្ជាបេហី”តិ អាហ។ សោ តថា អកាសិ។

ចន្ទាទេវី បុត្តស្ស បច្ឆតោវ បរិទេវមានា អាគច្ឆិ។ បុន ចោរឃាតកោ “កឹ ករោមិ, ទេវា”តិ អាហ។ ធម្មបាលស្ស ហត្ថេ ឆិន្ទាតិ។ ចន្ទាទេវី “មហារាជ, មម បុត្តោ សត្តមាសិកោ ពាលកោ ន កិញ្ចិ ជានាតិ, នត្ថេតស្ស ទោសោ, ទោសោ បន ហោន្តោ មយិ ភវេយ្យ, តស្មា មយ្ហំ ហត្ថេ ឆេទាបេហី”តិ ឥមមត្ថំ បកាសេន្តី បឋមំ គាថមាហ –

៤៤. “អហមេវ ទូសិយា ភូនហតា, រញ្ញោ មហាបតាបស្ស;
ឯតំ មុញ្ចតុ ធម្មបាលំ, ហត្ថេ មេ ទេវ ឆេទេហី”តិ។

តត្ថ **ទូសិយា**តិ ទូសិកា, តុម្ហេ ទិស្វា អនុដ្ឋហមានា ទោសការិកាតិ អត្ថោ។ “ទូសិកា”តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ។ **ភូនហតា**តិ ហតភូនា, ហតវុឌ្ឍីតិ អត្ថោ។ **រញ្ញោ**តិ ឥទំ “ទូសិយា”តិ បទេន យោជេតព្ពំ។ អហំ រញ្ញោ មហាបតាបស្ស អបរាធការិកា, នាយំ កុមារោ, តស្មា និរបរាធំ ឯតំ ពាលកំ មុញ្ចតុ ធម្មបាលំ, សចេបិ ហត្ថេ ឆេទាបេតុកាមោ, ទោសការិកាយ ហត្ថេ មេ, ទេវ, ឆេទេហីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។

រាជា ចោរឃាតកំ ឱលោកេសិ។ “កឹ ករោមិ, ទេវា”តិ? “បបញ្ចំ អកត្វា ហត្ថេ ឆេទា”តិ។ តស្មិំ ខណេ ចោរឃាតកោ តិខិណផរសុំ គហេត្វា កុមារស្ស តរុណវំសកឡីរេ វិយ ទ្វេ ហត្ថេ ឆិន្ទិ។ សោ ទ្វីសុ ហត្ថេសុ ឆិជ្ជមានេសុ នេវ រោទិ ន បរិទេវិ, ខន្តិញ្ច មេត្តញ្ច បុរេចារិកំ កត្វា អធិវាសេសិ។ ចន្ទា បន ទេវី ឆិន្នហត្ថកោដឹ គហេត្វា ឧច្ឆង្គេ កត្វា លោហិតលិត្តា បរិទេវមានា វិចរិ។ បុន ចោរឃាតកោ “កឹ ករោមិ, ទេវា”តិ បុច្ឆិ។ “ទ្វេបិ បាទេ ឆិន្ទា”តិ។ តំ សុត្វា ចន្ទាទេវី ទុតិយំ គាថមាហ –

៤៥. “អហមេវ ទូសិយា ភូនហតា, រញ្ញោ មហាបតាបស្ស;
ឯតំ មុញ្ចតុ ធម្មបាលំ, បាទេ មេ ទេវ ឆេទេហី”តិ។

តត្ថ អធិប្បាយោ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

រាជាបិ បុន ចោរឃាតកំ អាណាបេសិ។ សោ ឧភោបិ បាទេ ឆិន្ទិ។ ចន្ទាទេវី បាទកោដិម្បិ គហេត្វា ឧច្ឆង្គេ កត្វា លោហិតលិត្តា បរិទេវមានា “សាមិ មហាបតាប, ឆិន្នហត្ថបាទា នាម ទារកា មាតរា បោសេតព្ពា ហោន្តិ, អហំ ភតឹ កត្វា មម បុត្តកំ បោសេស្សាមិ, ទេហិ មេ ឯត”ន្តិ អាហ។ ចោរឃាតកោ “កឹ ទេវ កតា រាជាណា, និដ្ឋិតំ មម កិច្ច”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ន តាវ និដ្ឋិត”ន្តិ។ “អថ កឹ ករោមិ, ទេវា”តិ? “សីសមស្ស ឆិន្ទា”តិ។ តំ សុត្វា ចន្ទាទេវី តតិយំ គាថមាហ –

៤៦. “អហមេវ ទូសិយា ភូនហតា, រញ្ញោ មហាបតាបស្ស;
ឯតំ មុញ្ចតុ ធម្មបាលំ, សីសំ មេ ទេវ ឆេទេហី”តិ។

វត្វា ច បន អត្តនោ សីសំ ឧបនេសិ។

បុន ចោរឃាតកោ “កឹ ករោមិ, ទេវា”តិ បុច្ឆិ។ “សីសមស្ស ឆិន្ទា”តិ។ សោ សីសំ ឆិន្ទិត្វា “កតា, ទេវ, រាជាណា”តិ បុច្ឆិ។ “ន តាវ កតា”តិ។ “អថ កឹ ករោមិ, ទេវា”តិ? “អសិតុណ្ឌេន នំ សម្បដិច្ឆិត្វា អសិមាលកំ នាម ករោហី”តិ។ សោ តស្ស កឡេវរំ អាកាសេ ខិបិត្វា អសិតុណ្ឌេន សម្បដិច្ឆិត្វា អសិមាលកំ នាម កត្វា មហាតលេ វិប្បកិរិ។ ចន្ទាទេវី ពោធិសត្តស្ស មំសេ ឧច្ឆង្គេ កត្វា មហាតលេ រោទមានា បរិទេវមានា ឥមា គាថា អភាសិ –

៤៧. “ន ហិ នូនិមស្ស រញ្ញោ, មិត្តាមច្ចា ច វិជ្ជរេ សុហទា;
យេ ន វទន្តិ រាជានំ, មា ឃាតយិ ឱរសំ បុត្តំ។

៤៨. “ន ហិ នូនិមស្ស រញ្ញោ, ញាតី មិត្តា ច វិជ្ជរេ សុហទា;
យេ ន វទន្តិ រាជានំ, មា ឃាតយិ អត្រជំ បុត្ត”ន្តិ។

តត្ថ **មិត្តាមច្ចា ច វិជ្ជរេ សុហទា**តិ នូន ឥមស្ស រញ្ញោ ទឡ្ហមិត្តា វា សព្ពកិច្ចេសុ សហភាវិនោ អមច្ចា វា មុទុហទយតាយ សុហទា វា កេចិ ន វិជ្ជន្តិ។ **យេ ន វទន្តី**តិ យេ អធុនា អាគន្ត្វា “អត្តនោ បិយបុត្តំ មា ឃាតយី”តិ ន វទន្តិ, ឥមំ រាជានំ បដិសេធេន្តិ, តេ នត្ថិយេវាតិ មញ្ញេ។ ទុតិយគាថាយំ **ញាតី**តិ ញាតកា។

ឥមា បន ទ្វេ គាថា វត្វា ចន្ទាទេវី ឧភោហិ ហត្ថេហិ ហទយមំសំ ធារយមានា តតិយំ គាថមាហ –

៤៩. “ចន្ទនសារានុលិត្តា, ពាហា ឆិជ្ជន្តិ ធម្មបាលស្ស;
ទាយាទស្ស បថព្យា, បាណា មេ ទេវ រុជ្ឈន្តី”តិ។

តត្ថ **ទាយាទស្ស បថព្យា**តិ បិតុសន្តកាយ ចាតុរន្តាយ បថវិយា ទាយាទស្ស លោហិតចន្ទនសារានុលិត្តា ហត្ថា ឆិជ្ជន្តិ, បាទា ឆិជ្ជន្តិ, សីសញ្ច ឆិជ្ជតិ, អសិមាលកោបិ កតោ, តវ វំសំ បច្ឆិន្ទិត្វា គតោសិ ទានីតិ ឯវមាទីនិ វិលបន្តិ ឯវមាហ។ **បាណា មេ ទេវ រុជ្ឈន្តី**តិ ទេវ, មយ្ហម្បិ ឥមំ សោកំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តិយា ជីវិតំ រុជ្ឈតីតិ។

តស្សា ឯវំ បរិទេវមានាយ ឯវ ឧយ្ហមានេ វេឡុវនេ វេឡុ វិយ ហទយំ ផលិ, សា តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បត្តា។ រាជាបិ បល្លង្កេ ឋាតុំ អសក្កោន្តោ មហាតលេ បតិ, បទរតលំ ទ្វិធា ភិជ្ជិ, សោ តតោបិ ភូមិយំ បតិ។ តតោ ចតុនហុតាធិកទ្វិយោជនសតសហស្សពហលាបិ ឃនបថវី តស្ស អគុណំ ធារេតុំ អសក្កោន្តី ភិជ្ជិត្វា វិវរមទាសិ, អវីចិតោ ជាលា ឧដ្ឋាយ កុលទត្តិកេន កម្ពលេន បរិក្ខិបន្តី វិយ តំ គហេត្វា អវីចិម្ហិ ខិបិ។ ចន្ទាយ ច ពោធិសត្តស្ស ច អមច្ចា សរីរកិច្ចំ ករឹសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា ទេវទត្តោ អហោសិ, ចន្ទាទេវី មហាបជាបតិគោតមី, ធម្មបាលកុមារោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចូឡធម្មបាលជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៣៥៩] ៩. សុវណ្ណមិគជាតកវណ្ណនា

វិក្កម រេ ហរិបាទាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សាវត្ថិយំ ឯកំ កុលធីតរំ អារព្ភ កថេសិ។ សា កិរ សាវត្ថិយំ ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ ឧបដ្ឋាកកុលស្ស ធីតា សទ្ធា បសន្នា ពុទ្ធមាមកា ធម្មមាមកា សង្ឃមាមកា អាចារសម្បន្នា បណ្ឌិតា ទានាទិបុញ្ញាភិរតា។ តំ អញ្ញំ សាវត្ថិយមេវ សមានជាតិកំ មិច្ឆាទិដ្ឋិកកុលំ វារេសិ។ អថស្សា មាតាបិតរោ “អម្ហាកំ ធីតា សទ្ធា បសន្នា តីណិ រតនានិ មមាយតិ ទានាទិបុញ្ញាភិរតា, តុម្ហេ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា ឥមិស្សាបិ យថារុចិយា ទានំ វា ទាតុំ ធម្មំ វា សោតុំ វិហារំ វា គន្តុំ សីលំ វា រក្ខិតុំ ឧបោសថកម្មំ វា កាតុំ ន ទស្សថ, ន មយំ តុម្ហាកំ ទេម, អត្តនា សទិសំ មិច្ឆាទិដ្ឋិកកុលាវ កុមារិកំ គណ្ហថា”តិ អាហំសុ។ តេ តេហិ បដិក្ខិត្តា “តុម្ហាកំ ធីតា អម្ហាកំ ឃរំ គន្ត្វា យថាធិប្បាយេន សព្ពមេតំ ករោតុ, មយំ ន វារេស្សាម, ទេថ នោ ឯត”ន្តិ វត្វា “តេន ហិ គណ្ហថា”តិ វុត្តា ភទ្ទកេន នក្ខត្តេន មង្គលំ កត្វា តំ អត្តនោ ឃរំ នយឹសុ។ សា វត្តាចារសម្បន្នា បតិទេវតា អហោសិ, សស្សុសសុរសាមិកវត្តានិ កតានេវ ហោន្តិ។

សា ឯកទិវសំ សាមិកំ អាហ – “ឥច្ឆាមហំ, អយ្យបុត្ត, អម្ហាកំ កុលូបកត្ថេរានំ ទានំ ទាតុ”ន្តិ។ សាធុ, ភទ្ទេ, យថាជ្ឈាសយេន ទានំ ទេហីតិ។ សា ថេរេ និមន្តាបេត្វា មហន្តំ សក្ការំ កត្វា បណីតភោជនំ ភោជេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា “ភន្តេ, ឥមំ កុលំ មិច្ឆាទិដ្ឋិកំ អស្សទ្ធំ តិណ្ណំ រតនានំ គុណំ ន ជានាតិ, សាធុ, អយ្យា, យាវ ឥមំ កុលំ តិណ្ណំ រតនានំ គុណំ ជានាតិ, តាវ ឥធេវ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ អាហ។ ថេរា អធិវាសេត្វា តត្ថ និពទ្ធំ ភុញ្ជន្តិ។ បុន សាមិកំ អាហ “អយ្យបុត្ត, ថេរា ឥធ និពទ្ធំ អាគច្ឆន្តិ, កឹការណា តុម្ហេ ន បស្សថា”តិ។ “សាធុ, បស្សិស្សាមី”តិ។ សា បុនទិវសេ ថេរានំ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ តស្ស អារោចេសិ ។ សោ ឧបសង្កមិត្វា ថេរេហិ សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថស្ស ធម្មសេនាបតិ ធម្មកថំ កថេសិ។ សោ ថេរស្ស ធម្មកថាយ ច ឥរិយាបថេសុ ច បសីទិត្វា តតោ បដ្ឋាយ ថេរានំ អាសនំ បញ្ញបេតិ, បានីយំ បរិស្សាវេតិ, អន្តរាភត្តេ ធម្មកថំ សុណាតិ, តស្ស អបរភាគេ មិច្ឆាទិដ្ឋិ ភិជ្ជិ។

អថេកទិវសំ ថេរោ ទ្វិន្នម្បិ ធម្មកថំ កថេន្តោ សច្ចានិ បកាសេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧភោបិ ជយម្បតិកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយ តស្ស មាតាបិតរោ អាទឹ កត្វា អន្តមសោ ទាសកម្មករាបិ សព្ពេ មិច្ឆាទិដ្ឋឹ ភិន្ទិត្វា ពុទ្ធធម្មសង្ឃមាមកាយេវ ជាតា។ អថេកទិវសំ ទារិកា សាមិកំ អាហ – “អយ្យបុត្ត, កឹ មេ ឃរាវាសេន, ឥច្ឆាមហំ បព្ពជិតុ”ន្តិ។ សោ “សាធុ ភទ្ទេ, អហម្បិ បព្ពជិស្សាមី”តិ មហន្តេន បរិវារេន តំ ភិក្ខុនុបស្សយំ នេត្វា បព្ពាជេត្វា សយម្បិ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ តំ សត្ថា បព្ពាជេសិ។ ឧភោបិ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, អសុកា នាម ទហរភិក្ខុនី អត្តនោ ចេវ បច្ចយា ជាតា សាមិកស្ស ច, អត្តនាបិ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្វា តម្បិ បាបេសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ តាវ ឯសា សាមិកំ រាគបាសា មោចេសិ, បុព្ពេបេសា បោរាណកបណ្ឌិតេ បន មរណបាសា មោចេសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ មិគយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ អភិរូបោ អហោសិ បាសាទិកោ ទស្សនីយោ សុវណ្ណវណ្ណោ លាខារសបរិកម្មកតេហិ វិយ ហត្ថបាទេហិ រជតទាមសទិសេហិ

វិសាណេហិ មណិកុឡិកបដិភាគេហិ អក្ខីហិ រត្តកម្ពលគេណ្ឌុសទិសេន មុខេន សមន្នាគតោ។ ភរិយាបិស្ស តរុណមិគី អភិរូបា អហោសិ ទស្សនីយា។ តេ សមគ្គវាសំ វសឹសុ, អសីតិសហស្សចិត្រមិគា ពោធិសត្តំ ឧបដ្ឋហឹសុ។ តទា លុទ្ទកា មិគវីថីសុ បាសេ ឱឌ្ឌេសុំ។ អថេកទិវសំ ពោធិសត្តោ មិគានំ បុរតោ គច្ឆន្តោ បាទេ បាសេន ពជ្ឈិត្វា "ឆិន្ទិស្សាមិ ន"ន្តិ អាកឌ្ឍិ, ចម្មំ ឆិជ្ជិ, បុន អាកឌ្ឍន្តស្ស មំសំ ឆិជ្ជិ, បុន ន្ហារុ ឆិជ្ជិ, បាសោ អដ្ឋិមាហច្ច អដ្ឋាសិ។ សោ បាសំ ឆិន្ទិតុំ អសក្កោន្តោ មរណភយតជ្ជិតោ ពទ្ធរវំ រវិ។ តំ សុត្វា ភីតោ មិគគណោ បលាយិ។ ភរិយា បនស្ស បលាយិត្វា មិគានំ អន្តរេ ឱលោកេន្តី តំ អទិស្វា "ឥទំ ភយំ មយ្ហំ បិយសាមិកស្ស ឧប្បន្នំ ភវិស្សតី"តិ វេគេន តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អស្សុមុខី រោទមានា "សាមិ , ត្វំ មហព្ពលោ, កឹ ឯតំ បាសំ សន្ធារេតុំ ន សក្ខិស្សសិ, វេគំ ជនេត្វា ឆិន្ទាហិ ន"ន្តិ តស្ស ឧស្សាហំ ជនេន្តី បឋមំ គាថមាហ –

៥០. "វិក្កម រេ ហរិបាទ, វិក្កម រេ មហាមិគ;
ឆិន្ទ វារត្តិកំ បាសំ, នាហំ ឯកា វនេ រមេ"តិ។

តត្ថ **វិក្កមា**តិ បរក្កម, អាកឌ្ឍាតិ អត្ថោ។ **រេ**តិ អាមន្តនេ និបាតោ។ **ហរិបាទា**តិ សុវណ្ណបាទ។ សកលសរីរម្បិ តស្ស សុវណ្ណវណ្ណំ, អយំ បន គាថាវសេនេវមាហ។ **នាហំ ឯកា**តិ អហំ តយា វិនា ឯកិកា វនេ ន រមិស្សាមិ, តិណោទកំ បន អគ្គហេត្វា សុស្សិត្វា មរិស្សាមីតិ ទស្សេតិ។

តំ សុត្វា មិគោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៥១. "វិក្កមាមិ ន បារេមិ, ភូមឹ សុម្ភាមិ វេគសា;
ទឡ្ហោ វារត្តិកោ បាសោ, បាទំ មេ បរិកន្តតី"តិ។

តត្ថ **វិក្កមាមី**តិ ភទ្ទេ, អហំ វីរិយំ ករោមិ។ **ន បារេមី**តិ បាសំ ឆិន្ទិតុំ បន ន សក្កោមីតិ អត្ថោ។ **ភូមឹ សុម្ភាមី**តិ អបិ នាម ឆិជ្ជេយ្យាតិ បាទេនាបិ ភូមឹ បហរាមិ។ **វេគសា**តិ វេគេន។ **បរិកន្តតី**តិ ចម្មាទីនិ ឆិន្ទន្តោ សមន្តា កន្តតីតិ។

អថ នំ មិគី "មា ភាយិ, សាមិ, អហំ អត្តនោ ពលេន លុទ្ទកំ យាចិត្វា តវ ជីវិតំ អាហរិស្សាមិ។ សចេ យាចនាយ ន សក្ខិស្សាមិ, មម ជីវិតម្បិ ទត្វា តវ ជីវិតំ អាហរិស្សាមី"តិ មហាសត្តំ អស្សាសេត្វា លោហិតលិត្តំ ពោធិសត្តំ បរិគ្គហេត្វា អដ្ឋាសិ។ លុទ្ទកោបិ អសិញ្ច សត្តិញ្ច គហេត្វា កប្បុដ្ឋានគ្គិ វិយ អាគច្ឆតិ។ សា តំ ទិស្វា "សាមិ, លុទ្ទកោ អាគច្ឆតិ, អហំ អត្តនោ ពលំ ករិស្សាមិ, ត្វំ មា ភាយី"តិ មិគំ អស្សាសេត្វា លុទ្ទកស្ស បដិបថំ គន្ត្វា បដិក្កមិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតា តំ វន្ទិត្វា "សាមិ, មម សាមិកោ សុវណ្ណវណ្ណោ សីលាចារសម្បន្នោ, អសីតិសហស្សានំ មិគានំ រាជា"តិ ពោធិសត្តស្ស គុណំ កថេត្វា មិគរាជេ ឋិតេយេវ អត្តនោ វធំ យាចន្តី តតិយំ គាថមាហ –

៥២. "អត្ថរស្សុ បលាសានិ, អសឹ និព្ពាហ លុទ្ទក;
បឋមំ មំ វធិត្វាន, ហន បច្ឆា មហាមិគ"ន្តិ។

តត្ថ **បលាសានី**តិ មំសដ្ឋបនត្ថំ បលាសបណ្ណានិ អត្ថរស្សុ។ **អសឹ និព្ពាហា**តិ អសឹ កោសតោ នីហរ។

តំ សុត្វា លុទ្ទកោ "មនុស្សភូតា តាវ សាមិកស្ស អត្ថាយ អត្តនោ ជីវិតំ ន បរិច្ចជន្តិ, អយំ តិរច្ឆានគតា ជីវិតំ បរិច្ចជតិ, មនុស្សភាសាយ ច មធុរេន សរេន កថេតិ, អជ្ជ ឥមិស្សា ច បតិនោ ចស្សា ជីវិតំ ទស្សាមី"តិ បសន្នចិត្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៥៣. "ន មេ សុតំ វា ទិដ្ឋំ វា, ភាសន្តឹ មានុសឹ មិគឹ;
ត្វញ្ច ភទ្ទេ សុខី ហោហិ, ឯសោ ចាបិ មហាមិគោ"តិ។

តត្ថ **សុតំ វា ទិដ្ឋំ វា**តិ មយា ឥតោ បុព្ពេ ឯវរូបំ ទិដ្ឋំ វា សុតំ វា នត្ថិ។ **ភាសន្តី មានុសឹ មិគិ**ន្តិ អហញ្ហិ ឥតោ បុព្ពេ មានុសឹ វាចំ ភាសន្តឹ មិគឹ នេវ អទ្ទសំ ន អស្សោសឹ។ យេសំ បន "ន មេ សុតា វា ទិដ្ឋា វា, ភាសន្តី មានុសី មិគី"តិ បាឡិ, តេសំ យថាបាឡិមេវ អត្ថោ ទិស្សតិ។ **ភទ្ទេ**តិ ភទ្ទកេ បណ្ឌិតេ ឧបាយកុសលេ។ ឥតិ តំ អាលបិត្វា បុន "ត្វញ្ច ឯសោ ចាបិ មហាមិគោតិ ទ្វេបិ ជនា សុខី និទ្ទុក្ខា ហោថា"តិ តំ សមស្សាសេត្វា លុទ្ទកោ ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វាសិយា ចម្មបាសំ ឆិន្ទិត្វា បាទេ លគ្គបាសកំ សណិកំ នីហរិត្វា ន្ហារុនា ន្ហារុំ, មំសេន មំសំ, ចម្មេន ចម្មំ បដិបាដេត្វា បាទំ ហត្ថេន បរិមជ្ជិ។ តង្ខណញ្ញេវ មហាសត្តស្ស បូរិតបារមិតានុភាវេន លុទ្ទកស្ស ច

មេត្តចិត្តានុភាវេន មិគិយា ច មេត្តធម្មានុភាវេន ន្ហារុម៌សចម្មានិ ន្ហារុម៌សចម្មេហិ ឃដយីសុ។ ពោធិសត្តោ បន សុខី និទ្ទុក្ខោ អដ្ឋាសិ។

មិគី ពោធិសត្តំ សុខិតំ ទិស្វា សោមនស្សជាតា លុទ្ទកស្ស អនុមោទនំ ករោន្តី បញ្ចមំ គាថមាហ –

៥៤. “ឯវំ លុទ្ទក នន្ទស្សុ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
យថាហមជ្ជ នន្ទាមិ, មុត្តំ ទិស្វា មហាមិគ”ន្តិ។

តត្ថ **លុទ្ទកា**តិ ទារុណកម្មកិរិយាយ លទ្ធនាមវសេន អាលបតិ។

ពោធិសត្តោ “អយំ លុទ្ទោ មយ្ហំ អវស្សយោ ជាតោ, មយាបិស្ស អវស្សយេនេវ ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ គោចរភូមិយំ ទិដ្ឋំ ឯកំ មណិក្ខន្ធំ តស្ស ទត្វា “សម្ម, ឥតោ បដ្ឋាយ បាណាតិបាតាទីនិ មា ករិ, ឥមិនា កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា ទារកេ បោសេន្តោ ទានសីលាទីនិ បុញ្ញានិ ករោហី”តិ តស្សោវាទំ ទត្វា អរញ្ញំ បាវិសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា លុទ្ទកោ ឆន្នោ អហោសិ, មិគី ទហរភិក្ខុនី, មិគរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សុវណ្ណមិគជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៣៦០] ១០. សុយោនន្ទីជាតកវណ្ណនា

វាតិ គន្ធោ តិមិរានន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ”ន្តិ វុត្តេ “កឹ ទិស្វា”តិ វត្វា “អលង្កតមាតុគាម”ន្តិ វុត្តេ “មាតុគាមោ នាមេស ភិក្ខុ ន សក្កា រក្ខិតុំ, បោរាណកបណ្ឌិតា សុបណ្ណភវនេ កត្វា រក្ខន្តាបិ រក្ខិតុំ នាសក្ខិំសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ តម្ពរាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ។ តស្ស សុយោនន្ទី នាម អគ្គមហេសី អហោសិ ឧត្តមរូបធរា។ តទា ពោធិសត្តោ សុបណ្ណយោនិយំ និព្ពត្តិ, តស្មិំ កាលេ នាគទីបោ សេទុមទីបោ នាម អហោសិ។ ពោធិសត្តោ តស្មិំ ទីបេ សុបណ្ណភវនេ វសតិ។ សោ ពារាណសឹ គន្ត្វា តម្ពរាជេន សទ្ធិំ មាណវកវេសេន ជូតំ កីឡតិ។ តស្ស រូបសម្បត្តិំ ទិស្វា បរិចារិកា “អម្ហាកំ រញ្ញា សទ្ធិំ ឯវរូបោ នាម មាណវកោ ជូតំ កីឡតី”តិ សុយោនន្ទិយា អារោចេសុំ។ សា សុត្វា តំ ទដ្ឋុកាមា ហុត្វា ឯកទិវសំ អលង្ករិត្វា ជូតមណ្ឌលំ អាគន្ត្វា បរិចារិកានំ អន្តរេ ឋិតា នំ ឱលោកេសិ។ សោបិ ទេវិំ ឱលោកេសិ។ ទ្វេបិ អញ្ញមញ្ញំ បដិពទ្ធចិត្តា អហេសុំ។ សុបណ្ណរាជា អត្តនោ អានុភាវេន នគរេ វាតំ សមុដ្ឋាបេសិ, គេហបតនភយេន រាជនិវេសនា មនុស្សា និក្ខមឹសុ។ សោ អត្តនោ អានុភាវេន អន្ធការំ កត្វា ទេវិំ គហេត្វា អាកាសេន អាគន្ត្វា នាគទីបេ អត្តនោ ភវនំ បាវិសិ សុយោនន្ទិយា គតដ្ឋានំ ជានន្តា នាម នាហេសុំ។ សោ តាយ សទ្ធិំ អភិរមមានោ គន្ត្វា រញ្ញា សទ្ធិំ ជូតំ កីឡតិ។

រញ្ញោ បន សគ្គោ នាម គន្ធព្ពោ អត្ថិ, សោ ទេវិយា គតដ្ឋានំ អជានន្តោ តំ គន្ធព្ពំ អាមន្តេត្វា “គច្ឆ, តាត, គន្ធព្ព សព្ពំ ថលជលបថំ អនុវិចរិត្វា ទេវិយា គតដ្ឋានំ បស្សា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ សោ បរិព្ពយំ គហេត្វា ទ្វារគាមតោ បដ្ឋាយ វិចិនន្តោ ភរុកច្ឆំ បាបុណិ។ តទា ភរុកច្ឆវាណិជា នាវាយ សុវណ្ណភូមិំ គច្ឆន្តិ។ សោ តេ ឧបសង្កមិត្វា “អហំ គន្ធព្ពោ នាវាយ វេតនំ ខណ្ឌេត្វា តុម្ហាកំ គន្ធព្ពំ ករិស្សាមិ, មម្បិ នេថា”តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ តម្បិ អារោបេត្វា នាវំ វិស្សជ្ជេសុំ។ តេ សុខបយាតាយ នាវាយ តំ បក្កោសិត្វា “គន្ធព្ពំ នោ ករោហី”តិ អាហំសុ។ “អហំ ចេ គន្ធព្ពំ ករេយ្យំ, មយិ បន គន្ធព្ពំ ករោន្តេ មច្ឆា ចលិស្សន្តិ, អថ វោ នាវា ភិជ្ជិស្សតី”តិ។ “មនុស្សមត្តេ គន្ធព្ពំ ករោន្តេ មច្ឆានំ ចលនំ នាម នត្ថិ, ករោហី”តិ។ “តេន ហិ មា មយ្ហំ កុជ្ឈិត្ថា”តិ វីណំ មុច្ឆិត្វា តន្តិស្សរេន គីតស្សរំ, គីតស្សរេន តន្តិស្សរំ អនតិក្កមិត្វា គន្ធព្ពំ អកាសិ។ តេន សទ្ទេន សម្មត្តា ហុត្វា មច្ឆា ចលឹសុ។

អថេកោ មករោ ឧប្បតិត្វា នាវាយ បតន្តោ នាវំ ភិន្ទិ។ សគ្គោ ផលកេ និបជ្ជិត្វា យថាវាតំ គច្ឆន្តោ នាគទីបេ សុបណ្ណភវនស្ស និគ្រោធរុក្ខស្ស សន្តិកំ បាបុណិ។ សុយោនន្ទីបិ ទេវី សុបណ្ណរាជស្ស ជូតំ កីឡិតុំ គតកាលេ វិមានា ឱតរិត្វា វេលន្តេ វិចរន្តី សគ្គំ គន្ធព្ពំ ទិស្វា សញ្ជានិត្វា “កថំ អាគតោសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ សព្ពំ កថេសិ។ “តេន ហិ មា ភាយី”តិ តំ អស្សាសេត្វា ពាហាហិ បរិគ្គហេត្វា វិមានំ អារោបេត្វា សយនបិដ្ឋេ និបជ្ជាបេត្វា សមស្សត្ថកាលេ ទិព្ពភោជនំ ទត្វា ទិព្ពគន្ធោទកេន ន្ហាបេត្វា ទិព្ពវត្ថេហិ អច្ឆាទេត្វា ទិព្ពគន្ធបុប្ផេហិ អលង្ករិត្វា បុន ទិព្ពសយនេ និបជ្ជាបេសិ។ ឯវំ ទិវសំ បរិគ្គហមានា សុបណ្ណរញ្ញោ អាគមនវេលាយ បដិច្ឆាទេត្វា គត

កាលេ តេន សទ្ធឹ កិលេសវសេន អភិរមិ។ តតោ មាសទ្វមាសច្ចយេន ពារាណសិវាសិនោ វាណិជា ទារុទកគហណត្ថាយ តស្មឹ ទីបេ និគ្រោធរុក្ខមូលំ សម្បត្តា។ សោ តេហិ សទ្ធឹ នាវំ អភិរុយ្ហ ពារាណសី គន្ត្វា រាជានំ ទិស្វាវ តស្ស ជូតកីឡនវេលាយ វីណំ គហេត្វា រញ្ញោ គន្ធព្ពំ ករោន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៥៥. “វាតិ គន្ធោ តិមិរានំ, កុសមុទ្ទោ ច ឃោសវា;
ទូរេ ឥតោ សុយោនន្ទី, តម្ព កាមា តុទន្តិ ម”ន្តិ។

តត្ថ **តិមិរាន**ន្តិ តិមិររុក្ខបុប្ផានំ។ តំ កិរ និគ្រោធំ បរិវារេត្វា តិមិររុក្ខា អត្ថិ, តេ សន្ធាយេវំ វទតិ។ **កុសមុទ្ទោ**តិ ខុទ្ទកសមុទ្ទោ។ **ឃោសវា**តិ មហារវោ។ តស្សេវ និគ្រោធស្ស សន្តិកេ សមុទ្ទំ សន្ធាយេវមាហ។ **ឥតោ**តិ ឥមម្ហា នគរា។ **តម្ព**ាតិ រាជានំ អាលបតិ។ អថ វា **តម្ពកាមា**តិ តម្ពេន កាមិតកាមា តម្ពកាមា នាម។ តេ មំ ហទយេ វិជ្ឈន្តីតិ ទីបេតិ។

តំ សុត្វា សុបណ្ណោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៥៦. “កថំ សមុទ្ទមតរិ, កថំ អទ្ទក្ខិ សេទុមំ;
កថំ តស្សា ច តុយ្ហញ្ច, អហុ សគ្គ សមាគមោ”តិ។

តត្ថ **សេទុម**ន្តិ សេទុមទីបំ។

តតោ សគ្គោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៥៧. “កុរុកច្ឆា បយាតានំ, វាណិជានំ ធនេសិនំ;
មករេហិ អភិទា នាវា, ផលកេនាហមប្លវិំ។

៥៨. “សា មំ សណ្ហេន មុទុនា, និច្ចំ ចន្ទនគន្ធិនី;
អង្គេន ឧទ្ធរី ភទ្ទា, មាតា បុត្តំវ ឱរសំ។

៥៩. “សា មំ អន្នេន បានេន, វត្ថេន សយនេន ច;
អត្តនាបិ ច មន្ទក្ខី, ឯវំ តម្ព វិជានហី”តិ។

តត្ថ **សា មំ សណ្ហេន មុទុនា**តិ ឯវំ ផលកេន តីរំ ឧត្តិណ្ណំ មំ សមុទ្ទតីរេ វិចរន្តី សា ទិស្វា “មា ភាយី”តិ សណ្ហេន មុទុនា វចនេន សមស្សាសេត្វាតិ អត្ថោ។ **អង្គេន**ាតិ ពាហុយុគឡំ គេជ “អង្គេនា”តិ វុត្តំ។ **ភទ្ទា**តិ ទស្សនីយា បាសាទិកា។ **សា មំ អន្នេនា**តិ សា មំ ឯតេន អន្នាទិនា សន្តប្បេសីតិ អត្ថោ។ **អត្តនាបិ ចា**តិ ន កេវលំ អន្នាទីហេវ, អត្តនាបិ មំ អភិរមេន្តី សន្តប្បេសីតិ ទីបេតិ។ **មន្ទក្ខី**តិ មន្ទទស្សនី, មុទុនា អាការេន ឱលោកនសីលាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “មត្តក្ខី”តិបិ បាឋោ, មទមត្តេហិ វិយ អក្ខីហិ សមន្នាគតាតិ អត្ថោ។ **ឯវំ តម្ព**ាតិ ឯវំ តម្ពរាជ ជានាហីតិ។

សុបណ្ណោ គន្ធព្ពស្ស កថេន្តស្សេវ វិប្បដិសារី ហុត្វា “អហំ សុបណ្ណភវនេ វសន្តោបិ រក្ខិតុំ នាសក្ខឹ, កឹ មេ តាយ ទុស្សីលាយា”តិ តំ អានេត្វា រញ្ញោ បដិទត្វា បក្កាមិ, តតោ បដ្ឋាយ បុន នាគច្ឆីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, សុបណ្ណរាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សុយោនន្ទីជាតកវណ្ណនា ទសមា។

មណិកុណ្ឌលវគ្គោ បឋមោ។

២. វណ្ណារោហវគ្គោ

[៣៦១] ១. វណ្ណារោហជាតកវណ្ណនា

វណ្ណារោហេនាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទ្វេ អគ្គសាវកេ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ ឧភោបិ មហាថេរា “ឥមំ អន្តោវស្សំ សុញ្ញាគារំ អនុព្រូហេស្សាមា”តិ សត្ថារំ អាបុច្ឆិត្វា គណំ បហាយ សយមេវ បត្តចីវរំ អាទាយ ជេតវនា និក្ខមិត្វា ឯកំ បច្ចន្តគាមំ និស្សាយ អរញ្ញេ វិហរិំសុ។ អញ្ញតរោបិ វិឃាសាទបុរិសោ ថេរានំ

ឧបដ្ឋានំ ករោន្តោ តត្ថេវ ឯកមន្តេ វសិ។ សោ ថេរានំ សមគ្គវាសំ ទិស្វា “ឥមេ អតិវិយ សមគ្គា វសន្តិ, សក្កា នុ ខោ ឯតេ អញ្ញមញ្ញំ ភិន្ទិតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា សារិបុត្តត្ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា “កឹ នុ ខោ, ភន្តេ, អយ្យេន មហាមោគ្គល្លានត្ថេរេន សទ្ធឹ តុម្ហាកំ កិញ្ចិ វេរំ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “កឹ បនាវុសោ”តិ។ ឯស, ភន្តេ, មម អាគតកាលេ “សារិបុត្តោ នាម ជាតិគោត្តកុលបទេសេហិ វា សុតគន្ថបដិវេធឥទ្ធីហិ វា មយា សទ្ធឹ កឹ បហោតី”តិ តុម្ហាកំ អគុណមេវ កថេសីតិ។ ថេរោ សិតំ កត្វា “គច្ឆ ត្វំ អាវុសោ”តិ អាហ។

សោ អបរស្មិម្បិ ទិវសេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរម្បិ ឧបសង្កមិត្វា តថេវ កថេសិ។ សោបិ នំ សិតំ កត្វា “គច្ឆ, ត្វំ, អាវុសោ”តិ វត្វា សារិបុត្តត្ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា “អាវុសោ, ឯសោ វិឃាសាទោ តុម្ហាកំ សន្តិកេ កិញ្ចិ កថេសី”តិ បុច្ឆិ។ “អាមាវុសោ, មយ្ហម្បិ សន្តិកេ កថេសិ, ឥមំ នីហរិតុំ វដ្ដតី”តិ។ “សាធុ, អាវុសោ, នីហរា”តិ វុត្តេ ថេរោ “មា ឥធ វសី”តិ អច្ឆរំ បហរិត្វា តំ នីហរិ។ តេ ឧភោបិ សមគ្គវាសំ វសិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា និសីទឹសុ។ សត្ថា បដិសន្ថារំ កត្វា “សុខេន វស្សំ វសិត្ថា”តិ បុច្ឆិត្វា “ភន្តេ, ឯកោ វិឃាសាទោ អម្ហេ ភិន្ទិតុកាមោ ហុត្វា ភិន្ទិតុំ អសក្កោន្តោ បលាយី”តិ វុត្តេ “ន ខោ សោ, សារិបុត្ត, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស តុម្ហេ ‘ភិន្ទិស្សាមី’តិ ភិន្ទិតុំ អសក្កោន្តោ បលាយី”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ អរញ្ញេ រុក្ខទេវតា អហោសិ។ តទា សីហោ ច ព្យគ្ឃោ ច អរញ្ញេ បព្ពតគុហាយំ វសន្តិ។ ឯកោ សិង្គាលោ តេ ឧបដ្ឋហន្តោ តេសំ វិឃាសំ ខាទិត្វា មហាកាយោ ហុត្វា ឯកទិវសំ ចិន្តេសិ “មយា សីហព្យគ្ឃានំ មំសំ ន ខាទិតបុព្ពំ, មយា ឥមេ ទ្វេ ជនេ ភិន្ទិតុំ វដ្ដតិ, តតោ នេសំ កលហំ កត្វា មតានំ មំសំ ខាទិស្សាមី”តិ។ សោ សីហំ ឧបសង្កមិត្វា “កឹ, សាមិ, តុម្ហាកំ ព្យគ្ឃេន សទ្ធឹ កិញ្ចិ វេរំ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “កឹ បន, សម្មា”តិ? ឯស, ភន្តេ, មមាគតកាលេ “សីហោ នាម សរីរវណ្ណេន វា អារោហបរិណាហេន វា ជាតិពលវីរិយេហិ វា មម កលភាគម្បិ ន បាបុណាតី”តិ តុម្ហាកំ អគុណមេវ កថេសីតិ។ អថ នំ សីហោ “គច្ឆ ត្វំ, ន សោ ឯវំ កថេស្សតី”តិ អាហ។ ព្យគ្ឃម្បិ ឧបសង្កមិត្វា ឯតេនេវ ឧបាយេន កថេសិ។ តំ សុត្វា ព្យគ្ឃោបិ សីហំ ឧបសង្កមិត្វា “សម្ម, ត្វំ កិរ ឥទញ្ចិទញ្ច វទេសី”តិ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៦០. “វណ្ណារោហេន ជាតិយា, ពលនិក្កមនេន ច;
សុពាហុ ន មយា សេយ្យោ, សុទាឋ ឥតិ ភាសសី”តិ។

តត្ថ **ពលនិក្កមនេន ចា**តិ កាយពលេន ចេវ វីរិយពលេន ច។ **សុពាហុ ន មយា សេយ្យោ**តិ អយំ សុពាហុ នាម ព្យគ្ឃោ ឯតេហិ ការណេហិ មយា នេវ សទិសោ ន ឧត្តរិតរោតិ សច្ចំ កិរ ត្វំ សោភនាហិ ទាឋាហិ សមន្នាគត សុទាឋ មិគរាជ, ឯវំ វទេសីតិ។

តំ សុត្វា សុទាឋោ សេសា ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៦១. “វណ្ណារោហេន ជាតិយា, ពលនិក្កមនេន ច;
សុទាឋោ ន មយា សេយ្យោ, សុពាហុ ឥតិ ភាសសិ។

៦២. “ឯវំ ចេ មំ វិហរន្តំ, សុពាហុ សម្ម ទុព្ភសិ;
ន ទានាហំ តយា សទ្ធឹ, សំវាសមភិរោចយេ។

៦៣. “យោ បរេសំ វចនានិ, សទ្ទហេយ្យ យថាតថំ;
ខិប្បំ ភិជ្ជេថ មិត្តស្មិំ, វេរញ្ច បសវេ ពហុំ។

៦៤. “ន សោ មិត្តោ យោ សទា អប្បមត្តោ, ភេទាសង្កី រន្ធមេវានុបស្សី;
យស្មិញ្ច សេតី ឧរសីវ បុត្តោ, ស វេ មិត្តោ យោ អភេជ្ជោ បរេហី”តិ។

តត្ថ **សម្មា**តិ វយស្ស។ **ទុព្ភសី**តិ យទិ ឯវំ តយា សទ្ធឹ សមគ្គវាសំ វសន្តំ មំ សិង្គាលស្ស កថំ គហេត្វា ត្វំ ទុព្ភសិ ហនិតុំ ឥច្ឆសិ, ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ អហំ តយា សទ្ធឹ សំវាសំ ន អភិរោចយេ។ **យថាតថ**ន្តិ តថតោ យថាតថំ យថាតច្ឆំ អវិសំវាទកេន អរិយេន វុត្តវចនំ សទ្ទាតព្ពំ។ ឯវំ យោ យេសំ កេសញ្ចិ បរេសំ វចនានិ សទ្ទហេថាតិ អត្ថោ។ **យោ សទា អប្បមត្តោ**តិ យោ និច្ចំ អប្បមត្តោ ហុត្វា មិត្តស្ស វិស្សាសំ ន ទេតិ, សោ មិត្តោ នាម ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **ភេទាសង្កី**តិ “អជ្ជ ភិជ្ជិស្សតិ, ស្វេ ភិជ្ជិស្សតី”តិ ឯវំ មិត្តស្ស ភេទមេវ អាសង្កតិ។ **រន្ធមេវានុបស្សី**តិ ឆិទ្ទំ វិវរមេវ បស្សន្តោ។ **ឧរសីវ បុត្តោ**តិ យស្មិំ មិត្តេ មាតុ ហទយេ បុត្តោ វិយ និរាសង្កោ និព្ភយោ សេតិ។

ឥតិ ឥមាហិ ចតូហិ គាថាហិ សីហេន មិត្តគុណេ កថិតេ ព្យគ្ឃោ "មយ្ហំ ទោសោ"តិ សីហំ ខមាបេសិ។ តេ តត្ថេវ សមគ្គវាសំ វសឹសុ។ សិង្គាលោ បន បលាយិត្វា អញ្ញត្ថ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – "តទា សិង្គាលោ វិឃាសាទោ អហោសិ, សីហោ សារិបុត្តោ, ព្យគ្ឃោ មោគ្គល្លានោ, តំ ការណំ បច្ចក្ខតោ ទិដ្ឋា តស្មឹ វនេ និវុត្ថរុក្ខទេវតា បន អហមេវ អហោសិ"ន្តិ។

វណ្ណារោហជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៣៦២] ២. សីលវីមំសជាតកវណ្ណនា

សីលំ សេយ្យោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ សីលវីមំសកព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។ តំ កិរ រាជា "ឯស សីលសម្បន្នោ"តិ អញ្ញេហិ ព្រាហ្មណេហិ អតិរេកំ កត្វា បស្សតិ។ សោ ចិន្តេសិ "កឹ នុ ខោ មំ រាជា 'សីលសម្បន្នោ'តិ អញ្ញេហិ អតិរេកំ កត្វា បស្សតិ, ឧទាហុ 'សុតធរយុត្តោ'តិ, វីមំសិស្សាមិ តាវ សីលស្ស វា សុតស្ស វា មហន្តភាវ"ន្តិ។ សោ ឯកទិវសំ ហេរញ្ញិកផលកតោ កហាបណំ គណ្ហិ។ ហេរញ្ញិកោ គរុភាវេន ន កិញ្ចិ អាហ, ទុតិយវារេបិ ន កិញ្ចិ អាហ។ តតិយវារេ បន តំ "វិលោបខាទកោ"តិ គាហាបេត្វា រញ្ញោ ទស្សេត្វា "កឹ ឥមិនា កត"ន្តិ វុត្តេ "កុដុម្ពំ វិលុម្បតី"តិ អាហ។ "សច្ចំ កិរ , ព្រាហ្មណា"តិ? "ន, មហារាជ, កុដុម្ពំ វិលុម្បាមិ, មយ្ហំ បន 'សីលំ នុ ខោ មហន្តំ, សុតំ នុ ខោ'តិ កុក្កុច្ចំ អហោសិ, ស្វាហំ 'ឯតេសុ កតរំ នុ ខោ មហន្ត'ន្តិ វីមំសន្តោ តយោ វារេ កហាបណំ គណ្ហឹ, តំ មំ ឯស ពន្ធាបេត្វា តុម្ហាកំ ទស្សេតិ។ ឥទានិ មេ សុតតោ សីលស្ស មហន្តភាវោ ញាតោ, ន មេ ឃរាវាសេនត្ថោ, បព្ពជិស្សាមហ"ន្តិ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេត្វា ឃរទ្វារំ អនោលោកេត្វាវ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ តស្ស សត្ថា បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច ទាបេសិ។ សោ អចិរូបសម្បន្នោ វិបស្សនំ វិបស្សិត្វា អគ្គផលេ បតិដ្ឋហិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ "អាវុសោ, អសុកព្រាហ្មណោ អត្តនោ សីលំ វីមំសិត្វា បព្ពជិតោ វិបស្សិត្វា អរហត្តំ បត្តោ"តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានិ អយមេវ, បុព្ពេ បណ្ឌិតាបិ សីលំ វីមំសិត្វា បព្ពជិត្វា អត្តនោ បតិដ្ឋំ ករឹសុយេវា"តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា ពារាណសឹ អាគន្ត្វា រាជានំ បស្សិ។ រាជា តស្ស បុរោហិតដ្ឋានំ អទាសិ។ សោ បញ្ច សីលានិ រក្ខតិ។ រាជាបិ នំ "សីលវា"តិ គរុំ កត្វា បស្សិ។ សោ ចិន្តេសិ "កឹ នុ ខោ រាជា 'សីលវា'តិ មំ គរុំ កត្វា បស្សតិ, ឧទាហុ 'សុតធរយុត្តោ'"តិ។ សព្ពំ បច្ចុប្បន្នវត្ថុសទិសមេវ។ ឥធ បន សោ ព្រាហ្មណោ "ឥទានិ មេ សុតតោ សីលស្ស មហន្តភាវោ ញាតោ"តិ វត្វា ឥមា បញ្ច គាថា អភាសិ –

៦៥. "សីលំ សេយ្យោ សុតំ សេយ្យោ, ឥតិ មេ សំសយោ អហុ;
សីលមេវ សុតា សេយ្យោ, ឥតិ មេ នត្ថិ សំសយោ។

៦៦. "មោឃា ជាតិ ច វណ្ណោ ច, សីលមេវ កិរុត្តមំ;
សីលេន អនុបេតស្ស, សុតេនត្ថោ ន វិជ្ជតិ។

៦៧. "ខត្តិយោ ច អធម្មដ្ឋោ, វេស្សោ ចាធម្មនិស្សិតោ;
តេ បរិច្ចជ្ជុភោ លោកេ, ឧបបជ្ជន្តិ ទុគ្គតឹ។

៦៨. "ខត្តិយា ព្រាហ្មណា វេស្សា, សុទ្ទា ចណ្ឌាលបុក្កុសា;
ឥធ ធម្មំ ចរិត្វាន, ភវន្តិ តិទិវេ សមា។

៦៩. "ន វេទា សម្បរាយាយ, ន ជាតិ នាបិ ពន្ធវា;
សកញ្ច សីលំ សំសុទ្ធំ, សម្បរាយាយ សុខាយ ចា"តិ។

តត្ថ **សីលមេវ សុតា សេយ្យោ**តិ សុតបរិយត្តិតោ សតគុណេន សហស្សគុណេន សីលមេវ ឧត្តរិតរន្តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា សីលំ នាមេតំ ឯកវិធំ សំវរវសេន, ទុវិធំ ចារិត្តវារិត្តវសេន, តិវិធំ កាយិកវាចសិកមានសិកវសេន, ចតុព្ពិធំ បាតិមោក្ខសំវរឥន្ទ្រិយសំវរអាជីវបារិសុទ្ធិបច្ចយសន្និស្សិតវសេនាតិ មាតិកំ ឋបេត្វា វិត្ថារេន្តោ សីលស្ស វណ្ណំ អភាសិ។

មោឃាតិ អផលា តុច្ឆា។ **ជាតី**តិ ខត្តិយកុលាទីសុ និព្ពត្តិ។ **វណ្ណោ**តិ សរីរវណ្ណោ អភិរូបភាវោ។ យា ហិ យស្មា សីលរហិតស្ស ជាតិសម្បទា វា វណ្ណសម្បទា វា សគ្គសុខំ ទាតុំ ន សក្កោតិ, តស្មា ឧភយម្បិ តំ "មោឃ"ន្តិ អាហ។

សីលមេវ កិរាតិ អនុស្សវវសេន វទតិ, ន បន សយំ ជានាតិ។ **អនុបេតស្សា**តិ អនុបគតស្ស។ **សុតេនត្ថោ ន វិជ្ជតី**តិ សីលរហិតស្ស សុតបរិយត្តិមត្តេន ឥធលោកេ វា បរលោកេ វា កាចិ វឌ្ឍិ នាម នត្ថិ។

តតោ បរា ទ្វេ គាថា ជាតិយា មោឃភាវទស្សនត្ថំ វុត្តា។ តត្ថ **តេ បរិច្ចជ្ជុភោ លោកេ**តិ តេ ទុស្សីលា ទេវលោកញ្ច មនុស្សលោកញ្ចាតិ ឧភោបិ លោកេ បរិច្ចជិត្វា ទុគ្គតឹ ឧបបជ្ជន្តិ។ **ចណ្ឌាលបុក្កុសា**តិ ឆវឆឌ្ឌកចណ្ឌាលា ច បុប្ផឆឌ្ឌកបុក្កុសា ច។ **ភវន្តិ តិទិវេ សមា**តិ ឯតេ សព្ពេបិ សីលានុភាវេន ទេវលោកេ និព្ពត្តា សមា ហោន្តិ និព្ពិសេសា, ទេវាត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆន្តិ។

បញ្ចមគាថា សព្ពេសម្បិ សុតាទីនំ មោឃភាវទស្សនត្ថំ វុត្តា។ តស្សត្ថោ – មហារាជ, ឯតេ វេទាទយោ បបេត្វា ឥធលោកេ យសមត្តទានំ សម្បរាយេ ទុតិយេ វា តតិយេ វា ភវេ យសំ វា សុខំ វា ទាតុំ នាម ន សក្កោន្តិ, បរិសុទ្ធំ បន អត្តនោ សីលមេវ តំ ទាតុំ សក្កោតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ សីលគុណេ ថោមេត្វា រាជានំ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេត្វា តំ ទិវសមេវ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សីលំ វីមំសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតោ អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សីលវីមំសជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣៦៣] ៣. ហិរិជាតកវណ្ណនា

ហិរិំ តរន្តន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អនាថបិណ្ឌិកស្ស សហាយំ បច្ចន្តវាសិសេដ្ឋឹ អារព្ភ កថេសិ។ ទ្វេបិ វត្ថូនិ ឯកកនិបាតេ នវមវគ្គស្ស បរិយោសានជាតកេ វិត្ថារិតានេវ។ ឥធ បន “បច្ចន្តវាសិសេដ្ឋិនោ មនុស្សា អច្ឆិន្នសព្ពសាបតេយ្យា អត្តនោ សន្តកស្ស អស្សាមិនោ ហុត្វា បលាតា”តិ ពារាណសិសេដ្ឋិស្ស អារោចិតេ ពារាណសិសេដ្ឋិ “អត្តនោ សន្តិកំ អាគតានំ កត្តព្ពំ អករោន្តា នាម បដិការកេ ន លភន្តិយេវា”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៧០. “ហិរិំ តរន្តំ វិជិគុច្ឆមានំ, តវាហមស្មី ឥតិ ភាសមានំ;
សេយ្យានិ កម្មានិ អនាទិយន្តំ, នេសោ មមន្តិ ឥតិ នំ វិជញ្ញា។

៧១. “យញ្ហិ កយិរា តញ្ហិ វទេ, យំ ន កយិរា ន តំ វទេ;
អករោន្តំ ភាសមានំ, បរិជានន្តិ បណ្ឌិតា។

៧២. “ន សោ មិត្តោ យោ សទា អប្បមត្តោ, ភេទាសង្កី រន្ធមេវានុបស្សី;
យស្មិញ្ច សេតី ឧរសីវ បុត្តោ, ស វេ មិត្តោ យោ អភេជ្ជោ បរេហិ។

៧៣. “បាមោជ្ជករណំ ឋានំ, បសំសាវហនំ សុខំ;
ផលានិសំសោ ភាវេតិ, វហន្តោ បោរិសំ ធុរំ។

៧៤. “បវិវេករសំ បិត្វា, រសំ ឧបសមស្ស ច;
និទ្ទរោ ហោតិ និប្បាបោ, ធម្មប្បីតិរសំ បិវ”ន្តិ។

តត្ថ **ហិរិំ តរន្ត**ន្តិ លជ្ជំ អតិក្កន្តំ។ **វិជិគុច្ឆមាន**ន្តិ មិត្តភាវេន ជិគុច្ឆយមានំ។ **តវាហមស្មី**តិ “តវ អហំ មិត្តោ”តិ កេវលំ វចនមត្តេនេវ ភាសមានំ។ **សេយ្យានិ កម្មានិ**តិ “ទស្សាមិ ករិស្សាមី”តិ វចនស្ស អនុរូបានិ ឧត្តមកម្មានិ។ **អនាទិយន្ត**ន្តិ អករោន្តំ។ **នេសោ មមន្តិ** ឯវរូបំ បុគ្គលំ “ន ឯសោ មម មិត្តោ”តិ វិជញ្ញា។

បាមោជ្ជករណំ ឋានន្តិ ទានម្បិ សីលម្បិ ភាវនាបិ បណ្ឌិតេហិ កល្យាណមិត្តេហិ សទ្ធឹ មិត្តភាវោបិ។ ឥធ បន វុត្តប្បការំ មិត្តភាវមេវ សន្ធាយេវមាហ។ បណ្ឌិតេន ហិ កល្យាណមិត្តេន សទ្ធឹ មិត្តភាវោ បាមោជ្ជម្បិ ករោតិ, បសំសម្បិ វហតិ។ ឥធលោកបរលោកេសុ កាយិកចេតសិកសុខហេតុតោ “សុខ”ន្តិបិ វុច្ចតិ, តស្មា ឯតំ ផលញ្ច អានិសំសញ្ច សម្បស្សមានោ ផលានិសំសោ កុលបុត្តោ បុរិសេហិ វហិតព្ពំ ទានសីលភាវនាមិត្តភាវសង្ខាតំ ចតុព្ពិធម្បិ បោរិសំ ធុរំ វហន្តោ ឯតំ មិត្តភាវសង្ខាតំ បាមោជ្ជករណំ ឋានំ បសំសាវហនំ សុខំ ភាវេតិ វឌ្ឍេតិ, ន បណ្ឌិតេហិ មិត្តភាវំ ភិន្ទតីតិ ទីបេតិ។

បវិវេករសន្តិ កាយចិត្តឧបធិវិវេកានំ រសំ តេ វិវេកេ និស្សាយ ឧប្បន្នំ សោមនស្សរសំ។ **ឧបសមស្ស ចាតិ** កិលេសូបសមេន លទ្ធសោមនស្សស្ស។ **និទ្ទរោ ហោតិ និប្បាបោតិ** សព្ពកិលេសទរថាភាវេន និទ្ទរោ, កិលេសាភាវេន និប្បាបោ ហោតិ។ **ធម្មប្បីតិរសន្តិ** ធម្មបីតិសង្ខាតំ រសំ, វិមុត្តិបីតី បិវន្តោតិ អត្ថោ។

ឥតិ មហាសត្តោ បាបមិត្តសំសគ្គតោ ឧព្ពិគ្គោ បវិវេករសេន អមតមហានិព្ពានំ បាបេត្វា ទេសនាយ កូដំ គណ្ហិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បច្ចន្តវាសី ឥទានិ បច្ចន្តវាសីយេវ, តទា ពារាណសិសេដ្ឋិ អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ហិរិជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣៦៤] ៤. ខជ្ជោបនកជាតកវណ្ណនា

៧៥-៧៩. កោ នុ សន្តម្ហិ បជ្ជោតេតិ អយំ ខជ្ជោបនកបញ្ហោ មហាឧមង្គេ វិត្ថារតោ អាវិ ភវិស្សតិ។

ខជ្ជោបនកជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៣៦៥] ៥. អហិតុណ្ឌិកជាតកវណ្ណនា

ធុត្តោម្ហីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មហល្លកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា **សាលូកជាតកេ** (ជា. ១.៣.១០៦ អាទយោ) វិត្ថារិតំ។ ឥធាបិ សោ មហល្លកោ ឯកំ គាមទារកំ បព្ពាជេត្វា អក្កោសតិ បហរតិ។ ទារកោ បលាយិត្វា វិព្ភមិ។ ទុតិយម្បិ នំ បព្ពាជេត្វា តថេវាកាសិ។ ទុតិយម្បិ វិព្ភមិត្វា បុន យាចិយមានោ ឱលោកេតុម្បិ ន ឥច្ឆិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, អសុកោ នាម មហល្លកោ អត្តនោ សាមណេរេន សហាបិ វិនាបិ វត្តិតុំ ន សក្កោតិ, ឥតរោ តស្ស ទោសំ ទិស្វា បុន ឱលោកេតុម្បិ ន ឥច្ឆិ, សុហទយោ កុមារកោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស សាមណេរោ សុហទយោវ, សកឹ ទោសំ ទិស្វា បុន ឱលោកេតុម្បិ ន ឥច្ឆី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ធញ្ញវាណិជកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ ធញ្ញវិក្កយេន ជីវិកំ កប្បេសិ។ អថេកោ អហិតុណ្ឌិកោ មក្កដំ គហេត្វា សិក្ខាបេត្វា អហឹ កីឡាបេន្តោ ពារាណសិយំ ឧស្សវេ ឃុដ្ឋេ តំ មក្កដំ ធញ្ញវាណិជកស្ស សន្តិកេ ឋបេត្វា អហឹ កីឡាបេន្តោ សត្ត ទិវសានិ វិចរិ។ សោបិ វាណិជោ មក្កដស្ស ខាទនីយំ ភោជនីយំ អទាសិ។ អហិតុណ្ឌិកោ សត្តមេ ទិវសេ ឧស្សវកីឡនតោ អាគន្ត្វា តំ មក្កដំ វេឡុបេសិកាយ តិក្ខត្តុំ បហរិត្វា តំ អាទាយ ឧយ្យានំ គន្ត្វា ពន្ធិត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិ។ មក្កដោ ពន្ធនំ មោចេត្វា អម្ពរុក្ខំ អារុយ្ហ អម្ពានិ ខាទន្តោ និសីទិ។ សោ បពុទ្ធោ រុក្ខេ មក្កដំ ទិស្វា “ឯតំ មយា ឧបលាបេត្វា គហេតុំ វដ្ដតី”តិ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៨០. “ធុត្តោម្ហិ សម្ម សុមុខ, ជូតេ អក្ខបរាជិតោ;
ហរេហិ អម្ពបក្កានិ, វីរិយំ តេ ភក្ខយាមសេ”តិ។

តត្ថ **អក្ខបរាជិតោតិ** អក្ខេហិ បរាជិតោ។ **ហរេហីតិ** បាតេហិ។ អយមេវ វា បាឋោ។

តំ សុត្វា មក្កដោ សេសគាថា អភាសិ –

៨១. “អលិកំ វត មំ សម្ម, អភូតេន បសំសសិ;
កោ តេ សុតោ វា ទិដ្ឋោ វា, សុមុខោ នាម មក្កដោ។

៨២. “អជ្ជាបិ មេ តំ មនសិ, យំ មំ ត្វំ អហិតុណ្ឌិក;
ធញ្ញាបណំ បវិសិត្វា, មត្តោ ឆាតំ ហនាសិ មំ។

៨៣. “តាហំ សរំ ទុក្ខសេយ្យំ, អបិ រជ្ជម្បិ ការយេ;
នេវាហំ យាចិតោ ទជ្ជំ, តថា ហិ ភយតជ្ជិតោ។

៨៤. “យញ្ច ជញ្ញា កុលេ ជាតំ, គព្ភេ តិត្តំ អមច្ឆរឹ;
តេន សខិញ្ច មិត្តញ្ច, ធីរោ សន្ធាតុមរហតី”តិ។

តត្ថ **អលិកំ វតា**តិ មុសា វត។ **អភូតេនា**តិ អវិជ្ជមានេន។ **កោ តេ**តិ ក្វ តយា។ **សុមុខោ**តិ សុន្ទរមុខោ។ **អហិតុណ្ឌិកា**តិ តំ អាលបតិ។ “អហិកោណ្ឌិកា”តិបិ បាឋោ។ **ឆាត**ន្តិ ជិឃច្ឆាភិភូតំ ទុព្ពលំ កបណំ។ **ហនាសី**តិ វេឡុបេសិកាយ តិក្ខត្តុំ បហរសិ។ **តាហ**ន្តិ តំ អហំ។ **សរ**ន្តិ សរន្តោ។ **ទុក្ខសេយ្យ**ន្តិ តស្មិំ អាបណេ ទុក្ខសយនំ។ **អបិ រជ្ជម្បិ ការយេ**តិ សចេបិ ពារាណសិរជ្ជំ គហេត្វា មយ្ហំ ទត្វា មំ រជ្ជំ ការេយ្យាសិ, ឯវម្បិ តំ នេវាហំ យាចិតោ ទជ្ជំ, តំ ឯកម្បិ អម្ពបក្កំ អហំ តយា យាចិតោ ន ទទេយ្យំ។ កិំការណា? **តថា ហិ ភយតជ្ជិតោ**តិ, តថា ហិ អហំ តយា ភយេន តជ្ជិតោតិ អត្ថោ។

គព្ភេ តិត្តន្តិ សុភោជនរសេន មាតុកុច្ឆិយំយេវ អលង្កតបដិយត្តេ សយនគព្ភេយេវ វា តិត្តំ ភោគាសាយ អកបណំ។ **សខិញ្ច មិត្តញ្ចា**តិ សខិភាវញ្ច មិត្តភាវញ្ច តថារូបេន កុលជាតេន តិត្តេន អកបណេន អមច្ចវិនា សទ្ធឹ បណ្ឌិតោ សន្ធាតុំ បុន ឃដេតុំ អរហតិ, តយា បន កបណេន អហិតុណ្ឌិកេន សទ្ធឹ កោ មិត្តភាវំ បុន ឃដេតុន្តិ អត្ថោ។ ឯវញ្ច បន វត្វា វានរោ វនំ សហសា បាវិសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា អហិតុណ្ឌិកោ មហល្លកោ អហោសិ, មក្កដោ សាមណេរោ, ធញ្ញវាណិជោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

អហិតុណ្ឌិកជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៣៦៦] ៦. គុម្ពិយជាតកវណ្ណនា

មធុវណ្ណំ មធុរសន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កិំ ទិស្វា”តិ វត្វា “អលង្កតមាតុគាម”ន្តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ ឥមេ បញ្ច កាមគុណា នាម ឯកេន គុម្ពិយេន យក្ខេន ហលាហលវិសំ បក្ខិបិត្វា មគ្គេ ឋបិតមធុសទិសា”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សត្ថវាហកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ ពារាណសិតោ បញ្ចហិ សកដសតេហិ ភណ្ឌំ អាទាយ វោហារត្ថាយ គច្ឆន្តោ មហាវត្តនិអដវិទ្វារំ បត្វា សត្ថកេ សន្និបាតាបេត្វា “អម្ភោ, ឥមស្មិំ មគ្គេ វិសបណ្ណបុប្ផផលាទីនិ អត្ថិ, តុម្ហេ កិញ្ចិ អខាទិតបុព្ពំ ខាទន្តា មំ អបុច្ឆិត្វា មា ខាទិត្ថ, អមនុស្សាបិ វិសំ បក្ខិបិត្វា ភត្តបុដមធុកផលានិ មគ្គេ ឋបេន្តិ, តានិបិ មំ អនាបុច្ឆិត្វា មា ខាទិត្ថា”តិ ឱវាទំ ទត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ អថេកោ គុម្ពិយោ នាម យក្ខោ អដវិយា មជ្ឈដ្ឋានេ មគ្គេ បណ្ណានិ អត្ថរិត្វា ហលាហលវិសសំយុត្តានិ មធុបិណ្ឌានិ ឋបេត្វា សយំ មគ្គសាមន្តេ មធុំ គណ្ហន្តោ វិយ រុក្ខេ កោដ្ដេន្តោ វិចរតិ។ អជានន្តា “បុញ្ញត្ថាយ ឋបិតានិ ភវិស្សន្តី”តិ ខាទិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបុណន្តិ។ អមនុស្សា អាគន្ត្វា តេ ខាទន្តិ។ ពោធិសត្តស្ស សត្ថកមនុស្សាបិ តានិ ទិស្វា ឯកច្ចេ លោលជាតិកា អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តា ខាទឹសុ, បណ្ឌិតជាតិកា “បុច្ឆិត្វា ខាទិស្សាមា”តិ គហេត្វា អដ្ឋំសុ។ ពោធិសត្តោ តេ ទិស្វា ហត្ថគតានិ ឆឌ្ឌាបេសិ, យេហិ បឋមតរំ ខាទិតានិ, តេ មរឹសុ។ យេហិ អឌ្ឍខាទិតានិ, តេសំ វមនវិរេចនំ ទត្វា វន្តកាលេ ចតុមធុរំ អទាសិ។ ឥតិ តេ តស្ស អានុភាវេន ជីវិតំ បដិលភឹសុ។ ពោធិសត្តោ សោត្ថិនា ឥច្ឆិតដ្ឋានំ គន្ត្វា ភណ្ឌំ វិស្សជ្ជេត្វា អត្តនោ គេហមេវ អគមាសិ។ តមត្ថំ កថេន្តោ សត្ថា ឥមា អភិសម្ពុទ្ធគាថា អភាសិ –

៨៥. “មធុវណ្ណំ មធុរសំ, មធុគន្ធំ វិសំ អហុ;
គុម្ពិយោ ឃាសមេសានោ, អរញ្ញេ ឱទហី វិសំ។

៨៦. “មធុ ឥតិ មញ្ញមានា, យេ តំ វិសមខាទិសុំ;
តេសំ តំ កដុកំ អាសិ, មរណំ តេនុបាគមុំ។

៨៧. “យេ ច ខោ បដិសង្ខាយ, វិសំ តំ បរិវជ្ជយុំ;
តេ អាតុរេសុ សុខិតា, ឌយ្ហមានេសុ និព្ពុតា។

៨៨. “ឯវមេវ មនុស្សេសុ, វិសំ កាមា សមោហិតា;
អាមិសំ ពន្ធនញ្ចេតំ, មច្ចុវេសោ គុហាសយោ។

៨៩. “ឯវមេវ ឥមេ កាមេ, អាតុរា បរិចារិកេ;
យេ សទា បរិវជ្ជេន្តិ, សង្គំ លោកេ ឧបច្ចគុ”ន្តិ។

តត្ថ **គុម្ពិយោ**តិ តស្មិំ វនគុម្ពេ វិចរណេន ឯវំលទ្ធនាមោ យក្ខោ។ **ឃាសមេសានោ**តិ “តំ វិសំ ខាទិត្វា មតេ ខាទិស្សាមី”តិ ឯវំ អត្តនោ ឃាសំ បរិយេសន្តោ។ **ឱទហី**តិ តំ មធុនា សមានវណ្ណគន្ធរសំ វិសំ និក្ខិបិ។ **កដុកំ**

អាសីតិ តិខិណំ អហោសិ។ **មរណំ តេនុបាគមុ**ន្តិ តេន វិសេន តេ សត្តា មរណំ ឧបគតា។

អាតុរេសូតិ វិសវេគេន អាសន្នមរណេសុ។ **ឧយ្ហមានេសូ**តិ វិសតេជេនេវ ឧយ្ហមានេសុ។ **វិសំ កាមា សមោហិតា**តិ យថា តស្មឹ វត្ថុនិមហាមគ្គេ វិសំ សមោហិតំ និក្ខិត្តំ, ឯវំ មនុស្សេសុបិ យេ ឯតេ រូបាទយោ បញ្ច វត្ថុកាមា តត្ថ តត្ថ សមោហិតា និក្ខិត្តា, តេ “វិស”ន្តិ វេទិតព្ពា។ **អាមិសំ ពន្ធនញ្ចេត**ន្តិ ឯតេ បញ្ច កាមគុណា នាម ឯវំ ឥមស្ស មច្ឆភូតស្ស លោកស្ស មារពាលិសិកេន បក្ខិត្តំ អាមិសញ្ចេវ , ភវាភវតោ និក្ខមិតុំ អប្បទានេន អន្ទុអាទិប្បភេទំ នានប្បការំ ពន្ធនញ្ច។ **មច្ចុវសោ គុហាសយោ**តិ សរីរគុហាយ វសនកោ មរណមច្ចុវសោ។

ឯវមេវ ឥមេ កាមេតិ យថា វត្ថុនិមហាមគ្គេ វិសំ និក្ខិត្តំ, ឯវំ តត្ថ តត្ថ និក្ខិត្តេ ឥមេ កាមេ។ **អាតុរា**តិ ឯកន្តមរណធម្មតាយ អាតុរា អាសន្នមរណា បណ្ឌិតមនុស្សា។ **បរិចារិកេ**តិ កិលេសបរិចារិកេ កិលេសពន្ធកេ។ **យេ សទា បរិវជ្ជេន្តី**តិ យេ វុត្តប្បការា បណ្ឌិតបុរិសា និច្ចំ ឯវរូបេ កាមេ វជ្ជេន្តិ។ **សង្គំ លោកេ**តិ លោកេ សង្គនដ្ឋេន “សង្គ”ន្តិ លទ្ធនាមំ រាគាទិភេទំ កិលេសជាតំ។ **ឧបច្ចគុ**ន្តិ អតីតា នាមាតិ វេទិតព្ពា, អតិក្កមន្តីតិ វា អត្ថោ។

សត្ថា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា សត្ថវាហោ អហមេវ អហោសិន្តិ។

កុម្ពិយជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៣៦៧] ៧. សាឡិយជាតកវណ្ណនា

យ្វាយំ សាឡិយឆាបោតីតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ “អាវុសោ, ទេវទត្តោ តាសការកោបិ ភវិតុំ នាសក្ខី”តិ វចនំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មម តាសការកោបិ ភវិតុំ នាសក្ខី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ គាមកេ កុដុម្ពិកកុលេ និព្ពត្តិត្វា តរុណកាលេ បំសុកីឡកេហិ ទារកេហិ សទ្ធឹ គាមទ្វារេ និគ្រោធរុក្ខមូលេ កីឡតិ។ តទា ឯកោ ទុព្ពលវេជ្ជោ គាមេ កិញ្ចិ អលភិត្វា និក្ខមន្តោ តំ ឋានំ បត្វា ឯកំ សប្បំ វិដបព្ភន្តរេន សីសំ នីហរិត្វា និទ្ទាយន្តំ ទិស្វា “មយា គាមេ កិញ្ចិ ន លទ្ធំ, ឥមេ ទារកេ វញ្ចេត្វា សប្បេន ឌំសាបេត្វា តិកិច្ឆិត្វា កិញ្ចិទេវ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ពោធិសត្តំ អាហ “សចេ សាឡិយឆាបំ បស្សេយ្យាសិ, គណ្ហេយ្យាសី”តិ។ “អាម, គណ្ហេយ្យ”ន្តិ ។ “បស្សេសោ វិដបព្ភន្តរេ សយិតោ”តិ។ សោ តស្ស សប្បភាវំ អជានន្តោ រុក្ខំ អារុយ្ហ តំ គីវាយំ គហេត្វា “សប្បោ”តិ ញត្វា និវត្តិតុំ អទេន្តោ សុគ្គហិតំ គហេត្វា វេគេន ខិបិ។ សោ គន្ត្វា វេជ្ជស្ស គីវាយំ បតិតោ គីវំ បលិវេឋេត្វា “ករ ករា”តិ ឌំសិត្វា តត្ថេវ នំ បាតេត្វា បលាយិ។ មនុស្សា បរិវារយឹសុ។

មហាសត្តោ សម្បត្តបរិសាយ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៩០. “យ្វាយំ សាឡិយឆាបោតិ, កណ្ហសប្បំ អគាហយិ;
តេន សប្បេនយំ ទដ្ឋោ, ហតោ បាបានុសាសកោ។

៩១. “អហន្តារមហន្តារំ, យោ នរោ ហន្តុមិច្ឆតិ;
ឯវំ សោ និហតោ សេតិ, យថាយំ បុរិសោ ហតោ។

៩២. “អហន្តារមឃាតេន្តំ , យោ នរោ ហន្តុមិច្ឆតិ;
ឯវំ សោ និហតោ សេតិ, យថាយំ បុរិសោ ហតោ។

៩៣. “យថា បំសុមុដ្ឋឹ បុរិសោ, បដិវាតំ បដិក្ខិបេ;
តមេវ សោ រជោ ហន្តិ, តថាយំ បុរិសោ ហតោ។

៩៤. “យោ អប្បទុដ្ឋស្ស នរស្ស ទុស្សតិ, សុទ្ធស្ស បោសស្ស អនង្គណស្ស;
តមេវ ពាលំ បច្ចេតិ បាបំ, សុខុមោ រជោ បដិវាតំវ ខិត្តោ”តិ។

តត្ថ **យ្វាយ**ន្តិ យោ អយំ, អយមេវ វា បាឋោ។ **សប្បេនយ**ន្តិ សោ អយំ តេន សប្បេន ទដ្ឋោ។ **បាបានុសាសកោ**តិ បាបកំ អនុសាសកោ។

អហន្តារន្តិ អបហារន្តំ។ **អហន្តារ**ន្តិ អមារេន្តំ។ **សេតី**តិ មតសយនំ សយតិ។ **អឃាតេន្ត**ន្តិ អមារេន្តំ។ **សុទ្ធស្សា**តិ និរបរាធស្ស។ **បោសស្សា**តិ សត្តស្ស។ **អនង្គណស្សា**តិ ឥទម្បិ និរបរាធភាវញ្ញេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ **បច្ចេតី**តិ កម្មសរិក្ខកំ ហុត្វា បតិឯតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ទុព្ពលវេជ្ជោ ទេវទត្តោ អហោសិ, បណ្ឌិតទារកោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សាឡិយជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៣៦៨] ៨. តចសារជាតកវណ្ណនា

អមិត្តហត្ថត្តគតាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ញាបារមី អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ បញ្ញវា ឧបាយកុសលោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ គាមកេ កុដុម្ពិកកុលេ និព្ពត្តិត្វាតិ សព្ពំ បុរិមជាតកនិយាមេនេវ កថេតព្ពំ។ ឥធ បន វេជ្ជេ មតេ គាមវាសិនោ មនុស្សា “មនុស្សមារកា”តិ តេ ទារកេ កុទណ្ឌកេហិ ពន្ធិត្វា “រញ្ញោ ទស្សេស្សាមា”តិ ពារាណសឹ នយឹសុ។ ពោធិសត្តោ អន្តរាមគ្គេយេវ សេសទារកានំ ឱវាទំ អទាសិ “តុម្ហេ មា ភាយថ, រាជានំ ទិស្វាបិ អភីតា តុដ្ឋិន្ទ្រិយា ភវេយ្យាថ, រាជា អម្ហេហិ សទ្ធឹ បឋមតរំ កថេស្សតិ, តតោ បដ្ឋាយ អហំ ជានិស្សាមី”តិ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តថា ករិំសុ។ រាជា តេ អភីតេ តុដ្ឋិន្ទ្រិយេ ទិស្វា “ឥមេ ‘មនុស្សមារកា’តិ កុទណ្ឌកពទ្ធា អានីតា, ឯវរូបំ ទុក្ខំ បត្តាបិ ន ភាយន្តិ, តុដ្ឋិន្ទ្រិយាយេវ, កឹ នុ ខោ ឯតេសំ អសោចនការណំ, បុច្ឆិស្សាមិ នេ”តិ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៩៥. “អមិត្តហត្ថត្តគតា, តចសារសមប្បិតា;
បសន្នមុខវណ្ណត្ថ, កស្មា តុម្ហេ ន សោចថា”តិ។

តត្ថ **អមិត្តហត្ថត្តគតា**តិ កុទណ្ឌកេហិ គីវាយំ ពន្ធិត្វា អានេន្តានំ អមិត្តានំ ហត្ថគតា។ **តចសារសមប្បិតា**តិ វេឡុទណ្ឌកេហិ ពទ្ធត្តា ឯវមាហ។ **កស្មា**តិ “ឯវរូបំ ព្យសនំ បត្តាបិ តុម្ហេ កឹការណា ន សោចថា”តិ បុច្ឆតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ សេសគាថា អភាសិ –

៩៦. “ន សោចនាយ បរិទេវនាយ, អត្ថោវ លព្ភោ អបិ អប្បកោបិ;
សោចន្តមេនំ ទុខិតំ វិទិត្វា, បច្ចត្ថិកា អត្តមនា ភវន្តិ។

៩៧. “យតោ ច ខោ បណ្ឌិតោ អាបទាសុ, ន វេធតី អត្ថវិនិច្ឆយញ្ញូ;
បច្ចត្ថិកាស្ស ទុខិតា ភវន្តិ, ទិស្វា មុខំ អវិការំ បុរាណំ។

៩៨. “ជប្បេន មន្តេន សុភាសិតេន, អនុប្បទានេន បវេណិយា វា;
យថា យថា យត្ថ លភេថ អត្ថំ, តថា តថា តត្ថ បរក្កមេយ្យ។

៩៩. “យតោ ច ជានេយ្យ អលព្ភនេយ្យោ, មយាវ អញ្ញេន វា ឯស អត្ថោ;
អសោចមានោ អធិវាសយេយ្យ, កម្មំ ទឡ្ហំ កិន្តិ ករោមិ ទានី”តិ។

តត្ថ **អត្ថោ**តិ វុឌ្ឍិ។ **បច្ចត្ថិកា អត្តមនា**តិ ឯតំ បុរិសំ សោចន្តំ ទុក្ខិតំ វិទិត្វា បច្ចាមិត្តា តុដ្ឋចិត្តា ហោន្តិ។ តេសំ តុស្សនការណំ នាម បណ្ឌិតេន កាតុំ ន វដ្ដតីតិ ទីបេតិ ។ **យតោ**តិ យទា។ **ន វេធតី**តិ ចិត្តុត្រាសភយេន ន កម្បតិ។ **អត្ថវិនិច្ឆយញ្ញូ**តិ តស្ស តស្ស អត្ថស្ស វិនិច្ឆយកុសលោ។

ជប្បេនាតិ មន្តបរិជប្បនេន។ **មន្តេនា**តិ បណ្ឌិតេហិ សទ្ធឹ មន្តគ្គហណេន។ **សុភាសិតេនា**តិ បិយវចនេន។ **អនុប្បទានេនា**តិ លញ្ជទានេន។ **បវេណិយា**តិ កុលវំសេន។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, បណ្ឌិតេន នាម អាបទាសុ ឧប្បន្នាសុ ន សោចិតព្ពំ ន កិលមិតព្ពំ, ឥមេសុ បន បញ្ចសុ ការណេសុ អញ្ញតរវសេន បច្ចាមិត្តា ជិនិតព្ពា។ សចេ ហិ សក្កោតិ, មន្តំ បរិជប្បិត្វា មុខពន្ធនំ កត្វាបិ តេ ជិនិតព្ពា, តថា អសក្កោន្តេន បណ្ឌិតេហិ សទ្ធឹ មន្តេត្វា ឯកំ ឧបាយំ សល្លក្ខេត្វា ជិនិតព្ពា, បិយវចនំ វត្តុំ សក្កោន្តេន បិយំ វត្វាបិ តេ ជិនិតព្ពា, តថា អសក្កោន្តេន វិនិច្ឆយាមច្ចានំ លញ្ជំ ទត្វាបិ ជិនិតព្ពា, តថា អសក្កោន្តេន កុលវំសំ កថេត្វា “មយំ អសុកបវេណិយា អាគតា, តុម្ហាកញ្ច អម្ហាកញ្ច ឯកោវ បុព្ពបុរិសោ”តិ ឯវំ វិជ្ជមានញាតិកោដឹ ឃដេត្វាបិ ជិនិតព្ពា

ឯវាតិ។ **យថា យថា**តិ ឯតេសុ បញ្ចសុ ការណេសុ យេន យេន ការណេន យត្ថ យត្ថ អត្តនោ វុឌ្ឍឹ លភេយ្យ។ **តថា តថា**តិ តេន តេន ការណេន តត្ថ តត្ថ បរក្កមេយ្យ, បរក្កមំ កត្វា បច្ចត្ថិកេ ជិនេយ្យាតិ អធិប្បាយោ។

យតោ ច ជានេយ្យាតិ យទា បន ជានេយ្យ, មយា វា អញ្ញេន វា ឯស អត្ថោ អលព្ភនេយ្យោ នានប្បការេន វាយមិត្វាបិ ន សក្កា លទ្ធុំ, តទា បណ្ឌិតោ បុរិសោ អសោចមានោ អកិលមមានោ “មយា បុព្ពេ កតកម្មំ ទឡ្ហំ ថិរំ ន សក្កា បដិពាហិតុំ, ឥទានិ កិំ សក្កា កាតុ”ន្តិ អធិវាសយេយ្យាតិ។

រាជា ពោធិសត្តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា កម្មំ សោធេត្វា និទ្ទោសភាវំ ញត្វា កុទណ្ឌកេ ហារាបេត្វា មហាសត្តស្ស មហន្តំ យសំ ទត្វា អត្តនោ អត្ថធម្មអនុសាសកំ អមច្ចរតនំ អកាសិ, សេសទារកានម្បិ យសំ ទត្វា ឋានន្តរានិ អទាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា ពារាណសិរាជា អានន្ទោ អហោសិ, ទារកា ថេរានុថេរា, បណ្ឌិតទារកោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

តចសារជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៣៦៩] ៩. មិត្តវិន្ទកជាតកវណ្ណនា

ក្យាហំ ទេវានមករន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ទុព្ពចភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **មហាមិត្តវិន្ទកជាតកេ** (ជា. ១.៥.១០០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ អយំ បន មិត្តវិន្ទកោ សមុទ្ទេ ខិត្តោ អត្រិច្ចោ ហុត្វា បុរតោ គន្ត្វា នេរយិកសត្តានំ បច្ចនដ្ឋានំ ឧស្សទនិរយំ ទិស្វា “ឯកំ នគរ”ន្តិ សញ្ញាយ បវិសិត្វា ខុរចក្កំ អស្សាទេសិ។ តទា ពោធិសត្តោ ទេវបុត្តោ ហុត្វា ឧស្សទនិរយចារិកំ ចរតិ។ សោ តំ ទិស្វា បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១០០. “ក្យាហំ ទេវានមករំ, កិំ បាបំ បកតំ មយា;
យំ មេ សិរស្មិំ ឱហច្ច, ចក្កំ ភមតិ មត្ថកេ”តិ។

តត្ថ **ក្យាហំ ទេវានមករ**ន្តិ សាមិ ទេវបុត្ត, កិំ នាម អហំ ទេវានំ អករិំ, កិំ មំ ទេវា បោថេន្តីតិ។ **កិំ បាបំ បកតំ មយា**តិ ទុក្ខមហន្តតាយ វេទនាប្បត្តោ អត្តនា កតំ បាបំ អសល្លក្ខេន្តោ ឯវមាហ។ **យំ មេ**តិ យេន បាបេន មម សិរស្មិំ ឱហច្ច ឱហនិត្វា ឥទំ ខុរចក្កំ មម មត្ថកេ ភមតិ, តំ កិំ នាមាតិ?

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១០១. “អតិក្កម្ម រមណកំ, សទាមត្តញ្ច ទូភកំ;
ព្រហ្មត្តរញ្ច បាសាទំ, កេនត្ថេន ឥធាគតោ”តិ។

តត្ថ **រមណក**ន្តិ ផលិកបាសាទំ។ **សទាមត្ត**ន្តិ រជតបាសាទំ។ **ទូភក**ន្តិ មណិបាសាទំ។ **ព្រហ្មត្តរញ្ច បាសាទ**ន្តិ សុវណ្ណបាសាទញ្ច។ **កេនត្ថេនា**តិ ត្វំ ឯតេសុ រមណកាទីសុ ចតស្សោ អដ្ឋ សោឡស ទ្វត្តិំសាតិ ឯតា ទេវធីតរោ បហាយ តេ បាសាទេ អតិក្កមិត្វា កេន ការណេន ឥធ អាគតោតិ។

តតោ មិត្តវិន្ទកោ តតិយំ គាថមាហ –

១០២. “ឥតោ ពហុតរា ភោគា, អត្រ មញ្ញេ ភវិស្សរេ;
ឥតិ ឯតាយ សញ្ញាយ, បស្ស មំ ព្យសនំ គត”ន្តិ។

តត្ថ **ឥតោ ពហុតរា**តិ ឥមេសុ ចតូសុ បាសាទេសុ ភោគេហិ អតិរេកតរា ភវិស្សន្តិ។

តតោ ពោធិសត្តោ សេសគាថា អភាសិ –

១០៣. “ចតុព្ភិ អដ្ឋជ្ឈគមា, អដ្ឋាហិបិ ច សោឡស;
សោឡសាហិ ច ពាត្តិំស, អត្រិច្ឆំ ចក្កមាសទោ;
ឥច្ឆាហតស្ស បោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្ថកេ។

១០៤. “ឧបរិវិសាលា ទុប្បូរា, ឥច្ឆា វិសដគាមិនី;
យេ ច តំ អនុគិជ្ឈន្តិ, តេ ហោន្តិ ចក្កធារិនោ”តិ។

តត្ថ **ឧបរិវិសាលា**តិ មិត្តវិន្ទក គណ្ហ នាមេសា អាសេវិយមានា ឧបរិវិសាលា ហោតិ បត្ថដា, មហាសមុទ្ទោ វិយ ទុប្បូរា, រូបាទីសុ អារម្មណេសុ តំ តំ អារម្មណំ ឥច្ឆមានាយ ឥច្ឆាយ បត្ថដាយ វិសដគាមិនិ, តស្មា យេ បុរិសា តំ ឯវរូបំ តណ្ហំ អនុគិជ្ឈន្តិ, បុនប្បុនំ គិទ្ធា ហុត្វា គណ្ហន្តិ។ **តេ ហោន្តិ ចក្កធារិនោ**តិ តេ ឯតំ ខុរចក្កំ ធារេន្តីតិ វទតិ។

មិត្តវិន្ទកំ បន កថេន្តមេវ និបិសមានំ តំ ខុរចក្កំ ភស្សិ, តេន សោ បុន កថេតុំ នាសក្ខិ។ ទេវបុត្តោ អត្តនោ ទេវដ្ឋានមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មិត្តវិន្ទកោ ទុព្ពចភិក្ខុ អហោសិ, ទេវបុត្តោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មិត្តវិន្ទកជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៣៧០] ១០. បលាសជាតកវណ្ណនា

ហំសោ បលាសមវចាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កិលេសនិគ្គហំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ បញ្ញាសជាតកេ អាវិ ភវិស្សតិ។ ឥធ បន សត្ថា ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា “ភិក្ខវេ, កិលេសោ នាម អាសង្កិតព្ពោវ, អប្បមត្តកោ សមានោបិ និគ្រោធគច្ឆោ វិយ វិនាសំ បាបេតិ, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ អាសង្កិតព្ពំ អាសង្កីសុយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សុវណ្ណហំសយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ ចិត្តកូដបព្ពតេ សុវណ្ណគុហាយំ វសន្តោ ហិមវន្តបទេសេ ជាតស្សរេ សយំជាតសាលី ខាទិត្វា អាគច្ឆតិ។ តស្ស គមនាគមនមគ្គេ មហាបលាសរុក្ខោ អហោសិ។ សោ គច្ឆន្តោបិ តត្ថ វិស្សមិត្វា គច្ឆតិ, អាគច្ឆន្តោបិ តត្ថ វិស្សមិត្វា អាគច្ឆតិ ។ អថស្ស តស្មិំ រុក្ខេ និព្ពត្តទេវតាយ សទ្ធិំ វិស្សាសោ អហោសិ។ អបរភាគេ ឯកា សកុណិកា ឯកស្មិំ និគ្រោធរុក្ខេ និគ្រោធបក្កំ ខាទិត្វា អាគន្ត្វា តស្មិំ បលាសរុក្ខេ និសីទិត្វា វិដបន្តរេ វច្ចំ បាតេសិ។ តត្ថ និគ្រោធគច្ឆោ ជាតោ, សោ ចតុរង្គុលមត្តកាលេ រត្តង្កុរបលាសតាយ សោភតិ។ ហំសរាជា តំ ទិស្វា រុក្ខទេវតំ អាមន្តេត្វា “សម្ម បលាស, និគ្រោធោ នាម យម្ហិ រុក្ខេ ជាយតិ, វឌ្ឍន្តោ តំ នាសេតិ, ឥមស្ស វឌ្ឍិតុំ មា ទេតិ, វិមានំ តេ នាសេស្សតិ, បឋមកច្ចេវ នំ ឧទ្ធរិត្វា ឆឌ្ឌេហិ, អាសង្កិតព្ពយុត្តកំ នាម អាសង្កិតុំ វដ្ដតី”តិ បលាសទេវតាយ សទ្ធិំ មន្តេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១០៥. “ហំសោ បលាសមវច, និគ្រោធោ សម្ម ជាយតិ;
អង្កស្មិំ តេ និសិន្នោវ, សោ តេ មម្មានិ ឆេច្ឆតី”តិ។

បឋមបាទោ បនេត្ថ អភិសម្ពុទ្ធេន ហុត្វា សត្ថារា វុត្តោ។ **បលាស**ន្តិ បលាសទេវតំ។ **សម្មា**តិ វយស្ស។ **អង្កស្មិ**ន្តិ វិដភិយំ។ **សោ តេ មម្មានិ ឆេច្ឆតី**តិ សោ តេ អង្កេ សំវឌ្ឍោ សបត្តោ វិយ ជីវិតំ ឆិន្ទិស្សតីតិ អត្ថោ។ ជីវិតសង្ខារា ហិ ឥធ “មម្មានី”តិ វុត្តា។

តំ សុត្វា តស្ស វចនំ អគណ្ហន្តី បលាសទេវតា ទុតិយំ គាថមាហ –

១០៦. “វឌ្ឍតាមេវ និគ្រោធោ, បតិដ្ឋស្ស ភវាមហំ;
យថា បិតា ច មាតា ច, ឯវំ មេ សោ ភវិស្សតី”តិ។

តស្សត្ថោ – សម្ម, ន ត្វំ ជានាសិ វឌ្ឍតមេវ ឯស, អហមស្ស យថា ពាលកាលេ បុត្តានំ មាតាបិតរោ បតិដ្ឋា ហោន្តិ, តថា ភវិស្សាមិ, យថា បន សំវឌ្ឍា បុត្តា បច្ឆា មហល្លកកាលេ មាតាបិតូនំ បតិដ្ឋា ហោន្តិ, មយ្ហម្បិ បច្ឆា មហល្លកកាលេ ឯវមេវ សោ បតិដ្ឋោ ភវិស្សតីតិ។

តតោ ហំសោ តតិយំ គាថមាហ –

១០៧. “យំ ត្វំ អង្កស្មិំ វឌ្ឍេសិ, ខីររុក្ខំ ភយានកំ;
អាមន្ត ខោ តំ គច្ឆាម, វុឌ្ឍិ មស្ស ន រុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **យំ ត្វ**ន្តិ យស្មា ត្វំ ឯតញ្ច ភយទាយកត្តេន ភយានកំ ខីររុក្ខំ សបត្តំ វិយ អង្កេ វឌ្ឍេសិ។ **អាមន្ត ខោ ត**ន្តិ តស្មា មយំ តំ អាមន្តេត្វា ជានាបេត្វា គច្ឆាម។ **វុឌ្ឍិ មស្សា**តិ អស្ស វុឌ្ឍិ មយ្ហំ ន រុច្ចតីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ហំសរាជា បក្ខេ បសារេត្វា ចិត្តកូដបព្ពតមេវ គតោ។ តតោ បង្ខាយ បុន នាគច្ឆិ។ អបរភាគេ និគ្រោធោ វឌ្ឍិ, តស្មិំ ឯកា រុក្ខទេវតាបិ និព្ពត្តិ។ សោ វឌ្ឍន្តោ បលាសំ ភញ្ជិ, សាខាហិ សទ្ធិំយេវ ទេវតាយ វិមានំ បតិ។ សា តស្មិំ កាលេ ហំសរញ្ញោ វចនំ សល្លក្ខេត្វា "ឥទំ អនាគតភយំ ទិស្វា ហំសរាជា កថេសិ , អហំ បនស្ស វចនំ នាកាសិ"ន្តិ បរិទេវមានា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១០៨. "ឥទានិ ខោ មំ ភាយេតិ, មហានេរុនិទស្សនំ;
ហំសស្ស អនភិញ្ញាយ, មហា មេ ភយមាគត"ន្តិ។

តត្ថ **ឥទានិ ខោ មំ ភាយេតី**តិ អយំ និគ្រោធោ តរុណកាលេ តោសេត្វា ឥទានិ មំ ភាយាបេតិ សន្តាសេតិ។ **មហានេរុនិទស្សន**ន្តិ សិនេរុបព្ពតសទិសំ មហន្តំ ហំសរាជស្ស វចនំ សុត្វា អជានិត្វា តរុណកាលេយេវ ឯតស្ស អនុទ្ធដត្តា។ **មហា មេ ភយមាគត**ន្តិ ឥទានិ មយ្ហំ មហន្តំ ភយំ អាគតន្តិ បរិទេវិ។

និគ្រោធោបិ វឌ្ឍន្តោ សព្ពំ បលាសំ ភញ្ជិត្វា ខាណុកមត្តមេវ អកាសិ។ ទេវតាយ វិមានំ សព្ពំ អន្តរធាយិ។

១០៩. "ន តស្ស វុឌ្ឍិ កុសលប្បសត្ថា, យោ វឌ្ឍមានោ ឃសតេ បតិដ្ឋំ;
តស្សូបរោធំ បរិសង្កមានោ, បតារយី មូលវធាយ ធីរោ"តិ។ –

បញ្ចមា អភិសម្ពុទ្ធគាថា។

តត្ថ **កុសលប្បសត្ថា**តិ កុសលេហិ បសត្ថា។ **ឃសតេ**តិ ខាទតិ, វិនាសេតីតិ អត្ថោ។ **បតារយី**តិ បតរតិ វាយមតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ភិក្ខវេ, យោ វឌ្ឍមានោ អត្តនោ បតិដ្ឋំ នាសេតិ, តស្ស វុឌ្ឍិ បណ្ឌិតេហិ ន បសត្ថា, តស្ស បន អព្ភន្តរស្ស វា ពាហិរស្ស វា បរិស្សយស្ស "ឥតោ មេ ឧបរោធោ ភវិស្សតី"តិ ឯវំ ឧបរោធំ វិនាសំ បរិសង្កមានោ វីរោ ញាណសម្បន្នោ មូលវធាយ បរក្កមតីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ បញ្ចសតា ភិក្ខូ អរហត្តំ បាបុណិំសុ។ តទា សុវណ្ណហំសោ អហមេវ អហោសិន្តិ។

បលាសជាតកវណ្ណនា ទសមា។

វណ្ណារោហវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. អឌ្ឍវគ្គោ

[៣៧១] ១. ទីឃិតិកោសលជាតកវណ្ណនា

ឯវំភូតស្ស តេ រាជាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសម្ពកេ ភណ្ឌនការកេ អារព្ភ កថេសិ។ តេសញ្ហិ ជេតវនំ អាគន្ត្វា ខមាបនកាលេ សត្ថា តេ អាមន្តេត្វា "ភិក្ខវេ, តុម្ហេ មយ្ហំ ឱរសា មុខតោ ជាតា បុត្តា នាម, បុត្តេហិ ច បិតរា ទិន្នំ ឱវាទំ ភិន្ទិតុំ ន វដ្ដតិ, តុម្ហេ បន មម ឱវាទំ ន ករិត្ថ, បោរាណកបណ្ឌិតា អត្តនោ មាតាបិតរោ ឃាតេត្វា រជ្ជំ គហេត្វា ឋិតចោរេបិ អរញ្ញេ ហត្ថបថំ អាគតេ មាតាបិតូហិ ទិន្នំ ឱវាទំ ន ភិន្ទិស្សាមាតិ ន មារយិំសូ"តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

ឥមស្មិំ បន ជាតកេ ទ្វេបិ វត្ថូនិ។ **សង្ឃភេទកក្ខន្ធកេ** វិត្ថារតោ អាវិ ភវិស្សន្តិ។ សោ បន ទីឃាវុកុមារោ អរញ្ញេ អត្តនោ អង្កេ និបន្នំ ពារាណសិរាជានំ ចូឡាយ គហេត្វា "ឥទានិ មយ្ហំ មាតាបិតុឃាតកំ ចោរំ ខណ្ឌាខណ្ឌំ កត្វា ឆិន្ទិស្សាមី"តិ អសិំ ឧក្ខិបន្តោ តស្មិំ ខណេ មាតាបិតូហិ ទិន្នំ ឱវាទំ សរិត្វា "ជីវិតំ ចជន្តោបិ តេសំ ឱវាទំ ន ភិន្ទិស្សាមិ, កេវលំ ឥមំ តជ្ជេស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១១០. "ឯវំភូតស្ស តេ រាជ, អាគតស្ស វសេ មម;
អត្ថិ នុ កោចិ បរិយាយោ, យោ តំ ទុក្ខា បមោចយេ"តិ។

តត្ថ **វសេ មមា**តិ មម វសំ អាគតស្ស។ **បរិយាយោ**តិ ការណំ។

តតោ រាជា ទុតិយំ គាថមាហ –

១១១.“ឯវំភូតស្ស មេ តាត, អាគតស្ស វសេ តវ;
នត្ថិ នោ កោចិ បរិយាយោ, យោ មំ ទុក្ខា បមោចយេ”តិ។

តត្ថ **នោ**តិ និបាតមត្តំ, នត្ថិ កោចិ បរិយាយោ, យោ មំ ឯតស្មា ទុក្ខា បមោចយេតិ អត្ថោ។

តតោ ពោធិសត្តោ អវសេសគាថា អភាសិ –

១១២.“នាញ្ញំ សុចរិតំ រាជ, នាញ្ញំ រាជ សុភាសិតំ;
តាយតេ មរណកាលេ, ឯវមេវិតរំ ធនំ។

១១៣.“អក្កោច្ឆិ មំ អវធិ មំ, អជិនិ មំ អហាសិ មេ;
យេ ច តំ ឧបនយ្ហន្តិ, វេរំ តេសំ ន សម្មតិ។

១១៤.“អក្កោច្ឆិ មំ អវធិ មំ, អជិនិ មំ អហាសិ មេ;
យេ ច តំ នុបនយ្ហន្តិ, វេរំ តេសូបសម្មតិ។

១១៥.“ន ហិ វេរេន វេរានិ, សម្មន្តីធ កុទាចនំ;
អវេរេន ច សម្មន្តិ, ឯស ធម្មោ សនន្តនោ”ន្តិ។

តត្ថ **នាញ្ញំ សុចរិត**ន្តិ នាញ្ញំ សុចរិតា, អយមេវ វា បាឋោ, ឋបេត្វា សុចរិតំ អញ្ញំ ន បស្សាមីតិ អត្ថោ។ ឥធ “សុចរិត”ន្តិបិ “សុភាសិត”ន្តិបិ មាតាបិតូហិ ទិន្នំ ឱវាទំយេវ សន្ធាយាហ។ **ឯវមេវា**តិ និរត្ថកមេវ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, អញ្ញត្រ ឱវាទានុសិដ្ឋិសង្ខាតា សុចរិតសុភាសិតា មរណកាលេ តាយិតុំ រក្ខិតុំ សមត្ថោ នាម អញ្ញោ នត្ថិ, យំ ឯតំ ឥតរំ ធនំ, តំ ឯវមេវ និរត្ថកមេវ ហោតិ, ត្វញ្ហិ ឥទានិ មយ្ហំ កោដិសតសហស្សមត្តម្បិ ធនំ ទទន្តោ ជីវិតំ ន លភេយ្យាសិ, តស្មា វេទិតព្ពមេតំ “ធនតោ សុចរិតសុភាសិតមេវ ឧត្តរិតរ”ន្តិ។

សេសគាថាសុបិ អយំ សង្ខេបត្ថោ – មហារាជ, យេ បុរិសា “អយំ មំ អក្កោសិ, អយំ មំ បហរិ, អយំ មំ អជិនិ, អយំ មម សន្តកំ អហាសី”តិ ឯវំ វេរំ ឧបនយ្ហន្តិ ពន្ធិត្វា វិយ ហទយេ ឋបេន្តិ, តេសំ វេរំ ន ឧបសម្មតិ។ យេ ច បនេតំ ន ឧបនយ្ហន្តិ ហទយេ ន ឋបេន្តិ, តេសំ វូបសម្មតិ។ វេរានិ ហិ ន កទាចិ វេរេន សម្មន្តិ, អវេរេនេវ បន សម្មន្តិ។ **ឯស ធម្មោ សនន្តនោ**តិ ឯសោ បោរាណកោ ធម្មោ ចិរកាលប្បវត្តោ សភាវោតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ពោធិសត្តោ “អហំ, មហារាជ, តយិ ន ទុព្ភាមិ, ត្វំ បន មំ មារេហី”តិ តស្ស ហត្ថេ អសឹ ឋបេសិ។ រាជាបិ “នាហំ តយិ ទុព្ភាមី”តិ សបថំ កត្វា តេន សទ្ធឹ នគរំ គន្ត្វា តំ អមច្ចានំ ទស្សេត្វា “អយំ, ភណេ, កោសលរញ្ញោ បុត្តោ ទីឃាវុកុមារោ នាម, ឥមិនា មយ្ហំ ជីវិតំ ទិន្នំ, ន លព្ភា ឥមំ កិញ្ចិ កាតុ”ន្តិ វត្វា អត្តនោ ធីតរំ ទត្វា បិតុ សន្តកេ រជ្ជេ បតិដ្ឋាបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ឧភោបិ សមគ្គា សម្មោទមានា រជ្ជំ ការេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, ទីឃាវុកុមារោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ទីឃិតិកោសលជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៣៧២] ២. មិគបោតកជាតកវណ្ណនា

អគារា បច្ចុបេតស្សាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មហល្លកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរេកំ ទារកំ បព្ពាជេសិ។ សាមណេរោ តំ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិត្វា អបរភាគេ អផាសុកេន កាលមកាសិ។ តស្ស កាលកិរិយាយ មហល្លកោ សោកាភិភូតោ មហន្តេន សទ្ទេន បរិទេវន្តោ វិចរិ។ ភិក្ខូ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តា ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, អសុកោ នាម មហល្លកោ សាមណេរស្ស កាលកិរិយាយ បរិទេវន្តោ វិចរតិ, មរណស្សតិភាវនាយ បរិពាហិរោ ឯសោ ភវិស្សតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស ឯតស្មិំ មតេ បរិទេវន្តោ វិចរី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សក្កត្តំ ការេសិ។ តទា ឯកោ កាសិរដ្ឋវាសី ព្រាហ្មណោ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ផលាផលេហិ យាបេសិ។ សោ ឯកទិវសំ អរញ្ញេ ឯកំ មតមាតិកំ មិគបោតកំ ទិស្វា អស្សមំ អានេត្វា គោចរំ ទត្វា បោសេសិ។ មិគបោតកោ វឌ្ឍន្តោ អភិរូបោ

អហោសិ សោកគ្គប្បត្តោ។ តាបសោ តំ អត្តនោ បុត្តកំ កត្វា បរិហរតិ។ ឯកទិវសំ មិគបោតកោ ពហុំ តិណំ ខាទិត្វា អជីរកេន កាលមកាសិ។ តាបសោ “បុត្តោ មេ មតោ”តិ បរិទេវន្តោ វិចរតិ។ តទា សក្កោ ទេវរាជា លោកំ បរិគ្គណ្ហន្តោ តំ តាបសំ ទិស្វា “សំវេជេស្សាមិ ន”ន្តិ អាគន្ត្វា អាកាសេ ឋិតោ បឋមំ គាថមាហ –

១១៦.“អគារា បច្ចុបេតស្ស, អនគារស្ស តេ សតោ;
សមណស្ស ន តំ សាធុ, យំ បេតមនុសោចសី”តិ។

តំ សុត្វា តាបសោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១១៧.“សំវាសេន ហវេ សក្ក, មនុស្សស្ស មិគស្ស វា;
ហទយេ ជាយតេ បេមំ, ន តំ សក្កា អសោចិតុ”ន្តិ។

តត្ថ **ន តំ សក្កា**តិ តំ មនុស្សំ វា តិរច្ឆានំ វា ន សក្កា អសោចិតុំ, សោចាមិយេវាហន្តិ។

តតោ សក្កោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១១៨.“មតំ មរិស្សំ រោទន្តិ, យេ រុទន្តិ លបន្តិ ច;
តស្មា ត្វំ ឥសិ មា រោទិ, រោទិតំ មោឃមាហុ សន្តោ។

១១៩.“រោទិតេន ហវេ ព្រហ្មេ, មតោ បេតោ សមុដ្ឋហេ;
សព្ពេ សង្គម្ម រោទាម, អញ្ញមញ្ញស្ស ញាតកេ”តិ។

តត្ថ **មរិស្ស**ន្តិ យោ ឥទានិ មរិស្សតិ, តំ។ **លបន្តិ ចា**តិ វិលបន្តិ ច។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យេ លោកេ មតញ្ច មរិស្សន្តញ្ច រោទន្តិ, តេ រុទន្តិ ចេវ វិលបន្តិ ច, តេសំ អស្សុបច្ឆិជ្ជនទិវសោ នាម នត្ថិ។ កឹការណា? សទាបិ មតានញ្ច មរិស្សន្តានញ្ច អត្ថិតាយ។ **តស្មា ត្វំ ឥសិ មា រោទិ**។ កឹការណា ? **រោទិតំ មោឃមាហុ សន្តោ**តិ, ពុទ្ធាទយោ បន បណ្ឌិតា រោទិតំ “មោឃ”ន្តិ វទន្តិ។ **មតោ បេតោ**តិ យោ ឯស មតោ បេតោតិ វុច្ចតិ, យទិ សោ រោទិតេន សមុដ្ឋហេយ្យ, ឯវំ សន្តេ កឹ និក្កម្មា អច្ឆាម, សព្ពេវ សមាគម្ម អញ្ញមញ្ញស្ស ញាតកេ រោទាម។ យស្មា បន តេ រោទិតការណា ន ឧដ្ឋហន្តិ, តស្មា រោទិតស្ស មោឃភាវំ សាធេតិ។

ឯវំ សក្កស្ស កថេន្តស្ស តាបសោ “និរត្ថកំ រោទិត”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា សក្កស្ស ថុតឹ ករោន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១២០.“អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, ឃតសិត្តំវ បាវកំ;
វារិនា វិយ ឱសិញ្ចំ, សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរំ។

១២១.“អព្ពហិ វត មេ សល្លំ, យមាសិ ហទយស្សិតំ;
យោ មេ សោកបរេតស្ស, បុត្តសោកំ អបានុទិ។

១២២.“សោហំ អព្ពូឡ្ហសល្លោស្មិ, វីតសោកោ អនាវិលោ;
ន សោចាមិ ន រោទាមិ, តវ សុត្វាន វាសវា”តិ។

តត្ថ **យមាសី**តិ យំ មេ អាសិ។ **ហទយស្សិត**ន្តិ ហទយេ និស្សិតំ។ **អបានុទី**តិ នីហរិ។ សក្កោ តាបសស្ស ឱវាទំ ទត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា តាបសោ មហល្លកោ អហោសិ, មិគោ សាមណេរោ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មិគបោតកជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣៧៣] ៣. មូសិកជាតកវណ្ណនា

កុហឹ គតា កត្ថ គតាតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អជាតសត្តុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា **ថុសជាតកេ** (ជា. ១.៤.១៤៩ អាទយោ) វិត្ថារិតមេវ។ ឥធាបិ សត្ថា តថេវ រាជានំ សកឹ បុត្តេន សទ្ធឹ កីឡមានំ សកឹ ធម្មំ សុណន្តំ ទិស្វា “តំ និស្សាយ រញ្ញោ ភយំ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ញត្វា “មហារាជ, បោរាណករាជានោ អាសង្កិតព្ពំ អាសង្កិត្វា អត្តនោ បុត្តំ ‘អម្ហាកំ ធូមកាលេ រជ្ជំ ការេតូ’តិ ឯកមន្តេ អកំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តក្កសិលាយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា ទិសាបាមោក្ខាចរិយោ អហោសិ។ តស្ស សន្តិកេ ពារាណសិរញ្ញោ បុត្តោ យវកុមារោ នាម សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អនុយោគំ ទត្វា គន្តុកាមោ តំ អាបុច្ឆិ។ អាចរិយោ “បុត្តំ និស្សាយ តស្ស អន្តរាយោ ភវិស្សតី”តិ អង្គវិជ្ជាវសេន ញត្វា “ឯតមស្ស ហរិស្សាមី”តិ ឯកំ ឧបមំ ឧបធារេតុំ អារភិ។ តទា បនស្ស ឯកោ អស្សោ អហោសិ, តស្ស បាទេ វណោ ឧដ្ឋហិ, តំ វណានុរក្ខណត្ថំ គេហេយេវ ករឹសុ។ តស្សាវិទូរេ ឯកោ ឧទបានោ អត្ថិ។ អថេកា មូសិកា គេហា និក្ខមិត្វា អស្សស្ស បាទេ វណំ ខាទតិ, អស្សោ វារេតុំ ន សក្កោតិ។ សោ ឯកទិវសំ វេទនំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ មូសិកំ ខាទិតុំ អាគតំ បាទេន បហរិត្វា មារេត្វា ឧទបានេ បាតេសិ។ អស្សគោបកា មូសិកំ អបស្សន្តា “អញ្ញេសុ ទិវសេសុ មូសិកា អាគន្ត្វា វណំ ខាទតិ, ឥទានិ ន បញ្ញាយតិ, កហំ នុ ខោ គតា”តិ វទឹសុ។

ពោធិសត្តោ តំ ការណំ បច្ចក្ខំ កត្វា “អញ្ញេ អជានន្តា ‘កហំ មូសិកា គតា’តិ វទន្តិ, មូសិកាយ បន មារេត្វា ឧទបានេ ខិត្តភាវំ អហមេវ ជានាមី”តិ ឥទមេវ ការណំ ឧបមំ កត្វា បឋមំ គាថំ ពន្ធិត្វា រាជកុមារស្ស អទាសិ។ សោ អបរំ ឧបមំ ឧបធារេន្តោ តមេវ អស្សំ បរូឡ្ហវណំ និក្ខមិត្វា ឯកំ យវវត្ថុំ គន្ត្វា “យវំ ខាទិស្សាមី”តិ វតិច្ឆិទ្ទេន មុខំ បវេសេន្តំ ទិស្វា តមេវ ការណំ ឧបមំ កត្វា ទុតិយំ គាថំ ពន្ធិត្វា តស្ស អទាសិ។ តតិយគាថំ បន អត្តនោ បញ្ញាពលេនេវ ពន្ធិត្វា តម្បិ តស្ស ទត្វា “តាត, ត្វំ រជ្ជេ បតិដ្ឋាយ សាយំ ន្ហានបោក្ខរណឹ គច្ឆន្តោ យាវ ធុរសោបានា បឋមំ គាថំ សជ្ឈាយន្តោ គច្ឆេយ្យាសិ, តវ និវេសនបាសាទំ បវិសន្តោ យាវ សោបានបាទមូលា ទុតិយំ គាថំ សជ្ឈាយន្តោ គច្ឆេយ្យាសិ, តតោ យាវ សោបានមត្ថកា តតិយំ គាថំ សជ្ឈាយន្តោ គច្ឆេយ្យាសី”តិ វត្វា បេសេសិ។

សោ កុមារោ គន្ត្វា ឧបរាជា ហុត្វា បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ ការេសិ, តស្សេកោ បុត្តោ ជាយិ។ សោ សោឡសវស្សកាលេ រជ្ជលោភេន “បិតរំ មារេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបដ្ឋាកេ អាហ “មយ្ហំ បិតា តរុណោ, អហំ ឯតស្ស ធូមកាលំ ឱលោកេន្តោ មហល្លកោ ភវិស្សាមិ ជរាជិណ្ណោ, តាទិសេ កាលេ លទ្ធេនបិ រជ្ជេន កោ អត្ថោ”តិ។ តេ អាហំសុ “ទេវ, ន សក្កា បច្ចន្តំ គន្ត្វា ចោរត្តំ កាតុំ, តវ បិតរំ កេនចិ ឧបាយេន មារេត្វា រជ្ជំ គណ្ហា”តិ ។ សោ “សាធូ”តិ អន្តោនិវេសនេ រញ្ញោ សាយំ ន្ហានបោក្ខរណិសមីបំ គន្ត្វា “ឯត្ថ នំ មារេស្សាមី”តិ ខគ្គំ គហេត្វា អដ្ឋាសិ។ រាជា សាយំ មូសិកំ នាម ទាសឹ “គន្ត្វា បោក្ខរណិបិដ្ឋឹ សោធេត្វា ឯហិ, ន្ហាយិស្សាមី”តិ បេសេសិ។ សា គន្ត្វា បោក្ខរណិបិដ្ឋឹ សោធេន្តី កុមារំ បស្សិ។ កុមារោ អត្តនោ កម្មស្ស បាកដភាវភយេន តំ ទ្វិធា ឆិន្ទិត្វា បោក្ខរណិយំ បាតេសិ។ រាជា ន្ហាយិតុំ អគមាសិ ។ សេសជនោ “អជ្ជាបិ មូសិកា ទាសី ន បុនាគច្ឆតិ, កុហឹ គតា កត្ថ គតា”តិ អាហ។ រាជា –

១២៣. “កុហឹ គតា កត្ថ គតា, ឥតិ លាលប្បតី ជនោ;
អហមេវេកោ ជានាមិ, ឧទបានេ មូសិកា ហតា”តិ។ –

បឋមំ គាថំ ភណន្តោ បោក្ខរណិតីរំ អគមាសិ។

តត្ថ **កុហឹ គតា កត្ថ គតា**តិ អញ្ញមញ្ញវេវចនានិ។ **ឥតិ លាលប្បតី**តិ ឯវំ វិប្បលបតិ។ ឥតិ អយំ គាថា “អជានន្តោ ជនោ មូសិកា ទាសី កុហឹ គតាតិ វិប្បលបតិ, រាជកុមារេន ទ្វិធា ឆិន្ទិត្វា មូសិកាយ បោក្ខរណិយំ បាតិតភាវំ អហមេវ ឯកោ ជានាមី”តិ រញ្ញោ អជានន្តស្សេវ ឥមមត្ថំ ទីបេតិ។

កុមារោ “មយា កតកម្មំ មយ្ហំ បិតរា ញាត”ន្តិ ភីតោ បលាយិត្វា តមត្ថំ ឧបដ្ឋាកានំ អារោចេសិ។ តេ សត្តដ្ឋទិវសច្ចយេន បុន តំ អាហំសុ “ទេវ, សចេ រាជា ជានេយ្យ, ន តុណ្ហី ភវេយ្យ, តក្កតាហេន បន តេន តំ វុត្តំ ភវិស្សតិ, មារេហិ ន”ន្តិ។ សោ បុនេកទិវសំ ខគ្គហត្ថោ សោបានបាទមូលេ ឋត្វា រញ្ញោ អាគមនកាលេ ឥតោ ចិតោ ច បហរណោកាសំ ឱលោកេសិ។ រាជា –

១២៤. “យញ្ចេតំ ឥតិ ចីតិ ច, គទ្រភោវ និវត្តសិ;
ឧទបានេ មូសិកំ ហន្ត្វា, យវំ ភក្ខេតុមិច្ឆសី”តិ។ –

ទុតិយំ គាថំ សជ្ឈាយន្តោ អគមាសិ។ អយម្បិ គាថា “យស្មា ត្វំ ឥតិ ចីតិ ច ឥតោ ចិតោ ច បហរណោកាសំ ឱលោកេន្តោ គទ្រភោវ និវត្តសិ, តស្មា តំ ជានាមិ ‘បុរិមទិវសេ បោក្ខរណិយំ មូសិកំ ទាសឹ ហន្ត្វា អជ្ជ មំ យវរាជានំ ភក្ខេតុំ មារេតុំ ឥច្ឆសី’”តិ រញ្ញោ អជានន្តស្សេវ ឥមមត្ថំ ទីបេតិ។

កុមារោ “ទិដ្ឋោម្ហិ បិតរា”តិ ឧត្រស្តោ បលាយិ។ សោ បុន អឌ្ឍមាសមត្តំ អតិក្កមិត្វា “រាជានំ ទព្ពិយា បហរិត្វា មារេស្សាមី”តិ ឯកំ ទីឃទណ្ឌកំ ទព្ពិបហរណំ គហេត្វា ឱលុម្ពិត្វា អដ្ឋាសិ។ រាជា –

១២៥.ទហរោ ចាសិ ទុម្មេធ, បឋមុប្បត្តិកោ សុសុ;
ទីឃញ្ចេតំ សមាសជ្ជ, ន តេ ទស្សាមិ ជីវិត’’ន្តិ។ –

តតិយំ គាថំ សជ្ឈាយន្តោ សោបានបាទមត្ថកំ អភិរុហិ។

តត្ថ **បឋមុប្បត្តិកោ**តិ បឋមវយេន ឧប្បត្តិតោ ឧបេតោ, បឋមវយេ ឋិតោតិ អត្ថោ។ **សុសូ**តិ តរុណោ។ **ទីឃ**ន្តិ ទីឃទណ្ឌកំ ទព្ពិបហរណំ។ **សមាសជ្ជា**តិ គហេត្វា, ឱលុម្ពិត្វា ឋិតោសីតិ អត្ថោ។ អយម្បិ គាថា ‘‘ទុម្មេធ, អត្តនោ វយំ បរិភុញ្ជិតុំ ន លភិស្សសិ, ន តេ ទានិ និល្លជ្ជស្ស ជីវិតំ ទស្សាមិ, មារេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌំ ឆិន្ទិត្វា សូលេយេវ អារុណាបេស្សាមី’’តិ រញ្ញោ អជានន្តស្សេវ កុមារំ សន្តជ្ជយមានា ឥមមត្ថំ ទីបេតិ។

សោ តំ ទិវសំ បលាយិតុំ អសក្កោន្តោ ‘‘ជីវិតំ មេ ទេហិ, ទេវា’’តិ រញ្ញោ បាទមូលេ និបជ្ជិ។ រាជា តំ តជ្ជេត្វា សង្ខលិកាហិ ពន្ធាបេត្វា ពន្ធនាគារេ ការេត្វា សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា អលង្កតរាជាសនេ និសីទិត្វា ‘‘អម្ហាកំ អាចរិយោ ទិសាបាមោក្ខោ ព្រាហ្មណោ ឥមំ មយ្ហំ អន្តរាយំ ទិស្វា ឥមា តិស្សោ គាថា អភាសី’’តិ ហដ្ឋតុដ្ឋោ ឧទានំ ឧទានេន្តោ សេសគាថា អភាសិ –

១២៦.‘‘នាន្តលិក្ខភវនេន, នាង្គបុត្តបិនេន វា;
បុត្តេន ហិ បត្ថយិតោ, សិលោកេហិ បមោចិតោ។

១២៧.‘‘សព្ពំ សុតមធីយេថ, ហីនមុក្កដ្ឋមជ្ឈិមំ;
សព្ពស្ស អត្ថំ ជានេយ្យ, ន ច សព្ពំ បយោជយេ;
ហោតិ តាទិសកោ កាលោ, យត្ថ អត្ថាវហំ សុត’’ន្តិ។

តត្ថ **នាន្តលិក្ខភវនេនា**តិ អន្តលិក្ខភវនំ វុច្ចតិ ទិព្ពវិមានំ, អហំ អជ្ជ អន្តលិក្ខភវនម្បិ ន អារុឡ្ហោ, តស្មា អន្តលិក្ខភវនេនាបិ អជ្ជ មរណតោ ន បមោចិតោម្ហិ។ **នាង្គបុត្តបិនេន វា**តិ អង្គសរិក្ខកេន វា បុត្តបិនេនបិ ន បមោចិតោ។ **បុត្តេន ហិ បត្ថយិតោ**តិ អហំ បន អត្តនោ បុត្តេនេវ អជ្ជ មារេតុំ បត្ថិតោ។ **សិលោកេហិ បមោចិតោ**តិ សោហំ អាចរិយេន ពន្ធិត្វា ទិន្នាហិ គាថាហិ បមោចិតោ។

សុតន្តិ បរិយត្តិ។ **អធីយេថា**តិ គណ្ហេយ្យ សិក្ខេយ្យ។ **ហីនមុក្កដ្ឋមជ្ឈិម**ន្តិ ហីនំ វា ហោតុ ឧត្តមំ វា មជ្ឈិមំ វា, សព្ពំ អធីយិតព្ពមេវាតិ ទីបេតិ។ **ន ច សព្ពំ បយោជយេ**តិ ហីនំ មន្តំ វា សិប្បំ វា មជ្ឈិមំ វា ន បយោជយេ, ឧត្តមមេវ បយោជយេយ្យាតិ អត្ថោ។ **យត្ថ អត្ថាវហំ សុត**ន្តិ យស្មិំ កាលេ មហោសធបណ្ឌិតស្ស កុម្ភការកម្មករណំ វិយ យំកិញ្ចិ សិក្ខិតសិប្បំ អត្ថាវហំ ហោតិ, តាទិសោបិ កាលោ ហោតិយេវាតិ អត្ថោ។ អបរភាគេ រញ្ញោ អច្ចយេន កុមារោ រជ្ជេ បតិដ្ឋាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – ‘‘តទា ទិសាបាមោក្ខោ អាចរិយោ អហមេវ អហោសិ’’ន្តិ។

មូសិកជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣៧៤] ៤. ចូឡធនុគ្គហជាតកវណ្ណនា

សព្ពំ ភណ្ឌន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បុរាណទុតិយិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ តេន ភិក្ខុនា ‘‘បុរាណទុតិយិកា មំ, ភន្តេ, ឧក្កណ្ឋាបេតី’’តិ វុត្តេ សត្ថា ‘‘ឯសា ភិក្ខុ, ឥត្ថី ន ឥទានេវ តុយ្ហំ អនត្ថការិកា, បុព្ពេបិ តេ ឯតំ និស្សាយ អសិនា សីសំ ឆិន្ន’’ន្តិ វត្វា ភិក្ខូហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សក្កត្តំ ការេសិ។ តទា ឯកោ ពារាណសិវាសី ព្រាហ្មណមាណវោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា ធនុកម្មេ និប្ផត្តិំ បត្តោ ចូឡធនុគ្គហបណ្ឌិតោ នាម អហោសិ។ អថស្ស អាចរិយោ ‘‘អយំ មយា សទិសំ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហី’’តិ អត្តនោ ធីតរំ អទាសិ។ សោ តំ គហេត្វា ‘‘ពារាណសីំ គមិស្សាមី’’តិ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ អន្តរាមគ្គេ ឯកោ វារណោ ឯកំ បទេសំ សុញ្ញមកាសិ, តំ ឋានំ អភិរុហិតុំ ន កោចិ ឧស្សហិ។ ចូឡធនុគ្គហបណ្ឌិតោ មនុស្សានំ វារេន្តានញ្ញេវ ភរិយំ គហេត្វា អដវិមុខំ អភិរុហិ។ អថស្ស អដវិមជ្ឈេ វារណោ ឧដ្ឋហិ, សោ តំ កុម្ភេ សរេន វិជ្ឈិ។ សរោ វិនិវិជ្ឈិត្វា បច្ឆាភាគេន និក្ខមិ។ វារណោ តត្ថេវ បតិ, ធនុគ្គហបណ្ឌិតោ តំ ឋានំ ខេមំ កត្វា បុរតោ អញ្ញំ អដវិំ បាបុណិ។ តត្ថាបិ បញ្ញាស ចោរា មគ្គំ ហនន្តិ។ តម្បិ សោ មនុស្សេហិ វារិយមានោ អភិរុយ្ហ តេសំ ចោរានំ មិគេ វធិត្វា មគ្គសមីបេ មំសំ បចិត្វា ខាទន្តានំ ឋិតដ្ឋានំ បាបុណិ។

តទា តំ ចោរោ អលង្កតបដិយត្តាយ ភរិយាយ សទ្ធឹ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “គណ្ហិស្សាម ន”ន្តិ ឧស្សាហំ ករឹសុ។ ចោរជេដ្ឋកោ បុរិសលក្ខណកុសលោ, សោ តំ ឱលោកេត្វាវ “ឧត្តមបុរិសោ អយ”ន្តិ ញត្វា ឯកស្សបិ ឧដ្ឋហិតុំ នាទាសិ។ ធនុគ្គហបណ្ឌិតោ “គច្ឆ ‘អម្ហាកម្បិ ឯកំ មំសសូលំ ទេថា’តិ វត្វា មំសំ អាហរា”តិ តេសំ សន្តិកំ ភរិយំ បេសេសិ។ សា គន្ត្វា “ឯកំ កិរ មំសសូលំ ទេថា”តិ អាហ។ ចោរជេដ្ឋកោ “អនគ្ឃោ បុរិសោ”តិ មំសសូលំ ទាបេសិ។ ចោរា “អម្ហេហិ កិរ បក្កំ ខាទិត”ន្តិ អបក្កមំសសូលំ អទំសុ។ ធនុគ្គហោ អត្តានំ សម្ភាវេត្វា “មយ្ហំ អបក្កមំសសូលំ ទទន្តី”តិ ចោរានំ កុជ្ឈិ។ ចោរា “កឹ អយមេវេកោ បុរិសោ, មយំ ឥត្ថិយោ”តិ កុជ្ឈិត្វា ឧដ្ឋហឹសុ។ ធនុគ្គហោ ឯកូនបញ្ញាស ជនេ ឯកូនបញ្ញាសកណ្ឌេហិ វិជ្ឈិត្វា បាតេសិ។ ចោរជេដ្ឋកំ វិជ្ឈិតុំ កណ្ឌំ នាហោសិ។ តស្ស កិរ កណ្ឌនាឡិយំ សមបណ្ណាសយេវ កណ្ឌានិ។ តេសុ ឯកេន វារណំ វិជ្ឈិ, ឯកូនបញ្ញាសកណ្ឌេហិ ចោរេ វិជ្ឈិត្វា ចោរជេដ្ឋកំ បាតេត្វា តស្ស ឧរេ និសិន្នោ “សីសមស្ស ឆិន្ទិស្សាមី”តិ ភរិយាយ ហត្ថតោ អសឹ អាហរាបេសិ។ សា តង្ខណញ្ញេវ ចោរជេដ្ឋកេ លោភំ កត្វា ចោរស្ស ហត្ថេ ថរុំ, សាមិកស្ស ហត្ថេ ធារំ ឋបេសិ។ ចោរោ ថរុទណ្ឌំ បរាមសិត្វា អសឹ នីហរិត្វា ធនុគ្គហស្ស សីសំ ឆិន្ទិ។

សោ តំ ឃាតេត្វា ឥត្ថឹ អាទាយ គច្ឆន្តោ ជាតិគោត្តំ បុច្ឆិ។ សា “តក្កសិលាយំ ទិសាបាមោក្ខាចរិយស្ស ធីតាម្ហី”តិ អាហ។ “កថំ ត្វំ ឥមិនា លទ្ធា”តិ។ មយ្ហំ បិតា “អយំ មយា សទិសំ កត្វា សិប្បំ សិក្ខី”តិ តុស្សិត្វា ឥមស្ស មំ អទាសិ, សាហំ តយិ សិនេហំ កត្វា អត្តនោ កុលទត្តិយំ សាមិកំ មារាបេសិន្តិ។ ចោរជេដ្ឋកោ “កុលទត្តិយំ តាវេសា សាមិកំ មារេសិ, អញ្ញំ បនេកំ ទិស្វា មម្បិ ឯវមេវ ករិស្សតិ, ឥមំ ឆឌ្ឌេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកំ កុន្នទឹ ឧត្តានតលំ តង្ខណោទកបូរំ ទិស្វា “ភទ្ទេ, ឥមិស្សំ នទិយំ សុសុមារា កក្ខឡា, កឹ ករោមា”តិ អាហ។ “សាមិ, សព្ពំ អាភរណភណ្ឌំ មម ឧត្តរាសង្គេន ភណ្ឌិកំ កត្វា បរតីរំ នេត្វា បុន អាគន្ត្វា មំ គហេត្វា គច្ឆា”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សព្ពំ អាភរណភណ្ឌំ អាទាយ នទឹ ឱតរិត្វា តរន្តោ វិយ បរតីរំ បត្វា តំ ឆឌ្ឌេត្វា បាយាសិ។ សា តំ ទិស្វា “សាមិ, កឹ មំ ឆឌ្ឌេត្វា វិយ គច្ឆសិ, កស្មា ឯវំ ករោសិ, ឯហិ មម្បិ អាទាយ គច្ឆា”តិ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តី បឋមំ គាថមាហ –

១២៨. “សព្ពំ ភណ្ឌំ សមាទាយ, បារំ តិណ្ណោសិ ព្រាហ្មណ;
បច្ចាគច្ឆ លហុំ ខិប្បំ, មម្បិ តារេហិ ទានិតោ”តិ។

តត្ថ **លហុំ ខិប្ប**ន្តិ លហុំ បច្ចាគច្ឆ, ខិប្បំ មម្បិ តារេហិ ទានិ ឥតោតិ អត្ថោ។

ចោរោ តំ សុត្វា បរតីរេ ឋិតោយេវ ទុតិយំ គាថមាហ –

១២៩. “អសន្ថុតំ មំ ចិរសន្ថុតេន, និមីនិ ភោតី អធុវំ ធុវេន;
មយាបិ ភោតី និមិនេយ្យ អញ្ញំ, ឥតោ អហំ ទូរតរំ គមិស្ស”ន្តិ។

សា ហេដ្ឋា វុត្តត្ថាយេវ –

ចោរោ បន “ឥតោ អហំ ទូរតរំ គមិស្សំ, តិដ្ឋ ត្វ”ន្តិ វត្វា តស្សា វិរវន្តិយាវ អាភរណភណ្ឌិកំ អាទាយ បលាតោ។ តតោ សា ពាលា អតិលោភេន ~~~ ឯវរូបំ ព្យសនំ បត្តា អនាថា ហុត្វា អវិទូរេ ឯកំ ឯឡគលាគុម្ពំ ឧបគន្ត្វា រោទមានា និសីទិ។ តស្មឹ ខណេ សក្កោ ទេវរាជា លោកំ ឱលោកេន្តោ តំ អតិលោភហតំ សាមិកា ច ជារា ច បរិហីនំ រោទមានំ ទិស្វា “ឯតំ និគ្គណ្ហិត្វា លជ្ជាបេត្វា អាគមិស្សាមី”តិ មាតលិញ្ច បញ្ចសិខញ្ច អាទាយ តត្ថ គន្ត្វា នទីតីរេ ឋត្វា “មាតលិ, ត្វំ មច្ឆោ ភវ, បញ្ចសិខ ត្វំ សកុណោ ភវ, អហំ បន សិង្គាលោ ហុត្វា មុខេន មំសបិណ្ឌំ គហេត្វា ឯតិស្សា សម្មុខដ្ឋានំ គមិស្សាមិ, ត្វំ មយិ តត្ថ គតេ ឧទកតោ ឧល្លង្ឃិត្វា មម បុរតោ បត, អថាហំ មុខេន គហិតមំសបិណ្ឌំ ឆឌ្ឌេត្វា មច្ឆំ គហេតុំ បក្ខន្ទិស្សាមិ, តស្មឹ ខណេ ត្វំ, បញ្ចសិខ, តំ មំសបិណ្ឌំ គហេត្វា អាកាសេ ឧប្បត, ត្វំ មាតលិ, ឧទកេ បតា”តិ អាណាបេសិ។ “សាធុ, ទេវា”តិ, មាតលិ, មច្ឆោ អហោសិ, បញ្ចសិខោ សកុណោ អហោសិ។ សក្កោ សិង្គាលោ ហុត្វា មំសបិណ្ឌំ មុខេនាទាយ តស្សា សម្មុខដ្ឋានំ អគមាសិ។ មច្ឆោ ឧទកា ឧប្បតិត្វា សិង្គាលស្ស បុរតោ បតិ។ សោ មុខេន គហិតមំសបិណ្ឌំ ឆឌ្ឌេត្វា មច្ឆស្សត្ថាយ បក្ខន្ទិ។ មច្ឆោ ឧប្បតិត្វា ឧទកេ បតិ, សកុណោ មំសបិណ្ឌំ គហេត្វា អាកាសេ ឧប្បតិ, សិង្គាលោ ឧភោបិ អលភិត្វា ឯឡគលាគុម្ពំ ឱលោកេន្តោ ទុម្មុខោ និសីទិ។ សា តំ ទិស្វា “អយំ អតិលោភហតោ នេវ មំសំ, ន មច្ឆំ លភី”តិ កុដំ ភិន្ទន្តី វិយ មហាហសិតំ ហសិ។ តំ សុត្វា សិង្គាលោ តតិយំ គាថមាហ –

១៣០. “កាយំ ឯឡគលាគុម្ពេ, ករោតិ អហុហាសិយំ;
នយីធ នច្ចគីតំ វា, តាឡំ វា សុសមាហិតំ;
អនម្ហិកាលេ សុសោណិ, កិន្នុ ជគ្ឃសិ សោភនេ”តិ។

តត្ថ **កាយន្តិ** កា អយំ។ **ឯឡគលាគុម្ពេតិ** កម្ពោជិគុម្ពេ។ **អហុហាសិយន្តិ** ទន្តវិទំសកំ មហាហសិតំ វុច្ចតិ, តំ កា ឯសា ឯតស្មិំ គុម្ពេ ករោតីតិ បុច្ឆតិ។ **នយីធ នច្ចគីតំ វា**តិ ឥមស្មិំ ឋានេ កស្សចិ នច្ចន្តស្ស នច្ចំ វា គាយន្តស្ស គីតំ វា ហត្ថេ សុសមាហិតេ កត្វា វាទេន្តស្ស សុសមាហិតំ ហត្ថតាឡំ វា នត្ថិ, កំ ទិស្វា ត្វំ ហសេយ្យាសីតិ ទីបេតិ។ **អនម្ហិកាលេ**តិ រោទនកាលេ។ **សុសោណិ**តិ សុន្ទរសោណិ។ **កឹ នុ ជគ្ឃសី**តិ កេន ការណេន ត្វំ រោទិតុំ យុត្តកាលេ អរោទមានាវ មហាហសិតំ ហសសិ។ **សោភនេ**តិ តំ បសំសន្តោ អាលបតិ។

តំ សុត្វា សា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៣១. “សិង្គាល ពាល ទុម្មេធ, អប្បបញ្ញោសិ ជម្ពុក;
ជីនោ មច្ឆញ្ច បេសិញ្ច, កបណោ វិយ ឈាយសី”តិ។

តត្ថ **ជីនោ**តិ ជានិប្បត្តោ ហុត្វា។ **បេសិន្តិ** មំសបេសឹ។ **កបណោ វិយ ឈាយសី**តិ សហស្សភណ្ឌិកំ បរាជិតោ កបណោ វិយ ឈាយសិ សោចសិ ចិន្តេសិ។

តតោ សិង្គាលោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

១៣២. “សុទស្សំ វជ្ជមញ្ញេសំ, អត្តនោ បន ទុទ្ទសំ;
ជីនា បតិញ្ច ជារញ្ច, មញ្ញេ ត្វញ្ញេវ ឈាយសី”តិ។

តត្ថ **ត្វញ្ញេវ ឈាយសី**តិ បាបធម្មេ ទុស្សីលេ អហំ តាវ មម គោចរំ ន លភិស្សាមិ, ត្វំ បន អត្រិច្ឆតាយ ហតា តំមុហុត្តទិដ្ឋកេ ចោរេ បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា តញ្ច ជារំ កុលទត្តិយញ្ច បតឹ ជីនា, មំ ឧបាទាយ សតគុណេន សហស្សគុណេន កបណតរា ហុត្វា ឈាយសិ រោទសិ បរិទេវសីតិ លជ្ជាបេត្វា វិប្បការំ បាបេន្តោ មហាសត្តោ ឯវមាហ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា គាថមាហ –

១៣៣. “ឯវមេតំ មិគរាជ, យថា ភាសសិ ជម្ពុក;
សា នូនាហំ ឥតោ គន្ត្វា, ភត្តុ ហេស្សំ វសានុគា”តិ។

តត្ថ **នូនា**តិ ឯកំសត្ថេ និបាតោ។ សា អហំ ឥតោ គន្ត្វា បុន អញ្ញំ ភត្តារំ លភិត្វា ឯកំសេនេវ តស្ស ភត្តុ វសានុគា វសវត្តិនី ភវិស្សាមីតិ។

អថស្សា អនាចារាយ ទុស្សីលាយ វចនំ សុត្វា សក្កោ ទេវរាជា ឱសានគាថមាហ –

១៣៤. “យោ ហរេ មត្តិកំ ថាលំ, កំសថាលម្បិ សោ ហរេ;
កតំយេវ តយា បាបំ, បុនបេវំ ករិស្សសី”តិ។

តស្សត្ថោ – អនាចារេ កឹ កថេសិ, យោ មត្តិកំ ថាលំ ហរតិ, សុវណ្ណថាលរជតថាលាទិប្បភេទំ កំសថាលម្បិ សោ ហរតេវ, ឥទញ្ច តយា បាបំ កតមេវ, ន សក្កា តវ សទ្ធាតុំ, សា ត្វំ បុនបិ ឯវំ ករិស្សសិយេវាតិ។ ឯវំ សោ តំ លជ្ជាបេត្វា វិប្បការំ បាបេត្វា សកដ្ឋានមេវ អគមាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា ធនុគ្គហោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ អហោសិ, សា ឥត្ថី បុរាណទុតិយិកា, សក្កោ ទេវរាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ចូឡធនុគ្គហជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៣៧៥] ៥. កបោតជាតកវណ្ណនា

ឥទានិ ខោម្ហីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ លោលភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ លោលវត្ថុ អនេកសោ វិត្ថារិតមេវ។ តំ បន សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ, លោលោ”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ន ខោ ភិក្ខុ ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ត្វំ លោលោសិ, លោលតាយ បន ជីវិតក្ខយំ បត្តោ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ បារាវតយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា ពារាណសិសេដ្ឋិនោ មហានសេ នីឡបច្ឆិយំ វសតិ។ អថេកោ កាកោ មច្ឆមំសលុទ្ធោ តេន សទ្ធិំ មេត្តិំ កត្វា តត្ថេវ វសិ។ សោ ឯកទិវសំ ពហុំ មច្ឆមំសំ ទិស្វា “ឥមំ ខាទិស្សាមី”តិ និត្ថុនន្តោ នីឡបច្ឆិយំយេវ និបជ្ជិត្វា បារាវតេន “ឯហិ, សម្ម, គោចរាយ គមិស្សាមា”តិ វុច្ចមានោបិ “អជីរកេន និបន្នោម្ហិ, គច្ឆ ត្វ”ន្តិ វត្វា តស្មិំ គតេ “គតោ មេ បច្ចាមិត្តកណ្ដកោ, ឥទានិ យថារុចិ មច្ឆមំសំ ខាទិស្សាមី”តិ ចិន្តេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៣៥. “ឥទានិ ខោម្ហិ សុខិតោ អរោគោ, និក្កណ្ដកោ និប្បតិតោ កបោតោ;
កាហាមិ ទានី ហទយស្ស តុដ្ឋិំ, តថា ហិ មំ មំសសាកំ ពលេតី”តិ។

តត្ថ **និប្បតិតោ**តិ និក្ខន្តោ។ **កបោតោ**តិ បារាវតោ។ **កាហាមិ ទានី**តិ ករិស្សាមិ ទានិ។ **តថា ហិ មំ មំសសាកំ ពលេតី**តិ តថា ហិ មំសញ្ច អវសេសំ សាកញ្ច មយ្ហំ ពលំ ករោតិ, ឧដ្ឋេហិ ខាទាតិ វទមានំ វិយ ឧស្សាហំ មមំ ករោតីតិ អត្ថោ។

សោ ភត្តការកេ មច្ឆមំសំ បចិត្វា មហានសា និក្ខម្ម សរីរតោ សេទំ បវាហេន្តេ បច្ឆិតោ និក្ខមិត្វា រសករោដិយំ និលីយិត្វា “កិរិ កិរី”តិ សទ្ទមកាសិ។ ភត្តការកោ វេគេនាគន្ត្វា កាកំ គហេត្វា សព្ពបត្តានិ លុញ្ចិត្វា អល្លសិង្គីវេរញ្ច សិទ្ធត្ថកេ ច បិសិត្វា លសុណំ បូតិតក្កេន មទ្ទិត្វា សកលសរីរំ មក្ខេត្វា ឯកំ កបលំ ឃំសិត្វា វិជ្ឈិត្វា សុត្តកេន តស្ស គីវាយំ ពន្ធិត្វា នីឡបច្ឆិយំយេវ តំ បក្ខិបិត្វា អគមាសិ។ បារាវតោ អាគន្ត្វា តំ ទិស្វា “កា ឯសា ពលាកា មម សហាយស្ស បច្ឆិយំ និបន្នា, ចណ្ឌោ ហិ សោ អាគន្ត្វា ឃាតេយ្យាបិ ន”ន្តិ បរិហាសំ ករោន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១៣៦. “កាយំ ពលាកា សិខិនី, ចោរី លង្ឃិបិតាមហា;
ឱរំ ពលាកេ អាគច្ឆ, ចណ្ឌោ មេ វាយសោ សខា”តិ។

សា ហេដ្ឋា (ជា. អដ្ឋ. ២.៣.៧០) វុត្តត្ថាយេវ។

តំ សុត្វា កាកោ តតិយំ គាថមាហ –

១៣៧. “អលញ្ហិ តេ ជគ្ឃិតាយេ, មមំ ទិស្វាន ឯទិសំ;
វិលូនំ សូទបុត្តេន, បិដ្ឋមណ្ឌេន មក្ខិត”ន្តិ។

តត្ថ **អល**ន្តិ បដិសេធត្ថេ និបាតោ។ **ជគ្ឃិតាយេ**តិ ហសិតុំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឥទានិ មំ ឯទិសំ ឯវំ ទុក្ខប្បត្តំ ទិស្វា តវ អលំ ហសិតុំ, មា ឯទិសេ កាលេ បរិហាសកេឡិំ ករោហីតិ។

សោ បរិហាសកេឡិំ ករោន្តោវ បុន ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៣៨. “សុន្ហាតោ សុវិលិត្តោសិ, អន្នបានេន តប្បិតោ;
កណ្ឋេ ច តេ វេឡុរិយោ, អគមា នុ កជង្គល”ន្តិ។

តត្ថ **កណ្ឋេ ច តេ វេឡុរិយោ**តិ អយំ តេ វេឡុរិយមណិបិ កណ្ឋេ បិឡន្ធោ, ត្វំ ឯត្តកំ កាលំ អម្ហាកំ ឯតំ ន ទស្សេសីតិ កបាលំ សន្ធាយេវមាហ។ **កជង្គល**ន្តិ ឥធ ពារាណសីយេវ “កជង្គលា”តិ អធិប្បេតា។ ឥតោ និក្ខមិត្វា កច្ចិ អន្តោនគរំ គតោសីតិ បុច្ឆតិ។

តតោ កាកោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

១៣៩. “មា តេ មិត្តោ អមិត្តោ វា, អគមាសិ កជង្គលំ;
បិញ្ឆានិ តត្ថ លាយិត្វា, កណ្ឋេ ពន្ធន្តិ វដ្ដន”ន្តិ។

តត្ថ **បិញ្ឆានី**តិ បត្តានិ។ **តត្ថ លាយិត្វា**តិ តស្មិំ ពារាណសិនគរេ លុញ្ចិត្វា។ **វដ្ដន**ន្តិ កបលិកំ។

តំ សុត្វា បារាវតោ ឱសានគាថមាហ –

១៤០. “បុនបាបជ្ជសី សម្ម, សីលញ្ហិ តវ តាទិសំ;
ន ហិ មានុសកា ភោគា, សុភុញ្ជា ហោន្តិ បក្ខិនា”តិ។

តត្ថ **បុនបាបជ្ជសី**តិ បុនបិ ឯវរូបំ អាបជ្ជិស្សសិ។ ឯវរូបញ្ហិ តេ សីលន្តិ។

ឥតិ នំ សោ ឱវទិត្វា តត្ថ អវសិត្វា បក្ខេ បសារេត្វា អញ្ញត្ថ អគមាសិ។ កាកោបិ តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ លោលភិក្ខុ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា កាកោ លោលភិក្ខុ អហោសិ, កបោតោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

កបោតជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

អឌ្ឍវគ្គោ តតិយោ។

ជាតកុទ្ទានំ –

មណិកុណ្ឌល សុជាតា, វេនសាខញ្ច ឱរគំ;
ឃដំ កោរណ្ឌិ លដុកិ, ធម្មបាលំ មិគំ តថា។

សុយោនន្ទី វណ្ណារោហ, សីលំ ហិរិ ខជ្ជោបនំ;
អហិ គុម្ពិយ សាឡិយំ, តចសារំ មិត្តវិន្ទំ។

បលាសញ្ចេវ ទីឃិតិ, មិគបោតក មូសិកំ;
ធនុគ្គហោ កបោតញ្ច, ជាតកា បញ្ចវីសតិ។

បញ្ចកនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ឆក្កនិបាតោ

១. អវារិយវគ្គោ

[៣៧៦] ១. អវារិយជាតកវណ្ណនា

មាសុ កុជ្ឈ ភូមិបតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ តិត្ថនាវិកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ពាលោ អហោសិ អញ្ញាណោ, នេវ សោ ពុទ្ធាទីនំ រតនានំ, ន អញ្ញេសំ បុគ្គលានំ គុណំ ជានាតិ, ចណ្ឌោ ផរុសោ សាហសិកោ។ អថេកោ ជានបទោ ភិក្ខុ “ពុទ្ធុបដ្ឋានំ ករិស្សាមី”តិ អាគច្ឆន្តោ សាយំ អចិរវតីតិត្ថំ បត្វា តំ ឯវមាហ “ឧបាសក, បរតីរំ គមិស្សាមិ, នាវំ មេ ទេហី”តិ។ “ភន្តេ, ឥទានិ អកាលោ, ឯកស្មិំ ឋានេ វសស្សូ”តិ។ “ឧបាសក, ឥធ កុហិំ វសិស្សាមិ, មំ គណ្ហិត្វា គច្ឆា”តិ។ សោ កុជ្ឈិត្វា “ឯហិ រេ សមណ, វហាមី”តិ ថេរំ នាវំ អារោបេត្វា ឧជុកំ អគន្ត្វា ហេដ្ឋា នាវំ នេត្វា ឧល្លោឡំ កត្វា តស្ស បត្តចីវរំ តេមេត្វា កិលមេត្វា តីរំ បត្វា អន្ធការវេលាយំ ឧយ្យោជេសិ។ អថ សោ វិហារំ គន្ត្វា តំ ទិវសំ ពុទ្ធុបដ្ឋានស្ស ឱកាសំ អលភិត្វា បុនទិវសេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា សត្ថារា កតបដិសន្ថារោ “កទា អាគតោសី”តិ វុត្តេ “ហិយ្យោ, ភន្តេ”តិ វត្វា “អថ កស្មា អជ្ជ ពុទ្ធុបដ្ឋានំ អាគតោសី”តិ វុត្តេ តមត្ថំ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា សត្ថា “ន ខោ ភិក្ខុ ឥទានេវ, បុព្ពេបេស ចណ្ឌោ ផរុសោ សាហសិកោ, ឥទានិ បន តេន ត្វំ កិលមិតោ, បុព្ពេបេស បណ្ឌិតេ កិលមេសី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ទីឃមទ្ធានំ ហិមវន្តេ ផលាផលេន យាបេត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ពារាណសឹ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ នគរំ ភិក្ខាយ បាវិសិ។ អថ នំ រាជង្គណប្បត្តំ រាជា ទិស្វា តស្ស ឥរិយាបថេ បសីទិត្វា អន្តេបុរំ អានេត្វា ភោជេត្វា បដិញ្ញំ គហេត្វា រាជុយ្យានេ វសាបេសិ, ទេវសិកំ ឧបដ្ឋានំ អគមាសិ។ តមេនំ ពោធិសត្តោ “រញ្ញា នាម, មហារាជ, ចត្តារិ អគតិគមនានិ វជ្ជេត្វា អប្បមត្តេន ខន្តិមេត្តានុទ្ទយសម្បន្នេន ហុត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេតព្ព”ន្តិ វត្វា ទេវសិកំ ឱវទន្តោ –

១. “មាសុ កុជ្ឈ ភូមិបតិ, មាសុ កុជ្ឈ រថេសភ;
កុទ្ធំ អប្បដិកុជ្ឈន្តោ, រាជា រដ្ឋស្ស បូជិតោ។

២. “គាមេ វា យទិ វារញ្ញេ, និន្នេ វា យទិ វា ថលេ;
សព្ពត្ថ អនុសាសាមិ, មាសុ កុជ្ឈ រថេសភា”តិ។ – ទ្វេ គាថា អភាសិ;

តត្ថ **រដ្ឋស្ស បូជិតោ**តិ ឯវរូបោ រាជា រដ្ឋស្ស បូជនីយោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **សព្ពត្ថ អនុសាសាមី**តិ ឯតេសុ គាមាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ វសន្តោបាហំ មហារាជ, ឥមាយ ឯវ អនុសិដ្ឋិយា តមនុសាសាមិ, ឯតេសុ វា គាមាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ ឯកស្មិម្បិ ឯកសត្តេបិ អនុសាសាមិ។ **មាសុ កុជ្ឈ រថេសភា**តិ ឯវមេវាហំ តំ អនុសាសាមិ, រញ្ញា នាម កុជ្ឈិតុំ ន វដ្ដតិ។ កិំការណា? រាជានោ នាម វាចាវុធា, តេសំ កុទ្ធានំ វចនមត្តេនេវ ពហូ ជីវិតក្ខយំ បាបុណន្តីតិ។

ឯវំ ពោធិសត្តោ រញ្ញោ អាគតាគតទិវសេ ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ។ រាជា អនុសិដ្ឋិយា បសន្នចិត្តោ មហាសត្តស្ស សតសហស្សុដ្ឋានកំ ឯកំ គាមវរំ អទាសិ, ពោធិសត្តោ បដិក្ខិបិ។ ឥតិ សោ តត្ថេវ ទ្វាទសសំវច្ឆរំ វសិត្វា “អតិចិរំ និវុត្ថោម្ហិ, ជនបទចារិកំ តាវ ចរិត្វា អាគមិស្សាមី”តិ រញ្ញោ អកថេត្វាវ ឧយ្យានបាលំ អាមន្តេត្វា “តាត, ឧក្កណ្ឋិតរូបោស្មិ, ជនបទំ ចរិត្វា អាគមិស្សាមិ, ត្វំ រញ្ញោ កថេយ្យាសី”តិ វត្វា បក្កន្តោ គង្គាយ នាវាតិត្ថំ បាបុណិ។ តត្ថ អវារិយបិតា នាម នាវិកោ អហោសិ។ សោ ពាលោ នេវ គុណវន្តានំ គុណំ ជានាតិ, ន អត្តនោ អាយាបាយំ ជានាតិ, សោ គង្គំ តរិតុកាមំ ជនំ បឋមំ តារេត្វា បច្ឆា វេតនំ យាចតិ, វេតនំ អទេន្តេហិ សទ្ធិំ កលហំ ករោន្តោ អក្កោសប្បហារេយេវ ពហូ លភតិ, អប្បំ លាភំ, ឯវរូបោ អន្ធពាលោ។ តំ សន្ធាយ សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៣. “អវារិយបិតា នាម, អហុ គង្គាយ នាវិកោ;
បុព្ពេ ជនំ តារេត្វាន, បច្ឆា យាចតិ វេតនំ;
តេនស្ស ភណ្ឌនំ ហោតិ, ន ច ភោគេហិ វឌ្ឍតី”តិ។

តត្ថ **អវារិយបិតា នាមា**តិ អវារិយា នាម តស្ស ធីតា, តស្សា វសេន អវារិយបិតា នាម ជាតោ។ **តេនស្ស ភណ្ឌន**ន្តិ តេន ការណេន, តេន វា បច្ឆា យាចិយមានេន ជនេន សទ្ធិំ តស្ស ភណ្ឌនំ ហោតិ។

ពោធិសត្តោ តំ នាវិកំ ឧបសង្កមិត្វា “អាវុសោ, បរតីរំ មំ នេហី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា សោ អាហ “សមណ, កឹ មេ នាវាវេតនំ ទស្សសី”តិ? “អាវុសោ, អហំ ភោគវឌ្ឍឹ អត្ថវឌ្ឍឹ ធម្មវឌ្ឍឹ នាម តេ កថេស្សាមី”តិ។ តំ សុត្វា នាវិកោ “ធុវំ ឯស មយ្ហំ កិញ្ចិ ទស្សតី”តិ តំ បរតីរំ នេត្វា “ទេហិ មេ នាវាយ វេតន”ន្តិ អាហ។ សោ តស្ស “សាធុ, អាវុសោ”តិ បឋមំ ភោគវឌ្ឍឹ កថេន្តោ –

៤. “អតិណ្ណំយេវ យាចស្សុ, អបារំ តាត នាវិក;
អញ្ញោ ហិ តិណ្ណស្ស មនោ, អញ្ញោ ហោតិ បារេសិនោ”តិ។ – គាថមាហ;

តត្ថ **អបារ**ន្តិ តាត, នាវិក បរតីរំ អតិណ្ណមេវ ជនំ ឱរិមតីរេ ឋិតញ្ញេវ វេតនំ យាចស្សុ, តតោ លទ្ធញ្ច គហេត្វា កុត្តដ្ឋានេ ឋបេត្វា បច្ឆា មនុស្សេ បរតីរំ នេយ្យាសិ, ឯវំ តេ ភោគវឌ្ឍិ ភវិស្សតិ។ **អញ្ញោ ហិ តិណ្ណស្ស មនោ**តិ តាត នាវិក, បរតីរំ គតស្ស អញ្ញោ មនោ ភវតិ, អទត្វាវ គន្តុកាមោ ហោតិ។ យោ បនេស បារេសី នាម បរតីរំ ឯសតិ, បរតីរំ គន្តុកាមោ ហោតិ, សោ អតិរេកម្បិ ទត្វា គន្តុកាមោ ហោតិ, ឥតិ បារេសិនោ អញ្ញោ មនោ ហោតិ, តស្មា ត្វំ អតិណ្ណមេវ យាចេយ្យាសិ, អយំ តាវ តេ ភោគានំ វឌ្ឍិ នាមាតិ។

តំ សុត្វា នាវិកោ ចិន្តេសិ “អយំ តាវ មេ ឱវាទោ ភវិស្សតិ, ឥទានិ បនេស អញ្ញំ កិញ្ចិ មយ្ហំ ទស្សតី”តិ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ “អយំ តាវ តេ, អាវុសោ, ភោគវឌ្ឍិ, ឥទានិ អត្ថធម្មវឌ្ឍឹ សុណាហី”តិ វត្វា ឱវទន្តោ –

៥. “គាមេ វា យទិ វារញ្ញេ, និន្នេ វា យទិ វា ថលេ;
សព្ពត្ថ អនុសាសាមិ, មាសុ កុជ្ឈិត្ថ នាវិកា”តិ។ – គាថមាហ;

ឥតិស្ស ឥមាយ គាថាយ អត្ថធម្មវឌ្ឍឹ កថេត្វា “អយំ តេ អត្ថវឌ្ឍិ ច ធម្មវឌ្ឍិ ចា”តិ អាហ។ សោ បន ទន្ធបុរិសោ តំ ឱវាទំ ន កិញ្ចិ មញ្ញមានោ “ឥទំ, សមណ, តយា មយ្ហំ ទិន្នំ នាវាវេតន”ន្តិ អាហ។ “អាមាវុសោ”តិ។ “មយ្ហំ ឥមិនា កម្មំ នត្ថិ, អញ្ញំ មេ ទេហី”តិ។ “អាវុសោ, ឥទំ ឋបេត្វា មយ្ហំ អញ្ញំ នត្ថី”តិ។ “អថ ត្វំ កស្មា មម នាវំ អារុឡ្ហោសី”តិ តាបសំ គង្គាតីរេ បាតេត្វា ឧរេ និសីទិត្វា មុខមេវស្ស បោថេសិ។

សត្ថា “ឥតិ សោ, ភិក្ខវេ, តាបសោ យំ ឱវាទំ ទត្វា រញ្ញោ សន្តិកា គាមវរំ លភិ, តមេវ ឱវាទំ អន្ធពាលស្ស នាវិកស្ស កថេត្វា មុខបោថនំ បាបុណិ, តស្មា ឱវាទំ ទេន្តេន យុត្តជនស្សេវ ទាតព្ពោ, ន អយុត្តជនស្សា”តិ វត្វា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា ឥទនន្តរំ គាថមាហ –

៦. “យាយេវានុសាសនិយា, រាជា គាមវរំ អទា;
តាយេវានុសាសនិយា, នាវិកោ បហរី មុខ”ន្តិ។

តស្ស តំ បហរន្តស្សេវ ភរិយា ភត្តំ គហេត្វា អាគតា បាបបុរិសំ ទិស្វា “សាមិ, អយំ តាបសោ នាម រាជកុលូបកោ, មា បហរី”តិ អាហ។ សោ កុជ្ឈិត្វា “ត្វំ មេ ឥមំ កូដតាបសំ បហរិតុំ ន ទេសី”តិ ឧដ្ឋាយ តំ បហរិត្វា បាតេសិ។ អថ ភត្តបាតិ បតិត្វា ភិជ្ជិ, តស្សា ច បន គរុគព្ភាយ គព្ភោ ភូមិយំ បតិ។ អថ នំ មនុស្សា សម្បរិវារេត្វា “បុរិសឃាតកចោរោ”តិ គហេត្វា ពន្ធិត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ រាជា វិនិច្ឆិនិត្វា តស្ស រាជាណំ ការេសិ។ សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា តមត្ថំ បកាសេន្តោ ឱសានគាថមាហ –

៧. “ភត្តំ ភិន្នំ ហតា ភរិយា, គព្ភោ ច បតិតោ ឆមា;
មិគោវ ជាតរូបេន, ន តេនត្ថំ អពន្ធិ សូ”តិ។

តត្ថ **ភត្តំ ភិន្ន**ន្តិ ភត្តបាតិ ភិន្នា។ **ហតា**តិ បហតា។ **ឆមា**តិ ភូមិយំ។ **មិគោវ ជាតរូបេនា**តិ យថា មិគោ សុវណ្ណំ វា ហិរញ្ញំ វា មុត្តាមណិអាទីនិ វា មទ្ទិត្វា គច្ឆន្តោបិ អត្ថរិត្វា និបជ្ជន្តោបិ តេន ជាតរូបេន អត្តនោ អត្ថំ វឌ្ឍេតុំ និព្ពត្តេតុំ ន សក្កោតិ, ឯវមេវ សោ អន្ធពាលោ បណ្ឌិតេហិ ទិន្នំ ឱវាទំ សុត្វាបិ អត្តនោ អត្ថំ វឌ្ឍេតុំ និព្ពត្តេតុំ នាសក្ខីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អពន្ធិ សូ**តិ ឯត្ថ អពន្ធិ សោតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ស-ឱតិ ឥមេសំ បទានញ្ហិ សូតិ សន្ធិ ហោតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា នាវិកោ ឥទានិ នាវិកោវ អហោសិ, រាជា អានន្ទោ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

[៣៧៧] ២. សេតកេតុជាតកវណ្ណនាអវារិយជាតកវណ្ណនា បឋមា។

មា តាត កុជ្ឈិ ន ហិ សាធុ កោធោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កុហកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ, បច្ចុប្បន្នវត្ថុ **ឧទ្ទាលជាតកេ** (ជា. ១.១៤.៦២ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ពារាណសិយំ ទិសាបាមោក្ខោ អាចរិយោ ហុត្វា បញ្ចសតេ មាណវេ មន្តេ វាចេសិ។ តេសំ ជេដ្ឋកោ សេតកេតុ នាម ឧទិច្ចព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តមាណវោ, តស្ស ជាតិំ និស្សាយ មហន្តោ មានោ អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ អញ្ញេហិ មាណវេហិ សទ្ធិំ នគរា និក្ខមន្តោ នគរំ បវិសន្តំ ឯកំ ចណ្ឌាលំ ទិស្វា “កោសិ ត្វ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ចណ្ឌាលោហមស្មី”តិ វុត្តេ តស្ស សរីរំ បហរិត្វា អាគតវាតស្ស អត្តនោ សរីរេ ផុសនភយេន “នស្ស, ចណ្ឌាល, កាឡកណ្ណិ, អធោវាតំ យាហី”តិ វត្វា វេគេន តស្ស ឧបរិវាតំ អគមាសិ។ ចណ្ឌាលោ សីឃតរំ គន្ត្វា តស្ស ឧបរិវាតេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សោ “នស្ស កាឡកណ្ណី”តិ សុដ្ឋុតរំ អក្កោសិ បរិភាសិ។ តំ សុត្វា ចណ្ឌាលោ “ត្វំ កោសី”តិ បុច្ឆិ។ “ព្រាហ្មណមាណវោហមស្មី”តិ ។ “ព្រាហ្មណោ ហោតុ, មយា បន បុដ្ឋបញ្ហំ កថេតុំ សក្ខិស្សសី”តិ។ “អាម, សក្ខិស្សាមី”តិ។ “សចេ ន សក្កោសិ, បាទន្តរេន តំ គមេមី”តិ។ សោ អត្តានំ តក្កេត្វា “គមេហី”តិ អាហ។

ចណ្ឌាលបុត្តោ តស្ស កថំ បរិសំ គាហាបេត្វា “មាណវ, ទិសា នាម កតរា”តិ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ “ទិសា នាម បុរត្ថិមាទយោ ចតស្សោ ទិសា”តិ។ ចណ្ឌាលោ “នាហំ តំ ឯតំ ទិសំ បុច្ឆាមិ, ត្វំ ឯត្តកម្បិ អជានន្តោ មម សរីរេ បហដវាតំ ជិគុច្ឆសី”តិ តំ ខន្ធដ្ឋិកេ គហេត្វា ឱនមេត្វា អត្តនោ បាទន្តរេន គមេសិ។ មាណវា តំ បវត្តិំ អាចរិយស្ស អាចិក្ខិំសុ។ តំ សុត្វា អាចរិយោ “សច្ចំ កិរ, តាត, សេតកេតុ ចណ្ឌាលេនាសិ បាទន្តរេន គមិតោ”តិ? “អាម, អាចរិយ, សោ មំ ចណ្ឌាលទាសិបុត្តោ ទិសាមត្តម្បិ ន ជានាសី”តិ អត្តនោ បាទន្តរេន គមេសិ, ឥទានិ ទិស្វា កត្តព្ពំ អស្ស ជានិស្សាមីតិ កុទ្ធោ ចណ្ឌាលបុត្តំ អក្កោសិ បរិភាសិ។ អថ នំ អាចរិយោ ‘តាត, សេតកេតុ មា តស្ស កុជ្ឈិ, បណ្ឌិតោ ចណ្ឌាលទាសិបុត្តោ , ន សោ តំ ឯតំ ទិសំ បុច្ឆតិ, អញ្ញំ ទិសំ បុច្ឆិ, តយា បន ទិដ្ឋសុតវិញ្ញាតតោ អទិដ្ឋាសុតាវិញ្ញាតមេវ ពហុតរ”ន្តិ ឱវទន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨. “មា តាត កុជ្ឈិ ន ហិ សាធុ កោធោ, ពហុម្បិ តេ អទិដ្ឋមស្សុតញ្ច;
មាតា បិតា ទិសតា សេតកេតុ, អាចរិយមាហុ ទិសតំ បសត្ថា។

៩. “អគារិនោ អន្នទបានវត្ថទា, អវ្ហាយិកា តម្បិ ទិសំ វទន្តិ;
ឯសា ទិសា បរមា សេតកេតុ, យំ បត្វា ទុក្ខី សុខិនោ ភវន្តី”តិ។

តត្ថ **ន ហិ សាធុ កោធោ**តិ កោធោ នាម ឧប្បជ្ជមានោ សុភាសិតទុព្ភាសិតំ អត្ថានត្ថំ ហិតាហិតំ ជានិតុំ ន ទេតីតិ ន សាធុ ន លទ្ធកោ។ **ពហុម្បិ តេ អទិដ្ឋ**ន្តិ តយា ចក្ខុនា អទិដ្ឋំ សោតេន ច អស្សុតមេវ ពហុតរំ។ **ទិសតា**តិ ទិសា។ មាតាបិតរោ បុត្តានំ បុរិមតរំ ឧប្បន្នត្តា បុរត្ថិមទិសា នាម ជាតាតិ វទតិ។ **អាចរិយមាហុ ទិសតំ បសត្ថា**តិ អាចរិយា បន ទក្ខិណេយ្យត្តា ទិសតំ បសត្ថា ទក្ខិណា ទិសាតិ ពុទ្ធាទយោ អរិយា អាហុ កថេន្តិ ទីបេន្តិ។

អគារិនោតិ គហដ្ឋា។ **អន្នទបានវត្ថទា**តិ អន្នទា, បានទា, វត្ថទា ច។ **អវ្ហាយិកា**តិ “ឯថ ទេយ្យធម្មំ បដិគ្គណ្ហថា”តិ បក្កោសនកា។ **តម្បិ ទិសំ វទន្តី**តិ តម្បិ ពុទ្ធាទយោ អរិយា ឯកំ ទិសំ វទន្តិ។ ឥមិនា ចតុបច្ចយទាយកា គហដ្ឋា បច្ចយេ អបទិសិត្វា ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេហិ ឧបគន្តព្ពត្តា ឯកា ទិសា នាមាតិ ទីបេតិ។ អបរោ នយោ – យេ ឯតេ អគារិនោ អន្នបានវត្ថទា, តេសំ ឆកាមសគ្គសម្បត្តិទាយកដ្ឋេន ឧបរូបរិ អវ្ហាយនតោ យេ អវ្ហាយិកា ធម្មិកសមណព្រាហ្មណា, តម្បិ ទិសំ វទន្តិ, ពុទ្ធាទយោ អរិយា ឧបរិមទិសំ នាម វទន្តីតិ ទីបេតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“មាតា បិតា ទិសា បុព្ពា, អាចរិយា ទក្ខិណា ទិសា;
បុត្តទារា ទិសា បច្ឆា, មិត្តាមច្ចា ច ឧត្តរា។

“ទាសកម្មករា ហេដ្ឋា, ឧទ្ធំ សមណព្រាហ្មណា;
ឯតា ទិសា នមស្សេយ្យ, អលមត្តោ កុលេ គិហី”តិ។ (ទី. និ. ៣.២៧៣);

ឯសា ទិសាតិ ឥទំ បន និព្ពានំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ជាតិអាទិនា ហិ នានប្បការេន ទុក្ខេន ទុក្ខិតា សត្តា យំ បត្វា និទ្ទុក្ខា សុខិនោ ភវន្តិ, ឯសា ឯវ ច សព្ពេហិ អគតបុព្ពា ទិសា នាម។ តេនេវ ច និព្ពានំ “បរមា”តិ អាហ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“សមតិត្តិកំ អនវសេសកំ, តេលបត្តំ យថា បរិហរេយ្យ;
ឯវំ សចិត្តមនុរក្ខេ, បត្ថយានោ ទិសំ អគតបុព្ព”ន្តិ។ (ជា. ១.១.៩៦);

ឯវំ មហាសត្តោ មាណវស្ស ទិសា កថេសិ។ សោ បន “ចណ្ឌាលេនម្ហិ បាទន្តរេន គមិតោ”តិ តស្មឹ ឋានេ អវសិត្វា តក្កសិលំ គន្ត្វា ទិសាបាមោក្ខាចរិយស្ស សន្តិកេ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាចរិយេន អនុញ្ញាតោ តក្កសិលតោ និក្ខមិត្វា សព្ពសមយសិប្បំ សិក្ខន្តោ វិចរិ។ សោ ឯកំ បច្ចន្តគាមំ បត្វា តំ និស្សាយ វសន្តេ បញ្ចសតេ តាបសេ ទិស្វា តេសំ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា យំ តេ ជានន្តិ សិប្បមន្តចរណំ, តំ ឧគ្គណ្ហិត្វា គណសត្ថា ហុត្វា តេហិ បរិវារិតោ ពារាណសី គន្ត្វា បុនទិវសេ ភិក្ខំ ចរន្តោ រាជង្គណំ អគមាសិ។ រាជា តាបសានំ ឥរិយាបថេ បសីទិត្វា អន្តោនិវេសនេ ភោជេត្វា តេ អត្តនោ ឧយ្យានេ វសាបេសិ។ សោ ឯកទិវសំ តាបសេ បរិវិសិត្វា “អជ្ជ សាយន្ហេ ឧយ្យានំ គន្ត្វា អយ្យេ វន្ទិស្សាមី”តិ អាហ។

សេតកេតុ ឧយ្យានំ គន្ត្វា តាបសេ សន្និបាតេត្វា “មារិសា, អជ្ជ រាជា អាគមិស្សតិ, រាជានោ ច នាម សកឹ អារាធេត្វា យាវតាយុកំ សុខំ ជីវិតុំ សក្កា, អជ្ជ ឯកច្ចេ វគ្គុលិវតំ ចរថ, ឯកច្ចេ កណ្តកសេយ្យំ កប្បេថ, ឯកច្ចេ បញ្ចាតបំ តប្បេថ, ឯកច្ចេ ឧក្កុដិកប្បធានមនុយុញ្ជថ, ឯកច្ចេ ឧទកោរោហណកម្មំ ករោថ, ឯកច្ចេ មន្តេ សជ្ឈាយថា”តិ វិចារេត្វា សយំ បណ្ណសាលទ្វារេ អបស្សយបីឋកេ និសីទិត្វា បញ្ចវណ្ណរង្គសមុជ្ជលវាសនំ ឯកំ បោត្ថកំ វិចិត្រវណ្ណេ អាធារកេ ឋបេត្វា សុសិក្ខិតេហិ ចតូហិ បញ្ចហិ មាណវេហិ បុច្ឆិតេ បុច្ឆិតេ បញ្ហេ កថេសិ។ តស្មឹ ខណេ រាជា អាគន្ត្វា តេ មិច្ឆាតបំ ករោន្តេ ទិស្វា តុដ្ឋោ សេតកេតុំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ បុរោហិតេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១០. “ខរាជិនា ជដិលា បង្កទន្តា, ទុម្មក្ខរូបា យេមេ ជប្បន្តិ មន្តេ;
កច្ចិ នុ តេ មានុសកេ បយោគេ, ឥទំ វិទូ បរិមុត្តា អបាយា”តិ។

តត្ថ **ខរាជិនា**តិ សខុរេហិ អជិនចម្មេហិ សមន្នាគតា។ **បង្កទន្តា**តិ ទន្តកដ្ឋស្ស អខាទនេន មលគ្គហិតទន្តា។ **ទុម្មក្ខរូបា**តិ អនញ្ជិតាមណ្ឌិតលូខនិវាសនបារុបនា មាលាគន្ធវិលេបនវជ្ជិតា , កិលិដ្ឋរូបាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **យេមេ ជប្បន្តី**តិ យេ ឥមេ មន្តេ សជ្ឈាយន្តិ។ **មានុសកេ បយោគេ**តិ មនុស្សេហិ កត្តព្ពបយោគេ ឋិតា។ **ឥទំ វិទូ បរិមុត្តា អបាយា**តិ ឥមស្មឹ បយោគេ ឋត្វា ឥមំ លោកំ វិទិត្វា បាកដំ កត្វា “កច្ចិ ឯតេ ឥសយោ ចតូហិ អបាយេហិ មុត្តា”តិ បុច្ឆតិ។

តំ សុត្វា បុរោហិតោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១១. “បាបានិ កម្មានិ ករិត្វ រាជ, ពហុស្សុតោ ចេ ន ចរេយ្យ ធម្មំ;
សហស្សវេទោបិ ន តំ បដិច្ច, ទុក្ខា បមុញ្ចេ ចរណំ អបត្វា”តិ។

តត្ថ **ករិត្វា**តិ កត្វា។ **ចរណ**ន្តិ សហ សីលេន អដ្ឋ សមាបត្តិយោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ។ មហារាជ, “អហំ ពហុស្សុតោម្ហី”តិ សហស្សវេទោបិ ចេ តិវិធំ សុចរិតធម្មំ ន ចរេយ្យ, បាបានេវ ករេយ្យ, សោ តានិ បាបានិ កម្មានិ កត្វា តំ ពាហុសច្ចំ បដិច្ច សីលសមាបត្តិសង្ខាតំ ចរណំ អប្បត្វា ទុក្ខា ន បមុញ្ចេ, អបាយទុក្ខតោ ន មុច្ចតេវាតិ។

តំ សុត្វា រាជា តាបសេសុ បសាទំ ហរិ។ តតោ សេតកេតុ ចិន្តេសិ “ឥមស្ស រញ្ញោ តាបសេសុ បសាទោ ឧទបាទិ, តំ បនេស បុរោហិតោ វាសិយា បហរិត្វា វិយ ឆិន្ទិ, មយា ឯតេន សទ្ធឹ កថេតុំ វដ្តតី”តិ។ សោ តេន សទ្ធឹ កថេន្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

១២. “សហស្សវេទោបិ ន តំ បដិច្ច, ទុក្ខា បមុញ្ចេ ចរណំ អបត្វា;
មញ្ញាមិ វេទា អផលា ភវន្តិ, សសំយមំ ចរណមេវ សច្ច”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – សចេ សហស្សវេទោបិ តំ ពាហុសច្ចំ បដិច្ច ចរណំ អប្បត្វា អត្តានំ ទុក្ខា ន បមុញ្ចេ, ឯវំ សន្តេ អហំ មញ្ញាមិ “តយោ វេទា អផលា ហោន្តិ, សសីលំ សមាបត្តិចរណមេវ សច្ចំ ហោតី”តិ។

តំ សុត្វា បុរោហិតោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១៣. “ន ហេវ វេទា អផលា ភវន្តិ, សសំយមំ ចរណមេវ សច្ចំ;
កិត្តិញ្ហិ បប្បោតិ អធិច្ច វេទេ, សន្តឹ បុណេតិ ចរណេន ទន្តោ”តិ។

តស្សត្ថោ – តយោ វេទា អផលា ន ភវន្តិ, សសំយមំ ចរណមេវ សច្ចំ សេយ្យំ ឧត្តមំ បវរំ ន ហេវ ហោតិ។ កឹការណា? **កិត្តិញ្ហិ បប្បោតិ អធិច្ច វេទេ**តិ តយោ វេទេ អធិច្ច ទិដ្ឋធម្មេ កិត្តិមត្តំ យសមត្តំ លាភមត្តំ លភតិ, តតោ បរំ អញ្ញំ នត្ថិ, តស្មា ន តេ អផលា។ **សន្តឹ បុណេតិ ចរណេន ទន្តោ**តិ សីលេ បតិដ្ឋាយ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា សមាបត្តិបទដ្ឋានំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ អច្ចន្តំ សន្តំ និព្ពានំ នាម តំ ឯតិ បាបុណាតិ។

ឥតិ បុរោហិតោ សេតកេតុនោ វាទំ ភិន្ទិត្វា តេ សព្ពេ គិហី ការេត្វា ផលការុធានិ គាហាបេត្វា មហន្តតរកេ កត្វា រញ្ញោ ឧបដ្ឋាកេ ការេសិ។ អយំ កិរ មហន្តតរកានំ វំសោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សេតកេតុ កុហកភិក្ខុ អហោសិ, ចណ្ឌាលោ សារិបុត្តោ, រាជា អានន្ទោ, បុរោហិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សេតកេតុជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣៧៨] ៣. ទរីមុខជាតកវណ្ណនា

បង្កោ ច កាមាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាភិនិក្ខមនំ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ ហេដ្ឋា កថិតមេវ។

អតីតេ រាជគហនគរេ មគធរាជា នាម រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, ព្រហ្មទត្តកុមារោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ តស្ស ជាតទិវសេយេវ បុរោហិតស្សបិ បុត្តោ ជាយិ, តស្ស មុខំ អតិវិយ សោភតិ, តេនស្ស ទរីមុខោតិ នាមំ អកំសុ។ តេ ឧភោបិ រាជកុលេយេវ សំវឌ្ឍា អញ្ញមញ្ញំ បិយសហាយា ហុត្វា សោឡសវស្សកាលេ តក្កសិលំ គន្ត្វា សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា “សព្ពសមយសិប្បញ្ច សិក្ខិស្សាម, ទេសចារិត្តញ្ច ជានិស្សាមា”តិ គាមនិគមាទីសុ ចរន្តា ពារាណសិំ បត្វា ទេវកុលេ វសិត្វា បុនទិវសេ ពារាណសិំ ភិក្ខាយ បវិសិំសុ។ តត្ថ ឯកស្មិំ កុលេ “ព្រាហ្មណេ ភោជេត្វា វាចនកំ ទស្សាមា”តិ បាយាសំ បចិត្វា អាសនានិ បញ្ញត្តានិ ហោន្តិ។ មនុស្សា តេ ឧភោបិ ភិក្ខាយ ចរន្តេ ទិស្វា “ព្រាហ្មណា អាគតា”តិ គេហំ បវេសេត្វា មហាសត្តស្ស អាសនេ សុទ្ធវត្ថំ បញ្ញាបេសុំ, ទរីមុខស្ស អាសនេ រត្តកម្ពលំ។ ទរីមុខោ តំ និមិត្តំ ទិស្វា “អជ្ជ មយ្ហំ សហាយោ ពារាណសិរាជា ភវិស្សតិ, អហំ សេនាបតី”តិ អញ្ញាសិ។ តេ តត្ថ ភុញ្ជិត្វា វាចនកំ គហេត្វា មង្គលំ វត្វា និក្ខម្ម តំ រាជុយ្យានំ អគមំសុ។ តត្ថ មហាសត្តោ មង្គលសិលាបដ្ដេ និបជ្ជិ, ទរីមុខោ បនស្ស បាទេ បរិមជ្ជន្តោ និសីទិ។

តទា ពារាណសិរញ្ញោ មតស្ស សត្តមោ ទិវសោ ហោតិ។ បុរោហិតោ រញ្ញោ សរីរកិច្ចំ កត្វា អបុត្តកេ រជ្ជេ សត្តមេ ទិវសេ ផុស្សរថំ វិស្សជ្ជេសិ។ ផុស្សរថវិស្សជ្ជនកិច្ចំ **មហាជនកជាតកេ** (ជា. ២.២២.១២៣ អាទយោ) អាវិភវិស្សតិ។ ផុស្សរថោ នគរា និក្ខមិត្វា ចតុរង្គិនិយា សេនាយ បរិវុតោ អនេកសតេហិ តូរិយេហិ វជ្ជមានេហិ ឧយ្យានទ្វារំ បាបុណិ។ ទរីមុខោ តូរិយសទ្ទំ សុត្វា “សហាយស្ស មេ ផុស្សរថោ អាគច្ឆតិ, អជ្ជេវេស រាជា ហុត្វា មយ្ហំ សេនាបតិដ្ឋានំ ទស្សតិ, កោ មេ ឃរាវាសេនត្ថោ, និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ ពោធិសត្តំ អនាមន្តេត្វាវ ឯកមន្តំ គន្ត្វា បដិច្ឆន្នេ អដ្ឋាសិ។ បុរោហិតោ ឧយ្យានទ្វារេ រថំ ឋបេត្វា ឧយ្យានំ បវិដ្ឋោ ពោធិសត្តំ មង្គលសិលាបដ្ដេ និបន្នំ ទិស្វា បាទេសុ លក្ខណានិ ឱលោកេត្វា “អយំ បុញ្ញវា សត្តោ ទ្វិសហស្សទីបបរិវារានំ ចតុន្នម្បិ មហាទីបានំ រជ្ជំ ការេតុំ សមត្ថោ, ធិតិ បនស្ស កីទិសា”តិ សព្ពតូរិយានិ បគ្គណ្ហាបេសិ។ ពោធិសត្តោ បពុជ្ឈិត្វា មុខតោ សាដកំ អបនេត្វា មហាជនំ ឱលោកេត្វា បុន សាដកេន មុខំ បដិច្ឆាទេត្វា ថោកំ និបជ្ជិត្វា បស្សទ្ធទរថោ ឧដ្ឋាយ សិលាបដ្ដេ បល្លង្កេន និសីទិ។ បុរោហិតោ ជាណុកេន បតិដ្ឋាយ “ទេវ, រជ្ជំ តុម្ហាកំ បាបុណាតី”តិ អាហ។ “អបុត្តកំ ភណេ រជ្ជ”ន្តិ។ “អាម, ទេវា”តិ។ “តេន ហិ សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ តេ តស្ស ឧយ្យានេយេវ អភិសេកំ អកំសុ។ សោ យសមហន្តតាយ ទរីមុខំ អសរិត្វាវ រថំ អភិរុយ្ហ មហាជនបរិវុតោ នគរំ បវិសិត្វា បទក្ខិណំ កត្វា រាជទ្វារេ ឋិតោវ អមច្ចានំ ឋានន្តរានិ វិចារេត្វា បាសាទំ អភិរុហិ។

តស្មិំ ខណេ ទរីមុខោ “សុញ្ញំ ទានិ ឧយ្យាន”ន្តិ អាគន្ត្វា មង្គលសិលាយ និសីទិ, អថស្ស បុរតោ បណ្ឌុបលាសំ បតិ។ សោ តស្មិំយេវ បណ្ឌុបលាសេ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា តិលក្ខណំ សម្មសិត្វា បថវិំ ឧន្នាទេន្តោ បច្ចេកពោធិំ និព្ពត្តេសិ។ តស្ស តង្ខណញ្ញេវ គិហិលិង្គំ អន្តរធាយិ, ឥទ្ធិមយបត្តចីវរំ អាកាសតោ ឱតរិត្វា សរីរេ បដិមុញ្ចិ។ តាវទេវ អដ្ឋបរិក្ខារធរោ ឥរិយាបថសម្បន្នោ វស្សសដ្ឋិកត្ថេរោ វិយ ហុត្វា ឥទ្ធិយា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា ហិមវន្តបទេសេ នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមាសិ។ ពោធិសត្តោបិ ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ, យសមហន្តតាយ បន យសេន បមត្តោ ហុត្វា ចត្តាលីស វស្សានិ ទរីមុខំ ន សរិ, ចត្តាលីសេ បន សំវច្ឆរេ អតីតេ តំ សរិត្វា “មយ្ហំ សហាយោ ទរីមុខោ នាម អត្ថិ, កហំ នុ ខោ សោ”តិ តំ ទដ្ឋុកាមោ អហោសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ អន្តេបុរេបិ បរិសមជ្ឈេបិ

“កហំ នុ ខោ មយ្ហំ សហាយោ ទរីមុខោ , យោ មេ តស្ស វសនដ្ឋានំ កថេតិ, មហន្តមស្ស យសំ ទស្សាមី”តិ វទតិ។ ឯវំ តស្ស បុនប្បុនំ តំ សរន្តស្សេវ អញ្ញានិ ទស សំវច្ឆរានិ អតិក្កន្តានិ។

ទរីមុខបច្ចេកពុទ្ធោបិ បញ្ញាសវស្សច្ចយេន អាវជ្ជេន្តោ “មំ ខោ សហាយោ សរតី”តិ ញត្វា “ឥទានិ សោ មហល្លកោ បុត្តធីតាទីហិ វុទ្ធិប្បត្តោ, គន្ត្វា ធម្មំ កថេត្វា បព្ពាជេស្សាមិ ន”ន្តិ ឥទ្ធិយា អាកាសេន អាគន្ត្វា ឧយ្យានេ ឱតរិត្វា សុវណ្ណបដិមា វិយ សិលាបដ្ដេ និសីទិ។ ឧយ្យានបាលោ តំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា “ភន្តេ, កុតោ តុម្ហេ ឯថា”តិ បុច្ឆិ។ “នន្ទមូលកបព្ភារតោ”តិ។ “កេ នាម តុម្ហេ”តិ? “ទរីមុខបច្ចេកពុទ្ធោ នាមាហំ, អាវុសោ”តិ។ “ភន្តេ, អម្ហាកំ រាជានំ ជានាថា”តិ? “អាម ជានាមិ, គិហិកាលេ នោ សហាយោ”តិ។ “ភន្តេ, រាជា តុម្ហេ ទដ្ឋុកាមោ, កថេស្សាមិ តស្ស តុម្ហាកំ អាគតភាវ”ន្តិ។ “គច្ឆ កថេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ វត្វា តុរិតតុរិតោវ គន្ត្វា តស្ស សិលាបដ្ដេ និសិន្នភាវំ រញ្ញោ កថេសិ។ រាជា “អាគតោ កិរ មេ សហាយោ, បស្សិស្សាមិ ន”ន្តិ រថំ អារុយ្ហ មហន្តេន បរិវារេន ឧយ្យានំ គន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ វន្ទិត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ បច្ចេកពុទ្ធោ “កឹ, ព្រហ្មទត្ត, ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ, អគតិគមនំ ន គច្ឆសិ, ធនត្ថាយ លោកំ ន បីឡេសិ, ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោសី”តិអាទីនិ វទន្តោ បដិសន្ថារំ កត្វា “ព្រហ្មទត្ត, មហល្លកោសិ, ឯតរហិ កាមេ បហាយ បព្ពជិតុំ តេ សមយោ”តិ វត្វា តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៤. “បង្កោ ច កាមា បលិបោ ច កាមា, ភយញ្ច មេតំ តិមូលំ បវុត្តំ;
រជោ ច ធូមោ ច មយា បកាសិតា, ហិត្វា តុវំ បព្ពជ ព្រហ្មទត្តា”តិ។

តត្ថ **បង្កោ**តិ ឧទកេ ជាតានិ តិណសេវាលកុមុទគច្ឆាទីនិ អធិប្បេតានិ។ យថា ហិ ឧទកំ តរន្តំ តានិ លគ្គាបេន្តិ សជ្ជាបេន្តិ, តថា សំសារសាគរំ តរន្តស្ស យោគាវចរស្ស បញ្ច កាមគុណា សព្ពេ វា បន វត្ថុកាមកិលេសកាមា លគ្គាបនវសេន បង្កោ នាម។ ឥមស្មិញ្ហិ បង្កេ អាសត្តា វិសត្តា ទេវាបិ មនុស្សាបិ តិរច្ឆានាបិ កិលមន្តិ រោទន្តិ បរិទេវន្តិ។ **បលិបោ ច កាមា**តិ បលិបោ វុច្ចតិ មហាកទ្ទមោ, យម្ហិ លគ្គា សូករមិគាទយោបិ សីហាបិ វារណាបិ អត្តានំ ឧទ្ធរិត្វា គន្តុំ ន សក្កោន្តិ, វត្ថុកាមកិលេសកាមាបិ តំសរិក្ខតាយ “បលិបា”តិ វុត្តា។ បញ្ញវន្តោបិ ហិ សត្តា តេសុ កាមេសុ សកឹ លគ្គកាលតោ បដ្ឋាយ តេ កាមេ បទាលេត្វា សីឃំ ឧដ្ឋាយ អកិញ្ចនំ អបលិពោធំ រមណីយំ បព្ពជ្ជំ ឧបគន្តុំ ន សក្កោន្តិ។ **ភយញ្ច មេត**ន្តិ ភយញ្ច ឯតំ, ម-ការោ ព្យញ្ជនសន្ធិវសេន វុត្តោ។ **តិមូល**ន្តិ តីហិ មូលេហិ បតិដ្ឋិតំ វិយ អចលំ។ ពលវភយស្សេតំ នាមំ។ **បវុត្ត**ន្តិ មហារាជ, ឯតេ កាមា នាម ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកស្ស អត្តានុវាទភយាទិកស្ស ចេវ ទ្វត្តឹសកម្មករណឆន្នវុតិរោគវសប្បវត្តស្ស ច ភយស្ស បច្ចយដ្ឋេន ពលវភយន្តិ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកេហិ ចេវ សព្ពញ្ញុពោធិសត្តេហិ ច បវុត្តំ កថិតំ, ទីបិតន្តិ អត្ថោ។ អថ វា **ភយញ្ច មេត**ន្តិ ភយញ្ច មយា ឯតំ តិមូលំ បវុត្តន្តិ ឯវញ្ចេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោយេវ។

រជោ ច ធូមោ ចាតិ រជធូមសទិសត្តា “រជោ”តិ ច “ធូមោ”តិ ច មយា បកាសិតា។ យថា ហិ សុន្ហាតស្ស សុវិលិត្តាលង្កតស្ស បុរិសស្ស សរីរេ សុខុមរជំ បតិតំ, តំ សរីរំ ទុព្ពណ្ណំ សោភាវហិតំ កិលិដ្ឋំ ករោតិ, ឯវមេវ ឥទ្ធិពលេន អាកាសេន អាគន្ត្វា ចន្ទោ វិយ ច សូរិយោ វិយ ច លោកេ បញ្ញាតាបិ សកឹ កាមរជស្ស អន្តោ បតិតកាលតោ បដ្ឋាយ គុណវណ្ណគុណសោភាគុណសុទ្ធីនំ ឧបហតត្តា ទុព្ពណ្ណា សោភាវហិតា កិលិដ្ឋាយេវ ហោន្តិ។ យថា ច ធូមេន បហដកាលតោ បដ្ឋាយ សុបរិសុទ្ធាបិ ភិត្តិ កាឡវណ្ណា ហោតិ, ឯវំ អតិបរិសុទ្ធញាណាបិ កាមធូមេន បហដកាលតោ បដ្ឋាយ គុណវិនាសប្បត្តិយា មហាជនមជ្ឈេ កាឡការ ហុត្វា បញ្ញាយន្តិ។ ឥតិ រជធូមសរិក្ខតាយ ឯតេ កាមា “រជោ ច ធូមោ ចា”តិ មយា តុយ្ហំ បកាសិតា, តស្មា ឥមេ កាមេ ហិត្វា តុវំ បព្ពជ ព្រហ្មទត្តាតិ រាជានំ បព្ពជ្ជាយ ឧស្សាហំ ជនេតិ។

តំ សុត្វា រាជា កិលេសេហិ អត្តនោ ពទ្ធភាវំ កថេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១៥. “គធិតោ ច រត្តោ ច អធិមុច្ឆិតោ ច, កាមេស្វហំ ព្រាហ្មណ ភឹសរូបំ;
តំ នុស្សហេ ជីវិកត្ថោ បហាតុំ, កាហាមិ បុញ្ញានិ អនប្បកានី”តិ។

តត្ថ **គធិតោ**តិ អភិជ្ឈាកាយគន្ថេន ពទ្ធោ។ **រត្តោ**តិ បកតិជហាបនេន រាគេន រត្តោ។ **អធិមុច្ឆិតោ**តិ អតិវិយ មុច្ឆិតោ។ **កាមេស្វហ**ន្តិ ទុវិធេសុបិ កាមេសុ អហំ។ **ព្រាហ្មណា**តិ ទរីមុខបច្ចេកពុទ្ធំ អាលបតិ។ **ភឹសរូប**ន្តិ ពលវរូបំ។ **តំ នុស្សហេ**តិ តំ ទុវិធម្បិ កាមំ ន ឧស្សហាមិ ន សក្កោមិ។ **ជីវិកត្ថោ បហាតុ**ន្តិ ឥមាយ ជីវិកាយ អត្ថិកោ អហំ តំ កាមំ បហាតុំ ន សក្កោមីតិ វទតិ។ **កាហាមិ បុញ្ញានី**តិ ឥទានិ ទានសីលឧបោសថកម្មសង្ខាតានិ បុញ្ញានិ អនប្បកានិ ពហូនិ ករិស្សាមីតិ។

ឯវំ កិលេសកាមោ នាមេស សកឹ អល្លីនកាលតោ បដ្ឋាយ អបនេតុំ ន សក្កោតិ, យេន សំកិលិដ្ឋចិត្តោ មហាបុរិសោ បច្ចេកពុទ្ធេន បព្ពជ្ជាយ គុណេ កថិតេបិ “បព្ពជិតុំ ន សក្កោមី”តិ អាហ។ យោយំ ទីបង្ករបាទមូលេ អត្តនិ សម្ភវេន ញាណេន ពុទ្ធករធម្មេ វិចិនន្តោ តតិយំ នេក្ខម្មបារមី ទិស្វា –

“ឥមំ ត្វំ តតិយំ តាវ, ទឡ្ហំ កត្វា សមាទិយ;
នេក្ខម្មបារមិតំ គច្ឆ, យទិ ពោធឹ បត្តុមិច្ឆសិ។

“យថា អន្ទុឃរេ បុរិសោ, ចិរវុត្ថោ ទុខដ្ដិតោ;
ន តត្ថ រាគំ ជនេតិ, មុត្តឹយេវ គវេសតិ។

“តថេវ ត្វំ សព្ពភវេ, បស្ស អន្ទុឃរេ វិយ;
នេក្ខម្មាភិមុខោ ហុត្វា, សម្ពោធឹ បាបុណិស្សសី”តិ។ –

ឯវំ នេក្ខម្មេ គុណំ បរិកិត្តេសិ, សោ បច្ចេកពុទ្ធេន បព្ពជ្ជាយ វណ្ណំ វត្វា “កិលេសេ ឆឌ្ឌេត្វា សមណោ ហោហី”តិ វុច្ចមានោបិ “នាហំ កិលេសេ ឆឌ្ឌេត្វា សមណោ ភវិតុំ សក្កោមី”តិ វទតិ។

ឥមស្មឹ កិរ លោកេ អដ្ឋ ឧម្មត្តកា នាម។ តេនាហុ បោរាណា “អដ្ឋ បុគ្គលា ឧម្មត្តកសញ្ញំ បដិលភន្តិ, កាមុម្មត្តកោ លោភវសំ គតោ , កោធុម្មត្តកោ ទោសវសំ គតោ, ទិដ្ឋុម្មត្តកោ វិបល្លាសវសំ គតោ, មោហុម្មត្តកោ អញ្ញាណវសំ គតោ, យក្ខុម្មត្តកោ យក្ខវសំ គតោ, បិត្តុម្មត្តកោ បិត្តវសំ គតោ, សុរុម្មត្តកោ បានវសំ គតោ, ព្យសនុម្មត្តកោ សោកវសំ គតោ”តិ។ ឥមេសុ អដ្ឋសុ ឧម្មត្តកេសុ មហាសត្តោ ឥមស្មឹ ជាតកេ កាមុម្មត្តកោ ហុត្វា លោភវសំ គតោ បព្ពជ្ជាយ គុណំ ន អញ្ញាសិ។

ឯវំ អនត្ថការកំ បន ឥមំ គុណបរិធំសកំ លោភជាតំ កស្មា សត្តា បរិមុញ្ចិតុំ ន សក្កោន្តីតិ? អនមតគ្គេ សំសារេ អនេកានិ កប្បកោដិសតសហស្សានិ ឯកតោ ពន្ធិតភាវេន។ ឯវំ សន្តេបិ តំ បណ្ឌិតា “អប្បស្សាទា កាមា”តិអាទីនំ អនេកេសំ បច្ចវេក្ខណានំ វសេន បជហន្តិ។ តេនេវ ទរីមុខបច្ចេកពុទ្ធោ មហាសត្តេន “បព្ពជិតុំ ន សក្កោមី”តិ វុត្តេបិ ធុរនិក្ខេបំ អកត្វា ឧត្តរិម្បិ ឱវទន្តោ ទ្វេ គាថា អាហ។

១៦. “យោ អត្ថកាមស្ស ហិតានុកម្បិនោ, ឱវជ្ជមានោ ន ករោតិ សាសនំ;
ឥទមេវ សេយ្យោ ឥតិ មញ្ញមានោ, បុនប្បុនំ គព្ភមុបេតិ មន្ទោ។

១៧. “សោ ឃោររូបំ និរយំ ឧបេតិ, សុភាសុភំ មុត្តករីសបូរំ;
សត្តា សកាយេ ន ជហន្តិ គិទ្ធា, យេ ហោន្តិ កាមេសុ អវីតរាគា”តិ។

តត្ថ **អត្ថកាមស្សា**តិ វុឌ្ឍិកាមស្ស។ **ហិតានុកម្បិនោ**តិ ហិតេន មុទុចិត្តេន អនុកម្បន្តស្ស។ **ឱវជ្ជមានោ**តិ ឱវទិយមានោ។ **ឥទមេវ សេយ្យោ**តិ យំ អត្តនា គហិតំ អសេយ្យំ អនុត្តមម្បិ សមានំ, តំ ឥទមេវ សេយ្យោ ឥតិ មញ្ញមានោ។ **មន្ទោ**តិ សោ អញ្ញាណបុគ្គលោ មាតុកុច្ឆិយំ វាសំ នាតិក្កមតិ, បុនប្បុនំ គព្ភំ ឧបេតិយេវាតិ អត្ថោ។

សោ ឃោររូបន្តិ មហារាជ, សោ មន្ទោ តំ មាតុកុច្ឆឹ ឧបេន្តោ ឃោររូបំ ទារុណជាតិកំ និរយំ ឧបេតិ នាម។ មាតុកុច្ឆិ ហិ និរស្សាទដ្ឋេន ឥធ “និរយោ”តិ វុត្តោ, “ចតុកុដ្ដិកនិរយោ”តិ វុច្ចតិ។ “ចតុកុដ្ដិកនិរយោ នាម កតរោ”តិ វុត្តេ មាតុកុច្ឆិមេវ វត្តុំ វដ្ដតិ។ អវីចិមហានិរយេ និព្ពត្តសត្តស្ស ហិ អបរាបរំ អាធាវនបរិធាវនំ ហោតិយេវ, តស្មា តំ “ចតុកុដ្ដិកនិរយោ”តិ វត្តុំ ន លព្ភតិ, មាតុកុច្ឆិយំ បន នវ វា ទស វា មាសេ ចត្ធូហិបិ បស្សេហិ ឥតោ ចិតោ ច ធាវិតុំ នាម ន សក្កា, អតិសម្ពាធេ ឱកាសេ ចតុកោដេន ចតុសង្កុដិតេនេវ ហុត្វា អច្ឆិតព្ពំ, តស្មា ឯស “ចតុកុដ្ដិកនិរយោ”តិ វុច្ចតិ។

សុភាសុភន្តិ សុភានំ អសុភំ។ សុភានញ្ហិ សំសារភីរុកានំ យោគាវចរកុលបុត្តានំ មាតុកុច្ឆិ ឯកន្តំ អសុភសម្មតោ។ តេន វុត្តំ –

“អជញ្ញំ ជញ្ញសង្ខាតំ, អសុចឹ សុចិសម្មតំ;
នានាកុណបបរិបូរំ, ជញ្ញរូបំ អបស្សតោ។

“ធិរត្ថុមំ អាតុរំ បូតិកាយំ, ជេគុច្ឆិយំ អស្សុចិ ព្យាធិធម្មំ;
យត្ថប្បមត្តា អធិមុច្ឆិតា បជា, ហាបេន្តិ មគ្គំ សុគតូបបត្តិយា”តិ។ (ជា. ១.៣.១២៨-១២៩);

សត្តាតិ អាសត្តា វិសត្តា លគ្គា លគ្គិតា **សកាយេ ន ជហន្តី**តិ តំ មាតុកុច្ឆឹ ន បរិច្ចជន្តិ ។ **គិទ្ធា**តិ គធិតា។ **យេ ហោន្តី**តិ យេ កាមេសុ អវិគតរាគា ហោន្តិ, តេ ឯតំ គព្ភវាសំ ន ជហន្តីតិ។

ឯវំ ទរីមុខបច្ចេកពុទ្ធោ គព្ភឱក្កន្តិមូលកញ្ច, បរិហារមូលកញ្ច ទុក្ខំ ទស្សេត្វា ឥទានិ គព្ភវុដ្ឋានមូលកំ ទស្សេតុំ ទិយឌ្ឍគាថមាហ។

១៨. “មីឡ្ហេន លិត្តា រុហិរេន មក្ខិតា, សេម្ហេន លិត្តា ឧបនិក្ខមន្តិ;
យំ យញ្ហិ កាយេន ផុសន្តិ តាវទេ, សព្ពំ អសាតំ ទុខមេវ កេវលំ។

១៩. “ទិស្វា វទាមិ ន ហិ អញ្ញតោ សវំ, បុព្ពេនិវាសំ ពហុកំ សរាមី”តិ។

តត្ថ **មីឡ្ហេន លិត្តា**តិ មហារាជ, ឥមេ សត្តា មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមន្តា ន ចតុជ្ជាតិគន្ធេហិ វិលិម្បិត្វា សុរភិមាលំ បិឡន្ធិត្វា និក្ខមន្តិ, បុរាណគូថេន បន មក្ខិតា បលិពុទ្ធា ហុត្វា និក្ខមន្តិ។ **រុហិរេន មក្ខិតា**តិ រត្តលោហិតចន្ទនានុលិត្តាបិ ច ហុត្វា ន និក្ខមន្តិ, រត្តលោហិតមក្ខិតា បន ហុត្វា និក្ខមន្តិ។ **សេម្ហេន លិត្តា**តិ ន ចាបិ សេតចន្ទនវិលិត្តា និក្ខមន្តិ, ពហលបិច្ឆិលសេម្ហលិត្តា បន ហុត្វា និក្ខមន្តិ។ ឥត្ថីនញ្ហិ គព្ភវុដ្ឋានកាលេ ឯតា អសុចិយោ និក្ខមន្តិ។ **តាវទេ**តិ តស្មឹ សមយេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, ឥមេ សត្តា តស្មឹ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនសមយេ ឯវំ មីឡ្ហាទិលិត្តា និក្ខមន្តា យំ យំ និក្ខមនមគ្គបទេសំ វា ហត្ថំ វា បាទំ វា ផុសន្តិ, តំ សព្ពំ អសាតំ អមធុរំ កេវលំ អសម្មិស្សំ ទុក្ខមេវ ផុសន្តិ, សុខំ នាម តេសំ តស្មឹ សមយេ នត្ថីតិ។

ទិស្វា វទាមិ ន ហិ អញ្ញតោ សវន្តិ មហារាជ, អហំ ឥមំ ឯត្តកំ វទន្តោ ន អញ្ញតោ សវំ, អញ្ញស្ស សមណស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា តំ សុត្វា ន វទាមិ, អត្តនោ បន បច្ចេកពោធិញាណេន ទិស្វា បដិវិជ្ឈិត្វា បច្ចក្ខំ កត្វា វទាមីតិ អត្ថោ។ **បុព្ពេនិវាសំ ពហុក**ន្តិ ឥទំ អត្តនោ អានុភាវំ ទស្សេន្តោ អាហ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, អហញ្ហិ បុព្ពេនិវុត្ថក្ខន្ធបដិបាដិសង្ខាតំ បុព្ពេនិវាសំ ពហុកំ សរាមិ, សតសហស្សកប្បាធិកានិ ទ្វេ អសង្ខ្យេយ្យានិ សរាមីតិ។

ឥទានិ សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា “ឯវំ សោ បច្ចេកពុទ្ធោ រាជានំ សុភាសិតកថាយ សង្គណ្ហី”តិ វត្វា ឱសានេ ឧបឌ្ឍគាថមាហ –

“ចិត្រាហិ គាថាហិ សុភាសិតាហិ, ទរីមុខោ និជ្ឈាបយិ សុមេធ”ន្តិ។

តត្ថ **ចិត្រាហី**តិ អនេកត្ថសន្និស្សិតាហិ។ **សុភាសិតាហី**តិ សុកថិតាហិ។ **ទរីមុខោ និជ្ឈាបយិ សុមេធ**ន្តិ ភិក្ខវេ, សោ ទរីមុខបច្ចេកពុទ្ធោ តំ សុមេធំ សុន្ទរបញ្ញំ ការណាការណជាននសមត្ថំ រាជានំ និជ្ឈាបេសិ សញ្ញាបេសិ, អត្តនោ វចនំ គណ្ហាបេសីតិ អត្ថោ។

ឯវំ បច្ចេកពុទ្ធោ កាមេសុ ទោសំ ទស្សេត្វា អត្តនោ វចនំ គាហាបេត្វា “មហារាជ, ឥទានិ បព្ពជ វា មា វា, មយា បន តុយ្ហំ កាមេសុ អាទីនវោ បព្ពជ្ជាយ ច អានិសំសោ កថិតោ, ត្វំ អប្បមត្តោ ហោហី”តិ វត្វា សុវណ្ណរាជហំសោ វិយ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា វលាហកគព្ភំ មទ្ទន្តោ នន្ទមូលកបព្ភារមេវ គតោ។ មហាសត្តោ ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលឹ សិរស្មឹ បបេត្វា នមស្សមានោ តស្មឹ ទស្សនវិសយេ អតីតេ ជេដ្ឋបុត្តំ បក្កោសាបេត្វា រជ្ជំ បដិច្ឆាបេត្វា មហាជនស្ស រោទន្តស្ស បរិទេវន្តស្ស កាមេ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បណ្ណសាលំ មាបេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ន ចិរស្សេវ អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា អាយុបរិយោសានេ ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ តទា រាជា អហមេវ អហោសិន្តិ។

ទរីមុខជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣៧៩] ៤. នេរុជាតកវណ្ណនា

កាកោលា កាកសង្ឃា ចាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ឯកំ បច្ចន្តគាមំ អគមាសិ។ មនុស្សា តស្ស ឥរិយាបថេ បសីទិត្វា តំ ភោជេត្វា បដិញ្ញំ គហេត្វា អរញ្ញេ បណ្ណសាលំ កត្វា តត្ថ វសាបេសុំ, អតិវិយ ចស្ស សក្ការំ ករឹសុ។ អថេកេ សស្សតវាទា អាគមំសុ។ តេ តេសំ វចនំ សុត្វា ថេរស្ស វាទំ វិស្សជ្ជេត្វា សស្សតវាទំ គហេត្វា តេសញ្ញេវ សក្ការំ ករឹសុ។ តតោ

ឧច្ឆេទវាទា អាគមំសុ តេ សស្សតវាទំ វិស្សជ្ជេត្វា ឧច្ឆេទវាទមេវ គណ្ហឹសុ។ អថញ្ញេ អចេលកា អាគមឹសុ។ តេ ឧច្ឆេទវាទំ វិស្សជ្ជេត្វា អចេលកវាទំ គណ្ហឹសុ។ សោ តេសំ គុណាគុណំ អជានន្តានំ មនុស្សានំ សន្តិកេ ទុក្ខេន វសិត្វា វុត្ថវស្សោ បវារេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា កតបដិសន្ថារោ "កហំ វស្សំវុត្ថោសី"តិ វុត្តេ "បច្ចន្តំ និស្សាយ, ភន្តេ"តិ វត្វា "សុខំ វុត្ថោសី"តិ បុដ្ឋោ "ភន្តេ, គុណាគុណំ អជានន្តានំ សន្តិកេ ទុក្ខំ វុត្ថោស្មី"តិ អាហ។ សត្ថា "ភិក្ខុ បោរាណកបណ្ឌិតា តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តាបិ គុណាគុណំ អជានន្តេហិ សទ្ធិំ ឯកទិវសម្បិ ន វសឹសុ, ត្វំ អត្តនោ គុណាគុណំ អជាននដ្ឋានេ កស្មា វសី"តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សុវណ្ណហំសយោនិយំ និព្ពត្តិ, កនិដ្ឋភាតាបិស្ស អត្ថិ។ តេ ចិត្តកូដបព្ពតេ វសន្តា ហិមវន្តបទេសេ សយំជាតសាលឹ ខាទន្តិ។ តេ ឯកទិវសំ តត្ថ ចរិត្វា ចិត្តកូដំ អាគច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គេ ឯកំ នេរុំ នាម កញ្ចនបព្ពតំ ទិស្វា តស្ស មត្ថកេ និសីទឹសុ។ តំ បន បព្ពតំ និស្សាយ វសន្តា សកុណសង្ឃា ចតុប្បទា ច គោចរភូមិយំ នានាវណ្ណា ហោន្តិ, បព្ពតំ បវិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ តេ សព្ពេ តស្សោភាសេន សុវណ្ណវណ្ណា ហោន្តិ។ តំ ទិស្វា ពោធិសត្តស្ស កនិដ្ឋោ តំ ការណំ អជានិត្វា "កឹ នុ ខោ ឯត្ថ ការណ"ន្តិ ភាតរា សទ្ធិំ សល្លបន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២០. "កាកោលា កាកសង្ឃា ច, មយញ្ច បតតំ វរា;
សព្ពេវ សទិសា ហោម, ឥមំ អាគម្ម បព្ពតំ។

២១. "ឥធ សីហា ច ព្យគ្ឃា ច, សិង្គាលា ច មិគាធមា;
សព្ពេវ សទិសា ហោន្តិ, អយំ កោ នាម បព្ពតោ"តិ។

តត្ថ **កាកោលា**តិ វនកាកា។ **កាកសង្ឃា**តិ បកតិកាកសង្ឃា ច។ **បតតំ វរា**តិ បក្ខីនំ សេដ្ឋា។ **សទិសា ហោមា**តិ សទិសវណ្ណា ហោម។

តស្ស វចនំ សុត្វា ពោធិសត្តោ តតិយំ គាថមាហ –

២២. "ឥមំ នេរូតិ ជានន្តិ, មនុស្សា បព្ពតុត្តមំ;
ឥធ វណ្ណេន សម្បន្នា, វសន្តិ សព្ពបាណិនោ"តិ។

តត្ថ **ឥធ វណ្ណេនា**តិ ឥមស្មឹ នេរុបព្ពតេ ឱភាសេន វណ្ណសម្បន្នា ហុត្វា។

តំ សុត្វា កនិដ្ឋោ សេសគាថា អភាសិ –

២៣. "អមាននា យត្ថ សិយា, អន្តានំ វា វិមាននា;
ហីនសម្មាននា វាបិ, ន តត្ថ វសតី វសេ។

២៤. "យត្ថាលសោ ច ទក្ខោ ច, សូរោ ភីរុ ច បូជិយា;
ន តត្ថ សន្តោ វសន្តិ, អវិសេសករេ នរេ។

២៥. "នាយំ នេរុ វិភជតិ, ហីនឧក្កដ្ឋមជ្ឈិមេ;
អវិសេសករោ នេរុ, ហន្ទ នេរុំ ជហាមសេ"តិ។

តត្ថ បឋមគាថាយ អយមត្ថោ – យត្ថ **សន្តានំ** បណ្ឌិតានំ សីលសម្បន្នានំ មាននស្ស អភាវេន **អមាននា** អវមញ្ញនា ច អវមាននវសេន **វិមាននា វា** ហីនានំ វា ទុស្សីលានំ សម្មាននា សិយា, តត្ថ និវាសេ ន វសេយ្យ។ **បូជិយា**តិ ឯតេ ឯត្ថ ឯកសទិសាយ បូជាយ បូជនីយា ហោន្តិ, សមកំ សក្ការំ លភន្តិ។ **ហីនឧក្កដ្ឋមជ្ឈិមេ**តិ ជាតិគោត្តកុលប្បទេសសីលាចារញាណាទីហិ ហីនេ ច មជ្ឈិមេ ច ឧក្កដ្ឋេ ច អយំ ន វិភជតិ។ **ហន្ទា**តិ វវស្សគ្គត្ថេ និបាតោ។ **ជហាមសេ**តិ បរិច្ចជាម។ ឯវញ្ច បន វត្វា ឧភោបិ តេ ហំសា ឧប្បតិត្វា ចិត្តកូដមេវ គតា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា កនិដ្ឋហំសោ អានន្ទោ អហោសិ, ជេដ្ឋកហំសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

នេរុជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៣៨០] ៥. អាសង្កជាតកវណ្ណនា

អាសាវតី នាម លតាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បុរាណទុតិយិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **ឥន្ទ្រិយជាតកេ** (ជា. ១.៨.៦០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ ឥធ បន សត្ថា តំ ភិក្ខុំ “សច្ចំ កិរ ត្វំ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កេន ឧក្កណ្ឋាបិតោសី”តិ វត្វា “បុរាណទុតិយិកាយ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ ឯសា ឥត្ថី តុយ្ហំ អនត្ថការិកា, បុព្ពេបិ ត្វំ ឯតំ និស្សាយ ចតុរង្គិនិសេនំ ជហិត្វា ហិមវន្តបទេសេ មហន្តំ ទុក្ខំ អនុភវន្តោ តីណិ សំវច្ឆរានិ វសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កាសិកាមេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ ឧគ្គហិតសិប្បោ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា វនមូលផលាហារោ អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ហិមវន្តបទេសេ វសិ។ តស្មិំ កាលេ ឯកោ បុញ្ញសម្បន្នោ សត្តោ តាវតិំសភវនតោ ចវិត្វា តស្មិំ ឋានេ បទុមសរេ ឯកស្មិំ បទុមគព្ភេ ទារិកា ហុត្វា និព្ពត្តិ, សេសបទុមេសុ បុរាណភាវំ បត្វា បតន្តេសុបិ តំ មហាកុច្ឆិកំ ហុត្វា តិដ្ឋតេវ។ តាបសោ នហាយិតុំ បទុមសរំ គតោ តំ ទិស្វា “អញ្ញេសុ បទុមេសុ បតន្តេសុបិ ឥទំ មហាកុច្ឆិកំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ, កិំ នុ ខោ ការណ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ឧទកសាដកំ និវាសេត្វា ឱតរន្តោ គន្ត្វា តំ បទុមំ វិវរិត្វា តំ ទារិកំ ទិស្វា ធីតុសញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា បណ្ណសាលំ អានេត្វា បដិជគ្គិ។ សា អបរភាគេ សោឡសវស្សិកា ហុត្វា អភិរូបា អហោសិ ឧត្តមរូបធរា អតិក្កន្តា មានុសកវណ្ណំ, អបត្តា ទេវវណ្ណំ។ តទា សក្កោ ពោធិសត្តស្ស ឧបដ្ឋានំ អាគច្ឆតិ, សោ តំ ទារិកំ ទិស្វា “កុតោ ឯសា”តិ បុច្ឆិត្វា លទ្ធនិយាមំ សុត្វា “ឥមិស្សា កិំ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ បុច្ឆិ។ “និវាសដ្ឋានំ វត្ថាលង្ការភោជនវិធានំ, មារិសា”តិ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ តស្សា វសនដ្ឋានស្ស អាសន្នេ ផលិកបាសាទំ មាបេត្វា ទិព្ពសយនទិព្ពវត្ថាលង្ការទិព្ពន្នបានានិ មាបេសិ។

សោ បាសាទោ តស្សា អភិរុហនកាលេ ឱតរិត្វា ភូមិយំ បតិដ្ឋាតិ, អភិរុឡ្ហកាលេ លង្ឃិត្វា អាកាសេ តិដ្ឋតិ។ សា ពោធិសត្តស្ស វត្តបដិវត្តំ កុរុមានា បាសាទេ វសតិ។ តមេកោ វនចរកោ ទិស្វា “អយំ, ភោ ភន្តេ, កិំ ហោតី”តិ បុច្ឆិត្វា “ធីតា មេ”តិ សុត្វា ពារាណសិំ គន្ត្វា “ទេវ, មយា ហិមវន្តបទេសេ ឯវរូបា នាម ឯកស្ស តាបសស្ស ធីតា ទិដ្ឋា”តិ រញ្ញោ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា សោ សវនសំសគ្គេន ពជ្ឈិត្វា វនចរកំ មគ្គទេសកំ កត្វា ចតុរង្គិនិយា សេនាយ តំ ឋានំ គន្ត្វា ខន្ធាវារំ និវាសាបេត្វា វនចរកំ អាទាយ អមច្ចគណបរិវុតោ អស្សមបទំ បវិសិត្វា មហាសត្តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “ភន្តេ, ឥត្ថិយោ នាម ព្រហ្មចរិយស្ស មលំ, តុម្ហាកំ ធីតរំ អហំ បដិជគ្គិស្សាមី”តិ អាហ។ ពោធិសត្តោ បន “កិំ នុ ខោ ឯតស្មិំ បទុមេ”តិ អាសង្កំ កត្វា ឧទកំ ឱតរិត្វា អានីតភាវេន តស្សា កុមារិកាយ អាសង្កាតិ នាមំ អកាសិ។ សោ តំ រាជានំ “ឥមំ គហេត្វា គច្ឆា”តិ ឧជុកំ អវត្វា “មហារាជ, ឥមាយ កុមារិកាយ នាមំ ជានន្តោ គណ្ហិត្វា គច្ឆា”តិ អាហ។ “តុម្ហេហិ កថិតេ ញស្សាមិ, ភន្តេ”តិ។ “អហំ តេ ន កថេមិ, ត្វំ អត្តនោ បញ្ញាពលេន នាមំ ជានន្តោវ គហេត្វា យាហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តតោ បដ្ឋាយ អមច្ចេហិ សទ្ធិំ “កិន្នាមា នុ ខោ ឯសា”តិ នាមំ ឧបធារេតិ។ សោ យានិ ទុជ្ជានានិ នាមានិ, តានិ កិត្តេត្វា “អសុកា នាម ភវិស្សតី”តិ ពោធិសត្តេន សទ្ធិំ កថេតិ។ ពោធិសត្តោ “ន ឯវំនាមា”តិ បដិក្ខិបតិ។

រញ្ញោ ច នាមំ ឧបធារេន្តស្ស សំវច្ឆរោ អតីតោ។ តទា ហត្ថិអស្សមនុស្សេ សីហាទយោ វាឡា គណ្ហន្តិ, ទីឃជាតិកបរិបន្ថោ ហោតិ, មក្ខិកបរិបន្ថោ ហោតិ, សីតេន កិលមិត្វា ពហូ មនុស្សា មរន្តិ។ អថ រាជា កុជ្ឈិត្វា “កិំ មេ ឯតាយា”តិ ពោធិសត្តស្ស កថេត្វា បាយាសិ។ អាសង្កា កុមារិកា តំ ទិវសំ ផលិកវាតបានំ វិវរិត្វា អត្តានំ ទស្សេន្តី អដ្ឋាសិ។ រាជា តំ ទិស្វា “មយំ តវ នាមំ ជានិតុំ ន សក្កោម, ត្វំ ហិមវន្តេយេវ វស, មយំ គមិស្សាមា”តិ អាហ។ “កហំ, មហារាជ, គច្ឆន្តោ មាទិសំ ឥត្ថិំ លភិស្សសិ, មម វចនំ សុណាហិ, តាវតិំសទេវលោកេ ចិត្តលតាវនេ អាសាវតី នាម លតា អត្ថិ, តស្សា ផលស្ស អព្ភន្តរេ ទិព្ពបានំ និព្ពត្តំ, តំ ឯកវារំ បិវិត្វា ចត្តារោ មាសេ មត្តា ហុត្វា ទិព្ពសយនេ សយន្តិ, សា បន វស្សសហស្សេន ផលតិ, សុរាសោណ្ឌា ទេវបុត្តា ‘ឥតោ ផលំ លភិស្សាមា’តិ ទិព្ពបានបិបាសំ អធិវាសេត្វា វស្សសហស្សំ និពទ្ធំ គន្ត្វា តំ លតំ ‘អរោគា នុ ខោ’តិ ឱលោកេន្តិ, ត្វំ បន ឯកសំវច្ឆរេនេវ ឧក្កណ្ឋិតោ, អាសាផលវតី នាម សុខា, មា ឧក្កណ្ឋី”តិ វត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

២៦. “អាសាវតី នាម លតា, ជាតា ចិត្តលតាវនេ;
តស្សា វស្សសហស្សេន, ឯកំ និព្ពត្តតេ ផលំ។

២៧. “តំ ទេវា បយិរុបាសន្តិ, តាវ ទូរផលំ សតី;
អាសីសេវ តុវំ រាជ, អាសា ផលវតី សុខា។

២៨. “អាសីសតេវ សោ បក្ខី, អាសីសតេវ សោ ទិជោ;
តស្ស ចាសា សមិជ្ឈតិ, តាវ ទូរគតា សតី;
អាសីសេវ តុវំ រាជ, អាសា ផលវតី សុខា”តិ។

តត្ថ **អាសាវតី**តិ ឯវំនាមិកា។ សា ហិ យស្មា តស្សា ផលេ អាសា ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា ឯតំ នាមំ លភតិ។ **ចិត្តលតាវនេ**តិ ឯវំនាមកេ ឧយ្យានេ។ តស្មឹ កិរ ឧយ្យានេ តិណរុក្ខលតាទីនំ បភា តត្ថ បវិដ្ឋបវិដ្ឋានំ ទេវតានំ សរីរវណ្ណំ ចិត្តំ ករោតិ, តេនស្ស "ចិត្តលតាវន"ន្តិ នាមំ ជាតំ។ **បយិរុបាសន្តី**តិ បុនប្បុនំ ឧបេន្តិ។ **អាសីសេវា**តិ អាសីសាហិយេវ បត្ថេហិយេវ, មា អាសច្ឆេទំ ករោហីតិ។

រាជា តស្សា កថាយ ពជ្ឈិត្វា បុន អមច្ចេ សន្និបាតាបេត្វា ទសនាមកំ ការេត្វា នាមំ គវេសន្តោ អបរម្បិ សំវច្ឆរំ វសិ។ តស្សា ទសនាមកម្បិ នាមំ នាហោសិ, "អសុកា នាមា"តិ វុត្តេ ពោធិសត្តោ បដិក្ខិបតេវ។ បុន រាជា "កី មេ ឥមាយា"តិ តុរង្គំ អារុយ្ហ បាយាសិ។ សាបិ បុន វាតបានេ ឋត្វា អត្តានំ ទស្សេសិ។ រាជា "តិដ្ឋ ត្វំ, មយំ គមិស្សាមា"តិ អាហ។ "កស្មា យាសិ, មហារាជា"តិ? "តវ នាមំ ជានិតុំ ន សក្កោមី"តិ។ "មហារាជ, កស្មា នាមំ ន ជានិស្សសិ, អាសា នាម អសមិជ្ឈនកា នាម នត្ថិ, ឯកោ កិរ ពកោ បព្ពតមុទ្ធនិ ឋិតោ អត្តនា បត្ថិតំ លភិ, ត្វំ កស្មា ន លភិស្សសិ, អធិវាសេហិ, មហារាជា"តិ។ ឯកោ កិរ ពកោ ឯកស្មឹ បទុមសរេ គោចរំ គហេត្វា ឧប្បតិត្វា បព្ពតមត្ថកេ និលីយិ។ សោ តំ ទិវសំ តត្ថេវ វសិត្វា បុនទិវសេ ចិន្តេសិ "អហំ ឥមស្មឹ បព្ពតមត្ថកេ សុខំ និសិន្នោ, សចេ ឥតោ អនោតរិត្វា ឯត្ថេវ និសិន្នោ គោចរំ គហេត្វា បានីយំ បិវិត្វា ឥមំ ទិវសំ វសេយ្យំ, ភទ្រកំ វត អស្សា"តិ។ អថ តំ ទិវសមេវ សក្កោ ទេវរាជា អសុរនិម្មថនំ កត្វា តាវតឹសភវនេ ទេវិស្សរិយំ លទ្ធា ចិន្តេសិ 'មម តាវ មនោរថោ មត្ថកំ បត្តោ, អត្ថិ នុ ខោ អញ្ញោ កោចិ អបរិបុណ្ណមនោរថោ'តិ ឧបធារេន្តោ តំ ទិស្វា 'ឥមស្ស មនោរថំ មត្ថកំ បាបេស្សាមី'តិ ពកស្ស និសិន្នដ្ឋានតោ អវិទូរេ ឯកា នទី អត្ថិ, តំ នទឹ ឱឃបុណ្ណំ កត្វា បព្ពតមត្ថកេន បេសេសិ។ សោបិ ពកោ តត្ថេវ និសិន្នោ មច្ឆេ ខាទិត្វា បានីយំ បិវិត្វា តំ ទិវសំ តត្ថេវ វសិ, ឧទកម្បិ ភស្សិត្វា គតំ។ "ឯវំ, មហារាជ, ពកោបិ តាវ អត្តនោ អាសាផលំ លភិ, កឹ ត្វំ ន លភិស្សសី"តិ វត្វា "**អាសីសេថេវា**"តិអាទិមាហ។

តត្ថ **អាសីសេថេវា**តិ អាសីសតិយេវ បត្ថេតិយេវ។ **បក្ខី**តិ បក្ខេហិ យុត្តតាយ បក្ខី។ ទ្វិក្ខត្តុំ ជាតតាយ **ទិជោ**។ **តាវ ទូរគតា សតី**តិ បព្ពតមត្ថកគោ មច្ឆានញ្ច ឧទកស្ស ច ទូរភាវំ បស្ស, ឯវំ ទូរគតា សមានា សក្កស្ស អានុភាវេន ពកស្ស អាសា បូរិយេវាតិ។

អថ រាជា តស្សា កថំ សុត្វា រូបេ ពជ្ឈិត្វា កថាយ អល្លីនោ គន្តុំ អសក្កោន្តោ អមច្ចេ សន្និបាតេត្វា សតនាមំ ការេសិ, សតនាមវសេន នាមំ គវេសតោបិស្ស អញ្ញំ សំវច្ឆរំ អតីតំ ។ សោ តិណ្ណំ សំវច្ឆរានំ អច្ចយេន ពោធិសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា សតនាមវសេន "អសុកា នាម ភវិស្សតី"តិ បុច្ឆិ។ "ន ជានាសិ, មហារាជា"តិ។ សោ "គមិស្សាម ទានិ មយ"ន្តិ ពោធិសត្តំ វន្ទិត្វា បាយាសិ។ អាសង្កា កុមារិកា ច បុន ផលិកវាតបានំ និស្សាយ ឋិតាវ។ រាជា តំ ទិស្វា "ត្វំ អច្ឆ, មយំ គមិស្សាមា"តិ អាហ។ "កស្មា, មហារាជា"តិ។ "ត្វំ មំ វចនេនេវ សន្តប្បេសិ, ន ច កាមរតិយា, តវ មធុរវចនេន ពជ្ឈិត្វា វសន្តស្ស មម តីណិ សំវច្ឆរានិ អតិក្កន្តានិ, ឥទានិ គមិស្សាមី"តិ ឥមា គាថា អាហ –

២៩. "សម្បេសិ ខោ មំ វាចាយ, ន ច សម្បេសិ កម្មុនា;
មាលា សេរេយ្យកស្សេវ, វណ្ណវន្តា អគន្ធិកា។

៣០. "អផលំ មធុរំ វាចំ, យោ មិត្តេសុ បកុព្ពតិ;
អទទំ អវិស្សជំ ភោគំ, សន្ធិ តេនស្ស ជីរតិ។

៣១. "យញ្ហិ កយិរា តញ្ហិ វទេ, យំ ន កយិរា ន តំ វទេ;
អករោន្តំ ភាសមានំ, បរិជានន្តិ បណ្ឌិតា។

៣២. "ពលញ្ច វត មេ ខីណំ, បាថេយ្យញ្ច ន វិជ្ជតិ;
សង្កេ បាណូបរោធាយ, ហន្ទ ទានិ វជាមហ"ន្តិ។

តត្ថ **សម្បេសី**តិ សន្តប្បេសិ បីណេសិ។ **សេរេយ្យកស្សា**តិ សុវណ្ណកុរណ្ឌកស្ស។ ទេសនាសីសមេវេតំ, យំកិញ្ចិ បន សុវណ្ណកុរណ្ឌកជយសុមនាទិកំ អញ្ញម្បិ បុប្ផំ វណ្ណសម្បន្នំ អគន្ធកំ, សព្ពំ តំ សន្ធាយេវមាហ។ **វណ្ណវន្តា អគន្ធិកា**តិ យថា សេរេយ្យកាទីនំ មាលា វណ្ណវន្តតាយ ទស្សនេន តប្បេតិ, អគន្ធតាយ គន្ធេន ន តប្បេតិ, ឯវំ ត្វម្បិ ទស្សនេន បិយវចនេន ច សន្តប្បេសិ, ន កម្មុនាតិ ទីបេតិ។ **អទទ**ន្តិ ភទ្ទេ, យោ "ឥមំ នាម តេ ភោគំ ទស្សាមី"តិ មធុរវចនេន វត្វា តំ ភោគំ អទទន្តោ អវិស្សជ្ជេន្តោ កេវលំ មធុរវចនមេវ ករោតិ, តេន សទ្ធឹ អស្ស មិត្តស្ស សន្ធិ ជីរតិ, មិត្តសន្ធវោ ន ឃដីយតិ។ **បាថេយ្យញ្ចា**តិ ភទ្ទេ, មយ្ហំ តាវ មធុរវចនេន ពជ្ឈិត្វា តីណិ សំវច្ឆរានិ វសន្តស្សេវ ហត្ថិអស្សរថបត្តិសង្ខាតំ ពលញ្ច ខីណំ, មនុស្សានំ ភត្តវេតនសង្ខាតំ បាថេយ្យញ្ច នត្ថិ។ **សង្កេ បាណូបរោធាយា**តិ ស្វាហំ ឥធេវ អត្តនោ ជីវិតវិនាសំ អាសង្កាមិ, ហន្ទ ទានាហំ គច្ឆាមីតិ។

អាសង្កា កុមារិកា រញ្ញោ វចនំ សុត្វា “មហារាជ, ត្វំ មយ្ហំ នាមំ ជានាសិ, តយា វុត្តមេវ មម នាមំ, ឥទំ មេ បិតុ កថេត្វា មំ គណ្ហិត្វា យាហី”តិ រញ្ញា សទ្ធឹ សល្លបន្តី អាហ –

៣៣. “ឯតទេវ ហិ មេ នាមំ, យំនាមស្មិ រថេសភ;
អាគមេហិ មហារាជ, បិតរំ អាមន្តយាមហ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យំនាមា អហំ អស្មិ, តំ ឯតំ អាសង្កាត្វេវ មម នាមន្តិ។

តំ សុត្វា រាជា ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “ភន្តេ, តុម្ហាកំ ធីតា អាសង្កា នាមា”តិ អាហ។ “នាមំ ញាតកាលតោ បដ្ឋាយ តំ គហេត្វា គច្ឆ, មហារាជា”តិ។ សោ មហាសត្តំ វន្ទិត្វា ផលិកវិមានទ្វារំ អាគន្ត្វា អាហ – “ភទ្ទេ, បិតរាបិ តេ មយ្ហំ ទិន្នា, ឯហិ ទានិ គមិស្សាមា”តិ។ “អាគមេហិ, មហារាជ, បិតរំ អាមន្តយាមហ”ន្តិ បាសាទា ឱតរិត្វា មហាសត្តំ វន្ទិត្វា រោទិត្វា ខមាបេត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ អាគតា។ រាជា តំ គហេត្វា ពារាណសឹ គន្ត្វា បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍន្តោ បិយសំវាសំ វសិ។ ពោធិសត្តោ អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកេ ឧប្បជ្ជិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា អាសង្កា កុមារិកា បុរាណទុតិយិកា អហោសិ, រាជា ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

អាសង្កជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៣៨១] ៦. មិគាលោបជាតកវណ្ណនា

ន មេ រុច្ចីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ទុព្ពចភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សត្ថា តំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ទុព្ពចោ”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ន ខោ ភិក្ខុ ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ត្វំ ទុព្ពចោយេវ, ទុព្ពចភាវេនេវ បន និស្សាយ បណ្ឌិតានំ វចនំ អករោន្តោ វេរម្ភវាតមុខេ ព្យសនំ គតោសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ គិជ្ឈយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា អបរន្នគិជ្ឈោ នាម អហោសិ។ សោ គិជ្ឈគណបរិវុតោ គិជ្ឈកូដបព្ពតេ វសិ។ បុត្តោ បនស្ស មិគាលោបោ នាម ថាមពលសម្បន្នោ អហោសិ, សោ អញ្ញេសំ គិជ្ឈានំ សីមំ អតិក្កមិត្វា អតិឧច្ចំ ឧប្បតតិ។ គិជ្ឈា “បុត្តោ តេ អតិទូរំ ឧប្បតតី”តិ គិជ្ឈរញ្ញោ អាចិក្ខឹសុ។ សោ តំ បក្កោសេត្វា “ត្វំ កិរ, តាត, អតិឧច្ចំ គច្ឆសិ, អតិឧច្ចំ គច្ឆន្តោ ជីវិតក្ខយំ បាបុណិស្សសី”តិ វត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៣៤. “ន មេ រុច្ចិ មិគាលោប, យស្ស តេ តាទិសី គតី;
អតុច្ចំ តាត បតសិ, អភូមឹ តាត សេវសិ។

៣៥. “ចតុក្កណ្ណំវ កេទារំ, យទា តេ បថវី សិយា;
តតោ តាត និវត្តស្សុ, មាស្សុ ឯត្តោ បរំ គមិ។

៣៦. “សន្តិ អញ្ញេបិ សកុណា, បត្តយានា វិហង្គមា;
អក្ខិត្តា វាតវេគេន, នដ្ឋា តេ សស្សតីសមា”តិ។

តត្ថ **មិគាលោបា**តិ បុត្តំ នាមេន អាលបតិ។ **អតុច្ចំ តាត បតសី**តិ តាត, ត្វំ អញ្ញេសំ គិជ្ឈានំ សីមំ អតិក្កមិត្វា អតិឧច្ចំ គច្ឆសិ។ **ចតុក្កណ្ណំវ កេទារ**ន្តិ ឥមិនាស្ស សីមំ អាចិក្ខតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, យទា តេ អយំ មហាបថវី ចតុក្កណ្ណំ កេទារំ វិយ សិយា, ឯវំ ខុទ្ទិកា វិយ ហុត្វា បញ្ញាយេថ, អថ ត្វំ ឯត្តកា ឋានា និវត្តេយ្យាសិ, ឯត្តោ បរំ មា គមីតិ។ **សន្តិ អញ្ញេបី**តិ ន កេវលំ ត្វមេវ, អញ្ញេបិ គិជ្ឈា ឯវំ ករឹសូតិ ទីបេតិ។ **អក្ខិត្តា**តិ តេបិ គិជ្ឈា អម្ហាកំ សីមំ អតិក្កមិត្វា គតា វាតវេគេន អាកឌ្ឍិតា នស្សឹសុ។ **សស្សតីសមា**តិ សស្សតីហិ បថវិបព្ពតាទីហិ សមំ អត្តានំ មញ្ញមានា អត្តនោ វស្សសហស្សបរិមាណំ អាយុំ អបូរេត្វាបិ អន្តរា នដ្ឋាតិ អត្ថោ។

មិគាលោបោ អនោវាទកត្តា បិតុ វចនំ អកត្វា លង្ឃន្តោ បិតរា អក្ខាតំ សីមំ ទិស្វា តំ អតិក្កម្ម កាលវាតេ បត្វា តេបិ ឆិន្ទិត្វា ឧប្បតិតោ វេរម្ភវាតមុខំ បក្ខន្ទិ, អថ នំ វេរម្ភវាតា បហរឹសុ។ សោ តេហិ បហដមត្តោវ ខណ្ឌាខណ្ឌំ ហុត្វា អាកាសេយេវ អន្តរធាយិ។

៣៧. “អកត្វា អបរន្នស្ស, បិតុ វុទ្ធស្ស សាសនំ;
កាលវាតេ អតិក្កម្ម, វេរម្ភានំ វសំ អគា។

៣៨. “តស្ស បុត្តា ច ទារា ច, យេ ចញ្ញេ អនុជីវិនោ;
សព្ពេ ព្យសនមាបាទុំ, អនោវាទករេ ទិជេ។

៣៩. “ឯវម្បិ ឥធ វុទ្ធានំ, យោ វាក្យំ នាវពុជ្ឈតិ;
អតិសីមចរោ ទិត្តោ, គិជ្ឈោវាតីតសាសនោ;
សព្ពេ ព្យសនំ បប្បោន្តិ, អកត្វា វុទ្ធសាសន”ន្តិ។ –

ឥមា តិស្សោ អភិសម្ពុទ្ធគាថា។

តត្ថ **អនុជីវិនោ**តិ តំ និស្សាយ ជីវនកា។ **អនោវាទករេ ទិជេ**តិ តស្មិំ មិគាលោបេ គិជ្ឈេ ឱវាទំ អគណ្ហន្តេ សព្ពេបិ តេ តេន សទ្ធិំ អតិសីមំ គន្ត្វា វិនាសំ បាបុណិំសុ។ **ឯវម្បី**តិ, ភិក្ខវេ, យថា សោ គិជ្ឈោ, ឯវំ យោ អញ្ញោបិ គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា ហិតានុកម្បកានំ វុទ្ធានំ វចនំ ន គណ្ហាតិ, សោបិ អយំ សីមំ អតិក្កមិត្វា ចរន្តោ ទិត្តោ គព្ពិតោ គិជ្ឈោវ ព្យសនំ បាបុណាតីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មិគាលោបោ ទុព្ពចភិក្ខុ អហោសិ, អបនន្ទោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មិគាលោបជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៣៨២] ៧. សិរិកាឡកណ្ណិជាតកវណ្ណនា

កា នុ កាឡេន វណ្ណេនាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អនាថបិណ្ឌិកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ ហិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតកាលតោ បដ្ឋាយ អខណ្ឌានិ បញ្ច សីលានិ រក្ខិ, ភរិយាបិស្ស បុត្តធីតរោបិ ទាសាបិ ភតិំ គហេត្វា កម្មំ ករោន្តា កម្មករាបិ សព្ពេ រក្ខិំសុយេវ។ អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, អនាថបិណ្ឌិកោ សុចិយេវ សុចិបរិវារោ ហុត្វា ចរតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេ បោរាណកបណ្ឌិតាបិ សុចីយេវ សុចិបរិវារា អហេសុ”ន្តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សេដ្ឋិ ហុត្វា ទានំ អទាសិ, សីលំ រក្ខិ, ឧបោសថកម្មំ ករិ, ភរិយាបិស្ស បញ្ច សីលានិ រក្ខិ, បុត្តធីតរោបិ ទាសកម្មករបោរិសាបិ បញ្ច សីលានិ រក្ខិំសុ។ សោ សុចិបរិវារសេដ្ឋិត្វេវ បញ្ញាយិត្ថ។ អថេកទិវសំ សោ ចិន្តេសិ “សចេ មយា សុចិបរិវារសីលោ កោចិ អាគមិស្សតិ, តស្ស មម និសីទនបល្លង្កំ វា និបជ្ជនសយនំ វា ទាតុំ ន យុត្តំ, អនុច្ឆិដ្ឋំ អបរិភុត្តំ ទាតុំ វដ្តតី”តិ អត្តនោ វសនដ្ឋានេយេវ ឯកបស្សេ អបរិភុត្តបល្លង្កញ្ច សេនាសនញ្ច បញ្ញាបេសិ។ តស្មិំ សមយេ ចាតុមហារាជិកទេវលោកតោ វិរូបក្ខមហារាជស្ស ធីតា កាឡកណ្ណី ច នាម ធតរដ្ឋមហារាជស្ស ធីតា សិរី ច នាមាតិ ឥមា ទ្វេ ពហុំ គន្ធមាលំ អាទាយ “អនោតត្តេ កីឡិស្សាមា”តិ អនោតត្តតិត្ថំ អាគច្ឆិំសុ។ តស្មិំ បន ទហេ ពហូនិ តិត្ថានិ, តេសុ ពុទ្ធានំ តិត្ថេ ពុទ្ធាយេវ ន្ហាយន្តិ, បច្ចេកពុទ្ធានំ តិត្ថេ បច្ចេកពុទ្ធាវ ន្ហាយន្តិ, ភិក្ខូនំ តិត្ថេ ភិក្ខូវ ន្ហាយន្តិ, តាបសានំ តិត្ថេ តាបសាវ ន្ហាយន្តិ, ចាតុមហារាជិកាទីសុ ឆសុ កាមសគ្គេសុ ទេវបុត្តានំ តិត្ថេ ទេវបុត្តាវ ន្ហាយន្តិ, ទេវធីតានំ តិត្ថេ ទេវធីតាវ ន្ហាយន្តិ។

តត្រិមា ទ្វេ អាគន្ត្វា “អហំ បឋមំ ន្ហាយិស្សាមិ, អហំ បឋម”ន្តិ តិត្ថាយ កលហំ ករិំសុ។ កាឡកណ្ណី “អហំ លោកំ បាលេមិ វិចារេមិ, តស្មា បឋមំ ន្ហាយិតុំ យុត្តាម្ហី”តិ វទតិ។ សិរី “អហំ មហាជនស្ស ឥស្សរិយទាយិកាយ បដិបទាយ ឋិតា, តស្មា បឋមំ ន្ហាយិតុំ យុត្តាម្ហី”តិ វទតិ។ តា “អម្ហេសុ បឋមំ ន្ហាយិតុំ យុត្តរូបំ វា អយុត្តរូបំ វា ចត្តារោ មហារាជានោ ជានិស្សន្តី”តិ តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា “អម្ហេសុ កា បឋមំ អនោតត្តទហេ ន្ហាយិតុំ យុត្តរូបា”តិ បុច្ឆិំសុ។ ធតរដ្ឋវិរូបក្ខា “ន សក្កា អម្ហេហិ វិនិច្ឆិនិតុ”ន្តិ វិរូឡ្ហកវេស្សវណានំ ភារមកំសុ។ តេ “អម្ហេបិ ន សក្ខិស្សាម, សក្កស្ស បាទមូលេ បេសេស្សាមា”តិ តា សក្កស្ស សន្តិកំ បេសេសុំ។ សក្កោ តាសំ វចនំ សុត្វា ចិន្តេសិ “ឥមា ទ្វេបិ មម បុរិសានញ្ញេវ ធីតរោ, ន សក្កា មយា ឥមំ អឌ្ឌំ វិនិច្ឆិនិតុ”ន្តិ។ អថ តា សក្កោ អាហ “ពារាណសិយំ សុចិបរិវារោ នាម សេដ្ឋិ អត្ថិ, តស្ស ឃរេ អនុច្ឆិដ្ឋសយនញ្ច បញ្ញត្តំ, យា តត្ថ និសីទិតុំ វា សយិតុំ វា លភតិ, សា បឋមំ ន្ហាយិតុំ យុត្តរូបា”តិ។ តំ សុត្វា កាឡកណ្ណី តស្មិំ ខណេយេវ នីលវត្ថំ និវាសេត្វា នីលវិលេបនំ វិលិម្បិត្វា នីលមណិបិឡន្ធនំ បិឡន្ធិត្វា យន្តបាសាណោ វិយ ទេវលោកតោ ឱតរិត្វា មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ សេដ្ឋិនោ បាសាទស្ស ឧបដ្ឋានទ្វារេ សយនស្ស អវិទូរេ ឋានេ នីលរស្មិំ វិស្សជ្ជេត្វា អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ សេដ្ឋិ ឱលោកេត្វា តំ អទ្ទស, សហទស្សនេនេវស្ស សា អប្បិយា អហោសិ អមនាបា។ សោ តាយ សទ្ធិំ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៤០. “កា នុ កាឡេន វណ្ណេន, ន ចាបិ បិយទស្សនា;
កា វា ត្វំ កស្ស វា ធីតា, កថំ ជានេមុ តំ មយ”ន្តិ។

តត្ថ **កាឡេនា**តិ នីលេន។ **វណ្ណេនា**តិ សរីរវត្ថាភរណវណ្ណេន។ **ន ចាបិ បិយទស្សនា**តិ ធាតុសោ, ភិក្ខវេ, សត្ថា សំសន្ទន្តីតិ វុត្តំ, អយញ្ច ទេវធីតា អនាចារា ទុស្សីលា, តស្មា សា សហទស្សនេនេវស្ស អប្បិយា ជាតា, តេនេវមាហ។ **កា វា ត្វ**ន្តិ “កា ច ត្វំ, អយមេវ វា បាឋោ។

តំ សុត្វា កាឡកណ្ណី ទុតិយំ គាថមាហ –

៤១. “មហារាជស្សហំ ធីតា, វិរូបក្ខស្ស ចណ្ឌិយា;
អហំ កាឡី អលក្ខិកា, កាឡកណ្ណីតិ មំ វិទូ;
ឱកាសំ យាចិតោ ទេហិ, វសេមុ តវ សន្តិកេ”តិ។

តត្ថ **ចណ្ឌិយា**តិ កោធនា។ កោធភាវេន ហិ មយ្ហំ ចណ្ឌីតិ នាមំ ករិសុ។ **អលក្ខិកា**តិ និប្បញ្ញា។ **មំ វិទូ**តិ ឯវំ មំ ចាតុមហារាជិកទេវលោកេ ជានន្តិ។ **វសេមូ**តិ មយំ អជ្ជ ឯករត្តំ តវ សន្តិកេ វសេយ្យាម, ឯតស្មឹ មេ អនុច្ឆិដ្ឋាសនសយនេ ឱកាសំ ទេហីតិ។

តតោ ពោធិសត្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៤២. “កីសីលេ កីសមាចារេ, បុរិសេ និវិសសេ តុវំ;
បុដ្ឋា មេ កាឡិ អក្ខាហិ, កថំ ជានេមុ តំ មយ”ន្តិ។

តត្ថ **និវិសសេ**តិ តវ ចិត្តេន និវិសសិ បតិដ្ឋហសីតិ។

តតោ សា អត្តនោ គុណំ កថេន្តី ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤៣. “មក្ខី បឡាសី សារម្ភី, ឥស្សុកី មច្ឆរី សឋោ;
សោ មយ្ហំ បុរិសោ កន្តោ, លទ្ធំ យស្ស វិនស្សតី”តិ។

តស្សត្ថោ – យោ បុរិសោ អត្តនោ កតគុណំ ន ជានាតិ, គុណមក្ខី ហោតិ, អត្តនោ កិស្មិញ្ចិ ការណេ កថិតេ “កឹ អហំ ឯតំ ន ជានាមី”តិ យុគគ្គាហំ គណ្ហាតិ , អញ្ញេហិ កិញ្ចិ កតំ ទិស្វា សារម្ភវសេន ករណុត្តរិកំ ករោតិ, បរេ លាភំ លភន្តេ ន តុស្សតិ, “មយ្ហំ ឥស្សរិយំ បរេសំ មា ហោតុ, មយ្ហមេវ ហោតូ”តិ សកសម្បត្តឹ គោបេត្វា បរស្ស តិណគ្គេន តេលពិន្ទុម្បិ ន ទេតិ, កេរាដិកលក្ខណេន សមន្នាគតោ ហុត្វា អត្តនោ សន្តកំ បរស្ស អទត្វា តេហិ តេហិ ឧបាយេហិ បរសន្តកមេវ ខាទតិ, យស្ស លទ្ធំ ធញ្ញំ វា ធនំ វា វិនស្សតិ ន តិដ្ឋតិ, សុរាធុត្តោ អក្ខធុត្តោ ឥត្ថិធុត្តោ វា ហុត្វា លទ្ធំ លទ្ធំ វិនាសេតិយេវ, អយំ ឯតេហិ គុណេហិ សមន្នាគតោ បុរិសោ មយ្ហំ កន្តោ បិយោ មនាបោ, ឯវរូបេ អហំ ចិត្តេន បតិដ្ឋហាមីតិ។

សាយេវ បញ្ចមឆដ្ឋសត្តមគាថា អភាសិ –

៤៤. “កោធនោ ឧបនាហី ច, បិសុណោ ច វិភេទកោ;
កណ្ឌកវាចោ ផរុសោ, សោ មេ កន្តតរោ តតោ។

៤៥. “អជ្ជ សុវេតិ បុរិសោ, សទត្ថំ នាវពុជ្ឈតិ;
ឱវជ្ជមានោ កុប្បតិ, សេយ្យំ សោ អតិមញ្ញតិ។

៤៦. “ទវប្បលុទ្ធោ បុរិសោ, សព្ពមិត្តេហិ ធំសតិ;
សោ មយ្ហំ បុរិសោ កន្តោ, តស្មឹ ហោមិ អនាមយា”តិ។

តាបិ ឥមិនាវ នយេន វិត្ថារេតព្ពា។ សង្ខេបត្ថោ បនេត្ថ – **កោធនោ**តិ អប្បមត្តកេនាបិ កុជ្ឈនកោ។ **ឧបនាហី**តិ បរស្ស អបរាធំ ហទយេ ឋបេត្វា សុចិរេនបិ តស្ស អនត្ថការកោ។ **បិសុណោ**តិ បិសុណវាចោ។ **វិភេទកោ**តិ អប្បមត្តកេនបិ មិត្តភិន្ទនកោ។ **កណ្ឌកវាចោ**តិ សទោសវាចោ។ **ផរុសោ**តិ ថទ្ធវាចោ។ **កន្តតរោ**តិ សោ បុរិសោ មយ្ហំ បុរិមាបិ កន្តតរោ បិយតរោ។ **អជ្ជ សុវេ**តិ “ឥទំ កម្មំ អជ្ជ កាតព្ពំ, ឥទំ ស្វេ , ឥទំ តតិយទិវសាទីសូ”តិ ឯវំ សោ សទត្ថំ អត្តនោ កិច្ចំ នាវពុជ្ឈតិ ន ជានាតិ។ **ឱវជ្ជមានោ**តិ ឱវទិយមានោ។ **សេយ្យំ**

សោ អតិមញ្ញតីតិ ជាតិគោត្តកុលប្បទេសសីលាចារគុណេហិ ឧត្តរិតរំ ឧត្តមបុគ្គលំ “ត្វំ មយ្ហំ កឹ បហោសី”តិ អតិក្កមិត្វា មញ្ញតិ។ **ទវប្បលុទ្ធោ**តិ រូបាទីសុ កាមគុណេសុ និរន្តរទវេន បលុទ្ធោ អភិភូតោ វសំ គតោ។ **ធំសតី**តិ “តយា មយ្ហំ កឹ កត”ន្តិអាទីនិ វត្វា សព្ពេហេវ មិត្តេហិ ធំសតិ បរិហាយតិ។ **អនាមយា**តិ អយំ ឯតេហិ គុណេហិ សមន្នាគតេ បុគ្គលេ និទ្ទុក្ខា និស្សោកា ហោមិ, តំ លភិត្វា អញ្ញត្ថ អនាលយា ហុត្វា វសាមី”តិ។

អថ នំ គរហន្តោ មហាសត្តោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៤៧. “អបេហិ ឯត្តោ ត្វំ កាឡិ, នេតំ អម្ហេសុ វិជ្ជតិ;
អញ្ញំ ជនបទំ គច្ឆ, និគមេ រាជធានិយោ”តិ។

តត្ថ **អបេហី**តិ អបគច្ឆ។ **នេតំ អម្ហេសូ**តិ ឯតំ មក្ខាទិកំ តវ បិយភាវករណំ អម្ហេសុបិ ន វិជ្ជតិ នត្ថិ។ **និគមេ រាជធានិយោ**តិ អញ្ញេ និគមេបិ អញ្ញា រាជធានិយោបិ គច្ឆ, យត្ថ មយំ តំ ន បស្សាម, តត្ថ គច្ឆាតិ ទីបេតិ។

តំ សុត្វា កាឡកណ្ណី អទ្ទិតា ហុត្វា អនន្តរគាថមាហ –

៤៨. “អហម្បិ ខោ តំ ជានាមិ, នេតំ តុម្ហេសុ វិជ្ជតិ;
សន្តិ លោកេ អលក្ខិកា, សង្ឃរន្តិ ពហុំ ធនំ;
អហំ ទេវោ ច មេ ភាតា, ឧភោ នំ វិធមាមសេ”តិ។

តត្ថ **នេតំ តុម្ហេសូ**តិ យំ មម បិយភាវករណំ មក្ខាទិកំ យេន អហំ អត្តនាបិ សមន្នាគតា, តំ តុម្ហេសុ នត្ថីតិ អហម្បិ ឯតំ ជានាមិ។ **សន្តិ លោកេ អលក្ខិកា**តិ អញ្ញេ បន លោកេ និស្សិរីកា និប្បញ្ញា សន្តិ។ **សង្ឃរន្តី**តិ តេ និស្សិរីកា និប្បញ្ញាបិ សមានា ឯតេហិ មក្ខាទីហិ ពហុំ ធនំ សង្ឃរន្តិ បិណ្ឌំ ករោន្តិ។ **ឧភោ ន**ន្តិ តំ បន ឯតេហិ សង្ឃរិត្វា ឋបិតំ ធនំ អហញ្ច មយ្ហមេវ ភាតា ទេវោ ច នាម ទេវបុត្តោតិ ឧភោ ឯកតោ ហុត្វា វិធមាមសេ នាសេម, អម្ហាកំ បន ទេវលោកេ ពហូ ទិព្ពបរិភោគា អត្ថិ ទិព្ពានិ សយនានិ, ត្វំ ទទេយ្យាសិ វា នោ វា, កោ មេ តយា អត្ថោតិ វត្វា បក្កាមិ។

តស្សា បក្កន្តកាលេ សិរី ទេវធីតា សុវណ្ណវណ្ណេហិ វត្ថវិលេបនេហិ សុវណ្ណាលង្ការេន អាគន្ត្វា ឧបដ្ឋានទ្វារេ បីតរស្មី វិស្សជ្ជេត្វា សមេហិ បាទេហិ សមំ បថវិយំ បតិដ្ឋាយ សគារវា អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា មហាសត្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៤៩. “កា នុ ទិព្ពេន វណ្ណេន, បថព្យា សុបតិដ្ឋិតា;
កា វា ត្វំ កស្ស វា ធីតា, កថំ ជានេមុ តំ មយ”ន្តិ។

តត្ថ **ទិព្ពេនា**តិ វិសិដ្ឋេន ឧត្តមេន។

តំ សុត្វា សិរី ទុតិយំ គាថមាហ –

៥០. “មហារាជស្សហំ ធីតា, ធតរដ្ឋស្ស សិរិមតោ;
អហំ សិរី ច លក្ខី ច, ភូរិបញ្ញាតិ មំ វិទូ;
ឱកាសំ យាចិតោ ទេហិ, វសេមុ តវ សន្តិកេ”តិ។

តត្ថ **សិរី ច លក្ខី ចា**តិ សិរីតិ ច លក្ខីតិ ច អហមេវនាមា, ន អញ្ញា។ **ភូរិបញ្ញាតិ មំ វិទូ**តិ មំ ចាតុមហារាជិកទេវលោកេ បថវិសមាយ វិបុលាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតាតិ ជានន្តិ។ **វសេមុ តវ សន្តិកេ**តិ តវ អនុច្ឆិដ្ឋាសនេ ចេវ អនុច្ឆិដ្ឋសយនេ ច ឯករត្តឹ វសេយ្យាម, ឱកាសំ មេ ទេហីតិ។

តតោ បរំ ពោធិសត្តោ អាហ –

៥១. “កឹសីលេ កឹសមាចារេ, បុរិសេ និវិសសេ តុវំ;
បុដ្ឋា មេ លក្ខិ អក្ខាហិ, កថំ ជានេមុ តំ មយំ។

៥២. “យោ ចាបិ សីតេ អថ វាបិ ឧណ្ហេ, វាតាតបេ ឌំសសរីសបេ ច;
ខុធំ បិបាសំ អភិភុយ្យ សព្ពំ, រត្តិន្ទិវំ យោ សតតំ និយុត្តោ។

៥៣. “កាលាគតញ្ច ន ហាបេតិ អត្ថំ, សោ មេ មនាបោ និវិសេ ច តម្ហិ;
អក្កោធនោ មិត្តវា ចាគវា ច, សីលូបបន្នោ អសឋោជុភូតោ។

៥៤. “សង្គាហកោ សខិលោ សណ្ហវាចោ, មហត្តបត្តោបិ និវាតវុត្តិ;
តស្មីហំ បោសេ វិបុលា ភវាមិ, ឩមិ សមុទ្ទស្ស យថាបិ វណ្ណំ។

៥៥. “យោ ចាបិ មិត្តេ អថ វា អមិត្តេ, សេដ្ឋេ សរិក្ខេ អថ វាបិ ហីនេ;
អត្ថំ ចរន្តំ អថ វា អនត្ថំ, អាវី រហោ សង្គហមេវ វត្តេ។

៥៦. “វាចំ ន វជ្ជា ផរុសំ កទាចិ, មតស្ស ជីវស្ស ច តស្ស ហោមិ;
ឯតេសំ យោ អញ្ញតរំ លភិត្វា, កន្តា សិរី មជ្ជតិ អប្បបញ្ញោ;
តំ ទិត្តរូបំ វិសមំ ចរន្តំ, ករីសឋានំវ វិវជ្ជយាមិ។

៥៧. “អត្តនា កុរុតេ លក្ខិំ, អលក្ខិំ កុរុតត្តនា;
ន ហិ លក្ខិំ អលក្ខិំ វា, អញ្ញោ អញ្ញស្ស ការកោ”តិ។

សេដ្ឋិស្ស បុច្ឆា ហោតិ, សិរិយា វិស្សជ្ជនា។

តត្ថ **ឌំសសរីសបេ ចា**តិ ឌំសា វុច្ចន្តិ បិង្គលមក្ខិកា, សព្ពាបិ វា មក្ខិកាជាតិកា ឥធ “ឌំសា”តិ អធិប្បេតា។ **សរីសបា**តិ ទីឃជាតិកា។ ឌំសា ច សរីសបា ច ឌំសសរីសបា, តស្មិំ ឌំសសរីសបេ សតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យោ មហាសេដ្ឋិ សីតេ វា ឧណ្ហេ វា វាតាតបេ វា ឌំសសរីសបេ វា សតិ ឯតេហិ សីតាទីហិ បីឡិយមានោបិ ឯតានិ ចេវ សីតាទីនិ ខុទញ្ច បិបាសញ្ចាតិ សព្ពម្បេតំ បរិស្សយំ អភិភុយ្យ អភិភវិត្វា តិណំ វិយ អគណេត្វា រត្តិន្ទិវំ កសិវណិជ្ជាទីសុ ចេវ ទានសីលាទីសុ ច សតតំ អត្តនោ កម្មេសុ និយុត្តោ អត្ថានំ យោជេត្វា វត្តតិ។

កាលាគតញ្ចាតិ កសិកាលាទីសុ កសិអាទីនិ ធនបរិច្ចាគសីលរក្ខណធម្មស្សវនាទិកាលេសុ ច ធនបរិច្ចជនាទិប្បភេទំ ទិដ្ឋធម្មសម្បរាយេ សុខាវហំ អត្ថំ ន ហាបេតិ, យុត្តប្បយុត្តកាលេ ករោតិយេវ, សោ មយ្ហំ មនាបោ តស្មិញ្ច បុរិសេ អហំ និវិសាមីតិ។ **អក្កោធនោ**តិ អធិវាសនខន្តិយា សមន្នាគតោ។ **មិត្តវា**តិ កល្យាណមិត្តេន សមន្នាគតោ។ **ចាគវា**តិ ធនបរិច្ចាគយុត្តោ។

សង្គាហកោតិ មិត្តសង្គហអាមិសសង្គហធម្មសង្គហានំ ការកោ។ **សខិលោ**តិ មុទុវាចោ។ **សណ្ហវាចោ**តិ មធុរវចនោ។ **មហត្តបត្តោបិ និវាតវុត្តី**តិ មហន្តំ ឋានំ វិបុលំ ឥស្សរិយំ បត្តោបិ យសេន អនុទ្ធតោ នីចវុត្តិ បណ្ឌិតានំ ឱវាទករោ ហោតិ។ **តស្មីហំ បោសេ**តិ តស្មិំ អហំ បុរិសេ។ **វិបុលា ភវាមី**តិ អខុទ្ទកា ហោមិ។ សោ ហិ មហតិយា សិរិយា បទដ្ឋានំ។ **ឩមិ សមុទ្ទស្ស យថាបិ វណ្ណ**ន្តិ យថា នាម សមុទ្ទស្ស វណ្ណំ ឱលោកេន្តានំ ឧបរូបរិ អាគច្ឆមានា ឩមិ វិបុលា វិយ ខាយតិ, ឯវមហំ តស្មិំ បុគ្គលេ វិបុលា ហោមីតិ ទីបេតិ។

អាវី រហោតិ សម្មុខា ច បរម្មុខា ច។ **សង្គហមេវ វត្តេ**តិ ឯតស្មិំ មិត្តាទិភេទេ បុគ្គលេ ចតុព្ពិធំ សង្គហមេវ វត្តេតិ បវត្តេតិ។

ន វជ្ជាតិ យោ កទាចិ កិស្មិញ្ចិ កាលេ ផរុសវចនំ ន វទេយ្យ, មធុរវចនោវ ហោតិ។ **មតស្ស ជីវស្ស ចា**តិ តស្សាហំ បុគ្គលស្ស មតស្សបិ ជីវន្តស្សបិ ភត្តិកា ហោមិ, ឥធលោកេបិ បរលោកេបិ តាទិសមេវ ភជាមីតិ ទស្សេតិ។ **ឯតេសំ យោ**តិ ឯតេសំ សីតាភិភវនាទីនំ ហេដ្ឋា វុត្តគុណានំ យោ បុគ្គលោ ឯកម្បិ គុណំ លភិត្វា បមជ្ជតិ បមុស្សតិ, បុន នានុយុញ្ជតីតិ អត្ថោ។ **កន្តា សិរី, កន្តសិរី, កន្តំ សិរិន្តិ** តយោបិ បាឋា, តេសំ វសេន អយំ អត្ថយោជនា – យោ បុគ្គលោ សិរិំ លភិត្វា “កន្តា មេ សិរិ យថាឋានេ ឋិតា”តិ ឯតេសំ អញ្ញតរំ គុណំ បមជ្ជតិ, យោ វា បុគ្គលោ កន្តសិរិំ បិយសិរិំ ឥច្ឆន្តោ ឯតេសំ គុណានំ អញ្ញតរំ លភិត្វា បមជ្ជតិ, យោ វា បុគ្គលោ សិរិំ លភិត្វា កន្តំ មនាបំ សិរិំ ឯតេសំ គុណានំ អញ្ញតរំ បមជ្ជតិ។ **អប្បបញ្ញោ**តិ និប្បញ្ញោ។ **តំ ទិត្តរូបំ វិសមំ ចរន្ត**ន្តិ តំ អហំ ទិត្តសភាវំ គព្ពិតសភាវំ កាយទុច្ចរិតាទិភេទំ វិសមំ ចរន្តំ សុចិជាតិកោ មនុស្សោ គូថកូបំ វិយ ទូរតោ វិវជ្ជយាមីតិ។

អញ្ញោ អញ្ញស្ស ការកោតិ ឯវំ សន្តេ លក្ខិំ វា អលក្ខិំ វា អញ្ញោ បុរិសោ អញ្ញស្ស ការកោ នាម នត្ថិ, យោ កោចិ អត្តនា អត្តនោ លក្ខិំ វា អលក្ខិំ វា ករោតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ ទេវិយា វចនំ អភិនន្ទិត្វា “ឥទំ អនុច្ឆិដ្ឋំ អាសនញ្ច សយនញ្ច តុយ្ហំយេវ អនុច្ឆវិកំ, បល្លង្កេ ច សយនេ ច និសីទ ចេវ និបជ្ជ ចា”តិ អាហ។ សា តត្ថ វសិត្វា បច្ចូសកាលេ និក្ខមិត្វា ចាតុមហារាជិកទេវលោកំ គន្ត្វា អនោតត្តទហេ បឋមំ នហាយិ។ តម្បិ សយនំ សិរិទេវតាយ បរិភុត្តភាវា សិរិសយនំ នាម ជាតំ។ សិរិសយនស្ស អយំ វំសោ, ឥមិនា ការណេន យាវជ្ជតនា “សិរិសយន”ន្តិ វុច្ចតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សិរិទេវី ឧប្បលវណ្ណា អហោសិ, សុចិបរិវារសេដ្ឋិ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សិរិកាឡកណ្ណិជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៣៨៣] ៨. កុក្កុដជាតកវណ្ណនា

សុចិត្តបត្តឆទនាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ ភិក្ខុំ សត្ថា “កស្មា ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯកំ អលង្កតបដិយត្តំ ឥត្ថិំ ទិស្វា កិលេសវសេន, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ ឥត្ថិយោ នាម វញ្ចេត្វា ឧបលាបេត្វា អត្តនោ វសំ គតកាលេ វិនាសំ បាបេន្តិ, លោលពិឡារី វិយ ហោន្តី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ អរញ្ញេ កុក្កុដយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា អនេកសតកុក្កុដបរិវារោ អរញ្ញេ វសតិ។ តស្ស អវិទូរេ ឯកា ពិឡារិកាបិ វសតិ។ សា ឋបេត្វា ពោធិសត្តំ អវសេសេ កុក្កុដេ ឧបាយេន វញ្ចេត្វា ខាទិ។ ពោធិសត្តោ តស្សា គហណំ ន គច្ឆតិ។ សា ចិន្តេសិ “អយំ កុក្កុដោ អតិវិយ សឋោ អម្ហាកញ្ច សឋភាវំ ឧបាយកុសលភាវញ្ច ន ជានាតិ, ឥមំ មយា ‘អហំ ភរិយា តេ ភវិស្សាមី’តិ ឧបលាបេត្វា អត្តនោ វសំ អាគតកាលេ ខាទិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សា តេន និសិន្នរុក្ខស្ស មូលំ គន្ត្វា វណ្ណសម្ភាសនបុព្ពង្គមាយ វាចាយ តំ យាចមានា បឋមំ គាថមាហ –

៥៨. “សុចិត្តបត្តឆទន, តម្ពចូឡ វិហង្គម;
ឱរោហ ទុមសាខាយ, មុធា ភរិយា ភវាមិ តេ”តិ។

តត្ថ **សុចិត្តបត្តឆទនា**តិ សុចិត្តេហិ បត្តេហិ កតច្ឆទន។ **មុធា**តិ វិនា មូលេន ន កិញ្ចិ គហេត្វា អហំ ភរិយា តេ ភវាមិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ “ឥមាយ មម សព្ពេ ញាតកា ខាទិតា, ឥទានិ មំ ឧបលាបេត្វា ខាទិតុកាមា អហោសិ, ឧយ្យោជេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

៥៩. “ចតុប្បទី ត្វំ កល្យាណិ, ទ្វិបទាហំ មនោរមេ;
មិគី បក្ខី អសញ្ញុត្តា, អញ្ញំ បរិយេស សាមិក”ន្តិ។

តត្ថ **មិគី**តិ ពិឡារិ សន្ធាយាហ។ **អសញ្ញុត្តា**តិ ជយម្បតិកា ភវិតុំ អយុត្តា អសម្ពន្ធា, នត្ថិ តេសំ ឦទិសោ សម្ពន្ធោតិ ទីបេតិ។

តំ សុត្វា តតោ សា “អយំ អតិវិយ សឋោ, យេន កេនចិ ឧបាយេន វញ្ចេត្វា នំ ខាទិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៦០. “កោមារិកា តេ ហេស្សាមិ, មញ្ជុកា បិយភាណិនី;
វិន្ទ មំ អរិយេន វេទេន, សាវយ មំ យទិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **កោមារិកា**តិ អហំ ឯត្តកំ កាលំ អញ្ញំ បុរិសំ ន ជានាមិ, តវ កោមារិកា ភរិយា ភវិស្សាមីតិ វទតិ។ **មញ្ជុកា បិយភាណិនី**តិ តវ មធុរកថា បិយភាណិនីយេវ ភវិស្សាមិ។ **វិន្ទ មន្តិ** បដិលភ មំ។ **អរិយេន វេទេនា**តិ សុន្ទរេន បដិលាភេន។ អហម្បិ ហិ ឥតោ បុព្ពេ បុរិសសម្ផស្សំ ន ជានាមិ, ត្វម្បិ ឥត្ថិសម្ផស្សំ ន ជានាសិ, ឥតិ បកតិយា ព្រហ្មចារី ព្រហ្មចារិនី មំ និទ្ទោសេន លាភេន លភ។ យទិ មំ ឥច្ឆសិ, អថ មេ វចនំ ន សទ្ទហសិ, ទ្វាទសយោជនាយ ពារាណសិយា ភេរិំ ចរាបេត្វា “អយំ មេ ទាសី”តិ សាវយ, មំ អត្តនោ ទាសំ កត្វា គណ្ហាហីតិ វទតិ។

តតោ ពោធិសត្តោ “ឥមំ តជ្ជេត្វា បលាបេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៦១. “កុណបាទិនិ លោហិតបេ, ចោរិ កុក្កុដបោថិនិ;
ន ត្វំ អរិយេន វេទេន, មមំ ភត្តារមិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **ន ត្វំ អរិយេនា**តិ ត្វំ អរិយេន ព្រហ្មចរិយវាសលាភេន មំ ភត្តារំ ន ឥច្ឆសិ, វញ្ចេត្វា បន មំ ខាទិតុកាមាសិ, នស្ស បាបេតិ តំ បលាបេសិ។ សា បន បលាយិត្វាវ គតា, ន បុន ឱលោកេតុម្បិ វិសហិ។

៦២. “ឯវម្បិ ចតុរា នារី, ទិស្វាន សធនំ នរំ;
នេន្តិ សណ្ហាហិ វាចាហិ, ពិឡារី វិយ កុក្កុដំ។

៦៣. “យោ ច ឧប្បតិតំ អត្ថំ, ន ខិប្បមនុពុជ្ឈតិ;
អមិត្តវសមន្វេតិ, បច្ឆា ច អនុតប្បតិ។

៦៤. “យោ ច ឧប្បតិតំ អត្ថំ, ខិប្បមេវ និពោធតិ;
មុច្ចតេ សត្តុសម្ពាធា, កុក្កុដោវ ពិឡារិយា”តិ។ – ឥមា អភិសម្ពុទ្ធគាថា;

តត្ថ **ចតុរា**តិ ចាតុរិយេន សមន្នាគតា។ **នារី**តិ ឥត្ថិយោ។ **នេន្តី**តិ អត្តនោ វសំ ឧបនេន្តិ។ **ពិឡារី វិយា**តិ យថា សា ពិឡារី តំ កុក្កុដំ នេតុំ វាយមតិ, ឯវំ អញ្ញាបិ នារិយោ នេន្តិយេវ។ **ឧប្បតិតំ អត្ថ**ន្តិ ឧប្បន្នំ កិញ្ចិទេវ អត្ថំ។ **ន អនុពុជ្ឈតី**តិ យថាសភាវេន ន ជានាតិ, បច្ឆា ច អនុតប្បតិ។ **កុក្កុដោវា**តិ យថា សោ ញាណសម្បន្នោ កុក្កុដោ ពិឡារិតោ មុត្តោ, ឯវំ សត្តុសម្ពាធតោ មុច្ចតីតិ អត្ថោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា កុក្កុដរាជា អហមេវ អហោសិន្តិ។

កុក្កុដជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៣៨៤] ៩. ធម្មធជជាតកវណ្ណនា

ធម្មំ ចរថ ញាតយោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ កុហកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, អយំ ឥទានេវ កុហកោ, បុព្ពេបិ កុហកោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សកុណយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ សកុណសង្ឃបរិវុតោ សមុទ្ទមជ្ឈេ ទីបកេ វសិ។ អថេកច្ចេ កាសិរដ្ឋវាសិនោ វាណិជា ទិសាកាកំ គហេត្វា នាវាយ សមុទ្ទំ បក្ខន្ទីសុ, សមុទ្ទមជ្ឈេ នាវា ភិជ្ជិ។ សោ ទិសាកាកោ តំ ទីបកំ គន្ត្វា ចិន្តេសិ “អយំ មហាសកុណសង្ឃោ, មយា កុហកកម្មំ កត្វា ឯតេសំ អណ្ឌកានិ ចេវ ឆាបកេ ច វរំ វរំ ខាទិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ ឱតរិត្វា សកុណសង្ឃស្ស មជ្ឈេ មុខំ វិវរិត្វា ឯកេន បាទេន បថវិយំ អដ្ឋាសិ។ “កោ នាម ត្វំ, សាមី”តិ សកុណេហិ បុដ្ឋោ “អហំ ធម្មិកោ នាមា”តិ អាហ។ “កស្មា បន ឯកេន បាទេន ឋិតោសី”តិ? “មយា ទុតិយេ បាទេ និក្ខិត្តេ បថវី ធារេតុំ ន សក្កោតី”តិ។ “អថ កស្មា មុខំ វិវរិត្វា តិដ្ឋសី”តិ? “អហំ អញ្ញំ អាហារំ ន ខាទាមិ, វាតមេវ ខាទាមី”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា តេ សកុណេ អាមន្តេត្វា “ឱវាទំ វោ ទស្សាមិ, តំ សុណាថា”តិ តេសំ ឱវាទវសេន បឋមំ គាថមាហ –

៦៥. “ធម្មំ ចរថ ញាតយោ, ធម្មំ ចរថ ភទ្ទំ វោ;
ធម្មចារី សុខំ សេតិ, អស្មិំ លោកេ បរម្ហិ ចា”តិ។

តត្ថ ធម្មំ ចរថាតិ កាយសុចរិតាទិភេទំ ធម្មំ ករោថ។ **ញាតយោ**តិ តេ អាលបតិ។ **ធម្មំ ចរថ ភទ្ទំ វោ**តិ ឯកវារំ ចរិត្វា មា ឱសក្កថ, បុនប្បុនំ ចរថ, ឯវំ ភទ្ទំ វោ ភវិស្សតិ។ **សុខំ សេតី**តិ ទេសនាសីសមេតំ, ធម្មចារី បន សុខំ តិដ្ឋតិ គច្ឆតិ និសីទតិ សេតិ, សព្ពិរិយាបថេសុ សុខិតោ ហោតីតិ ទីបេតិ។

សកុណា “អយំ កាកោ កោហញ្ញេន អណ្ឌកានិ ខាទិតុំ ឯវំ វទតី”តិ អជានិត្វា តំ ទុស្សីលំ វណ្ណេន្តា ទុតិយំ គាថមាហំសុ –

៦៦. “ភទ្ទកោ វតយំ បក្ខី, ទិជោ បរមធម្មិកោ;
ឯកបាទេន តិដ្ឋន្តោ, ធម្មមេវានុសាសតី”តិ។

តត្ថ **ធម្មមេវា**តិ សភាវមេវ។ **អនុសាសតី**តិ កថេសិ។

សកុណា តស្ស ទុស្សីលស្ស សទ្ទហិត្វា “ត្វំ កិរ សាមិ អញ្ញំ គោចរំ ន គណ្ហសិ, វាតមេវ ភក្ខសិ, តេន ហិ អម្ហាកំ អណ្ឌកានិ ច ឆាបកេ ច ឱលោកេយ្យាសី”តិ វត្វា គោចរាយ គច្ឆន្តិ។ សោ បាបោ តេសំ គតកាលេ អណ្ឌកានិ ច ឆាបកេ ច កុច្ឆិបូរំ ខាទិត្វា តេសំ អាគមនកាលេ ឧបសន្តូបសន្តោ ហុត្វា មុខំ វិវរិត្វា ឯកេន បាទេន តិដ្ឋតិ។ សកុណា អាគន្ត្វា បុត្តកេ អបស្សន្តា “កោ នុ ខោ ខាទតី”តិ មហាសទ្ទេន វិរវន្តិ, “អយំ កាកោ ធម្មិកោ”តិ តស្មិំ អាសង្កាមត្តម្បិ ន ករោន្តិ។ អថេកទិវសំ មហាសត្តោ ចិន្តេសិ “ឥធ បុព្ពេ កោចិ បរិបន្ថោ នត្ថិ, ឥមស្ស អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ ជាតោ, ឥមំ បរិគ្គណ្ហិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ សកុណេហិ សទ្ធិំ គោចរាយ គច្ឆន្តោ វិយ ហុត្វា និវត្តិត្វា បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ អដ្ឋាសិ។ កាកោបិ “គតា សកុណា”តិ និរាសង្កោ ហុត្វា ឧដ្ឋាយ គន្ត្វា អណ្ឌកានិ ច ឆាបកេ ច ខាទិត្វា បុនាគន្ត្វា មុខំ វិវរិត្វា ឯកេន បាទេន អដ្ឋាសិ។

សកុណរាជា សកុណេសុ អាគតេសុ សព្ពេ សន្និបាតាបេត្វា “អហំ វោ អជ្ជ បុត្តកានំ បរិបន្ថំ បរិគ្គណ្ហន្តោ ឥមំ បាបកាកំ ខាទន្តំ អទ្ទសំ, ឯថ នំ គណ្ហាមា”តិ សកុណសង្ឃំ អាមន្តេត្វា បរិវារេត្វា “សចេ បលាយតិ, គណ្ហេយ្យាថ ន”ន្តិ វត្វា សេសគាថា អភាសិ –

៦៧. “នាស្ស សីលំ វិជានាថ, អនញ្ញាយ បសំសថ;
ភុត្វា អណ្ឌញ្ច បោតញ្ច, ធម្មោ ធម្មោតិ ភាសតិ។

៦៨. “អញ្ញំ ភណតិ វាចាយ, អញ្ញំ កាយេន កុព្ពតិ;
វាចាយ នោ ច កាយេន, ន តំ ធម្មំ អធិដ្ឋិតោ។

៦៩. “វាចាយ សខិលោ មនោវិទុគ្គោ, ឆន្នោ កូបសយោវ កណ្ហសប្បោ;
ធម្មធជោ គាមនិគមាសុ សាធុ, ទុជ្ជានោ បុរិសេន ពាលិសេន។

៧០. “ឥមំ តុណ្ឌេហិ បក្ខេហិ, បាទា ចិមំ វិហេឋថ;
ឆវញ្ហិមំ វិនាសេថ, នាយំ សំវាសនារហោ”តិ។

តត្ថ **នាស្ស សីល**ន្តិ ន អស្ស សីលំ។ **អនញ្ញាយា**តិ អជានិត្វា។ **ភុត្វា**តិ ខាទិត្វា។ **វាចាយ នោ ច កាយេនា**តិ អយញ្ហិ វចនេនេវ ធម្មំ ចរតិ, កាយេន បន ន ករោតិ។ **ន តំ ធម្មំ អធិដ្ឋិតោ**តិ តស្មា ជានិតព្ពោ យថាយំ ធម្មំ ភណតិ, ន តំ អធិដ្ឋិតោ, តស្មិំ ធម្មេ ន អធិដ្ឋិតោ។ **វាចាយ សខិលោ**តិ វចនេន មុទុ។ **មនោវិទុគ្គោ**តិ មនសា វិទុគ្គោ ទុប្បវេសោ វិសមោ។ **ឆន្នោ**តិ យស្មិំ ពិលេ សយតិ, តេន ឆន្នោ។ **កូបសយោ**តិ ពិលាសយោ។ **ធម្មធជោ**តិ សុចរិតធម្មំ ធជំ កត្វា វិចរណេន ធម្មទ្ធជោ។ **គាមនិគមាសុ សាធូ**តិ គាមេសុ ច និគមេសុ ច សាធុ ភទ្ទកោ សម្ភាវិតោ។ **ទុជ្ជានោ**តិ អយំ ឯវរូបោ ទុស្សីលោ បដិច្ឆន្នកម្មន្តោ ពាលិសេន អញ្ញាណេន បុរិសេន ន សក្កា ជានិតុំ។ **បាទា ចិម**ន្តិ អក្កនោ អក្កនោ បាទេន ច ឥមំ។ **វិហេឋថា**តិ បហរថ ហនថ។ **ឆវ**ន្តិ លាមកំ។ **នាយ**ន្តិ អយំ អម្ហេហិ សទ្ធិំ ឯកស្មិំ ឋានេ សំវាសំ ន អរហតីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សកុណជេដ្ឋកោ សយមេវ លង្ឃិត្វា តស្ស សីសំ តុណ្ឌេន បហរិ, អវសេសា សកុណា តុណ្ឌនខបាទបក្ខេហិ បហរិំសុ។ សោ តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កុហកកាកោ ឥទានិ កុហកភិក្ខុ អហោសិ, សកុណរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ធម្មធជជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៣៨៥] ១០. នន្ទិយមិគរាជជាតកវណ្ណនា

សចេ ព្រាហ្មណ គច្ឆេសីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មាតុបោសកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ គិហី បោសេសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កី តេ ហោន្តី”តិ វុត្តេ “មាតាបិតរោ មេ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “សាធុ សាធុ ភិក្ខុ បោរាណកបណ្ឌិតានំ វំសំ បាលេសិ, បោរាណកបណ្ឌិតា ហិ តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តិត្វាបិ មាតាបិតូនំ ជីវិតំ អទំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កោសលរដ្ឋេ សាកេតេ កោសលរាជេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ មិគយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ នន្ទិយមិគោ នាម ហុត្វា សីលាចារសម្បន្នោ មាតាបិតរោ បោសេសិ។ តទា កោសលរាជា មិគវិត្តកោវ អហោសិ។ សោ បន មនុស្សានំ កសិកម្មាទីនិ កាតុំ អទត្វា មហាបរិវារោ ទេវសិកំ មិគវំ គច្ឆតិ។ មនុស្សា សន្និបតិត្វា “អយ្យា, អយំ រាជា អម្ហាកំ កម្មច្ឆេទំ ករោតិ, ឃរាវាសោបិ នស្សតិ, យំនូន មយំ អជ្ជុនវនំ ឧយ្យានំ បរិក្ខិបិត្វា

ទ្វារំ យោជេត្វា បោរក្ខណី ខណិត្វា តិណានិ អារោបេត្វា ទណ្ឌមុគ្គរាទិហត្ថា អរញ្ញំ បរិសិត្វា គុម្ពេ បហរន្តា មិគេ នីហរិត្វា បរិវារេត្វា គោរូបានិ វិយ វជំ ឧយ្យានំ បវេសេត្វា ទ្វារំ បិទហិត្វា រញ្ញោ អារោចេត្វា អត្តនោ កម្មំ ករេយ្យាមា”តិ មន្តយឹសុ។ “អត្ថេសោ ឧបាយោ”តិ សព្ពេ ឯកច្ឆន្ទា ហុត្វា ឧយ្យានំ សជ្ជេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា យោជនមត្តដ្ឋានំ បរិក្ខិបឹសុ។

តស្មិំ ខណេ នន្ទិយោ ឯកស្មិំ ខុទ្ទកគុម្ពេ មាតាបិតរោ គហេត្វា ភូមិយំ និបន្នោ ហោតិ។ មនុស្សា នានាផលកាវុធហត្ថា ពាហុនា ពាហុំ បីឡេត្វា តំ គុម្ពំ បរិក្ខិបឹសុ។ អថេកច្ចេ មិគេ ឱលោកេន្តា តំ គុម្ពំ បវិសឹសុ។ នន្ទិយោ តេ ទិស្វា “អជ្ជ មយា ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា មាតាបិតូនំ ជីវិតំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ឧដ្ឋាយ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា “អម្មតាត, ឥមេ មនុស្សា ឥមំ គុម្ពំ បវិសិត្វា អម្ហេ តយោបិ បស្សិស្សន្តិ, តុម្ហេ ឯកេន ឧបាយេន ជីវេយ្យាថ, ជីវិតំ វោ សេយ្យោ, អហំ តុម្ហាកំ ជីវិតទានំ ទត្វា មនុស្សេហិ គុម្ពបរិយន្តេ ឋត្វា គុម្ពេ បហដមត្តេយេវ និក្ខមិស្សាមិ, អថ តេ ‘ឥមស្មិំ ខុទ្ទកគុម្ពេ ឯកោយេវ មិគោ ភវិស្សតី’តិ មញ្ញមានា គុម្ពំ ន បវិសិស្សន្តិ, តុម្ហេ អប្បមត្តា ហោថា”តិ មាតាបិតរោ ខមាបេត្វា គមនសជ្ជោ អដ្ឋាសិ។ សោ មនុស្សេហិ គុម្ពបរិយន្តេ ឋត្វា ឧន្នាទេត្វា គុម្ពេ បហដមត្តេយេវ តតោ និក្ខមិ។ តេ “ឯកោវេត្ថ មិគោ ភវិស្សតី”តិ គុម្ពំ ន បវិសឹសុ។ អថ នន្ទិយោ គន្ត្វា មិគានំ អន្តរំ បាវិសិ។ មនុស្សា បរិវារេត្វា សព្ពេ មិគេ ឧយ្យានំ បវេសេត្វា ទ្វារំ ថកេត្វា រញ្ញោ អារោចេត្វា សកសកដ្ឋានានិ អគមំសុ។

តតោ បដ្ឋាយ រាជា សយមេវ គន្ត្វា ឯកំ មិគំ វិជ្ឈិត្វា តំ គហេត្វា ឯហីតិ ឯកំ បេសេត្វា អាហរាបេសិ។ មិគា វារំ ឋបយឹសុ, បត្តវារោ មិគោ ឯកមន្តេ តិដ្ឋតិ, តំ វិជ្ឈិត្វា គណ្ហន្តិ។ នន្ទិយោ បោក្ខរណិយំ បានីយំ បិវតិ, តិណានិ ខាទតិ, វារោ បនស្ស ន តាវ បាបុណាតិ។ អថ ពហូនំ ទិវសានំ អច្ចយេន តស្ស មាតាបិតរោ តំ ទដ្ឋុកាមា ហុត្វា “អម្ហាកំ បុត្តោ នន្ទិយមិគរាជា នាគពលោ ថាមសម្បន្នោ, សចេ ជីវតិ, អវស្សំ វតិំ លង្ឃិត្វា អម្ហាកំ ទស្សនត្ថាយ អាគមិស្សតិ, សាសនមស្ស បេសេស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា មគ្គសមីបេ ឋត្វា ឯកំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា “អយ្យ, កហំ គច្ឆសី”តិ មានុសិកាយ វាចាយ បុច្ឆិត្វា “សាកេត”ន្តិ វុត្តេ បុត្តស្ស សាសនំ បហិណន្តា បឋមំ គាថមាហំសុ –

៧១. “សចេ ព្រាហ្មណ គច្ឆេសិ, សាកេតេ អជ្ជនំ វនំ;
វជ្ជាសិ នន្ទិយំ នាម, បុត្តំ អស្មាកមោរសំ;
មាតា បិតា ច តេ វុទ្ធា, តេ តំ ឥច្ឆន្តិ បស្សិតុ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – សចេ, ត្វំ ព្រាហ្មណ, សាកេតំ គច្ឆសិ, សាកេតេ អជ្ជនវនំ នាម ឧយ្យានំ អត្ថិ, តត្ថ អម្ហាកំ បុត្តោ នន្ទិយោ នាម មិគោ អត្ថិ, តំ វទេយ្យាសិ “មាតាបិតរោ តេ វុឌ្ឍា យាវ ន មរន្តិ, តាវ តំ បស្សិតុំ ឥច្ឆន្តី”តិ។

សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សាកេតំ គន្ត្វា បុនទិវសេ ឧយ្យានំ បវិសិត្វា “នន្ទិយមិគោ នាម កតរោ”តិ បុច្ឆិ។ មិគោ អាគន្ត្វា តស្ស សមីបេ ឋត្វា “អហ”ន្តិ អាហ។ ព្រាហ្មណោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ នន្ទិយោ តំ សុត្វា “គច្ឆេយ្យាមហំ, ព្រាហ្មណ, វតិំ លង្ឃិត្វា នោ ន គច្ឆេយ្យំ, មយា បន រញ្ញោ សន្តកំ និវាបបានភោជនំ ភុត្តំ, តំ មេ ឥណដ្ឋានេ ឋិតំ, ឥមេសញ្ច មិគានំ មជ្ឈេ ចិរវុត្ថោស្មិ, តស្ស មេ រញ្ញោ ចេវ ឯតេសញ្ច សោត្ថិភាវំ អកត្វា អត្តនោ ពលំ អទស្សេត្វា គមនំ នាម ន យុត្តំ, អត្តនោ វារេ បន សម្បត្តេ អហំ ឯតេសំ សោត្ថិភាវំ កត្វា សុខិតោ អាគច្ឆិស្សាមី”តិ តមត្ថំ បកាសេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៧២. “ភុត្តា មយា និវាបានិ, រាជិនោ បានភោជនំ;
តំ រាជបិណ្ឌំ អវភោត្តុំ, នាហំ ព្រាហ្មណ មុស្សហេ។

៧៣. “ឱទហិស្សាមហំ បស្សំ, ខុរប្បានិស្ស រាជិនោ;
តទាហំ សុខិតោ មុត្តោ, អបិ បស្សេយ្យ មាតរ”ន្តិ។

តត្ថ **និវាបានី**តិ តេសុ តេសុ ឋានេសុ និវុតានិ និវាបានិ។ **បានភោជន**ន្តិ បានីយញ្ច អវសេសតិណញ្ច។ **តំ រាជបិណ្ឌ**ន្តិ តំ រញ្ញោ សន្តកំ សង្កឌ្ឍិត្វា សមោធានកដ្ឋេន បិណ្ឌំ។ **អវភោត្តុ**ន្តិ ទុភ្ភុត្តំ ភុញ្ជិតុំ ។ រញ្ញោ ហិ កិច្ចំ អនិប្ផាទេន្តោ តំ អវភុត្តំ ភុញ្ជតិ នាម, ស្វាហំ ឯវំ អវភោត្តុំ ន ឧស្សហាមីតិ វទតិ។ **ព្រាហ្មណ មុស្សហេ**តិ ចេត្ថ **ព្រាហ្មណា**តិ អាលបនំ, ម-ការោ បទសន្ធិវសេន វុត្តោ។

ឱទហិស្សាមហំ បស្សំ, ឧរុប្បានិស្ស រាជិនោតិ អហំ, ព្រាហ្មណ, អត្តនោ វារេ សម្បត្តេ ឧរុប្បំ សន្ទឃ្ឃិត្វា អាគតស្ស រញ្ញោ មិគយូថតោ និក្ខមិត្វា ឯកមន្តេ ឋត្វា "មំ វិជ្ឈ, មហារាជា"តិ វត្វា អត្តនោ មហាផាសុកបស្សំ ឱទហិស្សាមិ ឱឌ្ឌេស្សាមិ។ **សុខិតោ មុត្តោ**តិ តទា អហំ មរណភយា មុត្តោ សុខិតោ និទ្ទុក្ខោ រញ្ញា អនុញ្ញាតោ អបិ នាម មាតរំ បស្សេយ្យន្តិ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ បក្កាមិ។ អបរភាគេ តស្ស វារទិវសេ រាជា មហន្តេន បរិវារេន ឧយ្យានំ អាគច្ឆិ។ មហាសត្តោ ឯកមន្តេ អដ្ឋាសិ។ រាជា "មិគំ វិជ្ឈិស្សាមី"តិ ឧរុប្បំ សន្ទឃ្ឃិ។ មហាសត្តោ យថា អញ្ញេ មរណភយតជ្ជិតា បលាយន្តិ, ឯវំ អបលាយិត្វា និព្ភយោ ហុត្វា មេត្តំ បុរេចារិកំ កត្វា មហាផាសុកបស្សំ ឱទហិត្វា និច្ចលោវ អដ្ឋាសិ។ រាជា តស្ស មេត្តានុភាវេន សរំ វិស្សជ្ជេតុំ នាសក្ខិ។ មហាសត្តោ "កិំ, មហារាជ, សរំ ន មុច្ចេសិ, មុញ្ចាហី"តិ អាហ។ "ន សក្កោមិ, មិគរាជា"តិ។ "តេន ហិ គុណវន្តានំ គុណំ ជាន, មហារាជា"តិ។ តទា រាជា ពោធិសត្តេ បសីទិត្វា ធនុំ ឆឌ្ឌេត្វា "ឥមំ អចិត្តកំ កលិង្គរកណ្ឌម្បិ តាវ តវ គុណំ ជានាតិ, អហំ សចិត្តកោ មនុស្សភូតោបិ តវ គុណំ ន ជានាមិ, មិគរាជ, មយ្ហំ ខម, អភយំ តេ ទម្មី"តិ អាហ។ "មហារាជ, មយ្ហំ តាវ អភយំ ទេសិ, អយំ បន ឧយ្យានេ មិគគណោ កិំ ករិស្សតី"តិ? "ឯតស្សបិ អភយំ ទម្មី"តិ។ ឯវំ មហាសត្តោ **និគ្រោធជាតកេ** (ជា. ១.១.១២) វុត្តនយេនេវ សព្ពេសំ អរញ្ញេ មិគានំ អាកាសគតសកុណានំ ជលចរមច្ឆានញ្ច អភយំ ទាបេត្វា រាជានំ បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា "មហារាជ, រញ្ញា នាម អគតិគមនំ បហាយ ទស រាជធម្មេ អកោបេន្តេន ធម្មេន សមេន រជ្ជំ ការេតុំ វដ្ដតី"តិ។

> "ទានំ សីលំ បរិច្ចាគំ, អជ្ជវំ មទ្ទវំ តបំ;
> អក្កោធំ អវិហឹសញ្ច, ខន្តិញ្ច អវិរោធនំ។
>
> "ឥច្ចេតេ កុសលេ ធម្មេ, ឋិតេ បស្សាមិ អត្តនិ;
> តតោ មេ ជាយតេ បីតិ, សោមនស្សញ្ចនប្បក"ន្តិ។ (ជា. ២.២១.១៧៦-១៧៧) –

ឯវំ វុត្តេ រាជធម្មេ គាថាពន្ធេនេវ ទេសេត្វា កតិបាហំ រញ្ញោ សន្តិកេ វសិត្វា នគរេ សព្ពសត្តានំ អភយទានបកាសនត្ថំ សុវណ្ណភេរឹ ចរាបេត្វា "អប្បមត្តោ ហោហិ, មហារាជា"តិ វត្វា មាតាបិតូនំ ទស្សនត្ថាយ គតោ។

៧៤. "មិគរាជា បុរេ អាសិ, កោសលស្ស និកេតនេ;
នន្ទិយោ នាម នាមេន, អភិរូបោ ចតុប្បទោ។

៧៥. "តំ មំ វធិតុមាគច្ឆិ, ទាយស្មិំ អជ្ជុនេ វនេ;
ធនុំ អារជ្ជំ កត្វាន, ឧសុំ សន្នយ្ហ កោសលោ។

៧៦. "តស្សាហំ ឱទហឹ បស្សំ, ឧរុប្បានិស្ស រាជិនោ;
តទាហំ សុខិតោ មុត្តោ, មាតរំ ទដ្ឋុមាគតោ"តិ។ –

ឥមា តិស្សោ អភិសម្ពុទ្ធគាថា ហោន្តិ។

តត្ថ **កោសលស្ស និកេតនេ**តិ កោសលស្ស រញ្ញោ និកេតនេ វសនដ្ឋានេ, តស្ស សន្តិកេ អរញ្ញស្មិន្តិ អត្ថោ។ **ទាយស្មិ**ន្តិ មិគានំ វសនត្ថាយ ទិន្នឧយ្យានេ។ **អារជ្ជំ កត្វានា**តិ ជិយាយ សទ្ធិំ ឯកតោ កត្វា , អារោបេត្វាតិ អត្ថោ។ **សន្នយ្ហា**តិ សន្ទឃ្ឃិត្វា យោជេត្វា។ **ឱទហិ**ន្តិ ឱឌ្ឌេសឹ។ **មាតរំ ទដ្ឋុមាគតោ**តិ ទេសនាសីសមេតំ, រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា សព្ពសត្តានំ អភយត្ថាយ សុវណ្ណភេរឹ ចរាបេត្វា មាតាបិតរោ ទដ្ឋុំ អាគតោស្មីតិ អត្ថោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ មាតុបោសកភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ អហេសុំ, ព្រាហ្មណោ សារិបុត្តោ, រាជា អានន្ទោ, នន្ទិយមិគរាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

នន្ទិយមិគរាជជាតកវណ្ណនា ទសមា។

អវារិយវគ្គោ បឋមោ។

២. ខរបុត្តវគ្គោ

[៣៨៦] ១. ខរបុត្តជាតកវណ្ណនា

សច្ចំ កិរេវមាហំសូតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បុរាណទុតិយិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ ភិក្ខុំ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កេន ឧក្កណ្ឋាបិតោសី”តិ វត្វា “បុរាណទុតិយិកាយា”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ អយំ តេ ឥត្ថី អនត្ថការិកា, បុព្ពេបិ ត្វំ ឥមំ និស្សាយ អគ្គិំ បវិសិត្វា មរន្តោ បណ្ឌិតេ និស្សាយ ជីវិតំ លភី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ សេនកេ នាម រញ្ញេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សក្កត្តំ ការេសិ។ តទា សេនកស្ស រញ្ញោ ឯកេន នាគរាជេន សទ្ធឹ មិត្តភាវោ ហោតិ។ សោ កិរ នាគរាជា នាគភវនា និក្ខមិត្វា ថលេ គោចរំ គណ្ហន្តោ ចរតិ។ អថ នំ គាមទារកា ទិស្វា “សប្បោ អយ”ន្តិ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីហិ បហរឹសុ។ អថ រាជា ឧយ្យានំ កីឡិតុំ គច្ឆន្តោ ទិស្វា “កឹ ឯតេ ទារកា ករោន្តី”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯកំ សប្បំ បហរន្តី”តិ សុត្វា “បហរិតុំ មា ទេថ, បលាបេថ នេ”តិ បលាបេសិ។ នាគរាជា ជីវិតំ លភិត្វា នាគភវនំ គន្ត្វា ពហូនិ រតនានិ អាទាយ អឌ្ឍរត្តសមយេ រញ្ញោ សយនឃរំ បវិសិត្វា តានិ រតនានិ ទត្វា “មហារាជ, មយា តុម្ហេ និស្សាយ ជីវិតំ លទ្ធ”ន្តិ រញ្ញា សទ្ធឹ មិត្តភាវំ កត្វា បុនប្បុនំ គន្ត្វា រាជានំ បស្សតិ។ សោ អត្តនោ នាគមាណវិកាសុ ឯកំ កាមេសុ អតិត្តំ នាគមាណវិកំ រក្ខណត្ថាយ រញ្ញោ សន្តិកេ ឋបេត្វា “យទា ឯតំ ន បស្សសិ, តទា ឥមំ មន្តំ បរិវត្តេយ្យាសី”តិ តស្ស ឯកំ មន្តំ អទាសិ។

សោ ឯកទិវសំ ឧយ្យានំ គន្ត្វា នាគមាណវិកាយ សទ្ធឹ បោក្ខរណិយំ ឧទកកីឡំ កីឡិ។ នាគមាណវិកា ឯកំ ឧទកសប្បំ ទិស្វា អត្តភាវំ វិជហិត្វា តេន សទ្ធឹ អសទ្ធម្មំ បដិសេវិ។ រាជា តំ អបស្សន្តោ “កហំ នុ ខោ គតា”តិ មន្តំ បរិវត្តេត្វា អនាចារំ ករោន្តឹ ទិស្វា វេឡុបេសិកាយ បហរិ។ សា កុជ្ឈិត្វា តតោ នាគភវនំ គន្ត្វា “កស្មា អាគតាសី”តិ បុដ្ឋា “តុម្ហាកំ សហាយោ មំ អត្តនោ វចនំ អគណ្ហន្តឹ បិដ្ឋិយំ បហរី”តិ បហារំ ទស្សេសិ។ នាគរាជា តថតោ អជានិត្វាវ ចត្តារោ នាគមាណវកេ អាមន្តេត្វា “គច្ឆថ, សេនកស្ស សយនឃរំ បវិសិត្វា នាសវាតេន តំ ភុសំ វិយ វិទ្ធំសេថា”តិ បេសេសិ។ តេ គន្ត្វា រញ្ញោ សិរិសយនេ និបន្នកាលេ គព្ភំ បវិសឹសុ។ តេសំ បវិសនវេលាយមេវ រាជា ទេវឹ អាហ – “ជានាសិ នុ ខោ ភទ្ទេ, នាគមាណវិកាយ គតដ្ឋាន”ន្តិ? “ន ជានាមិ, ទេវា”តិ។ “អជ្ជ សា អម្ហាកំ បោក្ខរណិយំ កីឡនកាលេ អត្តភាវំ វិជហិត្វា ឯកេន ឧទកសប្បេន សទ្ធឹ អនាចារំ អកាសិ, អថ នំ អហំ ‘ឯវំ មា ករី’តិ សិក្ខាបនត្ថាយ វេឡុបេសិកាយ បហរឹ, សា ‘នាគភវនំ គន្ត្វា សហាយស្ស មេ អញ្ញំ កិញ្ចិ កថេត្វា មេត្តឹ ភិន្ទេយ្យា’តិ មេ ភយំ ឧប្បជ្ជតី”តិ។ តំ សុត្វា នាគមាណវកា តតោវ និវត្តិត្វា នាគភវនំ គន្ត្វា នាគរាជស្ស តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សោ សំវេគប្បត្តោ ហុត្វា តង្ខណញ្ញេវ រញ្ញោ សយនឃរំ អាគន្ត្វា តមត្ថំ អាចិក្ខិត្វា ខមាបេត្វា “ឥទំ មេ ទណ្ឌកម្ម”ន្តិ សព្ពរុតជាននំ នាម មន្តំ ទត្វា “អយំ, មហារាជ, អនគ្ឃោ មន្តោ, សចេ ឥមំ មន្តំ អញ្ញស្ស ទទេយ្យាសិ, ទត្វាវ អគ្គឹ បវិសិត្វា មរេយ្យាសី”តិ អាហ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ កិបិល្លិកានម្បិ សទ្ទំ ជានាតិ។

តស្សេកទិវសំ មហាតលេ និសីទិត្វា មធុផាណិតេហិ ខាទនីយំ ខាទន្តស្ស ឯកំ មធុពិន្ទុ ច ផាណិតពិន្ទុ ច បូវខណ្ឌញ្ច ភូមិយំ បតិ។ ឯកា កិបិល្លិកា តំ ទិស្វា “រញ្ញោ មហាតលេ មធុចាដិ ភិន្នា, ផាណិតសកដំ បូវសកដំ និក្កុជ្ជិតំ, មធុផាណិតញ្ច បូវញ្ច ខាទថា”តិ វិរវន្តី វិចរតិ។ អថ រាជា តស្សា រវំ សុត្វា ហសិ។ រញ្ញោ សមីបេ ឋិតា ទេវី “កឹ នុ ខោ ទិស្វា រាជា ហសី”តិ ចិន្តេសិ។ តស្មឹ ខាទនីយំ ខាទិត្វា ន្ហត្វា បល្លង្កេ និសិន្នេ ឯកំ មក្ខិកំ សាមិកោ “ឯហិ ភទ្ទេ, កិលេសរតិយា រមិស្សាមា”តិ អាហ។ អថ នំ សា “អធិវាសេហិ តាវ សាមិ, ឥទានិ រញ្ញោ គន្ធេ អាហរិស្សន្តិ, តស្ស វិលិម្បន្តស្ស បាទមូលេ គន្ធចុណ្ណំ បតិស្សតិ, អហំ តត្ថ វដ្ដេត្វា សុគន្ធា ភវិស្សាមិ, តតោ រញ្ញោ បិដ្ឋិយំ និបជ្ជិត្វា រមិស្សាមា”តិ អាហ។ រាជា តម្បិ សទ្ទំ សុត្វា ហសិ។ ទេវីបិ “កឹ នុ ខោ ទិស្វា ហសី”តិ បុន ចិន្តេសិ។ បុន រញ្ញោ សាយមាសំ ភុញ្ជន្តស្ស ឯកំ ភត្តសិត្ថំ ភូមិយំ បតិ។ កិបិល្លិកា “រាជកុលេ ភត្តសកដំ ភគ្គំ, ភត្តំ ភុញ្ជថា”តិ វិរវិ។ តំ សុត្វា រាជា បុនបិ ហសិ។ ទេវី សុវណ្ណកដច្ឆុំ គហេត្វា រាជានំ បរិវិសន្តី “មំ នុ ខោ ទិស្វា រាជា ហសតី”តិ វិតក្កេសិ។

សា រញ្ញា សទ្ធឹ សយនំ អារុយ្ហ និបជ្ជនកាលេ “កឹការណា ទេវ, ហសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ “កឹ តេ មម ហសិតការណេនា”តិ វត្វា បុនប្បុនំ និពទ្ធោ កថេសិ។ អថ នំ សា “តុម្ហាកំ ជាននមន្តំ មយ្ហំ ទេថា”តិ វត្វា “ន សក្កា ទាតុ”ន្តិ បដិក្ខិត្តាបិ បុនប្បុនំ និពន្ធិ ។ រាជា “សចាហំ ឥមំ មន្តំ តុយ្ហំ ទស្សាមិ, មរិស្សាមី”តិ អាហ។ “មរន្តោបិ មយ្ហំ ទេហិ, ទេវា”តិ។ រាជា មាតុគាមវសិកោ ហុត្វា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា “ឥមិស្សា មន្តំ ទត្វា អគ្គឹ បវិសិស្សាមី”តិ រថេន ឧយ្យានំ បាយាសិ។

តស្មឹ ខណេ សក្កោ លោកំ ឱលោកេន្តោ ឥមំ ការណំ ទិស្វា “អយំ ពាលរាជា មាតុគាមំ និស្សាយ ‘អគ្គឹ បវិសិស្សាមី’តិ គច្ឆតិ, ជីវិតមស្ស ទស្សាមី”តិ សុជំ អសុរកញ្ញំ អាទាយ ពារាណសឹ អាគន្ត្វា តំ អជិកំ កត្វា អត្តនា អជោ ហុត្វា “មហាជនោ មា បស្សតូ”តិ អធិដ្ឋាយ រញ្ញោ រថស្ស បុរតោ អហោសិ។ តំ រាជា ចេវ រថេ យុត្តសិន្ធវា ច បស្សន្តិ, អញ្ញោ កោចិ ន បស្សតិ។ អជោ កថាសមុដ្ឋាបនត្ថំ រថបុរតោ អជិកាយ សទ្ធឹ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេ

វន្តោ វិយ អហោសិ។ តមេកោ រថេ យុត្តសិន្ធវោ ទិស្វា “សម្ម អជរាជ, មយំ បុព្ពេ ‘អជា កិរ ពាលា អហិរិកា’តិ អស្សុម្ហ, ន ច តំ បស្សិម្ហ, ត្វំ បន រហោ បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ កត្តព្ពំ អនាចារំ អម្ហាកំ ឯត្តកានំ បស្សន្តានញ្ញេវ ករោសិ, ន លជ្ជសិ, តំ នោ បុព្ពេ សុតំ ឥមិនា ទិដ្ឋេន សមេតី”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៧៧. “សច្ចំ កិរេវមាហំសុ, វស្តំ ពាលោតិ បណ្ឌិតា;
បស្ស ពាលោ រហោកម្មំ, អាវិកុព្ពំ ន ពុជ្ឈតី”តិ។

តត្ថ **វស្តន្តិ** អជំ។ **បណ្ឌិតា**តិ ញាណសម្បន្នា តំ ពាលោតិ វទន្តិ, សច្ចំ កិរ វទន្តិ។ **បស្សា**តិ អាលបនំ, បស្សថាហិ អត្ថោ។ **ន ពុជ្ឈតី**តិ ឯវំ កាតុំ អយុត្តន្តិ ន ជានាតិ។

តំ សុត្វា អជោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៧៨. “ត្វំ ខោបិ សម្ម ពាលោសិ, ខរបុត្ត វិជានហិ;
រជ្ជុយា ហិ បរិក្ខិត្តោ, វង្កោដ្ឋោ ឱហិតោមុខោ។

៧៩. “អបរម្បិ សម្ម តេ ពាល្យំ, យោ មុត្តោ ន បលាយសិ;
សោ ច ពាលតរោ សម្ម, យំ ត្វំ វហសិ សេនក”ន្តិ។

តត្ថ **ត្វំ ខោបិ សម្មា**តិ សម្ម សិន្ធវ មយាបិ ខោ ត្វំ ពាលតរោ។ **ខរបុត្តា**តិ សោ កិរ គទ្រភស្ស ជាតកោ, តេន តំ ឯវមាហ។ **វិជានហី**តិ អហមេវ ពាលោតិ ឯវំ ជានាហិ។ **បរិក្ខិត្តោ**តិ យុគេន សទ្ធឹ គីវាយ បរិក្ខិត្តោ។ **វង្កោដ្ឋោ**តិ វង្កឱដ្ឋោ។ **ឱហិតោមុខោ**តិ មុខពន្ធនេន បិហិតមុខោ។ **យោ មុត្តោ ន បលាយសី**តិ យោ ត្វំ រថតោ មុត្តោ សមានោ មុត្តកាលេ បលាយិត្វា អរញ្ញំ ន បវិសសិ, តំ តេ អបលាយនំ អបរម្បិ ពាល្យំ , **សោ ច ពាលតរោ**តិ យំ ត្វំ សេនកំ វហសិ, សោ សេនកោ តយាបិ ពាលតរោ។

រាជា តេសំ ឧភិន្នម្បិ កថំ ជានាតិ, តស្មា តំ សុណន្តោ សណិកំ រថំ បេសេសិ។ សិន្ធវោបិ តស្ស កថំ សុត្វា បុន ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៨០. “យំ នុ សម្ម អហំ ពាលោ, អជរាជ វិជានហិ;
អថ កេន សេនកោ ពាលោ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

តត្ថ **យន្តិ** ករណត្ថេ បច្ចត្តវចនំ។ **នូ**តិ អនុស្សវត្ថេ និបាតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សម្ម អជរាជ, យេន តាវ តិរច្ឆានគតត្តេន ការណេន អហំ ពាលោ, តំ ត្វំ ការណំ ជានាហិ, សក្កា ឯតំ តយា ញាតុំ, អហញ្ហិ តិរច្ឆានគតត្តាវ ពាលោ, តស្មា មំ ខរបុត្តាតិអាទីនិ វទន្តោ សុដ្ឋុ វទសិ, អយំ បន សេនកោ រាជា កេន ការណេន ពាលោ, តំ មេ ការណំ បុច្ឆិតោ អក្ខាហីតិ។

តំ សុត្វា អជោ អាចិក្ខន្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៨១. “ឧត្តមត្ថំ លភិត្វាន, ភរិយាយ យោ បទស្សតិ;
តេន ជហិស្សតត្តានំ, សា ចេវស្ស ន ហេស្សតី”តិ។

តត្ថ **ឧត្តមត្ថន្តិ** សព្ពរុតជាននមន្តំ។ **តេនា**តិ តស្សា មន្តប្បទានសង្ខាតេន ការណេន តំ ទត្វា អគ្គឹ បវិសន្តោ អត្តានញ្ច ជហិស្សតិ, សា ចស្ស ភរិយា ន ភវិស្សតិ, តស្មា ឯស តយាបិ ពាលតរោ, យោ លទ្ធំ យសំ រក្ខិតុំ ន សក្កោតីតិ។

រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា “អជរាជ, អម្ហាកំ សោត្ថឹ ករោន្តោបិ ត្វញ្ញេវ ករិស្សសិ, កថេហិ តាវ នោ កត្តព្ពយុត្តក”ន្តិ អាហ។ អថ នំ អជរាជា “មហារាជ, ឥមេសំ សត្តានំ អត្តនា អញ្ញោ បិយតរោ នាម នត្ថិ, ឯកំ បិយភណ្ឌំ និស្សាយ អត្តានំ នាសេតុំ លទ្ធយសំ បហាតុំ ន វដ្ដតី”តិ វត្វា ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៨២. “ន វេ បិយម្មេតិ ជនិន្ទ តាទិសោ, អត្តំ និរំកត្វា បិយានិ សេវតិ;
អត្តាវ សេយ្យោ បរមា ច សេយ្យោ, លព្ភា បិយា ឱចិតត្ថេន បច្ឆា”តិ។

តត្ថ **បិយម្មេ**តិ បិយំ មេ, អយមេវ វា បាឋោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ជនិន្ទ, តាទិសោ តុម្ហាទិសោ យសមហត្តេ ឋិតោ បុគ្គលោ ឯកំ បិយភណ្ឌំ និស្សាយ “ឥទំ បិយំ មេ”តិ អត្តំ និរំកត្វា អត្តានំ ឆឌ្ឌេត្វា តានិ បិយានិ ន

សេវតេវ។ កីការណា? **អត្តាវ សេយ្យោ បរមា ច សេយ្យោ**តិ, យស្មា សតគុណេន សហស្សគុណេន អត្តាវ សេយ្យោ វរោ ឧត្តមោ, បរមា ច សេយ្យោ, បរមា ឧត្តមាបិ អញ្ញស្មា បិយភណ្ឌាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ហិ ច-ការោ បិ-ការត្ថេ និបាតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ **លព្ភា បិយា ឱចិតត្ថេន បច្ឆា**តិ ឱចិតត្ថេន វឌ្ឍិតត្ថេន យសសម្បន្នេន បុរិសេន បច្ឆា បិយា នាម សក្កា លទ្ធុំ, ន តស្សា ការណា អត្តា នាសេតព្ពោតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ រញ្ញោ ឱវាទំ អទាសិ។ រាជា តុស្សិត្វា “អជរាជ, កុតោ អាគតោសី”តិ បុច្ឆិ។ សក្កោ អហំ, មហារាជ, តវ អនុកម្បាយ តំ មរណា មោចេតុំ អាគតោម្ហីតិ។ ទេវរាជ, អហំ ឯតិស្សា “មន្តំ ទស្សាមី”តិ អវចំ, ឥទានិ “កឹ ករោមី”តិ? “មហារាជ, តុម្ហាកំ ឧភិន្នម្បិ វិនាសេន កិច្ចំ នត្ថិ, ‘សិប្បស្ស ឧបចារោ’តិ វត្វា ឯតំ កតិបយេ បហារេ បហរាបេហិ, ឥមិនា ឧបាយេន ន គណ្ហិស្សតី”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ មហាសត្តោ រញ្ញោ ឱវាទំ ទត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។ រាជា ឧយ្យានំ គន្ត្វា ទេវិំ បក្កោសាបេត្វា អាហ “គណ្ហិស្សសិ ភទ្ទេ, មន្ត”ន្តិ? “អាម, ទេវា”តិ។ “តេន ហិ ឧបចារំ ករោមី”តិ។ “កោ ឧបចារោ”តិ? “បិដ្ឋិយំ បហារសតេ បវត្តមានេ សទ្ទំ កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ។ សា មន្តលោភេន “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ រាជា ចោរឃាតកេ បក្កោសាបេត្វា កសា គាហាបេត្វា ឧភោសុ បស្សេសុ បហរាបេសិ។ សា ទ្វេ តយោ បហារេ អធិវាសេត្វា តតោ បរំ “ន មេ មន្តេន អត្ថោ”តិ វិរវិ។ អថ នំ រាជា “ត្វំ មំ មារេត្វា មន្តំ គណ្ហិតុកាមាសី”តិ បិដ្ឋិយំ និច្ចម្មំ ការេត្វា វិស្សជ្ជាបេសិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ បុន កថេតុំ នាសក្ខិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា រាជា ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ អហោសិ, ទេវី បុរាណទុតិយិកា, អស្សោ សារិបុត្តោ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ឧរបុត្តជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៣៨៧] ២. សូចិជាតកវណ្ណនា

អកក្កសំ អផរុសន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ញាបារមី អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **មហាឧមង្គជាតកេ** (ជា. ២.២២.៥៩០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ តទា បន សត្ថា ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ បញ្ញវា ឧបាយកុសលោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កាសិរដ្ឋេ កម្មារកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ បរិយោទាតសិប្បោ អហោសិ។ មាតាបិតរោ បនស្ស ទលិទ្ទា, តេសំ គាមតោ អវិទូរេ អញ្ញោ សហស្សកុដិកោ កម្មារគាមោ។ តត្ថ កម្មារសហស្សជេដ្ឋកោ កម្មារោ រាជវល្លភោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ, តស្សេកា ធីតា អហោសិ ឧត្តមរូបធរា ទេវច្ឆរាបដិភាគា ជនបទកល្យាណិលក្ខណេហិ សមន្នាគតា។ សាមន្តគាមេសុ មនុស្សា វាសិផរសុផាលបាចនាទិការាបនត្ថាយ តំ គាមំ គន្ត្វា យេភុយ្យេន តំ កុមារិកំ បស្សន្តិ, តេ អត្តនោ អត្តនោ គាមំ គន្ត្វា និសិន្នដ្ឋានាទីសុ តស្សា រូបំ វណ្ណេន្តិ។ ពោធិសត្តោ តំ សុត្វា សវនសំសគ្គេន ពជ្ឈិត្វា “បាទបរិចារិកំ នំ ករិស្សាមី”តិ ឧត្តមជាតិកំ អយំ គហេត្វា ឯកំ សុខុមំ ឃនំ សូចឹ កត្វា បាសេ វិជ្ឈិត្វា ឧទកេ ឧប្បិលាបេត្វា អបរម្បិ តថារូបមេវ តស្សា កោសកំ កត្វា បាសេ វិជ្ឈិ។ ឥមិនា និយាមេន តស្សា សត្ត កោសកេ អកាសិ, “កថំ អកាសី”តិ ន វត្តព្ពំ។ ពោធិសត្តានញ្ហិ ញាណមហន្តតាយ ករណំ សមិជ្ឈតិយេវ។ សោ តំ សូចឹ នាឡិកាយ បក្ខិបិត្វា ឱវដ្ដិកាយ កត្វា តំ គាមំ គន្ត្វា កម្មារជេដ្ឋកស្ស វសនវីថិំ បុច្ឆិត្វា តត្ថ គន្ត្វា ទ្វារេ ឋត្វា “កោ មម ហត្ថតោ ឯវរូបំ នាម សូចឹ មូលេន កិណិតុំ ឥច្ឆតី”តិ សូចឹ វណ្ណេន្តោ ជេដ្ឋកកម្មារស្ស ឃរទ្វារសមីបេ ឋត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៨៣. “អកក្កសំ អផរុសំ, ខរធោតំ សុបាសិយំ;
សុខុមំ តិខិណគ្គញ្ច, កោ សូចឹ កេតុមិច្ឆតី”តិ។

តស្សត្ថោ – មម បដលស្ស វា តិលកស្ស វា ឱធិនោ វា អភាវេន **អកក្កសំ**, សុមដ្ឋតាយ **អផរុសំ**, ខរេន បាសាណេន ធោតត្តា **ខរធោតំ**, សុន្ទរេន សុវិទ្ធេន បាសេន សមន្នាគតត្តា **សុបាសិយំ** , សណ្ហតាយ **សុខុមំ**, អគ្គស្ស តិខិណតាយ **តិខិណគ្គំ** សូចឹ មម ហត្ថតោ មូលំ ទត្វា កោ កិណិតុំ ឥច្ឆតីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា បុនបិ តំ វណ្ណេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៨៤. “សុមដ្ឋញ្ច សុបាសញ្ច, អនុបុព្ពំ សុវដ្ដិតំ;
ឃនឃាតិមំ បដិថទ្ធំ, កោ សូចឹ កេតុមិច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **សុមជ្ជញ្ញា**តិ កុរុវិន្ទកចុណ្ណេន សុដ្ឋុ មជ្ជិតំ។ **សុបាសញ្ញា**តិ សណ្ហេន បាសវេធកេន វិទ្ធត្តា សុន្ទរបាសំ។ **យនឃាតិម**ន្តិ យា ឃាតិយមានា អធិករណិំ អនុបវិសតិ, អយំ “ឃនឃាតិមា”តិ វុច្ចតិ, តាទិសិន្តិ អត្ថោ។ **បដិថទ្ធ**ន្តិ ថទ្ធំ អមុទុកំ។

តស្មិំ ខណេ សា កុមារិកា ភុត្តបាតរាសំ បិតរំ ទរថបដិប្បស្សម្ភនត្ថំ ចូឡសយនេ និបន្នំ តាលវណ្ដេន ពីជយមានា ពោធិសត្តស្ស មធុរសទ្ទំ សុត្វា អល្លមំសបិណ្ឌេន ហទយេ បហដា វិយ ឃដសហស្សេន និព្ពាបិតទរថា វិយ ហុត្វា “កោ នុ ខោ ឯស អតិមធុរេន សទ្ទេន កម្មារានំ វសនគាមេ សូចិំ វិក្កិណាតិ, កេន នុ ខោ កម្មេន អាគតោ, ជានិស្សាមិ ន”ន្តិ តាលវណ្ដំ ឋបេត្វា គេហា និក្ខម្ម ពហិអាឡិន្ទកេ ឋត្វា តេន សទ្ធិំ កថេសិ។ ពោធិសត្តានញ្ហិ បត្ថិតំ នាម សមិជ្ឈតិ, សោ ហិ តស្សាយេវត្ថាយ តំ គាមំ អាគតោ។ សា ច តេន សទ្ធិំ កថេន្តី “មាណវ, សកលរដ្ឋវាសិនោ សូចិអាទីនំ អត្ថាយ ឥមំ គាមំ អាគច្ឆន្តិ, ត្វំ ពាលតាយ កម្មារគាមេ សូចិំ វិក្កិណិតុំ ឥច្ឆសិ, សចេបិ ទិវសំ សូចិយា វណ្ណំ ភាសិស្សសិ, ន តេ កោចិ ហត្ថតោ សូចិំ គណ្ហិស្សតិ, សចេ ត្វំ មូលំ លទ្ធុំ ឥច្ឆសិ, អញ្ញំ គាមំ យាហី”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨៤. “ឥតោទានិ បតាយន្តិ, សូចិយោ ពឡិសានិ ច;
កោយំ កម្មារគាមស្មិំ, សូចិំ វិក្កេតុមិច្ឆតិ។

៨៥. “ឥតោ សត្ថានិ គច្ឆន្តិ, កម្មន្តា វិវិធា បុថូ;
កោយំ កម្មារគាមស្មិំ, សូចិំ វិក្កេតុមិច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **ឥតោទានី**តិ ឥមស្មិំ រដ្ឋេ ឥទានិ សូចិយោ ច ពឡិសានិ ច អញ្ញានិ ច ឧបករណានិ ឥមម្ហា កម្មារគាមា បតាយន្តិ និក្ខមន្តិ, តំ តំ ទិសំ បត្ថរន្តា និគ្គច្ឆន្តិ។ **កោយ**ន្តិ ឯវំ សន្តេ កោ អយំ ឥមស្មិំ កម្មារគាមេ សូចិំ វិក្កិណិតុំ ឥច្ឆតិ។ **សត្ថានី**តិ ពារាណសិំ គច្ឆន្តានិ នានប្បការានិ សត្ថានិ ឥតោវ គច្ឆន្តិ។ **វិវិធា បុថូ**តិ នានប្បការា ពហូ កម្មន្តាបិ សកលរដ្ឋវាសីនំ ឥតោ គហិតឧបករណេហេវ បវត្តន្តិ។

ពោធិសត្តោ តស្សា វចនំ សុត្វា “ភទ្ទេ, ត្វំ អជានន្តី អញ្ញាណេន ឯវំ វទេសី”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨៦. “សូចិំ កម្មារគាមស្មិំ, វិក្កេតព្ពា បជានតា;
អាចរិយាវ ជានន្តិ, កម្មំ សុកតទុក្កដំ។

៨៧. “ឥមញ្ចេ តេ បិតា ភទ្ទេ, សូចិំ ជញ្ញា មយា កតំ;
តយា ច មំ និមន្តេយ្យ, យញ្ចត្ថញ្ញំ ឃរេ ធន”ន្តិ។

តត្ថ **សូចិ**ន្តិ វិភត្តិវិបល្លាសោ កតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សូចិ នាម បជានតា បណ្ឌិតេន បុរិសេន កម្មារគាមស្មិំយេវ វិក្កេតព្ពា។ កិំការណា? **អាចរិយាវ ជានន្តិ, កម្មំ សុកតទុក្កដ**ន្តិ, តស្ស តស្ស សិប្បស្ស អាចរិយាវ តស្មិំ តស្មិំ សិប្បេ សុកតទុក្កដកម្មំ ជានន្តិ, ស្វាហំ កម្មារកម្មំ អជានន្តានំ គហបតិកានំ គាមំ គន្ត្វា មម សូចិយា សុកតទុក្កដភាវំ កថំ ជានាបេស្សាមិ, ឥមស្មិំ បន គាមេ មម ពលំ ជានាបេស្សាមីតិ។ ឯវំ ពោធិសត្តោ ឥមាយ គាថាយ អត្តនោ ពលំ វណ្ណេសិ។

តយា ច មំ និមន្តេយ្យាតិ ភទ្ទេ សចេ តវ បិតា ឥមំ មយា កតំ សូចិំ “ព្លទិសា វា ឯសា, ឯវំ វា កតា”តិ ជានេយ្យ, “ឥមំ មេ ធីតរំ តវ បាទបរិចារិកំ ទម្មិ, គណ្ហាហិ ន”ន្តិ ឯវំ តយា ច មំ និមន្តេយ្យ។ **យញ្ចត្ថញ្ញំ ឃរេ ធន**ន្តិ យញ្ច អញ្ញំ សវិញ្ញាណកំ វា អវិញ្ញាណកំ វា ឃរេ ធនំ អត្ថិ, តេន មំ និមន្តេយ្យ។ “យញ្ចស្សញ្ញ”ន្តិបិ បាឋោ, យញ្ច អស្ស ឃរេ អញ្ញំ ធនំ អត្ថីតិ អត្ថោ។

កម្មារជេដ្ឋកោ សព្ពំ តេសំ កថំ សុត្វា “អម្មា”តិ ធីតរំ បក្កោសិត្វា “កេន សទ្ធិំ សល្លបសី”តិ បុច្ឆិ។ តាត, ឯកោ បុរិសោ សូចិំ វិក្កិណាតិ, តេន សទ្ធិំ សល្លបេមីតិ។ “តេន ហិ បក្កោសាហិ ន”ន្តិ។ សា គន្ត្វា បក្កោសិ។ ពោធិសត្តោ គេហំ បវិសិត្វា កម្មារជេដ្ឋកំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សោ “កតរគាមវាសិកោសី”តិ បុច្ឆិ។ “អហំ អសុកគាមវាសិកោម្ហិ អសុកកម្មារស្ស បុត្តោ”តិ។ “កស្មា ឥធាគតោសី”តិ។ “សូចិវិក្កយត្ថាយា”តិ ។ “អាហរ, សូចិំ តេ បស្សាមា”តិ ។ ពោធិសត្តោ អត្តនោ គុណំ សព្ពេសំ មជ្ឈេ បកាសេតុកាមោ “ននុ ឯកកានំ ឱលោកិតតោ សព្ពេសំ មជ្ឈេ ឱលោកេតុំ វរតរ”ន្តិ អាហ។ សោ “សាធុ, តាតា”តិ សព្ពេ កម្មារេ សន្និបាតាបេត្វា តេហិ បរិវុតោ “អាហរ, តាត, មយំ បស្សាម តេ សូចិ”ន្តិ អាហ។ “អាចរិយ, ឯកំ អធិករណិញ្ច ឧទកបូរញ្ច កំសថាលំ អាហរាបេថា”តិ។ សោ អាហរាបេសិ។ ពោធិសត្តោ ឱវដ្ដិកតោ សូចិនាឡិកំ នីហរិត្វា អទាសិ។ កម្មារជេដ្ឋកោ តតោ សូចិំ នីហរិត្វា “តាត, អយំ សូចី”តិ បុច្ឆិ។ “នាយំ សូចិ, កោសកោ ឯសោ”តិ។ សោ ឧបធារេន្តោ

នេវ អន្តំ, ន កោដឹ អទ្ទស។ ពោធិសត្តោ អាហរាបេត្វា នខេន កោសកំ អបនេត្វា “អយំ សូចិ, អយំ កោសកោ”តិ មហាជនស្ស ទស្សេត្វា សូចឹ អាចរិយស្ស ហត្ថេ, កោសកំ បាទមូលេ ឋបេសិ។ បុន តេន “អយំ មញ្ញេ សូចី”តិ វុត្តោ “អយម្បិ សូចិកោសកោយេវា”តិ វត្វា នខេន បហរន្តោ បដិបាដិយា ឆ សូចិកោសកេ កម្មារជេដ្ឋកស្ស បាទមូលេ ឋបេត្វា “អយំ សូចី”តិ តស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ។ កម្មារសហស្សានិ អង្គុលិយោ ផោដេសុំ, ចេលុក្ខេបា បវត្តឹសុ។

អថ នំ កម្មារជេដ្ឋកោ “តាត, ឥមាយ សូចិយា កី ពល”ន្តិ បុច្ឆិ។ “អាចរិយ ពលវតា បុរិសេន អធិករណឹ ឧក្ខិបាបេត្វា អធិករណិយា ហេដ្ឋា ឧទកបាតឹ ឋបាបេត្វា អធិករណិយា មជ្ឈេ ឥមំ សូចឹ បហរថា”តិ។ សោ តថា ការេត្វា អធិករណិយា មជ្ឈេ សូចឹ អគ្គេន បហរិ។ សា អធិករណឹ វិនិវិជ្ឈិត្វា ឧទកបិដ្ឋេ កេសគ្គមត្តម្បិ ឧទ្ធំ វា អធោ វា អហុត្វា តិរិយំ បតិដ្ឋាសិ។ សព្ពេ កម្មារា “អម្ហេហិ ឯត្តកំ កាលំ ‘កម្មារា នាម ឯទិសា ហោន្តី’តិ សុតិវសេនបិ ន សុតបុព្ព”ន្តិ អង្គុលិយោ ផោដេត្វា ចេលុក្ខេបសហស្សំ បវត្តយឹសុ ។ កម្មារជេដ្ឋកោ ធីតរំ បក្កោសិត្វា តស្មិញ្ញេវ បរិសមជ្ឈេ “អយំ កុមារិកា តុយ្ហមេវ អនុច្ឆវិកា”តិ ឧទកំ បាតេត្វា អទាសិ។ សោ អបរភាគេ កម្មារជេដ្ឋកស្ស អច្ចយេន តស្មឹ គាមេ កម្មារជេដ្ឋកោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កម្មារជេដ្ឋកស្ស ធីតា រាហុលមាតា អហោសិ, បណ្ឌិតកម្មារបុត្តោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សូចិជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣៨៨] ៣. គុណ្ឌិលជាតកវណ្ណនា

នវឆន្ទកេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មរណភីរុកំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សាវត្ថិវាសី កុលបុត្តោ ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិត្វា មរណភីរុកោ អហោសិ, អប្បមត្តកម្បិ សាខាចលនំ ទណ្ឌកបតនំ សកុណចតុប្បទសទ្ទំ វា អញ្ញំ វា តថារូបំ សុត្វា មរណភយតជ្ជិតោ ហុត្វា កុច្ឆិយំ វិទ្ធសសោ វិយ កម្បន្តោ វិចរិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, អសុកោ កិរ ភិក្ខុ មរណភីរុកោ អប្បមត្តកម្បិ សទ្ទំ សុត្វា វិកម្បមានោ បលាយតិ, ឥមេសញ្ហិ សត្តានំ មរណមេវ ធុវំ, ជីវិតំ អទ្ធុវំ, ននុ តទេវ យោនិសោ មនសិ កាតព្ព”ន្តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ តំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ មរណភីរុកោ”តិ វត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ តេន បដិញ្ញាតោ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មរណភីរុកោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សូករិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ សូករី បរិណតគព្ភា ទ្វេ បុត្តេ វិជាយិ។ សា ឯកទិវសំ តេ គហេត្វា ឯកស្មឹ អាវាដេ និបជ្ជិ។ អថេកា ពារាណសិទ្វារគាមវាសិនី មហល្លិកា កប្បាសខេត្តតោ បច្ឆិបុណ្ណំ កប្បាសំ អាទាយ យដ្ឋិយា ភូមឹ អាកោដេន្តី អាគច្ឆិ។ សូករី តំ សទ្ទំ សុត្វា មរណភយេន បុត្តកេ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយិ។ មហល្លិកា សូករបោតកេ ទិស្វា បុត្តសញ្ញំ បដិលភិត្វា បច្ឆិយំ បក្ខិបិត្វា ឃរំ នេត្វា ជេដ្ឋកស្ស មហាគុណ្ឌិលោ, កនិដ្ឋស្ស ចូឡគុណ្ឌិលោតិ នាមំ ករិត្វា តេ បុត្តកេ វិយ បោសេសិ។ តេ អបរភាគេ វឌ្ឍិត្វា ថូលសរីរា អហេសុំ។ មហល្លិកា “ឥមេ នោ មូលេន ទេហី”តិ វុច្ចមានាបិ “បុត្តា មេ”តិ វត្វា កស្សចិ ន ទេតិ។ អថេកស្មឹ ឆណកាលេ ធុត្តា សុរំ បិវន្តា មំសេ ខីណេ “កុតោ នុ ខោ មំសំ លភិស្សាមា”តិ វីមំសន្តា មហល្លិកាយ គេហេ សូករានំ អត្ថិភាវំ ញត្វា មូលំ គហេត្វា តត្ថ គន្ត្វា “អម្ម, មូលំ គហេត្វា ឯកំ នោ សូករំ ទេហី”តិ អាហំសុ។ សា “អលំ, តាតា, បុត្តា មេ ឯតេ, បុត្តំ នាម មំសំ ខាទនត្ថាយ កិណន្តានំ ទទន្តា នាម នត្ថី”តិ បដិក្ខិបិ។ ធុត្តា “អម្ម, មនុស្សានំ សូករា នាម បុត្តា ន ហោន្តិ, ទេហិ នោ”តិ បុនប្បុនំ យាចន្តាបិ អលភិត្វា មហល្លិកំ សុរំ បាយេត្វា មត្តកាលេ “អម្ម, សូករេហិ កឹ ករិស្សសិ, មូលំ គហេត្វា បរិព្ពយំ ករោហី”តិ តស្សា ហត្ថេ កហាបណេ ឋបយឹសុ។

សា កហាបណេ គហេត្វា “តាតា, មហាគុណ្ឌិលំ ទាតុំ ន សក្កោមិ។ ចូឡគុណ្ឌិលំ បន គណ្ហថា”តិ អាហ។ “កហំ សោ”តិ? “អយំ ឯតស្មឹ គច្ឆេតិ, សទ្ទមស្ស ទេហី”តិ។ “អាហារំ ន បស្សាមី”តិ។ ធុត្តា មូលេន ឯកំ ភត្តបាតឹ អាហរាបេសុំ។ មហល្លិកា តំ គហេត្វា ទ្វារេ ឋបិតំ សូករទោណឹ បូរេត្វា ទោណិសមីបេ អដ្ឋាសិ។ តឹសមត្តាបិ ធុត្តា បាសហត្ថា តត្ថេវ អដ្ឋំសុ។ មហល្លិកា “តាត, ចូឡគុណ្ឌិល, ឯហី”តិ តស្ស សទ្ទមកាសិ។ តំ សុត្វា មហាគុណ្ឌិលោ “ឯត្តកំ កាលំ មម មាតរា ចូឡគុណ្ឌិលស្ស សទ្ទោ ន ទិន្នបុព្ពោ, មំយេវ បឋមំ សទ្ទាយតិ, អវស្សំ អជ្ជ អម្ហាកំ ភយំ ឧប្បន្នំ ភវិស្សតី”តិ អញ្ញាសិ។ សោ កនិដ្ឋំ អាមន្តេសិ “តាត, មម មាតា តំ បក្កោសតិ, គច្ឆ តាវ ជានាហី”តិ។ សោ គច្ឆា និក្ខមិត្វា ភត្តទោណិសមីបេ តេសំ ឋិតភាវំ ទិស្វា “អជ្ជ មេ មរណំ ឧប្បន្ន”ន្តិ មរណភយតជ្ជិតោ និវត្តិត្វា កម្បមានោ ភាតុ សន្តិកំ អាគន្ត្វា ថម្ភិតុំ នាសក្ខិ, កម្បមានោ បរិព្ភមិ។

មហាតុណ្ឌិលោ តំ ទិស្វា “តាត, ត្វំ អជ្ជ បន បវេធសិ បរិព្ភមសិ, បរិសនដ្ឋានំ ឱលោកេសិ, កឹ នាមេតំ ករោសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ អត្តនា ទិដ្ឋការណំ កថេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៨៨. “នវឆន្ទកេទានិ ទិយ្យតិ, បុណ្ណាយំ ទោណិ សុវាមិនី ឋិតា;
ពហុកេ ជនេ បាសបាណិកេ, នោ ច ខោ មេ បដិភាតិ ភុញ្ជិតុ”ន្តិ។

តត្ថ **នវឆន្ទកេទានិ ទិយ្យតី**តិ ភាតិក, បុព្ពេ អម្ហាកំ កុណ្ឌកយាគុ វា ឈាមកភត្តំ វា ទិយ្យតិ, អជ្ជ បន នវឆន្ទកំ នវាការំ ទានំ ទិយ្យតិ។ **បុណ្ណាយំ ទោណី**តិ អយំ អម្ហាកំ ភត្តទោណិ សុទ្ធភត្តស្ស បុណ្ណា។ **សុវាមិនី ឋិតា**តិ អយ្យាបិ នោ តស្សា សន្តិកេ ឋិតា។ **ពហុកេ ជនេ**តិ ន កេវលញ្ច អយ្យាវ, អញ្ញោបិ ពហុកោ ជនោ បាសបាណិកោ ឋិតោ។ **នោ ច ខោ មេ បដិភាតី**តិ អយំ ឯវំ ឯតេសំ ឋិតភាវោបិ ឥទំ ភត្តំ ភុញ្ជិតុម្បិ មយ្ហំ ន បដិភាតិ, ន រុច្ចតីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “តាត ចូឡតុណ្ឌិល, មម កិរ មាតា ឯត្តេវ សូករេ បោសេន្តី នាម យទត្ថំ បោសេតិ, ស្វាស្សា អត្ថោ អជ្ជ មត្ថកំ បត្តោ, ត្វំ មា ចិន្តយី”តិ វត្វា មធុរេន សរេន ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨៩. “តសសិ ភមសិ លេណមិច្ឆសិ, អត្តាណោសិ កុហឹ គមិស្សសិ;
អប្បោស្សុក្កោ ភុញ្ជ តុណ្ឌិល, មំសត្ថាយ ហិ បោសិតាម្ហសេ។

៩០. “ឱគហ រហទំ អកទ្ទមំ, សព្ពំ សេទមលំ បវាហយ;
គណ្ហាហិ នវំ វិលេបនំ, យស្ស គន្ធោ ន កទាចិ ឆិជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **តសសិ ភមសី**តិ មរណភយេន ឧត្តសសិ, តេនេវ កិលមន្តោ ភមសិ។ **លេណមិច្ឆសី**តិ បតិដ្ឋំ ឱលោកេសិ។ **អត្តាណោសី**តិ តាត, បុព្ពេ អម្ហាកំ មាតា បដិសរណំ អហោសិ, សា អជ្ជ បន និរបេក្ខា អម្ហេ ឆឌ្ឌេសិ, ឥទានិ កុហឹ គមិស្សសិ។ **ឱគហា**តិ ឱគាហ, អយមេវ វា បាឋោ។ **បវាហយា**តិ បវាហេហិ, ហារេហីតិ អត្ថោ។ **ន ឆិជ្ជតី**តិ ន នស្សតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, សចេ មរណតោ តសសិ, អកទ្ទមំ បោក្ខរណឹ ឱតរិត្វា តវ សរីរេ សព្ពំ សេទញ្ច មលញ្ច បវាហេត្វា សុរភិគន្ធវិលេបនំ វិលិម្បាតិ។

តស្ស ទស បារមិយោ អាវជ្ជេត្វា មេត្តាបារមី បុរេចារិកំ កត្វា បឋមំ បទំ ឧទាហរន្តស្សេវ សទ្ទោ សកលំ ទ្វាទសយោជនិកំ ពារាណសឹ អជ្ឈោត្ថរិត្វា គតោ។ សុតសុតក្ខណេយេវ រាជឧបរាជាទយោ អាទឹ កត្វា ពារាណសិវាសិនោ អាគមំសុ។ អនាគតាបិ គេហេ ឋិតាវ សុណឹសុ។ រាជបុរិសា គច្ឆេ ឆិន្ទិត្វា ភូមឹ សមំ កត្វា វាលុកំ ឱកិរឹសុ។ ធុត្តានំ សុរាមទោ ឆិជ្ជិ។ បាសេ ឆឌ្ឌេត្វា ធម្មំ សុណមានា អដ្ឋំសុ។ មហល្លិកាយបិ សុរាមទោ ឆិជ្ជិ។ មហាសត្តោ មហាជនមជ្ឈេ ចូឡតុណ្ឌិលស្ស ធម្មទេសនំ អារភិ។ តំ សុត្វា ចូឡតុណ្ឌិលោ “មយ្ហំ ភាតា ឯវំ វទេតិ, អម្ហាកញ្ច វំសេ បោក្ខរណឹ ឱតរិត្វា នហានំ, សរីរតោ សេទមលបវាហនំ, បុរាណវិលេបនំ ហារេត្វា នវវិលេបនគហណញ្ច កិស្មិញ្ចិ កាលេ នត្ថិ, កឹ នុ ខោ សន្ធាយ ភាតា មំ ឯវំ មាហា”តិ បុច្ឆន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៩១. “កតមោ រហទោ អកទ្ទមោ, កឹសុ សេទមលន្តិ វុច្ចតិ;
កតមញ្ច នវំ វិលេបនំ, យស្ស គន្ធោ ន កទាចិ ឆិជ្ជតី”តិ។

តំ សុត្វា មហាសត្តោ “តេន ហិ កនិដ្ឋ ឱហិតសោតោ សុណាហី”តិ ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៩២. “ធម្មោ រហទោ អកទ្ទមោ, បាបំ សេទមលន្តិ វុច្ចតិ;
សីលញ្ច នវំ វិលេបនំ, តស្ស គន្ធោ ន កទាចិ ឆិជ្ជតិ។

៩៣. “នន្ទន្តិ សរីរឃាតិនោ, ន ច នន្ទន្តិ សរីរធារិនោ;
បុណ្ណាយ ច បុណ្ណមាសិយា, រមមានាវ ជហន្តិ ជីវិត”ន្តិ។

តត្ថ **ធម្មោ**តិ បញ្ចសីលអដ្ឋសីលទសសីលានិ តីណិ សុចរិតានិ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយធម្មា អមតមហានិព្ពានន្តិ សព្ពោបេស ធម្មោ នាម។ **អកទ្ទមោ**តិ រាគទោសមោហមានទិដ្ឋិកិលេសកទ្ទមានំ អភាវេន អកទ្ទមោ។ ឥមិនា សេសធម្មតោ វិនិវត្តេត្វា និព្ពានមេវ ទស្សេតិ។ “យាវតា, ភិក្ខវេ, ធម្មា សង្ខតា វា អសង្ខតា វា, វិរាគោ តេសំ ធម្មានំ អគ្គមក្ខាយតិ, យទិទំ មទនិម្មទនោ បិបាសវិនយោ អាលយសមុគ្ឃាតោ

វដ្តបច្ឆេទោ តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ និព្ពាន”ន្តិ (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ. ៩០) ហិ វុត្តំ, តទេវ ទស្សេន្តោ, តាត ចូឡគុណ្ឌិល, អហំ និព្ពានតឡាកំ “រហទោ”តិ កថេមិ។ ជាតិជរាព្យាធិមរណាទីនិ ហិ តត្ថ នត្ថិ, សចេ មរណតោ មុញ្ចិតុកាមោ, និព្ពានគាមិនី បដិបទំ គណ្ហាតិ។ ឧបនិស្សយបច្ចយវសេន កិរ ពោធិសត្តោ ឯវំ កថេសិ។

បាបំ សេទមលន្តិ តាត ចូឡគុណ្ឌិល, បាបំ សេទមលសទិសត្តា “សេទមល”ន្តិ បោរាណកបណ្ឌិតេហិ កថិតំ។ តំ បនេតំ ឯកវិធេន បាបំ យទិទំ មនោបទោសោ, ទុវិធេន បាបំ បាបកញ្ច សីលំ, បាបិកា ច ទិដ្ឋិ, តិវិធេន បាបំ តីណិ ទុច្ចរិតានិ, ចតុព្ពិធេន បាបំ ចត្តារិ អគតិគមនានិ, បញ្ចវិធេន បាបំ បញ្ច ចេតោខិលា, ឆព្ពិធេន បាបំ ឆ អគារវា, សត្តវិធេន បាបំ សត្ត អសទ្ធម្មា, អដ្ឋវិធេន បាបំ អដ្ឋ មិច្ឆត្តា, នវវិធេន បាបំ នវ អាឃាតវត្ថូនិ, ទសវិធេន បាបំ ទស អកុសលកម្មបថា, ពហុវិធេន បាបំ រាគោ ទោសោ មោហោតិ ឯកក ទុកតិកាទិវសេន វិភត្តា អកុសលា ធម្មា, ឥតិ សព្ពម្បេតំ បាបំ “សរីរនិស្សិតសេទមលសទិស”ន្តិ បណ្ឌិតេហិ កថិតំ។

សីលន្តិ បញ្ចសីលំ ទសសីលំ ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ។ “ឥទំ, តាត, សីលំ ចតុជ្ជាតិគន្ធវិលេបនសទិស”ន្តិ វទតិ។ **តស្សា**តិ តស្ស សិលស្ស គន្ធោ តីសុ វយេសុ កទាចិ ន ឆិជ្ជតិ, សកលលោកំ បត្ថរិត្វា គច្ឆតិ។

“ន បុប្ផគន្ធោ បដិវាតមេតិ, ន ចន្ទនំ តគ្គរមល្លិកា វា;
សតញ្ច គន្ធោ បដិវាតមេតិ, សព្ពា ទិសា សប្បុរិសោ បវាយតិ។

“ចន្ទនំ តគរំ វាបិ, ឧប្បលំ អថ វស្សិកី;
ឯតេសំ គន្ធជាតានំ, សីលគន្ធោ អនុត្តរោ។

“អប្បមត្តោ អយំ គន្ធោ, យ្វាយំ តគរចន្ទនំ;
យោ ច សីលវតំ គន្ធោ, វាតិ ទេវេសុ ឧត្តមោ”តិ។ (ធ. ប. ៥៤-៥៦);

ននន្តិ សរីរឃាតិនោតិ តាត ចូឡគុណ្ឌិល, ឥមេ អញ្ញាណមនុស្សា “មធុរមំសំ ខាទិស្សាម, បុត្តទារម្បិ ខាទាបេស្សាមា”តិ បាណាតិបាតំ ករោន្តា នន្ទន្តិ តុស្សន្តិ, បាណាតិបាតោ អាសេវិតោ ភាវិតោ ពហុលីកតោ និរយសំវត្តនិកោ ហោតិ, តិរច្ឆានយោនិ...បេ.... បេត្តិវិសយសំវត្តនិកោ ហោតិ, យោ សព្ពលហុកោ បាណាតិបាតស្ស វិបាកោ, សោ មនុស្សភូតស្ស អប្បាយុកសំវត្តនិកោ ហោតីតិ ឥមំ បាណាតិបាតេ អាទីនវំ ន ជានន្តិ។ អជានន្តា –

“មធុវា មញ្ញតិ ពាលោ, យាវ បាបំ ន បច្ចតិ;
យទា ច បច្ចតិ បាបំ, ពាលោ ទុក្ខំ និគច្ឆតី”តិ។ (ធ. ប. ៦៩) –

មធុរសញ្ញិនោ ហុត្វា –

“ចរន្តិ ពាលា ទុម្មេធា, អមិត្តេនេវ អត្តនា;
ករោន្តា បាបកំ កម្មំ, យំ ហោតិ កដុកប្ផល”ន្តិ។ (ធ. ប. ៦៦) –

ឯត្តកម្បិ ន ជានន្តិ។

“ន តំ កម្មំ កតំ សាធុ, យំ កត្វា អនុតប្បតិ;
យស្ស អស្សុមុខោ រោទំ, វិបាកំ បដិសេវតី”តិ។ (ធ. ប. ៦៧);

ន ច នន្ទន្តិ សរីរធារិនោតិ តាត ចូឡគុណ្ឌិល, យេ បនេតេ សរីរធារិនោ សត្តា, តេ អត្តនោ មរណេ អាគច្ឆន្តេ បបេត្វា សីហមិគរាជហត្ថាជានីយអស្សាជានីយខីណាសវេ អវសេសា ពោធិសត្តំ អាទឹ កត្វា អភាយន្តា នាម នត្ថិ។

“សព្ពេ តសន្តិ ទណ្ឌស្ស, សព្ពេ ភាយន្តិ មច្ចុនោ;
អត្តានំ ឧបមំ កត្វា, ន ហនេយ្យ ន ឃាតយេ”តិ។ (ធ. ប. ១២៩);

បុណ្ណាយាតិ គុណបុណ្ណាយ។ **បុណ្ណមាសិយា**តិ បុណ្ណចន្ទយុត្តាយ, មាសំ វា បូរេត្វា ឋិតាយ។ តទា កិរ បុណ្ណមាសី ឧបោសថទិវសោ ហោតិ។ **រមមានាវ ជហន្តិ ជីវិត**ន្តិ តាត ចូឡតុណ្ឌិល, មា សោចិ មា បរិទេវិ, មរណស្ស នាម តេ ភាយន្តិ, យេសំ អព្ភន្តរេ សីលាទិគុណា នត្ថិ។ មយំ បន សីលាចារសម្បន្នា បុញ្ញវន្តោ, តស្មា អម្ហាទិសា សត្តា រមមានាវ ជហន្តិ ជីវិតន្តិ។

ឯវំ មហាសត្តោ មធុរេន សរេន ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេសិ។ មហាជនកាយា អង្គុលិយោ ផោដេសុំ, ចេលុក្ខេបា ច បវត្តីសុ, សាធុការសទ្ទបុណ្ណំ អន្តលិក្ខំ អហោសិ។ ពារាណសិរាជា ពោធិសត្តំ រជ្ជេន បូជេត្វា មហល្លិកាយ យសំ ទត្វា ឧភោបិ តេ គន្ធោទកេន ន្ហាបេត្វា គន្ធាទីហិ វិលិម្បាបេត្វា គីវាសុ មណិរតនានិ បិឡន្ធាបេត្វា ឃរំ នេត្វា បុត្តដ្ឋានេ ឋបេត្វា មហន្តេន បរិវារេន បដិជគ្គិ។ ពោធិសត្តោ រញ្ញោ បញ្ច សីលានិ អទាសិ។ សព្ពេ ពារាណសិវាសិនោ ច កាសិរដ្ឋវាសិនោ ច បញ្ច សីលានិ រក្ខិំសុ។ មហាសត្តោ នេសំ បក្ខទិវសេសុ ធម្មំ ទេសេសិ, វិនិច្ឆយេ និសីទិត្វា អឌ្ឌេ តីរេសិ។ តស្មិំ ធរមានេ កូដឌ្ឌការកា នាម នាហេសុំ។ អបរភាគេ រាជា កាលមកាសិ។ មហាសត្តោ តស្ស សរីរបរិហារំ ការេត្វា វិនិច្ឆយេ បោត្ថកេ លិខាបេត្វា “ឥមំ បោត្ថកំ ឱលោកេត្វា អឌ្ឌំ តីរេយ្យាថា”តិ វត្វា មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា អប្បមាទេន ឱវាទំ ទត្វា សព្ពេសំ រោទន្តានំ បរិទេវន្តានញ្ញេវ សទ្ធិំ ចូឡតុណ្ឌិលេន អរញ្ញំ បាវិសិ។ តទា ពោធិសត្តស្ស ឱវាទោ សដ្ឋិ វស្សសហស្សានិ បវត្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សោ មរណភីរុកោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, ចូឡតុណ្ឌិលោ មរណភីរុកោ ភិក្ខុ, បរិសា ពុទ្ធបរិសា, មហាតុណ្ឌិលោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

តុណ្ឌិលជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣៨៩] ៤. សុវណ្ណកក្កដកជាតកវណ្ណនា

សិង្គីមិគោតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អានន្ទត្ថេរស្ស អត្តនោ អត្ថាយ ជីវិតបរិច្ចាគំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ យាវ ធនុគ្គហបយោជនា **ខណ្ឌហាលជាតកេ** (ជា. ២.២២.៩៨២ អាទយោ) ធនបាលវិស្សជ្ជនំ **ចូឡហំសមហាហំសជាតកេ** (ជា. ១.១៥.១៣៣ អាទយោ) កថិតំ។ តទា ហិ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ធម្មភណ្ឌាគារិកអានន្ទត្ថេរោ សេក្ខបដិសម្ភិទាប្បត្តោ ហុត្វា ធនបាលកេ អាគច្ឆន្តេ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ជីវិតំ បរិច្ចជី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ អានន្ទោ មយ្ហំ ជីវិតំ បរិច្ចជិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ រាជគហស្ស បុព្ពបស្សេ សាលិន្ទិយោ នាម ព្រាហ្មណគាមោ ហោតិ។ តទា ពោធិសត្តោ តស្មិំ គាមេ កស្សកព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា តស្ស គាមស្ស បុព្ពុត្តរាយ ទិសាយ ឯកស្មិំ គាមខេត្តេ ករីសសហស្សមត្តំ កសិំ ការេសិ។ សោ ឯកទិវសំ មនុស្សេហិ សទ្ធិំ ខេត្តំ គន្ត្វា កម្មការេ “កសថា”តិ អាណាបេត្វា មុខធោវនត្ថាយ ខេត្តកោដិយំ មហន្តំ សោព្ភំ ឧបសង្កមិ។ តស្មិំ ខោ បន សោព្ភេ ឯកោ សុវណ្ណវណ្ណោ កក្កដកោ បដិវសតិ អភិរូបោ បាសាទិកោ។ ពោធិសត្តោ ទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា តំ សោព្ភំ ឱតរិ។ តស្ស មុខធោវនកាលេ កក្កដកោ សន្តិកំ អាគមាសិ។ អថ នំ សោ ឧក្ខិបិត្វា អត្តនោ ឧត្តរិសាដកន្តរេ និបជ្ជាបេត្វា គហេត្វា ខេត្តេ កត្តព្ពកិច្ចំ កត្វា គច្ឆន្តោ តត្ថេវ នំ សោព្ភេ បក្ខិបិត្វា គេហំ អគមាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ខេត្តំ អាគច្ឆន្តោ បឋមំ តំ សោព្ភំ គន្ត្វា កក្កដកំ ឧក្ខិបិត្វា ឧត្តរិសាដកន្តរេ និបជ្ជាបេត្វា បច្ឆា កម្មន្តំ វិចារេសិ។ ឥតិ តេសំ អញ្ញមញ្ញំ វិស្សាសោ ទឡ្ហោ អហោសិ។

ពោធិសត្តោ និពទ្ធំ ខេត្តំ អាគច្ឆតិ, អក្ខីសុ ច បនស្ស បញ្ច បសាទា តីណិ មណ្ឌលានិ វិសុទ្ធានិ ហុត្វា បញ្ញាយន្តិ។ អថស្ស ខេត្តកោដិយំ ឯកស្មិំ តាលេ កាកកុលាវកេ កាកី អក្ខីនិ ទិស្វា ខាទិតុកាមា ហុត្វា កាកំ អាហ –
“សាមិ, ទោហឡោ មេ ឧប្បន្នោ”តិ។ “កីទោហឡោ នាមា”តិ? “ឯតស្ស ព្រាហ្មណស្ស អក្ខីនិ ខាទិតុកាមាម្ហី”តិ។ “ទុទ្ទោហឡោ តេ ឧប្បន្នោ, កោ ឯតានិ អាហរិតុំ សក្ខិស្សតី”តិ។ “ត្វំ ន សក្កោសី”តិ អហម្បេតំ ជានាមិ, យោ បនេស តាលស្ស អវិទូរេ វម្មិកោ, ឯត្ថ កណ្ហសប្បោ វសតិ។ “តំ ឧបដ្ឋហ, សោ ឯតំ ឌំសិត្វា មារេស្សតិ, អថស្ស អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា ត្វំ អាហរិស្សសី”តិ ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តតោ បដ្ឋាយ កណ្ហសប្បំ ឧបដ្ឋហិ។ ពោធិសត្តេនបិ វាបិតសស្សានំ គព្ភគ្គហណកាលេ កក្កដកោ មហា អហោសិ។ អថេកទិវសំ សប្បោ កាកមាហ “សម្ម, ត្វំ និពទ្ធំ មំ ឧបដ្ឋហសិ, កីំ តេ ករោមី”តិ។ “សាមិ, តុម្ហាកំ ទាសិយា ឯតស្ស ខេត្តសាមិកស្ស អក្ខីសុ ទោហឡោ ឧប្បជ្ជិ, ស្វាហំ តុម្ហាកំ អានុភាវេន តស្ស អក្ខីនិ លភិស្សាមីតិ តុម្ហេ ឧបដ្ឋហាមី”តិ។ សប្បោ “ហោតុ, នយិទំ

ករុកំ, លភិស្សសី”តិ តំ អស្សាសេត្វា បុន ទិវសេ ព្រាហ្មណស្ស អាគមនមគ្គេ កេទារមរិយាទំ និស្សាយ តិណេហិ បដិច្ឆន្នោ ហុត្វា តស្សាគមនំ ឱលោកេន្តោ និបជ្ជិ។

ពោធិសត្តោ អាគច្ឆន្តោ បឋមំ សោព្ភំ ឱតរិត្វា មុខំ ធោវិត្វា សិនេហំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា សុវណ្ណកក្កដកំ អាលិង្គេត្វា ឧត្តរិសាដកន្តរេ និបជ្ជាបេត្វា ខេត្តំ បាវិសិ។ សប្បោ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វាវ វេគេន បក្ខន្ទិត្វា បិណ្ឌិកមំសេ ឌំសិត្វា តត្ថេវ បាតេត្វា វម្មិកំ សន្ធាយ បលាយិ។ ពោធិសត្តស្ស បតនញ្ច កក្កដកស្ស សាដកន្តរតោ លង្ឃនញ្ច កាកស្ស អាគន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស ឧរេ និលីយនញ្ច អបច្ឆាអបុរិមំ អហោសិ។ កាកោ និលីយិត្វា អក្ខីនិ តុណ្ឌេន បហរិ។ កក្កដកោ “ឥមំ កាកំ និស្សាយ មម សហាយស្ស ភយំ ឧប្បន្នំ, ឯតស្មិំ គហិតេ សប្បោ អាគច្ឆិស្សតី”តិ សណ្ឌាសេន គណ្ហន្តោ វិយ កាកំ គីវាយំ អឡេន ទឡ្ហំ គហេត្វា កិលមេត្វា ថោកំ សិថិលមកាសិ។ កាកោ “កិស្ស មំ សម្ម, ឆឌ្ឌេត្វា បលាយសិ, ឯស មំ កក្កដកោ ភិយ្យោ វិហេឋេតិ, យាវ ន មរាមិ, តាវ ឯហី”តិ សប្បំ បក្កោសន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៩៤. “សិង្គីមិគោ អាយតចក្ខុនេត្តោ, អដ្ឋិត្តចោ វារិសយោ អលោមោ;
តេនាភិភូតោ កបណំ រុទាមិ, ហរេ សខា កិស្ស នុ មំ ជហាសី”តិ។

តត្ថ **សិង្គីមិគោ**តិ សិង្គីសុវណ្ណវណ្ណតាយ វា អឡសង្ខាតានំ វា សិង្គានំ អត្ថិតាយ កក្កដកោ វុត្តោ។ **អាយតចក្ខុនេត្តោ**តិ ទីឃេហិ ចក្ខុសង្ខាតេហិ នេត្តេហិ សមន្នាគតោ។ អដ្ឋិមេវ តចោ អស្សាតិ **អដ្ឋិត្តចោ។ ហរេ សខា**តិ អាលបនមេតំ, អម្ភោ សហាយាតិ អត្ថោ។

សប្បោ តំ សុត្វា មហន្តំ ផណំ កត្វា កាកំ អស្សាសេន្តោ អគមាសិ។ សត្ថា ឥមមត្ថំ ទីបេន្តោ អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

៩៥. “សោ បស្សសន្តោ មហតា ផណេន, ភុជង្គមោ កក្កដមជ្ឈុបត្តោ;
សខា សខារំ បរិតាយមានោ, ភុជង្គមំ កក្កដកោ គហេសី”តិ។

តត្ថ **កក្កដមជ្ឈុបត្តោ**តិ កក្កដកំ សម្បត្តោ។ **សខា សខារ**ន្តិ សហាយោ សហាយំ។ “សកំ សខារ”ន្តិបិ បាឋោ, អត្តនោ សហាយន្តិ អត្ថោ។ **បរិតាយមានោ**តិ រក្ខមានោ។ **គហេសី**តិ ទុតិយេន អឡេន គីវាយំ ទឡ្ហំ គហេសិ។

អថ នំ កិលមេត្វា ថោកំ សិថិលមកាសិ។ អថ សប្បោ “កក្កដកា នាម នេវ កាកមំសំ ខាទន្តិ, ន សប្បមំសំ, អថ កេន នុ ខោ ការណេន អយំ អម្ហេ គណ្ហី”តិ ចិន្តេត្វា តំ បុច្ឆន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៩៦. “ន វាយសំ នោ បន កណ្ហសប្បំ, ឃាសត្ថិកោ កក្កដកោ អទេយ្យ;
បុច្ឆាមិ តំ អាយតចក្ខុនេត្ត, អថ កិស្ស ហេតុម្ហ ឧភោ គហីតា”តិ។

តត្ថ **ឃាសត្ថិកោ**តិ អាហារត្ថិកោ ហុត្វា។ **អទេយ្យា**តិអាទិយេយ្យ, ន-ការេន យោជេត្វា ន គណ្ហីតិ អត្ថោ។

តំ សុត្វា កក្កដកោ គហណការណំ កថេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៩៧. “អយំ បុរិសោ មម អត្ថកាមោ, យោ មំ គហេត្វាន ទកាយ នេតិ;
តស្មិំ មតេ ទុក្ខមនប្បកំ មេ, អហញ្ច ឯសោ ច ឧភោ ន ហោម។

៩៨. “មមញ្ច ទិស្វាន បវទ្ធកាយំ, សព្ពោ ជនោ ហឹសិតុមេវ មិច្ឆេ;
សាទុញ្ច ថូលញ្ច មុទុញ្ច មំសំ, កាកាបិ មំ ទិស្វ វិហេឋយេយ្យុ”ន្តិ។

តត្ថ **អយ**ន្តិ ពោធិសត្តំ និទ្ទិសតិ។ **អត្ថកាមោ**តិ ហិតកាមោ។ **ទកាយ នេតី**តិ យោ មំ សម្បិយាយមានោ ឧត្តរិសាដកេន គហេត្វាន ឧទកាយ នេតិ, អត្តនោ វសនកសោព្ភំ បាបេតិ។ **តស្មិំ មតេ**តិ សចេ សោ ឥមស្មិំ ឋានេ មរិស្សតិ, ឯតស្មិំ មតេ មម កាយិកំ ចេតសិកំ មហន្តំ ទុក្ខំ ភវិស្សតីតិ ទីបេតិ។ **ឧភោ ន ហោមា**តិ ទ្វេបិ ជនា ន ភវិស្សាម។ **មមញ្ច ទិស្វានា**តិ គាថាយ អយមត្ថោ – ឥទញ្ច អបរំ ការណំ, ឥមស្មិំ មតេ អនាថំ និប្បច្ចយំ មំ បវឌ្ឍិតកាយំ ទិស្វា សព្ពោ ជនោ “ឥមស្ស កក្កដកស្ស សាទុញ្ច ថូលញ្ច មុទុញ្ច មំស”ន្តិ មំ មារេតុំ ឥច្ឆេយ្យ, ន កេវលញ្ច ជនោ មនុស្សោ, តិរច្ឆានភូតា កាកាបិ មំ ទិស្វា វិហេឋយេយ្យុំ វិហេសេយ្យុំ មារេយ្យុំ។

តំ សុត្វា សប្បោ ចិន្តេសិ “ឯកេនុបាយេន ឥមំ វញ្ចេត្វា កាកញ្ច អត្តានញ្ច មោចេស្សាមី”តិ។ អថ នំ វញ្ចេតុកាមោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៩៩. “សចេតស្ស ហេតូម្ហ ឧភោ គហីតា, ឧដ្ឋាតុ បោសេ វិសមាវមាមិ;
មមញ្ច កាកញ្ច បមុញ្ច ខិប្បំ, បុរេ វិសំ គាឡ្ហមុបេតិ មច្ចុ”ន្តិ។

តត្ថ **សចេតស្ស ហេតូ**តិ សចេ ឯតស្ស ការណា។ **ឧដ្ឋាតូ**តិ និព្ពិសោ ហោតុ។ **វិសមាវមាមី**តិ អហមស្ស វិសំ អាកឌ្ឍាមិ, និព្ពិសំ នំ ករោមិ។ **បុរេ វិសំ គាឡ្ហមុបេតិ មច្ចូ**ន្តិ ឥមញ្ហិ មច្ចុំ មយា អនាវមិយមានំ វិសំ គាឡ្ហំ ពលវំ ហុត្វា ឧបគច្ឆេយ្យ, តំ យាវ ន ឧបគច្ឆតិ, តាវទេវ អម្ហេ ទ្វេបិ ជនេ ខិប្បំ មុញ្ចាតិ។

តំ សុត្វា កក្កដកោ ចិន្តេសិ “អយំ ឯកេនុបាយេន មំ ទ្វេបិ ជនេ វិស្សជ្ជាបេត្វា បលាយិតុកាមោ, មយ្ហំ ឧបាយកោសល្លំ ន ជានាតិ, អហំ ទានិ យថា សប្បោ សញ្ចរិតុំ សក្កោតិ, ឯវំ អឡ្ហំ សិថិលំ ករិស្សាមិ, កាកំ បន នេវ វិស្សជ្ជេស្សាមី”តិ ឯវំ ចិន្តេត្វា សត្តមំ គាថមាហ –

១០០. “សប្បំ បមោក្ខាមិ ន តាវ កាកំ, បដិពន្ធកោ ហោហិតិ តាវ កាកោ;
បុរិសញ្ច ទិស្វាន សុខី អរោគំ, កាកំ បមោក្ខាមិ យថេវ សប្ប”ន្តិ។

តត្ថ **បដិពន្ធកោ**តិ បាដិភោគោ។ **យថេវ សប្ប**ន្តិ យថា ភវន្តំ សប្បំ មុញ្ចាមិ, តថា កាកំ បមោក្ខាមិ, កេវលំ ត្វំ ឥមស្ស ព្រាហ្មណស្ស សរីរតោ សីឃំ វិសំ អាវមាហីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា តស្ស សុខសញ្ចារណត្ថំ អឡ្ហំ សិថិលមកាសិ។ សប្បោ វិសំ អាវមិត្វា មហាសត្តស្ស សរីរំ និព្ពិសំ អកាសិ។ សោ និទ្ទុក្ខោ ឧដ្ឋាយ បកតិវណ្ណេនេវ អដ្ឋាសិ។ កក្កដកោ “សចេ ឥមេ ទ្វេបិ ជនា អរោគា ភវិស្សន្តិ, មយ្ហំ សហាយស្ស វឌ្ឍិ នាម ន ភវិស្សតិ, វិនាសេស្សាមិ នេ”តិ ចិន្តេត្វា កត្តរិកាយ ឧប្បលមកុឡំ វិយ អឡ្ហេហិ ឧភិន្នម្បិ សីសំ កប្បេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេសិ។ កាកីបិ តម្ហា ឋានា បលាយិ។ ពោធិសត្តោ សប្បស្ស សរីរំ ទណ្ឌកេ វេឋេត្វា គុម្ពបិដ្ឋេ ខិបិ។ សុវណ្ណកក្កដកំ សោព្ភេ វិស្សជ្ជេត្វា ន្ហត្វា សាលិន្ទិយគាមមេវ គតោ។ តតោ បដ្ឋាយ កក្កដកេន សទ្ធិំ អធិកតរោ វិស្សាសោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេន្តោ ឱសានគាថមាហ –

១០១. “កាកោ តទា ទេវទត្តោ អហោសិ, មារោ បន កណ្ហសប្បោ អហោសិ;
អានន្ទភទ្ទោ កក្កដកោ អហោសិ, អហំ តទា ព្រាហ្មណោ ហោមិ សត្ថា”តិ។

សច្ចបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ កាកី បន គាថាយ ន វុត្តា, សា ចិញ្ចមាណវិកា អហោសីតិ។

សុវណ្ណកក្កដកជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៣៩០] ៥. មយ្ហកជាតកវណ្ណនា

សកុណោ មយ្ហកោ នាមាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អាគន្តុកសេដ្ឋឹ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយញ្ហិ អាគន្តុកសេដ្ឋិ នាម អឌ្ឍោ អហោសិ មហទ្ធនោ។ សោ នេវ អត្តនា ភោគេ ភុញ្ជិ, ន បរេសំ អទាសិ, នានគ្គរសេ បណីតេ ភោជនេ ឧបនីតេ តំ ន ភុញ្ជតិ, ពិលង្គទុតិយំ កណាជកំ ឯវ ភុញ្ជតិ, ធូបិតវាសិតេសុ កាសិកវត្ថេសុ ឧបនីតេសុ តានិ ហារេត្វា ថូលថូលសាដកេ និវាសេតិ, អាជានីយយុត្តេ មណិកនកវិចិត្តេ រថេ ឧបនីតេ តម្បិ ហារាបេត្វា កត្តរថកេន គច្ឆតិ, សុវណ្ណច្ឆត្តេ ធារិយមានេ តំ អបនេត្វា បណ្ណច្ឆត្តេន ធារិយមានេន។ សោ យាវជីវំ ទានាទីសុ បុញ្ញេសុ ឯកម្បិ អកត្វា កាលំ កត្វា រោរុវនិរយេ និព្ពត្តិ។ តស្ស អបុត្តកំ សាបតេយ្យំ រាជពលំ សត្តហិ រត្តិទិវសេហិ រាជកុលំ បវេសេសិ។ តស្មិំ បវេសិតេ រាជា ភុត្តបាតរាសោ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសិន្នោ “កឹ, មហារាជ, ពុទ្ធុបដ្ឋានំ ន ករោសី”តិ វុត្តេ “ភន្តេ, សាវត្ថិយំ អាគន្តុកសេដ្ឋិនោ នាម កាលកតស្ស អស្សាមិកធនេ អម្ហាកំ ឃរេ អាហរិយមានេយេវ សត្ត រត្តិទិវសា គតា, សោ បន ឯតំ ធនំ លភិត្វាបិ នេវ អត្តនា បរិភុញ្ជិ, ន បរេសំ អទាសិ, រក្ខសបរិគ្គហិតបោក្ខរណី វិយស្ស ធនំ អហោសិ, សោ ឯកទិវសម្បិ បណីតភោជនាទីនំ រសំ អននុភវិត្វាវ មរណមុខំ បវិដ្ឋោ, ឯវំ មច្ឆរី អបុញ្ញសត្តោ កឹ កត្វា ឯត្តកំ ធនំ លភិ, កេន ចស្ស ភោគេសុ ចិត្តំ ន រមី”តិ សត្ថារំ បុច្ឆិ។ សត្ថា “មហារាជ, ធនលាភោ ច, ធនំ លទ្ធា អបរិភុញ្ជនការណញ្ច តេនេវ កត”ន្តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពារាណសិសេដ្ឋិ អស្សទ្ធោ អហោសិ មច្ឆរី, ន កស្សចិ កិញ្ចិ ទេតិ, ន កញ្ចិ សង្គណ្ហាតិ។ សោ ឯកទិវសំ រាជុបដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ តគរសិខិំ នាម បច្ចេកពុទ្ធំ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា វន្ទិត្វា “លទ្ធា, ភន្តេ, ភិក្ខា”តិ បុច្ឆិត្វា “ននុ ចរាម មហាសេដ្ឋី”តិ វុត្តេ បុរិសំ អាណាបេសិ “គច្ឆ, ឥមំ អម្ហាកំ ឃរំ អានេត្វា មម បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា អម្ហាកំ បដិយត្តភត្តស្ស បត្តំ បូរេត្វា ទាបេហី”តិ។ សោ បច្ចេកពុទ្ធំ ឃរំ នេត្វា និសីទាបេត្វា សេដ្ឋិភរិយាយ អាចិក្ខិ។ សា នានគ្គរសភត្តស្ស បត្តំ បូរេត្វា តស្ស អទាសិ។ សោ ភត្តំ គហេត្វា សេដ្ឋិនិវេសនា និក្ខមិត្វា អន្តរវីថិយំ បដិបជ្ជិ។ សេដ្ឋិ រាជកុលតោ បច្ចាគច្ឆន្តោ តំ ទិស្វា វន្ទិត្វា “លទ្ធំ, ភន្តេ, ភត្ត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “លទ្ធំ មហាសេដ្ឋី”តិ។ សោ បត្តំ ឱលោកេត្វា ចិត្តំ បសាទេតុំ នាសក្ខិ , “ឥមំ មេ ភត្តំ ទាសា វា កម្មករា វា ភុញ្ជិត្វា ទុក្ករម្បិ កម្មំ ករេយ្យុំ, អហោ វត មេ ជានី”តិ អបរចេតនំ បរិបុណ្ណំ កាតុំ នាសក្ខិ។ ទានញ្ហិ នាម តិស្សោ ចេតនា បរិបុណ្ណំ កាតុំ សក្កោន្តស្សេវ មហប្ផលំ ហោតិ។

“បុព្ពេវ ទានា សុមនា ភវាម, ទទម្បិ វេ អត្តមនា ភវាម;
ទត្វាបិ វេ នានុតប្បាម បច្ឆា, តស្មា ហិ អម្ហំ ទហរា នមិយ្យរេ។ (ជា. ១.១០.៩៥);

“បុព្ពេវ ទានា សុមនោ, ទទំ ចិត្តំ បសាទយេ;
ទត្វា អត្តមនោ ហោតិ, ឯសា យញ្ញស្ស សម្បទា”។ (អ. និ. ៦.៣៧; បេ. វ. ៣០៥);

ឥតិ, មហារាជ, អាគន្តុកសេដ្ឋិ តគរសិខិបច្ចេកពុទ្ធស្ស ទិន្នបច្ចយេន ពហុំ ធនំ លភិ, ទត្វា អបរចេតនំ បណីតំ កាតុំ អសមត្ថតាយ ភោគេ ភុញ្ជិតុំ នាសក្ខីតិ។ “បុត្តំ បន កស្មា ន លភិ, ភន្តេ”តិ? សត្ថា “បុត្តស្ស អលភនការណម្បិ តេនេវ កតំ, មហារាជា”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ អសីតិកោដិវិភវេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ មាតាបិតូនំ អច្ចយេន កនិដ្ឋំ សង្គណ្ហិត្វា កុដុម្ពំ វិចារេន្តោ ឃរទ្វារេ ទានសាលំ ការេត្វា មហាទានំ បវត្តេន្តោ អគារំ អជ្ឈាវសិ។ អថស្ស ឯកោ បុត្តោ ជាយិ។ សោ តស្ស បទសា គមនកាលេ កាមេសុ អាទីនវំ នេក្ខម្មេ ចានិសំសំ ទិស្វា សទ្ធិំ បុត្តទារេន សព្ពំ ឃរវិភវំ កនិដ្ឋស្ស និយ្យាតេត្វា “អប្បមត្តោ ទានំ បវត្តេហី”តិ ឱវាទំ ទត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ហិមវន្តបទេសេ វិហាសិ។ កនិដ្ឋោបិស្ស ឯកំ បុត្តំ បដិលភិ។ សោ តំ វឌ្ឍន្តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “មម ភាតុ បុត្តេ ជីវន្តេ កុដុម្ពំ ភិន្ទិត្វា ទ្វិធា ភវិស្សតិ, ភាតុ បុត្តំ មារេស្សាមី”តិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ នទិយំ ឱបិលាបេត្វា មារេសិ។ តមេនំ ន្ហត្វា អាគតំ ភាតុ ជាយា “កុហិំ មម បុត្តោ”តិ បុច្ឆិ។ “នទិយំ ឧទកំ កីឡិ, អថ នំ ឧទកេ វិចិនន្តោ នាទ្ទស”ន្តិ។ សា រោទិត្វា កន្ទិត្វា តុណ្ហី អហោសិ។

ពោធិសត្តោ តំ បវត្តិំ ញត្វា “ឥទំ កិច្ចំ បាកដំ ករិស្សាមី”តិ អាកាសេនាគន្ត្វា ពារាណសិយំ ឱតរិត្វា សុនិវត្ថោ សុបារុតោ តស្ស ឃរទ្វារេ ឋត្វា ទានសាលំ អទិស្វា “ទានសាលាបិ ឥមិនា អសប្បុរិសេន នាសិតា”តិ ចិន្តេសិ។ កនិដ្ឋោ តស្ស អាគតភាវំ ញត្វា អាគន្ត្វា មហាសត្តំ វន្ទិត្វា បាសាទំ អារោបេត្វា សុភោជនំ ភោជេសិ។ សោ ភត្តកិច្ចាវសានេ សុខកថាយ និសិន្នោ “ទារកោ ន បញ្ញាយតិ, កហំ នុ ខោ”តិ បុច្ឆិ។ “មតោ, ភន្តេ”តិ។ “កេន ការណេនា”តិ? “ឧទកកីឡនដ្ឋានេ អសុកការណេនាតិ ន ជានាមី”តិ។ “កិំ ត្វំ អសប្បុរិស ន ជានិស្សសិ, តយា កតកិច្ចំ មយ្ហំ បាកដំ, ននុ ត្វំ ឥមិនា នាម ការណេន តំ មារេសិ, កិំ នុ ត្វំ រាជាទីនំ វសេន នស្សមានំ ធនំ រក្ខិតុំ សក្កុណេយ្យាសិ, មយ្ហកសកុណស្ស ច តុយ្ហញ្ច កិំ នានាករណ”ន្តិ? អថស្ស មហាសត្តោ ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១០២. “សកុណោ មយ្ហកោ នាម, គិរិសានុទរីចរោ;
បក្កំ បិប្ផលិមារុយ្ហ, ‘មយ្ហំ មយ្ហ’ន្តិ កន្ទតិ។

១០៣. “តស្សេវំ វិលបន្តស្ស, ទិជសង្ឃា សមាគតា;
ភុត្វាន បិប្ផលិំ យន្តិ, វិលបត្វេវ សោ ទិជោ។

១០៤. “ឯវមេវ ឥធេកច្ចោ, សង្ឃរិត្វា ពហុំ ធនំ;
នេវត្តនោ ន ញាតីនំ, យថោធិំ បដិបជ្ជតិ។

១០៥. “ន សោ អច្ឆាទនំ ភត្តំ, ន មាលំ ន វិលេបនំ;
អនុភោតិ សកិំ កិញ្ចិ, ន សង្គណ្ហាតិ ញាតកេ។

១០៦. “តស្សេវំ វិលបន្តស្ស, មយ្ហំ មយ្ហន្តិ រក្ខតោ;
រាជានោ អថ វា ចោរា, ទាយាទា យេវ អប្បិយា;

ធនមាទាយ គច្ឆន្តិ, វិលបត្វេវ សោ នរោ។

១០៧. “ធីរោ ភោគេ អធិគម្ម, សង្គណ្ហាតិ ច ញាតកេ;
តេន សោ កិត្តិំ បប្បោតិ, បេច្ច សគ្គេ បមោទតី”តិ។

តត្ថ **មយ្ហកោ**តិ “មយ្ហំ មយ្ហ”ន្តិ វិរវនវសេន ឯវំលទ្ធនាមោ។ គិរិសានុទរីសុ ចរតីតិ **គិរិសានុទរីចរោ។ បក្កំ បិប្ផលិ**ន្តិ ហិមវន្តបទេសេ ឯកំ ផលភរិតំ បិប្ផលិរុក្ខំ។ **កន្ទតី**តិ ទិជគណេ តំ រុក្ខំ បរិវារេត្វា បក្កានិ ខាទន្តេ វារេតុំ “មយ្ហំ មយ្ហ”ន្តិ បរិទេវន្តោ វិចរតិ។ **តស្សេវំ វិលបន្តស្សា**តិ តស្ស វិលបន្តស្សេវ។ **ភុត្វាន វិប្ផលី យន្តី**តិ តំ បិប្ផលិរុក្ខំ បរិភុញ្ជិត្វា អញ្ញំ ផលសម្បន្នំ រុក្ខំ គច្ឆន្តិ។ **វិលបត្វេវា**តិ សោ បន ទិជោ វិលបតិយេវ។ **យថោធិ**ន្តិ យថាកោដ្ឋាសំ, មាតាបិតាភាតុភគិនីបុត្តធីតាទីនំ ឧបភោគបរិភោគវសេន យោ យោ កោដ្ឋាសោ ទាតព្ពោ, តំ តំ ន ទេតីតិ អត្ថោ។

សកិន្តិ ឯកវារម្បិ នានុភោតិ។ “សក”ន្តិបិ បាឋោ, អត្តនោ សន្តកម្បីតិ អត្ថោ។ **ន សង្គណ្ហាតី**តិ ភត្តច្ឆាទនពីជនង្គលាទិទានវសេន ន សង្គណ្ហាតិ។ **វិលបត្វេវ សោ នរោ**តិ ឯតេសុ រាជាទីសុ ធនំ គហេត្វា គច្ឆន្តេសុ កេវលំ សោ បុរិសោ វិលបតិយេវ។ **ធីរោ**តិ បណ្ឌិតោ។ **សង្គណ្ហាតី**តិ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតេ ទុគ្គតញាតកេ ភត្តច្ឆាទនពីជនង្គលាទិទានេន សង្គណ្ហាតិ។ **តេនា**តិ សោ បុរិសោ តេន ញាតិសង្គហេន ចតុបរិសមជ្ឈេ កិត្តិញ្ច អត្តនោ វណ្ណភណនញ្ច បាបុណាតិ, បេច្ច សគ្គេ ទេវនគរេ បមោទតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ តស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា ទានំ បាកតិកំ ការេត្វា ហិមវន្តមេវ គន្ត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឥតិ ខោ, មហារាជ, អាគន្តុកសេដ្ឋិ ភាតុ បុត្តស្ស មារិតត្តា ឯត្តកំ កាលំ នេវ បុត្តំ, ន ធីតរំ អលភី”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កនិដ្ឋោ អាគន្តុកសេដ្ឋិ អហោសិ, ជេដ្ឋកោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មយ្ហកជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៣៩១] ៦. វិជ្ជាធរជាតកវណ្ណនា

ទុព្ពណ្ណរូបន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ លោកត្ថចរិយំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **មហាកណ្ហជាតកេ** (ជា. ១.១២.៦១ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ តទា បន សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ លោកត្ថចរិយំ ចរិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សក្កោ អហោសិ។ តទា ឯកោ វិជ្ជាធរោ វិជ្ជំ បរិវត្តេត្វា អឌ្ឍរត្តសមយេ អាគន្ត្វា ពារាណសិរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា សទ្ធិំ អតិចរតិ, តស្សា បរិចារិកាយោ សញ្ជានីសុ។ សា សយមេវ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា “ទេវ, ឯកោ បុរិសោ អឌ្ឍរត្តសមយេ សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា មំ ទូសេតី”តិ អាហ។ “សក្ខិស្សសិ បន កិញ្ចិ សញ្ញាណំ កាតុ”ន្តិ? “សក្កោមិ, ទេវា”តិ សា ជាតិហិង្គុលិកបាតិំ អាហរាបេត្វា តស្ស បុរិសស្ស រត្តិំ អាគន្ត្វា អភិរមិត្វា គច្ឆន្តស្ស បិដ្ឋិយំ បញ្ចង្គុលិកំ ទត្វា បាតោវ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា មនុស្សេ អាណាបេសិ “គច្ឆថ, សព្ពទិសាសុ ឱលោកេត្វា បិដ្ឋិយំ កតជាតិហិង្គុល បញ្ចង្គុលិកបុរិសំ គណ្ហថា”តិ។ វិជ្ជាធរោបិ រត្តិំ អនាចារំ កត្វា ទិវា សុសានេ សូរិយំ នមស្សន្តោ ឯកបាទេន តិដ្ឋតិ។ រាជបុរិសា តំ ទិស្វា បរិវារយិំសុ។ សោ “បាកដំ មេ កម្មំ ជាត”ន្តិ វិជ្ជំ បរិវត្តេត្វា អាកាសេន ឧប្បតិត្វា គតោ។

រាជា តំ ទិស្វា អាគតបុរិសេ “អទ្ទសថា”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, អទ្ទសាមា”តិ។ “កោ នាមេសោ”តិ? “បព្ពជិតោ, ទេវា”តិ។ “សោ ហិ រត្តិំ អនាចារំ កត្វា ទិវា បព្ពជិតវេសេន វសតិ”។ រាជា “ឥមេ ទិវា សមណវេសេន ចរិត្វា រត្តិំ អនាចារំ ករោន្តី”តិ បព្ពជិតានំ កុជ្ឈិត្វា មិច្ឆាគហណំ គហេត្វា “មយ្ហំ វិជិតា ឥមេ សព្ពេ បព្ពជិតា បលាយន្តុ, ទិដ្ឋទិដ្ឋដ្ឋានេ រាជាណំ ករិស្សន្តូ”តិ ភេរិំ ចរាបេសិ។ តិយោជនសតិកា កាសិរដ្ឋា បលាយិត្វា សព្ពេ បព្ពជិតា អញ្ញរាជធានិយោ អគមិំសុ។ សកលកាសិរដ្ឋេ មនុស្សានំ ឱវាទទាយកោ ឯកោបិ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណោ នាហោសិ។ អនោវាទកា មនុស្សា ផរុសា អហេសុំ, ទានសីលវិមុខា មតមតា យេភុយ្យេន អបាយេ និព្ពត្តិំសុ, សគ្គេ និព្ពត្តនកា នាម នាហេសុំ។

សក្កោ នវេ ទេវបុត្តេ អបស្សន្តោ “កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ អាវជ្ជេត្វា វិជ្ជាធរំ និស្សាយ ពារាណសិរញ្ញោ កុទ្ទេន មិច្ឆាគហណំ គហេត្វា បព្ពជិតានំ វជ្ឈា បព្ពាជិតភាវំ ញត្វា “ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ ឥមស្ស រញ្ញោ មិច្ឆាគហណំ ភិន្ទិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, រញ្ញោ ច រដ្ឋវាសីនញ្ច អវស្សយោ ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា នន្ទមូលបព្ភារេ បច្ចេកពុទ្ធានំ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា “ភន្តេ, មយ្ហំ ឯកំ មហល្លកំ បច្ចេកពុទ្ធំ ទេថ, កាសិរដ្ឋំ បសាទេស្សាមី”តិ អាហ។ សោ សង្ឃត្ថេរមេវ លភិ, អថស្ស បត្តចីវរំ គហេត្វា តំ បុរតោ កត្វា សយំ បច្ឆតោ ហុត្វា សិរស្មិំ អញ្ជលឹ ឋបេត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ នមស្សន្តោ ឧត្តមរូបធរោ មាណវកោ ហុត្វា សកលនគរស្ស មត្ថកេន តិក្ខត្តុំ វិចរិត្វា រាជទ្វារំ អាគន្ត្វា អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ អមច្ចា រញ្ញោ អារោចេសុំ “ទេវ, អភិរូបោ មាណវកោ ឯកំ សមណំ អានេត្វា រាជទ្វារេ អាកាសេ ឋិតោ”តិ។ រាជា អាសនា ឧដ្ឋាយ សីហបញ្ជរេ ឋត្វា “មាណវក, កស្មា ត្វំ អភិរូបោ សមានោ ឯតស្ស វិរូបស្ស សមណស្ស បត្តចីវរំ គហេត្វា នមស្សមានោ ឋិតោ”តិ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១០៨. “ទុព្ពណ្ណរូបំ តុវមរិយវណ្ណី, បុរក្ខត្វា បញ្ជលិកោ នមស្សសិ;
សេយ្យោ នុ តេសោ ឧទវា សរិក្ខោ, នាមំ បរស្សត្តនោ ចាបិ ព្រូហី”តិ។

តត្ថ **អរិយវណ្ណី**តិ សុន្ទររូបោ។ **សេយ្យោ នុ តេសោ**តិ ឯសោ វិរូបោ បព្ពជិតោ កឹ នុ តយា ឧត្តរិតរោ, ឧទាហុ សរិក្ខោ។ **នាមំ បរស្សត្តនោ ចាបី**តិ ឯតស្ស បរស្ស ច អត្តនោ ច នាមំ ព្រូហីតិ បុច្ឆតិ។

អថ នំ សក្កោ “មហារាជ, សមណា នាម គរុដ្ឋានិយា, តេន មេ នាមំ លបិតុំ ន លព្ភតិ, មយ្ហំ បន តេ នាមំ កថេស្សាមី”តិ វត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

១០៩. “ន នាមគោត្តំ គណ្ហន្តិ រាជ, សម្មគ្គតានុជ្ជុគតាន ទេវា;
អហញ្ច តេ នាមធេយ្យំ វទាមិ, សក្កោហមស្មី តិទសានមិន្ទោ”តិ។

តត្ថ **សម្មគ្គតានុជ្ជុគតាន ទេវា**តិ មហារាជ, សព្ពសង្ខារេ យថា សភាវសរសវសេន សម្មសិត្វា អគ្គផលំ អរហត្តំ បត្តត្តា សម្មគ្គតានំ, ឧជុនា ច អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន និព្ពានំ គតត្តា ឧជុគតានំ មហាខីណាសវានំ ឧបបត្តិទេវេហិ ឧត្តរិតរានំ វិសុទ្ធិទេវានំ ឧបបត្តិទេវា នាមគោត្តំ ន គណ្ហន្តិ។ **អហញ្ច តេ នាមធេយ្យ**ន្តិ អបិច អហំ អត្តនោ នាមធេយ្យំ តុយ្ហំ កថេមិ។

តំ សុត្វា រាជា តតិយគាថាយ ភិក្ខុនមស្សនេ អានិសំសំ បុច្ឆិ –

១១០. “យោ ទិស្វា ភិក្ខុំ ចរណូបបន្នំ, បុរក្ខត្វា បញ្ជលិកោ នមស្សតិ;
បុច្ឆាមិ តំ ទេវរាជេតមត្ថំ, ឥតោ ចុតោ កឹ លភតេ សុខំ សោ”តិ។

សក្កោ ចតុត្ថគាថាយ កថេសិ –

១១១. “យោ ទិស្វា ភិក្ខុំ ចរណូបបន្នំ, បុរក្ខត្វា បញ្ជលិកោ នមស្សតិ;
ទិដ្ឋេវ ធម្មេ លភតេ បសំសំ, សគ្គញ្ច សោ យាតិ សរីរភេទា”តិ។

តត្ថ **ភិក្ខុ**ន្តិ ភិន្នកិលេសំ បរិសុទ្ធបុគ្គលំ។ **ចរណូបបន្ន**ន្តិ សីលចរណេន ឧបេតំ។ **ទិដ្ឋេវ ធម្មេ**តិ ន កេវលំ ឥតោ ចុតោយេវ, ឥមស្មិំ បន អត្តភាវេ សោ បសំសំ លភតិ, បសំសាសុខំ វិន្ទតីតិ។

រាជា សក្កស្ស កថំ សុត្វា អត្តនោ មិច្ឆាគហណំ ភិន្ទិត្វា តុដ្ឋមានសោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

១១២. “លក្ខី វត មេ ឧទបាទិ អជ្ជ, យំ វាសវំ ភូតបតិទ្ទសាម;
ភិក្ខុញ្ច ទិស្វាន តុវញ្ច សក្ក, កាហាមិ បុញ្ញានិ អនប្បកានី”តិ។

តត្ថ **លក្ខី**តិ សិរី, បញ្ញាតិបិ វទន្តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អជ្ជ មម តវ វចនំ សុណន្តស្សេវ កុសលាកុសលវិបាកជាននបញ្ញា ឧទបាទីតិ។ **យ**ន្តិ និបាតមត្តំ។ **ភូតបតិទ្ទសាមា**តិ ភូតបតិំ អទ្ទសាម។

តំ សុត្វា សក្កោ បណ្ឌិតស្ស ថុតឹ ករោន្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១១៣. “អទ្ធា ហវេ សេវិតព្ពា សបញ្ញា, ពហុស្សុតា យេ ពហុឋានចិន្តិនោ;
ភិក្ខុញ្ច ទិស្វាន មមញ្ច រាជ, ករោហិ បុញ្ញានិ អនប្បកានី”តិ។

តត្ថ **ពហុឋានចិន្តិនោ**តិ ពហូនិ ការណានិ ចិន្តនសមត្ថា។

តំ សុត្វា រាជា ឱសានគាថមាហ –

១១៤“អក្កោធនោ និច្ចបសន្នចិត្តោ, សព្ពាតិថីយាចយោគោ ភវិត្វា;
និហច្ច មានំ អភិវាទយិស្សំ, សុត្វាន ទេវិន្ទ សុភាសិតានី”តិ។

តត្ថ **សព្ពាតិថីយាចយោគោ ភវិត្វា**តិ សព្ពេសំ អតិថីនំ អាគតានំ អាគន្តុកានំ យំ យំ តេ យាចន្តិ, តស្ស តស្ស យុត្តោ អនុច្ឆវិកោ ភវិត្វា, សព្ពំ តេហិ យាចិតយាចិតំ ទទមានោតិ អត្ថោ។ **សុត្វាន ទេវិន្ទ សុភាសិតានី**តិ តវ សុភាសិតានិ សុត្វា អហំ ឯវរូបោ ភវិស្សាមីតិ វទតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា បាសាទា ឱរុយ្ហ បច្ចេកពុទ្ធំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា “មហារាជ, វិជ្ជាធរោ ន សមណោ, ត្វំ តតោ បដ្ឋាយ ‘អតុច្ឆោ លោកោ, អត្ថិ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណា’តិ ញត្វា ទានំ ទេហិ, សីលំ រក្ខ, ឧបោសថកម្មំ ករោហី”តិ រាជានំ ឱវទិ។ សក្កោបិ សក្កានុភាវេន អាកាសេ ឋត្វា “តតោ បដ្ឋាយ អប្បមត្តា ហោថា”តិ នាគរានំ ឱវាទំ ទត្វា “បលាតា សមណព្រាហ្មណា អាគច្ឆន្តូ”តិ ភេរិំ ចរាបេសិ។ អថ តេ ឧភោបិ សកដ្ឋានមេវ អគមំសុ។ រាជា តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ អកាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បច្ចេកពុទ្ធោ បរិនិព្ពុតោ, រាជា អានន្ទោ អហោសិ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

វិជ្ជាធរជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៣៩២] ៧. សិង្ឃបុប្ផជាតកវណ្ណនា

យមេតន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ជេតវនា និក្ខមិត្វា កោសលរដ្ឋេ អញ្ញតរំ អរញ្ញំ និស្សាយ វិហរន្តោ ឯកទិវសំ បទុមសរំ ឱតរិត្វា សុបុប្ផិតបទុមំ ទិស្វា អធោវាតេ ឋត្វា ឧបសិង្ឃិ។ អថ នំ តស្មិំ វនេ អធិវត្ថា ទេវតា “មារិស, ត្វំ គន្ធថេនោ នាម, ឥទំ តេ ឯកំ ថេយ្យង្គ”ន្តិ សំវេជេសិ។ សោ តាយ សំវេជិតោ បុន ជេតវនំ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសិន្នោ “កហំ ភិក្ខុ និវុត្ថោសី”តិ បុដ្ឋោ “អសុកវនសណ្ឌេ នាម, តត្ថ ច មំ ទេវតា ឯវំ នាម សំវេជេសី”តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា “ន ខោ ភិក្ខុ បុប្ផំ ឧបសិង្ឃន្តោ ត្វមេវ ទេវតាយ សំវេជិតោ, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ សំវេជិតបុព្ពា”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ឯកស្មិំ កាសិកគាមេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ ឧគ្គហិតសិប្បោ អបរភាគេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឯកំ បទុមសរំ និស្សាយ ឧបវសន្តោ ឯកទិវសំ សរំ ឱតរិត្វា សុបុប្ផិតបទុមំ ឧបសិង្ឃមានោ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ ឯកា ទេវធីតា រុក្ខក្ខន្ធវិវរេ ឋត្វា សំវេជយមានា បឋមំ គាថមាហ –

១១៥“យមេតំ វារិជំ បុប្ផំ, អទិន្នំ ឧបសិង្ឃសិ;
ឯកង្គមេតំ ថេយ្យានំ, គន្ធថេនោសិ មារិសា”តិ។

តត្ថ **ឯកង្គមេត**ន្តិ ឯកកោដ្ឋាសោ ឯស។

តតោ ពោធិសត្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១១៦“ន ហរាមិ ន ភញ្ជាមិ, អារា សិង្ឃាមិ វារិជំ;
អថ កេន នុ វណ្ណេន, គន្ធថេនោតិ វុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **អារា សិង្ឃាមី**តិ ទូរេ ឋិតោ ឃាយាមិ។ **វណ្ណេនា**តិ ការណេន។

តស្មិំ ខណេ ឯកោ បុរិសោ តស្មិំ សរេ ភិសានិ ចេវ ខណតិ, បុណ្ឌរីកានិ ច ភញ្ជតិ ។ ពោធិសត្តោ តំ ទិស្វា “មំ អារា ឋត្វា ឧបសិង្ឃន្តំ ‘ចោរោ’តិ វទសិ, ឯតំ បុរិសំ កស្មា ន ភណសី”តិ តាយ សទ្ធិំ សល្លបន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១១៧. 'យោយំ ភិសានិ ខណតិ, បុណ្ឌរីកានិ ភញ្ជតិ;
ឯវំ អាកិណ្ណកម្មន្តោ, កស្មា ឯសោ ន វុច្ចតី''តិ។

តត្ថ **អាកិណ្ណកម្មន្តោ**តិ កក្ខឡកម្មន្តោ ទារុណកម្មន្តោ។

អថស្ស អវចនការណំ អាចិក្ខន្តី ទេវតា ចតុត្ថបញ្ចមគាថា អភាសិ –

១១៨. ''អាកិណ្ណលុទ្ទោ បុរិសោ, ធាតិចេលំវ មក្ខិតោ;
តស្មឹ មេ វចនំ នត្ថិ, តញ្ចារហាមិ វត្តវេ។

១១៩. ''អនង្គណស្ស បោសស្ស, និច្ចំ សុចិគវេសិនោ;
វាលគ្គមត្តំ បាបស្ស, អព្ភាមត្តំវ ខាយតី''តិ។

តត្ថ **ធាតិចេលំវា**តិ ខេឡសិង្ឃាណិកមុត្តគូថមក្ខិតំ ធាតិទាសិយា និវត្ថចេលំ វិយ អយំ បាបមក្ខិតោយេវ, តេន ការណេន តស្មឹ មម វចនំ នត្ថិ។ **តញ្ចារហាមី**តិ សមណា បន ឱវាទក្ខមា ហោន្តិ បិយសីលា, តស្មា តំ អប្បមត្តកម្បិ អយុត្តំ ករោន្តំ វត្តុំ អរហាមិ សមណាតិ។ **អនង្គណស្សា**តិ និទ្ទោសស្ស កុម្ភាទិសស្ស។ **អព្ភាមត្តំវ ខាយតី**តិ មហាមេឃប្បមាណំ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ, ឥទានិ កស្មា ឯវរូបំ ទោសំ អព្ពោហារិកំ ករោសីតិ។

តាយ បន សំវេជិតោ ពោធិសត្តោ សំវេគប្បត្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១២០. ''អទ្ធា មំ យក្ខ ជានាសិ, អថោ មំ អនុកម្បសិ;
បុនបិ យក្ខ វជ្ជាសិ, យទា បស្សសិ ឯទិស''ន្តិ។

តត្ថ **យក្ខា**តិ ទេវតំ អាលបតិ។ **វជ្ជាសី**តិ វទេយ្យាសិ។ **យទា បស្សសិ ឯទិស**ន្តិ យទា មម ឯវរូបំ ទោសំ បស្សសិ, តទា ឯវំ មម វទេយ្យាសីតិ វទតិ។

អថស្ស សា ទេវធីតា សត្តមំ គាថមាហ –

១២១. ''នេវ តំ ឧបជីវាមិ, នបិ តេ ភតកាម្ហសេ;
ត្វមេវ ភិក្ខុ ជានេយ្យ, យេន គច្ឆេយ្យ សុគ្គតិ''ន្តិ។

តត្ថ **ភតកាម្ហសេ**តិ តវ ភតិហតា កម្មករាបិ ន ហោម។ កឹការណា តំ សព្ពកាលំ រក្ខមានា វិចរិស្សាមាតិ ទីបេតិ។ **យេន គច្ឆេយ្យា**តិ ភិក្ខុ យេន កម្មេន ត្វំ សុគតឹ គច្ឆេយ្យាសិ, ត្វមេវ តំ ជានេយ្យាសីតិ។

ឯវំ សា តស្ស ឱវាទំ ទត្វា អត្តនោ វិមានមេវ បវិដ្ឋា។ ពោធិសត្តោបិ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា ទេវធីតា ឧប្បលវណ្ណា អហោសិ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សិង្ឃបុប្ផជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៣៩៣] ៨. វិឃាសាទជាតកវណ្ណនា

សុសុខំ វត ជីវន្តីតិ ឥទំ សត្ថា បុព្ពារាមេ វិហរន្តោ កេឡិសីលកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។ តេសុ ហិ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរេន បាសាទំ កម្បេត្វា សំវេជិតេសុ ធម្មសភាយំ ភិក្ខូ តេសំ អគុណំ កថេន្តា និសីទឹសុ។ សត្ថា អាគន្ត្វា ''កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា''តិ បុច្ឆិត្វា ''ឥមាយ នាមា''តិ វុត្តេ ''ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេតេ កេឡិសីលកាយេវា''តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សក្កោ អហោសិ។ អថ អញ្ញតរស្មឹ កាសិកគាមេ សត្ត ភាតរោ កាមេសុ ទោសំ ទិស្វា និក្ខមិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា មជ្ឈារញ្ញេ វសន្តា យោគេ យោគំ អកត្វា

កាយទឡ្ហិពហុលា ហុត្វា នានប្បការំ កីឡំ កីឡន្តា ចរិំសុ។ សក្កោ ទេវរាជា “ឥមេ សំវេជេស្សាមី”តិ សុកោ ហុត្វា តេសំ វសនដ្ឋានំ អាគន្ត្វា ឯកស្មឹ រុក្ខេ និលីយិត្វា តេ សំវេជេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១២២“សុសុខំ វត ជីវន្តិ, យេ ជនា វិឃាសាទិនោ;
ទិដ្ឋេវ ធម្មេ បាសំសា, សម្បរាយេ ច សុគ្គតី”តិ។

តត្ថ **វិឃាសាទិនោ**តិ ភុត្តាតិរេកំ ភុញ្ជន្តេ សន្ធាយាហ។ **ទិដ្ឋេវ ធម្មេ**តិ យេ ឯវរូបា, តេ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ បាសំសា, សម្បរាយេ ច តេសំ សុគតិ ហោតិ, សគ្គេ ឧប្បជ្ជន្តីតិ អធិប្បាយេន វទតិ។

អថ តេសុ ឯកោ តស្ស វចនំ សុត្វា អវសេសេ អាមន្តេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

១២៣“សុកស្ស ភាសមានស្ស, ន និសាមេថ បណ្ឌិតា;
ឥទំ សុណាថ សោទរិយា, អម្ហេវាយំ បសំសតី”តិ។

តត្ថ **ភាសមានស្សា**តិ មានុសិកាយ វាចាយ ភណន្តស្ស។ **ន និសាមេថា**តិ ន សុណាថ។ **ឥទំ សុណាថា**តិ ឥទមស្ស វចនំ សុណាថ។ **សោទរិយា**តិ សមានេ ឧទរេ វុត្ថភាវេន តេ អាលបន្តោ អាហ។

អថ នេ បដិក្ខិបន្តោ សុកោ តតិយំ គាថមាហ –

១២៤“នាហំ តុម្ហេ បសំសាមិ, កុណបាទា សុណាថ មេ;
ឧច្ឆិដ្ឋភោជិនោ តុម្ហេ, ន តុម្ហេ វិឃាសាទិនោ”តិ។

តត្ថ **កុណបាទា**តិ កុណបខាទកាតិ តេ អាលបតិ។

តេ តស្ស វចនំ សុត្វា សព្ពេបិ ចតុត្ថំ គាថមាហំសុ –

១២៥“សត្តវស្សា បព្ពជិតា, មជ្ឈារញ្ញេ សិខណ្ឌិនោ;
វិឃាសេនេវ យាបេន្តា, មយញ្ចេ ភោតោ គារយ្ហា;
កេ នុ ភោតោ បសំសិយា”តិ។

តត្ថ **សិខណ្ឌិនោ**តិ ចូឡាយ សមន្នាគតា។ **វិឃាសេនេវា**តិ ឯត្តកំ កាលំ សត្ត វស្សានិ សីហព្យគ្ឃវិឃាសេនេវ យាបេន្តា យទិ ភោតោ គារយ្ហា, អថ កេ នុ តេ បសំសិយាតិ។

តេ លជ្ជាបេន្តោ មហាសត្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

១២៦“តុម្ហេ សីហានំ ព្យគ្ឃានំ, វាឡានញ្ចាវសិដ្ឋកំ;
ឧច្ឆិដ្ឋេនេវ យាបេន្តា, មញ្ញិវ្ហោ វិឃាសាទិនោ”តិ។

តត្ថ **វាឡានញ្ចាវសិដ្ឋក**ន្តិ សេសវាឡមិគានញ្ច អវសិដ្ឋកំ ឧច្ឆិដ្ឋភោជនំ។

តំ សុត្វា តាបសា “សចេ មយំ ន វិឃាសាទា, អថ កេ ចរហិ តេ វិឃាសាទា”តិ? អថ តេសំ សោ តមត្ថំ អាចិក្ខន្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១២៧“យេ ព្រាហ្មណស្ស សមណស្ស, អញ្ញស្ស វា វនិព្ពិនោ;
ទត្វាវ សេសំ ភុញ្ជន្តិ, តេ ជនា វិឃាសាទិនោ”តិ។

តត្ថ **វនិព្ពិនោ**តិ តំ តំ ភណ្ឌំ យាចនកស្ស។ ឯវំ តេ លជ្ជាបេត្វា មហាសត្តោ សកដ្ឋានមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សត្ត ភាតរោ ឥមេ កេឡិសីលកា ភិក្ខូ អហេសុំ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

វិឃាសាទជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៣៩៤] ៩. វដ្ដកជាតកវណ្ណនា

បណីតន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ លោលភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ លោលោ”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ន ខោ ភិក្ខុ ឥទានេវ លោលោ, បុព្ពេបិ ត្វំ លោលោយេវ, លោលតាយ បន ពារាណសិយំ ហត្ថិគវាស្សបុរិសកុណបេហិ អតិត្តោ ‘ឥតោ ឧត្តរិតរំ លភិស្សាមី’តិ អរញ្ញំ បវិដ្ឋោសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ វដ្ដកយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា អរញ្ញេ លូខតិណពីជាហារោ វសិ។ តទា ពារាណសិយំ ឯកោ លោលកាកោ ហត្ថិកុណបាទីហិ អតិត្តោ “ឥតោ ឧត្តរិតរំ លភិស្សាមី”តិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ផលាផលំ ខាទន្តោ ពោធិសត្តំ ទិស្វា “អយំ វដ្ដកោ អតិវិយ ថូលសរីរោ, មធុរំ គោចរំ ខាទតិ មញ្ញេ, ឯតស្ស គោចរំ បុច្ឆិត្វា តំ ខាទិត្វា អហម្បិ ថូលោ ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ពោធិសត្តស្ស ឧបរិភាគេ សាខាយ និលីយិត្វា ពោធិសត្តំ បុច្ឆិ “ភោ វដ្ដក, កិំ នាម បណីតាហារំ ភុញ្ជសិ, ថូលសរីរោ អហោសី”តិ? ពោធិសត្តោ តេន បុច្ឆិតោ តេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១២៨. “បណីតំ ភុញ្ជសេ ភត្តំ, សប្បិតេលញ្ច មាតុល;
អថ កេន នុ វណ្ណេន, កិសោ ត្វមសិ វាយសា”តិ។

តត្ថ **ភត្ត**ន្តិ មនុស្សានំ ភោជននិយាមេន បដិយាទិតភត្តំ។ **មាតុលា**តិ តំ បិយសមុទាចារេន អាលបតិ។ **កិសោ**តិ អប្បមំសលោហិតោ។

តស្ស វចនំ សុត្វា កាកោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

១២៩. “អមិត្តមជ្ឈេ វសតោ, តេសុ អាមិសមេសតោ;
និច្ចំ ឧព្ពិគ្គហទយស្ស, កុតោ កាកស្ស ទឡ្ហិយំ។

១៣០. “និច្ចំ ឧព្ពេគិនោ កាកា, ធង្កា បាបេន កម្មុនា;
លទ្ធោ បិណ្ឌោ ន បីណេតិ, កិសោ តេនស្មិ វដ្ដក។

១៣១. “លូខានិ តិណពីជានិ, អប្បស្នេហានិ ភុញ្ជសិ;
អថ កេន នុ វណ្ណេន, ថូលោ ត្វមសិ វដ្ដកា”តិ។

តត្ថ **ទឡ្ហិយ**ន្តិ ឯវរូបស្ស មយ្ហំ កាកស្ស កុតោ ទឡ្ហីភាវោ, កុតោ ថូលន្តិ អត្ថោ។ **ឧព្ពេគិនោ**តិ ឧព្ពេគវន្តោ។ **ធង្កា**តិ កាកានមេវ នាមំ។ **បាបេន កម្មុនា លទ្ធោ**តិ កាកេន មនុស្សសន្តកវិលុម្បនសង្ខាតេន បាបេន កម្មេន លទ្ធោ បិណ្ឌោ។ **ន បីណេតី**តិ ន តប្បេតិ។ **តេនស្មី**តិ តេន ការណេនាហំ កិសោ អស្មិ។ **អប្បស្នេហានី**តិ មន្ទោជានិ។ ឥទំ កាកោ ពោធិសត្តំ “បណីតភោជនំ ខាទតី”តិ សញ្ញី ហុត្វាបិ វដ្ដកានំ គហិតគោចរំ បុច្ឆន្តោ អាហ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ អត្តនោ ថូលភាវការណំ កថេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៣២. “អប្បិច្ឆា អប្បចិន្តាយ, អទូរគមនេន ច;
លទ្ធាលទ្ធេន យាបេន្តោ, ថូលោ តេនស្មិ វាយស។

១៣៣. “អប្បិច្ឆស្ស ហិ បោសស្ស, អប្បចិន្តសុខស្ស ច;
សុសង្គហិតមានស្ស, វុត្តី សុសមុទានយា”តិ។

តត្ថ **អប្បិច្ឆា**តិ អាហារេសុ អប្បិច្ឆតាយ និត្តណ្ហតាយ, កេវលំ សរីរយាបនវសេនេវ អាហារាហរណតាយាតិ អត្ថោ។ **អប្បចិន្តាយា**តិ “អជ្ជ កហំ អាហារំ លភិស្សាមិ, ស្វេ កហ”ន្តិ ឯវំ អាហារចិន្តាយ អភាវេន។ **អទូរគមនេន ចា**តិ “អសុកស្មិំ នាម ឋានេ មធុរំ លភិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អវិទូរគមនេន ច។ **លទ្ធាលទ្ធេនា**តិ លូខំ វា ហោតុ បណីតំ វា, យំ លទ្ធំ, តេនេវ។ **ថូលោ តេនស្មី**តិ តេន ចតុព្ពិធេន ការណេន ថូលោ អស្មិ។ **វាយសា**តិ កាកំ អាលបតិ។ **អប្បចិន្តសុខស្សា**តិ អាហារចិន្តារហិតានំ អប្បចិន្តានមរិយានំ សុខំ អស្សត្ថីតិ អប្បចិន្តសុខោ, តស្ស តាទិសេន សុខេន សមន្នាគតស្ស។ **សុសង្គហិតមានស្សា**តិ “ឯត្តកំ ភុញ្ជិត្វា ជីរាបេតុំ សក្ខិស្សាមី”តិ ឯវំ សុដ្ឋុ សង្គហិតាហារមានស្ស។ **វុត្តី សុសមុទានយា**តិ ឯវរូបស្ស បុគ្គលស្ស ជីវិតវុត្តិ សុខេន សក្កា សមុទានេតុំ សុសមុទានយា សុនិព្ពត្តិយា។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ លោលភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា កាកោ លោលភិក្ខុ អហោសិ, វដ្ដកោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

វដ្ដកជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៣៩៥] ១០. បារាវតជាតកវណ្ណនា

ចិរស្សំ វត បស្សាមីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ លោលភិក្ខុំយេវ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ បារាវតោ ហុត្វា ពារាណសិសេដ្ឋិនោ មហានសេ នីឡបច្ឆិយំ វសតិ។ កាកោបិ តេន សទ្ធិំ វិស្សាសំ កត្វា តត្ថេវ វសតីតិ សព្ពំ វិត្ថារេតព្ពំ។ ភត្តការកោ កាកបត្តានិ លុញ្ចិត្វា បិដ្ឋេន តំ មក្ខេត្វា ឯកំ កបាលខណ្ឌំ វិជ្ឈិត្វា កណ្ឋេ បិឡន្ធិត្វា បច្ឆិយំ បក្ខិបិ។ ពោធិសត្តោ អរញ្ញតោ អាគន្ត្វា តំ ទិស្វា បរិហាសំ ករោន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៣៤. ‘‘ចិរស្សំ វត បស្សាមិ, សហាយំ មណិធារិនំ;
សុកតា មស្សុកុត្តិយា, សោភតេ វត មេ សខា’’តិ។

តត្ថ **មស្សុកុត្តិយាតិ** ឥមាយ មស្សុកិរិយាយ។

តំ សុត្វា កាកោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១៣៥. ‘‘បរូឡ្ហកច្ឆនខលោមោ, អហំ កម្មេសុ ព្យាវដោ;
ចិរស្សំ នហាបិតំ លទ្ធា, លោមំ តំ អជ្ជ ហារយិ’’ន្តិ។

តត្ថ **អហំ កម្មេសុ ព្យាវដោតិ** អហំ សម្ម បារាវត, រាជកម្មេសុ ព្យាវដោ ឱកាសំ អលភន្តោ បរូឡ្ហកច្ឆនខលោមោ អហោសិន្តិ វទតិ។ **អជ្ជ ហារយិន្តិ** អជ្ជ ហារេសិំ។

តតោ ពោធិសត្តោ តតិយំ គាថមាហ –

១៣៦. ‘‘យំ នុ លោមំ អហារេសិ, ទុល្លភំ លទ្ធ កប្បកំ;
អថ កិញ្ចរហិ តេ សម្ម, កណ្ឋេ កិណិកិណាយតី’’តិ។

តស្សត្ថោ – យំ តាវ ទុល្លភំ កប្បកំ លភិត្វា លោមំ ហរាបេសិ, តំ ហរាបយ, អថ កិញ្ចរហិ តេ វយស្ស ឥទំ កណ្ឋេ កិណិកិណាយតីតិ។

តតោ កាកោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៣៧. ‘‘មនុស្សសុខុមាលានំ, មណិ កណ្ឋេសុ លម្ពតិ;
តេសាហំ អនុសិក្ខាមិ, មា ត្វំ មញ្ញិ ទវា កតំ។

១៣៨. ‘‘សចេបិមំ បិហយសិ, មស្សុកុត្តិំ សុការិតំ;
ការយិស្សាមិ តេ សម្ម, មណិញ្ចាបិ ទទាមិ តេ’’តិ។

តត្ថ **មណីតិ** ឯវរូបានំ មនុស្សានំ ឯកំ មណិរតនំ កណ្ឋេសុ លម្ពតិ។ **តេសាហន្តិ** តេសំ អហំ។ **មា ត្វំ មញ្ញីតិ** ត្វំ បន ‘‘ឯតំ មយា ទវា កត’’ន្តិ មា មញ្ញិ។ **សចេបិមំ បិហយសីតិ** សចេ ឥមំ មម កតំ មស្សុកុត្តិំ ត្វំ ឥច្ឆសិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១៣៩. ‘‘ត្វញ្ញេវ មណិនា ឆន្នោ, សុកតាយ ច មស្សុយា;
អាមន្ត ខោ តំ គច្ឆាមិ, បិយំ មេ តវទស្សន’’ន្តិ។

តត្ថ **មណិនា**តិ មណិនោ, អយមេវ វា បាឋោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សម្ម វាយស, ត្វញ្ញេវ ឥមស្ស មណិនោ អនុច្ឆវិកោ ឥមិស្សា ច សុកតាយ មស្សុយា , មម បន តវ អទស្សនមេវ បិយំ, តស្មា តំ អាមន្តយិត្វា គច្ឆាមីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ពោធិសត្តោ ឧប្បតិត្វា អញ្ញត្ថ គតោ។ កាកោ តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បត្តោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ លោល ភិក្ខុ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា កាកោ លោលភិក្ខុ អហោសិ, បារាវតោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

បារាវតជាតកវណ្ណនា ទសមា។

ខរបុត្តវគ្គោ ទុតិយោ និដ្ឋិតោ។

ជាតកុទ្ទានំ –

អវារិយំ សេតកេតុ, ទរីមុខញ្ច នេរុ ច;
អាសង្កមិគាលោបញ្ច, កាឡកណ្ណី ច កុក្កុដំ។

ធម្មធជញ្ច នន្ទិយំ, ខរបុត្តំ សូចិ ចេវ;
តុណ្ឌិលំ សោណ្ណកក្កដំ, មយ្ហកំ វិជ្ជាធរញ្ចេវ។

សិង្ឃបុប្ផំ វិឃាសាទំ, វដ្ដកញ្ច បារាវតំ;
សង្គាយឹសុ មហាថេរា, ឆក្កេ វីសតិ ជាតកេ។

ឆក្កនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. សត្តកនិបាតោ

១. កុក្កុវគ្គោ

[៣៩៦] ១. កុក្កុជាតកវណ្ណនា

ទិយឌ្ឍកុក្កូតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ រាជោវាទំ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ **តេសកុណជាតកេ** (ជា. ២.១៧.១ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អត្ថធម្មានុសាសកោ អមច្ចោ អហោសិ។ រាជា អគតិគមនេ បតិដ្ឋាយ អធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ, ជនបទំ បីឡេត្វា ធនមេវ សំហរិ។ ពោធិសត្តោ រាជានំ ឱវទិតុកាមោ ឯកំ ឧបមំ ឧបធារេន្តោ វិចរតិ, រញ្ញោ ឧយ្យានេ វាសាគារំ វិប្បកតំ ហោតិ អនិដ្ឋិតច្ឆទនំ, ទារុកណ្ណិកំ អារោបេត្វា គោបានសិយោ បវេសិតមត្តា ហោន្តិ។ រាជា កីឡនត្ថាយ ឧយ្យានំ គន្ត្វា តត្ថ វិចរិត្វា តំ គេហំ បវិសិត្វា ឧល្លោកេន្តោ កណ្ណិកមណ្ឌលំ ទិស្វា អត្តនោ ឧបរិបតនភយេន និក្ខមិត្វា ពហិ ឋិតោ បុន ឱលោកេត្វា “កឹ នុ ខោ និស្សាយ កណ្ណិកា ឋិតា, កឹ និស្សាយ គោបានសិយោ”តិ ចិន្តេត្វា ពោធិសត្តំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១. “ទិយឌ្ឍកុក្កូ ឧទយេន កណ្ណិកា, វិទត្ថិយោ អដ្ឋ បរិក្ខិបន្តិ នំ;
សា សីសបា, សារមយា អផេគ្គុកា, កុហឹ ឋិតា ឧប្បរិតោ ន ធំសតី”តិ។

តត្ថ **ទិយឌ្ឍកុក្កូ**តិ ទិយឌ្ឍរតនា។ **ឧទយេនា**តិ ឧច្ចត្តេន។ **បរិក្ខិបន្តិ ន**ន្តិ តំ បនេតំ អដ្ឋ វិទត្ថិយោ បរិក្ខិបន្តិ, បរិក្ខេបតោ អដ្ឋវិទត្ថិបមាណាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កុហឹ ឋិតា**តិ កត្ថ បតិដ្ឋិតា ហុត្វា។ **ន ធំសតី**តិ ន បតតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ “លទ្ធា ទានិ មេ រញ្ញោ ឱវាទត្ថាយ ឧបមា”តិ ចិន្តេត្វា ឥមា គាថា អាហ –

២. “យា តឹសតិ សារមយា អនុជ្ជុកា, បរិកិរិយ គោបានសិយោ សមំ ឋិតា;
តាហិ សុសង្គហិតា ពលសា បីឡិតា, សមំ ឋិតា ឧប្បរិតោ ន ធំសតិ។

៣. “ឯវម្បិ មិត្តេហិ ទឡ្ហេហិ បណ្ឌិតោ, អភេជ្ជរូបេហិ សុចីហិ មន្តិភិ;
សុសង្គហីតោ សិរិយា ន ធំសតិ, គោបានសីភាររវហាវ កណ្ណិកា”តិ។

តត្ថ **យា តឹសតិ សារមយា**តិ យា ឯតា សាររុក្ខមយា តឹសតិ គោបានសិយោ។ **បរិកិរិយា**តិ បរិវារេត្វា។ **សមំ ឋិតា**តិ សមភាគេន ឋិតា។ **ពលសា បីឡិតា**តិ តាហិ តាហិ គោបានសីហិ ពលេន បីឡិតា សុដ្ឋុ សង្គហិតា ឯកាពទ្ធា ហុត្វា។ **បណ្ឌិតោ**តិ ញាណសម្បន្នោ រាជា។ **សុចីហី**តិ សុចិសមាចារេហិ កល្យាណមិត្តេហិ។ **មន្តិភី**តិ មន្តកុសលេហិ។ **គោបានសីភាររវហាវ កណ្ណិកា**តិ យថា គោបានសីនំ ភារំ វហមានា កណ្ណិកា ន ធំសតិ ន បតតិ, ឯវំ រាជាបិ វុត្តប្បការេហិ មន្តីហិ អភិជ្ជហទយេហិ សុសង្គហិតោ សិរិតោ ន ធំសតិ ន បតតិ ន បរិហាយតិ។

រាជា ពោធិសត្តេ កថេន្តេយេវ អត្តនោ កិរិយំ សល្លក្ខេត្វា កណ្ណិកាយ អសតិ គោបានសិយោ ន តិដ្ឋន្តិ, គោបានសីហិ អសង្គហិតា កណ្ណិកា ន តិដ្ឋតិ, គោបានសីសុ ភិជ្ជន្តីសុ កណ្ណិកា បតតិ, ឯវមេវ អធម្មិកោ រាជា អត្តនោ មិត្តាមច្ចេ ច ពលកាយេ ច ព្រាហ្មណគហបតិកេ ច អសង្គណ្ហន្តោ តេសុ ភិជ្ជន្តេសុ តេហិ អសង្គហិតោ ឥស្សរិយា ធំសតិ, រញ្ញា នាម ធម្មិកេន ភវិតព្ពន្តិ។ អថស្ស តស្មឹ ខណេ បណ្ណាការត្ថាយ មាតុលុង្គំ អាហរឹសុ។ រាជា “សហាយ, ឥមំ មាតុលុង្គំ ខាទា”តិ ពោធិសត្តំ អាហ។ ពោធិសត្តោ តំ គហេត្វា “មហារាជ, ឥមំ ខាទិតុំ អជានន្តា តិត្តកំ វា ករោន្តិ អម្ពិលំ វា, ជានន្តា បន បណ្ឌិតា តិត្តកំ ហារេត្វា អម្ពិលំ អនីហរិត្វា មាតុលុង្គរសំ អនាសេត្វាវ ខាទន្តី”តិ រញ្ញោ ឥមាយ ឧបមាយ ធនសង្ហរណូបាយំ ទស្សេន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៤. “ខរត្តចំ ពេល្លំ យថាបិ សត្ថវា, អនាមសន្តោបិ ករោតិ តិត្តកំ;
សមាហរំ សាទុំ ករោតិ បត្ថិវ, អសាទុំ កយិរា តនុពន្ធមុទ្ធរំ។

៥. “ឯវម្បិ គាមនិគមេសុ បណ្ឌិតោ, អសាហសំ រាជធនានិ សង្ឃរំ;
ធម្មានុវត្តី បដិបជ្ជមានោ, ស ផាតិ កយិរា អវិហេឋយំ បរ”ន្តិ។

តត្ថ **ខរត្តច**ន្តិ ថទ្ធតចំ។ **ពេល្ល**ន្តិ មាតុលុង្គំ។ ‘ពេល”ន្តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ។ **សត្ថវា**តិ សត្ថកហត្ថោ។ **អនាមសន្តោ**តិ ពហិតចំ តនុកម្បិ អគច្ឆន្តោ ឥទំ ផលំ តិត្តកំ ករោតិ។ **សមាហរ**ន្តិ សមាហរន្តោ ពហិតចំ

តច្ឆន្តោ អន្តោ ច អម្ពិលំ អនីហរន្តោ តំ សាទុំ ករោតិ។ **បត្តិវា**តិ រាជានំ អាលបតិ។ **តនុពន្ធមុទ្ធរន្តិ** តនុកំ បន តចំ ឧទ្ធរន្តោ សព្ពសោ តិត្តកស្ស អនបនីតត្តា តំ អសាទុមេវ កយិរា។ **ឯវន្តិ** ឯវំ បណ្ឌិតោ រាជាបិ អសាហសំ សាហសិយា តណ្ហាយ វសំ អគច្ឆន្តោ អគតិគមនំ បហាយ រដ្ឋំ អបីឡេត្វា ឧបចិកានំ វម្មិកវឌ្ឍននិយាមេន មធុករានំ រេណុំ គហេត្វា មធុករណនិយាមេន ច ធនំ សង្ឃរន្តោ –

> “ទានំ សីលំ បរិច្ចាគំ, អជ្ជវំ មទ្ទវំ តបំ;
> អក្កោធំ អវិហឹសញ្ច, ខន្តិញ្ច អវិរោធន”ន្តិ។ –

ឥតិ ឥមេសំ ទសន្នំ រាជធម្មានំ អនុវត្តនេន ធម្មានុវត្តី ហុត្វា បដិបជ្ជមានោ សោ អត្តនោ ច បរេសញ្ច ផាតិ វឌ្ឍិំ ករេយ្យ បរំ អវិហេឋេន្តោយេវាតិ។

រាជា ពោធិសត្តេន សទ្ធិំ មន្តេន្តោ បោក្ខរណីតីរំ គន្ត្វា សុបុប្ផិតំ ពាលសូរិយវណ្ណំ ឧទកេន អនុបលិត្តំ បទុមំ ទិស្វា អាហ – “សហាយ, ឥមំ បទុមំ ឧទកេ សញ្ជាតមេវ ឧទកេន អលិម្បមានំ ឋិត”ន្តិ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ “មហារាជ, រញ្ញា នាម ឯវរូបេន ភវិតព្ព”ន្តិ ឱវទន្តោ ឥមា គាថា អាហ –

៦. “ឱទាតមូលំ សុចិវារិសម្ភវំ, ជាតំ យថា បោក្ខរណីសុ អម្ពុជំ;
បទុមំ យថា អគ្គិនិកាសិផាលិមំ, ន កទ្ទមោ ន រជោ ន វារិ លិម្បតិ។

៧. “ឯវម្បិ វោហារសុចិំ អសាហសំ, វិសុទ្ធកម្មន្តមបេតបាបកំ;
ន លិម្បតិ កម្មកិលេស តាទិសោ, ជាតំ យថា បោក្ខរណីសុ អម្ពុជ”ន្តិ។

តត្ថ **ឱទាតមូល**ន្តិ បណ្ឌរមូលំ។ **អម្ពុជ**ន្តិ បទុមស្សេវ វេវចនំ។ **អគ្គិនិកាសិផាលិម**ន្តិ អគ្គិនិកាសិនា សូរិយេន ផាលិតំ វិកសិតន្តិ អត្ថោ។ **ន កទ្ទមោ ន រជោ ន វារិ លិម្បតី**តិ នេវ កទ្ទមោ ន រជោ ន ឧទកំ លិម្បតិ, ន មក្ខេតីតិ អត្ថោ។ “លិប្បតិ”ច្ចេវ វា បាឋោ, ភុម្មត្ថេ វា ឯតានិ បច្ចត្តវចនានិ, ឯតេសុ កទ្ទមាទីសុ ន លិប្បតិ, ន អល្លីយតីតិ អត្ថោ។ **វោហារសុចិ**ន្តិ បោរាណកេហិ ធម្មិករាជូហិ លិខាបេត្វា ឋបិតវិនិច្ឆយវោហារេ សុចិំ, អគតិគមនំ បហាយ ធម្មេន វិនិច្ឆយការកន្តិ អត្ថោ។ **អសាហស**ន្តិ ធម្មិកវិនិច្ឆយេ ឋិតត្តាយេវ សាហសិកកិរិយាយ វិរហិតំ។ **វិសុទ្ធកម្មន្ត**ន្តិ តេនេវ អសាហសិកង្គេន វិសុទ្ធកម្មន្តំ សច្ចវាទិំ និក្កោធំ មជ្ឈត្តំ តុលាភូតំ លោកស្ស។ **អបេតបាបក**ន្តិ អបគតបាបកម្មំ។ **ន លិម្បតិ កម្មកិលេស តាទិសោ**តិ តំ រាជានំ បាណាតិបាតោ អទិន្នាទានំ កាមេសុមិច្ឆាចារោ មុសាវាទោតិ អយំ កម្មកិលេសោ ន អល្លីយតិ។ កឹការណា? **តាទិសោ ជាតំ យថា បោក្ខរណីសុ អម្ពុជំ**។ តាទិសោ ហិ រាជា យថា បោក្ខរណីសុ ជាតំ បទុមំ អនុបលិត្តំ, ឯវំ អនុបលិត្តោ នាម ហោតិ។

រាជា ពោធិសត្តស្ស ឱវាទំ សុត្វា តតោ បដ្ឋាយ ធម្មេន រជ្ជំ ការេន្តោ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, បណ្ឌិតាមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កុក្កុជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៣៩៧] ២. មនោជជាតកវណ្ណនា

យថា ចាបោ និន្នមតីតិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ វិបក្ខសេវកំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ បន ហេដ្ឋា **មហិឡាមុខជាតកេ** (ជា. ១.១.២៦) វិត្ថារិតមេវ។ តទា បន សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស វិបក្ខសេវកោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ សីហោ ហុត្វា សីហិយា សទ្ធិំ សំវសន្តោ ទ្វេ បោតកេ លភិ – បុត្តញ្ច ធីតរញ្ច។ បុត្តស្ស មនោជោតិ នាមំ អហោសិ, សោ វយប្បត្តោ ឯកំ សីហបោតិកំ គណ្ហិ។ ឥតិ តេ បញ្ច ជនា អហេសុំ។ មនោជោ វនមហឹសាទយោ វធិត្វា មំសំ អាហរិត្វា មាតាបិតរោ ច ភគិនិញ្ច បជាបតិញ្ច បោសេតិ។ សោ ឯកទិវសំ គោចរភូមិយំ គិរិយំ នាម សិង្គាលំ បលាយិតុំ អប្បហោន្តំ ឧរេន និបន្នំ ទិស្វា “កឹ, សម្ម”តិ បុច្ឆិត្វា “ឧបដ្ឋាតុកាមោម្ហិ, សាមី”តិ វុត្តេ “សាធុ, ឧបដ្ឋហស្សូ”តិ តំ គហេត្វា អត្តនោ វសនគុហំ អានេសិ។ ពោធិសត្តោ តំ ទិស្វា “តាត មនោជ, សិង្គាលា នាម ទុស្សីលា បាបធម្មា អកិច្ចេ និយោជេន្តិ, មា ឯតំ អត្តនោ សន្តិកេ ករី”តិ វារេតុំ នាសក្ខិ។

អថេកទិវសំ សិង្គាលោ អស្សមំសំ ខាទិតុកាមោ មនោជំ អាហ – “សាមិ, អម្ហេហិ ឋបេត្វា អស្សមំសំ អញ្ញំ អខាទិតបុព្ពំ នាម នត្ថិ, អស្សំ គណ្ហិស្សាមា”តិ។ “កហំ បន, សម្ម, អស្សា ហោន្តី”តិ? “ពារាណសិយំ នទីតីរេ”តិ។ សោ តស្ស វចនំ គហេត្វា តេន សទ្ធិំ អស្សានំ នទិយា ន្ហានវេលាយំ គន្ត្វា ឯកំ អស្សំ គហេត្វា បិដ្ឋិយំ អារោបេត្វា វេគេន អត្តនោ គុហាទ្វារមេវ អាគតោ។ អថស្ស បិតា អស្សមំសំ ខាទិត្វា “តាត, អស្សា នាម រាជភោគា, រាជានោ ច នាម អនេកមាយា កុសលេហិ ធនុគ្គហេហិ វិជ្ឈាបេន្តិ, អស្សមំសខាទនសីហា នាម ទីឃាយុកា ន ហោន្តិ, ឥតោ បដ្ឋាយ មា អស្សំ គណ្ហី”តិ អាហ។ សោ បិតុ វចនំ អកត្វា គណ្ហតេវ។ “សីហោ អស្សេ គណ្ហាតី”តិ សុត្វា រាជា អន្តោនគរេយេវ អស្សានំ បោក្ខរណិំ ការាបេសិ។ តតោបិ អាគន្ត្វា គណ្ហិយេវ។ រាជា អស្សសាលំ ការេត្វា អន្តោសាលាយមេវ តិណោទកំ ទាបេសិ។ សីហោ បាការមត្ថកេន គន្ត្វា អន្តោសាលាតោបិ គណ្ហិយេវ។

រាជា ឯកំ អក្ខណវេធិំ ធនុគ្គហំ បក្កោសាបេត្វា “សក្ខិស្សសិ តាត, សីហំ វិជ្ឈិតុ”ន្តិ អាហ។ សោ “សក្កោមី”តិ វត្វា បាការំ និស្សាយ សីហស្ស អាគមនមគ្គេ អដ្ដកំ ការេត្វា អដ្ឋាសិ។ សីហោ អាគន្ត្វា ពហិសុសានេ សិង្គាលំ ឋបេត្វា អស្សគហណត្ថាយ នគរំ បក្ខន្ទិ។ ធនុគ្គហោ អាគមនកាលេ “អតិតិខិណោ វេគោ”តិ សីហំ អវិជ្ឈិត្វា អស្សំ គហេត្វា គមនកាលេ គរុភារតាយ ឱលីនវេគំ សីហំ តិខិណេន នារាចេន បច្ឆាភាគេ វិជ្ឈិ។ នារាចោ បុរិមកាយេន និក្ខមិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ សីហោ “វិទ្ធោស្មី”តិ វិរវិ។ ធនុគ្គហោ តំ វិជ្ឈិត្វា អសនិ វិយ ជិយំ បោថេសិ។ សិង្គាលោ សីហស្ស ច ជិយាយ ច សទ្ទំ សុត្វា “សហាយោ មេ ធនុគ្គហេន វិជ្ឈិត្វា មារិតោ ភវិស្សតិ, មតកេន ហិ សទ្ធិំ វិស្សាសោ នាម នត្ថិ, ឥទានិ មម បកតិយា វសនវនមេវ គមិស្សាមី”តិ អត្តនាវ សទ្ធិំ សល្លបន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨. “យថា ចាបោ និន្នមតិ, ជិយា ចាបិ និកូជតិ;
ហញ្ញតេ នូន មនោជោ, មិគរាជា សខា មម។

៩. “ហន្ទ ទានិ វនន្តានិ, បក្កមាមិ យថាសុខំ;
នេតាទិសា សខា ហោន្តិ, លព្ភា មេ ជីវតោ សខា”តិ។

តត្ថ **យថា**តិ យេនាការេនេវ ចាបោ និន្នមតិ។ **ហញ្ញតេ នូនា**តិ នូន ហញ្ញតិ។ **នេតាទិសា**តិ ឯវរូបា មតកា សហាយា នាម ន ហោន្តិ។ **លព្ភា មេ**តិ ជីវតោ មម សហាយោ នាម សក្កា លទ្ធុំ។

សីហោបិ ឯកវេគេន គន្ត្វា អស្សំ គុហាទ្វារេ បាតេត្វា សយម្បិ មរិត្វា បតិ។ អថស្ស ញាតកា និក្ខមិត្វា តំ លោហិតមក្ខិតំ បហារមុខេហិ បគ្ឃរិតលោហិតំ បាបជនសេវិតាយ ជីវិតក្ខយំ បត្តំ អទ្ទសំសុ, ទិស្វា ចស្ស មាតា បិតា ភគិនី បជាបតីតិ បដិបាដិយា ចតស្សោ គាថា ភាសិំសុ –

១០. “ន បាបជនសំសេវី, អច្ចន្តំ សុខមេធតិ;
មនោជំ បស្ស សេមានំ, គិរិយស្សានុសាសនី។

១១. “ន បាបសម្បវង្កេន, មាតា បុត្តេន នន្ទតិ;
មនោជំ បស្ស សេមានំ, អច្ឆន្នំ សម្ហិ លោហិតេ។

១២. “ឯវមាបជ្ជតេ បោសោ, បាបិយោ ច និគច្ឆតិ;
យោ វេ ហិតានំ វចនំ, ន ករោតិ អត្ថទស្សិនំ។

១៣. “ឯវញ្ច សោ ហោតិ តតោ ច បាបិយោ, យោ ឧត្តមោ អធមជនូបសេវី;
បស្សុត្តមំ អធមជនូបសេវិតំ, មិគាធិបំ សរវរវេគនិទ្ធុត”ន្តិ។

តត្ថ **អច្ចន្តំ សុខមេធតី**តិ ន ចិរំ សុខំ លភតិ។ **គិរិយស្សានុសាសនី**តិ អយំ ឯវរូបា គិរិយស្សានុសាសនីតិ គរហន្តោ អាហ។ **បាបសម្បវង្កេនា**តិ បាបេសុ សម្បវង្កេន បាបសហាយេន។ **អច្ឆន្ន**ន្តិ និមុគ្គំ។ **បាបិយោ ច និគច្ឆតី**តិ បាបញ្ច វិន្ទតិ។ **ហិតាន**ន្តិ អត្ថកាមានំ។ **អត្ថទស្សិន**ន្តិ អនាគតអត្ថំ បស្សន្តានំ។ **បាបិយោ**តិ បាបតរោ។ **អធមជនូបសេវី**តិ អធមជនំ ឧបសេវី។ **ឧត្តម**ន្តិ សរីរពលេន ជេដ្ឋកំ។

បច្ឆិមា អភិសម្ពុទ្ធគាថា –

១៤. “និហីយតិ បុរិសោ និហីនសេវី, ន ច ហាយេថ កទាចិ តុល្យសេវី;
សេដ្ឋមុបគមំ ឧទេតិ ខិប្បំ, តស្មាត្តនា ឧត្តរិតរំ ភជេថា”តិ។

តត្ថ **និហីយតី**តិ ភិក្ខវេ, និហីនសេវី នាម មនោជោ សីហោ វិយ និហីយតិ បរិហាយតិ វិនាសំ បាបុណាតិ។ **តុល្យសេវី**តិ សីលាទីហិ អត្តនា សទិសំ សេវមានោ ន ហាយតិ, វឌ្ឍិយេវ បនស្ស ហោតិ។ **សេដ្ឋមុបគម**ន្តិ សីលាទីហិ ឧត្តរិតរំយេវ ឧបគច្ឆន្តោ។ **ឧទេតិ ខិប្ប**ន្តិ សីឃមេវ សីលាទីហិ គុណេហិ ឧទេតិ, វុឌ្ឍឹ ឧបគច្ឆតីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ វិបក្ខសេវកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា សិង្គាលោ ទេវទត្តោ អហោសិ, មនោជោ វិបក្ខសេវកោ, ភគិនី ឧប្បលវណ្ណា, ភរិយា ខេមា ភិក្ខុនី, មាតា រាហុលមាតា, បិតា សីហរាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

មនោជជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៣៩៨] ៣. សុតនុជាតកវណ្ណនា

រាជា តេ ភត្តន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មាតុបោសកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **សាមជាតកេ** (ជា. ២.២២.២៩៦ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ទុគ្គតគហបតិកុលេ និព្ពត្តិ, សុតនូតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ ភតឹ កត្វា មាតាបិតរោ បោសេត្វា បិតរិ កាលកតេ មាតរំ បោសេតិ។ តស្មឹ បន កាលេ ពារាណសិរាជា មិគវិត្តកោ អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ មហន្តេន បរិវារេន យោជនទ្វិយោជនមត្តំ អរញ្ញំ បវិសិត្វា “យស្ស ឋិតដ្ឋានេន មិគោ បលាយតិ, សោ ឥមំ នាម ជិតោ”តិ សព្ពេសំ អារោចាបេសិ។ អមច្ចា រញ្ញោ ធុវមគ្គដ្ឋានេ កោដ្ឋកំ ឆាទេត្វា អទំសុ។ មនុស្សេហិ មិគានំ វសនដ្ឋានានិ បរិវារេត្វា ឧន្នាទេន្តេហិ ឧដ្ឋាបិតេសុ មិគេសុ ឯកោ ឯណិមិគោ រញ្ញោ ឋិតដ្ឋានំ បដិបជ្ជិ។ រាជា “តំ វិជ្ឈិស្សាមី”តិ សរំ ខិបិ ។ ឧគ្គហិតមាយោ មិគោ សរំ មហាផាសុកាភិមុខំ អាគច្ឆន្តំ ញត្វា បរិវត្តិត្វា សរេន វិទ្ធោ វិយ ហុត្វា បតិ។ រាជា “មិគោ មេ វិទ្ធោ”តិ គហណត្ថាយ ធាវិ។ មិគោ ឧដ្ឋាយ វាតវេគេន បលាយិ, អមច្ចាទយោ រាជានំ អវហសឹសុ។ សោ មិគំ អនុពន្ធិត្វា កិលន្តកាលេ ខគ្គេន ទ្វិធា ឆិន្ទិត្វា ឯកស្មឹ ទណ្ឌកេ លគ្គិត្វា កាជំ វហន្តោ វិយ អាគច្ឆន្តោ “ថោកំ វិស្សមិស្សាមី”តិ មគ្គសមីបេ ឋិតំ វដរុក្ខំ ឧបគន្ត្វា និបជ្ជិត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិ។

តស្មឹ បន វដរុក្ខេ និព្ពត្តោ មឃទេវោ នាម យក្ខោ តត្ថ បវិដ្ឋេ វេស្សវណស្ស សន្តិកា ខាទិតុំ លភិ។ សោ រាជានំ ឧដ្ឋាយ គច្ឆន្តំ “តិដ្ឋ ភក្ខោសិ មេ”តិ ហត្ថេ គណ្ហិ។ “ត្វំ កោនាមោសី”តិ? “អហំ ឥធ និព្ពត្តយក្ខោ, ឥមំ ឋានំ បវិដ្ឋកេ ខាទិតុំ លភាមី”តិ។ រាជា សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា “កឹ អជ្ជេវ មំ ខាទិស្សសិ, ឧទាហុ និពទ្ធំ ខាទិស្សសី”តិ បុច្ឆិ។ “លភន្តោ និពទ្ធំ ខាទិស្សាមី”តិ។ រាជា “ឥមំ អជ្ជ មិគំ ខាទិត្វា មំ វិស្សជ្ជេហិ, អហំ តេ ស្វេ បដ្ឋាយ ឯកាយ ភត្តបាតិយា សទ្ធឹ ឯកំ មនុស្សំ បេសេស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ អប្បមត្តោ ហោហិ, អបេសិតទិវសេ តញ្ញេវ ខាទិស្សាមី”តិ។ “អហំ ពារាណសិរាជា, មយ្ហំ អវិជ្ជមានំ នាម នត្ថី”តិ។ យក្ខោ បដិញ្ញំ គហេត្វា តំ វិស្សជ្ជេសិ។ សោ នគរំ បវិសិត្វា តមត្ថំ ឯកស្ស អត្ថចរកស្ស អមច្ចស្ស កថេត្វា “ឥទានិ កឹ កាតព្ព”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ទិវសបរិច្ឆេទោ កតោ, ទេវា”តិ? “ន កតោ”តិ។ “អយុត្តំ វោ កតំ, ឯវំ សន្តេបិ មា ចិន្តយិត្ថ, ពហូ ពន្ធនាគារេ មនុស្សា”តិ។ “តេន ហិ ត្វំ ឯតំ កម្មំ ករ, មយ្ហំ ជីវិតំ ទេហី”តិ។

អមច្ចោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ទេវសិកំ ពន្ធនាគារតោ មនុស្សំ នីហរិត្វា ភត្តបាតឹ គហេត្វា កញ្ចិ អជានាបេត្វាវ យក្ខស្ស បេសេសិ។ យក្ខោ ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា មនុស្សំ ខាទតិ។ អបរភាគេ ពន្ធនាគារានិ និម្មនុស្សានិ ជាតានិ។ រាជា ភត្តហារកំ អលភន្តោ មរណភយេន កម្បិ។ អថ នំ អមច្ចោ អស្សាសេត្វា “ទេវ, ជីវិតាសាតោ ធនាសាវ ពលវតរា, ហត្ថិក្ខន្ធេ សហស្សភណ្ឌិកំ ឋបេត្វា ‘កោ ឥមំ ធនំ គហេត្វា យក្ខស្ស ភត្តំ អាទាយ គមិស្សតី’តិ ភេរិំ ចរាបេមា”តិ វត្វា តថា ការេសិ។ អថ តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ចិន្តេសិ “អហំ ភតិយា មាសកឌ្ឍមាសកំ សង្ឃរិត្វា កិច្ឆេន មាតរំ បោសេមិ, ឥមំ ធនំ គហេត្វា មាតុ ទត្វា យក្ខស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមិ, សចេ យក្ខំ ទមេតុំ សក្ខិស្សាមិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ, នោ ចេ សក្ខិស្សាមិ, មាតា មេ សុខំ ជីវិស្សតី”តិ។ សោ តមត្ថំ មាតុ អារោចេត្វា “អលំ តាត, ន មម អត្ថោ ធនេនា”តិ ទ្វេ វារេ បដិក្ខិបិត្វា តតិយវារេ តំ អនាបុច្ឆិត្វាវ “អាហរថ, អយ្យា, សហស្សំ, អហំ ភត្តំ ហរិស្សាមី”តិ សហស្សំ គហេត្វា មាតុ ទត្វា “អម្ម , មា ចិន្តយិ , អហំ យក្ខំ ទមេត្វា មហាជនស្ស សោត្ថឹ ករិស្សាមិ, អជ្ជេវ តវ អស្សុកិលិន្នមុខំ ហាសាបេន្តោវ អាគច្ឆិស្សាមី”តិ មាតរំ វន្ទិត្វា រាជបុរិសេហិ សទ្ធឹ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។

តតោ រញ្ញា “តាត, ត្វំ ភត្តំ ហរិស្សសី”តិ វុត្តេ “អាម, ទេវា”តិ អាហ។ “កឹ តេ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ? “តុម្ហាកំ សុវណ្ណបាទុកា, ទេវា”តិ។ “កឹការណា”តិ? “ទេវ, សោ យក្ខោ អត្តនោ រុក្ខមូលេ ភូមិយំ ឋិតកេ ខាទិតុំ លភតិ, អហំ

ឯតស្ស សន្តកភូមិយំ អដ្ឋត្វា បាទុកាសុ ឋស្សាមី”តិ។ “អញ្ញំ កឹ លទ្ធំ វដ្ដតី”តិ? “តុម្ហាកំ ឆត្តំ, ទេវា”តិ។ “ឥទំ កិមត្ថាយា”តិ? “ទេវ, យក្ខោ អត្តនោ រុក្ខច្ឆាយាយ ឋិតកេ ខាទិតុំ លភតិ, អហំ តស្ស រុក្ខច្ឆាយាយ អដ្ឋត្វា ឆត្តច្ឆាយាយ ឋស្សាមី”តិ។ “អញ្ញំ កឹ លទ្ធំ វដ្ដតី”តិ។ “តុម្ហាកំ ខគ្គំ, ទេវា”តិ។ “ឥមិនា កោ អត្ថោ”តិ? “ទេវ, អមនុស្សាបិ អាវុធហត្ថានំ ភាយន្តិយេវា”តិ។ “អញ្ញំ កឹ លទ្ធំ វដ្ដតី”តិ? “សុវណ្ណបាតឹ បូរេត្វា តុម្ហាកំ ភុញ្ជនកភត្តំ ទេថ, ទេវា”តិ។ “កឹការណា, តាតា”តិ? “ទេវ, មាទិសស្ស នាម បណ្ឌិតស្ស បុរិសស្ស មត្តិកបាតិយា លូខភោជនំ ហរិតុំ អននុច្ឆវិក”ន្តិ។ “សាធុ, តាតា”តិ រាជា សព្ពំ ទាបេត្វា តស្ស វេយ្យាវច្ចករេ បដិបាទេសិ។

ពោធិសត្តោ “មហារាជ, មា ភាយិត្ថ, អជ្ជាហំ យក្ខំ ទមេត្វា តុម្ហាកំ សោត្ថឹ កត្វា អាគមិស្សាមី”តិ រាជានំ វន្ទិត្វា ឧបករណានិ គាហាបេត្វា តត្ថ គន្ត្វា មនុស្សេ រុក្ខស្សាវិទូរេ ឋបេត្វា សុវណ្ណបាទុកំ អារុយ្ហ ខគ្គំ សន្នយ្ហិត្វា សេតច្ឆត្តំ មត្ថកេ កត្វា កញ្ចនបាតិយា ភត្តំ គហេត្វា យក្ខស្ស សន្តិកំ បាយាសិ។ យក្ខោ មគ្គំ ឱលោកេន្តោ តំ ទិស្វា “អយំ បុរិសោ ន អញ្ញេសុ ទិវសេសុ អាគមននិយាមេន ឯតិ, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ ចិន្តេសិ។ ពោធិសត្តោបិ រុក្ខសមីបំ គន្ត្វា អសិតុណ្ឌេន ភត្តបាតឹ អន្តោឆាយាយ ករិត្វា ឆាយាយ បរិយន្តេ ឋិតោ បឋមំ គាថមាហ។

១៥. “រាជា តេ ភត្តំ បាហេសិ, សុចឹ មំសូបសេចនំ;
មឃទេវស្មឹ អធិវត្ថេ, ឯហិ និក្ខម្ម ភុញ្ជស្សូ”តិ។

តត្ថ **បាហេសី**តិ បហិណិ។ **មឃទេវស្មឹ អធិវត្ថេ**តិ មឃទេវោតិ វដរុក្ខោ វុច្ចតិ, តស្មឹ អធិវត្ថេតិ ទេវតំ អាលបតិ។

តំ សុត្វា យក្ខោ “ឥមំ បុរិសំ វញ្ចេត្វា អន្តោឆាយាយ បវិដ្ឋំ ខាទិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

១៦. “ឯហិ មាណវ ឱរេន, ភិក្ខមាទាយ សូបិតំ;
ត្វញ្ច មាណវ ភិក្ខា ច, ឧភោ ភក្ខា ភវិស្សថា”តិ។

តត្ថ **ភិក្ខ**ន្តិ មម និពទ្ធភិក្ខំ។ **សូបិត**ន្តិ សូបសម្បន្នំ។

តតោ ពោធិសត្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៧. “អប្បកេន តុវំ យក្ខ, ថុល្លមត្ថំ ជហិស្សសិ;
ភិក្ខំ តេ នាហរិស្សន្តិ, ជនា មរណសញ្ញិនោ។

១៨. “លទ្ធាយ យក្ខា តវ និច្ចភិក្ខំ, សុចឹ បណីតំ រសសា ឧបេតំ;
ភិក្ខញ្ច តេ អាហរិយោ នរោ ឥធ, សុទុល្លភោ ហេហិតិ ភក្ខិតេ មយី”តិ។

តត្ថ **ថុល្លមត្ថ**ន្តិ អប្បកេន ការណេន មហន្តំ អត្ថំ ជហិស្សសីតិ ទស្សេតិ។ **នាហរិស្សន្តី**តិ ឥតោ បដ្ឋាយ មរណសញ្ញិនោ ហុត្វា ន អាហរិស្សន្តិ, អថ ត្វំ មិលាតសាខោ វិយ រុក្ខោ និរាហារោ ទុព្ពលោ ភវិស្សសីតិ។ **លទ្ធាយ**ន្តិ លទ្ធអយំ លទ្ធាគមនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សម្ម យក្ខ, យំ អហំ អជ្ជ អាហរឹ, ឥទំ តវ និច្ចភិក្ខំ សុចឹ បណីតំ ឧត្តមំ រសេន ឧបេតំ លទ្ធាគមនំ ទេវសិកំ តេ អាគច្ឆិស្សតិ។ **អាហរិយោ**តិ អាហរណកោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “សចេ ត្វំ ឥមំ ភិក្ខំ គហេត្វា អាគតំ មំ ភក្ខសិ, អថេវំ មយិ ភក្ខិតេ ភិក្ខញ្ច តេ អាហរណកោ អញ្ញោ នរោ ឥធ សុទុល្លភោ ភវិស្សតិ។ កឹការណា? មាទិសោ ហិ ពារាណសិយំ អញ្ញោ បណ្ឌិតមនុស្សោ នាម នត្ថិ, មយិ បន ខាទិតេ សុតនុបិ នាម យក្ខេន ខាទិតោ, អញ្ញស្ស កស្ស សោ លជ្ជិស្សតី”តិ ភត្តាហរណកំ ន លភិស្សសិ, អថ តេ ឥតោ បដ្ឋាយ ភោជនំ ទុល្លភំ ភវិស្សតិ, អម្ហាកម្បិ រាជានំ គណ្ហិតុំ ន លភិស្សសិ។ កស្មា? រុក្ខតោ ពហិភាវេន។ សចេ បនិទំ ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា មំ បហិណិស្សសិ, អហំ តេ រញ្ញោ កថេត្វា និពទ្ធំ ភត្តំ បេសេស្សាមិ, អត្តានម្បិ ច តេ ខាទិតុំ ន ទស្សាមិ, អហម្បិ តវ សន្តិកេ ឋានេ ន ឋស្សាមិ, បាទុកាសុ ឋស្សាមិ, រុក្ខច្ឆាយាយម្បិ តេ ន ឋស្សាមិ, អត្តនោ ឆត្តច្ឆាយាយមេវ ឋស្សាមិ, សចេ បន មយា សទ្ធឹ វិរុជ្ឈិស្សសិ, ខគ្គេន តំ ទ្វិធា ភិន្ទិស្សាមិ , អហញ្ហិ អជ្ជ ឯតទត្ថមេវ សជ្ជោ ហុត្វា អាគតោតិ។ ឯវំ កិរ នំ មហាសត្តោ តជ្ជេសិ។

យក្ខោ “យុត្តរូបំ មាណវោ វទតី”តិ សល្លក្ខេត្វា បសន្នចិត្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៩. “មមេវ សុតនោ អត្ថោ, យថា ភាសសិ មាណវ;
មយា ត្វំ សមនុញ្ញាតោ, សោត្ថឹ បស្សាហិ មាតរំ។

២០. “ខគ្គំ ឆត្តញ្ច បាតិញ្ច, គច្ឆមាទាយ មាណវ;
សោត្ថិំ បស្សតុ តេ មាតា, ត្វញ្ច បស្សាហិ មាតរ”ន្តិ។

តត្ថ **សុតនោ**តិ ពោធិសត្តំ អាលបតិ។ **យថា ភាសសី**តិ យថា ត្វំ ភាសសិ, តថា យោ ឯស តយា ភាសិតោ អត្ថោ, ឯសោ មមេវត្ថោ, មយ្ហមេវ វឌ្ឍីតិ។

យក្ខស្ស កថំ សុត្វា ពោធិសត្តោ “មម កម្មំ និប្ផន្នំ, ទមិតោ មេ យក្ខោ, ពហុញ្ច ធនំ លទ្ធំ, រញ្ញោ ច វចនំ កត”ន្តិ តុដ្ឋចិត្តោ យក្ខស្ស អនុមោទនំ ករោន្តោ ឱសានគាថមាហ –

២១. “ឯវំ យក្ខ សុខី ហោហិ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
ធនញ្ច មេ អធិគតំ, រញ្ញោ ច វចនំ កត”ន្តិ។ –

វត្វា ច បន យក្ខំ អាមន្តេត្វា “សម្ម, ត្វំ បុព្ពេ អកុសលកម្មំ កត្វា កក្ខឡោ ផរុសោ បរេសំ លោហិតមំសភក្ខោ យក្ខោ ហុត្វា និព្ពត្តោ, ឥតោ បដ្ឋាយ បាណាតិបាតាទីនិ មា ករី”តិ សីលេ ច អានិសំសំ, ទុស្សីល្យេ ច អាទីនវំ កថេត្វា យក្ខំ បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា “កឹ តេ អរញ្ញវាសេន, ឯហិ នគរទ្វារេ តំ និសីទាបេត្វា អគ្គភត្តលាភឹ ករោមី”តិ យក្ខេន សទ្ធិំ និក្ខមិត្វា ខគ្គាទីនិ យក្ខំ គាហាបេត្វា ពារាណសឹ អគមាសិ។ “សុតនុ មាណវោ យក្ខំ គហេត្វា ឯតី”តិ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា អមច្ចបរិវុតោ ពោធិសត្តស្ស បច្ចុគ្គមនំ កត្វា យក្ខំ នគរទ្វារេ និសីទាបេត្វា អគ្គភត្តលាភិនំ កត្វា នគរំ បវិសិត្វា ភេរិំ ចរាបេត្វា នាគរេ សន្និបាតាបេត្វា ពោធិសត្តស្ស គុណំ កថេត្វា សេនាបតិដ្ឋានំ អទាសិ។ អយញ្ច ពោធិសត្តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ មាតុបោសកភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា យក្ខោ អង្គុលិមាលោ អហោសិ, រាជា អានន្ទោ, មាណវោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សុតនជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៣៩៩] ៤. មាតុបោសកគិជ្ឈជាតកវណ្ណនា

តេ កថំ នុ ករិស្សន្តីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មាតុបោសកភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **សាមជាតកេ** (ជា. ២.២២.២៩៦ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ គិជ្ឈយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ វុទ្ធេ បរិហីនចក្ខុកេ មាតាបិតរោ គិជ្ឈគុហាយំ ឋបេត្វា គោមំសាទីនិ អាហរិត្វា បោសេសិ។ តស្មិំ កាលេ ពារាណសិយំ សុសានេ ឯកោ នេសាទោ អនិយមេត្វា គិជ្ឈានំ បាសេ ឱឌ្ឌេសិ។ អថេកទិវសំ ពោធិសត្តោ គោមំសាទីនិ បរិយេសន្តោ សុសានំ បវិដ្ឋោ បាទេន បាសេ ពជ្ឈិត្វា អត្តនោ ន ចិន្តេសិ, វុទ្ធេ បរិហីនចក្ខុកេ មាតាបិតរោ អនុស្សរិត្វា “កថំ នុ ខោ មេ មាតាបិតរោ យាបេស្សន្តិ, មម ពទ្ធភាវម្បិ អជានន្តា អនាថា និប្បច្ចយា បព្ពតគុហាយមេវ សុស្សិត្វា មរិស្សន្តិ មញ្ញេ”តិ វិលបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

២២. “តេ កថំ នុ ករិស្សន្តិ, វុទ្ធា គិរិទរីសយា;
អហំ ពទ្ធោស្មិ បាសេន, និលីយស្ស វសំ គតោ”តិ។

តត្ថ **និលីយស្សា**តិ ឯវំនាមកស្ស នេសាទបុត្តស្ស។

អថ នេសាទបុត្តោ គិជ្ឈរាជស្ស បរិទេវិតសទ្ទំ សុត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

២៣. “កឹ គិជ្ឈ បរិទេវសិ, កា នុ តេ បរិទេវនា;
ន មេ សុតោ វា ទិដ្ឋោ វា, ភាសន្តោ មានុសឹ ទិជោ”តិ។

គិជ្ឈោ អាហ –

២៤. “ភរាមិ មាតាបិតរោ, វុទ្ធេ គិរិទរីសយេ;
តេ កថំ នុ ករិស្សន្តិ, អហំ វសំ គតោ តវា”តិ។

នេសាទោ អាហ –

២៥. “យំ នុ គិជ្ឈោ យោជនសតំ, កុណបានិ អវេក្ខតិ;
កស្មា ជាលញ្ច បាសញ្ច, អាសជ្ជាបិ ន ពុជ្ឈសី”តិ។

គិជ្ឈរាជា អាហ –

២៦. “យទា បរាភវោ ហោតិ, បោសោ ជីវិតសង្ខយេ;
អថ ជាលញ្ច បាសញ្ច, អាសជ្ជាបិ ន ពុជ្ឈតី”តិ។

២៧. “ភរស្សុ មាតាបិតរោ, វុទ្ធេ គិរិទរីសយេ;
មយា ត្វំ សមនុញ្ញាតោ, សោត្ថឹ បស្សាហិ ញាតកេ។

២៨. “ឯវំ លុទ្ទក នន្ទស្សុ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
ភរិស្សំ មាតាបិតរោ, វុទ្ធេ គិរិទរីសយេ”តិ។ –

នេសាទបុត្តេន ទុតិយា, គិជ្ឈេន តតិយាតិ ឥមា គាថា បដិបាដិយា វុត្តា។

តត្ថ **យំ នូ**តិ យំ នុ ឯតំ លោកេ កថីយតិ។ **គិជ្ឈោ យោជនសតំ, កុណបានិ អវេក្ខតី**តិ យោជនសតំ អតិក្កម្ម ឋិតានិបិ កុណបានិ បស្សតិ, តំ យទិ តថំ, អថ កស្មា ត្វំ ឥមំ ជាលញ្ច បាសញ្ច អាសជ្ជាបិ ន ពុជ្ឈសិ, សន្តិកំ អាគន្ត្វាបិ ន ជានាសីតិ។

បរាភវោតិ វិនាសោ។ **ភរស្សូ**តិ ឥទំ សោ ពោធិសត្តស្ស ធម្មកថំ សុត្វា “បណ្ឌិតោ គិជ្ឈរាជា បរិទេវន្តោ ន អត្តនោ បរិទេវតិ, មាតាបិតូនំ បរិទេវតិ, នាយំ មារេតុំ យុត្តោ”តិ តុស្សិត្វា អាហ, វត្វា ច បន បិយចិត្តេន មុទុចិត្តេន បាសំ មោចេសិ។

អថស្ស ពោធិសត្តោ មរណមុខា បមុត្តោ សុខិតោ អនុមោទនំ ករោន្តោ ឱសានគាថំ វត្វា មុខបូរំ មំសំ អាទាយ មាតាបិតូនំ អទាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ មាតុបោសកភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ ។

តទា នេសាទបុត្តោ ឆន្នោ អហោសិ, មាតាបិតរោ មហារាជកុលានិ, គិជ្ឈរាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

មាតុបោសកគិជ្ឈជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៤០០] ៥. ទព្ភបុប្ផជាតកវណ្ណនា

អនុតីរចារី ភទ្ទន្តេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧបនន្ទំ សក្យបុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ ហិ សាសនេ បព្ពជិត្វា អប្បិច្ឆតាទិគុណេ បហាយ មហាតណ្ហោ អហោសិ។ វស្សូបនាយិកាយ ទ្វេ តយោ វិហារេ បរិគ្គហេត្វា ឯកស្មិំ ឆត្តំ វា ឧបាហនំ វា ឯកស្មិំ កត្តរយដ្ឋិំ វា ឧទកតុម្ពំ វា ឋបេត្វា ឯកស្មិំ សយំ វសតិ។ សោ ឯកស្មិំ ជនបទវិហារេ វស្សំ ឧបគន្ត្វា “ភិក្ខូហិ នាម អប្បិច្ឆេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ អាកាសេ ចន្ទំ ឧដ្ឋាបេន្តោ វិយ ភិក្ខូនំ បច្ចយសន្តោសទីបកំ អរិយវំសបដិបទំ កថេសិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ មនាបានិ បត្តចីវរានិ ឆឌ្ឌេត្វា មត្តិកាបត្តានិ ចេវ បំសុកូលចីវរានិ ច គណ្ហឹសុ។ សោ តានិ អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ឋបេត្វា វុត្ថវស្សោ បវារេត្វា យានកំ បូរេត្វា ជេតវនំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកស្ស អរញ្ញវិហារស្ស បិដ្ឋិភាគេ បាទេ វល្លិយា បលិពុទ្ធោ “អទ្ធា ឯត្ថ កិញ្ចិ លទ្ធព្ពំ ភវិស្សតី”តិ តំ វិហារំ បាវិសិ។ តត្ថ បន ទ្វេ មហល្លកា ភិក្ខូ វស្សំ ឧបគច្ឆឹសុ។ តេ ទ្វេ ច ថូលសាដកេ ឯកញ្ច សុខុមកម្ពលំ លភិត្វា ភាជេតុំ អសក្កោន្តា តំ ទិស្វា “ថេរោ នោ ភាជេត្វា ទស្សតី”តិ តុដ្ឋចិត្តា “មយំ, ភន្តេ, ឥមំ វស្សាវាសិកំ ភាជេតុំ ន សក្កោម, ឥមំ នោ និស្សាយ វិវាទោ ហោតិ, ឥទំ អម្ហាកំ ភាជេត្វា ទេថា”តិ អាហំសុ។ សោ “សាធុ ភាជេស្សាមី”តិ ទ្វេ ថូលសាដកេ ទ្វិន្នម្បិ ភាជេត្វា “អយំ អម្ហាកំ វិនយធរានំ បាបុណាតី”តិ កម្ពលំ គហេត្វា បក្កាមិ។

តេបិ ថេរា កម្ពលេ សាលយា តេនេវ សទ្ធិំ ជេតវនំ គន្ត្វា វិនយធរានំ ភិក្ខូនំ តមត្ថំ អារោចេត្វា “លព្ភតិ នុ ខោ, ភន្តេ, វិនយធរានំ ឯវំ វិលោបំ ខាទិតុ”ន្តិ អាហំសុ។ ភិក្ខូ ឧបនន្ទត្ថេរេន អាភតំ បត្តចីវររាសិំ ទិស្វា “មហាបុញ្ញោសិ ត្វំ អាវុសោ, ពហុំ តេ បត្តចីវរំ លទ្ធ”ន្តិ វទឹសុ។ សោ “កុតោ មេ អាវុសោ, បុញ្ញំ, ឥមិនា មេ ឧបាយេន

ឥទំ លទ្ធ”ន្តិ សព្ពំ កថេសិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ឧបនន្ទោ សក្យបុត្តោ មហាតណ្ហោ មហាលោភោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឧបនន្ទេន បដិបទាយ អនុច្ឆវិកំ កតំ, បរស្ស បដិបទំ កថេន្តេន នាម ភិក្ខុនា បឋមំ អត្តនោ អនុច្ឆវិកំ កត្វា បច្ឆា បរោ ឱវទិតព្ពោ”តិ។

“អត្តានមេវ បឋមំ, បតិរូបេ និវេសយេ;
អថញ្ញមនុសាសេយ្យ, ន កិលិស្សេយ្យ បណ្ឌិតោ”តិ។ (ធ. ប. ១៥៨) –

ឥមាយ ធម្មបទេ គាថាយ ធម្មំ ទេសេត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឧបនន្ទោ ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មហាតណ្ហោ មហាលោភោវ, ន ច បន ឥទានេវ, បុព្ពេបេស ឥមេសំ សន្តកំ វិលុម្បិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ នទីតីរេ រុក្ខទេវតា អហោសិ។ តទា ឯកោ សិង្គាលោ មាយាវី នាម ភរិយំ គហេត្វា នទីតីរេ ឯកស្មិំ ឋានេ វសិ។ អថេកទិវសំ សិង្គាលី សិង្គាលំ អាហ “ទោហឡោ មេ សាមិ, ឧប្បន្នោ, អល្លរោហិតមច្ឆំ ខាទិតុំ ឥច្ឆាមី”តិ។ សិង្គាលោ “អប្បោស្សុក្កា ហោហិ, អាហរិស្សាមិ តេ”តិ នទីតីរេ ចរន្តោ វល្លិយា បាទេ បលិវេឋេត្វា អនុតីរមេវ អគមាសិ។ តស្មិំ ខណេ គម្ភីរចារី ច អនុតីរចារី ចាតិ ទ្វេ ឧទ្ទា មច្ឆេ បរិយេសន្តា តីរេ អដ្ឋំសុ។ តេសុ គម្ភីរចារី មហន្តំ រោហិតមច្ឆំ ទិស្វា វេគេន ឧទកេ បវិសិត្វា តំ នង្គុដ្ឋេ គណ្ហិ។ ពលវា មច្ឆោ បរិកឌ្ឍន្តោ យាសិ។ សោ គម្ភីរចារី ឧទ្ទោ “មហាមច្ឆោ ឧភិន្នម្បិ នោ បហោស្សតិ, ឯហិ មេ សហាយោ ហោហី”តិ ឥតរេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

២៩. “អនុតីរចារី ភទ្ទន្តេ, សហាយមនុធាវ មំ;
មហា មេ គហិតោ មច្ឆោ, សោ មំ ហរតិ វេគសា”តិ។

តត្ថ **សហាយមនុធាវ មន្តិ** សហាយ អនុធាវ មំ, សន្ធិវសេន ម-ការោ វុត្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថាហំ ឥមិនា មច្ឆេន ន សំហីរាមិ, ឯវំ មំ នង្គុដ្ឋខណ្ឌេ គហេត្វា ត្វំ អនុធាវាតិ។

តំ សុត្វា ឥតរោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៣០. “គម្ភីរចារី ភទ្ទន្តេ, ទឡ្ហំ គណ្ហាហិ ថាមសា;
អហំ តំ ឧទ្ធរិស្សាមិ, សុបណ្ណោ ឧរគាមិវា”តិ។

តត្ថ **ថាមសាតិ** ថាមេន។ **ឧទ្ធរិស្សាមីតិ** នីហរិស្សាមិ។ **សុបណ្ណោ ឧរគាមិវាតិ** គរុឡោ សប្បំ វិយ។

អថ ទ្វេបិ តេ ឯកតោ ហុត្វា រោហិតមច្ឆំ នីហរិត្វា ថលេ ឋបេត្វា មារេត្វា “ត្វំ ភាជេហិ, ត្វំ ភាជេហី”តិ កលហំ កត្វា ភាជេតុំ អសក្កោន្តា ឋបេត្វា និសីទីសុ។ តស្មិំ កាលេ សិង្គាលោ តំ ឋានំ អនុប្បត្តោ។ តេ តំ ទិស្វា ឧភោបិ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា “អយំ, សម្ម, ទព្ភបុប្ផមច្ឆោ អម្ហេហិ ឯកតោ ហុត្វា គហិតោ, តំ នោ ភាជេតុំ អសក្កោន្តានំ វិវាទោ ឧប្បន្នោ, សមភាគំ នោ ភាជេត្វា ទេហី”តិ តតិយំ គាថមាហំសុ –

៣១. “វិវាទោ នោ សមុប្បន្នោ, ទព្ភបុប្ផ សុណោហិ មេ;
សមេហិ មេធគំ សម្ម, វិវាទោ វូបសម្មត”ន្តិ។

តត្ថ **ទព្ភបុប្ផាតិ** ទព្ភបុប្ផសមានវណ្ណតាយ តំ អាលបន្តិ។ **មេធគន្តិ** កលហំ។

តេសំ វចនំ សុត្វា សិង្គាលោ អត្តនោ ពលំ ទីបេន្តោ –

៣២. “ធម្មដ្ឋោហំ បុរេ អាសិំ, ពហូ អឌ្ឌា មេ តីរិតា;
សមេមិ មេធគំ សម្ម, វិវាទោ វូបសម្មត”ន្តិ។ –

ឥទំ គាថំ វត្វា ភាជេន្តោ –

៣៣. “អនុតីរចារិ នង្គុដ្ឋំ, សីសំ គម្ភីរចារិនោ;
អច្ចាយំ មជ្ឈិមោ ខណ្ឌោ, ធម្មដ្ឋស្ស ភវិស្សតី”តិ។ –

ឥមំ គាថមាហ –

តត្ថ បឋមគាថាយ អយមត្ថោ – អហំ បុព្ពេ រាជូនំ វិនិច្ឆយាមច្ចោ អាសិំ, តេន មយា វិនិច្ឆយេ និសីទិត្វា ពហូ អឌ្ឌា តីរិតា, តេសំ តេសំ ព្រាហ្មណគហបតិកាទីនំ ពហូ អឌ្ឌា តីរិតា វិនិច្ឆិតា, ស្វាហំ តុម្ហាទិសានំ សមជាតិកានំ ចតុប្បទានំ អឌ្ឌំ តីរេតុំ កឹ ន សក្ខិស្សាមិ, អហំ វោ សមេមិ មេធគំ, សម្មា មំ និស្សាយ តុម្ហាកំ វិវាទោ វូបសម្មតូតិ ។

ឯវញ្ច បន វត្វា មច្ឆំ តយោ កោដ្ឋាសេ កត្វា អនុតីរចារិ ត្វំ នង្គុដ្ឋំ គណ្ហ, សីសំ គម្ភីរចារិនោ ហោតុ។ **អថាយំ មជ្ឈិមោ ខណ្ឌោ**តិ អបិច អយំ មជ្ឈិមោ កោដ្ឋាសោ។ អថ វា **អថា**តិ អតិច្ច, ឥមេ ទ្វេ កោដ្ឋាសេ អតិក្កមិត្វា ឋិតោ អយំ មជ្ឈិមោ ខណ្ឌោ ធម្មដ្ឋស្ស វិនិច្ឆយសាមិកស្ស មយ្ហំ ភវិស្សតីតិ។

ឯវំ តំ មច្ឆំ វិភជិត្វា “តុម្ហេ កលហំ អកត្វា នង្គុដ្ឋញ្ច សីសញ្ច ខាទថា”តិ វត្វា មជ្ឈិមខណ្ឌំ មុខេន ឌំសិត្វា តេសំ បស្សន្តានំយេវ បលាយិ។ តេ សហស្សំ បរាជិតា វិយ ទុម្មុខា និសីទិត្វា គាថមាហំសុ –

៣៤. “ចិរម្បិ ភក្ខោ អភវិស្ស, សចេ ន វិវទេមសេ;
អសីសកំ អនង្គុដ្ឋំ, សិង្គាលោ ហរតិ រោហិត”ន្តិ។

តត្ថ **ចិរម្បី**តិ ទ្វេ តយោ ទិវសេ សន្ធាយ វុត្តំ។

សិង្គាលោបិ “អជ្ជ ភរិយំ រោហិតមច្ឆំ ខាទាបេស្សាមី”តិ តុដ្ឋចិត្តោ តស្សា សន្តិកំ អគមាសិ។ សា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា អភិនន្ទមានា –

៣៥. “យថាបិ រាជា នន្ទេយ្យ, រជ្ជំ លទ្ធាន ខត្តិយោ;
ឯវាហមជ្ជ នន្ទាមិ, ទិស្វា បុណ្ណមុខំ បតិ”ន្តិ។ –

ឥមំ គាថំ វត្វា អធិគមូបាយំ បុច្ឆន្តី –

៣៦. “កថំ នុ ថលជោ សន្តោ, ឧទកេ មច្ឆំ បរាមសិ;
បុដ្ឋោ មេ សម្ម អក្ខាហិ, កថំ អធិគតំ តយា”តិ។ –

ឥមំ គាថមាហ –

តត្ថ **កថំ នូ**តិ “ខាទ, ភទ្ទេ”តិ មច្ឆខណ្ឌេ បុរតោ ឋបិតេ “កថំ នុ ត្វំ ថលជោ សមានោ ឧទកេ មច្ឆំ គណ្ហី”តិ បុច្ឆិ។

សិង្គាលោ តស្សា អធិគមូបាយំ អាចិក្ខន្តោ អនន្តរគាថមាហ –

៣៧. “វិវាទេន កិសា ហោន្តិ, វិវាទេន ធនក្ខយា;
ជីនា ឧទ្ទា វិវាទេន, ភុញ្ជ មាយាវិ រោហិត”ន្តិ។

តត្ថ **វិវាទេន កិសា ហោន្តី**តិ ភទ្ទេ, ឥមេ សត្តា វិវាទំ ករោន្តា វិវាទំ និស្សាយ កិសា អប្បមំសលោហិតា ហោន្តិ។ **វិវាទេន ធនក្ខយា**តិ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទីនំ ធនានំ ខយា វិវាទេនេវ ហោន្តិ។ ទ្វីសុបិ វិវទន្តេសុ ឯកោ បរាជិតោ បរាជិតត្តា ធនក្ខយំ បាបុណាតិ, ឥតរោ ជយភាគទានេន។ **ជីនា ឧទ្ទា**តិ ទ្វេ ឧទ្ទាបិ វិវាទេនេវ ឥមំ មច្ឆំ ជីនា, តស្មា ត្វំ មយា អាភតស្ស ឧប្បត្តិំ មា បុច្ឆ, កេវលំ ឥមំ ភុញ្ជ មាយាវិ រោហិតន្តិ។

ឥតរា អភិសម្ពុទ្ធគាថា –

៣៨. “ឯវមេវ មនុស្សេសុ, វិវាទោ យត្ថ ជាយតិ;
ធម្មដ្ឋំ បដិធាវតិ, សោ ហិ នេសំ វិនាយកោ;
ធនាបិ តត្ថ ជីយន្តិ, រាជកោសោ បវឌ្ឍតី”តិ។

តត្ថ **ឯវមេវា**តិ ភិក្ខវេ, យថា ឯតេ ឧទ្ទា ជីនា, ឯវមេវ មនុស្សេសុបិ យស្មឹ ឋានេ វិវាទោ ជាយតិ, តត្ថ តេ មនុស្សា ធម្មដ្ឋំ បតិធាវន្តិ, វិនិច្ឆយសាមិកំ ឧបសង្កមន្តិ។ កឹការណា? **សោ ហិ នេសំ វិនាយកោ,** សោ តេសំ វិវាទាបន្នានំ វិវាទវូបសមកោតិ អត្ថោ។ **ធនាបិ តត្ថា**តិ តត្ថ តេ វិវាទាបន្នា ធនតោបិ ជីយន្តិ, អត្តនោ សន្តកា បរិហាយន្តិ, ទណ្ឌេន ចេវ ជយភាគគ្គហណេន ច រាជកោសោ បវឌ្ឍតីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សិង្គាលោ ឧបនន្ទោ អហោសិ, ឧទ្ទា ទ្វេ មហល្លកា, តស្ស ការណស្ស បច្ចក្ខការិកា រុក្ខទេវតា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ទព្ភបុប្ផជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៤០៧] ៦. បណ្ណកជាតកវណ្ណនា

បណ្ណកំ តិខិណធារន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បុរាណទុតិយិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ ភិក្ខុំ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កេន ឧក្កណ្ឋាបិតោ”តិ វត្វា “បុរាណទុតិយិកាយា”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ អយំ ឥត្ថី តុយ្ហំ អនត្ថការិកា, បុព្ពេបិ ត្វំ ឥមំ និស្សាយ ចេតសិករោគេន មរន្តោ បណ្ឌិតេ និស្សាយ ជីវិតំ អលត្ថា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ មទ្ទវមហារាជេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ, សេនកកុមារោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា ពារាណសឹ បច្ចាគន្ត្វា មទ្ទវរញ្ញោ អត្ថធម្មានុសាសកោ អមច្ចោ អហោសិ, “សេនកបណ្ឌិតោ”តិ វុត្តេ សកលនគរេ ចន្ទោ វិយ សូរិយោ វិយ ច បញ្ញាយិ។ តទា រញ្ញោ បុរោហិតបុត្តោ រាជុបដ្ឋានំ អាគតោ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ ឧត្តមរូបធរំ រញ្ញោ អគ្គមហេសឹ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា គេហំ គន្ត្វា និរាហារោ និបជ្ជិត្វា សហាយកេហិ បុដ្ឋោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ រាជាបិ “បុរោហិតបុត្តោ ន ទិស្សតិ, កហំ នុ ខោ”តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា “អហំ តេ ឥមំ សត្ត ទិវសានិ ទម្មិ, សត្តាហំ ឃរេ កត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេ អានេយ្យាសី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តំ គេហំ នេត្វា តាយ សទ្ធឹ អភិរមិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា កញ្ចិ អជានាបេត្វា អគ្គទ្វារេន បលាយិត្វា អញ្ញស្ស រញ្ញោ វិជិតំ អគមំសុ, កោចិ គតដ្ឋានំ ន ជានិ, នាវាយ គតមគ្គោ វិយ អហោសិ។ រាជា នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា នានប្បការេន វិចិនន្តោបិ តស្ស គតដ្ឋានំ ន អញ្ញាសិ។ អថស្ស តំ និស្សាយ ពលវសោកោ ឧប្បជ្ជិ, ហទយំ ឧណ្ហំ ហុត្វា លោហិតំ បគ្ឃរិ។ តតោ បដ្ឋាយ ចស្ស កុច្ឆិតោ លោហិតំ និក្ខមិ, ព្យាធិ មហន្តោ អហោសិ។ មហន្តាបិ រាជវេជ្ជា តិកិច្ឆិតុំ នាសក្ខឹសុ។

ពោធិសត្តោ “ឥមស្ស រញ្ញោ ព្យាធិ នត្ថិ, ភរិយំ បន អបស្សន្តោ ចេតសិករោគេន ផុដ្ឋោ, ឧបាយេន តំ តិកិច្ឆិស្សាមី”តិ អាយុរញ្ច បុក្កុសញ្ចាតិ ទ្វេ រញ្ញោ បណ្ឌិតាមច្ចេ អាមន្តេត្វា “រញ្ញោ ទេវិយា អទស្សនេន ចេតសិករោគំ ឋបេត្វា អញ្ញោ រោគោ នត្ថិ, ពហូបការោ ច ខោ បន អម្ហាកំ រាជា, តស្មា ឧបាយេន នំ តិកិច្ឆាម, រាជង្គណេ សមជ្ជំ ការេត្វា អសឹ គិលិតុំ ជានន្តេន អសឹ គិលាបេត្វា រាជានំ សីហបញ្ជរេ កត្វា សមជ្ជំ ឱលោកាបេស្សាម, រាជា អសឹ គិលន្តំ ទិស្វា ‘អត្ថិ នុ ខោ ឥតោ អញ្ញំ ទុក្ករតរ’ន្តិ បញ្ហំ បុច្ឆិស្សតិ។ តំ សម្ម អាយុរ, ត្វំ ‘អសុកំ នាម ទទាមីតិ វចនំ ឥតោ ទុក្ករតរ’ន្តិ ព្យាករេយ្យាសិ, តតោ សម្ម បុក្កុស, តំ បុច្ឆិស្សតិ, អថស្ស ត្វំ ‘មហារាជ, ទទាមីតិ វត្វា អទទតោ សា វាចា អផលា ហោតិ, តថារូបំ វាចំ ន កេចិ ឧបជីវន្តិ ន ខាទន្តិ ន បិវន្តិ, យេ បន តស្ស វចនស្សានុច្ឆវិកំ ករោន្តិ, យថាបដិញ្ញាតមត្ថំ ទេន្តិយេវ, ឥទំ តតោ ទុក្ករតរ’ន្តិ ឯវំ ព្យាករេយ្យាសិ, ឥតោ បរំ កត្តព្ពំ អហំ ជានិស្សាមី”តិ វត្វា សមជ្ជំ ការេសិ។

អថ តេ តយោបិ បណ្ឌិតា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា “មហារាជ, រាជង្គណេ សមជ្ជោ វត្តតិ, តំ ឱលោកេន្តានំ ទុក្ខម្បិ ន ទុក្ខំ ហោតិ, ឯហិ គច្ឆាមា”តិ រាជានំ នេត្វា សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា សមជ្ជំ ឱលោកាបេសុំ។ ពហូ ជនា អត្តនោ អត្តនោ ជាននកសិប្បំ ទស្សេសុំ។ ឯកោ បន បុរិសោ តេត្តឹសង្គុលំ តិខិណធារំ អសិរតនំ គិលតិ។ រាជា តំ ទិស្វា “អយំ បុរិសោ ឯតំ អសឹ គិលតិ, ‘អត្ថិ នុ ខោ ឥតោ អញ្ញំ ទុក្ករតរ’ន្តិ ឥមេ បណ្ឌិតេ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អាយុរំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៣៩. “បណ្ណកំ តិខិណធារំ, អសឹ សម្បន្នបាយិនំ;
បរិសាយំ បុរិសោ គិលតិ, កឹ ទុក្ករំ តតោ;
យទញ្ញំ ទុក្ករំ ឋានំ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

តត្ថ **បណ្ណក**ន្តិ បណ្ណករដ្ឋេ ឧប្បន្នំ។ **សម្បន្នបាយិន**ន្តិ សម្បន្នំ បរលោហិតបាយិនំ។ **បរិសាយ**ន្តិ បរិសមជ្ឈេ ធនលោភេន អយំ បុរិសោ គិលតិ។ **យទញ្ញ**ន្តិ ឥតោ អសិគិលនតោ យំ អញ្ញំ ទុក្ករតរំ ការណំ, តំ មយា បុច្ឆិតោ កថេហីតិ។

អថស្ស សោ តំ កថេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៤០. “គិលេយ្យ បុរិសោ លោភា, អសឹ សម្បន្នបាយិនំ;

យោ ច វជ្ឈា ទទាមីតិ, តំ ទុក្ករតរំ តតោ;
សព្ពញ្ញំ សុករំ ឋានំ, ឯវំ ជានាហិ មទ្ទវា”តិ។

តត្ថ **វជ្ឈា**តិ វទេយ្យ។ **តំ ទុក្ករតរ**ន្តិ “ទទាមី”តិ វចនំ តតោ អសិតិលនតោ ទុក្ករតរំ។ **សព្ពញ្ញ**ន្តិ “អសុកំ នាម តវ ទស្សាមី”តិ វចនំ ឋបេត្វា អញ្ញំ សព្ពម្បិ ការណំ សុករំ។ **មទ្ទវា**តិ រាជានំ គោត្តេន អាលបតិ។

រញ្ញោ អាយុរបណ្ឌិតស្ស វចនំ សុត្វា “អសិតិលនតោ កិរ ‘ឥទំ នាម ទម្មី’តិ វចនំ ទុក្ករំ, អហញ្ច ‘បុរោហិតបុត្តស្ស ទេវី ទម្មី’តិ អវចំ, អតិទុក្ករំ វត មេ កត”ន្តិ វីមំសន្តស្សេវ ហទយសោកោ ថោកំ តនុត្តំ គតោ។ សោ តតោ “បរស្ស ឥមំ ទម្មីតិ វចនតោ បន អញ្ញំ ទុក្ករតរំ អត្ថិ នុ ខោ”តិ ចិន្តេត្វា បុក្កុសបណ្ឌិតេន សទ្ធិំ សល្លបន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៤១. “ព្យាកាសិ អាយុរោ បញ្ហំ, អត្ថំ ធម្មស្ស កោវិទោ;
បុក្កុសំ ទានិ បុច្ឆាមិ, កិំ ទុក្ករតរំ តតោ;
យទញ្ញំ ទុក្ករំ ឋានំ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

តត្ថ **បញ្ហំ អត្ថ**ន្តិ បញ្ហស្ស អត្ថំ ព្យាកាសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ធម្មស្ស កោវិទោ**តិ តទត្ថជោតកេ គន្ថេ កុសលោ។ **តតោ**តិ តតោ វចនតោ កិំ ទុក្ករតរន្តិ។

អថស្ស ព្យាករោន្តោ បុក្កុសបណ្ឌិតោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤២. “ន វាចមុបជីវន្តិ, អផលំ គិរមុទីរិតំ;
យោ ច ទត្វា អវាកយិរា, តំ ទុក្ករតរំ តតោ;
សព្ពញ្ញំ សុករំ ឋានំ, ឯវំ ជានាហិ មទ្ទវា”តិ។

តត្ថ **ទត្វា**តិ “អសុកំ នាម ទម្មី”តិ បដិញ្ញំ ទត្វា។ **អវាកយិរា**តិ តំ បដិញ្ញាតមត្ថំ ទទន្តោ តស្មិំ លោភំ អវាករេយ្យ ឆិន្ទេយ្យ, តំ ភណ្ឌំ ទទេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តតោ**តិ តតោ អសិតិលនតោ “អសុកំ នាម តេ ទម្មី”តិ វចនតោ ច តទេវ ទុក្ករតរំ។

រញ្ញោ តំ វចនំ សុត្វា “អហំ ‘បុរោហិតបុត្តស្ស ទេវី ទម្មី’តិ បឋមំ វត្វា វាចាយ អនុច្ឆវិកំ កត្វា តំ អទាសិំ, ទុក្ករំ វត មេ កត”ន្តិ បរិវិតក្កេន្តស្ស សោកោ តនុកតរោ ជាតោ។ អថស្ស ឯតទហោសិ “សេនកបណ្ឌិតតោ អញ្ញោ បណ្ឌិតតរោ នាម នត្ថិ, ឥមំ បញ្ហំ ឯតំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ។ តតោ តំ បុច្ឆន្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៤៣. “ព្យាកាសិ បុក្កុសោ បញ្ហំ, អត្ថំ ធម្មស្ស កោវិទោ;
សេនកំ ទានិ បុច្ឆាមិ, កិំ ទុក្ករតរំ តតោ;
យទញ្ញំ ទុក្ករំ ឋានំ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

អថស្ស ព្យាករោន្តោ សេនកោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៤៤. “ទទេយ្យ បុរិសោ ទានំ, អប្បំ វា យទិ វា ពហុំ;
យោ ច ទត្វា នានុតប្បេ, តំ ទុក្ករតរំ តតោ;
សព្ពញ្ញំ សុករំ ឋានំ, ឯវំ ជានាហិ មទ្ទវា”តិ។

តត្ថ **នានុតប្បេ**តិ អត្តនោ អតិកន្តំ អតិមនាបំ បិយភណ្ឌំ បរស្ស ទត្វា “កិមត្ថំ មយា ឥទំ ទិន្ន”ន្តិ ឯវំ តំ បិយភណ្ឌំ អារព្ភ យោ បច្ឆា ន តប្បតិ ន សោចតិ, តំ អសិតិលនតោ ច “អសុកំ នាម តេ ទម្មី”តិ វចនតោ ច តស្ស ទានតោ ច ទុក្ករតរំ។

ឥតិ មហាសត្តោ រាជានំ សញ្ញាបេន្តោ កថេសិ។ ទានញ្ហិ ទត្វា អបរចេតនាវ ទុស្សន្ធារិយា, តស្សា សន្ធារណទុក្ករតា វេស្សន្តរជាតកេន ទីបិតា។ វុត្តញ្ហេតំ –

“អទុ ចាបំ គហេត្វាន, ខគ្គំ ពន្ធិយ វាមតោ;
អានេស្សាមិ សកេ បុត្តេ, បុត្តានញ្ហិ វធោ ទុខោ។

“អដ្ឋានមេតំ ទុក្ខរូបំ, យំ កុមារា វិហញ្ញរេ;
សតញ្ច ធម្មមញ្ញាយ, កោ ទត្វា អនុតប្បតី”តិ។ (ជា. ២.២២.២១៥៨-២១៥៩);

រាជាបិ ពោធិសត្តស្ស វចនំ សុត្វា សល្លក្ខេសិ “អហំ អត្តនោ មនេនេវ បុរោហិតបុត្តស្ស ទេវិំ ទត្វា សកមនំ សន្ធារេតុំ ន សក្កោមិ, សោចាមិ កិលមាមិ, ន មេ ឥទំ អនុច្ឆវិកំ, សចេ សា មយិ សសិនេហា ភវេយ្យ , ឥមំ ឥស្សរិយំ ឆឌ្ឌេត្វា ន បលាយេយ្យ, មយិ បន សិនេហំ អកត្វា បលាតាយ កិំ តាយ មយ្ហ”ន្តិ។ តស្សេវំ ចិន្តេន្តស្ស បទុមបត្តេ ឧទកពិន្ទុ វិយ សព្ពសោកោ និវត្តិត្វា គតោ, តង្ខណញ្ញេវស្ស កុច្ឆិ បរិសណ្ឋាសិ។ សោ និរោគោ សុខិតោ ហុត្វា ពោធិសត្តស្ស ថុតិំ ករោន្តោ ឱសានគាថមាហ –

៤៥. “ព្យាកាសិ អាយុរោ បញ្ហំ, អថោ បុក្កុសបោរិសោ;
សព្ពេ បញ្ហេ អតិភោតិ, យថា ភាសតិ សេនកោ”តិ។

តត្ថ **យថា ភាសតី**តិ យថា បណ្ឌិតោ ភាសតិ, តថេវេតំ ទានំ នាម ទត្វា នេវ អនុតប្បិតព្ពន្តិ។ ឥមំ បទស្ស ថុតិំ កត្វា តុដ្ឋោ ពហុំ ធនមទាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា រាជមហេសី បុរាណទុតិយិកា អហោសិ, រាជា ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ, អាយុរបណ្ឌិតោ មោគ្គល្លានោ, បុក្កុសបណ្ឌិតោ សារិបុត្តោ, សេនកបណ្ឌិតោ អហមេវ អហោសិន្តិ។

បណ្ណកជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៤០២] ៧. សត្តុភស្តជាតកវណ្ណនា

វិព្ភន្តចិត្តោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អត្តនោ បញ្ញាបារមី អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ **ឧមង្គជាតកេ** (ជា. ២.២២.៥៩០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ជនកោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ , សេនកកុមារោតិស្ស នាមំ ករិំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា ពារាណសិំ បច្ចាគន្ត្វា រាជានំ បស្សិ, រាជា តំ អមច្ចដ្ឋានេ ឋបេសិ, មហន្តញ្ចស្ស យសំ អនុប្បទាសិ ។ សោ រញ្ញោ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អនុសាសិ, មធុរកថោ ធម្មកថិកោ ហុត្វា រាជានំ បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា ទានេ ឧបោសថកម្មេ ទសសុ កុសលកម្មបថេសូតិ ឥមាយ កល្យាណបដិបទាយ បតិដ្ឋាបេសិ , សកលរដ្ឋេ ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នកាលោ វិយ អហោសិ។ បក្ខទិវសេសុ រាជា ច ឧបរាជាទយោ ច សព្ពេ សន្និបតិត្វា ធម្មសភំ សជ្ជេន្តិ។ មហាសត្តោ សជ្ជិតធម្មសភាយំ រតនបល្លង្កវរគតោ ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេតិ, ពុទ្ធានំ ធម្មកថាសទិសាវស្ស កថា ហោតិ។

អថ អញ្ញតរោ មហល្លកព្រាហ្មណោ ធនភិក្ខំ ចរិត្វា កហាបណសហស្សំ លភិត្វា ឯកស្មិំ ព្រាហ្មណកុលេ និក្ខិបិត្វា បុន “ភិក្ខំ ចរិស្សាមី”តិ គតោ។ តស្ស គតកាលេ តំ កុលំ កហាបណេ វឡញ្ជេសិ។ សោ អាគន្ត្វា កហាបណេ អាហរាបេសិ។ ព្រាហ្មណោ កហាបណេ ទាតុំ អសក្កោន្តោ អត្តនោ ធីតរំ តស្ស បាទបរិចារិកំ កត្វា អទាសិ។ ព្រាហ្មណោ តំ គហេត្វា ពារាណសិតោ អវិទូរេ ឯកស្មិំ ព្រាហ្មណគាមេ វាសំ កប្បេសិ។ អថស្ស ភរិយា ទហរតាយ កាមេសុ អតិត្តា អញ្ញេន តរុណព្រាហ្មណេន សទ្ធិំ មិច្ឆាចារំ ចរិ។ **សោឡស** ហិ **អតប្បនីយវត្ថូនិ** នាម។ កតមានិ សោឡស? សាគរោ សព្ពសវន្តីហិ ន តប្បតិ, អគ្គិ ឧបាទានេន ន តប្បតិ, រាជា រជ្ជេន ន តប្បតិ, ពាលោ បាបេហិ ន តប្បតិ, ឥត្ថី មេថុនធម្មេន អលង្ការេន វិជាយនេនាតិ ឥមេហិ តីហិ ន តប្បតិ, ព្រាហ្មណោ មន្តេហិ ន តប្បតិ, ឈាយី វិហារសមាបត្តិយា ន តប្បតិ, សេក្ខោ អបចយេន ន តប្បតិ, អប្បិច្ឆោ ធុតង្គគុណេន ន តប្បតិ, អារទ្ធវីរិយោ វីរិយារម្ភេន ន តប្បតិ, ធម្មកថិកោ សាកច្ឆាយ ន តប្បតិ, វិសារទោ បរិសាយ ន តប្បតិ, សទ្ធោ សង្ឃុបដ្ឋានេន ន តប្បតិ, ទាយកោ បរិច្ចាគេន ន តប្បតិ, បណ្ឌិតោ ធម្មស្សវនេន ន តប្បតិ, ចតស្សោ បរិសា តថាគតទស្សនេន ន តប្បន្តីតិ។

សាបិ ព្រាហ្មណី មេថុនធម្មេន, អតិត្តា តំ ព្រាហ្មណំ នីហរិត្វា វិស្សត្ថា បាបកម្មំ កាតុកាមា ហុត្វា ឯកទិវសំ ទុម្មនា និបជ្ជិត្វា “កិំ ភោតី”តិ វុត្តា “ព្រាហ្មណ, អហំ តវ គេហេ កម្មំ កាតុំ ន សក្កោមិ, ទាសិទាសំ អានេហី”តិ អាហ។ “ភោតិ ធនំ មេ នត្ថិ, កិំ ទត្វា អានេមី”តិ។ “ភិក្ខំ ចរិត្វា ធនំ បរិយេសិត្វា អានេហី”តិ។ “តេន ហិ ភោតិ បាថេយ្យំ មេ សជ្ជេហី”តិ។ “សា តស្ស ពទ្ធសត្តូនញ្ច អពទ្ធសត្តូនញ្ច ចម្មបសិព្ពកំ បូរេត្វា អទាសិ”។ ព្រាហ្មណោ គាមនិគមរាជធានីសុ ចរន្តោ សត្ត កហាបណសតានិ លភិត្វា “អលំ មេ ឯត្តកំ ធនំ ទាសិទាសមូលាយា”តិ និវត្តិត្វា អត្តនោ គាមំ អាគច្ឆន្តោ ឯកស្មិំ ឧទកផាសុកដ្ឋានេ បសិព្ពកំ មុញ្ចិត្វា សត្តុំ ខាទិត្វា

បសិព្ពកមុខំ អពន្ធិត្វាវ បានីយំ បិវិតុំ ឱតិណ្ណោ។ អថេកស្មឹ រុក្ខសុសិរេ ឯកោ កណ្ហសប្បោ សត្តុគន្ធំ ឃាយិត្វា បសិព្ពកំ បវិសិត្វា ភោគំ អាភុជិត្វា សត្តុំ ខាទន្តោ និបជ្ជិ។ ព្រាហ្មណោ អាគន្ត្វា បសិព្ពកស្ស អព្ភន្តរំ អនោលោកេត្វា បសិព្ពកំ ពន្ធិត្វា អំសេ កត្វា បាយាសិ។ អន្តរាមគ្គេ ឯកស្មឹ រុក្ខេ និព្ពត្តទេវតា ខន្ធវិដបេ ឋត្វា “ព្រាហ្មណ, សចេ អន្តរាមគ្គេ វសិស្សសិ, សយំ មរិស្សសិ, សចេ អជ្ជ ឃរំ គមិស្សសិ, ភរិយា តេ មរិស្សតី”តិ វត្វា អន្តរធាយិ។ សោ ឱលោកេន្តោ ទេវតំ អទិស្វា ភីតោ មរណភយតជ្ជិតោ រោទន្តោ បរិទេវន្តោ ពារាណសិនគរទ្វារំ សម្បាបុណិ។

តទា ច បន្នរសុបោសថោ ហោតិ អលង្កតធម្មាសនេ និសីទិត្វា ពោធិសត្តស្ស ធម្មកថនទិវសោ។ មហាជនោ នានាគន្ធបុប្ផាទិហត្ថោ វគ្គវគ្គោ ហុត្វា ធម្មំ កថំ សោតុំ គច្ឆតិ។ ព្រាហ្មណោ តំ ទិស្វា “កហំ គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិត្វា “ព្រាហ្មណ, អជ្ជ សេនកបណ្ឌិតោ មធុរស្សរេន ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេតិ, កឹ ត្វម្បិ ន ជានាសី”តិ វុត្តេ ចិន្តេសិ “បណ្ឌិតោ កិរ ធម្មកថិកោ, អហញ្ចម្ហិ មរណភយតជ្ជិតោ, បណ្ឌិតា ខោ បន មហន្តម្បិ សោកំ ហរិតុំ សក្កោន្តិ, មយាបិ តត្ថ គន្ត្វា ធម្មំ សោតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ តេហិ សទ្ធឹ តត្ថ គន្ត្វា មហាសត្តំ បរិវារេត្វា និសិន្នាយ សរាជិកាយ បរិសាយ បរិយន្តេ សត្តុបសិព្ពកេន ខន្ធគតេន ធម្មាសនតោ អវិទូរេ មរណភយតជ្ជិតោ រោទមានោ អដ្ឋាសិ។ មហាសត្តោ អាកាសគង្គំ ឱតារេន្តោ វិយ អមតវស្សំ វស្សេន្តោ វិយ ច ធម្មំ ទេសេសិ។ មហាជនោ សញ្ជាតសោមនស្សោ សាធុការំ ទត្វា ធម្មំ អស្សោសិ។

បណ្ឌិតា ច នាម ទិសាចក្ខុកា ហោន្តិ។ តស្មឹ ខណេ មហាសត្តោ បសន្នបញ្ចបសាទានិ អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា សមន្តតោ បរិសំ ឱលោកេន្តោ តំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “ឯត្តកា បរិសា សោមនស្សជាតា សាធុការំ ទត្វា ធម្មំ សុណន្តិ, អយំ បនេកោ ព្រាហ្មណោ ទោមនស្សប្បត្តោ រោទតិ, ឯតស្ស អព្ភន្តរេ អស្សុជននសមត្ថេន សោកេន ភវិតព្ពំ, តមស្ស អម្ពិលេន បហរិត្វា តម្ពមលំ វិយ បទុមបលាសតោ ឧទកពិន្ទុំ វិយ វិនិវត្តេត្វា ឯត្តោវ នំ និស្សោកំ តុដ្ឋមានសំ កត្វា ធម្មំ ទេសេស្សាមី”តិ។ សោ តំ អាមន្តេត្វា “ព្រាហ្មណ, សេនកបណ្ឌិតោ នាមាហំ, ឥទានេវ តំ និស្សោកំ ករិស្សាមិ, វិស្សត្ថោ កថេហី”តិ តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៤៦. “វិព្ភន្តចិត្តោ កុបិតិន្ទ្រិយោសិ, នេត្តេហិ តេ វារិគណា សវន្តិ;
កឹ តេ នដ្ឋំ កឹ បន បត្ថយានោ, ឥធាគមា ព្រហ្មេ តទិង្ឃ ព្រូហី”តិ។

តត្ថ **កុបិតិន្ទ្រិយោសី**តិ ចក្ខុន្ទ្រិយមេវ សន្ធាយ “កុបិតិន្ទ្រិយោសី”តិ អាហ។ **វារិគណា**តិ អស្សុពិន្ទូនិ។ **ឥង្ឃា**តិ ចោទនត្ថេ និបាតោ។ តញ្ហិ មហាសត្តោ ចោទេន្តោ ឯវមាហ “ព្រាហ្មណ, សត្តា នាម ទ្វីហិ ការណេហិ សោចន្តិ បរិទេវន្តិ សត្តសង្ខារេសុ កិស្មិញ្ចិទេវ បិយជាតិកេ នដ្ឋេ វា, កិញ្ចិទេវ បិយជាតិកំ បត្ថេត្វា អលភន្តា វា។ តត្ថ កឹ តេ នដ្ឋំ, កឹ វា បន បត្ថយន្តោ ត្វំ ឥធ អាគតោ, ឥទំ មេ ខិប្បំ ព្រូហី”តិ។

អថស្ស អត្តនោ សោកការណំ កថេន្តោ ព្រាហ្មណោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៤៧. “មិយ្យេថ ភរិយា វជតោ មមជ្ជ, អគច្ឆតោ មរណមាហ យក្ខោ;
ឯតេន ទុក្ខេន បវេធិតោស្មិ, អក្ខាហិ មេ សេនក ឯតមត្ថ”ន្តិ។

តត្ថ **វជតោ**តិ គេហំ គច្ឆន្តស្ស។ **អគច្ឆតោ**តិ អគច្ឆន្តស្ស។ **យក្ខោ**តិ អន្តរាមគ្គេ ឯកា រុក្ខទេវតា ឯវមាហាតិ វទតិ។ សា កិរ ទេវតា “បសិព្ពកេ តេ ព្រាហ្មណ, កណ្ហសប្បោ”តិ អនាចិក្ខន្តី ពោធិសត្តស្ស ញាណានុភាវប្បកាសនត្ថំ នាចិក្ខិ។ **ឯតេន ទុក្ខេនា**តិ គច្ឆតោ ភរិយាយ មរណទុក្ខេន, អគច្ឆតោ អត្តនោ មរណទុក្ខេន, តេនស្មិ បវេធិតោ យដ្ឋិតោ កម្បិតោ។ **ឯតមត្ថ**ន្តិ ឯតំ ការណំ។ យេន មេ ការណេន គច្ឆតោ ភរិយាយ មរណំ, អគច្ឆតោ អត្តនោ មរណំ ហោតិ, ឯតំ មេ ការណំ អាចិក្ខាហីតិ អត្ថោ។

មហាសត្តោ ព្រាហ្មណស្ស វចនំ សុត្វា សមុទ្ទមត្ថកេ ជាលំ ខិបន្តោ វិយ ញាណជាលំ បត្ថរិត្វា “ឥមេសំ សត្តានំ ពហូនិ មរណការណានិ។ សមុទ្ទេ និមុគ្គាបិ មរន្តិ, តត្ថ វាឡមច្ឆេហិ គហិតាបិ, គង្គាយ បតិតាបិ, តត្ថ សុសុមារេហិ គហិតាបិ, រុក្ខតោ បតិតាបិ, កណ្ដកេន វិទ្ធាបិ, នានប្បការេហិ អាវុធេហិ បហដាបិ, វិសំ ខាទិត្វាបិ, ឧព្ពន្ធិត្វាបិ, បបាតេ បតិតាបិ, អតិសីតាទីហិ វា នានប្បការេហិ វា រោគេហិ ឧបទ្ទុតាបិ មរន្តិយេវ, ឯវំ ពហូសុ មរណការណេសុ កតរេន នុ ខោ ការណេន អជ្ជេស ព្រាហ្មណោ អន្តរាមគ្គេ វសន្តោ សយំ មរិស្សតិ, គេហមស្ស វជតោ ភរិយា មរិស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ ចិន្តេន្តោ ឯវ ព្រាហ្មណស្ស ខន្ធេ បសិព្ពកំ ទិស្វា “ឥមស្មឹ បសិព្ពកេ ឯកេន សប្បេន បវិដ្ឋេន ភវិតព្ពំ, បវិសន្តោ ច បនេសោ ឥមស្មឹ ព្រាហ្មណេ បាតរាសសមយេ សត្តុំ ខាទិត្វា បសិព្ពកមុខំ អពន្ធិត្វា បានីយំ បាតុំ គតេ សត្តុគន្ធេន សប្បោ បវិដ្ឋោ ភវិស្សតិ។ ព្រាហ្មណោបិ បានីយំ បិវិត្វា អាគតោ សប្បស្ស បវិដ្ឋភាវំ អជានិត្វា បសិព្ពកំ ពន្ធិត្វា អាទាយ បក្កន្តោ ភវិស្សតិ, សចាយំ អន្តរាមគ្គេ វសន្តោ សាយំ

វសនង្ឋានេ “សត្ថុំ ខាទិស្សាមី”តិ បសិព្ពកំ មុញ្ចិត្វា ហត្ថំ បវេសេស្សតិ , អថ នំ សប្បោ ហត្ថេ ឌំសិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេស្សតិ, ឥទមស្ស អន្តរាមគ្គេ វសន្តស្ស មរណការណំ។ សចេ បន គេហំ គច្ឆេយ្យ, បសិព្ពកោ ភរិយាយ ហត្ថគតោ ភវិស្សតិ, សា ‘អន្តោភណ្ឌំ ឱលោកេស្សាមី”តិ បសិព្ពកំ មុញ្ចិត្វា ហត្ថំ បវេសេស្សតិ, អថ នំ សប្បោ ឌំសិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេស្សតិ, ឥទមស្ស អជ្ជ គេហំ គតស្ស ភរិយាយ មរណការណ”ន្តិ ឧបាយកោសល្លញាណេនេវ អញ្ញាសិ។

អថស្ស ឯតទហោសិ “ឥមិនា កណ្ហសប្បេន សូរេន និព្ភយេន ភវិតព្ពំ។ អយញ្ហិ ព្រាហ្មណស្ស មហាផាសុកំ បហរន្តោបិ បសិព្ពកេ អត្តនោ ចលនំ វា ផន្ទនំ វា ន ទស្សេតិ, ឯវរូបាយ បរិសាយ មជ្ឈេបិ អត្តនោ អត្ថិភាវំ ន ទស្សេតិ, តស្មា ឥមិនា កណ្ហសប្បេន សូរេន និព្ភយេន ភវិតព្ព”ន្តិ។ ឥទម្បិ សោ ឧបាយកោសល្លញាណេនេវ ទិព្ពចក្ខុនា បស្សន្តោ វិយ អញ្ញាសិ។ ឯវំ សរាជិកាយ បរិសាយ មជ្ឈេ សប្បំ បសិព្ពកំ បវិសន្តំ ទិស្វា ឋិតបុរិសោ វិយ មហាសត្តោ ឧបាយកោសល្លញាណេនេវ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ព្រាហ្មណស្ស បញ្ហំ កថេន្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៤៨. “ពហូនិ ឋានានិ វិចិន្តយិត្វា, យមេត្ថ វក្ខាមិ តទេវ សច្ចំ;
មញ្ញាមិ តេ ព្រាហ្មណ សត្ថភស្តំ, អជានតោ កណ្ហសប្បោ បវិដ្ឋោ”តិ។

តត្ថ **ពហូនិ ឋានានី**តិ ពហូនិ ការណានិ។ **វិចិន្តយិត្វា**តិ បដិវិជ្ឈិត្វា ចិន្តាវសេន បវត្តបដិវេធោ ហុត្វា។ **យមេត្ថ វក្ខាមី**តិ យំ តេ អហំ ឯតេសុ ការណេសុ ឯតំ ការណំ វក្ខាមិ។ **តទេវ សច្ច**ន្តិ តទេវ តថំ ទិព្ពចក្ខុនា ទិស្វា កថិតសទិសំ ភវិស្សតីតិ ទីបេតិ។ **មញ្ញាមី**តិ សល្លក្ខេមិ។ **សត្ថភស្ត**ន្តិ សត្តុបសិព្ពកំ។ **អជានតោ**តិ អជានន្តស្សេវ ឯកោ កណ្ហសប្បោ បវិដ្ឋោតិ មញ្ញាមីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “អត្ថិ តេ ព្រាហ្មណ, ឯតស្មិំ បសិព្ពកេ សត្តូ”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, បណ្ឌិតា”តិ។ “អជ្ជ បាតរាសវេលាយ សត្តុំ ខាទី”តិ? “អាម, បណ្ឌិតា”តិ។ “កត្ថ និសីទិត្វា”តិ? “អរញ្ញេ រុក្ខមូលស្មិំ, បណ្ឌិតា”តិ។ “សត្តុំ ខាទិត្វា បានីយំ បាតុំ គច្ឆន្តោ បសិព្ពកមុខំ ពន្ធិ, ន ពន្ធី”តិ? “ន ពន្ធិំ, បណ្ឌិតា”តិ។ “បានីយំ បិវិត្វា អាគតោ បសិព្ពកំ ឱលោកេត្វា ពន្ធី”តិ។ “អនោលោកេត្វាវ ពន្ធិំ, បណ្ឌិតា”តិ។ “ព្រាហ្មណ, តវ បានីយំ បាតុំ គតកាលេ អជានន្តស្សេវ តេ សត្តុគន្ធេន បសិព្ពកំ សប្បោ បវិដ្ឋោតិ មញ្ញាមិ, ឯវមេត្ថ អាគតោ ត្វំ, តស្មា បសិព្ពកំ ឱតារេត្វា បរិសមជ្ឈេ ឋបេត្វា បសិព្ពកមុខំ មោចេត្វា បដិក្កម្ម ឋិតោ ឯកំ ទណ្ឌកំ គហេត្វា បសិព្ពកំ តាវ បហរ, តតោ បត្ថដផណំ សុសូតិសទ្ទំ កត្វា និក្ខមន្តំ កណ្ហសប្បំ ទិស្វា និក្កង្ខោ ភវិស្សតី”តិ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤៩. “អាទាយ ទណ្ឌំ បរិសុម្ភ ភស្តំ, បស្សេឡមូគំ ឧរគំ ទុជិវ្ហំ;
ឆិន្ទជ្ជ កង្ខំ វិចិកិច្ឆិតានិ, ភុជង្គមំ បស្ស បមុញ្ច ភស្ត”ន្តិ។

តត្ថ **បរិសុម្ភា**តិ បហរ។ **បស្សេឡមូគ**ន្តិ ឯឡំ បគ្ឃរន្តេន មុខេន ឯឡមូគំ បសិព្ពកតោ និក្ខមន្តំ ទុជិវ្ហំ ឧរគំ បស្ស។ **ឆិន្ទជ្ជ កង្ខំ វិចិកិច្ឆិតានី**តិ “អត្ថិ នុ ខោ មេ បសិព្ពកេ សប្បោ, ឧទាហុ នត្ថី”តិ កង្ខមេវ បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជមានានិ វិចិកិច្ឆិតានិ ច អជ្ជ ឆិន្ទ, មយ្ហំ សទ្ទហ, អវិតថញ្ហិ មេ វេយ្យាករណំ, តទានេវ និក្ខមន្តំ ភុជង្គមំ បស្ស បមុញ្ច ភស្តន្តិ។

ព្រាហ្មណោ មហាសត្តស្ស កថំ សុត្វា សំវិគ្គោ ភយប្បត្តោ តថា អកាសិ។ សប្បោបិ សត្ថភស្តេ ទណ្ឌេន បហដេ បសិព្ពកមុខា និក្ខមិត្វា មហាជនំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តមត្ថំ បកាសេន្តោ សត្ថា បញ្ចមំ គាថមាហ –

៥០. “សំវិគ្គរូបោ បរិសាយ មជ្ឈេ, សោ ព្រាហ្មណោ សត្ថភស្តំ បមុញ្ចិ;
អថ និក្ខមិ ឧរគោ ឧគ្គតេជោ, អាសីវិសោ សប្បោ ផណំ ករិត្វា”តិ។

សប្បស្ស ផណំ កត្វា និក្ខន្តកាលេ “មហាសត្តស្ស សព្ពញ្ញុពុទ្ធស្សេវ ព្យាករណំ អហោសី”តិ មហាជនោ ចេលុក្ខេបសហស្សានិ បវត្តេសិ, អង្គុលិផោដនសហស្សានិ បរិព្ភមឹសុ, ឃនមេឃវស្សំ វិយ សត្តរតនវស្សំ វស្សិ, សាធុការសហស្សានិ បវត្តឹសុ, មហាបឋវិភិជ្ជនសទ្ទោ វិយ អហោសិ។ ឥទំ បន ពុទ្ធលីឡាយ ឯវរូបស្ស បញ្ហស្ស កថនំ នាម នេវ ជាតិយា ពលំ, ន គោត្តកុលប្បទេសានំ ពលំ, កស្ស បនេតំ ពលន្តិ? បញ្ញាយ ពលំ។ បញ្ញវា ហិ បុគ្គលោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរិយមគ្គទ្វារំ វិវរិត្វា អមតមហានិព្ពានំ បវិសតិ, សាវកបារមិម្បិ បច្ចេកពោធិម្បិ សម្មាសម្ពោធិម្បិ បដិវិជ្ឈតិ។ អមតមហានិព្ពានសម្បាបកេសុ ហិ ធម្មេសុ បញ្ញាវ សេដ្ឋា, អវសេសា តស្សា បរិវារា ហោន្តិ។ តេនេតំ វុត្តំ –

“បញ្ញា ហិ សេដ្ឋា កុសលា វទន្តិ, នក្ខត្តរាជារិវ តារកានំ;

សីលំ សិរី ចាបិ សតញ្ច ធម្មោ, អន្វាយិកា បញ្ញវតោ ភវន្តី”តិ។ (ជា. ២.១៧.៨១);

ឯវំ កថិតេ ច បន មហាសត្តេន បញ្ចេ ឯកោ អហិតុណ្ឌិកោ សប្បស្ស មុខពន្ធនំ កត្វា សប្បំ គហេត្វា អរញ្ញេ វិស្សជ្ជេសិ។ ព្រាហ្មណោ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា ជយាបេត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ រញ្ញោ ថុតិំ ករោន្តោ ឧបឌ្ឍគាថមាហ –

៥១. “សុលទ្ធលាភា ជនកស្ស រញ្ញោ;
យោ បស្សតី សេនកំ សាធុបញ្ញ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យោ សាធុបញ្ញំ ឧត្តមបញ្ញំ សេនកបណ្ឌិតំ អគ្គិំនិ ឧម្មីលេត្វា ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ បិយចក្ខូហិ បស្សិតុំ លភតិ, តស្ស រញ្ញោ ជនកស្ស ឯតេ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ ទស្សនលាភា សុលទ្ធលាភា វត, ឯតេន លទ្ធេសុ សព្ពលាភេសុ ឯតេវ លាភា សុលទ្ធលាភា នាមាតិ។

ព្រាហ្មណោបិ រញ្ញោ ថុតិំ កត្វា បុន បសិព្ពកតោ សត្ត កហាបណសតានិ គហេត្វា មហាសត្តស្ស ថុតិំ កត្វា តុដ្ឋិទាយំ ទាតុកាមោ ទិយឌ្ឍគាថមាហ –

“វិវដ្ដឆទ្ទោ នុសិ សព្ពទស្សី, ញាណំ នុ តេ ព្រាហ្មណ ភឹសរូបំ។

៥២. “ឥមានិ មេ សត្តសតានិ អត្ថិ, គណ្ហាហិ សព្ពានិ ទទាមិ តុយ្ហំ;
តយា ហិ មេ ជីវិតមជ្ជ លទ្ធំ, អថោបិ ភរិយាយ មកាសិ សោត្ថិ”ន្តិ។

តត្ថ **វិវដ្ដឆទ្ទោ នុសិ សព្ពទស្សី**តិ កឹ នុ ខោ ត្វំ សព្ពេសុ ធម្មាការេសុ វិវដ្ដឆទនោ វិវដ្ដនេយ្យធម្មោ សព្ពញ្ញុពុទ្ធោតិ ថុតិវសេន បុច្ឆតិ។ **ញាណំ នុ តេ ព្រាហ្មណ ភឹសរូប**ន្តិ ឧទាហុ អសព្ពញ្ញុស្សបិ សតោ តវ ញាណំ អតិវិយ ភឹសរូបំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ វិយ ពលវន្តិ។ **តយា ហិ មេ**តិ តយា ហិ ទិន្នត្តា អជ្ជ មយា ជីវិតំ លទ្ធំ។ **អថោបិ ភរិយាយ មកាសិ សោត្ថិ**ន្តិ អថោបិ មេ ភរិយាយ ត្វមេវ សោត្ថឹ អកាសិ។

ឥតិ សោ វត្វា “សចេបិ សតសហស្សំ ភវេយ្យ, ទទេយ្យមេវាហំ, ឯត្តកមេវ មេ ធនំ, ឥមានិ មេ សត្ត សតានិ គណ្ហា”តិ បុនប្បុនំ ពោធិសត្តំ យាចិ។ តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៥៣. “ន បណ្ឌិតា វេតនមាទិយន្តិ, ចិត្រាហិ គាថាហិ សុភាសិតាហិ;
ឥតោបិ តេ ព្រហ្មេ ទទន្តុ វិត្តំ, អាទាយ ត្វំ គច្ឆ សកំ និកេត”ន្តិ។

តត្ថ **វេតន**ន្តិ វេត្តនំ, អយមេវ វា បាឋោ។ **ឥតោបិ តេ ព្រហ្មេ**តិ ព្រាហ្មណ, ឥតោ មម បាទមូលតោបិ តុយ្ហំ ធនំ ទទន្តុ។ **វិត្តំ អាទាយ ត្វំ គច្ឆា**តិ ឥតោ អញ្ញានិ តីណិ សតានិ គហេត្វា សហស្សភណ្ឌិកំ អាទាយ សកនិវេសនំ គច្ឆ។

ឯវញ្ច បន វត្វា មហាសត្តោ ព្រាហ្មណស្ស សហស្សំ បូរាបេន្តោ កហាបណេ ទាបេត្វា “ព្រាហ្មណ, កេន ត្វំ ធនភិក្ខាយ បេសិតោ”តិ បុច្ឆិ។ “ភរិយាយ មេ បណ្ឌិតា”តិ។ “ភរិយា បន តេ មហល្លិកា, ទហរា”តិ។ “ទហរា, បណ្ឌិតា”តិ។ “តេន ហិ សា អញ្ញេន សទ្ធឹ អនាចារំ ករោន្តី ‘និព្ភយា ហុត្វា ករិស្សាមី’តិ តំ បេសេសិ, សចេ ឥមេ កហាបណេ ឃរំ នេស្សសិ, សា តេ ទុក្ខេន លទ្ធកហាបណេ អត្តនោ ជារស្ស ទស្សតិ, តស្មា ត្វំ ឧជុកមេវ គេហំ អគន្ត្វា ពហិគាមេ រុក្ខមូលេ វា យត្ថ កត្ថចិ វា កហាបណេ ឋបេត្វា បវិសេយ្យាសី”តិ វត្វា តំ ឧយ្យោជេសិ។ សោ គាមសមីបំ គន្ត្វា ឯកស្មិំ រុក្ខមូលេ កហាបណេ ឋបេត្វា សាយំ គេហំ អគមាសិ។ ភរិយាបិស្ស តស្មិំ ខណេ ជារេន សទ្ធឹ និសិន្នា អហោសិ។ ព្រាហ្មណោ ទ្វារេ ឋត្វា “ភោតី”តិ អាហ។ សា តស្ស សទ្ទំ សល្លក្ខេត្វា ទីបំ និព្ពាបេត្វា ទ្វារំ វិវរិត្វា ព្រាហ្មណេ អន្តោ បវិដ្ឋេ ឥតរំ នីហរិត្វា ទ្វារមូលេ ឋបេត្វា គេហំ បវិសិត្វា បសិព្ពកេ កិញ្ចិ អទិស្វា “ព្រាហ្មណ, កឹ តេ ភិក្ខំ ចរិត្វា លទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “សហស្សំ មេ លទ្ធ”ន្តិ។ “កហំ បន ត”ន្តិ។ “អសុកដ្ឋានេ នាម ឋបិតំ, បាតោវ អាហរិស្សាមិ, មា ចិន្តយី”តិ។ សា គន្ត្វា ជារស្ស អាចិក្ខិ។ សោ និក្ខមិត្វា អត្តនា ឋបិតំ វិយ គណ្ហិ។

ព្រាហ្មណោ បុនទិវសេ គន្ត្វា កហាបណេ អបស្សន្តោ ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹ, ព្រាហ្មណា”តិ វុត្តេ “កហាបណេ ន បស្សាមិ, បណ្ឌិតា”តិ អាហ។ “ភរិយាយ តេ អាចិក្ខី”តិ? “អាម, បណ្ឌិតា”តិ។ មហាសត្តោ តាយ ជារស្ស អាចិក្ខិតភាវំ ញត្វា “អត្ថិ បន តេ ព្រាហ្មណ, ភរិយាយ កុលូបកព្រាហ្មណោ”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, បណ្ឌិតា”តិ។ “តុយ្ហម្បិ អត្ថី”តិ? “អាម, បណ្ឌិតា”តិ។ អថស្ស មហាសត្តោ សត្តន្នំ ទិវសានំ បរិព្ពយំ ទាបេត្វា “គច្ឆ

បឋមទិវសេ តវ សត្ត, ភរិយាយ តេ សត្តាតិ ចុទ្ទស ព្រាហ្មណេ និមន្តេត្វា ភោជេថ, បុនទិវសតោ បដ្ឋាយ ឯកេកំ ហាបេត្វា សត្តមេ ទិវសេ តវ ឯកំ, ភរិយាយ តេ ឯកន្តិ ទ្វេ ព្រាហ្មណេ និមន្តេត្វា ភរិយាយ តេ សត្ត ទិវសេ និមន្តិតព្រាហ្មណស្ស និពទ្ធំ អាគមនភាវំ ញត្វា មយ្ហំ អារោចេហី”តិ អាហ។ ព្រាហ្មណោ តថា កត្វា “សល្លក្ខិតោ មេ បណ្ឌិត, និពទ្ធំ ភុញ្ជនកព្រាហ្មណោ”តិ មហាសត្តស្ស អារោចេសិ។

ពោធិសត្តោ តេន សទ្ធឹ បុរិសេ បេសេត្វា តំ ព្រាហ្មណំ អាហរាបេត្វា “អសុករុក្ខមូលតោ តេ ឥមស្ស ព្រាហ្មណស្ស សន្តកំ កហាបណសហស្សំ គហិត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ន គណ្ហាមិ, បណ្ឌិតា”តិ។ “ត្វំ មម សេនកបណ្ឌិតភាវំ ន ជានាសិ, អាហរាបេស្សាមិ តេ កហាបណេ”តិ។ សោ ភីតោ “គហិតា មេ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ “កុហឹ តេ ឋបិតា”តិ? “តត្ថេវ, បណ្ឌិត, ឋបិតា”តិ។ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណំ បុច្ឆិ “ព្រាហ្មណ, កឹ តេ សាយេវ ភរិយា ហោតុ, ឧទាហុ អញ្ញំ គណ្ហិស្សសី”តិ។ “សាយេវ មេ ហោតុ, បណ្ឌិតា”តិ។ ពោធិសត្តោ មនុស្សេ បេសេត្វា ព្រាហ្មណស្ស កហាបណេ ច ព្រាហ្មណិញ្ច អាហរាបេត្វា ចោរព្រាហ្មណស្ស ហត្ថតោ កហាបណេ ព្រាហ្មណស្ស ទាបេត្វា ឥតរស្ស រាជាណំ ការេត្វា នគរា នីហរាបេត្វា ព្រាហ្មណិយាបិ រាជាណំ ការេត្វា ព្រាហ្មណស្ស មហន្តំ យសំ ទត្វា អត្តនោយេវ សន្តិកេ វសាបេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ សច្ឆិករិំសុ។ តទា ព្រាហ្មណោ អានន្ទោ អហោសិ, រុក្ខទេវតា សារិបុត្តោ, បរិសា ពុទ្ធបរិសា, សេនកបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

សត្តុភស្តជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៤០៣] ៨. អដ្ឋិសេនជាតកវណ្ណនា

យេមេ អហំ ន ជានាមីតិ ឥទំ សត្ថា អាឡវឹ និស្សាយ អគ្គាឡវេ ចេតិយេ វិហរន្តោ កុដិការសិក្ខាបទំ អារព្ភ កថេសិ។ បច្ចុប្បន្នវត្ថុ ហេដ្ឋា **មណិកណ្ឋជាតកេ** (ជា. ១.៣.៧ អាទយោ) កថិតមេវ។ សត្ថា បន តេ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា “ភិក្ខវេ, បោរាណកបណ្ឌិតា បុព្ពេ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ ពាហិរកបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិត្វា រាជូហិ បវារិតាបិ ‘យាចនា នាម បរេសំ អប្បិយា អមនាបា’តិ ន យាចឹសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ឯកស្មឹ និគមេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ, អដ្ឋិសេនកុមារោតិស្ស នាមំ ករិំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា អបរភាគេ កាមេសុ អាទីនវំ ទិស្វា ឃរាវាសតោ និក្ខមិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាសមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា ហិមវន្តបទេសេ ចិរំ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ មនុស្សបថំ ឱតរិត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ ភិក្ខាយ ចរន្តោ រាជង្គណំ អគមាសិ។ រាជា តស្សាចារវិហារេ បសីទិត្វា តំ និមន្តាបេត្វា បាសាទតលេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា សុភោជនំ ភោជេត្វា ភោជនាវសានេ អនុមោទនំ សុត្វា បសន្នោ បដិញ្ញំ គហេត្វា មហាសត្តំ រាជុយ្យានេ វសាបេសិ, ទិវសស្ស ច ទ្វេ តយោ វារេ ឧបដ្ឋានំ អគមាសិ។ សោ ឯកទិវសំ ធម្មកថាយ បសន្នោ រជ្ជំ អាទឹ កត្វា “យេន វោ អត្ថោ, តំ វទេយ្យាថា”តិ បវារេសិ។ ពោធិសត្តោ “ឥទំ នាម មេ ទេហី”តិ ន វទតិ។ អញ្ញេ យាចកា “ឥទំ ទេហិ, ឥទំ ទេហី”តិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ យាចន្តិ, រាជា អសជ្ជមានោ ទេតិយេវ។ សោ ឯកទិវសំ ចិន្តេសិ “អញ្ញេ យាចនកវនិព្ពកា ‘ឥទញ្ចិទញ្ច អម្ហាកំ ទេហី’តិ មំ យាចន្តិ, អយ្យោ បន អដ្ឋិសេនោ បវារិតកាលតោ បដ្ឋាយ ន កិញ្ចិ យាចតិ, បញ្ញវា ខោ បនេស ឧបាយកុសលោ, បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ។ សោ ឯកទិវសំ ភុត្តបាតរាសោ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ អញ្ញេសំ យាចនការណំ តស្ស ច អយាចនការណំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៥៤. “យេមេ អហំ ន ជានាមិ, អដ្ឋិសេន វនិព្ពកេ;
តេ មំ សង្គម្ម យាចន្តិ, កស្មា មំ ត្វំ ន យាចសី”តិ។

តត្ថ **វនិព្ពកេ**តិ យាចនកេ។ **សង្គម្មា**តិ សមាគន្ត្វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អយ្យ, អដ្ឋិសេន, យេមេ វនិព្ពកេ អហំ នាមគោត្តជាតិកុលប្បទេសេន “ឥមេ នាមេតេ”តិបិ ន ជានាមិ, តេ មំ សមាគន្ត្វា ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ យាចន្តិ, ត្វំ បន កស្មា មំ កិញ្ចិ ន យាចសីតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៥៥. “យាចកោ អប្បិយោ ហោតិ, យាចំ អទទមប្បិយោ;
តស្មាហំ តំ ន យាចាមិ, មា មេ វិទេស្សនា អហូ”តិ។

តត្ថ **យាចកោ អប្បិយោ ហោតី**តិ យោ ហិ, មហារាជ, បុគ្គលោ “ឥទំ មេ ទេហី”តិ យាចកោ, សោ មាតាបិតូនម្បិ មិត្តាមច្ចាទីនម្បិ អប្បិយោ ហោតិ អមនាបោ។ តស្ស អប្បិយភាវោ មណិកណ្ឋជាតកេន ទីបេតព្ពោ។ **យាចន្តិ** យាចិតភណ្ឌំ។ **អទទន្តិ** អទទមានោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យោបិ យាចិតំ ន ទេតិ, សោ មាតាបិតរោ អាទិំ កត្វា អទទមានោ បុគ្គលោ យាចកស្ស អប្បិយោ ហោតីតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា យាចកោបិ ទាយកស្ស, យាចិតំ ភណ្ឌំ អទទន្តោបិ យាចកស្ស អប្បិយោ ហោតិ, តស្មា អហំ តំ ន យាចាមិ។ **មា មេ វិទេស្សនា អហូ**តិ សចេ ហិ អហំ យាចេយ្យមេវ, តវ វិទេស្សោ ភវេយ្យំ, សា មេ តវ សន្តិកា ឧប្បន្នា វិទេស្សនា, សចេ បន ត្វំ ន ទទេយ្យាសិ, មម វិទេស្សោ ភវេយ្យាសិ, សា ច មម តយិ វិទេស្សនា, ឯវំ សព្ពថាបិ មា មេ វិទេស្សនា អហុ, មា នោ ឧភិន្នម្បិ មេត្តា ភិជ្ជីតិ ឯតមត្ថំ សម្បស្សន្តោ អហំ តំ ន កិញ្ចិ យាចាមីតិ។

អថស្ស វចនំ សុត្វា រាជា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៥៦. “យោ វេ យាចនជីវានោ, កាលេ យាចំ ន យាចតិ;
បរញ្ច បុញ្ញា ធំសេតិ, អត្តនាបិ ន ជីវតិ។

៥៧. “យោ ច យាចនជីវានោ, កាលេ យាចញ្ហិ យាចតិ;
បរញ្ច បុញ្ញំ លព្ភេតិ, អត្តនាបិ ច ជីវតិ។

៥៨. “ន វេ ទេស្សន្តិ សប្បញ្ញា, ទិស្វា យាចកមាគតេ;
ព្រហ្មចារិ បិយោ មេសិ, វទ ត្វំ ភញ្ញមិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **យាចនជីវានោ**តិ យាចនជីវមានោ, អយមេវ វា បាឋោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អយ្យ, អង្គិសេន យោ យាចនេន ជីវមានោ ធម្មិកោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា យាចិតព្ពយុត្តបត្តកាលេ កិញ្ចិទេវ យាចិតព្ពំ ន យាចតិ, សោ បរញ្ច ទាយកំ បុញ្ញា ធំសេតិ បរិហាបេតិ, អត្តនាបិ ច សុខំ ន ជីវតិ។ **បុញ្ញំ លព្ភេតី**តិ កាលេ បន យាចិតព្ពំ យាចន្តោ បរញ្ច បុញ្ញំ អធិគមេតិ, អត្តនាបិ ច សុខំ ជីវតិ។ **ន វេ ទេស្សន្តី**តិ យំ ត្វំ វទេសិ “មា មេ វិទេស្សនា អហូ”តិ, តំ កស្មា វទសិ។ សប្បញ្ញា ហិ ទានញ្ច ទានផលញ្ច ជានន្តា បណ្ឌិតា យាចកេ អាគតេ ទិស្វា ន ទេស្សន្តិ ន កុជ្ឈន្តិ, អញ្ញទត្ថុ បន បមុទិតាវ ហោន្តីតិ ទីបេតិ។ **យាចកមាគតេ**តិ ម-ការោ ព្យញ្ជនសន្ធិវសេន វុត្តោ, យាចកេ អាគតេតិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មចារិ បិយោ មេសី**តិ អយ្យ អង្គិសេន, បរិសុទ្ធចារិ មហាបុញ្ញ, ត្វំ មយ្ហំ អតិវិយ បិយោ, តស្មា វរំ ត្វំ មំ វទេហិ យាចាហិយេវ។ **ភញ្ញមិច្ឆសី**តិ យំកិញ្ចិ វត្តព្ពំ ឥច្ឆសិ, សព្ពំ វទ, រជ្ជម្បិ តេ ទស្សាមិយេវាតិ។

ឯវំ ពោធិសត្តោ រញ្ញា រជ្ជេនាបិ បវារិតោ នេវ កិញ្ចិ យាចិ។ រញ្ញោ បន ឯវំ អត្តនោ អជ្ឈាសយេ កថិតេ មហាសត្តោបិ បព្ពជិតបដិបត្តិំ ទស្សេតុំ “មហារាជ, យាចនា ហិ នាមេសា កាមភោគីនំ គិហីនំ អាចិណ្ណា, ន បព្ពជិតានំ, បព្ពជិតេន បន បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ គិហីហិ អសមានបរិសុទ្ធាជីវេន ភវិតព្ព”ន្តិ បព្ពជិតបដិបទំ ទស្សេន្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៥៩. “ន វេ យាចន្តិ សប្បញ្ញា, ធីរោ ច វេទិតុមរហតិ;
ឧទ្ទិស្ស អរិយា តិដ្ឋន្តិ, ឯសា អរិយាន យាចនា”តិ។

តត្ថ **សប្បញ្ញា**តិ ពុទ្ធា ច ពុទ្ធសាវកា ច ពោធិយា បដិបន្នា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតា ពោធិសត្តា ច សព្ពេបិ សប្បញ្ញា ច សុសីលា ច, ឯតេ ឯវរូបា សប្បញ្ញា “អម្ហាកំ ឥទញ្ចិទញ្ច ទេថា”តិ ន យាចន្តិ។ **ធីរោ ច វេទិតុមរហតី**តិ ឧបដ្ឋាកោ បន ធីរោ បណ្ឌិតោ គិលានកាលេ ច អគិលានកាលេ ច យេន យេនត្ថោ, តំ សព្ពំ សយមេវ វេទិតុំ ជានិតុំ អរហតិ។ **ឧទ្ទិស្ស អរិយា តិដ្ឋន្តី**តិ អរិយា បន វាចំ អភិន្ទិត្វា យេនត្ថិកា ហោន្តិ, តំ ឧទ្ទិស្ស កេវលំ ភិក្ខាចារវត្តេន តិដ្ឋន្តិ, នេវ កាយង្គំ វា វាចង្គំ វា កោបេន្តិ។ កាយវិការំ ទស្សេត្វា និមិត្តំ ករោន្តោ ហិ កាយង្គំ កោបេតិ នាម, វចីភេទំ ករោន្តោ វាចង្គំ កោបេតិ នាម, តទុភយំ អកត្វា ពុទ្ធាទយោ អរិយា តិដ្ឋន្តិ។ **ឯសា អរិយាន យាចនា**តិ ឯសា កាយង្គវាចង្គំ អកោបេត្វា ភិក្ខាយ តិដ្ឋមានា អរិយានំ យាចនា នាម។

រាជា ពោធិសត្តស្ស វចនំ សុត្វា “ភន្តេ, យទិ សប្បញ្ញោ ឧបដ្ឋាកោ អត្តនាវ ញត្វា កុលូបកស្ស ទាតព្ពំ ទេតិ, អហម្បិ តុម្ហាកំ ឥទញ្ចិទញ្ច ទម្មី”តិ វទន្តោ សត្តមំ គាថមាហ –

៦០. “ទទាមិ តេ ព្រាហ្មណ រោហិណីនំ, គវំ សហស្សំ សហ បុង្គវេន;
អរិយោ ហិ អរិយស្ស កថំ ន ទជ្ជា, សុត្វាន គាថា តវ ធម្មយុត្តា”តិ។

តត្ថ **រោហិណីន**ន្តិ រត្តវណ្ណានំ។ **គវំ សហស្សន្តិ** ខីរទធិអាទិមធុររសបរិភោគត្ថាយ ឯវរូបានំ គុន្នំ សហស្សំ តុយ្ហំ ទម្មិ, តំ មេ បដិគ្គណ្ហ។ **អរិយោ**តិ អាចារអរិយោ។ **អរិយស្សា**តិ អាចារអរិយស្ស។ **កថំ ន ទជ្ជា**តិ កេន ការណេន ន ទទេយ្យ។

ឯវំ វុត្តេ ពោធិសត្តោ "អហំ មហារាជ, អកិញ្ចនោ បព្ពជិតោ, ន មេ គាវីហិ អត្ថោ"តិ បដិក្ខិបិ។ រាជា តស្សោវាទេ ឋត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។ សោបិ អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកេ ឧប្បជ្ជិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីសុ បតិដ្ឋិតា។ តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, អដ្ឋិសេនោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

អដ្ឋិសេនជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៤០៤] ៩. កបិជាតកវណ្ណនា

យត្ថ វេរី និវសតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស បថវិបវេសនំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្មិញ្ហិ បថវិំ បវិដ្ឋេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ "អាវុសោ, ទេវទត្តោ សហ បរិសាយ នដ្ឋោ"តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ "ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ ទេវទត្តោ សហ បរិសាយ នដ្ឋោ, បុព្ពេបិ នស្សិយេវា"តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កបិយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា បញ្ចសតកបិបរិវារោ រាជុយ្យានេ វសិ។ ទេវទត្តោបិ កបិយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា បញ្ចសតកបិបរិវារោ តត្ថេវ វសិ។ អថេកទិវសំ បុរោហិតេ ឧយ្យានំ គន្ត្វា ន្ហត្វា អលង្ករិត្វា និក្ខមន្តេ ឯកោ លោលកបិ បុរេតរំ គន្ត្វា រាជុយ្យានទ្វារេ តោរណមត្ថកេ និសីទិត្វា តស្ស មត្ថកេ វច្ចបិណ្ឌំ បាតេត្វា បុន ឧទ្ធំ ឱលោកេន្តស្ស មុខេ បាតេសិ។ សោ និវត្តិត្វា "ហោតុ, ជានិស្សាមិ តុម្ហាកំ កត្តព្ព"ន្តិ មក្កដេ សន្តជ្ជេត្វា បុន ន្ហត្វា បក្កាមិ។ តេន វេរំ គហេត្វា មក្កដានំ សន្តជ្ជិតភាវំ ពោធិសត្តស្ស អារោចេសុំ។ សោ "វេរីនំ និវសនដ្ឋានេ នាម វសិតុំ ន វដ្ដតិ, សព្ពោបិ កបិគណោ បលាយិត្វា អញ្ញត្ថ គច្ឆតូ"តិ កបិសហស្សស្សបិ អារោចាបេសិ។ ទុព្ពចកបិ អត្តនោ បរិវារមក្កដេ គហេត្វា "បច្ឆា ជានិស្សាមី"តិ តត្ថេវ និសីទិ។ ពោធិសត្តោ អត្តនោ បរិវារំ គហេត្វា អរញ្ញំ បាវិសិ។ អថេកទិវសំ ឯកិស្សា វីហិកោដ្ដិកាយ ទាសិយា អាតបេ បសារិតវីហី ខាទន្តោ ឯកោ ឯឡកោ ឧម្មុក្កេន បហារំ លភិត្វា អាទិត្តសរីរោ បលាយន្តោ ឯកិស្សា ហត្ថិសាលំ និស្សាយ តិណកុដិយា កុដ្ដេ សរីរំ ឃំសិ ។ សោ អគ្គិ តិណកុដិកំ គណ្ហិ, តតោ ឧដ្ឋាយ ហត្ថិសាលំ គណ្ហិ, ហត្ថិសាលាយ ហត្ថីនំ បិដ្ឋិ ឈាយិ, ហត្ថិវេជ្ជា ហត្ថីនំ បដិជគ្គន្តិ។

បុរោហិតោបិ មក្កដានំ គហណូបាយំ ឧបធារេន្តោ វិចរតិ។ អថ នំ រាជុបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា និសិន្នំ រាជា អាហ "អាចរិយ, ពហូ នោ ហត្ថី វណិតា ជាតា, ហត្ថិវេជ្ជា បដិជគ្គិតុំ ន ជានន្តិ, ជានាសិ នុ ខោ កិញ្ចិ ភេសជ្ជ"ន្តិ? "ជានាមិ, មហារាជា"តិ។ "កឹ នាមា"តិ? "មក្កដវសា, មហារាជា"តិ។ "កហំ លភិស្សាមា"តិ? "ននុ ឧយ្យានេ ពហូ មក្កដា"តិ? រាជា "ឧយ្យានេ មក្កដេ មារេត្វា វសំ អានេថា"តិ អាហ។ ធនុគ្គហា គន្ត្វា បញ្ចសតេបិ មក្កដេ វិជ្ឈិត្វា មារេសុំ។ ឯកោ បន ជេដ្ឋកមក្កដោ បលាយន្តោ សរបហារំ លភិត្វាបិ តត្ថេវ អបតិត្វា ពោធិសត្តស្ស វសនដ្ឋានំ បត្វា បតិ។ វានរា "អម្ហាកំ វសនដ្ឋានំ បត្វា មតោ"តិ តស្ស បហារំ លទ្ធា មតភាវំ ពោធិសត្តស្ស អារោចេសុំ។ សោ គន្ត្វា កបិគណមជ្ឈេ និសិន្នោ "បណ្ឌិតានំ ឱវាទំ អកត្វា វេរិដ្ឋានេ វសន្តា នាម ឯវំ វិនស្សន្តី"តិ កបិគណស្ស ឱវាទវសេន ឥមា គាថា អភាសិ –

៦១. "យត្ថ វេរី និវសតិ, ន វសេ តត្ថ បណ្ឌិតោ;
ឯករត្តំ ទ្វិរត្តំ វា, ទុក្ខំ វសតិ វេរិសុ។

៦២. "ទិសោ វេ លហុចិត្តស្ស, បោសស្សានុវិធីយតោ;
ឯកស្ស កបិនោ ហេតុ, យូថស្ស អនយោ កតោ។

៦៣. "ពាលោវ បណ្ឌិតមានី, យូថស្ស បរិហារកោ;
សចិត្តស្ស វសំ គន្ត្វា, សយេថាយំ យថា កបិ។

៦៤. "ន សាធុ ពលវា ពាលោ, យូថស្ស បរិហារកោ;
អហិតោ ភវតិ ញាតីនំ, សកុណានំវ ចេតកោ។

៦៥. “ធីរោវ ពលវា សាធុ, យូថស្ស បរិហារកោ;
ហិតោ ភវតិ ញាតីនំ, តិទសានំវ វាសវោ។

៦៦. “យោ ច សីលញ្ច បញ្ញញ្ច, សុតញ្ចត្តនិ បស្សតិ;
ឧភិន្នមត្ថំ ចរតិ, អត្តនោ ច បរស្ស ច។

៦៧. “តស្មា តុលេយ្យ មត្តានំ, សីលបញ្ញាសុតាមិវ;
គណំ វា បរិហរេ ធីរោ, ឯកោ វាបិ បរិព្ពជេ”តិ។

តត្ថ **លហុចិត្តស្សា**តិ លហុចិត្តោ អស្ស។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យោ បោសោ លហុចិត្តស្ស មិត្តស្ស វា ញាតិនោ វា អនុវិធីយតិ អនុវត្តតិ, តស្ស បោសស្ស អនុវិធីយតោ សោ លហុចិត្តោ ទិសោ ហោតិ, វេរិកិច្ចំ ករោតិ។ **ឯកស្ស កបិនោ**តិ បស្សថ ឯកស្ស លហុចិត្តស្ស អន្ធពាលស្ស កបិនោ ហេតុ អយំ សកលស្ស យូថស្ស អនយោ អវុឌ្ឍិ មហាវិនាសោ កតោតិ។ **បណ្ឌិតមានី**តិ យោ សយំ ពាលោ ហុត្វា “អហំ បណ្ឌិតោ”តិ អត្តានំ មញ្ញមានោ បណ្ឌិតានំ ឱវាទំ អកត្វា សកស្ស ចិត្តស្ស វសំ គច្ឆតិ, សោ សចិត្តស្ស វសំ គន្ត្វា យថាយំ ទុព្ពចកបិ មគសយនំ សយិតោ, ឯវំ សយេថាតិ អត្ថោ។

ន សាធូតិ ពាលោ នាម ពលសម្បន្នោ យូថស្ស បរិហារកោ ន សាធុ ន លទ្ធកោ។ កឹការណា? សោ ហិ **អហិតោ ភវតិ ញាតីនំ,** វិនាសមេវ វហតិ។ **សកុណានំវ ចេតកោ**តិ យថា ហិ តិត្តិរសកុណានំ ទីបកតិត្តិរោ ទិវសម្បិ វស្សន្តោ អញ្ញេ សកុណេ ន មារេតិ, ញាតកេវ មារេតិ, តេសញ្ញេវ អហិតោ ហោតិ, ឯវន្តិ អត្ថោ។ **ហិតោ ភវតី**តិ កាយេនបិ វាចាយបិ មនសាបិ ហិតការកោយេវ។ **ឧភិន្នមត្ថំ ចរតី**តិ យោ ឥធ បុគ្គលោ ឯតេ សីលាទយោ គុណេ អត្តនិ បស្សតិ, សោ “មយ្ហំ អាចារសីលម្បិ អត្ថិ, បញ្ញាបិ សុតបរិយត្តិបិ អត្ថី”តិ តថតោ ជានិត្វា គណំ បរិហរន្តោ អត្តនោ ច បរេសញ្ច អត្ថានំ បរិវារេត្វា ចរន្តានន្តិ ឧភិន្នម្បិ អត្ថមេវ ចរតិ។

តុលេយ្យ មត្តានន្តិ តុលេយ្យ អត្តានំ។ **តុលេយ្យា**តិ តុលេត្វា។ **សីលបញ្ញាសុតាមិវា**តិ ឯតានិ សីលាទីនិ វិយ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យស្មា សីលាទីនិ អត្តនិ សមនុបស្សន្តោ ឧភិន្នមត្ថំ ចរតិ, តស្មា បណ្ឌិតោ ឯតានិ សីលាទីនិ វិយ អត្តានម្បិ តេសុ តុលេត្វា “បតិដ្ឋិតោ នុ ខោម្ហិ សីលេ បញ្ញាយ សុតេ”តិ តីរេត្វា បតិដ្ឋិតភាវំ បច្ចក្ខំ កត្វា ធីរោ គណំ វា បរិហរេយ្យ, ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ ឯកោ វា ហុត្វា បរិព្ពជេយ្យ វត្តេយ្យ, បរិសុបដ្ឋាកេនបិ វិវេកចារិនាបិ ឥមេហិ តីហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតេនេវ ភវិតព្ពន្តិ។ ឯវំ មហាសត្តោ កបិរាជា ហុត្វាបិ វិនយបរិយត្តិកិច្ចំ កថេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ទុព្ពចកបិ ទេវទត្តោ អហោសិ, បរិសាបិស្ស ទេវទត្តបរិសា, បណ្ឌិតកបិរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កបិជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៤០៥] ១០. ពកជាតកវណ្ណនា

ទ្វាសត្តតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ពកព្រហ្មានំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្ស ហិ “ឥទំ និច្ចំ ធុវំ សស្សតំ អចវនធម្មំ, ឥតោ អញ្ញំ លោកនិស្សរណំ និព្ពានំ នាម នត្ថី”តិ ឯវំ ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជិ។ ហេដ្ឋុបបត្តិកោ កិរេស ព្រហ្មា បុព្ពេ ឈានំ ភាវេត្វា វេហប្ផលេសុ និព្ពត្តោ, តត្ថ បញ្ចកប្បសតបរិមាណំ អាយុំ ខេបេត្វា សុភកិណ្ហេសុ និព្ពត្តិត្វា ចតុសដ្ឋិកប្បំ ខេបេត្វា តតោ ចុតោ អដ្ឋកប្បាយុកេសុ អាភស្សរេសុ និព្ពត្តិ, តត្រស្ស ឯសា ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជិ។ សោ ហិ នេវ ឧបរិព្រហ្មលោកតោ ចុតិំ, ន តត្ថ ឧបបត្តិំ អនុស្សរិ, តទុភយម្បិ អបស្សន្តោ ឯវំ ទិដ្ឋិំ គណ្ហិ។ ភគវា តស្ស ចេតសា ចេតោបរិវិតក្កមញ្ញាយ សេយ្យថាបិ នាម ពលវា បុរិសោ សមិញ្ជិតំ វា ពាហំ បសារេយ្យ, បសារិតំ វា ពាហំ សមិញ្ជេយ្យ, ឯវមេវ ជេតវនេ អន្តរហិតោ តស្មិំ ព្រហ្មលោកេ បាតុរហោសិ។ អថ ព្រហ្មា ភគវន្តំ ទិស្វា “ឯហិ ខោ, មារិស, ស្វាគតំ មារិស, ចិរស្សំ ខោ, មារិស, ឥមំ បរិយាយមកាសិ, យទិទំ ឥធាគមនាយ។ ឥទញ្ហិ មារិស, និច្ចំ ឥទំ ធុវំ ឥទំ សស្សតំ ឥទំ កេវលំ ឥទំ អចវនធម្មំ, ឥទញ្ហិ ន ច ជាយតិ ន ជីយតិ ន មីយតិ ន ចវតិ ន ឧបបជ្ជតិ, ឥតោ ច បនញ្ញំ ឧត្តរិ និស្សរណំ នត្ថី”តិ អាហ។

ឯវំ វុត្តេ ភគវា ពកំ ព្រហ្មានំ ឯតទវោច “អវិជ្ជាគតោ វត ភោ ពកោ ព្រហ្មា, អវិជ្ជាគតោ វត ភោ ពកោ ព្រហ្មា, យត្រ ហិ នាម អនិច្ចញ្ញេវ សមានំ និច្ចន្តិ វក្ខតិ…បេ…. សន្តញ្ច បនញ្ញំ ឧត្តរិ និស្សរណំ, នត្ថញ្ញំ ឧត្តរិ និស្សរណន្តិ វក្ខតី”តិ (សំ. និ. ១.១៧៥)។ តំ សុត្វា ព្រហ្មា “ត្វំ ឯវំ កថេសិ, ត្វំ ឯវំ កថេសិ, ឥតិ មំ ឯវំ អនុយុញ្ជន្តោ អនុពន្ធតី”តិ ចិន្តេត្វា យថា នាម ទុព្ពលោ ចោរោ កតិបយេ បហារេ លភិត្វា “កឹ អហមេវ

ចោរោ, អសុកោបិ ចោរោ អសុកោបិ ចោរោ”តិ សព្ពេបិ សហាយកេ អាចិក្ខតិ, តថេវ ភគវតោ អនុយោគភយេន ភីតោ អញ្ញេបិ អត្តនោ សហាយកេ អាចិក្ខន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៦៨. “ទ្វាសត្តតិ គោតម បុញ្ញកម្មា, វសវត្តិនោ ជាតិជរំ អតីតា;
អយមន្តិមា វេទគូ ព្រហ្មបត្តិ, អស្មាភិជប្បន្តិ ជនា អនេកា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៧៥);

តត្ថ **ទ្វាសត្តតី**តិ ន កេវលំ ភោ គោតម, អហមេវ, អថ ខោ ឥមស្មិំ ព្រហ្មលោកេ មយំ ទ្វាសត្តតិ ជនា បុញ្ញកម្មា អញ្ញេសំ ឧបរិ អត្តនោ វសំ វត្តនេន **វសវត្តិនោ** ជាតិញ្ច ជរញ្ច អតីតា, អយំ នោ វេទេហិ គតត្តា **វេទគូ**, អយំ ភោ គោតម **អន្តិមា ព្រហ្មបត្តិ**, បច្ឆិមកោដិប្បត្តិ សេដ្ឋភាវប្បត្តិ។ **អស្មាភិជប្បន្តិ ជនា អនេកា**តិ អម្ហេ អញ្ញេ ពហូ ជនា បញ្ជលិកា ហុត្វា – “អយំ ខោ ភវំ ព្រហ្មា មហាព្រហ្មា”តិអាទីនិ វទន្តា នមស្សន្តិ បត្ថេន្តិ បិហយន្តិ, “អហោ វត មយម្បិ ឯវរូបា ភវេយ្យាមា”តិ ឥច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។

តស្ស វចនំ សុត្វា សត្ថា ទុតិយំ គាថមាហ –

៦៩. “អប្បំ ហិ ឯតំ ន ហិ ទីឃមាយុ, យំ ត្វំ ពក មញ្ញសិ ទីឃមាយុំ;
សតំ សហស្សានិ និរព្ពុទានំ, អាយុំ បជានាមិ តវាហ ព្រហ្មេ”តិ។ (សំ. និ. ១.១៧៥);

តត្ថ **សតំ សហស្សានិ និរព្ពុទាន**ន្តិ និរព្ពុទសង្ខាតានំ គណនានំ សតសហស្សានិ។ វស្សានញ្ហិ ទសទសកំ សតំ, ទស សតានំ សហស្សំ, សតំ សហស្សានំ សតសហស្សំ, សតំ សតសហស្សានំ កោដិ នាម, សតំ កោដិសតសហស្សានំ បកោដិ នាម, សតំ បកោដិសតសហស្សានំ កោដិបកោដិ នាម, សតំ កោដិបកោដិសតសហស្សានំ ឯកំ នហុតំ នាម, សតំ នហុតសតសហស្សានំ ឯកំ និន្នហុតំ នាម។ ឆេកោ គណកោ ឯត្តកំ គណេតុំ សក្កោតិ, តតោ បរំ គណនា នាម ពុទ្ធានមេវ វិសយោ។ តត្ថ សតំ និន្នហុតសតសហស្សានំ ឯកំ អព្ពុទំ, វីសតិ អព្ពុទានិ ឯកំ និរព្ពុទំ, តេសំ និរព្ពុទសតសហស្សានំ ឯកំ អហហំ នាម, ឯត្តកំ ពកស្ស ព្រហ្មុនោ តស្មិំ ភវេ អវសិដ្ឋំ អាយុ, តំ សន្ធាយ ភគវា ឯវមាហ។

តំ សុត្វា ពកោ តតិយំ គាថមាហ –

៧០. “អនន្តទស្សី ភគវាហមស្មិ, ជាតិជ្ជរំ សោកមុបាតិវត្តោ;
កឹ មេ បុរាណំ វតសីលវត្តំ, អាចិក្ខ មេ តំ យមហំ វិជញ្ញា”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.១៧៥);

តត្ថ **ភគវា**តិ ភគវា តុម្ហេ “អាយុំ បជានាមិ តវាហ”ន្តិ វទន្តា “អហំ អនន្តទស្សី ជាតិជរញ្ច សោកញ្ច ឧបាតិវត្តោស្មី”តិ វទថ។ **វតសីលវត្ត**ន្តិ វតសមាទានញ្ច សីលវត្តញ្ច។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យទិ តុម្ហេ សព្ពញ្ញុពុទ្ធា, ឯវំ សន្តេ កឹ មយ្ហំ បុរាណំ វតញ្ច សីលវត្តញ្ច, អាចិក្ខ មេ តំ, យមហំ តយា អាចិក្ខិតំ យាថាវសរសតោ វិជានេយ្យន្តិ។

អថស្ស ភគវា អតីតានិ វត្ថូនិ អាហរិត្វា អាចិក្ខន្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៧១. “យំ ត្វំ អបាយេសិ ពហូ មនុស្សេ, បិបាសិតេ ឃម្មនិ សម្បរេតេ;
តំ តេ បុរាណំ វតសីលវត្តំ, សុត្តប្បពុទ្ធោវ អនុស្សរាមិ។

៧២. “យំ ឯណិកូលស្មិ ជនំ គហីតំ, អមោចយី គយ្ហក នីយមានំ;
តំ តេ បុរាណំ វតសីលវត្តំ, សុត្តប្បពុទ្ធោវ អនុស្សរាមិ។

៧៣. “គង្គាយ សោតស្មិំ គហីតនាវំ, លុទ្ទេន នាគេន មនុស្សកប្បា;
អមោចយិ ត្វំ ពលសា បសយ្ហ, តំ តេ បុរាណំ វតសីលវត្តំ;
សុត្តប្បពុទ្ធោវ អនុស្សរាមិ។

៧៤. “កប្បោ ច តេ ពទ្ធចរោ អហោសិ, សម្ពុទ្ធិមន្តំ វតិនំ អមញ្ញំ;
តំ តេ បុរាណំ វតសីលវត្តំ, សុត្តប្បពុទ្ធោវ អនុស្សរាមី”តិ។ (សំ. និ. ១.១៧៥);

តត្ថ **អបាយេសី**តិ បាយេសិ។ **ឃម្មនិ សម្បរេតេ**តិ ឃម្មេន សម្បរេតេ អតិវិយ ផុដ្ឋេ ឃម្មកិលន្តេ។ **សុត្តប្បពុទ្ធោវា**តិ បច្ចូសកាលេ សុបន្តោ សុបិនំ បស្សិត្វា តំ សុបិនកំ វិយ អនុស្សរាមិ។ សោ កិរ ពកព្រហ្មា ឯកស្មិំ កប្បេ តាបសោ ហុត្វា មរុកន្តារេ វសន្តោ ពហូនំ កន្តារបដិបន្នានំ បានីយំ អាហរិត្វា អទាសិ។ អថេកទិវសំ ឯកោ សត្ថវាហោ បញ្ចហិ សកដសតេហិ មរុកន្តារំ បដិបជ្ជិ។ មនុស្សា ទិសា វវត្ថបេតុំ អសក្កោន្តា សត្ត ទិវសានិ អាហិណ្ឌិ

ត្វា ខីណទារុទកា និរាហារា ឧណ្ហាភិភូតា “ឥទានិ នោ ជីវិតំ នត្ថី”តិ សកដេ បរិវត្តេត្វា គោណេ មោចេត្វា ហេដ្ឋាសកដេសុ និបជ្ជឹសុ។ តទា តាបសោ អាវជ្ជេន្តោ តេ ទិស្វា “មយិ បស្សន្តេ មា នស្សឹសូ”តិ ចិន្តេត្វា អត្តនោ ឥទ្ធានុភាវេន គង្គាសោតំ ឧព្ពត្តេត្វា សត្ថវាហាភិមុខំ អកាសិ, អវិទូរេ ច ឯកំ វនសណ្ឌំ មាបេសិ។ មនុស្សា បានីយំ បិវិត្វា ន្ហត្វា គោណេ សន្តប្បេត្វា វនសណ្ឌតោ តិណំ លាយិត្វា ទារូនិ គហេត្វា ទិសំ សល្លក្ខេត្វា អរោគា កន្តារំ អតិក្កមឹសុ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

ឯណិកូលស្មិន្តិ ឯណិយា នាម នទិយា កូលេ។ **គយ្ហក នីយមាន**ន្តិ ករមរគាហំ គហេត្វា នីយមានំ។ សោ កិរ តាបសោ អបរស្មិំ កាលេ ឯកំ បច្ចន្តគាមំ និស្សាយ នទីតីរេ វនសណ្ឌេ វិហាសិ។ អថេកស្មិំ ទិវសេ បព្ពតតោ ចោរា ឱតរិត្វា តំ គាមំ បហរិត្វា មហាជនំ គហេត្វា បព្ពតំ អារោបេត្វា អន្តរាមគ្គេ ចារកមនុស្សេ ឋបេត្វា បព្ពតពិលំ បវិសិត្វា អាហារំ បចាបេន្តា និសីទឹសុ។ តាបសោ គោមហឹសាទីនញ្ចេវ ទារកទារិកាទីនញ្ច មហន្តំ អដ្ដស្សរំ សុត្វា “មយិ បស្សន្តេ មា នស្សឹសូ”តិ ឥទ្ធានុភាវេន អត្តភាវំ ជហិត្វា ចតុរង្គិនិយា សេនាយ បរិវុតោ រាជា ហុត្វា យុទ្ធភេរឹ អាកោដាបេន្តោ តំ ឋានំ អគមាសិ។ ចារកមនុស្សា តំ ទិស្វា ចោរានំ អារោចេសុំ។ ចោរា “រញ្ញា សទ្ធឹ វិគ្គហោ នាម ន យុត្តោ”តិ សព្ពំ គហិតគហិតំ ភណ្ឌកំ ឆឌ្ឌេត្វា ភត្តំ អភុញ្ជិត្វាវ បលាយឹសុ។ តាបសោ តេ សព្ពេ អានេត្វា សកគាមេយេវ បតិដ្ឋាបេសិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

គហិតនាវន្តិ និគ្គហិតនាវំ។ **លុទ្ទេនា**តិ កក្ខឡេន។ **មនុស្សកប្បា**តិ មនុស្សេ វិនាសេតុកាមតាយ។ **ពលសា**តិ ពលេន។ **បសយ្ហា**តិ អភិភវិត្វា។ អបរស្មិំ កាលេ សោ តាបសោ គង្គាតីរេ វិហាសិ។ តទា មនុស្សា ទ្វេ តយោ នាវាសង្ឃាដេ ពន្ធិត្វា សង្ឃាដមត្ថកេ បុប្ផមណ្ឌបំ ការេត្វា សង្ឃាដេ និសីទិត្វា ខាទន្តា បិវន្តា សម្ពន្ធកុលំ គច្ឆន្តិ។ តេ បីតាវសេសំ សុរំ ភុត្តខាទិតាវសេសានិ ភត្តមច្ឆមំសតម្ពូលាទីនិ គង្គាយមេវ បាតេន្តិ។ គង្គេយ្យោ នាគរាជា “ឥមេ ឧច្ឆិដ្ឋកំ មម ឧបរិ ខិបន្តី”តិ កុជ្ឈិត្វា “សព្ពេ តេ ជនេ គហេត្វា គង្គាយ ឱសីទាបេស្សាមី”តិ មហន្តំ ឯកទោណិកនាវប្បមាណំ អត្តភាវំ មាបេត្វា ឧទកំ ភិន្ទិត្វា ផណំ ធារយមានោ តេសំ អភិមុខោ បាយាសិ។ តេ នាគរាជានំ ទិស្វា មរណភយតជ្ជិតា ឯកប្បហារេនេវ មហាសទ្ទំ ករឹសុ។ តាបសោ តេសំ បរិទេវិតសទ្ទំ សុត្វា នាគរាជស្ស ច កុទ្ធភាវំ ញត្វា “មយិ បស្សន្តេ មា នស្សឹសូ”តិ ខិប្បនិសន្តិយា អត្តនោ អានុភាវេន ខិប្បំ សុបណ្ណវណ្ណំ អត្តានំ មាបេត្វា អគមាសិ ។ នាគរាជា តំ ទិស្វា មរណភយតជ្ជិតោ ឧទកេ និមុជ្ជិ។ មនុស្សា សោត្ថិភាវំ បត្វា អគមំសុ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

ពទ្ធចរោតិ អន្តេវាសិកោ។ **សម្ពុទ្ធិមន្តំ វតិនំ អមញ្ញ**ន្តិ ពុទ្ធិសម្បន្នោ ចេវ វតសម្បន្នោ ច តាបសោតិ តំ មញ្ញមានោ។ ឥមិនា កឹ ទស្សេតិ? មហាព្រហ្មេ អហំ អតីតេ តវ កេសវតាបសកាលេ កប្បោ នាម អន្តេវាសិកោ វេយ្យាវច្ចករោ ហុត្វា តុយ្ហំ នារទេន នាម អមច្ចេន ពារាណសិតោ ហិមវន្តំ អានីតស្ស រោគំ វូបសមេសឹ។ អថ នំ នារទោ ទុតិយវារេ អាគន្ត្វា និរោគំ ទិស្វា ឥមំ គាថំ អភាសិ –

> “មនុស្សិន្ទំ ជហិត្វាន, សព្ពកាមសមិទ្ធិនំ;
> កថំ នុ ភគវា កេសិ, កប្បស្ស រមតិ អស្សមេ”តិ។ (ជា. ១.៤.១៨១);

ឥមេនំ ត្វំ ឯតទវោច –

> “សាទូនិ រមណីយានិ, សន្តិ វក្ខា មនោរមា;
> សុភាសិតានិ កប្បស្ស, នារទ រមយន្តិ ម”ន្តិ។ (ជា. ១.៤.១៨២);

ឥតិស្ស ភគវា ឥមំ អត្តនា អន្តេវាសិកេន ហុត្វា រោគស្ស វូបសមិតភាវំ ទីបេន្តោ ឯវមាហ។ តញ្ច បន ព្រហ្មុនា មនុស្សលោកេ កតកម្មំ សព្ពំ មហាព្រហ្មានំ សល្លក្ខាបេន្តោវ កថេសិ។

សោ សត្ថុ វចនេន អត្តនា កតកម្មំ សរិត្វា តថាគតស្ស ថុតឹ ករោន្តោ ឱសានគាថមាហ –

> **៧៥**. “អទ្ធា បជានាសិ មមេតមាយុំ, អញ្ញម្បិ ជានាសិ តថា ហិ ពុទ្ធោ;
> តថា ហិ តាយំ ជលិតានុភាវោ, ឱភាសយំ តិដ្ឋតិ ព្រហ្មលោក”ន្តិ។

តត្ថ **តថា ហិ ពុទ្ធោ**តិ តថា ហិ ត្វំ ពុទ្ធោ។ ពុទ្ធានញ្ហិ អញ្ញាតំ នាម នត្ថិ, សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្តាយេវ ហិ តេ ពុទ្ធា នាមាតិ ទស្សេតិ។ **តថា ហិ តាយ**ន្តិ ពុទ្ធត្តាយេវ ច បន តវ អយំ ជលិតោ សរីរប្បភានុភាវោ។ **ឱភាសយំ តិដ្ឋតី**តិ ឥមំ សកលម្បិ ព្រហ្មលោកំ ឱភាសេន្តោ តិដ្ឋតិ។

ឯវំ សត្ថា អត្តនោ ពុទ្ធគុណំ ជានាបេន្តោ ធម្មំ ទេសេត្វា សច្ចានិ បកាសេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សម្បត្តានំ ទសមត្តានំ ព្រហ្មសហស្សានំ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចឹសុ។ ឥតិ ភគវា ពហូនំ ព្រហ្មានំ អវស្សយោ ហុត្វា ព្រហ្មលោកា ជេតវនំ អាគន្ត្វា តត្ថ កថិតនិយាមេនេវ តំ ធម្មទេសនំ ភិក្ខូនំ កថេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កេសវតាបសោ ពកព្រហ្មា អហោសិ, កប្បមាណវោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ពកជាតកវណ្ណនា ទសមា។

កុក្កុវគ្គោ បឋមោ។

២. គន្ធារវគ្គោ

[៤០៦] ១. គន្ធារជាតកវណ្ណនា

ហិត្វា គាមសហស្សានីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ភេសជ្ជសន្និធិការសិក្ខាបទំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ បន រាជគហេ សមុដ្ឋិតំ។ អាយស្មតា ហិ បិលិន្ទវច្ឆេន អារាមិកកុលំ មោចេតុំ រាជនិវេសនំ គន្ត្វា រញ្ញោ បាសាទេ ឥទ្ធិពលេន សោវណ្ណមយេ កតេ មនុស្សា បសីទិត្វា ថេរស្ស បញ្ច ភេសជ្ជានិ បហិណឹសុ។ សោ តានិ បរិសាយ វិស្សជ្ជេសិ។ បរិសា បនស្ស ពាហុល្លិកា អហោសិ, លទ្ធំ លទ្ធំ កោឡម្ពេបិ ឃដេបិ បត្តត្ថវិកាយោបិ បូរេត្វា បដិសាមេសិ។ មនុស្សា ទិស្វា “មហិច្ឆា ឥមេ សមណា អន្តោកោដ្ឋាគារិកា”តិ ឧជ្ឈាយឹសុ។ សត្ថា តំ បវត្តឹ សុត្វា “យានិ ខោ បន តានិ គិលានានំ ភិក្ខូន”ន្តិ (បារា. ៦២២-៦២៣) សិក្ខាបទំ បញ្ញបេត្វា “ភិក្ខវេ, បោរាណកបណ្ឌិតា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ ពាហិរកបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា បញ្ចសីលមត្តកំ រក្ខន្តាបិ លោណសក្ខរមត្តកំ បុនទិវសត្ថាយ និទហន្តេ គរហឹសុ, តុម្ហេ បន ឯវរូបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា ទុតិយតតិយទិវសត្ថាយ សន្និធឹ ករោន្តា អយុត្តំ ករោថា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ គន្ធាររដ្ឋេ ពោធិសត្តោ គន្ធាររញ្ញោ បុត្តោ ហុត្វា បិតុ អច្ចយេន រជ្ជេ បតិដ្ឋាយ ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ មជ្ឈិមបទេសេបិ វិទេហរដ្ឋេ វិទេហោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តេ ទ្វេបិ រាជានោ អទិដ្ឋសហាយា ហុត្វា អញ្ញមញ្ញំ ថិរវិស្សាសា អហេសុំ។ តទា មនុស្សា ទីឃាយុកា ហោន្តិ, តឹស វស្សសហស្សានិ ជីវន្តិ។ អថេកទា គន្ធាររាជា បុណ្ណមុបោសថទិវសេ សមាទិន្នសីលោ មហាតលេ បញ្ញត្តវរបល្លង្កមជ្ឈគតោ វិវដេន សីហបញ្ជរេន បាចីនលោកធាតុំ ឱលោកេន្តោ អមច្ចានំ ធម្មត្ថយុត្តកថំ កថេន្តោ និសីទិ។ តស្មិំ ខណេ គគនតលំ អតិលង្ឃន្តមិវ បរិបុណ្ណំ ចន្ទមណ្ឌលំ រាហុ អវត្ថរិ, ចន្ទប្បភា អន្តរធាយិ។ អមច្ចា ចន្ទាលោកំ អបស្សន្តា ចន្ទស្ស រាហុនា គហិតភាវំ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា ចន្ទំ ឱលោកេត្វា “អយំ ចន្ទោ អាគន្តុកឧបក្កិលេសេន ឧបក្កិលិដ្ឋោ និប្បភោ ជាតោ, មយ្ហម្បេស រាជបរិវារោ ឧបក្កិលេសោ, ន ខោ បន មេតំ បតិរូបំ, យាហំ រាហុនា គហិតចន្ទោ វិយ និប្បភោ ភវេយ្យំ, វិសុទ្ធេ គគនតលេ វិរោចន្តំ ចន្ទមណ្ឌលំ វិយ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិស្សាមិ, កឹ មេ បរេន ឱវទិតេន , កុលេ ច គណេ ច អលគ្គោ ហុត្វា អត្តានមេវ ឱវទន្តោ វិចរិស្សាមិ, ឥទំ មេ បតិរូប”ន្តិ ចិន្តេត្វា “យំ ឥច្ឆថ, តំ រាជានំ ករោថា”តិ រជ្ជំ អមច្ចានំ និយ្យាទេសិ។ សោ រជ្ជំ ឆឌ្ឌេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេត្វា ឈានរតិសមប្បិតោ ហិមវន្តបទេសេ វាសំ កប្បេសិ។

វិទេហរាជាបិ “សុខំ មេ សហាយស្សា”តិ វាណិជេ បុច្ឆិត្វា តស្ស បព្ពជិតភាវំ សុត្វា “មម សហាយេ បព្ពជិតេ អហំ រជ្ជេន កឹ ករិស្សាមី”តិ សត្តយោជនិកេ មិថិលនគរេ តិយោជនសតិកេ វិទេហរដ្ឋេ សោឡសសុ គាមសហស្សេសុ បូរិតានិ កោដ្ឋាគារានិ, សោឡសសហស្សា ច នាដកិត្ថិយោ ឆឌ្ឌេត្វា បុត្តធីតរោ អមនសិកត្វា ហិមវន្តបទេសំ បវិសិត្វា បព្ពជិត្វា បវត្តផលភោជនោ ហុត្វា សមប្បវត្តវាសំ វសន្តោ វិចរិ។ តេ ឧភោបិ សមវត្តចារំ ចរន្តា អបរភាគេ សមាគច្ឆឹសុ, ន បន អញ្ញមញ្ញំ សញ្ជានឹសុ, សម្មោទមានា ឯកតោវ សមប្បវត្តវាសំ វសឹសុ។ តទា វិទេហតាបសោ គន្ធារតាបសស្ស ឧបដ្ឋានំ ករោតិ។ តេសំ ឯកស្មិំ បុណ្ណមទិវសេ អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ និសីទិត្វា ធម្មត្ថយុត្តកថំ កថេន្តានំ គគនតលេ វិរោចមានំ ចន្ទមណ្ឌលំ រាហុ អវត្ថរិ។ វិទេហតាបសោ “កឹ នុ ខោ ចន្ទស្ស បភា នដ្ឋា”តិ ឱលោកេត្វា រាហុនា គហិតំ ចន្ទំ ទិស្វា “កោ នុ ខោ ឯស អាចរិយ, ចន្ទំ អវត្ថរិត្វា និប្បភមកាសី”តិ បុច្ឆិ។ អន្តេវាសិក អយំ រាហុ នាម ចន្ទស្សេកោ ឧបក្កិលេសោ, វិរោចិតុំ ន ទេតិ, អហម្បិ រាហុគហិតំ ចន្ទមណ្ឌលំ ទិស្វា “ឥទំ បរិសុទ្ធស្ស ចន្ទមណ្ឌលស្ស អាគន្តុកេន ឧបក្កិលេសេន និប្បភំ ជាតំ, មយ្ហម្បិ ឥទំ រជ្ជំ ឧបក្កិលេសោ, យាវ ចន្ទមណ្ឌលំ រាហុ វិយ ឥទំ និប្បភំ ន ករោតិ, តាវ បព្ពជិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តទេវ រាហុគហិតំ ចន្ទមណ្ឌលំ អារម្មណំ កត្វា មហារជ្ជំ ឆឌ្ឌេត្វា បព្ពជិតោតិ។ “អាចរិយ, ត្វំ គន្ធាររាជា”តិ ? “អាម, អហ”ន្តិ។ “អាចរិយ, អហម្បិ វិទេហរដ្ឋេ មិថិលនគរេ វិទេហរាជា នាម, ននុ មយំ អញ្ញមញ្ញំ អទិដ្ឋសហាយា”តិ។ “កឹ បន តេ អារម្មណំ អហោសី”តិ? អហំ “តុម្ហេ បព្ពជិតា”តិ សុត្វា “អទ្ធា បព្ពជ្ជាយ មហន្តំ គុណំ អទ្ទសា”តិ តុម្ហេយេវ អារម្មណំ កត្វា រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតោតិ។ តេ តតោ បដ្ឋាយ អតិវិយ សមគ្គា សម្មោទ

មានា បវត្តផលភោជនា ហុត្វា វិហរិំសុ។ តត្ថ ទីឃរត្តំ វសិត្វា ច បន លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ហិមវន្តតោ ឱតរិត្វា ឯកំ បច្ចន្តគាមំ សម្បាបុណិំសុ។

មនុស្សា តេសំ ឥរិយាបថេ បសីទិត្វា ភិក្ខំ ទត្វា បដិញ្ញំ គហេត្វា អរញ្ញេ រត្តិទិវដ្ឋានាទីនិ មាបេត្វា វសាបេសុំ។ អន្តរាមគ្គេបិ នេសំ ភត្តកិច្ចករណត្ថាយ ឧទកផាសុកដ្ឋានេ បណ្ណសាលំ ការេសុំ។ តេ បច្ចន្តគាមេ ភិក្ខំ ចរិត្វា តាយ បណ្ណសាលាយ និសីទិត្វា បរិភុញ្ជិត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ។ តេបិ មនុស្សា តេសំ អាហារំ ទទមានា ឯកទា លោណំ បត្តេ បក្ខិបិត្វា ទេន្តិ, ឯកទា បណ្ណបុដេ ពន្ធិត្វា ទេន្តិ, ឯកទា អលោណកាហារមេវ ទេន្តិ។ តេ ឯកទិវសំ បណ្ណបុដេ ពហុតរំ លោណំ អទំសុ។ វិទេហតាបសោ លោណំ អាទាយ គន្ត្វា ពោធិសត្តស្ស ភត្តកិច្ចកាលេ បហោនកំ ទត្វា អត្តនោបិ បមាណយុត្តំ គហេត្វា អតិរេកំ បណ្ណបុដេ ពន្ធិត្វា “អលោណកទិវសេ ភវិស្សតី”តិ តិណវដ្ដិកអន្តរេ ឋបេសិ។ អថេកទិវសំ អលោណកេ អាហារេ លទ្ធេ វិទេហោ គន្ធារស្ស ភិក្ខាភាជនំ ទត្វា តិណវដ្ដិកអន្តរតោ លោណំ អាហរិត្វា “អាចរិយ, លោណំ គណ្ហថា”តិ អាហ។ “អជ្ជ មនុស្សេហិ លោណំ ន ទិន្នំ, ត្វំ កុតោ លភសី”តិ? “អាចរិយ, បុរិមទិវសេ មនុស្សា ពហុំ លោណមទំសុ, អថាហំ ‘អលោណកទិវសេ ភវិស្សតី’តិ អតិរេកំ លោណំ ឋបេសិ”ន្តិ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ “មោឃបុរិស, តិយោជនសតិកំ វិទេហរដ្ឋំ បហាយ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនភាវំ បត្វា ឥទានិ លោណសក្ខរាយ តណ្ហំ ជនេសី”តិ តជ្ជេត្វា ឱវទន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៧៦. “ហិត្វា គាមសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សោឡស;
កោដ្ឋាគារានិ ផីតានិ, សន្និធឹ ទានិ កុព្ពសី”តិ។

តត្ថ **កោដ្ឋាគារានី**តិ សុវណ្ណរជតមណិមុត្តាទិរតនកោដ្ឋាគារានិ ចេវ ទុស្សកោដ្ឋាគារានិ ច ធញ្ញកោដ្ឋាគារានិ ច។ **ផីតានី**តិ បូរានិ។ **សន្និធឹ ទានិ កុព្ពសី**តិ ឥទានិ “ស្វេ ភវិស្សតិ, តតិយទិវសេ ភវិស្សតី”តិ លោណមត្តំ សន្និធឹ ករោសីតិ។

វិទេហោ ឯវំ គរហិយមានោ គរហំ អសហន្តោ បដិបក្ខោ ហុត្វា “អាចរិយ, តុម្ហេ អត្តនោ ទោសំ អទិស្វា មយ្ហមេវ ទោសំ បស្សថ, ននុ តុម្ហេ ‘កឹ មេ បរេន ឱវទិតេន, អត្តានមេវ ឱវទិស្សាមី’តិ រជ្ជំ ឆឌ្ឌេត្វា បព្ពជិតា, តុម្ហេ ឥទានិ មំ កស្មា ឱវទថា”តិ ចោទេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៧៧. “ហិត្វា គន្ធារវិសយំ, បហូតធនធារិយំ;
បសាសនតោ និក្ខន្តោ, ឥធ ទានិ បសាសសី”តិ។

តត្ថ **បសាសនតោ**តិ ឱវាទានុសាសនីទានតោ។ **ឥធ ទានី**តិ ឥទានិ ឥធ អរញ្ញេ កស្មា មំ ឱវទថាតិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ តតិយំ គាថមាហ –

៧៨. “ធម្មំ ភណាមិ វេទេហ, អធម្មោ មេ ន រុច្ចតិ;
ធម្មំ មេ ភណមានស្ស, ន បាបមុបលិម្បតី”តិ។

តត្ថ **ធម្ម**ន្តិ សភាវំ, ពុទ្ធាទីហិ វណ្ណិតំ បសត្ថំ ការណមេវ។ **អធម្មោ មេ ន រុច្ចតី**តិ អធម្មោ នាម អសភាវោ មយ្ហំ កទាចិបិ ន រុច្ចតិ។ **ន បាបមុបលិម្បតី**តិ មម សភាវមេវ ការណមេវ ភណន្តស្ស បាបំ នាម ហទយេ ន លិម្បតិ ន អល្លីយតិ។ ឱវាទទានំ នាមេតំ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកពោធិសត្តានំ បវេណី។ តេហិ ទិន្នោវាទំ ពាលា ន គណ្ហន្តិ, ឱវាទទាយកស្ស បន បាបំ នាម នត្ថិ។

“និធីនំវ បវត្តារំ, យំ បស្សេ វជ្ជទស្សិនំ;
និគ្គយ្ហវាទី មេធាវឹ, តាទិសំ បណ្ឌិតំ ភជេ;
តាទិសំ ភជមានស្ស, សេយ្យោ ហោតិ ន បាបិយោ។

“ឱវទេយ្យានុសាសេយ្យ, អសព្ភា ច និវារយេ;
សតញ្ហិ សោ បិយោ ហោតិ, អសតំ ហោតិ អប្បិយោ”តិ។ (ធ. ប. ៧៦-៧៧);

វិទេហតាបសោ ពោធិសត្តស្ស កថំ សុត្វា “អាចរិយ, អត្ថនិស្សិតំ កថេន្តេនបិ បរំ ឃដ្ដេត្វា រោសេត្វា កថេតុំ ន វដ្ដតិ, ត្វំ មំ កុណ្ឋសត្ថកេន មុណ្ឌេន្តោ វិយ អតិផរុសំ កថេសី”តិ វត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៧៩. “យេន កេនចិ វណ្ណេន, បរោ លភតិ រុប្បនំ;

មហត្ថិយម្បិ ចេ វាចំ, ន តំ ភាសេយ្យ បណ្ឌិតោ’’តិ។

តត្ថ **យេន កេនចី**តិ ធម្មយុត្តេនាបិ ការណេន។ **លភតិ រុប្បន**ន្តិ យត្តនំ ទុស្សនំ កុប្បនំ លភតិយេវ។ **ន តំ ភាសេយ្យា**តិ តស្មា តំ បរបុគ្គលំ ឃាយ សោ វាចាយ ទុស្សតិ, តំ មហត្ថិយំ មហន្តំ អត្ថនិស្សិតម្បិ វាចំ ន ភាសេយ្យាតិ អត្ថោ។

អថស្ស ពោធិសត្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៨០. ‘‘កាមំ រុប្បតុ វា មា វា, ភុសំវ វិកិរីយតុ;
ធម្មំ មេ ភណមានស្ស, ន បាបមុបលិម្បតី’’តិ។

តត្ថ **កាម**ន្តិ ឯកំសេន។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អយុត្តការកោ បុគ្គលោ ‘‘អយុត្តំ តេ កត’’ន្តិ ឱវទិយមានោ ឯកំសេនេវ កុជ្ឈតុ វា មា វា កុជ្ឈតុ, អថ វា ភុសមុដ្ឋិ វិយ វិកិរីយតុ, មយ្ហំ បន ធម្មំ ភណន្តស្ស បាបំ នាម នត្ថីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ‘‘ន វោ អហំ, អានន្ទ, តថា បរក្កមិស្សាមិ, យថា កុម្ភការោ អាមកេ អាមកមត្តេ។ និគ្គយ្ហ និគ្គយ្ហាហំ អានន្ទ, វក្ខាមិ, យោ សារោ សោ ឋស្សតី’’តិ (ម. និ. ៣.១៩៦) ឥមស្ស សុគតោវាទស្ស អនុរូបាយ បដិបត្តិយា ឋត្វា ‘‘យថា កុម្ភការោ ភាជនេសុ បុនប្បុនំ អាកោដេត្វា អាកោដេត្វា អាមកំ អគ្គហេត្វា សុបក្កមេវ ភាជនំ គណ្ហាតិ, ឯវំ បុនប្បុនំ ឱវទិត្វា និគ្គណ្ហិត្វា បក្កភាជនសទិសោ បុគ្គលោ គហេតព្ពោ’’តិ ទស្សេតុំ បុន តំ ឱវទន្តោ –

៨១. ‘‘នោ ចេ អស្ស សកា ពុទ្ធិ, វិនយោ វា សុសិក្ខិតោ;
វនេ អន្ធមហឹសោវ, ចរេយ្យ ពហុកោ ជនោ។

៨២. ‘‘យស្មា ច បនិធេកច្ចេ, អាចេរម្ហិ សុសិក្ខិតា;
តស្មា វិនីតវិនយា, ចរន្តិ សុសមាហិតា’’តិ។ – ឥទំ គាថាទ្វយមាហ;

តស្សត្ថោ – សម្ម វេទេហ, ឥមេសញ្ហិ សត្តានំ សចេ អត្តនោ ពុទ្ធិ វា បណ្ឌិតេ ឱវាទទាយកេ និស្សាយ អាចារបណ្ណត្តិវិនយោ វា សុសិក្ខិតោ ន ភវេយ្យ, ឯវំ សន្តេ យថា តិណលតាទិគហនេ វនេ អន្ធមហឹសោ គោចរាគោចរំ សាសង្កនិរាសង្កញ្ច ឋានំ អជានន្តោ ចរតិ, តថា តុម្ហាទិសោ ពហុកោ ជនោ ចរេយ្យ។ យស្មា បន ឥធ ឯកច្ចេ សកាយ ពុទ្ធិយា រហិតា សត្តា អាចរិយសន្តិកេ អាចារបណ្ណត្តិសុសិក្ខិតា, តស្មា អាចរិយេហិ អត្តនោ អត្តនោ អនុរូបេន វិនយេន វិនីតត្តា វិនីតវិនយា សុសមាហិតា ឯកគ្គចិត្តា ហុត្វា ចរន្តីតិ។

ឥមិនា ឥទំ ទស្សេតិ – ឥមិនា ហិ សត្តេន គិហិនា ហុត្វា អត្តនោ កុលានុរូបា, បព្ពជិតេន បព្ពជិតានុរូបា សិក្ខា សិក្ខិតព្ពា។ គិហិនោបិ ហិ អត្តនោ កុលានុរូបេសុ កសិគោរក្ខាទីសុ សិក្ខិតាវ សម្បន្នាជីវា ហុត្វា សុសមាហិតា ចរន្តិ, បព្ពជិតាបិ បព្ពជិតានុរូបេសុ បាសាទិកេសុ អភិក្កន្តបដិក្កន្តាទីសុ អធិសីលអធិចិត្តអធិបញ្ញាសិក្ខាសុ សិក្ខិតាវ វិគតវិក្ខេបា សុសមាហិតា ចរន្តិ។ លោកស្មិញ្ហិ –

‘‘ពាហុសច្ចញ្ច សិប្បញ្ច, វិនយោ ច សុសិក្ខិតោ;
សុភាសិតា ច យា វាចា, ឯតំ មង្គលមុត្តម’’ន្តិ។ (ខុ. បា. ៥.៥; សុ. និ. ២៦៤);

តំ សុត្វា វេទេហតាបសោ ‘‘អាចរិយ, ឥតោ បដ្ឋាយ មំ ឱវទថ អនុសាសថ, អហំ អនធិវាសនជាតិកតាយ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ កថេសឹ, តំ មេ ខមថា’’តិ វន្ទិត្វា មហាសត្តំ ខមាបេសិ។ តេ សមគ្គវាសំ វសិត្វា បុន ហិមវន្តមេវ អគមំសុ។ តត្រ ពោធិសត្តោ វេទេហតាបសស្ស កសិណបរិកម្មំ កថេសិ។ សោ តំ កត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេសិ។ ឥតិ តេ ឧភោបិ អបរិហីនជ្ឈានា ព្រហ្មលោកបរាយណា អហេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – ‘‘តទា វេទេហោ អានន្ទោ អហោសិ, គន្ធាររាជា បន អហមេវ អហោសី’’ន្តិ។

គន្ធារជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៤០៧] ២. មហាកបិជាតកវណ្ណនា

អត្តានំ សង្កមំ កត្វាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ញាតត្ថចរិយំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **ភទ្ទសាលជាតកេ** (ជា. ១.១២.១៣ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ តទា បន ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ ញាតកានំ អត្ថំ ចរតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ ញាតីនំ អត្ថំ ចរិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កបិយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ អារោហបរិណាហសម្បន្នោ ថាមពលូបេតោ បញ្ចហត្ថិពលបរិមាណោ អសីតិសហស្សកបិគណបរិវុតោ ហិមវន្តបទេសេ វសតិ។ តត្ថ គង្គាតីរំ និស្សាយ សាខាវិដបសម្បន្នោ សន្ទច្ឆាយោ ពហលបត្តោ បព្ពតកូដំ វិយ សមុគ្គតោ អម្ពរុក្ខោ អហោសិ “និគ្រោធរុក្ខោ”តិបិ វទន្តិ។ តស្ស មធុរានិ ផលានិ ទិព្ពគន្ធរសានិ មហន្តានិ មហន្តកុម្ភប្បមាណានិ។ តស្ស ឯកិស្សា សាខាយ ផលានិ ថលេ បតន្តិ, ឯកិស្សា សាខាយ គង្គាជលេ, ទ្វិន្នំ សាខានំ ផលានិ មជ្ឈេ រុក្ខមូលេ បតន្តិ។ ពោធិសត្តោ កបិគណំ អាទាយ តត្ថ ផលានិ ខាទន្តោ “ឯកស្មិំ កាលេ ឥមស្ស រុក្ខស្ស ឧទកេ បតិតំ ផលំ និស្សាយ អម្ហាកំ ភយំ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ឧទកមត្ថកេ សាខាយ ឯកផលម្បិ អនវសេសេត្វា បុប្ផកាលេ កឡាយមត្តកាលតោ បដ្ឋាយ ខាទាបេតិ ចេវ បាតាបេតិ ច។ ឯវំ សន្តេបិ អសីតិវានរសហស្សេហិ អទិដ្ឋំ កិបិល្លិកបុដបដិច្ឆន្នំ ឯកំ បក្កផលំ នទិយំ បតិត្វា ឧទ្ធញ្ច អធោ ច ជាលំ ពន្ធាបេត្វា ឧទកកីឡំ កីឡន្តស្ស ពារាណសិរញ្ញោ ឧទ្ធំជាលេ លគ្គិ។ រញ្ញោ ទិវសំ កីឡិត្វា សាយំ គមនសមយេ កេវដ្ដា ជាលំ ឧក្ខិបន្តា តំ ទិស្វា “អសុកផលំ នាមា”តិ អជានន្តា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។

រាជា “កឹផលំ នាមេត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ន ជានាម, ទេវា”តិ។ “កេ ជានិស្សន្តី”តិ? “វនចរកា, ទេវា”តិ។ សោ វនចរកេ បក្កោសាបេត្វា តេសំ សន្តិកា “អម្ពបក្ក”ន្តិ សុត្វា ឆុរិកាយ ឆិន្ទិត្វា បឋមំ វនចរកេ ខាទាបេត្វា បច្ឆា អត្តនាបិ ខាទិ, ឥត្ថាគារស្សាបិ អមច្ចានម្បិ ទាបេសិ។ រញ្ញោ អម្ពបក្ករសោ សកលសរីរំ ផរិត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ រសតណ្ហាយ ពជ្ឈិត្វា តស្ស រុក្ខស្ស ឋិតដ្ឋានំ វនចរកេ បុច្ឆិត្វា តេហិ “ហិមវន្តបទេសេ នទីតីរេ”តិ វុត្តេ ពហូ នាវាសង្ឃាដេ ពន្ធាបេត្វា វនចរកេហិ ទេសិតមគ្គេន ឧទ្ធំសោតំ អគមាសិ។ “ឯត្តកានិ ទិវសានី”តិ បរិច្ឆេទោ ន កថិតោ, អនុបុព្ពេន បន តំ ឋានំ បត្វា “ឯសោ ទេវ, រុក្ខោ”តិ វនចរកា រញ្ញោ អាចិក្ខឹសុ។ រាជា នាវំ ឋបេត្វា មហាជនបរិវុតោ បទសា តត្ថ គន្ត្វា រុក្ខមូលេ សយនំ បញ្ញាបេត្វា អម្ពបក្កានិ ខាទិត្វា នានគ្គរសភោជនំ ភុញ្ជិត្វា និបជ្ជិ, សព្ពទិសាសុ អារក្ខំ ឋបេត្វា អគ្គឹ ករឹសុ។

មហាសត្តោ មនុស្សេសុ និទ្ទំ ឱក្កន្តេសុ អឌ្ឍរត្តសមយេ បរិសាយ សទ្ធឹ អគមាសិ។ អសីតិសហស្សវានរា សាខាយ សាខំ ចរន្តា អម្ពានិ ខាទន្តិ។ រាជា បពុជ្ឈិត្វា កបិគណំ ទិស្វា មនុស្សេ ឧដ្ឋាបេត្វា ធនុគ្គហេ បក្កោសាបេត្វា “យថា ឯតេ ផលខាទកា វានរា ន បលាយន្តិ, តថា តេ បរិក្ខិបិត្វា វិជ្ឈថ, ស្វេ អម្ពានិ ចេវ វានរមំសញ្ច ខាទិស្សាមី”តិ អាហ។ ធនុគ្គហា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា រុក្ខំ បរិវារេត្វា សរេ សន្នយ្ហិត្វា អដ្ឋំសុ។ តេ ទិស្វា វានរា មរណភយភីតា បលាយិតុំ អសក្កោន្តា មហាសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា “ទេវ, ‘បលាយនមក្កដេ វិជ្ឈិស្សាមា’តិ រុក្ខំ បរិវារេត្វា ធនុគ្គហា ឋិតា, កឹ ករោមា”តិ បុច្ឆិត្វា កម្បមានា អដ្ឋំសុ។ ពោធិសត្តោ “មា ភាយិត្ថ, អហំ វោ ជីវិតំ ទស្សាមី”តិ វានរគណំ សមស្សាសេត្វា ឧជុកំ ឧគ្គតសាខំ អារុយ្ហ គង្គាភិមុខំ គតសាខំ គន្ត្វា តស្សា បរិយន្តតោ បក្ខន្ទិត្វា ធនុសតមត្តំ ឋានំ អតិក្កម្ម គង្គាតីរេ ឯកស្មិំ គុម្ពមត្ថកេ បតិត្វា តតោ ឱរុយ្ហ “មមាគតដ្ឋានំ ឯត្តកំ ភវិស្សតី”តិ អាកាសំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ឯកំ វេត្តលតំ មូលេ ឆិន្ទិត្វា សោធេត្វា “ឯត្តកំ ឋានំ រុក្ខេ ពជ្ឈិស្សតិ, ឯត្តកំ អាកាសដ្ឋំ ភវិស្សតី”តិ ឥមានិ ទ្វេ ឋានានិ វវត្ថបេត្វា អត្តនោ កដិយំ ពន្ធនដ្ឋានំ ន សល្លក្ខេសិ។

សោ តំ លតំ អាទាយ ឯកំ កោដឹ គង្គាតីរេ បតិដ្ឋិតរុក្ខេ ពន្ធិត្វា ឯកំ អត្តនោ កដិយំ ពន្ធិត្វា វាតច្ឆិន្នវលាហកោ វិយ វេគេន ធនុសតមត្តំ ឋានំ លង្ឃិត្វា កដិយំ ពន្ធនដ្ឋានស្ស អសល្លក្ខិតត្តា រុក្ខំ បាបុណិតុំ អសក្កោន្តោ ឧភោហិ ហត្ថេហិ អម្ពសាខំ ទឡ្ហំ គណ្ហិត្វា វានរគណស្ស សញ្ញមទាសិ “សីឃំ មម បិដ្ឋឹ មទ្ទមានា វេត្តលតាយ សោត្ថិគមនំ គច្ឆថា”តិ។ អសីតិសហស្សវានរា មហាសត្តំ វន្ទិត្វា ខមាបេត្វា តថា អគមំសុ។ តទា ទេវទត្តោបិ មក្កដោ ហុត្វា តេសំ អព្ភន្តរេ ហោតិ។ សោ “អយំ មេ បច្ចាមិត្តស្ស បិដ្ឋឹ បស្សិតុំ កាលោ”តិ ឧច្ចំ សាខំ អារុយ្ហ វេគំ ជនេត្វា តស្ស បិដ្ឋិយំ បតិ។ មហាសត្តស្ស ហទយំ ភិជ្ជិ, ពលវវេទនា ឧប្បជ្ជិ។ សោបិ តំ វេទនាប្បត្តំ កត្វា បក្កាមិ។ មហាសត្តោ ឯកកោវ អហោសិ។ រាជា អនិទ្ទាយន្តោ វានរេហិ ច មហាសត្តេន ច កតកិរិយំ សព្ពំ ទិស្វា “អយំ តិរច្ឆានោ ហុត្វា អត្តនោ ជីវិតំ អគណេត្វា បរិសាយ សោត្ថិភាវមេវ អកាសី”តិ ចិន្តេន្តោ និបជ្ជិ។

សោ បភាតាយ រត្តិយា មហាសត្តស្ស តុស្សិត្វា “ន យុត្តំ ឥមំ កបិរាជានំ នាសេតុំ, ឧបាយេន នំ ឱតារេត្វា បដិជគ្គិស្សាមី”តិ អន្តោគង្គាយ នាវាសង្ឃាដំ ឋបេត្វា តត្ថ អដ្ដកំ ពន្ធាបេត្វា សណិកំ មហាសត្តំ ឱតារាបេត្វា

បិដ្ឋិយំ កាសាវវត្ថំ បត្ថរាបេត្វា គង្គោទកេន ន្ហាបេត្វា ផាណិតោទកំ បាយេត្វា បរិសុទ្ធសរីរំ សហស្សបាកតេលេន អព្ភញ្ជាបេត្វា សយនបិដ្ឋេ ឯឡកចម្មំ សន្ថរាបេត្វា សណិកំ តត្ថ និបជ្ជាបេត្វា អត្តនា នីចេ អាសនេ និសីទិត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៨៣. “អត្តានំ សង្កមំ កត្វា, យោ សោត្ថិំ សមតារយិ;
កឹ ត្វំ តេសំ កិមេ តុយ្ហំ, ហោន្តិ ឯតេ មហាកបី”តិ។

តស្សត្ថោ – អម្ភោ មហាកបិ, យោ ត្វំ អត្តានំ សង្កមំ កត្វា តុលំ អារោបេត្វា ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា ឥមេ វានរេ សោត្ថិំ សមតារយិ, ខេមេន សន្តារេសិ; កឹ ត្វំ តេសំ ហោសិ, កិមេ តុយ្ហំ វា កឹសុ ឯតេ ហោន្តីតិ?

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ រាជានំ ឱវទន្តោ សេសគាថា អភាសិ –

៨៤. “រាជាហំ ឥស្សរោ តេសំ, យូថស្ស បរិហារកោ;
តេសំ សោកបរេតានំ, ភីតានំ តេ អរិន្ទម។

៨៥. “ឧល្លង្ឃយិត្វា អត្តានំ, វិស្សដ្ឋធនុនោ សតំ;
តតោ អបរបាទេសុ, ទឡ្ហំ ពន្ធំ លតាគុណំ។

៨៦. “ឆិន្នព្ភមិវ វាតេន, នុណ្ណោ រុក្ខំ ឧបាគមិំ;
សោហំ អប្បភវំ តត្ថ, សាខំ ហត្ថេហិ អគ្គហិំ។

៨៧. “តំ មំ វិយាយតំ សន្តំ, សាខាយ ច លតាយ ច;
សមនុក្កមន្តា បាទេហិ, សោត្ថិំ សាខាមិគា គតា។

៨៨. “តំ មំ ន តបតេ ពន្ធោ, មតោ មេ ន តបេស្សតិ;
សុខមាហរិតំ តេសំ, យេសំ រជ្ជមការយិំ។

៨៩. “ឯសា តេ ឧបមា រាជ, តំ សុណោហិ អរិន្ទម;
រញ្ញា រដ្ឋស្ស យោគ្គស្ស, ពលស្ស និគមស្ស ច;
សព្ពេសំ សុខមេដ្ឋព្ពំ, ខត្តិយេន បជានតា”តិ។

តត្ថ **តេសន្តិ** តេសំ អសីតិសហស្សានំ វានរានំ។ **ភីតានំ តេតិ** តវ វិជ្ឈនត្ថាយ អាណាបេត្វា ឋិតស្ស ភីតានំ។ **អរិន្ទមាតិ** រាជានំ អាលបតិ។ រាជា ហិ ចោរាទីនំ អរីនំ ទមនតោ “អរិន្ទមោ”តិ វុច្ចតិ។ **វិស្សដ្ឋធនុនោ សតន្តិ** អនារោបិតជនុសតប្បមាណំ ឋានំ អត្តានំ អាកាសេ ឧល្លង្ឃយិត្វា វិស្សជ្ជេត្វា តតោ ឥមម្ហា រុក្ខា លង្ឃយិត្វា គតដ្ឋានតោ។ **អបរបាទេសូតិ** បច្ឆាបាទេសុ។ ឥទំ កជិភាគំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ពោធិសត្តោ ហិ កជិភាគេ តំ លតាគុណំ ទឡ្ហំ ពន្ធិត្វា បច្ឆិមបាទេហិ ភូមិយំ អក្កមិត្វា វិស្សជ្ជេត្វា វាតវេគេន អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ **នុណ្ណោ រុក្ខំ ឧបាគមិន្តិ** វាតច្ឆិន្នំ អព្ភមិវ អត្តនោ វេគជនិតេន វាតេន នុណ្ណោ។ យថា វាតច្ឆិន្នព្ភំ វាតេន, ឯវំ អត្តនោ វេគេន នុណ្ណោ ហុត្វា ឥមំ អម្ពរុក្ខំ ឧបាគមិំ ។ **អប្បភវន្តិ** សោ អហំ តត្ថ អាកាសប្បទេសេ រុក្ខំ បាបុណិតុំ អប្បហោន្តោ តស្ស រុក្ខស្ស សាខំ ហត្ថេហិ អគ្គហេសិន្តិ អត្ថោ។

វិយាយតន្តិ រុក្ខសាខាយ ច វេត្តលតាយ ច វីណាយ ភមរតន្តិ វិយ វិតតំ អាកឌ្ឍិតសរីរំ។ **សមនុក្កមន្តាតិ** មយា អនុញ្ញាតា មំ វន្ទិត្វា បាទេហិ អនុក្កមន្តា និរន្តរមេវ អក្កមន្តា សោត្ថិំ គតា។ **តំ មំ ន តបតេ ពន្ធោតិ** តំ មំ នាបិ សោ វល្លិយា ពន្ធោ តបតិ, នាបិ ឥទានិ មរណំ តបេស្សតិ។ កឹការណា? **សុខមាហរិតំ តេសន្តិ** យស្មា យេសំ អហំ រជ្ជមការយិំ, តេសំ មយា សុខមាហរិតំ។ ឯតេ ហិ “មហារាជ, អយំ នោ ឧប្បន្នំ ទុក្ខំ ហរិត្វា សុខំ អាហរិស្សតី”តិ មំ រាជានំ អកំសុ។ អហម្បិ “តុម្ហាកំ ឧប្បន្នំ ទុក្ខំ ហរិស្សាមិ”ច្ចេវ ឯតេសំ រាជា ជាតោ។ តំ អជ្ជ មយា ឯតេសំ មរណទុក្ខំ ហរិត្វា ជីវិតសុខំ អាហដំ, តេន មំ នាបិ ពន្ធោ តបតិ, ន មរណវធោ តបេស្សតិ។

ឯសា តេ ឧបមាតិ ឯសា តេ មហារាជ, មយា កតកិរិយាយ ឧបមា។ **តំ សុណោហីតិ** តស្មា ឥមាយ ឧបមាយ សំសន្ទេត្វា អត្តនោ ទិយ្យមានំ ឱវាទំ សុណាហិ។ **រញ្ញា រដ្ឋស្សាតិ** មហារាជ, រញ្ញា នាម ឧច្ឆុយន្តេ ឧច្ឆុំ វិយ រដ្ឋំ អបីឡេត្វា ចតុព្ពិធំ អគតិគមនំ បហាយ ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ សង្គណ្ហន្តេន ទសសុ រាជធម្មេសុ បតិដ្ឋាយ មយា វិយ អត្តនោ ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា “កិន្តិមេ រដ្ឋវាសិនោ វិគតភយា គិម្ហកាលេ វិវដទ្វារេ ញាតីហិ ច បរិវារកេហិ ច បរិវារិតា ឧរេ បុត្តេ នច្ចេន្តា សីតេន វាតេន ពីជិយមានា យថារុចិ អត្តនោ អត្តនោ សន្តកំ បរិភុញ្ជន្តា កាយិកចេតសិកសុខសមង្គិនោ ភវេយ្យុ”ន្តិ សកលរដ្ឋស្ស ច រថសកដាទិយុត្តវាហនស្ស **យោគ្គស្ស** ច

បត្តិសង្ខាតស្ស **ពលស្ស** ច និគមជនបទសង្ខាតស្ស **និគមស្ស** ច សព្ពេសំ សុខមេវ ឯសិតព្ពំ គវេសិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **ខត្តិយេន បជានតា**តិ ខេត្តានំ អធិបតិភាវេន “ខត្តិយោ”តិ លទ្ធនាមេន បន ឯតេន អវសេសសត្តេ អតិក្កម្ម បជានតា ញាណសម្បន្នេន ភវិតព្ពន្តិ។

ឯវំ មហាសត្តោ រាជានំ ឱវទន្តោ អនុសាសន្តោវ កាលមកាសិ។ រាជា អមច្ចេ បក្កោសាបេត្វា “ឥមស្ស កបិរាជស្ស រាជូនំ វិយ សរីរកិច្ចំ ករោថា”តិ វត្វា ឥត្ថាគារម្បិ អាណាបេសិ “តុម្ហេ រត្តវត្ថនិវត្ថា វិកិណ្ណកេសា ទណ្ឌទីបិកហត្ថា កបិរាជានំ បរិវារេត្វា អាឡាហនំ គច្ឆថា”តិ។ អមច្ចា ទារូនំ សកដសតមត្តេន ចិតកំ ករិត្វា រាជូនំ ករណនិយាមេនេវ មហាសត្តស្ស សរីរកិច្ចំ កត្វា សីសកបាលំ គហេត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ អគមំសុ។ រាជា មហាសត្តស្ស អាឡាហនេ ចេតិយំ ការេត្វា ទីបេ ជាលាបេត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា សីសកបាលំ សុវណ្ណខចិតំ ការេត្វា កុន្តគ្គេ ឋបេត្វា បុរតោ កត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជេន្តោ ពារាណសឹ គន្ត្វា អន្តោរាជទ្វារេ ឋបេត្វា សកលនគរំ សជ្ជាបេត្វា សត្តាហំ ធាតុបូជំ ការេសិ។ អថ នំ ធាតុំ គហេត្វា ចេតិយំ ការេត្វា យាវជីវំ គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា ពោធិសត្តស្ស ឱវាទេ បតិដ្ឋាយ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោន្តោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, ទុដ្ឋកបិ ទេវទត្តោ, បរិសា ពុទ្ធបរិសា, កបិរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

មហាកបិជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៤០៨] ៣. កុម្ភការជាតកវណ្ណនា

អម្ពាហមទ្ទំ វនមន្តរស្មិន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កិលេសនិគ្គហំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **បានីយជាតកេ** (ជា. ១.១១.៥៩ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ តទា បន សាវត្ថិយំ បញ្ចសតា សហាយកា បព្ពជិត្វា អន្តោកោដិសន្ថារេ វសមានា អឌ្ឍរត្តសមយេ កាមវិតក្កំ វិតក្កយឹសុ។ សត្ថា អត្តនោ សាវកេ រត្តិយា តយោ វារេ, ទិវសស្ស តយោ វារេតិ រត្តិន្ទិវំ ឆ វារេ ឱលោកេន្តោ កិកី អណ្ឌំ វិយ, ចមរី វាលធឹ វិយ, មាតា បិយបុត្តំ វិយ, ឯកចក្ខុកោ បុរិសោ ចក្ខុំ វិយ រក្ខតិ, តស្មឹ តស្មឹយេវ ខណេ ឧប្បន្នកិលេសំ និគ្គណ្ហាតិ។ សោ តំ ទិវសំ អឌ្ឍរត្តសមយេ ជេតវនំ បរិគ្គណ្ហន្តោ តេសំ ភិក្ខូនំ វិតក្កសមុទាចារំ ញត្វា “ឥមេសំ ភិក្ខូនំ អព្ភន្តរេ អយំ កិលេសោ វឌ្ឍន្តោ អរហត្តស្ស ហេតុំ ភិន្ទិស្សតិ, ឥទានេវ នេសំ កិលេសំ និគ្គណ្ហិត្វា អរហត្តំ ទស្សាមី”តិ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា អានន្ទត្ថេរំ បក្កោសាបេត្វា “អានន្ទ, អន្តោកោដិសន្ថារេ វសនកភិក្ខូ សព្ពេ សន្និបាតេហី”តិ សន្និបាតាបេត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, អន្តោបវត្តកិលេសានំ វសេ វត្តិតុំ វដ្តតិ, កិលេសោ ហិ វឌ្ឍមានោ បច្ចាមិត្តោ វិយ មហាវិនាសំ បាបេតិ, ភិក្ខុនា នាម អប្បមត្តកម្បិ កិលេសំ និគ្គណ្ហិតុំ វដ្តតិ, បោរាណកបណ្ឌិតា អប្បមត្តកំ អារម្មណំ ទិស្វា អព្ភន្តរេ បវត្តកិលេសំ និគ្គណ្ហិត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេសុ”ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ពារាណសិនគរស្ស ទ្វារគាមេ កុម្ភការកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា ឯកំ បុត្តញ្ច ធីតរញ្ច លភិត្វា កុម្ភការកម្មំ និស្សាយ បុត្តទារំ បោសេសិ។ តទា កលិង្គរដ្ឋេ ទន្តបុរនគរេ ករណ្ឌកោ នាម រាជា មហន្តេន បរិវារេន ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ ឧយ្យានទ្វារេ ផលភារភរិតំ មធុរផលំ អម្ពរុក្ខំ ទិស្វា ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោយេវ ហត្ថំ បសារេត្វា ឯកំ អម្ពបិណ្ឌំ គហេត្វា ឧយ្យានំ បវិសិត្វា មង្គលសិលាយ និសិន្នោ ទាតព្ពយុត្តកានំ ទត្វា អម្ពំ បរិភុញ្ជិ។ “រញ្ញា គហិតកាលតោ បដ្ឋាយ សេសេហិ នាម គហេតព្ពមេវា”តិ អមច្ចាបិ ព្រាហ្មណគហបតិកាទយោបិ អម្ពានិ បាតេត្វា ខាទឹសុ។ បច្ឆា អាគតា រុក្ខំ អារុយ្ហ មុគ្គរេហិ បោថេត្វា ឱភគ្គវិភគ្គសាខំ កត្វា អាមកផលម្បិ អសេសេត្វា ខាទឹសុ។

រាជា ទិវសំ ឧយ្យានេ កីឡិត្វា សាយន្ហសមយេ អលង្កតហត្ថិក្ខន្ធវរេ និសីទិត្វា គច្ឆន្តោ តំ រុក្ខំ ទិស្វា ហត្ថិតោ ឱតរិត្វា រុក្ខមូលំ គន្ត្វា រុក្ខំ ឱលោកេត្វា “អយំ បាតោវ បស្សន្តានំ អតិត្តិករោ ផលភារភរិតោ សោភមានោ អដ្ឋាសិ, ឥទានិ គហិតផលោ ឱភគ្គវិភគ្គោ អសោភមានោ ឋិតោ”តិ ចិន្តេត្វា បុន អញ្ញតោ ឱលោកេន្តោ អបរំ និប្ផលំ អម្ពរុក្ខំ ទិស្វា “ឯស រុក្ខោ អត្តនោ និប្ផលភាវេន មុណ្ឌមណិបព្ពតោ វិយ សោភមានោ ឋិតោ, អយំ បន សផលភាវេន ឥមំ ព្យសនំ បត្តោ, ឥទំ អគារមជ្ឈម្បិ ផលិតរុក្ខសទិសំ, បព្ពជ្ជា និប្ផលរុក្ខសទិសា, សធនស្សេវ ភយំ អត្ថិ, និទ្ធនស្ស ភយំ នត្ថិ, មយាបិ និប្ផលរុក្ខេន វិយ ភវិតព្ព”ន្តិ ផលរុក្ខំ អារម្មណំ កត្វា រុក្ខមូលេ ឋិតកោវ តីណិ លក្ខណានិ សល្លក្ខេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេត្វា “វិទ្ធំសិតា ទានិ មេ មាតុកុច្ឆិកុដិកា, ឆិន្នា តីសុ ភវេសុ បដិសន្ធិ, សោធិតា សំសារឧក្ការភូមិ, សោសិតោ មយា អស្សុសមុទ្ទោ, ភិន្នោ អដ្ឋិបាការោ, នត្ថិ មេ បុន បដិសន្ធី”តិ អាវជ្ជេន្តោ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោវ អដ្ឋាសិ។

អថ នំ អមច្ចា អាហំសុ “អតិពហុំ បិតត្ថ, មហារាជា”តិ។ “ន មយំ មហារាជានោ, បច្ចេកពុទ្ធា នាម មយ”ន្តិ។ “បច្ចេកពុទ្ធា នាម តុម្ហាទិសា ន ហោន្តិ, ទេវា”តិ។ “អថ កីទិសា ហោន្តី”តិ? “ឱរោបិតកេសមស្សុ កាសាវវត្ថបដិច្ឆន្នា កុលេ វា គណេ វា អលគ្គា វាតច្ឆិន្នវលាហករាហុមុត្តចន្ទមណ្ឌលបដិភាគា ហិមវន្តេ នន្ទមូលកបព្ភារេ វសន្តិ, ឯវរូបា ទេវ, បច្ចេកពុទ្ធា”តិ។ តស្មិំ ខណេ រាជា ហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា សីសំ បរាមសិ, តាវទេវស្ស គិហិលិង្គំ អន្តរធាយិ, សមណលិង្គំ បាតុរហោសិ។

“តិចីវរញ្ច បត្តោ ច, វាសិ សូចិ ច ពន្ធនំ;
បរិស្សាវនេន អដ្ឋេតេ, យុត្តយោគស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។ –

ឯវំ វុត្តា សមណបរិក្ខារា កាយបដិពទ្ធាវ អហេសុំ។ សោ អាកាសេ ឋត្វា មហាជនស្ស ឱវាទំ ទត្វា អនិលបថេន ឧត្តរហិមវន្តេ នន្ទមូលកបព្ភារមេវ អគមាសិ។

គន្ធាររដ្ឋេបិ តក្កសិលនគរេ នគ្គជិ នាម រាជា ឧបរិបាសាទេ បល្លង្កមជ្ឈគតោ ឯកំ ឥត្ថឹ ឯកេកហត្ថេ ឯកេកំ មណិវលយំ បិឡន្ធិត្វា អវិទូរេ និសីទិត្វា គន្ធំ បិសមានំ ទិស្វា “ឯតានិ វលយានិ ឯកេកភាវេន ន ឃដ្ដេន្តិ ន វិរវន្តី”តិ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។ អថ សា ទក្ខិណហត្ថតោ វលយំ វាមហត្ថេយេវ បិឡន្ធិត្វា ទក្ខិណហត្ថេន គន្ធំ សង្កឌ្ឍិត្វា បិសិតុំ អារភិ, វាមហត្ថេ វលយំ ទុតិយំ អាគម្ម ឃដ្ដិយមានំ សទ្ទមកាសិ។ រាជា តានិ ទ្វេ វលយានិ អញ្ញមញ្ញំ ឃដ្ដេន្តានិ វិរវន្តានិ ទិស្វា ចិន្តេសិ “ឥទំ វលយំ ឯកេកកាលេ ន ឃដ្ដេសិ, ទុតិយំ អាគម្ម ឃដ្ដេតិ, សទ្ទំ ករោតិ, ឯវមេវ ឥមេ សត្តាបិ ឯកេកា ន ឃដ្ដេន្តិ ន វិវទន្តិ, ទ្វេ តយោ ហុត្វា អញ្ញមញ្ញំ ឃដ្ដេន្តិ, កលហំ ករោន្តិ។ អហំ បន កស្មីរគន្ធារេសុ ទ្វីសុ រជ្ជេសុ រដ្ឋវាសិនោ វិចារេមិ, មយាបិ ឯកវលយសទិសេន ហុត្វា បរំ អវិចារេត្វា អត្តានមេវ វិចារេន្តេន វសិតុំ វដ្ដតី”តិ សង្ឃដ្ដនវលយំ អារម្មណំ កត្វា យថានិសិន្នោវ តីណិ លក្ខណានិ សល្លក្ខេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេសិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

វិទេហរដ្ឋេ មិថិលនគរេ និមិ នាម រាជា ភុត្តបាតរាសោ អមច្ចគណបរិវុតោ វិវដសីហបញ្ជរេន អន្តរវីថឹ បេក្ខមានោ អដ្ឋាសិ។ អថេកោ សេនោ សូនាបណតោ មំសបេសឹ គហេត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ តមេនំ ឥតោ ចិតោ ច គិជ្ឈាទយោ សកុណា សម្បរិវារេត្វា អាហារហេតុ តុណ្ឌេន វិជ្ឈន្តា បក្ខេហិ បហរន្តា បាទេហិ មទ្ទន្តា អគមំសុ។ សោ អត្តនោ វធំ អសហមានោ តំ មំសំ ឆឌ្ឌេសិ។ អញ្ញោ គណ្ហិ, សកុណា ឥមំ មុញ្ចិត្វា តំ អនុពន្ធឹសុ។ តេនបិ វិស្សដ្ឋេ អញ្ញោ អគ្គហេសិ, តម្បិ តថេវ វិហេឋេសុំ។ រាជា តេ សកុណេ ទិស្វា ចិន្តេសិ “យោ យោ មំសបេសឹ គណ្ហិ, តស្ស តស្សេវ ទុក្ខំ, យោ យោ តំ វិស្សជ្ជេសិ, តស្ស តស្សេវ សុខំ, ឥមេបិ បញ្ច កាមគុណេ យោ យោ គណ្ហាតិ, តស្ស តស្សេវ ទុក្ខំ, ឥតរស្ស សុខំ, ឥមេ ហិ ពហូនំ សាធារណា, មយ្ហំ ខោ បន សោឡស ឥត្ថិសហស្សានិ, មយា វិស្សដ្ឋមំសបិណ្ឌេន វិយ សេនេន បញ្ច កាមគុណេ បហាយ សុខិតេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ យោនិសោ មនសិ ករោន្តោ យថាឋិតោវ តីណិ លក្ខណានិ សល្លក្ខេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេសិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

ឧត្តរបញ្ចាលរដ្ឋេ កបិលនគរេ ទុម្មុខោ នាម រាជា ភុត្តបាតរាសោ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ អមច្ចគណបរិវុតោ វិវដសីហបញ្ជរេ រាជង្គណំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តស្មិំ ខណេ គោបាលកា វជទ្វារំ វិវរឹសុ, ឧសភា វជតោ និក្ខមិត្វា កិលេសវសេន ឯកំ គាវឹ អនុពន្ធឹសុ។ តត្ថេកោ តិខិណសិង្គោ មហាឧសភោ អញ្ញំ ឧសភំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា កិលេសមច្ឆេរាភិភូតោ តិខិណេន សិង្គេន អន្តរសត្ថិម្ហិ បហរិ។ តស្ស បហារមុខេន អន្តានិ និក្ខមឹសុ, សោ តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បាបុណិ។ រាជា តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “ឥមេ សត្តា តិរច្ឆានគតេ អាទឹ កត្វា កិលេសវសេន ទុក្ខំ បាបុណន្តិ, អយំ ឧសភោ កិលេសំ និស្សាយ ជីវិតក្ខយំ បត្តោ, អញ្ញេបិ សត្តា កិលេសេហេវ កម្បន្តិ, មយា ឥមេសំ សត្តានំ កម្បនកិលេសេ បហាតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ ឋិតកោវ តីណិ លក្ខណានិ សល្លក្ខេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេសិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

អថេកទិវសំ ចត្តារោ បច្ចេកពុទ្ធា ភិក្ខាចារវេលំ សល្លក្ខេត្វា នន្ទមូលកបព្ភារា និក្ខម្ម អនោតត្តទហេ នាគលតាទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា កតសរីរបដិជគ្គនា មនោសិលាតលេ ឋត្វា និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ ឥទ្ធិយា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា បញ្ចវណ្ណវលាហកេ មទ្ទមានា គន្ត្វា ពារាណសិនគរទ្វារគាមកស្ស អវិទូរេ ឱតរិត្វា ឯកស្មិំ ផាសុកដ្ឋានេ ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តំ គហេត្វា ទ្វារគាមំ បវិសិត្វា បិណ្ឌាយ ចរន្តា ពោធិសត្តស្ស គេហទ្វារំ សម្បាបុណឹសុ។ ពោធិសត្តោ តេ ទិស្វា តុដ្ឋចិត្តោ ហុត្វា គេហំ បវេសេត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បរិវិសិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា សង្ឃត្ថេរំ វន្ទិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហាកំ បព្ពជ្ជា អតិវិយ សោភតិ, វិប្បសន្នានិ វោ ឥន្ទ្រិយានិ, បរិសុទ្ធោ ឆវិវណ្ណោ, កឹ នុ ខោ អារម្មណំ ទិស្វា តុម្ហេ ឥមំ ភិក្ខាចរិយបព្ពជ្ជំ ឧបគតា”តិ បុច្ឆិ។ យថា ច សង្ឃត្ថេរំ, ឯវំ សេសេបិ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ។ អថស្ស

តេ ចត្តារោបិ ជនា “អហំ អសុកនគរេ អសុករដ្ឋេ អសុករាជា នាម ហុត្វា”តិអាទិនា នយេន អត្តនោ អត្តនោ អភិនិក្ខមនវត្ថុនិ កថេត្វា បដិបាដិយា ឯកេកំ គាថមាហំសុ –

៨០. “អម្ពាហមទ្ទំ វនមន្តរស្មឹ, និលោភាសំ ផលិតំ សំវិរូឡ្ហំ;
តមទ្ទសំ ផលហេតុ វិភគ្គំ, តំ ទិស្វា ភិក្ខាចរិយំ ចរាមិ។

៨១. “សេលំ សុមដ្ឋំ នរវីរនិដ្ឋិតំ, នារី យុគំ ធារយិ អប្បសទ្ទំ;
ទុតិយញ្ច អាគម្ម អហោសិ សទ្ទោ, តំ ទិស្វា ភិក្ខាចរិយំ ចរាមិ។

៨២. “ទិជា ទិជំ កុណបមាហរន្តំ, ឯកំ សមានំ ពហុកា សមេច្ច;
អាហារហេតូ បរិបាតយឹសុ, តំ ទិស្វា ភិក្ខាចរិយំ ចរាមិ។

៨៣. “ឧសភាហមទ្ទំ យូថស្ស មជ្ឈេ, ចលក្កកុំ វណ្ណពលូបបន្នំ;
តមទ្ទសំ កាមហេតុ វិតុន្នំ, តំ ទិស្វា ភិក្ខាចរិយំ ចរាមី”តិ។

តត្ថ **អម្ពាហមទ្ទ**ន្តិ អម្ពរុក្ខំ អហំ អទ្ទសំ។ **វនមន្តរស្មិ**ន្តិ វនអន្តរេ, អម្ពវនមជ្ឈេតិ អត្ថោ។ **សំវិរូឡ្ហ**ន្តិ សុវឌ្ឍិតំ។ **តមទ្ទស**ន្តិ តំ ឧយ្យានតោ និក្ខន្តោ ផលហេតុ វិភគ្គំ បុន អទ្ទសំ។ **តំ ទិស្វា**តិ តំ ផលហេតុ វិភគ្គំ ទិស្វា បដិលទ្ធសំវេគោ បច្ចេកពោធិញាណំ និព្ពត្តេត្វា ឥមំ ភិក្ខាចរិយបព្ពជ្ជំ ឧបគតោស្មិ, តស្មា ភិក្ខាចរិយំ ចរាមីតិ។ ឥទំ សោ ផលហេតុ វិភគ្គំ អម្ពរុក្ខំ ទស្សនតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ ចិត្តាចារំ កថេសិ។ សេសានំ វិស្សជ្ជនេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បនេត្ថ អនុត្តានបទវណ្ណនា – **សេល**ន្តិ មណិវលយំ។ **នរវីរនិដ្ឋិត**ន្តិ វីរនរេហិ និដ្ឋិតំ, បណ្ឌិតបុរិសេហិ កតន្តិ អត្ថោ។ **យុគ**ន្តិ ឯកេកស្មឹ ឯកេកំ កត្វា ឯកំ វលយយុគឡំ។ **ទិជា ទិជ**ន្តិ គហិតមំសបិណ្ឌំ ទិជំ អវសេសទិជា។ **កុណបមាហរន្ត**ន្តិ មំសបិណ្ឌំ អាទាយ អាហរន្តំ។ **សមេច្ចា**តិ សមាគន្ត្វា សន្និបតិត្វា។ **បរិបាតយឹសូ**តិ កោដ្ដេន្តា អនុពន្ធឹសុ។ **ឧសភាហមទ្ទ**ន្តិ ឧសភំ អហំ អទ្ទសំ។ **ចលក្កកុ**ន្តិ ចលក្កកុធំ។

ពោធិសត្តោ ឯកេកំ គាថំ សុត្វា “សាធុ, ភន្តេ, តុម្ហាកមេវ តំ អារម្មណំ អនុរូប”ន្តិ ឯកេកស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស ថុតឹ អកាសិ។ តញ្ច បន ចតូហិ ជនេហិ ទេសិតំ ធម្មកថំ សុត្វា ឃរាវាសេ អនបេក្ខោ ហុត្វា បក្កន្តេសុ បច្ចេកពុទ្ធេសុ ភុត្តបាតរាសោ សុខនិសិន្នោ ភរិយំ អាមន្តេត្វា “ភទ្ទេ, ឯតេ ចត្តារោ បច្ចេកពុទ្ធា រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិត្វា អកិញ្ចនា អបលិពោធា បព្ពជ្ជាសុខេន វីតិនាមេន្តិ, អហំ បន ភតិយា ជីវិកំ កប្បេមិ, កឹ មេ ឃរាវាសេន, ត្វំ បុត្តកេ សង្គណ្ហន្តី គេហេ វសា”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៨៤. “ករណ្ឌកោ កលិង្គានំ, គន្ធារានញ្ច នគ្គជិ;
និមិរាជា វិទេហានំ, បញ្ចាលានញ្ច ទុម្មុខោ;
ឯតេ រដ្ឋានិ ហិត្វាន, បព្ពជឹសុ អកិញ្ចនា។

៨៥. “សព្ពេបិមេ ទេវសមា សមាគតា, អគ្គី យថា បជ្ជលិតោ តថេវិមេ;
អហម្បិ ឯកោ ចរិស្សាមិ ភគ្គវិ, ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានី”តិ។

តាសំ អត្ថោ – ភទ្ទេ, ឯស សង្ខត្ថេរោ បច្ចេកពុទ្ធោ ទន្តបុរេ នាម នគរេ ករណ្ឌកោ នាម កលិង្គានំ ជនបទស្ស រាជា, ទុតិយោ តក្កសិលនគរេ នគ្គជិ នាម គន្ធារានំ ជនបទស្ស រាជា, តតិយោ មិថិលនគរេ និមិ នាម វិទេហានំ ជនបទស្ស រាជា, ចតុត្ថោ កបិលនគរេ ទុម្មុខោ នាម ឧត្តរបញ្ចាលានំ ជនបទស្ស រាជា, ឯតេ ឯវរូបានិ រដ្ឋានិ ហិត្វា អកិញ្ចនា ហុត្វា បព្ពជឹសុ។ **សព្ពេបិមេ**តិ ឥមេ បន សព្ពេបិ វិសុទ្ធិទេវេហិ បុរិមបច្ចេកពុទ្ធេហិ សមានា ឯកតោ សមាគតា។ **អគ្គី យថា**តិ យថា ហិ អគ្គិ បជ្ជលិតោ ឱភាសតិ។ **តថេវិមេ**តិ ឥមេបិ តថេវ សីលាទីហិ បញ្ចហិ គុណេហិ ឱភាសន្តិ។ យថា ឯតេ, តថា អហម្បិ បព្ពជិត្វា ឯកោ ចរិស្សាមីតិ អត្ថោ។ **ភគ្គវី**តិ ភរិយំ អាលបតិ។ **ហិត្វាន កាមានី**តិ រូបាទយោ វត្ថុកាមេ ហិត្វា។ **យថោធិកានី**តិ អត្តនោ ឱធិវសេន ឋិតានិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – រូបាទិឱធិវសេន យថាឋិតេ កាមេ បហាយ អហម្បិ បព្ពជិត្វា ឯកោ ចរិស្សាមីតិ។ “យតោធិកានី”តិបិ បាឋោ, តស្សត្ថោ – យតោ ឧបរតោ ឱធិ ឯតេសន្តិ យតោធិកានិ, ឧបរតកោដ្ឋាសានិ។ បព្ពជិស្សាមីតិ ចិន្តិតកាលតោ បដ្ឋាយ ហិ កិលេសកាមានំ ឯកោ កោដ្ឋាសោ ឧបរតោ នាម ហោតិ និរុទ្ធោ, តស្ស វត្ថុភូតោ កាមកោដ្ឋាសោបិ ឧបរតោវ ហោតីតិ។

សា តស្ស កថំ សុត្វា “មយ្ហម្បិ ខោ សាមិ, បច្ចេកពុទ្ធានំ ធម្មកថំ សុតកាលតោ បដ្ឋាយ អគារេ ចិត្តំ ន សណ្ឋាតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៨៦. “អយមេវ កាលោ ន ហិ អញ្ញោ អត្ថិ, អនុសាសិតា មេ ន ភវេយ្យ បច្ឆា;

អហម្បិ ឯកា ចរិស្សាមិ ភគ្គវ, សកុណីវ មុត្តា បុរិសស្ស ហត្ថា”តិ។

តត្ថ **អនុសាសិតា មេ ន ភវេយ្យ បច្ឆា**តិ អនុសាសកោ ឱវាទកោ ន ភវេយ្យ ទុល្លភត្តា ឱវាទកានំ, តស្មា អយមេវ បព្ពជិតុំ កាលោ, ន ហិ អញ្ញោ អត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **សកុណីវ មុត្តា**តិ យថា សាកុណិកេន គហេត្វា សកុណបច្ឆិយំ ខិត្តាសុ សកុណីសុ តស្ស ហត្ថតោ មុត្តា ឯកា សកុណី អនិលបថំ លង្ឃយិត្វា យថារុចិតដ្ឋានំ គន្ត្វា ឯកិកាវ ចរេយ្យ, តថា អហម្បិ តវ ហត្ថតោ មុត្តា ឯកិកា ចរិស្សាមីតិ សយម្បិ បព្ពជិតុកាមា ហុត្វា ឯវមាហ។

ពោធិសត្តោ តស្សា កថំ សុត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ សា បន ពោធិសត្តំ វញ្ចេត្វា បុរេតរំ បព្ពជិតុកាមា “សាមិ, បានីយតិត្ថំ គមិស្សាមិ, ទារកេ ឱលោកេហី”តិ ឃដំ អាទាយ គច្ឆន្តី វិយ បលាយិត្វា នគរសាមន្តេ តាបសានំ សន្តិកេ គន្ត្វា បព្ពជិ។ ពោធិសត្តោ តស្សា អនាគមនំ ញត្វា សយំ ទារកេ បោសេសិ។ អបរភាគេ តេសុ ថោកំ វឌ្ឍិត្វា អត្តនោ អយានយជាននសមត្ថតំ សម្បត្តេសុ តេសំ វីមំសនត្ថំ ឯកទិវសំ ភត្តំ បចន្តោ ថោកំ ឧត្តណ្ឌុលំ បចិ, ឯកទិវសំ ថោកំ កិលិន្នំ, ឯកទិវសំ សុបក្កំ, ឯកទិវសំ អតិកិលិន្នំ, ឯកទិវសំ អលោណកំ, ឯកទិវសំ អតិលោណកំ។ ទារកា “តាត, អជ្ជ ភត្តំ ឧត្តណ្ឌុលំ, អជ្ជ កិលិន្នំ, អជ្ជ សុបក្កំ, អជ្ជ អតិកិលិន្នំ, អជ្ជ អលោណកំ, អជ្ជ អតិលោណក”ន្តិ អាហំសុ។ តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ “អាម, តាតា”តិ វត្វា ចិន្តេសិ “ឥមេ ទារកា ឥទានិ អាមបក្កលោណិកអតិលោណិកានិ ជានន្តិ, អត្តនោ ធម្មតាយ ជីវិតុំ សក្ខិស្សន្តិ, មយា បព្ពជិតុំ វដ្ដតី”តិ។ អថ តេ ទារកេ ញាតកានំ ទត្វា បដិច្ឆាបេត្វា “អម្មតាតា, ឥមេ ទារកេ សាធុកំ បោសេថា”តិ វត្វា សោ ញាតកានំ បរិទេវន្តានញ្ញេវ នគរា និក្ខមិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា នគរស្ស សាមន្តេយេវ វសិ។

អថ នំ ឯកទិវសំ ពារាណសិយំ ភិក្ខាយ ចរន្តំ បរិព្ពាជិកា ទិស្វា វន្ទិត្វា “អយ្យ, ទារកា តេ នាសិតា មញ្ញេ”តិ អាហ។ មហាសត្តោ “នាហំ ទារកេ នាសេមិ, តេសំ អត្តនោ អយានយជាននកាលេ បព្ពជិតោម្ហិ , ត្វំ តេសំ អចិន្តេត្វា បព្ពជ្ជាយ អភិរមា”តិ វត្វា ឱសានគាថមាហ –

៩៧. “អាមំ បក្កញ្ច ជានន្តិ, អថោ លោណំ អលោណកំ;
តមហំ ទិស្វាន បព្ពជិំ, ចរេវ ត្វំ ចរាមហ”ន្តិ។

តត្ថ **តមហ**ន្តិ តំ អហំ ទារកានំ កិរិយំ ទិស្វា បព្ពជិតោ។ **ចរេវ ត្វំ ចរាមហ**ន្តិ ត្វម្បិ ភិក្ខាចរិយមេវ ចរ, អហម្បិ ភិក្ខាចរិយមេវ ចរិស្សាមីតិ។

ឥតិ សោ បរិព្ពាជិកំ ឱវទិត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សាបិ ឱវាទំ គហេត្វា មហាសត្តំ វន្ទិត្វា យថារុចិតំ ឋានំ គតា។ ឋបេត្វា កិរ តំ ទិវសំ ន តេ បុន អញ្ញមញ្ញំ អទ្ទសំសុ។ ពោធិសត្តោ ច ឈានាភិញ្ញំ និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ តេ បញ្ចសតា ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ។ តទា ធីតា ឧប្បលវណ្ណា អហោសិ, បុត្តោ រាហុលកុមារោ, បរិព្ពាជិកា រាហុលមាតា, បរិព្ពាជកោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

កុម្ភការជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៤០៩] ៤. ទឡ្ហធម្មជាតកវណ្ណនា

អហំ ចេ ទឡ្ហធម្មស្សាតិ ឥទំ សត្ថា កោសម្ពឹ និស្សាយ ឃោសិតារាមេ វិហរន្តោ ឧទេនស្ស រញ្ញោ ភទ្ទវតិកំ ហត្ថិនឹ អារព្ភ កថេសិ។ តស្សា បន ហត្ថិនិយា លទ្ធវិធានញ្ច ឧទេនស្ស រាជវំសោ ច **មាតង្គជាតកេ** (ជា. ១.១៥.១ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ ឯកទិវសំ បន សា ហត្ថិនី នគរា និក្ខមន្តី ភគវន្តំ បាតោវ អរិយគណបរិវុតំ អនោមាយ ពុទ្ធសិរិយា នគរំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តំ ទិស្វា តថាគតស្ស បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា “ភគវា សព្ពញ្ញុ សព្ពលោកនិត្ថរណ ឧទេនោ វំសរាជា មំ តរុណកាលេ កម្មំ និត្ថរិតុំ សមត្ថកាលេ ‘ឥមំ និស្សាយ មយា ជីវិតញ្ច រជ្ជញ្ច ទេវី ច លទ្ធា’តិ បិយាយិត្វា មហន្តំ បរិហារំ អទាសិ, សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា ឋិតដ្ឋានំ គន្ធេន បរិភណ្ឌំ ការេត្វា មត្ថកេ សុវណ្ណតារកខចិតវិតានំ ពន្ធាបេត្វា សមន្តា ចិត្រសាណឹ បរិក្ខិបាបេត្វា គន្ធតេលេន ទីបំ ជាលាបេត្វា ធូមកដច្ឆុកំ ឋបាបេត្វា ករីសឆឌ្ឌនដ្ឋានេ សុវណ្ណកដាហំ បតិដ្ឋបាបេត្វា មំ ចិត្តត្ថរណបិដ្ឋេ ឋបេសិ, រាជារហញ្ច មេ នានគ្គរសភោជនំ ទាបេសិ។ ឥទានិ បន មេ មហល្លកកាលេ កម្មំ និត្ថរិតុំ អសមត្ថកាលេ សព្ពំ តំ បរិហារំ អច្ឆិន្ទិ, អនាថា និប្បច្ចយា ហុត្វា អរញ្ញេ កេតកានិ ខាទន្តី ជីវាមិ, អញ្ញំ មយ្ហំ បដិសរណំ នត្ថិ, ឧទេនំ មម គុណំ សល្លក្ខាបេត្វា បោរាណកបរិហារំ មេ បដិបាកតិកំ ការេថ ភគវា”តិ បរិទេវមានា តថាគតំ យាចិ។

សត្ថា “គច្ឆ ត្វំ, អហំ តេ រញ្ញោ កថេត្វា យសំ បដិបាកតិកំ ការេស្សាមី”តិ វត្វា រញ្ញោ និវេសនទ្វារំ អគមាសិ។ រាជា តថាគតំ អន្តោនិវេសនំ បវេសេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស មហាទានំ បវត្តេសិ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ អនុមោទនំ ករោន្តោ “មហារាជ, ភទ្ទវតិកា កហ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ន ជានាមិ, ភន្តេ”តិ។ “មហារាជ, ឧបការកានំ យសំ ទត្វា មហល្លកកាលេ គហេតុំ នាម ន វដ្ដតិ, កតញ្ញុនា កតវេទិនា ភវិតុំ វដ្ដតិ។ ភទ្ទវតិកា ឥទានិ មហល្លិកា ជរាជិណ្ណា អនាថា ហុត្វា អរញ្ញេ កេតកានិ ខាទន្តី ជីវតិ, តំ ជិណ្ណកាលេ អនាថំ កាតុំ តុម្ហាកំ អយុត្ត”ន្តិ ភទ្ទវតិកាយ គុណំ កថេត្វា “សព្ពំ បោរាណកបរិហារំ បដិបាកតិកំ ករោហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ រាជា តថា អកាសិ។ “តថាគតេន កិរ ភទ្ទវតិកាយ គុណំ កថេត្វា បោរាណកយសោ បដិបាកតិកោ ការិតោ”តិ សកលនគរំ បត្ថរិ, ភិក្ខុសង្ឃេបិ សា បវត្តិ បាកដា ជាតា។ អថ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, សត្ថារា កិរ ភទ្ទវតិកាយ គុណំ កថេត្វា បោរាណកយសោ បដិបាកតិកោ ការិតោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយនុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តថាគតោ ឯតិស្សា គុណំ កថេត្វា នដ្ឋយសំ បដិបាកតិកំ ការេសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ទឡ្ហធម្មោ នាម រាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ពោធិសត្តោ អមច្ចកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តំ រាជានំ ឧបដ្ឋហិ។ សោ តស្ស សន្តិកា មហន្តំ យសំ លភិត្វា អមច្ចរតនដ្ឋានេ អដ្ឋាសិ។ តទា តស្ស រញ្ញោ ឯកា ឱដ្ឋិព្យាធិ ហត្ថិនី ថាមពលសម្បន្នា មហព្ពលា អហោសិ។ សា ឯកទិវសំ យោជនសតំ គច្ឆតិ, រញ្ញោ ទូតេយ្យហរណកិច្ចំ ករោតិ, សង្គាមេ យុទ្ធំ កត្វា សត្តុមទ្ទនំ ករោតិ។ រាជា “អយំ មេ ពហូបការា”តិ តស្សា សព្ពាលង្ការំ ទត្វា ឧទេនេន ភទ្ទវតិកាយ ទិន្នសទិសំ សព្ពំ បរិហារំ ទាបេសិ។ អថស្សា ជិណ្ណទុព្ពលកាលេ រាជា សព្ពំ យសំ គណ្ហិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ អនាថា ហុត្វា អរញ្ញេ តិណបណ្ណានិ ខាទន្តី ជីវតិ។ អថេកទិវសំ រាជកុលេ ភាជនេសុ អប្បហោន្តេសុ រាជា កុម្ភការំ បក្កោសាបេត្វា “ភាជនានិ កិរ នប្បហោន្តី”តិ អាហ។ “គោមយាហរណយានកេ យោជេតុំ គោណេ ន លភាមិ, ទេវា”តិ។ រាជា តស្ស កថំ សុត្វា “អម្ហាកំ ឱដ្ឋិព្យាធិ កហ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “អត្តនោ ធម្មតាយ ចរតិ, ទេវា”តិ។ រាជា “ឥតោ បដ្ឋាយ តំ យោជេត្វា គោមយំ អាហរា”តិ តំ កុម្ភការស្ស អទាសិ។ កុម្ភការោ “សាធុ, ទេវា”តិ តថា អកាសិ។

អថេកទិវសំ សា នគរា និក្ខមមានា នគរំ បវិសន្តំ ពោធិសត្តំ ទិស្វា វន្ទិត្វា តស្ស បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា បរិទេវមានា “សាមិ, រាជា មំ ‘តរុណកាលេ ពហូបការា’តិ សល្លក្ខេត្វា មហន្តំ យសំ ទត្វា ឥទានិ មហល្លកកាលេ សព្ពំ អច្ឆិន្ទិត្វា មយិ ចិត្តម្បិ ន ករោតិ, អហំ បន អនាថា អរញ្ញេ តិណបណ្ណានិ ខាទន្តី ជីវាមិ, ឯវំ ទុក្ខប្បត្តំ មំ ឥទានិ យានកេ យោជេតុំ កុម្ភការស្ស អទាសិ, ឋបេត្វា តុម្ហេ អញ្ញំ មយ្ហំ បដិសរណំ នត្ថិ, មយា រញ្ញោ កតូបការំ តុម្ហេ ជានាថ, សាធុ ឥទានិ មេ នដ្ឋំ យសំ បដិបាកតិកំ ករោថា”តិ វត្វា តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៩៨. “អហំ ចេ ទឡ្ហធម្មស្ស, វហន្តី នាភិរាធយិំ;
ធរន្តី ឧរសិ សល្លំ, យុទ្ធេ វិក្កន្តចារិនី។

៩៩. “នូន រាជា ន ជានាតិ, មម វិក្កមបោរិសំ;
សង្គាមេ សុកតន្តានិ, ទូតវិប្បហិតានិ ច។

១០០. “សា នូនាហំ មរិស្សាមិ, អពន្ធុ អបរាយិនី;
តទា ហិ កុម្ភការស្ស, ទិន្នា ឆកណហារិកា”តិ។

តត្ថ **វហន្តី**តិ ទូតេយ្យហរណំ សង្គាមេ ពលកោដ្ឋកភិន្ទនំ តំ តំ កិច្ចំ វហន្តី និត្ថរន្តី។ **ធរន្តី ឧរសិ សល្ល**ន្តិ ឧរស្មិំ ពទ្ធំ កណ្ឌំ វា អសី វា សត្តី វា យុទ្ធកាលេ សត្តូនំ ឧបរិ អភិហរន្តី។ **វិក្កន្តចារិនី**តិ វិក្កមំ បរក្កមំ កត្វា បរពលវិជយេន យុទ្ធេ វិក្កន្តគាមិនី។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ សាមិ, អហំ ឥមានិ កិច្ចានិ ករោន្តី រញ្ញោ ទឡ្ហធម្មស្ស ចិត្តំ នារាធយិំ ន បរិតោសេសិំ, កោ ទានិ អញ្ញោ តស្ស ចិត្តំ អារាធយិស្សតីតិ។

មម វិក្កមបោរិសន្តិ មយា កតំ បុរិសបរក្កមំ។ **សុកតន្តានី**តិ សុកតានិ។ យថា ហិ កម្មានេវ កម្មន្តានិ, វនានេវ វនន្តានិ, ឯវមិធ សុកតានេវ “សុកតន្តានី”តិ វុត្តានិ។ **ទូតវិប្បហិតានិ ចា**តិ គលេ បណ្ណំ ពន្ធិត្វា “អសុករញ្ញោ នាម ទេហី”តិ បហិតាយ មយា ឯកទិវសេនេវ យោជនសតំ គន្ត្វា កតានិ ទូតបេសនានិ ច។ **នូន រាជា ន ជានាតី**តិ នូន តុម្ហាកំ ឯស រាជា ឯតានិ មយា កតានិ កិច្ចានិ ន ជានាតិ។ **អបរាយិនី**តិ អប្បតិដ្ឋា អប្បដិសរណា។ **តទា ហី**តិ តថា ហិ, អយមេវ វា បាឋោ។ **ទិន្នា**តិ អហំ រញ្ញា ឆកណហារិកា កត្វា កុម្ភការស្ស ទិន្នាតិ។

ពោធិសត្តោ តស្សា កថំ សុត្វា “ត្វំ មា សោចិ, អហំ រញ្ញោ កថេត្វា តវ យសំ បដិបាកតិកំ ករិស្សាមី”តិ តំ សមស្សាសេត្វា នគរំ បវិសិត្វា ភុត្តបាតរាសោ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា កថំ សមុដ្ឋាបេត្វា “មហារាជ, ននុ តុម្ហាកំ អសុកា នាម ឧឌ្ឌិព្យាធិ អសុកដ្ឋានេ ច អសុកដ្ឋានេ ច ឧរេ សល្លំ ពន្ធិត្វា សង្គាមំ និត្ថរិ, អសុកទិវសំ នាម គីវាយ បណ្ណំ ពន្ធិត្វា បេសិតា យោជនសតំ អគមាសិ, តុម្ហេបិស្សា មហន្តំ យសំ អទត្ថ, សា ឥទានិ កហ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “តមហំ កុម្ភការស្ស គោមយហរណត្ថាយ អទាសិ”ន្តិ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ “អយុត្តំ ខោ, មហារាជ, តុម្ហាកំ តំ កុម្ភការស្ស យានកេ យោជនត្ថាយ ទាតុ”ន្តិ វត្វា រញ្ញោ ឱវាទវសេន ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

១០១. “យាវតាសីសតី បោសោ, តាវទេវ បវីណតិ;
អត្ថាបាយេ ជហន្តិ នំ, ឱឌ្ឌិព្យាធីវ ខត្តិយោ។

១០២. “យោ បុព្ពេ កតកល្យាណោ, កតត្ថោ នាវពុជ្ឈតិ;
អត្ថា តស្ស បលុជ្ជន្តិ, យេ ហោន្តិ អភិបត្ថិតា។

១០៣. “យោ បុព្ពេ កតកល្យាណោ, កតត្ថោ មនុពុជ្ឈតិ;
អត្ថា តស្ស បវឌ្ឍន្តិ, យេ ហោន្តិ អភិបត្ថិកា។

១០៤. “តំ វោ វទាមិ ភទ្ទន្តេ, យាវន្តេត្ថ សមាគតា;
សព្ពេ កតញ្ញុនោ ហោថ, ចិរំ សគ្គម្ហិ ឋស្សថា”តិ។

តត្ថ បឋមគាថាយ តាវ អត្ថោ – ឥធេកច្ចោ អញ្ញាណជាតិកោ បោសោ **យាវតាសីសតី**, យាវ “ឥទំ នាម មេ អយំ កាតុំ សក្ខិស្សតី”តិ បច្ចាសីសតិ, **តាវទេវ** តំ បុរិសំ **បវីណតិ** ភជតិ សេវតិ, តស្ស បន **អត្ថាបាយេ** វឌ្ឍិយា អបគមនេ បរិហីនកាលេ តំ នានាកិច្ចេសុ បត្ថិតំ បោសំ ឯកច្ចេ ពាលា ឥមំ ឱឌ្ឌិព្យាធី អយំ ខត្តិយោ វិយ ជហន្តិ។

កតកល្យាណោតិ បរេន អត្តនោ កតកល្យាណកម្មោ។ **កតត្ថោ**តិ និប្ផាទិតកិច្ចោ។ **នាវពុជ្ឈតី**តិ បច្ឆាបិ តំ បរេន កតំ ឧបការំ តស្ស ជរាជិណ្ណកាលេ អសមត្ថកាលេ ន សរតិ, អត្តនា ទិន្នម្បិ យសំ បុន គណ្ហាតិ។ **បលុជ្ជន្តី**តិ ភិជ្ជន្តិ នស្សន្តិ។ **យេ ហោន្តិ អភិបត្ថិតា**តិ យេ កេចិ អត្ថា ឥច្ឆិតា នាម ហោន្តិ, សព្ពេ នស្សន្តីតិ ទីបេតិ។ មិត្តទុព្ភិបុគ្គលស្ស ហិ បត្ថិតបត្ថិតំ អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តពីជំ វិយ នស្សតិ។ **កតត្ថោ មនុពុជ្ឈតី**តិ កតត្ថោ អនុពុជ្ឈតិ, ម-ការោ ព្យញ្ជនសន្ធិវសេន គហិតោ។ **តំ វោ វទាមី**តិ តេន ការណេន តុម្ហេ វទាមិ។ **ឋស្សថា**តិ កតញ្ញុនោ ហុត្វា ចិរកាលំ សគ្គម្ហិ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវន្តា បតិដ្ឋហិស្សថ។

ឯវំ មហាសត្តោ រាជានំ អាទិំ កត្វា សន្និបតិតានំ សព្ពេសំ ឱវាទំ អទាសិ។ តំ សុត្វា រាជា ឱឌ្ឌិព្យាធិយា យសំ បដិបាកតិកំ អកាសិ។ ពោធិសត្តស្ស ច ឱវាទេ ឋត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ឱឌ្ឌិព្យាធិ ភទ្ទវតិកា អហោសិ, រាជា អានន្ទោ, អមច្ចោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ទទ្ទរជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៤១០] ៥. សោមទត្តជាតកវណ្ណនា

យោ មំ បុរេ បច្ចុឌ្ឌេតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ មហល្លកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរេកំ សាមណេរំ បព្ពាជេសិ, សាមណេរោ តស្ស ឧបការកោ ហុត្វា តថារូបេន រោគេន កាលមកាសិ។ មហល្លកោ តស្មិំ កាលកតេ រោទន្តោ បរិទេវន្តោ វិចរតិ។ តំ ទិស្វា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, អសុកមហល្លកោ សាមណេរស្ស កាលកិរិយាយ រោទន្តោ បរិទេវន្តោ វិចរតិ, មរណស្សតិកម្មដ្ឋានរហិតោ មញ្ញេ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស ឥមស្មិំ មតេ រោទិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តាវតិំសភវនេ សក្កត្តំ ការេសិ។ អថេកោ កាសិគាមវាសី ព្រាហ្មណមហាសាលោ កាមេ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឧញ្ឆាចរិយាយ វនមូលផលាផលេហិ យាបេន្តោ វាសំ កប្បេសិ។ ឯកទិវសំ ផលាផលត្ថាយ គតោ ឯកំ ហត្ថិឆាបំ ទិស្វា អត្តនោ អស្សមំ អានេត្វា បុត្តដ្ឋានេ ឋបេត្វា សោមទត្តោតិស្ស នាមំ កត្វា តិណបណ្ណានិ ខាទាបេន្តោ បដិជគ្គិ។ សោ វយប្បត្តោ មហាសរីរោ ហុត្វា ឯកទិវសំ ពហុំ ភោជនំ គហេត្វា អជីរកេន ទុព្ពលោ អហោសិ។ តាបសោ តំ អស្សមបទេ ក

ត្វា ផលាផលត្ថាយ គតោ, តស្មឹ អនាគតេយេវ ហត្ថិបោតកោ កាលមកាសិ។ តាបសោ ផលាផលំ គហេត្វា អាគច្ឆន្តោ “អញ្ញេសុ ទិវសេសុ មេ បុត្តោ បច្ចុគ្គមនំ ករោតិ, អជ្ជ ន ទិស្សតិ, កហំ នុ ខោ គតោ”តិ បរិទេវន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១០៥. “យោ មំ បុរេ បច្ចុឌ្ឌេតិ, អរញ្ញេ ទូរមាយតោ;
សោ ន ទិស្សតិ មាតង្គោ, សោមទត្តោ កុហឹ គតោ”តិ។

តត្ថ **បុរេ**តិ ឥតោ បុរេ។ **បច្ចុឌ្ឌេតី**តិ បច្ចុគ្គច្ឆតិ។ **អរញ្ញេ ទូរ**ន្តិ ឥមស្មឹ និម្មនុស្សេ អរញ្ញេ មំ ទូរំ បច្ចុឌ្ឌេតិ។ **អាយតោ**តិ អាយាមសម្បន្នោ។

ឯវំ បរិទេវមានោ អាគន្ត្វា តំ ចង្កមនកោដិយំ បតិតំ ទិស្វា គលេ គហេត្វា បរិទេវមានោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១០៦. “អយំ វា សោ មតោ សេតិ, អល្លសិង្គំវ វច្ឆិតោ;
ភូម្យា និបតិតោ សេតិ, អមរា វត កុញ្ជរោ”តិ។

តត្ថ **អយំ វា**តិ វិភាវនត្ថេ វា-សទ្ទោ។ អយមេវ សោ, ន អញ្ញោតិ តំ វិភាវេន្តោ ឯវមាហ។ **អល្លសិង្គ**ន្តិ មាលុវលតាយ អគ្គបវាលំ។ **វច្ឆិតោ**តិ ឆិន្នោ, គិម្ហកាលេ មជ្ឈន្ហិកសមយេ តត្តវាលិកាបុលិនេ នខេន ឆិន្ទិត្វា ឋបិតោ មាលុវលតាយ អង្កុរោ វិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ភូម្យា**តិ ភូមិយំ។ **អមរា វតា**តិ មតោ វត, “អមរី”តិបិ បាឋោ។

តស្មឹ ខណេ សក្កោ លោកំ ឱលោកេន្តោ តំ ទិស្វា “អយំ តាបសោ បុត្តទារំ បហាយ បព្ពជិតោ, ឥទានិ ហត្ថិបោតកេ បុត្តសញ្ញំ កត្វា បរិទេវតិ, សំវេជេត្វា នំ សតឹ បដិលភាបេស្សាមី”តិ តស្ស អស្សមបទំ អាគន្ត្វា អាកាសេ ឋិតោវ តតិយំ គាថមាហ –

១០៧. “អនគារិយុបេតស្ស , វិប្បមុត្តស្ស តេ សតោ;
សមណស្ស ន តំ សាធុ, យំ បេតមនុសោចសី”តិ។

អថស្ស វចនំ សុត្វា តាបសោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១០៨. “សំវាសេន ហវេ សក្ក, មនុស្សស្ស មិគស្ស វា;
ហទយេ ជាយតេ បេមំ, តំ ន សក្កា អសោចិតុ”ន្តិ។

តត្ថ **មិគស្ស វា**តិ ឥមស្មឹ ឋានេ សព្ពេបិ តិរច្ឆានា “មិគា”តិ វុត្តា។ **ត**ន្តិ បិយាយិតំ សត្តំ។

អថ នំ ឱវទន្តោ សក្កោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១០៩. “មតំ មរិស្សំ រោទន្តិ, យេ រុទន្តិ លបន្តិ ច;
តស្មា ត្វំ ឥសិ មា រោទិ, រោទិតំ មោឃមាហុ សន្តោ។

១១០. “កន្ទិតេន ហវេ ព្រហ្មេ, មតោ បេតោ សមុដ្ឋហេ;
សព្ពេ សង្គម្ម រោទាម, អញ្ញមញ្ញស្ស ញាតកេ”តិ។

តត្ថ **យេ រុទន្តិ លបន្តិ ចា**តិ ព្រហ្មេ យេ សត្តា រោទន្តិ បរិទេវន្តិ ច, សព្ពេ តេ មតំ, យោ ច មរិស្សតិ, តំ រោទន្តិ, តេសំយេវ ឯវំ រោទន្តានំ អស្សុសុក្ខនកាលោ នត្ថិ, តស្មា ត្វំ ឥសិ មា រោទិ។ កឹការណា? **រោទិតំ មោឃមាហុ សន្តោ**, បណ្ឌិតា ហិ “រោទិតំ និប្ផល”ន្តិ វទន្តិ។ **មតោ បេតោ**តិ យទិ ឯស បេតោតិ សង្ខ្យំ គតោ មតោ រោទិតេន សមុដ្ឋហេយ្យ, ឯវំ សន្តេ សព្ពេបិ មយំ សមាគន្ត្វា អញ្ញមញ្ញស្ស ញាតកេ រោទាម, កឹ និក្កម្មា អច្ឆាមាតិ។

តាបសោ សក្កស្ស វចនំ សុត្វា សតឹ បដិលភិត្វា វិគតសោកោ អស្សូនិ បុញ្ឆិត្វា សក្កស្ស ថុតិវសេន សេសគាថា អាហ –

១១១. “អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, ឃតសិត្តំវ បាវកំ;

វារិនា វិយ ឱសិញ្ចំ, សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរំ។

១១២. “អព្ពូហិ វត មេ សល្លំ, យមាសិ ហទយស្សិតំ;
យោ មេ សោកបរេតស្ស, បុត្តសោកំ អបានុទិ។

១១៣. “សោហំ អព្ពូឡ្ហសល្លោស្មិ, វីតសោកោ អនាវិលោ;
ន សោចាមិ ន រោទាមិ, តវ សុត្វាន វាសវា”តិ។

តា ហេដ្ឋា វុត្តត្ថាយេវ។ ឯវំ សក្កោ តាបសស្ស ឱវាទំ ទត្វា សកដ្ឋានមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ហត្ថិបោតកោ សាមណេរោ អហោសិ, តាបសោ មហល្លកោ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សោមទត្តជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៤១១] ៦. សុសីមជាតកវណ្ណនា

កាឡានិ កេសានិ បុរេ អហេសុន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាភិនិក្ខមនំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្មិញ្ហិ សមយេ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ និសីទិត្វា ទសពលស្ស និក្ខមនំ វណ្ណយិំសុ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, មយា ទានិ អនេកានិ កប្ប កោដិសតសហស្សានិ បូរិតបារមិនា មហាភិនិក្ខមនំ, បុព្ពេបាហំ តិយោជនសតិកេ កាសិរដ្ឋេ រជ្ជំ ឆឌ្ឌេត្វា និក្ខន្តោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស បុរោហិតស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, តស្ស ជាតទិវសេយេវ ពារាណសិរញ្ញោបិ បុត្តោ ជាយិ។ តេសំ នាមគ្គហណទិវសេ មហាសត្តស្ស សុសីមកុមារោតិ នាមំ អកំសុ, រាជបុត្តស្ស ព្រហ្មទត្តកុមារោតិ។ ពារាណសិរាជា “បុត្តេន មេ សទ្ធិំ ឯកទិវសេ ជាតោ”តិ ពោធិសត្តំ អាណាបេត្វា ធាតិយោ ទត្វា តេន សទ្ធិំ ឯកតោ វឌ្ឍេសិ។ តេ ឧភោបិ វយប្បត្តា អភិរូបា ទេវកុមារវណ្ណិនោ ហុត្វា តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា បច្ចាគមិំសុ។ រាជបុត្តោ ឧបរាជា ហុត្វា ពោធិសត្តេន សទ្ធិំ ឯកតោ ខាទន្តោ បិវន្តោ និសីទន្តោ សយន្តោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ បត្វា មហាសត្តស្ស មហន្តំ យសំ ទត្វា បុរោហិតដ្ឋានេ តំ ឋបេត្វា ឯកទិវសំ នគរំ សជ្ជាបេត្វា សក្កោ ទេវរាជា វិយ អលង្កតោ អលង្កតឯរាវណបដិភាគស្ស មត្តវរវារណស្ស ខន្ធេ និសីទិត្វា ពោធិសត្តំ បច្ឆាសនេ ហត្ថិបិដ្ឋេ និសីទាបេត្វា នគរំ បទក្ខិណំ អកាសិ។ មាតាបិស្ស “បុត្តំ ឱលោកេស្សាមី”តិ សីហបញ្ជរេ ឋត្វា តស្ស នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា អាគច្ឆន្តស្ស បច្ឆតោ និសិន្នំ បុរោហិតំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា សយនគព្ភំ បវិសិត្វា “ឥមំ អលភន្តី ឯត្ថេវ មរិស្សាមី”តិ អាហារំ បច្ឆិន្ទិត្វា និបជ្ជិ។

រាជា មាតរំ អបស្សន្តោ “កុហិំ មេ មាតា”តិ បុច្ឆិត្វា “គិលានា”តិ សុត្វា តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា “កិំ អម្ម, អផាសុក”ន្តិ បុច្ឆិ។ សា លជ្ជាយ ន កថេសិ។ សោ គន្ត្វា រាជបល្លង្កេ និសីទិត្វា អត្តនោ អគ្គមហេសិំ បក្កោសិត្វា “គច្ឆ អម្មាយ អផាសុកំ ជានាហី”តិ បេសេសិ។ សា គន្ត្វា បិដ្ឋិំ បរិមជ្ជន្តី បុច្ឆិ, ឥត្ថិយោ នាម ឥត្ថីនំ រហស្សំ ន និគុហន្តិ, សា តស្សា តមត្ថំ អារោចេសិ។ ឥតរាបិ តំ សុត្វា គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា “ហោតុ, គច្ឆ នំ សមស្សាសេហិ, បុរោហិតំ រាជានំ កត្វា តស្ស តំ អគ្គមហេសិំ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ សា អាគន្ត្វា តំ សមស្សាសេសិ។ រាជាបិ បុរោហិតំ បក្កោសាបេត្វា ឯតមត្ថំ អារោចេត្វា “សម្ម, មាតុ មេ ជីវិតំ ទេហិ, ត្វំ រាជា ភវិស្សសិ, សា អគ្គមហេសី, អហំ ឧបរាជា”តិ អាហ។ សោ “ន សក្កា ឯវំ កាតុ”ន្តិ បដិក្ខិបិត្វា តេន បុនប្បុនំ យាចិយមានោ សម្បដិច្ឆិ។ រាជា បុរោហិតំ រាជានំ, មាតរំ អគ្គមហេសិំ ការេត្វា សយំ ឧបរាជា អហោសិ។

តេសំ សមគ្គវាសំ វសន្តានំ អបរភាគេ ពោធិសត្តោ អគារមជ្ឈេ ឧក្កណ្ឋិតោ កាមេ បហាយ បព្ពជ្ជាយ និន្នចិត្តោ កិលេសរតិំ អនល្លីយន្តោ ឯកកោវ តិដ្ឋតិ, ឯកកោវ និសីទតិ, ឯកកោវ សយតិ, ពន្ធនាគារេ ពទ្ធោ វិយ បញ្ជរេ បក្ខិត្តកុក្កុដោ វិយ ច អហោសិ។ អថស្ស អគ្គមហេសី “អយំ រាជា មយា សទ្ធិំ នាភិរមតិ, ឯកកោវ តិដ្ឋតិ និសីទតិ សេយ្យំ កប្បេតិ, អយំ ខោ បន ទហរោ តរុណោ, អហំ មហល្លិកា, សីសេ មេ បលិតានិ បញ្ញាយន្តិ, យំនូនាហំ ‘សីសេ តេ ទេវ, ឯកំ បលិតំ បញ្ញាយតី’តិ មុសាវាទំ កត្វា ឯកេនុបាយេន រាជានំ បត្តិយាបេត្វា មយា សទ្ធិំ អភិរមាបេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ឯកទិវសំ រញ្ញោ សីសេ ឩកា វិចិនន្តី វិយ ហុត្វា “ទេវ, មហល្លកោសិ ជាតោ, សីសេ តេ ឯកំ បលិតំ បញ្ញាយតី”តិ អាហ។ “តេន ហិ ភទ្ទេ, ឯតំ បលិតំ លុញ្ចិត្វា មយ្ហំ ហត្ថេ ឋបេហី”តិ។ សា តស្ស សីសតោ ឯកំ កេសំ លុញ្ចិត្វា អត្តនោ សីសេ បលិតំ គហេត្វា “ឥទំ តេ, ទេវ, បលិត”ន្តិ តស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ។ ពោធិសត្តស្ស តំ ទិស្វាវ ភីតតសិតស្ស កញ្ចនបដ្ដសទិសា នលាដា សេទា មុច្ចិំសុ។

សោ អត្តានំ ឱវទន្តោ “សុសីម, ត្វំ ទហរោ ហុត្វា មហល្លកោ ជាតោ, ឯត្តកំ កាលំ គូថកលលេ និមុគ្គោ គាមសូករោ វិយ កាមកលលេ និមុជ្ជិត្វា តំ កលលំ ជហិតុំ ន សក្កោសិ, ននុ កាមេ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បព្ពជិត្វា ព្រហ្មចរិយវាសស្ស តេ កាលោ”តិ ចិន្តេត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១១៤. “កាឡានិ កេសានិ បុរេ អហេសុំ, ជាតានិ សីសម្ហិ យថាបទេសេ;
តានជ្ជ សេតានិ សុសីម ទិស្វា, ធម្មំ ចរ ព្រហ្មចរិយស្ស កាលោ”តិ។

តត្ថ **យថាបទេសេ**តិ តវ សីសេ តស្មិំ តស្មិំ កេសានំ អនុរូបេ បទេសេ ឥតោ បុព្ពេ កាឡានិ ភមរបត្តវណ្ណានិ កេសានិ ជាតានិ អហេសុន្តិ វទតិ។ **ធម្មំ ចរា**តិ ទសកុសលកម្មបថធម្មំ ចរាតិ អត្តានមេវ អាណាបេតិ។ **ព្រហ្មចរិយស្សា**តិ មេថុនវិរតិយា តេ កាលោតិ អត្ថោ។

ឯវំ ពោធិសត្តេន ព្រហ្មចរិយវាសស្ស គុណេ វណ្ណិតេ ឥតរា “អហំ ‘ឥមស្ស លគ្គនំ ករិស្សាមី’តិ វិស្សជ្ជនមេវ ករិ”ន្តិ ភីតតសិតា “ឥទានិស្ស អបព្ពជ្ជនត្ថាយ សរីរវណ្ណំ វណ្ណយិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១១៥. “មមេវ ទេវ បលិតំ ន តុយ្ហំ, មមេវ សីសំ មម ឧត្តមង្គំ;
‘អត្ថំ ករិស្ស’ន្តិ មុសា អភាណិំ, ឯកាបរាធំ ខម រាជសេដ្ឋ។

១១៦. “ទហរោ តុវំ ទស្សនិយោសិ រាជ, បឋមុគ្គតោ ហោតិ យថា កឡីរោ;
រជ្ជញ្ច ការេហិ មមញ្ច បស្ស, មា កាលិកំ អនុធាវី ជនិន្ទា”តិ។

តត្ថ **មមេវ សីស**ន្តិ មមេវ សីសេ សញ្ជាតំ បលិតន្តិ ទីបេតិ។ ឥតរំ តស្សេវ វេវចនំ។ **អត្ថ**ន្តិ អត្តនោ វុឌ្ឍិំ ករិស្សាមីតិ មុសា កថេសិំ។ **ឯកាបរាធ**ន្តិ។ ឥមំ មយ្ហំ ឯកំ អបរាធំ។ **បឋមុគ្គតោ**តិ បឋមវយេន ឧគ្គតោ។ **ហោហី**តិ ហោសិ, បឋមវយេ បតិដ្ឋិតោសីតិ អត្ថោ។ “ហោសី”តិបិ បាឋោ។ **យថា កឡីរោ**តិ យថា សិនិទ្ធឆវិ តរុណកឡីរោ មន្ទវាតេរិតោ អតិវិយ សោភតិ, ឯវរូបោសិ ត្វន្តិ ទស្សេតិ។ “បឋមុគ្គតោ ហោតី”តិបិ បាឋោ, តស្សត្ថោ – យថា បឋមុគ្គតោ តរុណកឡីរោ ទស្សនីយោ ហោតិ, ឯវំ ត្វម្បិ ទស្សនីយោតិ។ **មមញ្ច បស្សា**តិ មមញ្ច ឱលោកេហិ, មា មំ អនាថំ វិធវំ ករោហីតិ អត្ថោ។ **កាលិក**ន្តិ ព្រហ្មចរិយចរណំ នាម ទុតិយេ វា តតិយេ វា អត្តភាវេ វិបាកទានតោ កាលិកំ នាម, រជ្ជំ បន ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ កាមគុណសុខុប្បាទនតោ អកាលិកំ, សោ ត្វំ ឥមំ អកាលិកំ បហាយ មា កាលិកំ អនុធាវីតិ វទតិ។

ពោធិសត្តោ តស្សា វចនំ សុត្វា “ភទ្ទេ, ត្វំ ភវិតព្ពមេវេតំ កថំ កថេសិ, បរិណមន្តេ ហិ មម វយេ ឥមេហិ កាឡកេសេហិ បរិវត្តេត្វា សាណវាកសទិសេហិ បណ្ឌរេហិ ភវិតព្ពំ។ អហញ្ហិ នីលុប្បលាទិកុសុមទាមសទិសកុមារានំ កញ្ចនរូបបដិភាគានំ ឧត្តមយោព្ពនវិលាសសម្បត្តានំ ខត្តិយកញ្ញាទីនំ វយេ បរិណមន្តេ ជរំ បត្តានំ វេវណ្ណិយញ្ចេវ សរីរភង្គញ្ច បស្សាមិ។ ឯវំ វិបត្តិបរិយោសានោវេស ភទ្ទេ, ជីវលោកោ”តិ វត្វា ឧបរិ ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១១៧. “បស្សាមិ វោហំ ទហរិំ កុមារិំ, សាមដ្ឋបស្សំ សុតនុំ សុមជ្ឈំ;
កាឡប្បវាឡាវ បវេល្លមានា, បលោភយន្តីវ នរេសុ គច្ឆតិ។

១១៨. “តមេន បស្សាមិបរេន នារិំ, អាសីតិកំ នាវុតិកំវ ជច្ចា;
ទណ្ឌំ គហេត្វាន បវេធមានំ, គោបានសីភោគ្គសមំ ចរន្តិ”ន្តិ។

តត្ថ **វោ**តិ និបាតមត្តំ។ **សាមដ្ឋបស្ស**ន្តិ សម្មដ្ឋបស្សំ។ អយមេវ វា បាឋោ, សព្ពបស្សេសុ មដ្ឋឆវិវណ្ណន្តិ អត្ថោ។ **សុតនុ**ន្តិ សុន្ទរសរីរំ។ **សុមជ្ឈ**ន្តិ សុសណ្ឋិតមជ្ឈំ។ **កាឡប្បវាឡាវ បវេល្លមានា**តិ យថា នាម តរុណកាលេ សុសមុគ្គតា កាឡវល្លិ បវាឡា វា ហុត្វា មន្ទវាតេរិតា ឥតោ ចិតោ ច បវេល្លតិ, ឯវំ បវេល្លមានា ឥត្ថិវិលាសំ ទស្សយមានា កុមារិកា **បលោភយន្តីវ នរេសុ គច្ឆតិ**។ សមីបត្ថេ ភុម្មវចនំ, បុរិសានំ សន្តិកេ តេ បុរិសេ កិលេសវសេន បលោភយន្តី វិយ គច្ឆតិ។

តមេន បស្សាមិបរេន នារិន្តិ តមេនំ នារិំ អបរេន សមយេន ជរំ បត្តំ អន្តរហិតរូបសោភគ្គប្បត្តំ បស្សាមិ។ ពោធិសត្តោ ហិ បឋមគាថាយ រូបេ អស្សាទំ កថេត្វា ឥទានិ អាទីនវំ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។ **អាសីតិកំ នាវុតិកំវ ជច្ចា**តិ អសីតិសំវច្ឆរំ វា នវុតិសំវច្ឆរំ វា ជាតិយា។ **គោបានសីភោគ្គសម**ន្តិ គោបានសីសមំ ភោគ្គំ, គោបានសីអាការេន ភគ្គសរីរំ ឱនមិត្វា នដ្ឋកាកណិកំ បរិយេសន្តី វិយ ចរមានន្តិ អត្ថោ។ កាមញ្ច ពោធិសត្តេន ទហរកាលេ ទិស្វា បុន នាវុតិកកាលេ ទិដ្ឋបុព្ពា នាម នត្ថិ, ញាណេន ទិដ្ឋភាវំ សន្ធាយ បនេតំ វុត្តំ។

ឥតិ មហាសត្តោ ឥមាយ គាថាយ រូបស្ស អាទីនវំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អគារមជ្ឈេ អត្តនោ អនភិរតិំ បកាសេន្តោ គាថាទ្វយមាហ –

១១៩. ‘‘សោហំ តមេវានុវិចិន្តយន្តោ, ឯកោ សយាមិ សយនស្ស មជ្ឈេ;
‘អហម្បិ ឯវំ’ ឥតិ បេក្ខមានោ, ន គហេ រមេ ព្រហ្មចរិយស្ស កាលោ។

១២០. ‘‘រជ្ជុវាលម្ពនី ចេសា, យា គេហេ វសតោ រតិ;
ឯតម្បិ ឆេត្វាន វជន្តិ ធីរា, អនបេក្ខិនោ កាមសុខំ បហាយា’’តិ។

តត្ថ **សោហ**ន្តិ សោ អហំ។ **តមេវានុវិចិន្តយន្តោ**តិ តមេវ រូបានំ អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច ចិន្តេន្តោ។ **ឯវំ ឥតិ បេក្ខមានោ**តិ ‘‘យថា ឯសា បរិណតា, អហម្បិ ជរំ បត្តោ ភគ្គសរីរោ ភវិស្សាមី’’តិ បេក្ខមានោ។ **ន គហេ រមេ**តិ គេហេ ន រមាមិ។ **ព្រហ្មចរិយស្ស កាលោ**តិ ភទ្ទេ, ព្រហ្មចរិយស្ស មេ កាលោ, តស្មា បព្ពជិស្សាមីតិ ទីបេតិ។

រជ្ជុវាលម្ពនី ចេសាតិ ច-ការោ និបាតមត្តោ, អាលម្ពនរជ្ជុ វិយ ឯសាតិ អត្ថោ។ កតរា? **យា គេហេ វសតោ រតិ,** យា គេហេ វសន្តស្ស រូបាទីសុ អារម្មណេសុ កាមរតីតិ អត្ថោ។ ឥមិនា កាមានំ អប្បស្សាទតំ ទស្សេតិ។ អយំ ឯត្ថាធិប្បាយោ – យថា គិលានស្ស មនុស្សស្ស អត្តនោ ពលេន បរិវត្តិតុំ អសក្កោន្តស្ស ‘‘ឥមំ អាលម្ពិត្វា បរិវត្តេយ្យាសី’’តិ អាលម្ពនរជ្ជុំ ពន្ធេយ្យុំ, តស្ស តំ អាលម្ពិត្វា បរិវត្តន្តស្ស អប្បមត្តកំ កាយិកចេតសិកសុខំ ភវេយ្យ, ឯវំ កិលេសាតុរានំ សត្តានំ វិវេកសុខវសេន បរិវត្តិតុំ អសក្កោន្តានំ អគារមជ្ឈេ ឋបិតានិ កាមរតិទាយកានិ រូបាទីនិ អារម្មណានិ តេសំ កិលេសបរិឡាហកាលេ មេថុនធម្មបដិសេវនវសេន តានិ អារព្ភ បរិវត្តមានានំ កាយិកចេតសិកសុខសង្ខាតា កាមរតិ នាម តំ មុហុត្តំ ឧប្បជ្ជមានា អប្បមត្តិកា ហោតិ, ឯវំ អប្បស្សាទា កាមាតិ។ **ឯតម្បិ ឆេត្វានា**តិ យស្មា បន ពហុទុក្ខា កាមា ពហុបាយាសា, អាទីនវោ ឯត្ថ ភិយ្យោ, តស្មា តំ អាទីនវំ សម្បស្សមានា បណ្ឌិតា ឯតម្បិ រជ្ជុំ ឆេត្វា គូថកូបេ និមុគ្គបុរិសោ តំ បជហន្តោ វិយ អនបេក្ខិនោ ឯតំ អប្បមត្តកំ ពហុទុក្ខំ កាមសុខំ **បហាយ វជន្តិ,** និក្ខមិត្វា មនោរមំ បព្ពជ្ជំ បព្ពជន្តីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ កាមេសុ អស្សាទញ្ច អាទីនវញ្ច ទស្សេន្តោ ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេត្វា សហាយំ បក្កោសាបេត្វា រជ្ជំ បដិច្ឆាបេត្វា ញាតិមិត្តសុហជ្ជានំ រោទន្តានំ បរិទេវន្តានមេវ សិរិវិភវំ ឆឌ្ឌេត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញំ និព្ពត្តេត្វា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ពហូ ជនេ អមតបានំ បាយេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – ‘‘តទា អគ្គមហេសី រាហុលមាតា អហោសិ, សហាយរាជា អានន្ទោ, សុសីមរាជា បន អហមេវ អហោសិ’’ន្តិ។

សុសីមជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៤១២] ៧. កោដសិម្ពលិជាតកវណ្ណនា

អហំ ទសសតំព្យាមន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កិលេសនិគ្គហំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ បន **បានីយជាតកេ** (ជា. ១.១១.៥៩ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ ឥធាបិ សត្ថា អន្តោកោដិសន្ថារេ កាមវិតក្កាភិភូតេ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ ទិស្វា ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតាបេត្វា ‘‘ភិក្ខវេ, អាសង្កិតព្ពយុត្តកំ នាម អាសង្កិតុំ វដ្ដតិ, កិលេសា នាម វឌ្ឍន្តា វនេ និគ្រោធាទយោ វិយ រុក្ខំ, បុរិសំ ភញ្ជន្តិ, តេនេវ បុព្ពេបិ កោដសិម្ពលិយំ និព្ពត្តទេវតា ឯកំ សកុណំ និគ្រោធពីជានិ ខាទិត្វា អត្តនោ រុក្ខស្ស សាខន្តរេ វច្ចំ បាតេន្តំ ទិស្វា ‘ឥតោ មេ វិមានស្ស វិនាសោ ភវិស្សតី’តិ ភយប្បត្តា អហោសី’’តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កោដសិម្ពលិយំ រុក្ខទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថេកោ សុបណ្ណរាជា ទិយឌ្ឍយោជនសតិកំ អត្តភាវំ មាបេត្វា បក្ខវាតេហិ មហាសមុទ្ទេ ឧទកំ ទ្វិធា កត្វា ឯកំ ព្យាមសហស្សាយាមំ នាគរាជានំ នង្គុដ្ឋេ គហេត្វា មុខេនស្ស គហិតគោចរំ ឆឌ្ឌាបេត្វា កោដសិម្ពលី សន្ទាយ វនមត្ថកេន បាយាសិ។ នាគរាជា ‘‘ឱលម្ពេន្តោ អត្តានំ មោចេស្សាមី’’តិ និគ្រោធរុក្ខេ ភោគំ បវេសេត្វា និគ្រោធំ វេឋេត្វា គណ្ហិ។ សុបណ្ណរញ្ញោ មហាពលតាយ នាគរាជស្ស ច មហាសរីរតាយ និគ្រោធរុក្ខោ សមុគ្ឃាដំ អគមាសិ។ នាគរាជា នេវ រុក្ខំ វិស្សជ្ជេសិ, សុបណ្ណរាជា សទ្ធិំ និគ្រោធរុក្ខេន នាគរាជានំ គហេត្វា កោដសិម្ពលិំ បត្វា នាគរាជានំ ខន្ធបិដ្ឋេ និបជ្ជាបេត្វា ឧទរមស្ស ផាលេត្វា នាគមេទំ ខាទិត្វា សេសកឡេវរំ សមុទ្ទេ វិស្សជ្ជេសិ។ តស្មិំ បន និគ្រោធេ ឯកា សកុណិកា អត្ថិ, សា និគ្រោធរុក្ខេ វិស្សដ្ឋេ ឧប្បតិត្វា កោដសិម្ពលិយា សាខន្តរេ និសីទិ។ រុក្ខទេវតា តំ ទិស្វា ‘‘អយំ សកុណិកា មម រុក្ខក្ខន្ធេ វច្ចំ បាតេស្សតិ, តតោ និគ្រោធគច្ឆោ វា បិ

លក្ខគច្ឆោ វា ឧដ្ឋហិត្វា សកលរុក្ខំ ឱត្ថរិត្វា គច្ឆិស្សតិ, អថ មេ វិមានំ នស្សិស្សតី’’តិ ភីតតសិតា បវេធិ។ តស្សា បវេធន្តិយា កោដសិម្ពលីបិ យាវ មូលា បវេធិ។ សុបណ្ណរាជា តំ បវេធមានំ ទិស្វា ការណំ បុច្ឆន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១២១. ‘‘អហំ ទសសតំព្យាមំ, ឧរគមាទាយ អាគតោ;
តញ្ច មញ្ច មហាកាយំ, ធារយំ នប្បវេធសិ។

១២២. ‘‘អថិមំ ខុទ្ទកំ បក្ខឹ, អប្បមំសតរំ មយា;
ធារយំ ព្យថសិ ភីតា, កមត្ថំ កោដសិម្ពលី’’តិ។

តត្ថ **ទសសតំព្យាម**ន្តិ សហស្សព្យាមមត្តាយាមំ។ **ឧរគមាទាយ អាគតោ**តិ ឯវំ មហន្តំ ឧរគំ អាទាយ ឥធ អាគតោ។ **តញ្ច មញ្ច**តិ តញ្ច ឧរគំ មញ្ច។ **ធារយ**ន្តិ ធារយមានា។ **ព្យថសី**តិ កម្បសិ។ **កមត្ថ**ន្តិ កឹ អត្ថំ, កេន ការណេនាតិ បុច្ឆតិ, កំ វា អត្ថំ សម្បស្សមានាតិបិ អត្ថោ។ **កោដសិម្ពលី**តិ រុក្ខនាមេន ទេវបុត្តំ អាលបតិ។ សោ ហិ សិម្ពលិរុក្ខោ ខន្ធសាខមហន្តតាយ កោដសិម្ពលិនាមំ លភតិ, តស្មិំ អធិវត្ថទេវបុត្តស្សបិ តទេវ នាមំ។

អថស្ស ការណំ កថេន្តោ ទេវបុត្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

១២៣. ‘‘មំសភក្ខោ តុវំ រាជ, ផលភក្ខោ អយំ ទិជោ;
អយំ និគ្រោធពីជានិ, បិលក្ខុទុម្ពរានិ ច;
អស្សត្ថានិ ច ភក្ខិត្វា, ខន្ធេ មេ ឱហទិស្សតិ។

១២៤. ‘‘តេ រុក្ខា សំវិរូហន្តិ, មម បស្សេ និវាតជា;
តេ មំ បរិយោនន្ធិស្សន្តិ, អរុក្ខំ មំ ករិស្សរេ។

១២៥. ‘‘សន្តិ អញ្ញេបិ រុក្ខា សេ, មូលិនោ ខន្ធិនោ ទុមា;
ឥមិនា សកុណជាតេន, ពីជមាហរិតា ហតា។

១២៦. ‘‘អជ្ឈារូហាភិវឌ្ឍន្តិ, ព្រហន្តម្បិ វនប្បតឹ;
តស្មា រាជ បវេធាមិ, សម្បស្សំនាគតំ ភយ’’ន្តិ។

តត្ថ **ឱហទិស្សតី**តិ វច្ចំ បាតេស្សតិ។ **តេ រុក្ខា**តិ តេហិ ពីជេហិ ជាតា និគ្រោធាទយោ រុក្ខា។ **សំវិរូហន្តី**តិ សំវិរុហិស្សន្តិ វឌ្ឍិស្សន្តិ។ **មម បស្សេ**តិ មម សាខន្តរាទីសុ។ **និវាតជា**តិ មម សាខាហិ វាតស្ស និវារិតត្តា និវាតេ ជាតា។ **តេ មំ បរិយោនន្ធិស្សន្តី**តិ ឯតេ ឯវំ វឌ្ឍិតា មំ បរិយោនន្ធិស្សន្តីតិ អយមេត្ថាធិប្បាយោ។ **ករិស្សរេ**តិ អថេវំ បរិយោនន្ធិត្វា មំ អរុក្ខមេវ ករិស្សន្តិ សព្ពសោ ភញ្ជិស្សន្តិ។ **រុក្ខា សេ**តិ រុក្ខា។ **មូលិនោ ខន្ធិនោ**តិ មូលសម្បន្នា ចេវ ខន្ធសម្បន្នា ច។ **ទុមា**តិ រុក្ខវេវចនមេវ។ **ពីជមាហរិតា**តិ ពីជំ អាហរិត្វា។ **ហតា**តិ អញ្ញេបិ ឥមស្មឹ វនេ រុក្ខា វិនាសិតា សន្តិ។ **អជ្ឈារូហាភិវឌ្ឍន្តី**តិ និគ្រោធាទយោ រុក្ខា អជ្ឈារូហា ហុត្វា មហន្តម្បិ អញ្ញំ វនប្បតឹ អតិក្កម្ម វឌ្ឍន្តីតិ ទស្សេតិ។ ឯត្ថ បន វនេ បតិ, វនស្ស បតិ, វនប្បតីតិ តយោបិ បាឋាយេវ។ **រាជា**តិ សុបណ្ណំ អាលបតិ។

រុក្ខទេវតាយ វចនំ សុត្វា សុបណ្ណោ ឱសានគាថមាហ –

១២៧. ‘‘សង្កេយ្យ សង្កិតព្ពានិ, រក្ខេយ្យានាគតំ ភយំ;
អនាគតភយា ធីរោ, ឧភោ លោកេ អវេក្ខតី’’តិ។

តត្ថ **អនាគតំ ភយ**ន្តិ បាណាតិបាតាទីហិ វិរមន្តោ ទិដ្ឋធម្មិកម្បិ សម្បរាយិកម្បិ អនាគតំ ភយំ រក្ខតិ នាម, បាបមិត្តេ វេរិបុគ្គលេ ច អនុបសង្កមន្តោ អនាគតភយំ រក្ខតិ នាម។ ឯវំ អនាគតំ ភយំ រក្ខេយ្យ។ **អនាគតភយា**តិ អនាគតភយការណា តំ ភយំ បស្សន្តោ ធីរោ ឥធលោកញ្ច បរលោកញ្ច អវេក្ខតិ ឱលោកេតិ នាម។

ឯវញ្ច បន វត្វា សុបណ្ណោ អត្តនោ អានុភាវេន តំ បក្ខឹ តម្ហា រុក្ខា បលាបេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ‘‘អាសង្កិតព្ពយុត្តកំ អាសង្កិតុំ វដ្ដតី’’តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ បញ្ចសតា ភិក្ខូ អរហត្តផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។

តទា សុបណ្ណរាជា សារិបុត្តោ អហោសិ, រុក្ខទេវតា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

កោដសិម្ពលិជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៤១៣] ៨. ធូមការិជាតកវណ្ណនា

រាជា អបុច្ឆិ វិធុរន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ អាគន្តុកសង្គហំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ឯកស្មិំ សមយេ បវេណិអាគតានំ បោរាណកយោធានំ សង្គហំ អកត្វា អភិនវាគតានំ អាគន្តុកានញ្ញេវ សក្ការសម្មានំ អកាសិ។ អថស្ស បច្ចន្តេ កុបិតេ យុជ្ឈនត្ថាយ គតស្ស "អាគន្តុកា លទ្ធសក្ការា យុជ្ឈិស្សន្តី"តិ បោរាណកយោធា ន យុជ្ឈឹសុ, "បោរាណកយោធា យុជ្ឈិស្សន្តី"តិ អាគន្តុកាបិ ន យុជ្ឈឹសុ។ ចោរា រាជានំ ជិនឹសុ។ រាជា បរាជិតោ អាគន្តុកសង្គហទោសេន អត្តនោ បរាជិតភាវំ ញត្វា សាវត្ថិំ បច្ចាគន្ត្វា "កឹ នុ ខោ អហមេវ ឯវំ ករោន្តោ បរាជិតោ, ឧទាហុ អញ្ញេបិ រាជានោ បរាជិតបុព្ពាតិ ទសពលំ បុច្ឆិស្សាមី"តិ ភុត្តបាតរាសោ ជេតវនំ គន្ត្វា សក្ការំ កត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ សត្ថា "ន ខោ, មហារាជ, ត្វមេវេកោ, បោរាណករាជានោបិ អាគន្តុកសង្គហំ កត្វា បរាជិតា"តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កុរុរដ្ឋេ ឥន្ទបត្តនគរេ យុធិដ្ឋិលគោត្តោ ធនញ្ចយោ នាម កោរព្យរាជា រជ្ជំ ការេសិ។ តទា ពោធិសត្តោ តស្ស បុរោហិតកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា ឥន្ទបត្តំ បច្ចាគន្ត្វា បិតុ អច្ចយេន បុរោហិតដ្ឋានំ លភិត្វា រញ្ញោ អត្ថធម្មានុសាសកោ អហោសិ, វិធុរបណ្ឌិតោតិស្ស នាមំ ករិំសុ។ តទា ធនញ្ចយរាជា បោរាណកយោធេ អគណេត្វា អាគន្តុកានញ្ញេវ សង្គហំ អកាសិ។ តស្ស បច្ចន្តេ កុបិតេ យុជ្ឈនត្ថាយ គតស្ស "អាគន្តុកា ជានិស្សន្តី"តិ នេវ បោរាណកា យុជ្ឈឹសុ, "បោរាណកា យុជ្ឈិស្សន្តី"តិ ន អាគន្តុកា យុជ្ឈឹសុ។ រាជា បរាជិតោ ឥន្ទបត្តមេវ បច្ចាគន្ត្វា "អាគន្តុកសង្គហស្ស កតភាវេន បរាជិតោម្ហី"តិ ចិន្តេសិ។ សោ ឯកទិវសំ "កឹ នុ ខោ អហមេវ អាគន្តុកសង្គហំ កត្វា បរាជិតោ, ឧទាហុ អញ្ញេបិ រាជានោ បរាជិតបុព្ពា អត្ថីតិ វិធុរបណ្ឌិតំ បុច្ឆិស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា តំ រាជុបដ្ឋានំ អាគន្ត្វា និសិន្នំ តមត្ថំ បុច្ឆិ។ អថស្ស តំ បុច្ឆនាការំ អាវិករោន្តោ សត្ថា ឧបឌ្ឍំ គាថមាហ –

១២៨.

"រាជា អបុច្ឆិ វិធុរំ, ធម្មកាមោ យុធិដ្ឋិលោ"តិ។

តត្ថ **ធម្មកាមោ**តិ សុចរិតធម្មប្បិយោ។

"អបិ ព្រាហ្មណ ជានាសិ, កោ ឯកោ ពហុ សោចតី"តិ –

សេសឧបឌ្ឍគាថាយ បន អយមត្ថោ – អបិ នាម, ព្រាហ្មណ, ត្វំ ជានាសិ "កោ ឥមស្មិំ លោកេ

ឯកោ ពហុ សោចតិ, នានាការណេន សោចតី"តិ។

តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ "មហារាជ, កឹ សោកោ នាម តុម្ហាកំ សោកោ, បុព្ពេ ធូមការី នាមេកោ អជបាលព្រាហ្មណោ មហន្តំ អជយូថំ គហេត្វា អរញ្ញេ វជំ កត្វា តត្ថ អជា ឋបេត្វា អគ្គិញ្ច ធូមញ្ច កត្វា អជយូថំ បដិជគ្គន្តោ ខីរាទីនិ បរិភុញ្ជន្តោ វសិ។ សោ តត្ថ អាគតេ សុវណ្ណវណ្ណេ សរភេ ទិស្វា តេសុ សិនេហំ កត្វា អជា អគណេត្វា អជានំ សក្ការំ សរភានំ កត្វា សរទកាលេ សរភេសុ បលាយិត្វា ហិមវន្តំ គតេសុ អជាសុបិ នដ្ឋាសុ សរភេ អបស្សន្តោ សោកេន បណ្ឌុរោគី ហុត្វា ជីវិតក្ខយំ បត្តោ, អយំ អាគន្តុកសង្គហំ កត្វា តុម្ហេហិ សតគុណេន សហស្សគុណេន សោចិត្វា កិលមិត្វា វិនាសំ បត្តោ"តិ ឥទំ ឧទាហរណំ អានេត្វា ទស្សេន្តោ ឥមា គាថា អាហ –

១២៩.

"ព្រាហ្មណោ អជយូថេន, បហូតេជោ វនេ វសំ;
ធូមំ អកាសិ វាសេដ្ឋោ, រត្តិន្ទិវមតន្ទិតោ។

១៣០.

"តស្ស តំធូមគន្ធេន, សរភា មកសដ្ដិតា;
វស្សាវាសំ ឧបគច្ឆុំ, ធូមការិស្ស សន្តិកេ។

១៣១.

"សរភេសុ មនំ កត្វា, អជា សោ នាវពុជ្ឈថ;
អាគច្ឆន្តី វជន្តី វា, តស្ស តា វិនសុំ អជា។

១៣២.

"សរភា សរទេ កាលេ, បហីនមកសេ វនេ;
បាវិសុំ គិរិទុគ្គានិ, នទីនំ បភវានិ ច។

១៣៣សរភោ ច គតោ ទិស្វា, អជា ច វិភវំ គតា;
កិសោ ច វិវណ្ណោ ចាសិ, បណ្ឌុរោគី ច ព្រាហ្មណោ។

១៣៤. “ឯវំ យោ សំ និរំកត្វា, អាគន្តុំ កុរុតេ បិយំ;
សោ ឯកោ ពហុ សោចតិ, ធូមការីវ ព្រាហ្មណោ”តិ។

តត្ថ **បហូតេជោ**តិ បហូតគន្ធនោ។ **ធូមំ អកាសី**តិ មក្ខិកបរិបន្ថហរណត្ថាយ អគ្គិញ្ច ធូមញ្ច អកាសិ។ **វាសេដ្ឋោ**តិ តស្ស គោត្តំ។ **អតន្ទិតោ**តិ អនលសោ ហុត្វា។ **តំធូមគន្ធេនា**តិ តេន ធូមគន្ធេន។ **សរភា**តិ សរភមិគា។ **មកសឌ្ឌិតា**តិ មកសេហិ ឧបទ្ទុតា បីឡិតា។ សេសមក្ខិកាបិ មកសគ្គហណេនេវ គហិតា។ **វស្សាវាស**ន្តិ វស្សារត្តវាសំ វសីសុ។ **មនំ កត្វា**តិ សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា។ **នាវពុជ្ឈថា**តិ អរញ្ញតោ ចរិត្វា វជំ អាគច្ឆន្តីបេវ វជតោ អរញ្ញំ គច្ឆន្តី ច “ឯត្តកា អាគតា, ឯត្តកា អនាគតា”តិ ន ជានាតិ។ **តស្ស តា វិនសុ**ន្តិ តស្ស តា ឯវំ អបច្ចវេក្ខន្តស្ស សីហបរិបន្ថាទិតោ អរក្ខិយមានា អជា សីហបរិបន្ថាទីហិ វិនស្សឹសុ, សព្ពាវ វិនដ្ឋា។

នទីនំ បភវានិ ចាតិ បព្ពតេយ្យានំ នទីនំ បភវដ្ឋានានិ ច បរិវុតា។ **វិភវ**ន្តិ អភាវំ។ អជា ច វិនាសំ បត្តា ទិស្វា ជានិត្វា។ **កិសោ ច វិវណ្ណោ**តិ ខីរាទិទាយិកា អជា បហាយ សរភេ សង្គណ្ហិត្វា តេបិ អបស្សន្តោ ឧភតោ បរិហីនោ សោកាភិភូតោ កិសោ ចេវ ទុព្ពណ្ណោ ច អហោសិ។ **ឯវំ យោ សំ និរំកត្វា**តិ ឯវំ មហារាជ, យោ សកំ បោរាណំ អជ្ឈត្តិកំ ជនំ នីហរិត្វា បហាយ កិស្មិញ្ចិ អគណេត្វា អាគន្តុកំ បិយំ ករោតិ, **សោ** តុម្ហាទិសោ **ឯកោ ពហុ សោចតិ**, អយំ តេ មយា ទស្សិតោ ធូមការីព្រាហ្មណោ វិយ ពហុ សោចតីតិ។

ឯវំ មហាសត្តោ រាជានំ សញ្ញាបេន្តោ កថេសិ។ សោបិ សញ្ញត្តំ គន្ត្វា តស្ស បសីទិត្វា ពហុំ ធនំ អទាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច អជ្ឈត្តិកសង្គហមេវ ករោន្តោ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កោរព្យរាជា អានន្ទោ អហោសិ, ធូមការីបសេនទិកោសលោ, វិធុរបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ធូមការិជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៤១៤] ៩. ជាគរជាតកវណ្ណនា

កោធ ជាគរតំ សុត្តោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ ហិ សោតាបន្នោ អរិយសាវកោ សាវត្ថិតោ សកដសត្ថេន សទ្ធិំ កន្តារមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ សត្ថវាហោ តត្ថ ឯកស្មិំ ឧទកផាសុកដ្ឋានេ បញ្ច សកដសតានិ មោចេត្វា ខាទនីយភោជនីយំ សំវិទហិត្វា វាសំ ឧបគច្ឆិ។ តេ មនុស្សា តត្ថ តត្ថ និបជ្ជិត្វា សុបឹសុ, ឧបាសកោ បន សត្ថវាហស្ស សន្តិកេ ឯកស្មិំ រុក្ខមូលេ ចង្កមំ អធិដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថំ វិលុម្បិតុកាមា បញ្ចសតា ចោរា នានាវុធានិ គហេត្វា សត្ថំ បរិវារេត្វា អដ្ឋំសុ។ តេ តំ ឧបាសកំ ចង្កមន្តំ ទិស្វា “ឥមស្ស និទ្ទាយនកាលេ វិលុម្បិស្សាមា”តិ តត្ថ តត្ថ អដ្ឋំសុ, សោបិ តិយាមរត្តឹ ចង្កមិយេវ។ ចោរា បច្ចូសសមយេ គហិតគហិតា បាសាណមុគ្គរាទយោ ឆឌ្ឌេត្វា “ភោ សត្ថវាហ, ឥមំ អប្បមាទេន ជគ្គន្តំ បុរិសំ និស្សាយ ជីវិតំ លភិត្វា តវ សន្តកស្ស សាមិកោ ជាតោ, ឯតស្ស សក្ការំ ករេយ្យាសី”តិ វត្វា បក្កមឹសុ។ មនុស្សា កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ តេហិ ឆឌ្ឌិតបាសាណមុគ្គរាទយោ ទិស្វា “ឥមំ និស្សាយ អម្ហេហិ ជីវិតំ លទ្ធ”ន្តិ ឧបាសកស្ស សក្ការំ អកំសុ។ ឧបាសកោបិ ឥច្ឆិតដ្ឋានំ គន្ត្វា កតកិច្ចោ បុន សាវត្ថិំ អាគន្ត្វា ជេតវនំ គន្ត្វា តថាគតំ បូជេត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នោ “កឹ, ឧបាសក, ន បញ្ញាយសី”តិ វុត្តេ តមត្ថំ អារោចេសិ។ សត្ថា “ន ខោ, ឧបាសក, ត្វំយេវ អនិទ្ទាយិត្វា ជគ្គន្តោ វិសេសំ លភិ, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ ជគ្គន្តា វិសេសំ គុណំ លភឹសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា បច្ចាគន្ត្វា អគារមជ្ឈេ វសន្តោ អបរភាគេ និក្ខមិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ន ចិរស្សេវ ឈានាភិញ្ញំ និព្ពត្តេត្វា ហិមវន្តបទេសេ ឋានចង្កមិរិយាបថោ ហុត្វា វសន្តោ និទ្ទំ អនុបគន្ត្វា សព្ពរត្តឹ ចង្កមតិ។ អថស្ស ចង្កមនកោដិយំ និព្ពត្តរុក្ខទេវតា តុស្សិត្វា រុក្ខវិដបេ ឋត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តី បឋមំ គាថមាហ –

១៣៥. “កោធ ជាគរតំ សុត្តោ, កោធ សុត្តេសុ ជាគរោ;
កោ មមេតំ វិជានាតិ, កោ តំ បដិភណាតិ មេ”តិ។

តត្ថ **កោធាតិ** កោ ឥធ។ **កោ មមេតន្តិ** កោ មម ឯតំ បញ្ហំ វិជានាតិ។ **កោ តំ បដិភណាតិ មេតិ** ឯតំ មយា បុដ្ឋំ បញ្ហំ មយ្ហំ កោ បដិភណាតិ, កោ ព្យាករិតុំ សក្ខិស្សតីតិ បុច្ឆតិ។

ពោធិសត្តោ តស្សា វចនំ សុត្វា –

១៣៦. “អហំ ជាគរតំ សុត្តោ, អហំ សុត្តេសុ ជាគរោ;
អហមេតំ វិជានាមិ, អហំ បដិភណាមិ តេ”តិ។ –

ឥមំ គាថំ វត្វា បុន តាយ –

១៣៧. “កថំ ជាគរតំ សុត្តោ, កថំ សុត្តេសុ ជាគរោ;
កថំ ឯតំ វិជានាសិ, កថំ បដិភណាសិ មេ”តិ។ –

ឥមំ គាថំ បុដ្ឋោ តមត្ថំ ព្យាករោន្តោ –

១៣៨. “យេ ធម្មំ នប្បជានន្តិ, សំយមោតិ ទមោតិ ច;
តេសុ សុប្បមានេសុ, អហំ ជគ្គាមិ ទេវតេ។

១៣៩. “យេសំ រាគោ ច ទោសោ ច, អវិជ្ជា ច វិរាជិតា;
តេសុ ជាគរមានេសុ, អហំ សុត្តោស្មិ ទេវតេ។

១៤០. “ឯវំ ជាគរតំ សុត្តោ, ឯវំ សុត្តេសុ ជាគរោ;
ឯវមេតំ វិជានាមិ, ឯវំ បដិភណាមិ តេ”តិ។ – ឥមា គាថា អាហ;

តត្ថ **កថំ ជាគរតំ សុត្តោតិ** កថំ ត្វំ ជាគរតំ សត្តានំ អន្តរេ សុត្តោ នាម ហោសិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **យេ ធម្មន្តិ** យេ សត្តា នវវិធំ លោកុត្តរធម្មំ ន បជានន្តិ។ **សំយមោតិ ទមោតិ ចាតិ** “អយំ សំយមោ, អយំ ទមោ”តិ ឯវញ្ច យេ មគ្គេន អាគតំ សីលញ្ចេវ ឥន្ទ្រិយសំវរញ្ច ន ជានន្តិ។ ឥន្ទ្រិយសំវរោ ហិ មនច្ឆដ្ឋានំ ឥន្ទ្រិយានំ ទមនតោ “ទមោ”តិ វុច្ចតិ។ **តេសុ សុប្បមានេសូតិ** តេសុ កិលេសនិទ្ទាវសេន សុបន្តេសុ សត្តេសុ អហំ អប្បមាទវសេន ជគ្គាមិ។

“**យេសំ រាគោ ចា**”តិ គាថាយ យេសំ មហាខីណាសវានំ បទសតេន និទ្ទិដ្ឋទិយឌ្ឍសហស្ស តណ្ហាលោភសង្ខាតោ រាគោ ច នវអាឃាតវត្ថុសមុដ្ឋានោ ទោសោ ច ទុក្ខាទីសុ អដ្ឋសុ វត្ថូសុ អញ្ញាណភូតា អវិជ្ជា ចាតិ ឥមេ កិលេសា វិរាជិតា បហីនា, តេសុ អរិយេសុ សព្ពាការេន ជាគរមានេសុ តេ ឧបាទាយ អហំ សុត្តោ នាម ទេវតេតិ អត្ថោ។ **ឯវំ ជាគរតន្តិ** ឯវំ ទេវតេ អហំ ឥមិនា ការណេន ជាគរតំ សុត្តោ នាមាតិ។ ឯស នយោ សព្ពបទេសុ។

ឯវំ មហាសត្តេន បញ្ហេ កថិតេ តុដ្ឋា ទេវតា តស្ស ថុតិំ ករោន្តី ឱសានគាថមាហ –

១៤១. “សាធុ ជាគរតំ សុត្តោ, សាធុ សុត្តេសុ ជាគរោ;
សាធុ មេតំ វិជានាសិ, សាធុ បដិភណាសិ មេ”តិ។

តត្ថ **សាធូតិ** ភទ្ទកំ កត្វា ត្វំ ឥមំ បញ្ហំ កថេសិ, មយម្បិ នំ ឯវមេវ កថេមាតិ។ ឯវំ សា ពោធិសត្តស្ស ថុតិំ កត្វា អត្តនោ វិមានមេវ បាវិសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ទេវធីតា ឧប្បលវណ្ណា អហោសិ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ជាគរជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៤១៥] ១០. កុម្មាសបិណ្ឌិជាតកវណ្ណនា

ន កិរត្ថីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មល្លិកំ ទេវិំ អារព្ភ កថេសិ។ សា ហិ សាវត្ថិយំ ឯកស្ស មាលាការជេដ្ឋកស្ស ធីតា ឧត្តមរូបធរា មហាបុញ្ញា សោឡសវស្សិកកាលេ ឯកទិវសំ កុមារិកាហិ សទ្ធិំ បុប្ផារាមំ គច្ឆន្តី តយោ កុម្មាសបិណ្ឌេ គហេត្វា បុប្ផបច្ឆិយំ ឋបេត្វា គច្ឆតិ។ សា នគរតោ និក្ខមនកាលេ ភគវន្តំ សរីរប្បភំ

វិស្សជ្ជេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតំ នគរំ បវិសន្តំ ទិស្វា តយោ កុម្មាសបិណ្ឌេ ឧបនាមេសិ។ សត្ថា ចតុមហារាជទត្តិយំ បត្តំ ឧបនេត្វា បដិគ្គហេសិ។ សាបិ តថាគតស្ស បាទេ សិរសា វន្ទិត្វា ពុទ្ធារម្មណំ បីតឹ គហេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តំ ឱលោកេត្វា សិតំ បាត្វាកាសិ។ អាយស្មា អានន្ទោ “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, ហេតុ កោ បច្ចយោ តថាគតស្ស សិតករណេ”តិ ភគវន្តំ បុច្ឆិ។ អថស្ស សត្ថា “អានន្ទ, អយំ កុមារិកា ឥមេសំ កុម្មាសបិណ្ឌានំ ផលេន អជ្ជេវ កោសលរញ្ញោ អគ្គមហេសី ភវិស្សតី”តិ សិតការណំ កថេសិ។

កុមារិកាបិ បុប្ផារាមំ គតា ។ តំ ទិវសមេវ កោសលរាជា អជាតសត្តុនា សទ្ធឹ យុជ្ឈន្តោ យុទ្ធបរាជិតោ បលាយិត្វា អស្សំ អភិរុយ្ហ អាគច្ឆន្តោ តស្សា គីតសទ្ទំ សុត្វា បដិពទ្ធចិត្តោ អស្សំ តំ អារាមាភិមុខំ បេសេសិ។ បុញ្ញសម្បន្នា កុមារិកា រាជានំ ទិស្វា អបលាយិត្វាវ អាគន្ត្វា អស្សស្ស នាសរជ្ជុយា គណ្ហិ, រាជា អស្សបិដ្ឋិយំ និសិន្នោវ “សសាមិកាសិ, អសាមិកាសី”តិ បុច្ឆិត្វា អសាមិកភាវំ ញត្វា អស្សា ឱរុយ្ហ វាតាតបកិលន្តោ តស្សា អង្កេ និបន្នោ មុហុត្តំ វិស្សមិត្វា តំ អស្សបិដ្ឋិយំ និសីទាបេត្វា ពលកាយបរិវុតោ នគរំ បវិសិត្វា អត្តនោ កុលឃរំ បេសេត្វា សាយន្ហសមយេ យានំ បហិណិត្វា មហន្តេន សក្ការសម្មានេន កុលឃរតោ អាហរាបេត្វា រតនរាសិម្ហិ ឋបេត្វា អភិសេកំ ទត្វា អគ្គមហេសឹ អកាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច សា រញ្ញោ បិយា អហោសិ មនាបា, បុព្ពុដ្ឋាយិកាទីហិ បញ្ចហិ កល្យាណធម្មេហិ សមន្នាគតា បតិទេវតា, ពុទ្ធានម្បិ វល្លភា អហោសិ។ តស្សា សត្ថុ តយោ កុម្មាសបិណ្ឌេ ទត្វា តំ សម្បត្តឹ អធិគតភាវោ សកលនគរំ បត្ថរិត្វា គតោ។

អថេកទិវសំ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, មល្លិកា ទេវី ពុទ្ធានំ តយោ កុម្មាសបិណ្ឌេ ទត្វា តេសំ ផលេន តំ ទិវសញ្ញេវ អភិសេកំ បត្តា, អហោ ពុទ្ធានំ មហាគុណតា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, មល្លិកាយ ឯកស្ស សព្ពញ្ញុពុទ្ធស្ស តយោ កុម្មាសបិណ្ឌេ ទត្វា កោសលរញ្ញោ អគ្គមហេសិភាវាធិគមោ។ កស្មា? ពុទ្ធានំ គុណមហន្តតាយ។ បោរាណកបណ្ឌិតា បន បច្ចេកពុទ្ធានំ អលោណកំ អស្នេហំ អផាណិតំ កុម្មាសំ ទត្វា តស្ស ផលេន ទុតិយេ អត្តភាវេ តិយោជនសតិកេ កាសិរដ្ឋេ រជ្ជសិរឹ បាបុណឹសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ឯកស្មឹ ទលិទ្ទកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ ឯកំ សេដ្ឋឹ និស្សាយ ភតិយា កម្មំ ករោន្តោ ជីវិកំ កប្បេសិ។ សោ ឯកទិវសំ “បាតរាសត្ថាយ មេ ភវិស្សតី”តិ អន្តរាបណតោ ចត្តារោ កុម្មាសបិណ្ឌេ គហេត្វា កម្មន្តំ គច្ឆន្តោ ចត្តារោ បច្ចេកពុទ្ធេ ភិក្ខាចារត្ថាយ ពារាណសិនគរាភិមុខេ អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា “ឥមេ ភិក្ខំ សន្ធាយ ពារាណសឹ គច្ឆន្តិ , មយ្ហម្បិមេ ចត្តារោ កុម្មាសបិណ្ឌា អត្ថិ, យំនូនាហំ ឥមេ ឥមេសំ ទទេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា តេ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា “ភន្តេ, ឥមេ មេ ហត្ថេ ចត្តារោ កុម្មាសបិណ្ឌា, អហំ ឥមេ តុម្ហាកំ ទទាមិ, សាធុ មេ, ភន្តេ, បដិគ្គណ្ហថ, ឯវមិទំ បុញ្ញំ មយ្ហំ ភវិស្សតិ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយា”តិ វត្វា តេសំ អធិវាសនំ វិទិត្វា វាលិកំ ឧស្សាបេត្វា ចត្តារិ អាសនានិ បញ្ញបេត្វា តេសំ ឧបរិ សាខាភង្គំ អត្ថរិត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ បដិបាដិយា និសីទាបេត្វា បណ្ណបុដេន ឧទកំ អាហរិត្វា ទក្ខិណោទកំ បាតេត្វា ចតូសុ បត្តេសុ ចត្តារោ កុម្មាសបិណ្ឌេ បតិដ្ឋាបេត្វា វន្ទិត្វា “ភន្តេ, ឯតេសំ និស្សន្ទេន ទលិទ្ទគេហេ និព្ពត្តិ នាម មា ហោតុ, សព្ពញ្ញុតញ្ញាណប្បដិវេធស្ស បច្ចយោ ហោតូ”តិ អាហ។ បច្ចេកពុទ្ធា បរិភុញ្ជឹសុ, បរិភោគាវសានេ អនុមោទនំ កត្វា ឧប្បតិត្វា នន្ទមូលកបព្ភារមេវ អគមំសុ។

ពោធិសត្តោ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ បច្ចេកពុទ្ធគតំ បីតឹ គហេត្វា តេសុ ចក្ខុបថំ អតីតេសុ អត្តនោ កម្មន្តំ គន្ត្វា យាវតាយុកំ ទានំ អនុស្សរិត្វា កាលំ កត្វា តស្ស ផលេន ពារាណសិរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ, ព្រហ្មទត្តកុមារោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ អត្តនោ បទសា គមនកាលតោ បដ្ឋាយ “អហំ ឥមស្មឹយេវ នគរេ ភតកោ ហុត្វា កម្មន្តំ គច្ឆន្តោ បច្ចេកពុទ្ធានំ ចត្តារោ កុម្មាសបិណ្ឌេ ទត្វា តស្ស ទានស្ស ផលេន ឥធ និព្ពត្តោ”តិ បសន្នាទាសេ មុខនិមិត្តំ វិយ សព្ពំ បុរិមជាតិកិរិយំ ជាតិស្សរញាណេន បាកដំ កត្វា បស្សិ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ គន្ត្វា សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា បច្ចាគន្ត្វា សិក្ខិតសិប្បំ បិតុ ទស្សេត្វា តុដ្ឋេន បិតរា ឱបរជ្ជេ បតិដ្ឋាបិតោ, អបរភាគេ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជេ បតិដ្ឋាសិ។ អថស្ស ឧត្តមរូបធរំ កោសលរញ្ញោ ធីតរំ អានេត្វា អគ្គមហេសឹ អកំសុ, ឆត្តមង្គលទិវសេ បនស្ស សកលនគរំ ទេវនគរំ វិយ អលង្ករិំសុ។

សោ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា អលង្កតបាសាទំ អភិរុហិត្វា មហាតលមជ្ឈេ សមុស្សិតសេតច្ឆត្តំ បល្លង្កំ អភិរុយ្ហ និសិន្នោ បរិវារេត្វា ឋិតេ ឯកតោ អមច្ចេ, ឯកតោ ព្រាហ្មណគហបតិអាទយោ នានាវិភវេ សិរីវិលាសសមុជ្ជលេ, ឯកតោ នានាវិធបណ្ណាការហត្ថេ នាគរមនុស្សេ, ឯកតោ អលង្កតទេវច្ឆរសង្ឃំ វិយ សោឡសសហស្សសង្ខ្យំ នាដកិត្ថិគណន្តិ ឥមំ អតិមនោរមំ សិរីវិភវំ ឱលោកេន្តោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ អនុស្សរិត្វា “ឥទំ សុវណ្ណបិណ្ឌិកំ កញ្ចនមាលំ សេតច្ឆត្តំ, ឥមានិ ច អនេកសហស្សានិ ហត្ថិវាហនអស្សវាហនរថវាហនានិ, មណិមុត្តាទិបូរិតា សារគព្ភា, នានាវិធធញ្ញបូរិតា មហាបថវី, ទេវច្ឆរបដិភាគា នារិយោ ចាតិ សព្ពោបេស មយ្ហំ សិរីវិភវោ ន

អញ្ញស្ស សន្តកោ, ចតុន្នំ បច្ចេកពុទ្ធានំ ទិន្នស្ស ចតុកុម្មាសបិណ្ឌទានស្សេវ សន្តកោ, តេ និស្សាយ មយា ឯស លទ្ធោ’’តិ បច្ចេកពុទ្ធានំ គុណំ អនុស្សរិត្វា អត្តនោ កម្មំ បាកដំ អកាសិ។ តស្ស តំ អនុស្សរន្តស្ស សកលសរីរំ បីតិយា បូរិ។ សោ បីតិយា តេមិតហទយោ មហាជនស្ស មជ្ឈេ ឧទានគីតំ គាយន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៤២. ‘‘ន កិរត្ថិ អនោមទស្សិសុ, បារិចរិយា ពុទ្ធេសុ អប្បិកា;
សុក្ខាយ អលោណិកាយ ច, បស្ស ផលំ កុម្មាសបិណ្ឌិយា។

១៤៣. ‘‘ហត្ថិគវាស្សា ចិមេ ពហូ, ធនធញ្ញំ បថវី ច កេវលា;
នារិយោ ចិមា អច្ឆរូបមា, បស្ស ផលំ កុម្មាសបិណ្ឌិយា’’តិ។

តត្ថ **អនោមទស្សិសូ**តិ អនោមស្ស អលាមកស្ស បច្ចេកពោធិញាណស្ស ទិដ្ឋត្តា បច្ចេកពុទ្ធា អនោមទស្សិនោ នាម។ **បារិចរិយា**តិ អភិវាទនបច្ចុដ្ឋានញ្ជលិកម្មាទិភេទា សាមីចិកិរិយាបិ, សម្បត្តេ ទិស្វា អត្តនោ សន្តកំ អប្បំ វា ពហុំ វា លូខំ វា បណីតំ វា ទេយ្យធម្មំ ចិត្តំ បសាទេត្វា គុណំ សល្លក្ខេត្វា តិស្សោ ចេតនា វិសោធេត្វា ផលំ សទ្ទហិត្វា បរិច្ចជនកិរិយាបិ ។ **ពុទ្ធេសូ**តិ បច្ចេកពុទ្ធេសុ។ **អប្បិកា**តិ មន្ទា បរិត្តា នាម នត្ថិ កិរ។ **សុក្ខាយា**តិ និស្នេហាយ។ **អលោណិកាយា**តិ ផាណិតវិរហិតាយ។ និប្ផាណិតត្តា ហិ សា ‘‘អលោណិកា’’តិ វុត្តា។ **កុម្មាសបិណ្ឌិយា**តិ ចត្តារោ កុម្មាសបិណ្ឌេ ឯកតោ កត្វា គហិតំ កុម្មាសំ សន្ធាយ ឯវមាហ។ គុណវន្តានំ សមណព្រាហ្មណានំ គុណំ សល្លក្ខេត្វា ចិត្តំ បសាទេត្វា ផលុប្បត្តិំ បាដិកង្ខមានានំ តិស្សោ ចេតនា វិសោធេត្វា ទិន្នទក្ខិណា អប្បិកា នាម នត្ថិ, និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ មហាសម្បត្តិមេវ ទេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ហោតិ ចេត្ថ –

‘‘នត្ថិ ចិត្តេ បសន្នម្ហិ, អប្បិកា នាម ទក្ខិណា;
តថាគតេ វា សម្ពុទ្ធេ, អថ វា តស្ស សាវកេ។

‘‘តិដ្ឋន្តេ និព្ពុតេ ចាបិ, សមេ ចិត្តេ សមំ ផលំ;
ចេតោបណិធិហេតុ ហិ, សត្តា គច្ឆន្តិ សុគ្គតិ’’ន្តិ។ (វិ. វ. ៨០៤, ៨០៦);

ឥមស្ស បនត្ថស្ស ទីបនត្ថាយ –

‘‘ខីរោទនំ អហមទាសឹ, ភិក្ខុនោ បិណ្ឌាយ ចរន្តស្ស; (វិ. វ. ៤១៣);
តស្សា មេ បស្ស វិមានំ, អច្ឆរា កាមវណ្ណិនីហមស្មិ។ (វិ. វ. ៣៣៤);

‘‘អច្ឆរាសហស្សស្សាហំ , បវរា បស្ស បុញ្ញានំ វិបាកំ;
តេន មេតាទិសោ វណ្ណោ, តេន មេ ឥធ មិជ្ឈតិ។

‘‘ឧប្បជ្ជន្តិ ច មេ ភោគា, យេ កេចិ មនសោ បិយា;
តេនម្ហិ ឯវំ ជលិតានុភាវា, វណ្ណោ ច មេ សព្ពទិសា បភាសតី’’តិ។ (វិ. វ. ៣៣៤-៣៣៦) –

ឯវមាទីនិ វិមានវត្ថូនិ អាហរិតព្ពានិ។

ធនធញ្ញន្តិ មុត្តាទិធនញ្ច សត្ត ធញ្ញានិ ច។ **បថវី ច កេវលា**តិ សកលា ចេសា មហាបថវីតិ សកលបថវីហត្ថគតំ មញ្ញមានោ វទតិ។ **បស្ស ផលំ កុម្មាសបិណ្ឌិយា**តិ អត្តនោ ទានផលំ អត្តនាវ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។ ទានផលំ កិរ ពោធិសត្តា ច សព្ពញ្ញុពុទ្ធាយេវ ច ជានន្តិ។ តេនេវ សត្ថា ឥតិវុត្តកេ សុត្តន្តំ កថេន្តោ –

‘‘ឯវញ្ចេ, ភិក្ខវេ, សត្តា ជានេយ្យុំ ទានសំវិភាគស្ស វិបាកំ, យថាហំ ជានាមិ, ន អទត្វា ភុញ្ជេយ្យុំ, ន ច នេសំ មច្ឆេរមលំ ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋេយ្យ។ យោបិ នេសំ អស្ស ចរិមោ អាលោបោ ចរិមំ កពឡំ, តតោបិ ន អសំវិភជិត្វា ភុញ្ជេយ្យុំ, សចេ នេសំ បដិគ្គាហកា អស្សុ។ យស្មា ច ខោ, ភិក្ខវេ, សត្តា ន ឯវំ ជានន្តិ ទានសំវិភាគស្ស វិបាកំ, យថាហំ ជានាមិ, តស្មា អទត្វា ភុញ្ជន្តិ, មច្ឆេរមលញ្ច នេសំ ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋតី’’តិ (ឥតិវុ. ២៦)។

ពោធិសត្តោបិ អត្តនោ ឆត្តមង្គលទិវសេ សញ្ជាតបីតិបាមោជ្ជោ ឥមាហិ ទ្វីហិ គាថាហិ ឧទានគីតំ គាយិ។ តតោ បដ្ឋាយ ‘‘រញ្ញោ បិយគីត’’ន្តិ ពោធិសត្តស្ស នាដកិត្ថិយោ ច សេសនាដកគន្ធព្ពាទយោបិ ច អន្តេបុរជនោបិ អន្តោនគរវាសិនោបិ ពហិនគរវាសិនោបិ បានាគារេសុបិ អមច្ចមណ្ឌលេសុបិ ‘‘អម្ហាកំ រញ្ញោ

បិយគីត’’ន្តិ តទេវ គីតំ គាយន្តិ។ ឯវំ អទ្ធានេ គតេ អគ្គមហេសី តស្ស គីតស្ស អត្ថំ ជានិតុកាមា អហោសិ, មហាសត្តំ បន បុច្ឆិតុំ ន វិសហតិ។ អថស្សា ឯកស្មឹ គុណេ បសីទិត្វា ឯកទិវសំ រាជា ‘‘ភទ្ទេ, វរំ តេ ទស្សាមិ, វរំ គណ្ហាហី’’តិ អាហ។ ‘‘សាធុ, ទេវ, គណ្ហាមី’’តិ។ ‘‘ហត្ថិអស្សាទីសុ តេ កឹ ទម្មី’’តិ? ‘‘ទេវ, តុម្ហេ និស្សាយ មយ្ហំ ន កិញ្ចិ នត្ថិ, ន មេ ឯតេហិ អត្ថោ, សចេ បន ទាតុកាមាត្ថ, តុម្ហាកំ គីតស្ស អត្ថំ កថេត្វា ទេថា’’តិ។ ‘‘ភទ្ទេ, កោ តេ ឥមិនា វរេន អត្ថោ, អញ្ញំ គណ្ហាហី’’តិ។ ‘‘ទេវ, អញ្ញេន មេ អត្ថោ នត្ថិ, ឯតទេវ គណ្ហាមី’’តិ។ ‘‘សាធុ ភទ្ទេ, កថេស្សាមិ, តុយ្ហំ បន ឯកិកាយ រហោ ន កថេស្សាមិ, ទ្វាទសយោជនិកាយ ពារាណសិយា ភេរឹ ចរាបេត្វា រាជទ្វារេ រតនមណ្ឌបំ ការេត្វា រតនបល្លង្កំ បញ្ញាបេត្វា អមច្ចព្រាហ្មណាទីហិ ច នាគរេហិ ចេវ សោឡសហិ ឥត្ថិសហស្សេហិ ច បរិវុតោ តេសំ មជ្ឈេ រតនបល្លង្កេ និសីទិត្វា កថេស្សាមី’’តិ។ សា ‘‘សាធុ, ទេវា’’តិ សម្បដិច្ឆិ។

រាជា តថា ការេត្វា អមរគណបរិវុតោ សក្កោ ទេវរាជា វិយ មហាជនកាយបរិវុតោ រតនបល្លង្កេ និសីទិ។ ទេវីបិ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា កញ្ចនភទ្ទបីឋំ អត្ថរិត្វា ឯកមន្តេ អក្ខិកោដិយា ឱលោកេត្វា តថារូបេ ឋានេ និសីទិត្វា ‘‘ទេវ, តុម្ហាកំ តុស្សិត្វា គាយនមង្គលគីតស្ស តាវ មេ អត្ថំ គគនតលេ បុណ្ណចន្ទំ ឧដ្ឋាបេន្តោ វិយ បាកដំ កត្វា កថេថា’’តិ វត្វា តតិយំ គាថមាហ –

១៤៤. ‘‘អភិក្ខណំ រាជកុញ្ជរ, គាថា ភាសសិ កោសលាធិប;
បុច្ឆាមិ តំ រដ្ឋវឌ្ឍន, ពាឡ្ហំ បីតិមនោ បភាសសី’’តិ។

តត្ថ **កោសលាធិបា**តិ ន សោ កោសលរដ្ឋាធិបោ, កុសលេ បន ធម្មេ អធិបតឹ កត្វា វិហរតិ, តេន នំ អាលបន្តី ឯវមាហ, កុសលាធិប កុសលជ្ឈាសយាតិ អត្ថោ។ **ពាឡ្ហំ បីតិមនោ បភាសសី**តិ អតិវិយ បីតិយុត្តចិត្តោ ហុត្វា ភាសសិ, តស្មា កថេថ តាវ មេ ឯតាសំ គាថានំ អត្ថន្តិ។

អថស្ស គាថានមត្ថំ អាវិ ករោន្តោ មហាសត្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

១៤៥. ‘‘ឥមស្មិំយេវ នគរេ, កុលេ អញ្ញតរេ អហុំ;
បរកម្មករោ អាសឹ, ភតកោ សីលសំវុតោ។

១៤៦. ‘‘កម្មាយ និក្ខមន្តោហំ, ចតុរោ សមណេទ្ទសំ;
អាចារសីលសម្បន្នេ, សីតិភូតេ អនាសវេ។

១៤៧. ‘‘តេសុ ចិត្តំ បសាទេត្វា, និសីទេត្វា បណ្ណសន្ថតេ;
អទំ ពុទ្ធានំ កុម្មាសំ, បសន្នោ សេហិ បាណិភិ។

១៤៨. ‘‘តស្ស កម្មស្ស កុសលស្ស, ឥទំ មេ ឯទិសំ ផលំ;
អនុភោមិ ឥទំ រជ្ជំ, ផីតំ ធរណិមុត្តម’’ន្តិ។

តត្ថ **កុលេ អញ្ញតរេ**តិ នាមេន វា គោត្តេន វា អបាកដេ ឯកស្មិំយេវ កុលេ។ **អហុ**ន្តិ និព្ពត្តឹ។ **បរកម្មករោ អាសិ**ន្តិ តស្មឹ កុលេ ជាតោបាហំ ទលិទ្ទតាយ បរស្ស កម្មំ កត្វា ជីវិកំ កប្បេន្តោ បរកម្មករោ អាសឹ។ **ភតកោ**តិ បរវេតនភតោ។ **សីលសំវុតោ**តិ បញ្ចសីលសំវរេ ឋិតោ, ភតិយា ជីវន្តោបិ ទុស្សីល្យំ បហាយ សីលសម្បន្នោវ អហោសិន្តិ ទីបេតិ។ **កម្មាយ និក្ខមន្តោហ**ន្តិ តំ ទិវសំ កត្តព្ពកិច្ចស្ស ករណត្ថាយ និក្ខន្តោ អហំ។ **ចតុរោ សមណេទ្ទស**ន្តិ ភទ្ទេ, អហំ នគរា និក្ខម្ម មហាមគ្គំ អារុយ្ហ អត្តនោ កម្មភូមឹ គច្ឆន្តោ ភិក្ខាយ ពារាណសិនគរំ បវិសន្តេ សមិតបាបេ ចត្តារោ បព្ពជិតេ អទ្ទសំ។ **អាចារសីលសម្បន្នេ**តិ ឯកវីសតិយា អនេសនាហិ ជីវិកកប្បនំ អនាចារោ នាម, តស្ស បដិបក្ខេន អាចារេន ចេវ មគ្គផលេហិ អាគតេន សីលេន ច សមន្នាគតេ។ **សីតិភូតេ**តិ រាគាទិបរិឡាហវូបសមេន ចេវ ឯកាទសអគ្គិនិព្ពាបនេន ច សីតិភាវប្បត្តេ។ **អនាសវេ**តិ កាមាសវាទិវិរហិតេ។ **និសីទេត្វា**តិ វាលិកាសនានំ ឧបរិ សន្ថតេ បណ្ណសន្ថរេ និសីទាបេត្វា។ សន្ថរោ ហិ ឥធ សន្ថតោតិ វុត្តោ។ **អទ**ន្តិ នេសំ ឧទកំ ទត្វា សក្កច្ចំ សកេហិ ហត្ថេហិ កុម្មាសំ អទាសឹ។ **កុសលស្សា**តិ អារោគ្យានវជ្ជដ្ឋេន កុសលស្ស។ **ផល**ន្តិ តស្ស និស្សន្ទផលំ។ **ផីត**ន្តិ សព្ពសម្បត្តិផុល្លិតំ។

ឯវញ្ច មហាសត្តស្ស អត្តនោ កម្មផលំ វិត្ថារេត្វា កថេន្តស្ស សុត្វា ទេវី បសន្នមនា ‘‘សចេ, មហារាជ, ឯវំ បច្ចក្ខតោ ទានផលំ ជានាថ, ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ ឯកំ ភត្តបិណ្ឌំ លភិត្វា ធម្មិកសមណព្រាហ្មណានំ ទត្វាវ បរិភុញ្ជេយ្យាថា’’តិ ពោធិសត្តស្ស ថុតឹ ករោន្តី –

១៤៩. ‘‘ទទំ ភុញ្ជ មា ច បមាទោ, ចក្កំ វត្តយ កោសលាធិប;
មា រាជ អធម្មិកោ អហុ, ធម្មំ បាលយ កោសលាធិបា’’តិ។ – ឥមំ គាថមាហ;

តត្ថ **ទទំ ភុញ្ជា**តិ អញ្ញេសំ ទត្វាវ អត្តនា ភុញ្ជ។ **មា ច បមាទោ**តិ ទានាទីសុ បុញ្ញេសុ មា បមជ្ជិ។ **ចក្កំ វត្តយ កោសលាធិបា**តិ កុសលជ្ឈាសយ, មហារាជ, បតិរូបទេសវាសាទិកំ ចតុព្ពិធំ ធម្មចក្កំ បវត្តេហិ។ បកតិរថោ ហិ ទ្វីហិ ចក្កេហិ គច្ឆតិ, អយំ បន កាយោ ឥមេហិ ចតូហិ ចក្កេហិ ទេវលោកំ គច្ឆតិ, តេន តេ "ធម្មចក្ក"ន្តិ សង្ខ្យំ គតា, តំ ត្វំ ចក្កំ បវត្តេហិ។ **អធម្មិកោ**តិ យថា អញ្ញេ ឆន្ទាគតី គច្ឆន្តា លោកំ ឧប្បីឡេត្វា វិយ ធនមេវ សំកឌ្ឍន្តា អធម្មិកា ហោន្តិ, តថា ត្វំ មា អធម្មិកោ អហុ។ **ធម្មំ បាលយា**តិ –

"ទានំ សីលំ បរិច្ចាគំ, អជ្ជវំ មទ្ទវំ តបំ;
អក្កោធំ អវិហឹសញ្ច, ខន្តិញ្ច អវិរោធន"ន្តិ។ (ជា. ២.២១.១៧៦) –

ឥមំ បន ទសវិធំ រាជធម្មមេវ បាលយ រក្ខ, មា បរិច្ចជិ។

មហាសត្តោ តស្សា វចនំ សម្បដិច្ឆន្តោ –

១៥០. "សោហំ តទេវ បុនប្បុនំ, វដុមំ អាចរិស្សាមិ សោភនេ;
អរិយាចរិតំ សុកោសលេ, អរហន្តោ មេ មនាបាវ បស្សិតុ"ន្តិ។ – គាថមាហ;

តត្ថ **វដុម**ន្តិ មគ្គំ។ **អរិយាចរិត**ន្តិ អរិយេហិ ពុទ្ធាទីហិ អាចិណ្ណំ។ **សុកោសលេ**តិ សោភនេ កោសលរញ្ញោ ធីតេតិ អត្ថោ។ **អរហន្តោ**តិ កិលេសេហិ អារកត្តា, អរានញ្ច អរីនញ្ច ហតត្តា, បច្ចយានំ អរហត្តា ឯវំលទ្ធនាមា បច្ចេកពុទ្ធា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ភទ្ទេ, កោសលរាជធីតេ សោ អហំ "ទានំ មេ ទិន្ន"ន្តិ តិត្តឹ អកត្វា បុនប្បុនំ តទេវ អរិយាចរិតំ ទានមគ្គំ អាចរិស្សាមិ។ មយ្ហញ្ហិ អគ្គទក្ខិណេយ្យត្តា អរហន្តោ មនាបទស្សនា, ចីវរាទីនិ ទាតុកាមតាយ តេយេវ បស្សិតុំ ឥច្ឆាមីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា រាជា ទេវិយា សម្បត្តឹ ឱលោកេត្វា "ភទ្ទេ, មយា តាវ បុរិមភវេ អត្តនោ កុសលកម្មំ វិត្ថារេត្វា កថិតំ, ឥមាសំ បន នារីនំ មជ្ឈេ រូបេន វា លីឡាវិលាសេន វា តយា សទិសី ឯកាបិ នត្ថិ, សា ត្វំ កឹ កម្មំ កត្វា ឥមំ សម្បត្តឹ បដិលភី"តិ បុច្ឆន្តោ បុន គាថមាហ –

១៥១. "ទេវី វិយ អច្ឆរូបមា, មជ្ឈេ នារិគណស្ស សោភសិ;
កឹ កម្មមកាសិ ភទ្ទកំ, កេនាសិ វណ្ណវតី សុកោសលេ"តិ។

តស្សត្ថោ – ភទ្ទេ **សុកោសលេ** កោសលរញ្ញោ សុធីតេ ត្វំ រូបសម្បត្តិយា **អច្ឆរូបមា** តិទសបុរេ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ អញ្ញតរា ទេវធីតា វិយ ឥមស្ស នារិគណស្ស មជ្ឈេ សោភសិ, បុព្ពេ កឹ នាម **ភទ្ទកំ** កល្យាណកម្មំ អកាសិ, កេនាសិ ការណេន ឯវំ វណ្ណវតី ជាតាតិ។

អថស្ស សា បុរិមភវេ កល្យាណកម្មំ កថេន្តី សេសគាថាទ្វយមាហ –

១៥២. "អម្ពដ្ឋកុលស្ស ខត្តិយ, ទាស្យាហំ បរបេសិយា អហុំ;
សញ្ញតា ច ធម្មជីវិនី, សីលវតី ច អបាបទស្សនា។

១៥៣. "ឧទ្ធដភត្តំ អហំ តទា, ចរមានស្ស អទាសិ ភិក្ខុនោ;
វិត្តា សុមនា សយំ អហំ, តស្ស កម្មស្ស ផលំ មមេទិស"ន្តិ។

សាបិ កិរ ជាតិស្សរាវ អហោសិ, តស្មា អត្តនោ ជាតិស្សរញាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វាវ កថេសិ។

តត្ថ **អម្ពដ្ឋកុលស្សា**តិ កុដុម្ពិយកុលស្ស។ **ទាស្យាហ**ន្តិ ទាសី អហំ, "ទាសាហ"ន្តិបិ បាឋោ។ **បរបេសិយា**តិ បរេហិ តស្ស តស្ស កិច្ចស្ស ករណត្ថាយ បេសិតព្ពា បេសនការិកា។ **សញ្ញតា**តិ ទាសិយោ នាម ទុស្សីលា ហោន្តិ, អហំ បន តីហិ ទ្វារេហិ សញ្ញតា សីលសម្បន្នា។ **ធម្មជីវិនី**តិ បរវញ្ចនាទីនិ អកត្វា ធម្មេន សមេន បវត្តិតជីវិកា។ **សីលវតី**តិ អាចារសម្បន្នា គុណវតី។ **អបាបទស្សនា**តិ កល្យាណទស្សនា បិយធម្មា។

ឧទ្ធដភត្តន្តិ អត្តនោ បត្តកោដ្ឋាសវសេន ឧទ្ធរិត្វា លទ្ធភាគភត្តំ។ **ភិក្ខុនោ**តិ ភិន្នកិលេសស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស។ **វិត្តា សុមនា**តិ តុដ្ឋា សោមនស្សជាតា កម្មផលំ សទ្ទហន្តី។ **តស្ស កម្មស្សា**តិ តស្ស ឯកភិក្ខាទានកម្មស្ស។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អហំ, មហារាជ, បុព្ពេ សាវត្ថិយំ អញ្ញតរស្ស កុដុម្ពិយកុលស្ស ទាសី ហុត្វា អត្តនោ លទ្ធភាគភត្តំ អាទាយ និក្ខមន្តី ឯកំ បច្ចេកពុទ្ធំ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា អត្តនោ តណ្ហំ មិលាបេត្វា សញ្ញតាទិគុណសម្បន្នា

កម្មផលំ សទ្ទហន្តី តស្ស តំ ភត្តំ អទាសិ, សាហំ យាវតាយុកំ ឋត្វា កាលំ កត្វា តត្ថ សាវត្ថិយំ កោសលរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា ឥទានិ តវ បាទេ បរិចរមានា ឯវរូបំ សម្បត្តឹ អនុភវាមិ, តស្ស មម កម្មស្ស ឥទមិទិសំ ផលន្តិ។ តត្ថ គុណសម្បន្នានំ ទិន្នទានស្ស មហប្ផលភាវទស្សនត្ថំ –

“អគ្គតោ វេ បសន្នាន”ន្តិ (ឥតិវុ. ៩០) ច។
“ឯស ទេវមនុស្សានំ, សព្ពកាមទទោ និធី”តិ (ខុ. បា. ៨.១០) ច។ –

អាទិគាថា វិត្ថារេតព្ពា។

ឥតិ តេ ឧភោបិ អត្តនោ បុរិមកម្មំ វិត្ថារតោ កថេត្វា តតោ បដ្ឋាយ ចតូសុ នគរទ្វារេសុ នគរមជ្ឈេ និវេសនទ្វារេតិ ឆ ទានសាលាយោ ការេត្វា សកលជម្ពុទីបំ ឧន្នង្គលំ កត្វា មហាទានំ បវត្តេត្វា សីលំ រក្ខិត្វា ឧបោសថកម្មំ កត្វា ជីវិតបរិយោសានេ សគ្គបរាយណា អហេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ទេវី រាហុលមាតា អហោសិ, រាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កុម្មាសបិណ្ឌិជាតកវណ្ណនា ទសមា។

[៤១៦] ១១. បរន្តបជាតកវណ្ណនា

អាគមិស្សតិ មេ បាបន្តិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស វធាយ បរិសក្កនំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា ហិ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ទេវទត្តោ តថាគតស្ស មារណត្ថមេវ បរិសក្កតិ, ធនុគ្គហេ បយោជេសិ, សិលំ បវិជ្ឈិ, នាឡាគិរិំ វិស្សជ្ជាបេសិ, តថាគតស្ស វិនាសត្ថមេវ ឧបាយំ ករោតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មម វធាយ បរិសក្កិ, តាសមត្តម្បិ បន កាតុំ អសក្កោន្តោ អត្តនាវ ទុក្ខំ អនុភោសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ សិក្ខិ, សព្ពរុតជាននមន្តំ ឧគ្គណ្ហិ។ សោ អាចរិយស្ស អនុយោគំ ទត្វា ពារាណសឹ បច្ចាគច្ឆិ, បិតា តំ ឱបរជ្ជេ ឋបេសិ។ កិញ្ចាបិ ឱបរជ្ជេ ឋបេតិ, មារាបេតុកាមោ បន នំ ហុត្វា ទដ្ឋុម្បិ ន ឥច្ឆិ។ អថេកា សិង្គាលី ទ្វេ បោតកេ គហេត្វា រត្តិំ មនុស្សេសុ បដិសល្លីនេសុ និទ្ធមនេន នគរំ បាវិសិ។ ពោធិសត្តស្ស ច បាសាទេ សយនគព្ភស្ស អវិទូរេ ឯកា សាលា អត្ថិ, តត្ថេកោ អទ្ធិកមនុស្សោ ឧបាហនា ឱមុញ្ចិត្វា បាទមូលេ ភូមិយំ ឋបេត្វា ឯកស្មិំ ផលកេ និបជ្ជិ, ន តាវ និទ្ទាយតិ។ តទា សិង្គាលិយា បោតកា ឆាតា វិរវិំសុ។ អថ តេសំ មាតា “តាតា, មា សទ្ទំ ករិត្ថ, ឯតិស្សា សាលាយ ឯកោ មនុស្សោ ឧបាហនា ឱមុញ្ចិត្វា ភូមិយំ ឋបេត្វា ផលកេ និបន្នោ ន តាវ និទ្ទាយតិ, ឯតស្ស និទ្ទាយនកាលេ ឯតា ឧបាហនា អាហរិត្វា តុម្ហេ ខាទាបេស្សាមី”តិ អត្តនោ ភាសាយ អាហ។ ពោធិសត្តោ មន្តានុភាវេន តស្សា ភាសំ ជានិត្វា សយនគព្ភា និក្ខម្ម វាតបានំ វិវរិត្វា “កោ ឯត្ថា”តិ អាហ។ “អហំ, ទេវ, អទ្ធិកមនុស្សោ”តិ។ “ឧបាហនា តេ កុហិ”ន្តិ? “ភូមិយំ, ទេវា”តិ។ “ឧក្ខិបិត្វា ឱលម្ពេត្វា ឋបេហី”តិ។ តំ សុត្វា សិង្គាលី ពោធិសត្តស្ស កុជ្ឈិ។

បុន ឯកទិវសំ សា តថេវ នគរំ បាវិសិ។ តទា ចេកោ មត្តមនុស្សោ “បានីយំ បិវិស្សាមី”តិ បោក្ខរណឹ ឱតរន្តោ បតិត្វា និមុគ្គោ និរស្សាសោ មរិ។ និវត្ថា បនស្ស ទ្វេ សាដកា និវាសនន្តរេ កហាបណសហស្សំ អង្គុលិយា ច មុទ្ទិកា អត្ថិ។ តទាបិ សា បុត្តកេ “ឆាតម្ហា, អម្មា”តិ វិរវន្តេ “តាតា, មា សទ្ទំ ករិត្ថ, ឯតិស្សា បោក្ខរណិយា មនុស្សោ មតោ, តស្ស ឥទញ្ចិទញ្ច អត្ថិ, សោ បន មរិត្វា សោបានេយេវ និបន្នោ, តុម្ហេ ឯតំ មនុស្សំ ខាទាបេស្សាមី”តិ អាហ។ ពោធិសត្តោ តំ សុត្វា វាតបានំ វិវរិត្វា “សាលាយ កោ អត្ថី”តិ វត្វា ឯកេនុដ្ឋាយ “អហំ, ទេវា”តិ វុត្តេ “គច្ឆ ឯតិស្សា បោក្ខរណិយា មតមនុស្សស្ស សាដកេ ច កហាបណសហស្សញ្ច អង្គុលិមុទ្ទិកញ្ច គហេត្វា សរីរមស្ស យថា ន ឧដ្ឋហតិ, ឯវំ ឧទកេ ឱសីទាបេហី”តិ អាហ។ សោ តថា អកាសិ។ សា បុនបិ កុជ្ឈិត្វា “បុរិមទិវសេ តាវ មេ បុត្តកានំ ឧបាហនា ខាទិតុំ ន អទាសិ, អជ្ជ មតមនុស្សំ ខាទិតុំ ន ទេតិ, ហោតុ, ឥតោ ទានិ តតិយទិវសេ ឯកោ សបត្តរាជា អាគន្ត្វា នគរំ បរិក្ខិបិស្សតិ។ អថ នំ បិតា យុទ្ធត្ថាយ បេសេស្សតិ, តត្រ តេ សីសំ ឆិន្ទិស្សន្តិ, អថ តេ គលលោហិតំ បិវិត្វា វេរំ មុញ្ចិស្សាមិ។ ត្វំ មយា សទ្ធឹ វេរំ ពន្ធសិ, ជានិស្សាមី”តិ វិរវិត្វា ពោធិសត្តំ តជ្ជេត្វា បុត្តកេ គហេត្វា និក្ខមតិ។

តតិយទិវសេ ឯកោ សបត្តរាជា អាគន្ត្វា នគរំ បរិវារេសិ។ រាជា ពោធិសត្តំ "គច្ឆ, តាត, តេន សទ្ធឹ យុជ្ឈា"តិ អាហ។ "មយា, ទេវ, ឯកំ ទិដ្ឋំ អត្ថិ, តន្តំ ន វិសហាមិ, ជីវិតន្តរាយំ ភាយាមី"តិ។ "មយ្ហំ តយិ មតេ វា អមតេ វា កឹ, តច្ឆាហេវ ត្វ"ន្តិ? សោ "សាធុ, ទេវា"តិ មហាសត្តោ បរិសំ គហេត្វា សបត្តរញ្ញោ ឋិតទ្វារេន អនិក្ខមិត្វា អញ្ញំ ទ្វារំ វិវរិត្វា និក្ខមិ។ តស្មឹ គច្ឆន្តេ សកលនគរំ តុច្ឆំ វិយ អហោសិ។ សព្ពេ តេនេវ សទ្ធឹ និក្ខមឹសុ។ សោ ឯកស្មឹ សភាគដ្ឋានេ ខន្ធាវារំ និវាសេត្វា អច្ឆិ។ រាជា ចិន្តេសិ "ឧបរាជា នគរំ តុច្ឆំ កត្វា ពលំ គហេត្វា បលាយិ, សបត្តរាជាបិ នគរំ បរិវារេត្វា ឋិតោ, ឥទានិ មយ្ហំ ជីវិតំ នត្ថី"តិ។ សោ "ជីវិតំ រក្ខិស្សាមី"តិ ទេវិញ្ច បុរោហិតញ្ច បរន្តបំ នាមេកំ បាទមូលិកញ្ច ទាសំ គហេត្វា រត្តិភាគេ អញ្ញាតកវេសេន បលាយិត្វា អរញ្ញំ បាវិសិ។ ពោធិសត្តោ តស្ស បលាតភាវំ ញត្វា នគរំ បវិសិត្វា យុទ្ធំ កត្វា សបត្តំ បលាបេត្វា រជ្ជំ គណ្ហិ។ បិតាបិស្ស ឯកស្មឹ នទីតីរេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា ផលាផលេន យាបេន្តោ វសិ។ រាជា ច បុរោហិតោ ច ផលាផលត្ថាយ គច្ឆន្តិ។ បរន្តបទាសោ ទេវិយា សទ្ធឹ បណ្ណសាលាយមេវ ហោតិ។ តត្រាបិ រាជានំ បដិច្ច ទេវិយា កុច្ឆិស្មឹ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ សា អភិណ្ហសំសគ្គវសេន បរន្តបេន សទ្ធឹ អតិចរិ។ សា ឯកទិវសំ បរន្តបំ អាហ "រញ្ញា ញាតេ នេវ តវ, ន មយ្ហំ ជីវិតំ អត្ថិ, តស្មា មារេហិ ន"ន្តិ។ "កថំ មារេមី"តិ? ឯស តំ ខគ្គញ្ច ន្ហានសាដកញ្ច គាហាបេត្វា ន្ហាយិតុំ គច្ឆតិ, តត្រស្ស ន្ហានដ្ឋានេ បមាទំ ញត្វា ខគ្គេន សីសំ ឆិន្ទិត្វា សរីរំ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កត្វា ភូមិយំ និខណាហីតិ។ សោ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិ។

អថេកទិវសំ បុរោហិតោយេវ ផលាផលត្ថាយ គន្ត្វា អវិទូរេ រញ្ញោ ន្ហានតិត្ថសាមន្តេ ឯកំ រុក្ខំ អារុយ្ហ ផលាផលំ គណ្ហាតិ។ រាជា "ន្ហាយិស្សាមី"តិ បរន្តបំ ខគ្គញ្ច ន្ហានសាដកញ្ច គាហាបេត្វា នទីតីរំ អគមាសិ។ តត្ថ នំ ន្ហានកាលេ បមាទមាបន្នំ "មារេស្សាមី"តិ បរន្តបោ គីវាយ គហេត្វា ខគ្គំ ឧក្ខិបិ។ សោ មរណភយេន វិរវិ។ បុរោហិតោ តំ សទ្ទំ សុត្វា ឱលោកេន្តោ បរន្តបំ រាជានំ មារេន្តំ ទិស្វា ភីតតសិតោ សាខំ វិស្សជ្ជេត្វា រុក្ខតោ ឱរុយ្ហ ឯកំ គុម្ពំ បវិសិត្វា និលីយិ។ បរន្តបោ តស្ស សាខាវិស្សជ្ជនសទ្ទំ សុត្វា រាជានំ មារេត្វា ភូមិយំ ខណិត្វា "ឥមស្មឹ ឋានេ សាខាវិស្សជ្ជនសទ្ទោ អហោសិ, កោ នុ ខោ ឯត្ថា"តិ វិចិនន្តោ កញ្ចិ អទិស្វា ន្ហត្វា គតោ។ តស្ស គតកាលេ បុរោហិតោ និសិន្នដ្ឋានា និក្ខមិត្វា រញ្ញោ សរីរំ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆិន្ទិត្វា អាវាដេ និខាតភាវំ ញត្វា ន្ហត្វា អត្តនោ វធភយេន អន្ធវេសំ គហេត្វា បណ្ណសាលំ អគមាសិ។ តំ ទិស្វា បរន្តបោ "កឹ តេ, ព្រាហ្មណ, កត"ន្តិ អាហ។ សោ អជានន្តោ វិយ "ទេវ, អក្ខីនិ មេ នាសេត្វា អាគតោម្ហិ, ឧស្សន្នាសីវិសេ អរញ្ញេ ឯកស្មឹ វម្មិកបស្សេ អដ្ឋាសឹ, តត្រេកេន អាសីវិសេន នាសវាតោ វិស្សដ្ឋោ មេ ភវិស្សតី"តិ អាហ។ បរន្តបោ "ន មំ សញ្ជានាតិ, 'ទេវា'តិ វទតិ, សមស្សាសេស្សាមិ ន"ន្តិ ចិន្តេត្វា "ព្រាហ្មណ, មា ចិន្តយិ, អហំ តំ បដិជគ្គិស្សាមី"តិ អស្សាសេត្វា ផលាផលំ ទត្វា សន្តប្បេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ បរន្តបទាសោ ផលាផលំ អាហរិ, ទេវីបិ បុត្តំ វិជាយិ។ សា បុត្តេ វឌ្ឍន្តេ ឯកទិវសំ បច្ចូសសមយេ សុខនិសិន្នា សណិកំ បរន្តបទាសំ ឯតទវោច "ត្វំ រាជានំ មារេន្តោ កេនចិ ទិដ្ឋោ"តិ។ "ន មំ កោចិ អទ្ទស, សាខាវិស្សជ្ជនសទ្ទំ បន អស្សោសឹ, តស្សា សាខាយ មនុស្សេន វា តិរច្ឆានេន វា វិស្សដ្ឋភាវំ ន ជានាមិ, យទា កទាចិ បន មេ ភយំ អាគច្ឆន្តំ សាខាវិស្សដ្ឋដ្ឋានតោ អាគមិស្សតី"តិ តាយ សទ្ធឹ សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១៥៤. "អាគមិស្សតិ មេ បាបំ, អាគមិស្សតិ មេ ភយំ;
តទា ហិ ចលិតា សាខា, មនុស្សេន មិគេន វា"តិ។

តត្ថ **បាប**ន្តិ លាមកំ អនិដ្ឋំ អកន្តំ។ **ភយ**ន្តិ ចិត្តុត្រាសភយម្បិ មេ អាគមិស្សតិ, ន សក្កា នាគន្តុំ។ កឹការណា? **តទា ហិ ចលិតា សាខា មនុស្សេន មិគេន វា**តិ ន បញ្ញាយតិ, តស្មា តតោ មំ ភយំ អាគមិស្សតិ។

តេ "បុរោហិតោ និទ្ទាយតី"តិ មញ្ញឹសុ។ សោ បន អនិទ្ទាយមានោវ តេសំ កថំ អស្សោសិ។ អថេកទិវសំ បុរោហិតោ បរន្តបទាសេ ផលាផលត្ថាយ គតេ អត្តនោ ព្រាហ្មណឹ សរិត្វា វិលបន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

១៥៥. "ភីរុយា នូន មេ កាមោ, អវិទូរេ វសន្តិយា;
ករិស្សតិ កិសំ បណ្ឌុំ, សាវ សាខា បរន្តប"ន្តិ។

តត្ថ **ភីរុយា**តិ ឥត្ថី ច នាម អប្បមត្តកេនាបិ ភាយតិ, តស្មា "ភីរូ"តិ វុច្ចតិ។ **អវិទូរេ**តិ នាតិទូរេ ឥតោ កតិបយយោជនមត្តកេ វសន្តិយា ភីរុយា មយ្ហំ ព្រាហ្មណិយា យោ មម កាមោ ឧប្បន្នោ, សោ នូន មំ កិសញ្ច បណ្ឌុញ្ច ករិស្សតីតិ ទស្សេតិ។ "**សាវ សាខា**"តិ ឥមិនា បន ឱបម្មំ ទស្សេតិ, យថា សាខា បរន្តបំ កិសំ បណ្ឌុំ ករោតិ, ឯវន្តិ អត្ថោ។

ឥតិ ព្រាហ្មណោ គាថមេវ វទតិ, អត្ថំ បន ន កថេតិ, តស្មា ឥមាយ គាថាយ កិច្ចំ ទេវិយា អបាកដំ។ អថ នំ "កឹ កថេសិ ព្រាហ្មណា"តិ អាហ។ សោបិ "សល្លក្ខិតំ មេ"តិ វត្វា បុន ឯកទិវសំ តតិយំ គាថមាហ –

១៥៦.'សោចយិស្សតិ មំ កន្តា, គាមេ វសមនិន្ទិតា;
ករិស្សតិ កិសំ បណ្ឌុំ, សាវ សាខា បរន្តប"ន្តិ។

តត្ថ **សោចយិស្សតី**តិ សោកុប្បាទនេន សុក្ខាបេស្សតិ។ **កន្តា**តិ ឥដ្ឋភរិយា។ **គាមេ វស**ន្តិ ពារាណសិយំ វសន្តីតិ អធិប្បាយោ។ **អនិន្ទិតា**តិ អគរហិតា ឧត្តមរូបធរា។

បុនេកទិវសំ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៥៧."តយា មំ អសិតាបង្គិ, សិតានិ ភណិតានិ ច;
កិសំ បណ្ឌុំ ករិស្សន្តិ, សាវ សាខា បរន្តប"ន្តិ។

តត្ថ **តយា មំ អសិតាបង្គី**តិ តយា មំ អសិតា អបង្គិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ភទ្ទេ, អក្ខិកោដិតោ អញ្ជនសលាកាយ នីហរិត្វា អភិសង្ខតអសិតាបង្គិ តយា បវត្តិតានិ មន្ទហសិតានិ ច មធុរភាសិតានិ ច មំ សា វិស្សដ្ឋសាខា វិរវមានា បរន្តបំ វិយ កិសំ បណ្ឌុំ ករិស្សតីតិ។ ប-ការស្ស វ-ការំ កត្វា "វង្គី"តិបិ បាឋោយេវ។

អបរភាគេ កុមារោ វយប្បត្តោ អហោសិ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកោ។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ យដ្ឋិកោដឹ គាហាបេត្វា ន្ហានតិត្ថំ គន្ត្វា អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា ឱលោកេសិ។ កុមារោ "ននុ ត្វំ ព្រាហ្មណ, អន្ធោ"តិ អាហ។ សោ "នាហំ អន្ធោ, ឥមិនា មេ ឧបាយេន ជីវិតំ រក្ខាមី"តិ វត្វា "តវ បិតរំ ជានាសី"តិ អាហ។ "អយំ មេ បិតា"តិ វុត្តេ "នាយំ តវ បិតា, បិតា បន តេ ពារាណសិរាជា, អយំ តុម្ហាកំ ទាសោ, សោ មាតរិ តេ វិប្បដិបជ្ជិត្វា ឥមស្មឹ ឋានេ តវ បិតរំ មារេត្វា និខណី"តិ អដ្ឋីនិ នីហរិត្វា ទស្សេសិ។ កុមារស្ស ពលវកោធោ ឧប្បជ្ជិ។ អថ នំ "ឥទានិ កឹ ករោមី"តិ បុច្ឆិ។ "យំ តេ ឥមស្មឹយេវ តិត្ថេ បិតុ តេន កតំ, តំ ករោហី"តិ សព្ពំ បវត្តិំ អាចិក្ខិត្វា កុមារំ កតិបាហំ ថរុគណ្ហនំ សិក្ខាបេសិ។ អថេកទិវសំ កុមារោ ខគ្គញ្ច ន្ហានសាដកញ្ច គហេត្វា "ន្ហាយិតុំ គច្ឆាម, តាតា"តិ អាហ។ បរន្តបោ "សាធូ"តិ តេនេ សទ្ធឹ គតោ។ អថស្ស ន្ហាយិតុំ ឱតិណ្ណកាលេ ទក្ខិណហត្ថេន អសឹ, វាមហត្ថេន ចូឡំ គហេត្វា "ត្វំ កិរ ឥមស្មឹយេវ តិត្ថេ មម បិតរំ ចូឡាយ គហេត្វា វិរវន្តំ មារេសិ, អហម្បិ តំ តថេវ ករិស្សាមី"តិ អាហ។ សោ មរណភយភីតោ បរិទេវមានោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៥៨."អាគមា នូន សោ សទ្ទោ, អសំសិ នូន សោ តវ;
អក្ខាតំ នូន តំ តេន, យោ តំ សាខមកម្បយិ។

១៥៩."ឥទំ ខោ តំ សមាគម្ម, មម ពាលស្ស ចិន្តិតំ;
តទា ហិ ចលិតា សាខា, មនុស្សេន មិគេន វា"តិ។

តត្ថ **អាគមា**តិ សោ សាខសទ្ទោ នូន តំ អាគតោ សម្បត្តោ។ **អសំសិ នូន សោ តវា**តិ សោ សទ្ទោ តវ អារោចេសិ មញ្ញេ។ **អក្ខាតំ នូន តំ តេនា**តិ យោ សត្តោ តទា តំ សាខំ អកម្បយិ, តេន "ឯវំ តេ បិតា មារិតោ"តិ នូន តំ ការណំ អក្ខាតំ។ **សមាគម្មា**តិ សង្គម្ម, សមាគតន្តិ អត្ថោ។ យំ មម ពាលស្ស "តទា ចលិតា សាខា មនុស្សេន មិគេន វា, តតោ មេ ភយំ ឧប្បជ្ជិស្សតី"តិ ចិន្តិតំ បរិវិតក្កិតំ អហោសិ, ឥទំ តយា សទ្ធឹ សមាគតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

តតោ កុមារោ ឱសានគាថមាហ –

១៦០."តថេវ ត្វំ អវេទេសិ, អវញ្ចិ បិតរំ មម;
ហន្ត្វា សាខាហិ ឆាទេន្តោ, អាគមិស្សតិ មេ ភយ"ន្តិ។

តត្ថ **តថេវ ត្វំ អវេទេសី**តិ តថេវ ត្វំ អញ្ញាសិ។ **អវញ្ចិ បិតរំ មមា**តិ ត្វំ មម បិតរំ "ន្ហាយិតុំ គច្ឆាមា"តិ វិស្សាសេត្វា ន្ហាយន្តំ មារេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆិន្ទិត្វា និខណិត្វា "សចេ កោចិ ជានិស្សតិ, មយ្ហម្បិ ឯវរូបំ ភយំ អាគច្ឆិស្សតី"តិ វញ្ចេសិ, ឥទំ ខោ បន មរណភយំ ឥទានិ តវាគតន្តិ។

ឥតិ តំ វត្វា តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា និខណិត្វា សាខាហិ បដិច្ឆាទេត្វា ខគ្គំ ធោវិត្វា ន្ហត្វា បណ្ណសាលំ គន្ត្វា តស្ស មារិតភាវំ បុរោហិតស្ស កថេត្វា មាតរំ បរិភាសិត្វា "ឥធ កឹ ករិស្សាមា"តិ តយោ ជនា ពារាណសិមេវ អគមំសុ។ ពោធិសត្តោ កនិដ្ឋស្ស ឱបរជ្ជំ ទត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា សគ្គបទំ បូរេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បិតុរាជា ទេវទត្តោ អហោសិ, បុរោហិតោ អានន្ទោ, បុត្តរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

បរន្តបជាតកវណ្ណនា ឯកាទសមា។

គន្ធារវគ្គោ ទុតិយោ។

ជាតកុទ្ទានំ –

កុក្កុ មនោជ សុតនោ, គិជ្ឈ ទព្ភបុប្ផ បណ្ណកោ;
សត្តុភស្ត អដ្ឋិសេនោ, កបិ ពកព្រហ្មា ទស។

គន្ធារោ មហាកបិ ច, កុម្ភការោ ទឡ្ហធម្មោ;
សោមទត្តោ សុសីមោ ច, កោដសិម្ពលិ ធូមការី;
ជាគរោ កុម្មាសបិណ្ឌោ, បរន្តបា ឯកាទស។

សត្តកនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. អដ្ឋកនិបាតោ

[៤១៧] ១. កច្ចានិជាតកវណ្ណនា

ឱទាតវត្ថា សុចិ អល្លកេសាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ មាតុបោសកំ ឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សាវត្ថិយំ កុលទារកោ អាចារសម្បន្នោ បិតរិ កាលកតេ មាតុទេវតោ ហុត្វា មុខធោវនទន្តកដ្ឋទានន្ហាបនបាទធោវនាទិវេយ្យាវច្ចកម្មេន ចេវ យាគុភត្តាទីហិ ច មាតរំ បដិជគ្គិ។ អថ នំ មាតា “តាត, តវ អញ្ញានិបិ ឃរាវាសកិច្ចានិ អត្ថិ, ឯកំ សមជាតិកំ កុលកុមារិកំ គណ្ហាហិ, សា មំ បោសេស្សតិ, ត្វម្បិ អត្តនោ កម្មំ ករិស្សសី”តិ អាហ។ “អម្ម, អហំ អត្តនោ ហិតសុខំ អបច្ចាសីសមានោ តុម្ហេ ឧបដ្ឋហាមិ, កោ អញ្ញោ ឯវំ ឧបដ្ឋហិស្សតី”តិ? “កុលវឌ្ឍនកម្មំ នាម តាត, កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ “ន មយ្ហំ ឃរាវាសេន អត្ថោ, អហំ តុម្ហេ ឧបដ្ឋហិត្វា តុម្ហាកំ ធូមកាលេ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ អថស្ស មាតា បុនប្បុនំ យាចិត្វាបិ មនំ អលភមានា តស្ស ឆន្ទំ អគ្គហេត្វា សមជាតិកំ កុលកុមារិកំ អានេសិ។ សោ មាតរំ អប្បដិក្ខិបិត្វា តាយ សទ្ធឹ សំវាសំ កប្បេសិ។ សាបិ “មយ្ហំ សាមិកោ មហន្តេន ឧស្សាហេន មាតរំ ឧបដ្ឋហតិ, អហម្បិ នំ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ, ឯវមស្ស បិយា ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តំ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិ។ សោ “អយំ មេ មាតរំ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហី”តិ តតោ បដ្ឋាយ លទ្ធលទ្ធានិ មធុរខាទនីយាទីនិ តស្សាយេវ ទេតិ។ សា អបរភាគេ ចិន្តេសិ “អយំ លទ្ធលទ្ធានិ មធុរខាទនីយាទីនិ មយ្ហញ្ញេវ ទេតិ, អទ្ធា មាតរំ នីហរិតុកាមោ ភវិស្សតិ, នីហរណូបាយមស្សា ករិស្សាមី”តិ ឯវំ អយោនិសោ ឧម្មុជ្ជិត្វា ឯកំ ទិវសំ អាហ – “សាមិ, តយិ ពហិ និក្ខមន្តេ តវ មាតា មំ អក្កោសតី”តិ។ សោ តុណ្ហី អហោសិ។

សា ចិន្តេសិ – “ឥមំ មហល្លិកំ ឧជ្ឈាបេត្វា បុត្តស្ស បដិកូលំ ការេស្សាមី”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ យាគុំ ទទមានា អច្ចុណ្ហំ វា អតិសីតលំ វា អតិលោណំ វា អលោណំ វា ទេតិ។ “អម្ម, អច្ចុណ្ហា”តិ វា “អតិលោណា”តិ វា វុត្តេ បូរេត្វា សីតោទកំ បក្ខិបតិ។ បុន “អតិសីតលា , អលោណាយេវា”តិ វុត្តេ “ឥទានេវ ‘អច្ចុណ្ហា, អតិលោណា’តិ វត្វា បុន ‘អតិសីតលា, អលោណា’តិ វទសិ, កា តំ តោសេតុំ សក្ខិស្សតី”តិ មហាសទ្ទំ ករោតិ។ ន្ហានោទកម្បិ អច្ចុណ្ហំ កត្វា បិដ្ឋិយំ អាសិញ្ចតិ។ “អម្ម, បិដ្ឋិ មេ ទហតី”តិ ច វុត្តេ បុន បូរេត្វា សីតោទកំ បក្ខិបតិ។ “អតិសីតំ, អម្មា”តិ វុត្តេ “ឥទានេវ ‘អច្ចុណ្ហ’ន្តិ វត្វា បុន ‘អតិសីត’ន្តិ វទតិ, កា ឯតិស្សា អវមានំ សហិតុំ សក្ខិស្សតី”តិ បដិវិស្សកានំ កថេសិ។ “អម្ម, មញ្ចកេ មេ ពហូ មង្គុលា”តិ ច វុត្តា មញ្ចកំ នីហរិត្វា តស្ស ឧបរិ អត្តនោ មញ្ចកំ បោថេត្វា “បោថិតោ មេ”តិ អតិហរិត្វា បញ្ញបេតិ។ មហាឧបាសិកា ទិគុណេហិ មង្គុលេហិ ខជ្ជមានា សព្ពរត្តឹ និសិន្នាវ រីតិ នាមេត្វា “អម្ម, សព្ពរត្តឹ មង្គុលេហិ ខាទិតាម្ហី”តិ វទតិ។ ឥតរា “ហិយ្យោ តេ មញ្ចកោ បោថិតោ, កា ឥមិស្សា កិច្ចំ និត្ថរិតុំ សក្កោតី”តិ បដិវត្វា “ឥទានិ នំ បុត្តេន ឧជ្ឈាបេស្សាមី”តិ តត្ថ តត្ថ ខេឡសិង្ឃាណិកាទីនិ វិប្បកិរិត្វា “កា ឥមំ សកលគេហំ អសុចឹ ករោតី”តិ វុត្តេ “មាតា តេ ឯវរូបំ ករោតិ, ‘មាករី’តិ វុច្ចមានា កលហំ ករោតិ, អហំ ឯវរូបាយ កាឡកណ្ណិយា សទ្ធឹ ឯកគេហេ វសិតុំ ន សក្កោមិ, ឯតំ វា ឃរេ វសាបេហិ, មំ វា”តិ អាហ។

សោ តស្សា វចនំ សុត្វា “ភទ្ទេ, ត្វំ តរុណា យត្ថ កត្ថចិ គន្ត្វា ជីវិតុំ សក្កា, មាតា បន មេ ជរាទុព្ពលា, អហមេវស្សា បដិសរណំ, ត្វំ និក្ខមិត្វា អត្តនោ កុលគេហំ គច្ឆាហី”តិ អាហ។ សា តស្ស វចនំ សុត្វា ភីតា ចិន្តេសិ “ន សក្កា ឥមំ មាតុ អន្តរេ ភិន្ទិតុំ, ឯកំសេនស្ស មាតា បិយា, សចេ បនាហំ កុលឃរំ គមិស្សំ, វិធវវាសំ វសន្តី ទុក្ខិតា ភវិស្សាមិ, បុរិមនយេនេវ សស្សុំ អារាធេត្វា បដិជគ្គិស្សាមី”តិ ។ សា តតោ បដ្ឋាយ បុរិមសទិសមេវ តំ បដិជគ្គិ។ អថេកទិវសំ សោ ឧបាសកោ ធម្មស្សវនត្ថាយ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ “កឹ, ឧបាសក, ត្វំ បុញ្ញកម្មេសុ ន បមជ្ជសិ, មាតុឧបដ្ឋានកម្មំ បូរេសី”តិ ច វុត្តោ “អាម, ភន្តេ, សា បន មម មាតា មយ្ហំ អរុចិយាយេវ ឯកំ កុលទារិកំ អានេសិ, សា ឥទញ្ចិទញ្ច អនាចារកម្មំ អកាសី”តិ សព្ពំ សត្ថុ អាចិក្ខិត្វា “ឥតិ ភគវា សា ឥត្ថី នេវ មំ មាតុ អន្តរេ ភិន្ទិតុំ សក្ខិ, ឥទានិ នំ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហតី”តិ អាហ។ សត្ថា តស្ស កថំ សុត្វា “ឥទានិ តាវ ត្វំ ឧបាសក, តស្សា វចនំ ន អកាសិ, បុព្ពេ បនេតិស្សា វចនេន តវ មាតរំ និក្កឌ្ឍិត្វា មំ និស្សាយ បុន គេហំ អានេត្វា បដិជគ្គី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ អញ្ញតរស្ស កុលស្ស បុត្តោ បិតរិ កាលកតេ មាតុទេវតោ ហុត្វា វុត្តនិយាមេនេវ មាតរំ បដិជគ្គីតិ សព្ពំ ហេដ្ឋា កថិតនយេនេវ វិត្ថារេតព្ពំ ។ “អហំ ឯវរូបាយ កាឡកណ្ណិយា សទ្ធឹ វសិតុំ ន សក្កោមិ, ឯតំ វា ឃរេ វសាបេហិ, មំ វា”តិ វុត្តេ តស្សា កថំ គហេត្វា “មាតុយេវ មេ ទោសោ”តិ មាតរំ អាហ “អម្ម, ត្វំ និច្ចំ ឥមស្មឹ ឃរេ កលហំ ករោសិ, ឥតោ និក្ខមិត្វា អញ្ញស្មឹ យថារុចិតេ ឋានេ វសាហី”តិ។ សា “សាធូ”តិ រោទមានា និក្ខមិត្វា ឯកំ សមិទ្ធកុលំ និស្សាយ ភតឹ កត្វា ទុក្ខេន ជីវិកំ កប្បេសិ។ សស្សុយា ឃរា និក្ខន្តកាលេ សុណិសាយ គព្ភោ បតិដ្ឋហិ។ សា “តាយ កាឡកណ្ណិយា គេហេ វសមានាយ គព្ភម្បិ ន បដិលភឹ, ឥទានិ មេ គព្ភោ លទ្ធោ”តិ បតិនោ ច បដិវិស្សកានញ្ច កថេន្តី វិចរតិ។

អបរភាគេ បុត្តំ វិជាយិត្វា សាមិកំ អាហ “តវ មាតរិ គេហេ វសមានាយ បុត្តំ ន លភឹ, ឥទានិ មេ លទ្ធោ, ឥមិនាបិ ការណេន តស្សា កាឡកណ្ណិភាវំ ជានាហី”តិ។ ឥតរា “មម កិរ និក្កឌ្ឍិតកាលេ បុត្តំ លភី”តិ សុត្វា ចិន្តេសិ “អទ្ធា ឥមស្មឹ លោកេ ធម្មោ មតោ ភវិស្សតិ, សចេ ហិ ធម្មោ មតោ ន ភវេយ្យ, មាតរំ បោថេត្វា និក្កឌ្ឍន្តា បុត្តំ ន លភេយ្យុំ, សុខំ ន ជីវេយ្យុំ, ធម្មស្ស មតកភត្តំ ទស្សាមី”តិ។ សា ឯកទិវសំ តិលបិដ្ឋញ្ច តណ្ឌុលញ្ច បចនថាលិញ្ច ទព្ពិញ្ច អាទាយ អាមកសុសានំ គន្ត្វា តីហិ មនុស្សសីសេហិ ឧទ្ធនំ កត្វា អគ្គឹ ជាលេត្វា ឧទកំ ឱរុយ្ហ សសីសំ ន្ហត្វា សាដកំ និវាសេត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ឧទ្ធនដ្ឋានំ គន្ត្វា កេសេ មោចេត្វា តណ្ឌុលេ ធោវិតុំ អារភិ។ តទា ពោធិសត្តោ សក្កោ ទេវរាជា អហោសិ។ ពោធិសត្តា ច នាម អប្បមត្តា ហោន្តិ, សោ តស្មិំ ខណេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តំ ទុក្ខប្បត្តំ “ធម្មោ មតោ”តិ សញ្ញាយ ធម្មស្ស មតកភត្តំ ទាតុកាមំ ទិស្វា “អជ្ជ មយ្ហំ ពលំ ទស្សេស្សាមី”តិ ព្រាហ្មណវេសេន មហាមគ្គំ បដិបន្នោ វិយ ហុត្វា តំ ទិស្វា មគ្គា ឱក្កម្ម តស្សា សន្តិកេ ឋត្វា “អម្ម, សុសានេ អាហារំ បចន្តា នាម នត្ថិ, ត្វំ ឥមិនា ឥធ បក្កេន តិលោទនេន កឹ ករិស្សសី”តិ កថំ សមុដ្ឋាបេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

១. “ឱទាតវត្ថា សុចិ អល្លកេសា, កច្ចានិ កឹ កុម្ភិមធិស្សយិត្វា;
បិដ្ឋា តិលា ធោវសិ តណ្ឌុលានិ, តិលោទនោ ហេហិតិ កិស្សហេតូ”តិ។

តត្ថ **កច្ចានី**តិ តំ គោត្តេន អាលបតិ។ **កុម្ភិមធិស្សយិត្វា**តិ បចនថាលិកំ មនុស្សសីសុទ្ធនំ អារោបេត្វា។ **ហេហិតី**តិ អយំ តិលោទនោ កិស្ស ហេតុ ភវិស្សតិ, កឹ អត្តនា ភុញ្ជិស្សសិ, ឧទាហុ អញ្ញំ ការណមត្ថីតិ។

អថស្ស សា អាចិក្ខន្តី ទុតិយំ គាថមាហ –

២. “ន ខោ អយំ ព្រាហ្មណ ភោជនត្ថា, តិលោទនោ ហេហិតិ សាធុបក្កោ;
ធម្មោ មតោ តស្ស បហុត្តមជ្ជ, អហំ ករិស្សាមិ សុសានមជ្ឈេ”តិ។

តត្ថ **ធម្មោ**តិ ជេដ្ឋាបចាយនធម្មោ ចេវ តិវិធសុចរិតធម្មោ ច។ **តស្ស បហុត្តមជ្ជា**តិ តស្សាហំ ធម្មស្ស ឥទំ មតកភត្តំ ករិស្សាមីតិ អត្ថោ។

តតោ សក្កោ តតិយំ គាថមាហ –

៣. “អនុវិច្ច កច្ចានិ ករោហិ កិច្ចំ, ធម្មោ មតោ កោ នុ តវេវ សំសិ;
សហស្សនេត្តោ អតុលានុភាវោ, ន មិយ្យតី ធម្មវរោ កទាចី”តិ។

តត្ថ **អនុវិច្ចា**តិ ឧបបរិក្ខិត្វា ជានិត្វា។ **កោ នុ តវេវ សំសី**តិ កោ នុ តវ ឯវំ អាចិក្ខិ។ **សហស្សនេត្តោ**តិ អត្ថានំ ធម្មវរំ ឧត្តមធម្មំ កត្វា ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។

តំ វចនំ សុត្វា ឥតរា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៤. “ទឡ្ហប្បមាណំ មម ឯត្ថ ព្រហ្មេ, ធម្មោ មតោ នត្ថិ មមេត្ថ កង្ខា;
យេ យេវ ទានិ បាបា ភវន្តិ, តេ តេវ ទានិ សុខិតា ភវន្តិ។

៥. “សុណិសា ហិ មយ្ហំ វញ្ឈា អហោសិ, សា មំ វធិត្វាន វិជាយិ បុត្តំ;
សា ទានិ សព្ពស្ស កុលស្ស ឥស្សរា, អហំ បនម្ហិ អបវិទ្ធា ឯកិកា”តិ។

តត្ថ **ទឡ្ហប្បមាណ**ន្តិ ទឡ្ហំ ថិរំ និស្សំសយំ ព្រាហ្មណ ឯត្ថ មម បមាណន្តិ វទតិ។ **យេ យេ**តិ តស្ស មតភាវេ ការណំ ទស្សេន្តី ឯវមាហ។ **វធិត្វានា**តិ បោថេត្វា និក្កឌ្ឍិត្វា។ **អបវិទ្ធា**តិ ឆឌ្ឌិតា អនាថា ហុត្វា ឯកិកា វសាមិ។

តតោ សក្កោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៦. “ជីវាមិ វោហំ ន មតោហមស្មិ, តវេវ អត្ថាយ ឥធាគតោស្មិ;
យា តំ វធិត្វាន វិជាយិ បុត្តំ, សហាវ បុត្តេន ករោមិ ភស្ម”ន្តិ។

តត្ថ **វោ**តិ និបាតមត្តំ។

ឥតរា តំ សុត្វា “ជី អហំ កឹ កថេសឹ, មម នត្តុ អមរណការណំ ករិស្សាមី”តិ សត្តមំ គាថមាហ –

៧. “ឯវញ្ច តេ រុច្ចតិ ទេវរាជ, មមេវ អត្ថាយ តថាគតោសិ;
អហញ្ច បុត្តោ សុណិសា ច នត្តា, សម្មោទមានា ឃរមាវសេមា”តិ។

អថស្សា សក្កោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៨. “ឯវញ្ច តេ រុច្ចតិ កាតិយានិ, ហតាបិ សន្តា ន ជហាសិ ធម្មំ;
តុវញ្ច បុត្តោ សុណិសា ច នត្តា, សម្មោទមានា ឃរមាវសេថា”តិ។

តត្ថ **ហតាបិ សន្តា**តិ យទិ ត្វំ បោថិតាបិ និក្កឌ្ឍិតាបិ សមានា តេវ ទារកេសុ មេត្តធម្មំ ន ជហាសិ, ឯវំ សន្តេ យថា ត្វំ ឥច្ឆសិ, តថា ហោតុ, អហំ តេ ឥមស្មឹ គុណេ បសន្នោតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា អលង្កតបដិយត្តោ សក្កោ អត្តនោ អានុភាវេន អាកាសេ ឋត្វា “កច្ចានិ ត្វំ មា ភាយិ, បុត្តោ ច តេ សុណិសា ច មមានុភាវេន អាគន្ត្វា អន្តរាមគ្គេ តំ ខមាបេត្វា អាទាយ គមិស្សន្តិ, អប្បមត្តា ហោហី”តិ វត្វា អត្តនោ ឋានមេវ គតោ។ តេបិ សក្កានុភាវេន តស្សា គុណំ អនុស្សរិត្វា “កហំ នោ មាតា”តិ អន្តោគាមេ មនុស្សេ បុច្ឆិត្វា “សុសានាភិមុខំ គតា”តិ សុត្វា “អម្ម, អម្មា”តិ សុសានមគ្គំ បដិបជ្ជិត្វា តំ ទិស្វាវ បាទេសុ បតិត្វា “អម្ម, អម្ហាកំ ទោសំ ខមាហី”តិ តំ ខមាបេសុំ។ សាបិ នត្តារំ គណ្ហិ។ ឥតិ តេ សម្មោទមានា គេហំ គន្ត្វា តតោ បដ្ឋាយ សមគ្គវាសំ វសឹសុ។

៩. “សា កាតិយានី សុណិសាយ សទ្ធឹ, សម្មោទមានា ឃរមាវសិត្ថ;
បុត្តោ ច នត្តា ច ឧបដ្ឋហឹសុ, ទេវានមិន្ទេន អធិគ្គហីតា”តិ។ –

អយំ អភិសម្ពុទ្ធគាថា។

តត្ថ **សា កាតិយានី**តិ ភិក្ខវេ, សា កច្ចានគោត្តា។ **ទេវានមិន្ទេន អធិគ្គហីតា**តិ ទេវិន្ទេន សក្កេន អនុគ្គហិតា ហុត្វា តស្សានុភាវេន សមគ្គវាសំ វសឹសូតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ សោ ឧបាសកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា មាតុបោសកោ ឯតរហិ មាតុបោសកោ អហោសិ , ភរិយាបិស្ស តទា ភរិយាយេវ, សក្កោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

កច្ចានិជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៤១៨] ២. អដ្ឋសទ្ទជាតកវណ្ណនា

ឥទំ បុរេ និន្នមាហូតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ អឌ្ឍរត្តសមយេ សុតំ ភឹសនកំ អវិនិព្ភោគសទ្ទំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ហេដ្ឋា **លោហកុម្ភិជាតកេ** (ជា. ១.៤.៥៣ អាទយោ) កថិតសទិសមេវ។ ឥធ បន សត្ថា “មយ្ហំ, ភន្តេ, ឥមេសំ សទ្ទានំ សុតត្តា កិន្តិ ភវិស្សតី”តិ វុត្តេ “មា ភាយិ, មហារាជ, ន តេ ឯតេសំ សុតបច្ចយា កោចិ អន្តរាយោ ភវិស្សតិ, ន ហិ, មហារាជ, ឯវរូបំ ភយានកំ អវិនិព្ភោគសទ្ទំ ត្វមេវេកោ សុណិ, បុព្ពេបិ រាជានោ ឯវរូបំ សទ្ទំ សុត្វា ព្រាហ្មណានំ កថំ គហេត្វា សព្ពចតុក្កយញ្ញំ យជិតុកាមា បណ្ឌិតានំ វចនំ សុត្វា យញ្ញហរណត្ថាយ គហិតសត្តេ វិស្សជ្ជេត្វា នគរេ មាឃាតភេរឹ ចរាបេសុ”ន្តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ អសីតិកោដិវិភវេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ ឧគ្គហិតសិប្បោ មាតាបិតូនំ អច្ចយេន រតនវិលោកនំ កត្វា សព្ពំ វិភវជាតំ ទានមុខេ វិស្សជ្ជេត្វា កាមេ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេត្វា អបរភាគេ លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ មនុស្សបថំ ចរន្តោ ពារាណសី បត្វា រាជុយ្យានេ វសិ។ តទា ពារាណសិរាជា សិរិសយនេ និសិន្នោ អឌ្ឍរត្តសមយេ អដ្ឋ សទ្ទេ អស្សោសិ – បឋមំ រាជនិវេសនសាមន្តា ឧយ្យានេ ឯកោ ពកោ សទ្ទមកាសិ, ទុតិយំ តស្មឹ សទ្ទេ អនុបច្ឆិន្នេយេវ ហត្ថិសាលាយ តោរណនិវាសិនី កាកី សទ្ទមកាសិ, តតិយំ រាជគេហេ កណ្ណិកាយំ និវុត្ថឃុណបាណកោ សទ្ទមកាសិ, ចតុត្ថំ រាជគេហេ បោសាវនិយកោកិលោ សទ្ទមកាសិ, បញ្ចមំ តត្ថេវ បោសាវនិយមិគោ សទ្ទមកាសិ, ឆដ្ឋំ តត្ថេវ បោសាវនិយវានរោ សទ្ទមកាសិ, សត្តមំ តត្ថេវ បោសាវនិយកិន្នរោ សទ្ទមកាសិ, អដ្ឋមំ តស្មឹ សទ្ទេ អនុបច្ឆិន្នេយេវ រាជនិវេសនមត្ថកេន ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ បច្ចេកពុទ្ធោ ឯកំ ឧទានំ ឧទានេន្តោ សទ្ទមកាសិ។

ពារាណសិរាជា ឥមេ អដ្ឋ សទ្ទេ សុត្វា ភីតតសិតោ បុនទិវសេ ព្រាហ្មណេ បុច្ឆិ។ ព្រាហ្មណា “អន្តរាយោ តេ, មហារាជ, ភវិស្សតិ, សព្ពចតុក្កយញ្ញំ យជិស្សាមា”តិ វត្វា រញ្ញា “យថារុចិតំ ករោថា”តិ អនុញ្ញាតា ហដ្ឋបហដ្ឋា រាជកុលតោ និក្ខមិត្វា យញ្ញកម្មំ អារភឹសុ។ អថ នេសំ ជេដ្ឋកស្ស យញ្ញការព្រាហ្មណស្ស អន្តេវាសី មាណវោ បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ អាចរិយំ អាហ – “អាចរិយ, ឯវរូបំ កក្ខឡំ ផរុសំ អសាតំ ពហូនំ សត្តានំ វិនាសកម្មំ មា ករី”តិ។ “តាត, ត្វំ កឹ ជានាសិ, សចេបិ អញ្ញំ កិញ្ចិ ន ភវិស្សតិ, មច្ឆមំសំ តាវ ពហុំ ខាទិតុំ លភិស្សាមា”តិ។ “អាចរិយ, កុច្ឆឹ និស្សាយ និរយេ និព្ពត្តនកម្មំ មា ករោថា”តិ។ តំ សុត្វា សេសព្រាហ្មណា “អយំ អម្ហាកំ លាភន្តរាយំ ករោតី”តិ តស្ស កុជ្ឈឹសុ។ មាណវោ តេសំ ភយេន “តេន ហិ តុម្ហេវ មច្ឆមំសខាទនូបាយំ ករោថា”តិ វត្វា និក្ខមិត្វា ពហិនគរេ រាជានំ និវារេតុំ សមត្ថំ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណំ ឧបធារេន្តោ រាជុយ្យានំ គន្ត្វា ពោធិសត្តំ ទិស្វា វន្ទិត្វា “ភន្តេ, កឹ តុម្ហាកំ សត្តេសុ អនុកម្បា នត្ថិ, រាជា ពហូ សត្តេ មារេត្វា យញ្ញំ យជាបេតិ, កឹ វោ មហាជនស្ស ពន្ធនមោក្ខំ កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ អាហ។ “មាណវ, ឯត្ថ នេវ រាជា អម្ហេ ជានាតិ, ន មយំ រាជានំ ជានាមា”តិ។ “ជានាថ បន, ភន្តេ, រញ្ញា សុតសទ្ទានំ និប្ផត្តិ”ន្តិ? “អាម, ជានាមី”តិ។ “ជានន្តា រញ្ញោ កស្មា ន កថេថា”តិ? “មាណវ កឹ សក្កា ‘អហំ ជានាមី’តិ នលាដេ សិង្គំ ពន្ធិត្វា ចរិតុំ, សចេ ឥធាគន្ត្វា បុច្ឆិស្សតិ, កថេស្សាមី”តិ។

មាណវោ វេគេន រាជកុលំ គន្ត្វា “កឹ, តាតា”តិ វុត្តេ “មហារាជ, តុម្ហេហិ សុតសទ្ទានំ និប្ផត្តឹ ជាននកោ ឯកោ តាបសោ តុម្ហាកំ ឧយ្យានេ មង្គលសិលាយំ និសិន្នោ ‘សចេ មំ បុច្ឆិស្សតិ, កថេស្សាមី’តិ វទតិ, គន្ត្វា តំ បុច្ឆិតុំ វដ្ដតី”តិ អាហ។ រាជា វេគេន តត្ថ គន្ត្វា តាបសំ វន្ទិត្វា កតបដិសន្ថារោ និសីទិត្វា “សច្ចំ កិរ, ភន្តេ, តុម្ហេ មយា សុតសទ្ទានំ និប្ផត្តឹ ជានាថា”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, មហារាជា”តិ។ “តេន ហិ កថេថ តំ មេ”តិ។ “មហារាជ, តេសំ សុតបច្ចយា តវ កោចិ អន្តរាយោ នត្ថិ , បោរាណុយ្យានេ បន តេ ឯកោ ពកោ អត្ថិ, សោ គោចរំ អលភន្តោ ជិឃច្ឆាយ បរេតោ បឋមំ សទ្ទមកាសី”តិ តស្ស កិរិយំ អត្តនោ ញាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា បឋមំ គាថមាហ –

១០. “ឥទំ បុរេ និន្នមាហុ, ពហុមច្ឆំ មហោទកំ;
អាវាសោ ពករាជស្ស, បេត្តិកំ ភវនំ មម;
ត្យជ្ជ ភេកេន យាបេម, ឱកំ ន វិជហាមសេ”តិ។

តត្ថ **ឥទ**ន្តិ មង្គលបោក្ខរណឹ សន្ធាយ វទតិ។ សា ហិ បុព្ពេ ឧទកតុម្ពេន ឧទកេ បវិសន្តេ មហោទកា ពហុមច្ឆា, ឥទានិ បន ឧទកស្ស បច្ឆិន្នត្តា ន មហោទកា ជាតា។ **ត្យជ្ជ ភេកេនា**តិ តេ មយំ អជ្ជ មច្ឆេ អលភន្តា មណ្ឌូកមត្តេន យាបេម។ **ឱក**ន្តិ ឯវំ ជិឃច្ឆាយ បីឡិតាបិ វសនដ្ឋានំ ន វិជហាម។

ឥតិ, មហារាជ, សោ ពកោ ជិឃច្ឆាបីឡិតោ សទ្ទមកាសិ។ សចេបិ តំ ជិឃច្ឆាតោ មោចេតុកាមោ, តំ ឧយ្យានំ សោធាបេត្វា បោក្ខរណឹ ឧទកស្ស បូរេហីតិ។ រាជា តថា ការេតុំ ឯកំ អមច្ចំ អាណាបេសិ។

“ហត្ថិសាលតោរណេ បន តេ, មហារាជ, ឯកា កាកី វសមានា អត្តនោ បុត្តសោកេន ទុតិយំ សទ្ទមកាសិ, តតោបិ តេ ភយំ នត្ថី”តិ វត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

១១. “កោ ទុតិយំ អសីលិស្ស, ពន្ធរស្សក្ខិ ភេច្ឆតិ;
កោ មេ បុត្តេ កុលាវកំ, មញ្ច សោត្ថឹ ករិស្សតី”តិ។

វត្វា ច បន “កោ នាម តេ, មហារាជ, ហត្ថិសាលាយ ហត្ថិមេណ្ឌោ”តិ បុច្ឆិ។ “ពន្ធរោ នាម, ភន្តេ”តិ។ “ឯកក្ខិកាណោ សោ, មហារាជា”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ មហារាជ, ហត្ថិសាលាយ តេ ទ្វារតោរណេ ឯកា កាកី កុលាវកំ កត្វា អណ្ឌកានិ និក្ខិបិ។ តានិ បរិណតានិ កាកបោតកា និក្ខន្តា, ហត្ថិមេណ្ឌោ ហត្ថឹ អារុយ្ហ សាលតោ និក្ខមន្តោ ច បវិសន្តោ ច អង្កុសកេន កាកិម្បិ បុត្តកេបិស្សា បហរតិ, កុលាវកម្បិ វិទ្ធំសេតិ។ សា តេន ទុក្ខេន បីឡិតា តស្ស អក្ខិភេទនំ អាយាចន្តី ឯវមាហ, សចេ តេ កាកិយា មេត្តចិត្តំ អត្ថិ, ឯតំ ពន្ធរំ បក្កោសាបេត្វា កុលាវកវិទ្ធំសនតោ វារេហីតិ ។ រាជា តំ បក្កោសាបេត្វា បរិភាសិត្វា ហារេត្វា អញ្ញស្ស តំ ហត្ថឹ អទាសិ។

“បាសាទកណ្ណិកាយ បន តេ, មហារាជ, ឯកោ ឃុណបាណកោ វសតិ។ សោ តត្ថ ផេគ្គុំ ខាទិត្វា តស្មឹ ខីណេ សារំ ខាទិតុំ នាសក្ខិ, សោ ភក្ខំ អលភិត្វា និក្ខមិតុម្បិ អសក្កោន្តោ បរិទេវមានោ តតិយំ សទ្ទមកាសិ, តតោបិ តេ ភយំ នត្ថី”តិ វត្វា តស្ស កិរិយំ អត្តនោ ញាណេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា តតិយំ គាថមាហ –

១២. “សព្ពា បរិក្ខតា ផេគ្គុ, យាវ តស្សា គតី អហុ;

ខីណភក្ខោ មហារាជ, សារេ ន រមតី ឃុណោ”តិ។

តត្ថ **យាវ តស្សា គតី អហូ**តិ យាវ តស្សា ផេគ្គុយា និប្ផត្តិ អហោសិ, សា សព្ពា ខាទិតា។ **ន រមតី**តិ “មហារាជ, សោ បាណកោ តតោ និក្ខមិត្វា គមនដ្ឋានម្បិ អបស្សន្តោ បរិទេវតិ, នីហរាបេហិ ន”ន្តិ អាហ។ រាជា ឯកំ បុរិសំ អាណាបេត្វា ឧបាយេន នំ នីហរាបេសិ។

“និវេសនេ បន តេ, មហារាជ, ឯកា បោសាវនិយា កោកិលា អត្ថី”តិ? “អត្ថិ, ភន្តេ”តិ។ “មហារាជ, សា អត្តនា និវុត្ថបុព្ពំ វនសណ្ឌំ សរិត្វា ឧក្កណ្ឋិត្វា ‘កទា នុ ខោ ឥមម្ហា បញ្ជរា មុច្ចិត្វា រមណីយំ វនសណ្ឌំ គច្ឆិស្សាមី’តិ ចតុត្ថំ សទ្ទមកាសិ, តតោបិ តេ ភយំ នត្ថី”តិ វត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១៣. “សា នូនាហំ ឥតោ គន្ត្វា, រញ្ញោ មុត្តា និវេសនា;
អត្តានំ រមយិស្សាមិ, ទុមសាខនិកេតិនី”តិ។

តត្ថ **ទុមសាខនិកេតិនី**តិ សុបុប្ផិតាសុ រុក្ខសាខាសុ សកនិកេតា ហុត្វា។ ឯវញ្ច បន វត្វា “ឧក្កណ្ឋិតា, មហារាជ, សា កោកិលា, វិស្សជ្ជេហិ ន”ន្តិ អាហ។ រាជា តថា ការេសិ។

“និវេសនេ បន តេ, មហារាជ, ឯកោ បោសាវនិយោ មិគោ អត្ថី”តិ? “អត្ថិ, ភន្តេ”តិ។ “មហារាជ, សោ ឯកោ យូថបតិ អត្តនោ មិគី អនុស្សរិត្វា កិលេសវសេន ឧក្កណ្ឋិតោ បញ្ចមំ សទ្ទមកាសិ, តតោបិ តេ ភយំ នត្ថី”តិ វត្វា បញ្ចមំ គាថមាហ –

១៤. “សោ នូនាហំ ឥតោ គន្ត្វា, រញ្ញោ មុត្តោ និវេសនា;
អគ្គោទកានិ បិស្សាមិ, យូថស្ស បុរតោ វជ”ន្តិ។

តត្ថ **អគ្គោទកានី**តិ អគ្គឧទកានិ, អញ្ញេហិ មិគេហិ បឋមតរំ អបីតានិ អនុច្ឆិដ្ឋោទកានិ យូថស្ស បុរតោ គច្ឆន្តោ កទា នុ ខោ បិវិស្សាមីតិ។

មហាសត្តោ តម្បិ មិគំ វិស្សជ្ជាបេត្វា “និវេសនេ បន តេ, មហារាជ, បោសាវនិយោ មក្កដោ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “សោបិ, មហារាជ, ហិមវន្តបទេសេ យូថបតិ មក្កដីហិ សទ្ធិំ កាមគិទ្ធោ ហុត្វា វិចរន្តោ ភរតេន នាម លុទ្ទេន ឥធ អានីតោ, ឥទានិ ឧក្កណ្ឋិត្វា តត្ថេវ គន្តុកាមោ ឆដ្ឋំ សទ្ទមកាសិ, តតោបិ តេ ភយំ នត្ថី”តិ វត្វា ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១៥. “តំ មំ កាមេហិ សម្មត្តំ, រត្តំ កាមេសុ មុច្ឆិតំ;
អានយី ភរតោ លុទ្ទោ, ពាហិកោ ភទ្ទមត្ថុ តេ”តិ។

តត្ថ **ពាហិកោ**តិ ពាហិករដ្ឋវាសី។ **ភទ្ទមត្ថុ តេ**តិ ឥមមត្ថំ សោ វានរោ អាហ, តុយ្ហំ បន ភទ្ទមត្ថុ, វិស្សជ្ជេហិ នន្តិ។

មហាសត្តោ តំ វានរំ វិស្សជ្ជាបេត្វា “និវេសនេ បន តេ, មហារាជ, បោសាវនិយោ កិន្នរោ អត្ថី”តិ បុច្ឆិត្វា “អត្ថី”តិ វុត្តេ “សោ, មហារាជ, អត្តនោ កិន្នរិយា កតគុណំ អនុស្សរិត្វា កិលេសាតុរោ សទ្ទមកាសិ។ សោ ហិ តាយ សទ្ធិំ ឯកទិវសំ តុង្គបព្ពតសិខរំ អារុហិ។ តេ តត្ថ វណ្ណគន្ធរសសម្បន្នានិ នានាបុប្ផានិ ឱចិនន្តា បិឡន្ធន្តា សូរិយំ អត្ថង្គតំ ន សល្លក្ខេសុំ, អត្ថង្គតេ សូរិយេ ឱតរន្តានំ អន្ធការោ អហោសិ។ តត្រ នំ កិន្នរី ‘សាមិ, អន្ធការោ វត្តតិ, អបក្ខលន្តោ អប្បមាទេន ឱតរាហី’តិ វត្វា ហត្ថេ គហេត្វា ឱតារេសិ, សោ តាយ តំ វចនំ អនុស្សរិត្វា សទ្ទមកាសិ, តតោបិ តេ ភយំ នត្ថី”តិ តំ ការណំ អត្តនោ ញាណពលេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា បាកដំ ករោន្តោ សត្តមំ គាថមាហ –

១៦. “អន្ធការតិមិសាយំ, តុង្គេ ឧបរិបព្ពតេ;
សា មំ សណ្ហេន មុទុនា, មា បាទំ ខលិ យស្មនី”តិ។

តត្ថ **អន្ធការតិមិសាយ**ន្តិ អន្ធភាវការកេ តមេ។ **តុង្គេ**តិ តិខិណេ។ **សណ្ហេន មុទុនា**តិ មដ្ឋេន មុទុកេន វចនេន។ **មា បាទំ ខលិ យស្មនី**តិ យ-ការោ ព្យញ្ជនសន្ធិវសេន គហិតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សា មំ កិន្នរី សណ្ហេន មុទុកេន វចនេន “សាមិ, អប្បមត្តោ ហោហិ, មា បាទំ ខលិ អស្មនិ, យថា តេ ឧបក្ខលិត្វា បាទោ បាសាណស្មិំ ន ខលតិ, តថា ឱតរា”តិ វត្វា ហត្ថេន គហេត្វា ឱតារេសីតិ។

ឥតិ មហាសត្តោ កិន្នរេន កតសទ្ទការណំ កថេត្វា តំ វិស្សជ្ជាបេត្វា “មហារាជ, អជ្ជមោ ឧទានសទ្ទោ អហោសិ។ នន្ទមូលកបព្ភារស្មឹ កិរ ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធោ អត្តនោ អាយុសង្ខារបរិក្ខយំ ញត្វា ‘មនុស្សបថំ គន្ត្វា ពារាណសិរញ្ញោ ឧយ្យានេ បរិនិព្ពាយិស្សាមិ, តស្ស មេ មនុស្សា សរីរនិក្ខេបំ ការេត្វា សាធុកីឡំ កីឡិត្វា ធាតុបូជំ កត្វា សគ្គបថំ បូរេស្សន្តី’តិ ឥទ្ធានុភាវេន អាគច្ឆន្តោ តវ បាសាទស្ស មត្ថកំ បត្តកាលេ ខន្ធភារំ ឱតារេត្វា និព្ពានបុរបវេសនទីបនំ ឧទានំ ឧទានេសី”តិ បច្ចេកពុទ្ធេន វុត្តំ គាថមាហ –

១៧. “អសំសយំ ជាតិខយន្តទស្សី, ន គព្ភសេយ្យំ បុនរាវជិស្សំ;
អយមន្តិមា បច្ឆិមា គព្ភសេយ្យា, ខីណោ មេ សំសារោ បុនព្ភវាយា”តិ។

តស្សត្ថោ – ជាតិយា ខយន្តសង្ខាតស្ស និព្ពានស្ស ទិដ្ឋត្តា **ជាតិខយន្តទស្សី** អហំ **អសំសយំ** បុន គព្ភសេយ្យំ ន អាវជិស្សំ, អយំ មេ អន្តិមា ជាតិ, បច្ឆិមា គព្ភសេយ្យា, ខីណោ មេ បុនព្ភវាយ ខន្ធបដិបាដិសង្ខាតោ សំសារោតិ។

“ឥទញ្ច បន សោ ឧទានំ វត្វា ឥមំ ឧយ្យានវនំ អាគម្ម ឯកស្ស សុបុប្ផិតស្ស សាលស្ស មូលេ បរិនិព្ពុតោ, ឯហិ, មហារាជ, សរីរកិច្ចមស្ស ករិស្សាមា”តិ មហាសត្តោ រាជានំ គហេត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស បរិនិព្ពុតដ្ឋានំ គន្ត្វា សរីរំ ទស្សេសិ។ រាជា តស្ស សរីរំ ទិស្វា សទ្ធឹ ពលកាយេន គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា ពោធិសត្តស្ស វចនំ និស្សាយ យញ្ញំ ហារេត្វា សព្ពសត្តានំ ជីវិតទានំ ទត្វា នគរេ មាឃាតភេរឹ ចរាបេត្វា សត្តាហំ សាធុកីឡំ កីឡិត្វា សព្ពគន្ធចិតកេ មហន្តេន សក្ការេន បច្ចេកពុទ្ធស្ស សរីរំ ឈាបេត្វា ធាតុយោ ចតុមហាបថេ ថូបំ ការេសិ។ ពោធិសត្តោបិ រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា “អប្បមត្តោ ហោហី”តិ ឱវទិត្វា ហិមវន្តមេវ បវិសិត្វា ព្រហ្មវិហារេសុ បរិកម្មំ កត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “មហារាជ, តស្ស សទ្ទស្ស សុតការណា តវ កោចិ អន្តរាយោ នត្ថី”តិ យញ្ញំ ហរាបេត្វា “មហាជនស្ស ជីវិតំ ទេហី”តិ ជីវិតទានំ ទាបេត្វា នគរេ ធម្មភេរឹ ចរាបេត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, មាណវោ សារិបុត្តោ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

អដ្ឋសទ្ទជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៤១៩] ៣. សុលសាជាតកវណ្ណនា

ឥទំ សុវណ្ណកាយូរន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ អនាថបិណ្ឌិកស្ស ទាសឹ អារព្ភ កថេសិ។ សា កិរ ឯកស្មឹ ឧស្សវទិវសេ ទាសិគណេន សទ្ធឹ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តី អត្តនោ សាមិនឹ បុញ្ញលក្ខណទេវឹ អាភរណំ យាចិ។ សា តស្សា សតសហស្សមូលំ អត្តនោ អាភរណំ អទាសិ។ សា តំ បិឡន្ធិត្វា ទាសិគណេន សទ្ធឹ ឧយ្យានំ បាវិសិ។ អថេកោ ចោរោ តស្សា អាភរណេ លោភំ ឧប្បាទេត្វា “ឥមំ មារេត្វា អាភរណំ ហរិស្សាមី”តិ តាយ សទ្ធឹ សល្លបន្តោ ឧយ្យានំ គន្ត្វា តស្សា មច្ឆមំសសុរាទីនិ អទាសិ។ សា “កិលេសវសេន ទេតិ មញ្ញេ”តិ គហេត្វា ឧយ្យានកីឡំ កីឡិត្វា វីមំសនត្ថាយ សាយន្ហសមយេ និបន្នេ ទាសិគណេ ឧដ្ឋាយ តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ សោ “ភទ្ទេ, ឥមំ ឋានំ អប្បដិច្ឆន្នំ, ថោកំ បុរតោ គច្ឆាមា”តិ អាហ។ តំ សុត្វា ឥតរា “ឥមស្មឹ ឋានេ សក្កា រហស្សកម្មំ កាតុំ, អយំ បន និស្សំសយំ មំ មារេត្វា បិឡន្ធនភណ្ឌំ ហរិតុកាមោ ភវិស្សតិ, ហោតុ, សិក្ខាបេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា “សាមិ, សុរាមទេន មេ សុក្ខំ សរីរំ, បានីយំ តាវ មំ បាយេហី”តិ ឯកំ កូបំ នេត្វា “ឥតោ មេ បានីយំ ឱសិញ្ចា”តិ រជ្ជុញ្ច ឃដញ្ច ទស្សេសិ។ ចោរោ រជ្ជុំ កូបេ ឱតារេសិ, អថ នំ ឱនមិត្វា ឧទកំ ឱសិញ្ចន្តំ មហព្ពលទាសី ឧភោហិ ហត្ថេហិ អាណិសទំ បហរិត្វា កូបេ ខិបិត្វា “ន ត្វំ ឯត្តកេន មរិស្សសី”តិ ឯកំ មហន្តំ ឥដ្ឋកំ មត្ថកេ អាសុម្ភិ។ សោ តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បត្តោ។ សាបិ នគរំ បវិសិត្វា សាមិនិយា អាភរណំ ទទមានា “មនម្ហិ អជ្ជ ឥមំ អាភរណំ និស្សាយ មតា”តិ សព្ពំ តំ បវត្តឹ អារោចេសិ, សាបិ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារោចេសិ, អនាថបិណ្ឌិកោ តថាគតស្ស អារោចេសិ។ សត្ថា “ន ខោ, គហបតិ, ឥទានេវ សា ទាសី ឋានុប្បត្តិកាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតា, បុព្ពេបិ សមន្នាគតាវ, ន ច ឥទានេវ តាយ សោ មារិតោ, បុព្ពេបិ នំ មារេសិយេវា”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ សុលសា នាម នគរសោភិនី បញ្ចសតវណ្ណទាសិបរិវារា អហោសិ, សហស្សេន រត្តឹ គច្ឆតិ។ តស្មិំយេវ នគរេ សត្តុកោ នាម ចោរោ អហោសិ នាគពលោ, រត្តិភាគេ ឥស្សរឃរានិ បវិសិត្វា យថារុចិ វិលុម្បតិ។ នាគរា សន្និបតិត្វា រញ្ញោ ឧបក្កោសឹសុ។ រាជា នគរគុត្តិកំ អាណាបេត្វា តត្ថ តត្ថ គុម្ពំ ឋបាបេត្វា ចោរំ គណ្ហាបេត្វា “សីសមស្ស ឆិន្ទថា”តិ អាហ។ តំ បច្ឆាពាហំ ពន្ធិត្វា ចតុក្កេ ចតុក្កេ កសាហិ តាឡេត្វា អាឃាតនំ នេន្តិ។ “ចោរោ កិរ គហិតោ”តិ សកលនគរំ សង្ខុភិ។ តទា សុលសា វាតបានេ ឋត្វា អន្តរវីថឹ ឱលោកេន្តី តំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា “សចេ ឥមំ ចោរោតិ គហិតបុរិសំ មោចេតុំ សក្ខិស្សាមិ, ឥទំ កិលិដ្ឋ

កម្មំ អកត្វា ឥមិនាវ សទ្ធឹ សមគ្គវាសំ កប្បេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ហេដ្ឋា **កណវេរជាតកេ** (ជា. ១.៤.៦៩ អាទយោ) វុត្តនយេនេវ នគរគុត្តិកស្ស សហស្សំ បេសេត្វា តំ មោចេត្វា តេន សទ្ធឹ សម្មោទមានា សមគ្គវាសំ វសិ។ ចោរោ តិណ្ណំ ចតុន្នំ មាសានំ អច្ចយេន ចិន្តេសិ “អហំ ឥមស្មឹយេវ ឋានេ វសិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, តុច្ឆហត្ថេន បលាយិតុម្បិ ន សក្កា, សុលសាយ បិឡន្ធនភណ្ឌំ សតសហស្សំ អគ្ឃតិ, សុលសំ មារេត្វា ឥទំ គណ្ហិស្សាមី”តិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ អាហ – “ភទ្ទេ, អហំ តទា រាជបុរិសេហិ នីយមានោ អសុកបព្ពតមត្ថកេ រុក្ខទេវតាយ ពលិកម្មំ បដិស្សុណឹ, សា មំ ពលិកម្មំ អលភមានា ភាយាបេតិ, ពលិកម្មមស្សា ករោមា”តិ។ “សាធុ, សាមិ, សជ្ជេត្វា បេសេហី”តិ។ “ភទ្ទេ, បេសេតុំ ន វដ្ដតិ, មយំ ឧភោបិ សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតា មហន្តេន បរិវារេន គន្ត្វា ទស្សាមា”តិ។ “សាធុ, សាមិ, តថា ករោមា”តិ។

អថ នំ តថា ការេត្វា បព្ពតបាទំ គតកាលេ អាហ – “ភទ្ទេ, មហាជនំ ទិស្វា ទេវតា ពលិកម្មំ ន សម្បដិច្ឆិស្សតិ, មយំ ឧភោវ អភិរុហិត្វា ទេមា”តិ។ សោ តាយ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិតោ តំ ពលិបាតឹ ឧក្ខិបាបេត្វា សយំ សន្នទ្ធបញ្ចាវុធោ ហុត្វា បព្ពតមត្ថកំ អភិរុហិត្វា ឯកំ សតបោរិសបបាតំ និស្សាយ ជាតរុក្ខមូលេ ពលិភាជនំ ឋបាបេត្វា “ភទ្ទេ, នាហំ ពលិកម្មត្ថាយ អាគតោ, តំ បន មារេត្វា បិឡន្ធនំ តេ គហេត្វា គមិស្សាមីតិ អាគតោម្ហិ, តវ បិឡន្ធនំ ឱមុញ្ចិត្វា ឧត្តរសាដកេន ភណ្ឌិកំ ករោហី”តិ អាហ។ “សាមិ, មំ កស្មា មារេសី”តិ? “ធនការណា”តិ។ “សាមិ, មយា កតគុណំ អនុស្សរ, អហំ តំ ពន្ធិត្វា នីយមានំ សេដ្ឋិបុត្តេន បរិវត្តេត្វា ពហុំ ធនំ ទត្វា ជីវិតំ លភាបេសឹ, ទេវសិកំ សហស្សំ លភមានាបិ អញ្ញំ បុរិសំ ន ឱលោកេមិ, ឯវញ្ហិ តវ ឧបការិកំ មា មំ មារេហិ, ពហុញ្ច តេ ធនំ ទស្សាមិ, តវ ទាសី ច ភវិស្សាមី”តិ យាចន្តី បឋមំ គាថមាហ –

១៨. “ឥទំ សុវណ្ណកាយូរំ, មុត្តា វេឡុរិយា ពហូ;
សព្ពំ ហរស្សុ ភទ្ទន្តេ, មញ្ច ទាសីតិ សាវយា”តិ។

តត្ថ **កាយូរន្តិ** គីវាយំ បិឡន្ធនបសាធនំ កាយូរំ។ **សាវយាតិ** មហាជនមជ្ឈេ សាវេត្វា ទាសឹ កត្វា គណ្ហាតិ។

តតោ សត្តុកេន –

១៩. “ឱរោបយស្សុ កល្យាណិ, មា ពាឡ្ហំ បរិទេវសិ;
ន ចាហំ អភិជានាមិ, អហន្ត្វា ធនមាភត”ន្តិ។ –

អត្តនោ អជ្ឈាសយានុរូបំ ទុតិយគាថាយ វុត្តាយ សុលសា ឋានុប្បត្តិការណំ បដិលភិត្វា “អយំ ចោរោ មយ្ហំ ជីវិតំ ន ទស្សតិ, ឧបាយេន នំ បឋមតរំ បបាតេ បាតេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គាថាទ្វយមាហ –

២០. “យតោ សរាមិ អត្តានំ, យតោ បត្តាស្មិ វិញ្ញុតំ;
ន ចាហំ អភិជានាមិ, អញ្ញំ បិយតរំ តយា។

២១. “ឯហិ តំ ឧបគូហិស្សំ, ករិស្សញ្ច បទក្ខិណំ;
ន ហិ ទានិ បុន អត្ថិ, មម តុយ្ហញ្ច សង្គមោ”តិ។

សត្តុកោ តស្សាធិប្បាយំ អជានន្តោ “សាធុ, ភទ្ទេ, ឯហិ ឧបគូហស្សុ ម”ន្តិ អាហ។ សុលសា តំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ឧបគូហិត្វា “ឥទានិ តំ, សាមិ, ចតូសុ បស្សេសុ វន្ទិស្សាមី”តិ វត្វា បាទបិដ្ឋិយំ សីសំ ឋបេត្វា ពាហុបស្សេ វន្ទិត្វា បច្ឆិមបស្សំ គន្ត្វា វន្ទមានា វិយ ហុត្វា នាគពលា គណិកា ចោរំ ទ្វីសុ បច្ឆាបាទេសុ គហេត្វា ហេដ្ឋា សីសំ កត្វា សតបោរិសេ នរកេ ខិបិ។ សោ តត្ថេវ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ បត្វា មរិ។ តំ កិរិយំ ទិស្វា បព្ពតមត្ថកេ និព្ពត្តទេវតា ឥមា គាថា អភាសិ –

២២. “ន ហិ សព្ពេសុ ឋានេសុ, បុរិសោ ហោតិ បណ្ឌិតោ;
ឥត្ថីបិ បណ្ឌិតា ហោតិ, តត្ថ តត្ថ វិចក្ខណា។

២៣. “ន ហិ សព្ពេសុ ឋានេសុ, បុរិសោ ហោតិ បណ្ឌិតោ;
ឥត្ថីបិ បណ្ឌិតា ហោតិ, លហុំ អត្ថំ វិចិន្តិកា។

២៤. “លហុញ្ច វត ខិប្បញ្ច, និកដ្ឋេ សមចេតយិ;
មិគំ បុណ្ណាយតេនេវ, សុលសា សត្តុកំ វធិ។

២៥. “យោធ ឧប្បតិតំ អត្ថំ, ន ខិប្បមនុពុជ្ឈតិ;

សោ ហញ្ញតិ មន្ទមតិ, ចោរោវ គិរិគព្ភរេ។

២៦. “យោ ច ឧប្បតិតំ អត្ថំ, ខិប្បមេវ និពោធតិ;
មុច្ចតេ សត្តុសម្ពាធា, សុលសា សត្តុកាមិវា”តិ។

តត្ថ **បណ្ឌិតា ហោតី**តិ ឥត្ថីបិ បណ្ឌិតា តត្ថ តត្ថ វិចក្ខណា ហោតិ, អថ វា ឥត្ថី បណ្ឌិតា ចេវ តត្ថ តត្ថ វិចក្ខណា ច ហោតិ។ **លហុំ អត្ថំ វិចិន្តិកា**តិ លហុំ ខិប្បំ អត្ថំ វិចិន្តិកា។ **លហុញ្ច វតា**តិ អទន្ធញ្ច វត។ **ខិប្បញ្ចា**តិ អចិរេនេវ។ **និកដ្ឋេ សមចេតយី**តិ សន្តិកេ ឋិតាវ តស្ស មរណូបាយំ ចិន្តេសិ។ **បុណ្ណាយតេនេវា**តិ បូរិតធនុស្មិំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា ឆេកោ មិគលុទ្ទកោ សកណ្ឌបុណ្ណធនុស្មិំ ខិប្បំ មិគំ វធតិ, ឯវំ សុលសា សត្តុកំ វធីតិ។ **យោធា**តិ យោ ឥមស្មិំ សត្តលោកេ។ **និពោធតី**តិ ជានាតិ។ **សត្តុកាមិវា**តិ សត្តុកា ឥវ, យថា សុលសា មុត្តា, ឯវំ មុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ឥតិ សុលសា ចោរំ វធិត្វា បព្ពតា ឱរុយ្ហ អត្តនោ បរិជនស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “អយ្យបុត្តោ កហ”ន្តិ បុដ្ឋា “មា តំ បុច្ឆថា”តិ វត្វា រថំ អភិរុហិត្វា នគរមេវ បាវិសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា តេ ឧភោបិ ឥមេយេវ អហេសុំ, ទេវតា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សុលសាជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៤២០] ៤. សុមង្គលជាតកវណ្ណនា

ភុសម្ហិ កុទ្ធោតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ រាជោវាទសុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ តទា បន សត្ថា រញ្ញោ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោ វយប្បត្តោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ ការេសិ, មហាទានំ បវត្តេសិ។ តស្ស សុមង្គលោ នាម ឧយ្យានបាលោ អហោសិ។ អថេកោ បច្ចេកពុទ្ធោ នន្ទមូលកបព្ភារា និក្ខមិត្វា ចារិកំ ចរមានោ ពារាណសិំ បត្វា ឧយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ នគរំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ តមេនំ រាជា ទិស្វា បសន្នចិត្តោ វន្ទិត្វា បាសាទំ អារោបេត្វា រាជាសនេ និសីទាបេត្វា នានគ្គរសេហិ ខាទនីយភោជនីយេហិ បរិវិសិត្វា អនុមោទនំ សុត្វា បសន្នោ អត្តនោ ឧយ្យានេ វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ គាហាបេត្វា ឧយ្យានំ បវេសេត្វា សយម្បិ ភុត្តបាតរាសោ តត្ថ គន្ត្វា រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានាទីនិ សំវិទហិត្វា សុមង្គលំ នាម ឧយ្យានបាលំ វេយ្យាវច្ចករំ កត្វា នគរំ បាវិសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ តតោ បដ្ឋាយ និពទ្ធំ រាជគេហេ ភុញ្ជន្តោ តត្ថ ចិរំ វសិ, សុមង្គលោបិ នំ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិ។

អថេកទិវសំ បច្ចេកពុទ្ធោ សុមង្គលំ អាមន្តេត្វា “អហំ កតិបាហំ អសុកគាមំ និស្សាយ វសិត្វា អាគច្ឆិស្សាមិ, រញ្ញោ អារោចេហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ សុមង្គលោបិ រញ្ញោ អារោចេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ កតិបាហំ តត្ថ វសិត្វា សាយំ សូរិយេ អត្ថង្គតេ តំ ឧយ្យានំ បច្ចាគមិ។ សុមង្គលោ តស្ស អាគតភាវំ អជានន្តោ អត្តនោ គេហំ អគមាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោបិ បត្តចីវរំ បដិសាមេត្វា ថោកំ ចង្កមិត្វា បាសាណផលកេ និសីទិ។ តំ ទិវសំ បន ឧយ្យានបាលស្ស ឃរំ បាហុនកា អាគមឹសុ។ សោ តេសំ សូបព្យញ្ជនត្ថាយ “ឧយ្យានេ អភយលទ្ធំ មិគំ មារេស្សាមី”តិ ធនុំ អាទាយ ឧយ្យានំ គន្ត្វា មិគំ ឧបធារេន្តោ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា “មហាមិគោ ភវិស្សតី”តិ សញ្ញាយ សរំ សន្នយ្ហិត្វា វិជ្ឈិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ សីសំ វិវរិត្វា “សុមង្គលា”តិ អាហ។ សោ សំវេគប្បត្តោ វន្ទិត្វា “ភន្តេ, អហំ តុម្ហាកំ អាគតភាវំ អជានន្តោ ‘មិគោ’តិ សញ្ញាយ វិជ្ឈិំ, ខមថ មេ”តិ វត្វា “ហោតុ ទានិ កឹ ករិស្សសិ, ឯហិ សរំ លុញ្ចិត្វា គណ្ហាហី”តិ វុត្តេ វន្ទិត្វា សរំ លុញ្ចិ, មហតី វេទនា ឧប្បជ្ជិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ តត្ថេវ បរិនិព្ពាយិ។ ឧយ្យានបាលោ “សចេ រាជា ជានិស្សតិ, នាសេស្សតី”តិ បុត្តទារំ គហេត្វា តតោវ បលាយិ។ តាវទេវ “បច្ចេកពុទ្ធោ បរិនិព្ពុតោ”តិ ទេវតានុភាវេន សកលនគរំ ឯកកោលាហលំ ជាតំ។

បុនទិវសេ មនុស្សា ឧយ្យានំ គន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា “ឧយ្យានបាលោ បច្ចេកពុទ្ធំ មារេត្វា បលាតោ”តិ រញ្ញោ កថយឹសុ។ រាជា មហន្តេន បរិវារេន ឧយ្យានំ គន្ត្វា សត្តាហំ សរីរបូជំ កត្វា មហន្តេន សក្ការេន ឈាបេត្វា ធាតុយោ អាទាយ ចេតិយំ កត្វា តំ បូជេន្តោ ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ សុមង្គលោបិ ឯកសំវច្ឆរំ វីតិនាមេត្វា “រញ្ញោ ចិត្តំ ជានិស្សាមី”តិ អាគន្ត្វា ឯកំ អមច្ចំ បស្សិត្វា “មយិ រញ្ញោ ចិត្តំ ជានាហី”តិ អាហ។ អមច្ចោបិ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា តស្ស គុណំ កថេសិ។ រាជា អសុណន្តោ វិយ អហោសិ។ បុន កិញ្ចិ អវត្វា រញ្ញោ អនត្តមនភាវំ សុមង្គលស្ស កថេសិ។ សោ ទុតិយសំវច្ឆរេបិ អាគន្ត្វា តថេវ រាជា តុណ្ហី អហោសិ។ តតិយសំវច្ឆរេ អាគន្ត្វា បុត្តទារំ គហេត្វាវ

អាគមិ។ អមច្ចោ រញ្ញោ ចិត្តមុទុភាវំ ញត្វា តំ រាជទ្វារេ ឋបេត្វា តស្សាគតភាវំ រញ្ញោ កថេសិ។ រាជា តំ បក្កោសាបេត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា “សុមង្គល, កស្មា តយា មម បុញ្ញក្ខេត្តំ បច្ចេកពុទ្ធោ មារិតោ”តិ បុច្ឆិ។ សោ “នាហំ, ទេវ, ‘បច្ចេកពុទ្ធំ មារេមី’តិ មារេសិំ, អបិច ខោ ឥមិនា នាម ការណេន ឥទំ នាម អកាសិ”ន្តិ តំ បវត្តិំ អាចិក្ខិ។ អថ នំ រាជា “តេន ហិ មា ភាយី”តិ សមស្សាសេត្វា បុន ឧយ្យានបាលមេវ អកាសិ។

អថ នំ សោ អមច្ចោ បុច្ឆិ “ទេវ, កស្មា តុម្ហេ ទ្វេ វារេ សុមង្គលស្ស គុណំ សុត្វាបិ កិញ្ចិ ន កថយិត្ថ, កស្មា បន តតិយវារេ សុត្វា តំ បក្កោសិត្វា អនុកម្បិត្ថា”តិ? រាជា “តាត, រញ្ញា នាម កុទ្ធេន សហសា កិញ្ចិ កាតុំ ន វដ្ដតិ, តេនាហំ បុព្ពេ តុណ្ហី ហុត្វា តតិយវារេ សុមង្គលេ មម ចិត្តស្ស មុទុភាវំ ញត្វា តំ បក្កោសាបេសិ”ន្តិ រាជវត្តំ កថេន្តោ ឥមា គាថា អាហ –

២៧. “កុសម្ហិ កុទ្ធោតិ អវេក្ខិយាន, ន តាវ ទណ្ឌំ បណយេយ្យ ឥស្សរោ;
អដ្ឋានសោ អប្បតិរូបមត្តនោ, បរស្ស ទុក្ខានិ ភុសំ ឧទីរយេ។

២៨. “យតោ ច ជានេយ្យ បសាទមត្តនោ, អត្ថំ និយុញ្ជេយ្យ បរស្ស ទុក្កដំ;
តទាយមត្ថោតិ សយំ អវេក្ខិយ, អថស្ស ទណ្ឌំ សទិសំ និវេសយេ។

២៩. “ន ចាបិ ឈាបេតិ បរំ ន អត្តនំ, អមុច្ឆិតោ យោ នយតេ នយានយំ;
យោ ទណ្ឌធារោ ភវតីធ ឥស្សរោ, ស វណ្ណគុត្តោ សិរិយា ន ធំសតិ។

៣០. “យេ ខត្តិយា សេ អនិសម្មការិនោ, បណេន្តិ ទណ្ឌំ សហសា បមុច្ឆិតា;
អវណ្ណសំយុតា ជហន្តិ ជីវិតំ, ឥតោ វិមុត្តាបិ ច យន្តិ ទុគ្គតិំ។

៣១. “ធម្មេ ច យេ អរិយប្បវេទិតេ រតា, អនុត្តរា តេ វចសា មនសា កម្មុនា ច;
តេ សន្តិសោរច្ចសមាធិសណ្ឋិតា, វជន្តិ លោកំ ទុភយំ តថាវិធា។

៣២. “រាជាហមស្មិ នរបមទានមិស្សរោ, សចេបិ កុជ្ឈាមិ ឋបេមិ អត្តនំ;
និសេធយន្តោ ជនតំ តថាវិធំ, បណេមិ ទណ្ឌំ អនុកម្ប យោនិសោ”តិ។

តត្ថ **អវេក្ខិយានា**តិ អវេក្ខិត្វា ជានិត្វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – តាត, បថវិស្សរោ រាជា នាម “អហំ ភុសំ កុទ្ធោ ពលវកោធាភិភូតោ”តិ ញត្វា អដ្ឋវត្ថុកាទិភេទំ ទណ្ឌំ បរស្ស ន បណយេយ្យ ន វត្តេយ្យ។ កិំការណា? កុទ្ធោ ហិ អដ្ឋវត្ថុកំ សោឡសវត្ថុកំ កត្វា អដ្ឋានេន អការណេន អត្តនោ រាជភាវស្ស អននុរូបំ “ឥមំ ឯត្តកំ នាម អាហរថ, ឥទញ្ច តស្ស ករោថា”តិ បរស្ស ភុសំ ទុក្ខានិ ពលវទុក្ខានិ ឧទីរយេ។

យតោតិ យទា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យទា បន រាជា បរស្មិំ ឧប្បន្នំ អត្តនោ បសាទំ ជានេយ្យ, អថ បរស្ស ទុក្កដំ អត្ថំ និយុញ្ជេយ្យ ឧបបរិក្ខេយ្យ, តទា ឯវំ និយុញ្ជន្តោ “អយំ នាមេត្ថ អត្ថោ, អយំ ឯតស្ស ទោសោ”តិ សយំ អត្តបច្ចក្ខំ កត្វា អថស្ស អបរាធការកស្ស អឌ្ឍវត្ថុកហេតុ អឌ្ឍេវ, សោឡសវត្ថុកហេតុ សោឡសេវ កហាបណេ គណ្ហមានោ ទណ្ឌំ សទិសំ កតទោសានុរូបំ និវេសយេ ឋបេយ្យ បវត្តេយ្យាតិ។

អមុច្ឆិតោតិ ឆន្ទាទីហិ អគតិកិលេសេហិ អមុច្ឆិតោ អនភិភូតោ ហុត្វា យោ នយានយំ នយតេ ឧបបរិក្ខតិ, សោ នេវ បរំ ឈាបេតិ, ន អត្តានំ។ ឆន្ទាទិវសេន ហិ អហេតុកំ ទណ្ឌំ បវត្តេន្តោ បរម្បិ តេន ទណ្ឌេន ឈាបេតិ ទហតិ បីឡេតិ, អត្តានម្បិ តតោនិទានេន បាបេន។ អយំ បន ន បរំ ឈាបេតិ, ន អត្តានំ។ **យោ ទណ្ឌធារោ ភវតីធ ឥស្សរោ**តិ យោ ឥធ បថវិស្សរោ រាជា ឥធ សត្តលោកេ ទោសានុច្ឆវិកំ ទណ្ឌំ បវត្តេន្តោ ទណ្ឌធារោ ហោតិ។ **ស វណ្ណគុត្តោ**តិ គុណវណ្ណេន ចេវ យសវណ្ណេន ច គុត្តោ រក្ខិតោ សិរិយា ន ធំសតិ ន បរិហាយតិ ។ **អវណ្ណសំយុតា ជហន្តី**តិ អធម្មិកា លោលរាជានោ អវណ្ណេន យុត្តា ហុត្វា ជីវិតំ ជហន្តិ។

ធម្មេ ច យេ អរិយប្បវេទិតេតិ យេ រាជានោ អាចារអរិយេហិ ធម្មិករាជូហិ បវេទិតេ ទសវិធេ រាជធម្មេ រតា។ **អនុត្តរា តេ**តិ តេ វចសា មនសា កម្មុនា ច តីហិបិ ឯតេហិ អនុត្តរា ជេដ្ឋកា។ **តេ សន្តិសោរច្ចសមាធិសណ្ឋិតា**តិ តេ អគតិបហានេន កិលេសសន្តិយញ្ច សុសីល្យសង្ខាតេ សោរច្ចេ ច ឯកគ្គតាសមាធិម្ហិ ច សណ្ឋិតា បតិដ្ឋិតា ធម្មិករាជានោ។ **វជន្តិ លោកំ ទុភយ**ន្តិ ធម្មេន រជ្ជំ ការេត្វា មនុស្សលោកតោ ទេវលោកំ, ទេវលោកតោ មនុស្សលោកន្តិ ឧភយលោកមេវ វជន្តិ, និរយាទីសុ ន និព្ពត្តន្តិ។ **នរបមទាន**ន្តិ នរានញ្ច នារីនញ្ច។ **ឋបេមិ អត្តន**ន្តិ កុទ្ធោបិ កោធវសេន អគន្ត្វា អត្តានំ បោរាណករាជូហិ ឋបិតនយស្មិំយេវ ធម្មេ ឋបេមិ, វិនិច្ឆយធម្មំ ន ភិន្ទាមីតិ។

ឯវំ ឆហិ គាថាហិ រញ្ញោ អត្តនោ គុណេ កថិតេ សព្ពាបិ រាជបរិសា តុដ្ឋា “អយំ សីលាចារគុណសម្បត្តិ តុម្ហាកញ្ញេវ អនុរូបា”តិ រញ្ញោ គុណេ កថេសុំ។ សុមង្គលោ បន បរិសាយ កថិតាវសានេ ឧដ្ឋាយ រាជានំ វន្ទិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ រញ្ញោ ថុតឹ ករោន្តោ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

៣៣. “សិរី ច លក្ខី ច តវេវ ខត្តិយ, ជនាធិប មា វិជហិ កុទាចនំ;
អក្កោធនោ និច្ចបសន្នចិត្តោ, អនីឃោ តុវំ វស្សសតានិ បាលយ។

៣៤. “គុណេហិ ឯតេហិ ឧបេត ខត្តិយ, ឋិតមរិយវត្តី សុវចោ អកោធនោ;
សុខី អនុប្បីឡ បសាស មេទិនឹ, ឥតោ វិមុត្តោបិ ច យាហិ សុគ្គតឹ។

៣៥. “ឯវំ សុនីតេន សុភាសិតេន, ធម្មេន ញាយេន ឧបាយសោ នយំ;
និព្ពាបយេ សង្ខុភិតំ មហាជនំ, មហាវ មេឃោ សលិលេន មេទិនិ”ន្តិ។

តត្ថ **សិរី ច លក្ខី ចា**តិ បរិវារសម្បត្តិ ច បញ្ញា ច។ **អនីឃោ**តិ និទ្ទុក្ខោ ហុត្វា។ **ឧបេត ខត្តិយា**តិ ឧបេតោ ខត្តិយ, អយមេវ វា បាឋោ។ **ឋិតមរិយវត្តី**តិ ឋិតអរិយវត្តិ, អរិយវត្តិ នាម ទសរាជធម្មសង្ខាតំ បោរាណរាជវត្តំ, តត្ថ បតិដ្ឋិតត្តា ឋិតរាជធម្មោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **អនុប្បីឡ បសាស មេទិនិ**ន្តិ អនុប្បីឡំ បសាស មេទិនិញ្ច, អយមេវ វា បាឋោ។ **សុនីតេនា**តិ សុនយេន សុដ្ឋុ ការណេន។ **ធម្មេនា**តិ ទសកុសលកម្មបថធម្មេន។ **ញាយេនា**តិ បុរិមបទស្សេវ វេវចនំ។ **ឧបាយសោ**តិ ឧបាយកោសល្លេន។ **នយ**ន្តិ នយន្តោ រដ្ឋំ អនុសាសន្តោ ធម្មិករាជា។ **និព្ពាបយេ**តិ ឥមាយ បដិបត្តិយា កាយិកចេតសិកទុក្ខំ ទរថំ អបនេន្តោ កាយិកចេតសិកទុក្ខសង្ខុភិតម្បិ មហាជនំ មហាមេឃោ សលិលេន មេទិនឹ វិយ និព្ពាបេយ្យ, ត្វម្បិ តថេវ និព្ពាបេហីតិ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។

សត្ថា កោសលរញ្ញោ ឱវាទវសេន ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បច្ចេកពុទ្ធោ បរិនិព្ពុតោ, សុមង្គលោ អានន្ទោ អហោសិ, រាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

សុមង្គលជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៤២១] ៥. គង្គមាលជាតកវណ្ណនា

អង្គារជាតាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧបោសថកម្មំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកទិវសញ្ហិ សត្ថា ឧបោសថិកេ ឧបាសកេ អាមន្តេត្វា “ឧបាសកា សាធុរូបំ វោ កតំ ឧបោសថំ ឧបវសន្តេហិ, ទានំ ទាតព្ពំ, សីលំ រក្ខិតព្ពំ, កោធោ ន កាតព្ពោ, មេត្តា ភាវេតព្ពា, ឧបោសថវាសោ វសិតព្ពោ, បោរាណកបណ្ឌិតា ហិ ឯកំ ឧបឌ្ឍុបោសថកម្មំ និស្សាយ មហាយសំ លភឹសូ”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ តស្មឹ នគរេ សុចិបរិវារោ នាម សេដ្ឋិ អហោសិ អសីតិកោដិធនវិភវោ ទានាទិបុញ្ញាភិរតោ។ តស្ស បុត្តទារាបិ បរិជនោបិ អន្តមសោ តស្មឹ ឃរេ វច្ឆបាលកាបិ សព្ពេ មាសស្ស ឆ ទិវសេ ឧបោសថំ ឧបវសន្តិ។ តទា ពោធិសត្តោ ឯកស្មឹ ទលិទ្ទកុលេ និព្ពត្តិត្វា ភតឹ កត្វា កិច្ឆេន ជីវតិ។ សោ “ភតឹ ករិស្សាមី”តិ តស្ស គេហំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ “កឹ អាគតោសី”តិ វុត្តេ “តុម្ហាកំ គេហេ ភតិយា កម្មករណត្ថ”ន្តិ អាហ។ សេដ្ឋិ អញ្ញេសំ ភតិកានំ អាគតទិវសេយេវ “ឥមស្មឹ គេហេ កម្មំ ករោន្តា សីលំ រក្ខន្តិ, សីលំ រក្ខិតុំ សក្កោន្តា កម្មំ ករោថា”តិ វទតិ, ពោធិសត្តស្ស បន សីលរក្ខណអាចិក្ខណេ សញ្ញំ អកត្វា “សាធុ , តាត, អត្តនោ ភតឹ ជានិត្វា កម្មំ ករោហី”តិ អាហ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ សុវចោ ហុត្វា ឧរំ ទត្វា អត្តនោ កិលមថំ អគណេត្វា តស្ស សព្ពកិច្ចានិ ករោតិ, បាតោវ កម្មន្តំ គន្ត្វា សាយំ អាគច្ឆតិ។

អថេកទិវសំ នគរេ ឆណំ ឃោសេសុំ។ មហាសេដ្ឋិ ទាសឹ អាមន្តេត្វា “អជ្ជុបោសថទិវសោ, គេហេ កម្មករានំ បាតោវ ភត្តំ បចិត្វា ទេហិ, កាលស្សេវ ភុញ្ជិត្វា ឧបោសថិកា ភវិស្សន្តី”តិ អាហ។ ពោធិសត្តោ កាលស្សេវ ឧដ្ឋាយ កម្មន្តំ អគមាសិ, “អជ្ជុបោសថិកោ ភវេយ្យាសី”តិ តស្ស កោចិ នារោចេសិ។ សេសកម្មករា បាតោវ ភុញ្ជិត្វា ឧបោសថិកាវ អហេសុំ។ សេដ្ឋិបិ សបុត្តទារោ សបរិជនោ ឧបោសថំ អធិដ្ឋហិ, សព្ពេបិ ឧបោសថិកា អត្តនោ អត្តនោ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា សីលំ អាវជ្ជេន្តា និសីទឹសុ។ ពោធិសត្តោ សកលទិវសំ កម្មំ កត្វា សូរិយត្ថង្គមនវេលាយ អាគតោ។ អថស្ស ភត្តការិកា ហត្ថធោវនំ ទត្វា បាតិយំ ភត្តំ វឌ្ឍេត្វា ឧបនាមេសិ។ ពោធិសត្តោ “អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ឥមាយ វេលាយ មហាសទ្ទោ ហោតិ, អជ្ជ កហំ គតា”តិ បុច្ឆិ។ “សព្ពេ ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា អត្តនោ អត្តនោ វសនដ្ឋានានិ គតា”តិ។ តំ សុត្វា ពោធិសត្តោ ចិន្តេសិ “ឯត្តកានំ សីលវន្តានំ អន្តរេ អហំ ឯកោ ទុស្សីលោ ហុត្វា ន វសិស្សាមិ, ឥទានិ ឧបោសថង្គេសុ អធិដ្ឋិតេសុ ហោតិ នុ ខោ ឧបោសថកម្មំ, នោ”តិ។ សោ គន្ត្វា សេដ្ឋឹ បុច្ឆិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ “តាត បាតោវ អនធិដ្ឋិតត្តា សកលំ ឧបោសថកម្មំ ន ហោតិ, ឧបឌ្ឍុបោសថកម្មំ បន ហោតី”តិ អាហ។

សោ “ឯត្តកម្បិ ហោតូ”តិ សេដ្ឋិស្ស សន្តិកេ សមាទិន្នសីលោ ហុត្វា ឧបោសថកម្មំ អធិដ្ឋាយ អត្តនោ វសនោកាសំ បវិសិត្វា សីលំ អាវជ្ជេន្តោ និបជ្ជិ។ អថស្ស សកលទិវសំ និរាហារតាយ បច្ឆិមយាមសមនន្តរេ សត្ថក វាតា សមុដ្ឋហឹសុ។ សេដ្ឋិនា នានាវិធានិ ភេសជ្ជានិ អាហរិត្វា “ភុញ្ជា”តិ វុច្ចមានោបិ “ឧបោសថំ ន ភិន្ទិស្សាមិ, ជីវិតបរិយន្តិកំ កត្វា សមាទិយិ”ន្តិ អាហ។ ពលវវេទនា ឧប្បជ្ជិ, អរុណុគ្គមនវេលាយ សតី បច្ចុបដ្ឋាបេតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ “តទានិ មរិស្សតី”តិ នីហរិត្វា “ឱសារកេ និបជ្ជាបេសុំ។ តស្មិំ ខណេ ពារាណសិរាជា រថវរគតោ មហាន្តេន បរិវារេន នគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ តំ ឋានំ សម្បាបុណិ។ ពោធិសត្តោ តស្ស សិរិំ ឱលោកេត្វា តស្មិំ លោភំ ឧប្បាទេត្វា រជ្ជំ បត្ថេសិ។ សោ ចវិត្វា ឧបឌ្ឍុបោសថកម្មនិស្សន្ទេន តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ សា លទ្ធគព្ភបរិហារា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ, “ឧទយកុមារោ”តិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ វយប្បត្តោ សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បាបុណិ, ជាតិស្សរញាណេន អត្តនោ បុព្ពកម្មំ សរិត្វា “អប្បកស្ស កម្មស្ស ផលំ មម តទ”ន្តិ អភិក្ខណំ ឧទានំ ឧទានេសិ។ សោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ បត្វាបិ អត្តនោ មហន្តំ សិរិវិភវំ ឱលោកេត្វា តទេវ ឧទានំ ឧទានេសិ។

អថេកទិវសំ នគរេ ឆណំ សជ្ជយឹសុ, មហាជនោ កីឡាបសុតោ អហោសិ។ តទា ពារាណសិយា ឧត្តរទ្វារវាសី ឯកោ ភតិកោ ឧទកភតិំ កត្វា លទ្ធំ អឌ្ឍមាសកំ បាការិដ្ឋកាយ អន្តរេ ឋបេត្វា ភតិំ ករោន្តោ ទក្ខិណទ្វារំ បត្វា តត្ថ ឧទកភតិមេវ កត្វា ជីវមានាយ ឯកាយ កបណិត្ថិយា សទ្ធិំ សំវាសំ កប្បេសិ។ សា តំ អាហ – “សាមិ, នគរេ ឆណោ វត្តតិ, សចេ តេ កិញ្ចិ អត្ថិ, មយម្បិ កីឡេយ្យាមា”តិ? “អាម, អត្ថី”តិ។ “កិត្តកំ, សាមី”តិ? “អឌ្ឍមាសកោ”តិ។ “កហំ សោ”តិ? “ឧត្តរទ្វារេ ឥដ្ឋកព្ភន្តរេ ឋបិតោតិ ឥតោ មេ ទ្វាទសយោជនន្តរេ និធានំ, តវ បន ហត្ថេ កិញ្ចិ អត្ថី”តិ? “អាម, អត្ថី”តិ។ “កិត្តក”ន្តិ? “អឌ្ឍមាសកោវា”តិ។ “ឥតិ តវ អឌ្ឍមាសកោ, មម អឌ្ឍមាសកោតិ មាសកោវ ហោតិ, តតោ ឯកេន កោដ្ឋាសេន មាលំ, ឯកេន កោដ្ឋាសេន គន្ធំ, ឯកេន កោដ្ឋាសេន សុរំ គហេត្វា កីឡិស្សាម, គច្ឆ តយា ឋបិតំ អឌ្ឍមាសកំ អាហរា”តិ។ សោ “ភរិយាយ មេ សន្តិកា កថា លទ្ធា”តិ ហដ្ឋតុដ្ឋោ “ភទ្ទេ, មា ចិន្តយិ, អាហរិស្សាមិ ន”ន្តិ វត្វា បក្កាមិ។ នាគពលោ ភតិកោ ឆ យោជនានិ អតិក្កម្ម មជ្ឈន្ហិកសមយេ វីតច្ចិកង្គារសន្ថតំ វិយ ឧណ្ហំ វាលុកំ មទ្ទន្តោ ធនលោភេន ហដ្ឋបហដ្ឋោ កសាវវត្ថនិវាសនោ កណ្ណេ តាលបណ្ណំ បិឡន្ធិត្វា ឯកេន អាយោគវត្តេន គីតំ គាយន្តោ រាជង្គណេន បាយាសិ។

ឧទយរាជា សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា ឋិតោ តំ តថា គច្ឆន្តំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ឯស ឯវរូបំ វាតាតបំ អគណេត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋោ គាយន្តោ គច្ឆតិ, បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា បក្កោសនត្ថាយ ឯកំ បុរិសំ បហិណិ។ តេន គន្ត្វា “រាជា តំ បក្កោសតី”តិ វុត្តេ “រាជា មយ្ហំ កឹ ហោតិ, នាហំ រាជានំ ជានាមី”តិ វត្វា ពលក្ការេន នីតោ ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ រាជា បុច្ឆន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៦. “អង្គារជាតា បថវី, កុក្កុឡានុគតា មហី;
អថ គាយសិ វត្តានិ, ន តំ តបតិ អាតបោ។

៣៧. “ឧទ្ធំ តបតិ អាទិច្ចោ, អធោ តបតិ វាលុកា;
អថ គាយសិ វត្តានិ, ន តំ តបតិ អាតបោ”តិ។

តត្ថ **អង្គារជាតា**តិ ភោ បុរិស, អយំ បថវី វីតច្ចិកង្គារា វិយ ឧណ្ហជាតា។ **កុក្កុឡានុគតា**តិ អាទិត្តឆារិកសង្ខាតេន កុក្កុឡេន វិយ ឧណ្ហវាលុកាយ អនុគតា។ **វត្តានី**តិ អាយោគវត្តានិ អារោបេត្វា គីតំ គាយសីតិ។

សោ រញ្ញោ កថំ សុត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៣៨. “ន មំ តបតិ អាតបោ, អាតបា តបយន្តិ មំ;
អត្ថា ហិ វិវិធា រាជ, តេ តបន្តិ ន អាតបោ”តិ។

តត្ថ **អាតបា**តិ វត្ថុកាមកិលេសកាមា។ បុរិសញ្ហិ តេ អភិតបន្តិ, តស្មា “អាតបា”តិ វុត្តា។ **អត្ថា ហិ វិវិធា**តិ, មហារាជ, មយ្ហំ វត្ថុកាមកិលេសកាមេ និស្សាយ កត្តព្ពា នានាកិច្ចសង្ខាតា វិវិធា អត្ថា អត្ថិ, តេ មំ តបន្តិ, ន អាតបោតិ។

អថ នំ រាជា “កោ នាម តេ អត្ថោ”តិ បុច្ឆិ។ សោ អាហ “អហំ, ទេវ, ទក្ខិណទ្វារេ កបណិត្ថិយា សទ្ធិំ សំវាសំ កប្បេសិំ, សា មំ ‘ឆណំ កីឡិស្សាម, អត្ថិ តេ កិញ្ចិ ហត្ថេ’តិ បុច្ឆិ, អថ នំ អហំ ‘មម និធានំ ឧត្តរទ្វារេ បាការន្តរេ ឋបិត’ន្តិ អវចំ, សា ‘គច្ឆ តំ អាហរ, ឧភោបិ កីឡិស្សាមា’តិ មំ បហិណិ, សា មេ តស្សា កថា ហទយំ ន វិជហតិ,

តំ មំ អនុស្សរន្តំ កាមតបោ តបតិ, អយំ មេ, ទេវ, អត្ថោ”តិ។ អថ “ឯវរូបំ វាតាតបំ អគណេត្វា កឹ តេ តុស្សន ការណំ, យេន គាយន្តោ គច្ឆសី”តិ? “ទេវ, តំ និធានំ អាហរិត្វា ‘តាយ សទ្ធឹ អភិរមិស្សាមី’តិ ឥមិនា ការណេន តុដ្ឋោ គាយាមី”តិ។ “កឹ បន តេ, ភោ បុរិស, ឧត្តរទ្វារេ ឋបិតនិធានំ សតសហស្សមត្តំ អត្ថី”តិ? “នត្ថិ, ទេវា”តិ។ រាជា “តេន ហិ បញ្ញាស សហស្សានិ, ចត្តាលីស, តឹស, វីស, ទស, សហស្សំ, បញ្ច សតានិ, ចត្តារិ, តីណិ, ទ្វេ, ឯកំ, សតំ, បញ្ញាសំ, ចត្តាលីសំ, តឹសំ, វីសំ, ទស, បញ្ច, ចត្តារិ, តយោ, ទ្វេ, ឯកោ កហាបណោ, អឌ្ឍោ, បាទោ, ចត្តារោ មាសកា, តយោ, ទ្វេ, ឯកោ មាសកោ”តិ បុច្ឆិ។ សព្ពំ បដិក្ខិបិត្វា “អឌ្ឍមាសកោ”តិ វុត្តោ “អាម, ទេវ, ឯត្តកំ មយ្ហំ ធនំ, តំ អាហរិត្វា តាយ សទ្ធឹ អភិរមិស្សាមីតិ គច្ឆាមិ, តាយ បីតិយា តេន សោមនស្សេន ន មំ ឯស វាតាតបោ តបតី”តិ អាហ។

អថ នំ រាជា “ភោ បុរិស, ឯវរូបេ អាតបេ តត្ថ មា គមិ, អហំ តេ អឌ្ឍមាសកំ ទស្សាមី”តិ អាហ។ “ទេវ, អហំ តុម្ហាកំ កថាយ ឋត្វា តញ្ច គណ្ហិស្សាមិ, ឥតរញ្ច ធនំ ន នាសេស្សាមិ, មម គមនំ អហាបេត្វា តម្បិ គហេស្សាមី”តិ។ “ភោ បុរិស, និវត្ត, មាសកំ តេ ទស្សាមិ, ទ្វេ មាសកេហិ ឯវំ វឌ្ឍេត្វា កោដឹ កោដិសតំ អបរិមិតំ ធនំ ទស្សាមិ, និវត្តា”តិ វុត្តេបិ “ទេវ, តំ គហេត្វា ឥតរម្បិ គណ្ហិស្សាមិ”ច្ចេវ អាហ។ តតោ សេដ្ឋិដ្ឋានាទីហិ ឋានន្តរេហិ បលោភិតោ យាវ ឧបរជ្ជា តថេវ វត្វា “ឧបឌ្ឍរជ្ជំ តេ ទស្សាមិ, និវត្តា”តិ វុត្តេ សម្បដិច្ឆិ។ រាជា “គច្ឆថ មម សហាយស្ស កេសមស្សុំ ការេត្វា ន្ហាបេត្វា អលង្ករិត្វា អានេថ ន”ន្តិ អមច្ចេ អាណាបេសិ។ អមច្ចា តថា អកំសុ។ រាជា រជ្ជំ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា តស្ស ឧបឌ្ឍរជ្ជំ អទាសិ។ “សោ បន តំ គហេត្វាបិ អឌ្ឍមាសកបេមេន ឧត្តរបស្សំ គតោយេវា”តិ វទន្តិ។ សោ អឌ្ឍមាសករាជា នាម អហោសិ។ តេ សមគ្គា សម្មោទមានា រជ្ជំ ការេន្តា ឯកទិវសំ ឧយ្យានំ គមឹសុ។ តត្ថ កីឡិត្វា ឧទយរាជា អឌ្ឍមាសកររញ្ញោ អង្កេ សីសំ កត្វា និបជ្ជិ។ តស្មឹ និទ្ទំ ឱក្កន្តេ បរិវារមនុស្សា កីឡានុភវនវសេន តត្ថ តត្ថ អគមំសុ។

អឌ្ឍមាសករាជា “កឹ មេ និច្ចកាលំ ឧបឌ្ឍរជ្ជេន, ឥមំ មារេត្វា អហមេវ សកលរជ្ជំ ការេស្សាមី”តិ ខគ្គំ អព្ពាហិត្វា “បហរិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា បុន “អយំ រាជា មំ ទលិទ្ទកបណំ មនុស្សំ អត្តនា សមានំ កត្វា មហន្តេ ឥស្សរិយេ បតិដ្ឋបេសិ, ឯវរូបំ នាម យសទាយកំ មារេត្វា រជ្ជំ ការេស្សាមីតិ មម ឥច្ឆា ឧប្បន្នា, អយុត្តំ វត មេ កម្ម”ន្តិ សតឹ បដិលភិត្វា អសឹ បវេសេសិ។ អថស្ស ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ តថេវ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិ។ តតោ ចិន្តេសិ “ឥទំ ចិត្តំ បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជមានំ មំ បាបកម្មេ និយោជេយ្យា”តិ។ សោ អសឹ ភូមិយំ ខិបិត្វា រាជានំ ឧដ្ឋាបេត្វា “ខមាហិ មេ, ទេវា”តិ បាទេសុ បតិ។ “ននុ សម្ម, តវ មមន្តរេ ទោសោ នត្ថី”តិ? “អត្ថិ, មហារាជ, អហំ ឥទំ នាម អកាសិ”ន្តិ។ “តេន ហិ សម្ម, ខមាមិ តេ, ឥច្ឆន្តោ បន រជ្ជំ ការេហិ, អហំ ឧបរាជា ហុត្វា តំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ។ សោ “ន មេ, ទេវ, រជ្ជេន អត្ថោ, អយញ្ហិ តណ្ហា មំ អបាយេសុ និព្ពត្តាបេស្សតិ, តវ រជ្ជំ ត្វមេវ គណ្ហ, អហំ បព្ពជិស្សាមិ, ទិដ្ឋំ មេ កាមស្ស មូលំ, អយញ្ហិ សង្កប្បេន វឌ្ឍតិ, ន ទានិ នំ តតោ បដ្ឋាយ សង្កប្បេស្សាមី”តិ ឧទានេន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៣៩. “អទ្ទសំ កាម តេ មូលំ, សង្កប្បា កាម ជាយសិ;
ន តំ សង្កប្បយិស្សាមិ, ឯវំ កាម ន ហេហិសី”តិ។

តត្ថ **ឯវ**ន្តិ ឯវំ មមន្តរេ។ **ន ហេហិសី**តិ ន ឧប្បជ្ជិស្សសីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា បុន កាមេសុ អនុយុញ្ជន្តស្ស មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៤០. “អប្បាបិ កាមា ន អលំ, ពហូហិបិ ន តប្បតិ;
អហហា ពាលលបនា, បរិវជ្ជេថ ជគ្គតោ”តិ។

តត្ថ **អហហា**តិ សំវេគទីបនំ។ **ជគ្គតោ**តិ ជគ្គន្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – មហារាជ, ឥមស្ស មហាជនស្ស អប្បកាបិ វត្ថុកាមកិលេសកាមា ន អលំ បរិយត្តាវ, ពហូហិបិ ច តេហិ ន តប្បតេវ, “អហោ ឥមេ មម រូបា មម សទ្ទា”តិ លបនតោ ពាលលបនា កាមា, ឥមេ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា ពោធិបក្ខិយានំ ធម្មានំ ភាវនានុយោគមនុយុត្តោ ជគ្គន្តោ កុលបុត្តោ បរិវជ្ជេថ, បរិញ្ញាបហានាភិសមយេហិ អភិសមេត្វា បជហេយ្យាតិ។

ឯវំ សោ មហាជនស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា ឧទយរាជានំ រជ្ជំ បដិច្ឆាបេត្វា មហាជនំ អស្សុមុខំ រោទមានំ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេត្វា វិហាសិ។ តស្ស បព្ពជិតកាលេ រាជា តំ ឧទានំ សកលំ កត្វា ឧទានេន្តោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៤១. “អប្បស្ស កម្មស្ស ផលំ មមេទំ, ឧទយោ អជ្ឈាគមា មហត្តបត្តំ;
សុលទ្ធលាភោ វត មាណវស្ស, យោ បព្ពជី កាមរាគំ បហាយា”តិ។

តត្ថ **ឧទយោ**តិ អត្តានំ សន្ធាយ វទតិ។ **មហត្តបត្ត**ន្តិ មហន្តភាវប្បត្តំ វិបុលំ ឥស្សរិយំ អជ្ឈាគមា។ **មាណវស្សា**តិ សត្តស្ស មយ្ហំ សហាយស្ស សុលទ្ធលាភោ, យោ កាមរាគំ បហាយ បព្ពជិតោតិ អធិប្បាយេនេវមាហ។

ឥមិស្សា បន គាថាយ ន កោចិ អត្ថំ ជានាតិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ អគ្គមហេសី គាថាយ អត្ថំ បុច្ឆិ, រាជា ន កថេសិ។ ឯកោ បនស្ស គង្គមាលោ នាម មង្គលន្ហាបិតោ, សោ រញ្ញោ មស្សុំ ករោន្តោ បឋមំ ខុរបរិកម្មំ កត្វា បច្ឆា សណ្ឌាសេន លោមានិ គណ្ហាតិ, រញ្ញោ ច ខុរបរិកម្មកាលេ សុខំ ហោតិ, លោមហរណកាលេ ទុក្ខំ។ សោ បឋមំ តស្ស វរំ ទាតុកាមោ ហោតិ, បច្ឆា សីសច្ឆេទនមាកង្ខតិ។ អថេកទិវសំ “ភន្តេ, អម្ហាកំ គង្គមាលកប្បកោ ពាលោ”តិ ទេវិយា តមត្ថំ អារោចេត្វា “កិំ បន, ទេវ, កាតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តេ “បឋមំ សណ្ឌាសេន លោមានិ គហេត្វា បច្ឆា ខុរបរិកម្ម”ន្តិ អាហ។ សា តំ កប្បកំ បក្កោសាបេត្វា “តាត, ឥទានិ រញ្ញោ មស្សុករណទិវសេ បឋមំ លោមានិ គហេត្វា បច្ឆា ខុរបរិកម្មំ ករេយ្យាសិ, រញ្ញា ច ‘វរំ គណ្ហាហី’តិ វុត្តេ ‘អញ្ញេន, ទេវ, មេ អត្ថោ នត្ថិ, តុម្ហាកំ ឧទានគាថាយ អត្ថំ អាចិក្ខថា’តិ វទេយ្យាសិ, អហំ តេ ពហុំ ធនំ ទស្សាមី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា មស្សុករណទិវសេ បឋមំ សណ្ឌាសំ គណ្ហិ។ “កឹ, ភណេ គង្គមាល, អបុព្ពំ តេ ករណ”ន្តិ រញ្ញា វុត្តេ “ទេវ, កប្បកា នាម អបុព្ពម្បិ ករោន្តី”តិ វត្វា បឋមំ លោមានិ គហេត្វា បច្ឆា ខុរបរិកម្មំ អកាសិ។ រាជា “វរំ គណ្ហាហី”តិ អាហ។ “ទេវ, អញ្ញេន មេ អត្ថោ នត្ថិ, តុម្ហាកំ ឧទានគាថាយ អត្ថំ កថេថា”តិ។ រាជា អត្តនោ ទលិទ្ទកាលេ កតំ កថេតុំ លជ្ជន្តោ “តាត, ឥមិនា តេ វរេន កោ អត្ថោ, អញ្ញំ គណ្ហាហី”តិ អាហ។ “ឯតមេវ ទេហិ, ទេវា”តិ។ សោ មុសាវាទភយេន “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា កុម្មាសបិណ្ឌិជាតកេ វុត្តនយេនេវ សព្ពំ សំវិទហាបេត្វា រតនបល្លង្កេ និសីទិត្វា “អហំ គង្គមាល, បុរិមភវេ ឥមស្មិំយេវ នគរេ”តិ សព្ពំ បុរិមកិរិយំ អាចិក្ខិត្វា “ឥមិនា ការណេន ឧបឌ្ឍគាថំ, ‘សហាយោ បន មេ បព្ពជិតោ, អហំ បមត្តោ ហុត្វា រជ្ជមេវ ការេមី’តិ ឥមិនា ការណេន បច្ឆា ឧបឌ្ឍគាថំ វទាមី”តិ ឧទានស្ស អត្ថំ កថេសិ។

តំ សុត្វា កប្បកោ “ឧបឌ្ឍុបោសថកម្មេន កិរ រញ្ញា អយំ សម្បត្តិ លទ្ធា, កុសលំ នាម កាតព្ពមេវ, យំនូនាហំ បព្ពជិត្វា អត្តនោ បតិដ្ឋំ ករេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ញាតិភោគបរិវដ្ដំ បហាយ រាជានំ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេត្វា ហិមវន្តំ គន្ត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា តិលក្ខណំ អារោបេន្តោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បច្ចេកពោធឹ បត្វា ឥទ្ធិយា និព្ពត្តបត្តចីវរធរោ គន្ធមាទនបព្ពតេ បញ្ចវស្សានិ វសិត្វា “ពារាណសិរាជានំ ឱលោកេស្សាមី”តិ អាកាសេនាគន្ត្វា ឧយ្យានេ មង្គលសិលាយំ និសីទិ។ ឧយ្យានបាលោ សញ្ជានិត្វា គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ “ទេវ, គង្គមាលោ បច្ចេកពុទ្ធោ ហុត្វា អាកាសេនាគន្ត្វា ឧយ្យានេ និសិន្នោ”តិ។ រាជា តំ សុត្វា “បច្ចេកពុទ្ធំ វន្ទិស្សាមី”តិ វេគេន និក្ខមិ។ រាជមាតា ច បុត្តេន សទ្ធិំយេវ និក្ខមិ។ រាជា ឧយ្យានំ បវិសិត្វា តំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ សទ្ធិំ បរិសាយ។ សោ រញ្ញា សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ “កឹ, ព្រហ្មទត្ត, អប្បមត្តោសិ, ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ, ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោសី”តិ រាជានំ កុលនាមេន អាលបិត្វា បដិសន្ថារំ ករោតិ។ តំ សុត្វា រញ្ញោ មាតា “អយំ ហីនជច្ចោ មលមជ្ជកោ ន្ហាបិតបុត្តោ អត្តានំ ន ជានាតិ, មម បុត្តំ បថវិស្សរំ ជាតិខត្តិយំ ‘ព្រហ្មទត្តា’តិ នាមេនាលបតី”តិ កុជ្ឈិត្វា សត្តមំ គាថមាហ –

៤២. “តបសា បជហន្តិ បាបកម្មំ, តបសា ន្ហាបិតកុម្ភការភាវំ;
តបសា អភិភុយ្យ គង្គមាល, នាមេនាលបសជ្ជ ព្រហ្មទត្តា”តិ។

តស្សត្ថោ – ឥមេ តាវ សត្តា **តបសា** អត្តនា កតេន តបោគុណេន **បាបកម្មំ** ជហន្តិ, កឹ បនេតេ តបសា **ន្ហាបិតកុម្ភការភាវ**ម្បិ ជហន្តិ, យំ ត្វំ គង្គមាល, អត្តនោ **តបសា** អភិភុយ្យ មម បុត្តំ ព្រហ្មទត្តំ នាមេនាលបសិ, បតិរូបំ នុ តេ ឯតន្តិ?

រាជា មាតរំ វារេត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស គុណំ បកាសេន្តោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៤៣. “សន្ទិដ្ឋិកមេវ អម្ម បស្សថ, ខន្តីសោរច្ចស្ស អយំ វិបាកោ;
យោ សព្ពជនស្ស វន្ទិតោហុ, តំ វន្ទាម សរាជិកា សមច្ចា”តិ។

តត្ថ **ខន្តីសោរច្ចស្សា**តិ អធិវាសនខន្តិយា ច សោរច្ចស្ស ច។ **តំ វន្ទាមា**តិ តំ ឥទានិ មយំ សរាជិកា សមច្ចា សព្ពេ វន្ទាម, បស្សថ អម្ម, ខន្តីសោរច្ចានំ វិបាកន្តិ។

វញ្ញា មាតរិ វារិតាយ សេសមហាជនោ ឧដ្ឋហិត្វា “អយុត្តំ វត, ទេវ, ឯវរូបស្ស ហីនជច្ចស្ស តុម្ហេ នាមេនាលបន”ន្តិ អាហ។ រាជា មហាជនម្បិ បដិពាហិត្វា តស្ស គុណកថំ កថេតុំ ឱសានគាថមាហ –

៤៤. “មា កិញ្ចិ អវចុត្ថ គង្គមាលំ, មុនិនំ មោនបថេសុ សិក្ខមានំ;
ឯសោ ហិ អតរិ អណ្ណវំ, យំ តរិត្វា ចរន្តិ វីតសោកា”តិ។

តត្ថ **មុនិន**ន្តិ អគារិកានគារិកសេក្ខាសេក្ខបច្ចេកមុនីសុ បច្ចេកមុនី។ **មោនបថេសុ សិក្ខមាន**ន្តិ បុព្ពភាគបដិបទាពោធិបក្ខិយធម្មសង្ខាតេសុ មោនបថេសុ សិក្ខមានំ។ **អណ្ណវ**ន្តិ សំសារមហាសមុទ្ទំ។

ឯវញ្ច បន វត្វា រាជា បច្ចេកពុទ្ធំ វន្ទិត្វា “ភន្តេ, មយ្ហំ មាតុ ខមថា”តិ អាហ។ “ខមាមិ, មហារាជា”តិ។ រាជ បរិសាបិ នំ ខមាបេសិ។ រាជា អត្តានំ និស្សាយ វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ យាចិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ បន បដិញ្ញំ អទត្វា ស រាជិកាយ បរិសាយ បស្សន្តិយាវ អាកាសេ ឋត្វា រញ្ញោ ឱវាទំ ទត្វា គន្ធមាទនមេវ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវញ្ច ឧបាសកា ឧបោសថវាសោ នាម វសិតព្ពយុត្តកោ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បច្ចេកពុទ្ធោ បរិនិព្ពាយិ, អឌ្ឍមាសករាជា អានន្ទោ អហោសិ, រញ្ញោ មាតា មហាមាយា, អគ្គមហេសី រាហុលមាតា, ឧទយរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

គង្គមាលជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៤២២] ៦. ចេតិយជាតកវណ្ណនា

ធម្មោ ហវេ ហតោ ហន្តីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស បថវិបវេសនំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្មិញ្ហិ ទិវសេ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, ទេវទត្តោ មុសាវាទំ កត្វា បថវិំ បវិដ្ឋោ អវីចិបរាយណោ ជាតោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ បថវិំ បវិដ្ឋោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ បឋមកប្បេ មហាសម្មតោ នាម រាជា អសង្ខេយ្យាយុកោ អហោសិ។ តស្ស បុត្តោ រោជោ នាម, តស្ស បុត្តោ វររោជោ នាម, តស្ស បុត្តោ កល្យាណោ នាម, កល្យាណស្ស បុត្តោ វរកល្យាណោ នាម, វរកល្យាណស្ស បុត្តោ ឧបោសថោ នាម, ឧបោសថស្ស បុត្តោ វរឧបោសថោ នាម, វរឧបោសថស្ស បុត្តោ មន្ធាតា នាម, មន្ធាតុស្ស បុត្តោ វរមន្ធាតា នាម, វរមន្ធាតុស្ស បុត្តោ វរោ នាម, វរស្ស បុត្តោ ឧបវរោ នាម អហោសិ, ឧបរិវរោតិបិ តស្សេវ នាមំ។ សោ ចេតិយរដ្ឋេ សោត្ថិយនគរេ រជ្ជំ ការេសិ, ចតូហិ រាជិទ្ធីហិ សមន្នាគតោ អហោសិ ឧបរិចរោ អាកាសគាមី, ចត្តារោ នំ ទេវបុត្តា ចតូសុ ទិសាសុ ខគ្គហត្ថា រក្ខន្តិ, កាយតោ ចន្ទនគន្ធោ វាយតិ, មុខតោ ឧប្បលគន្ធោ។ តស្ស កបិលោ នាម ព្រាហ្មណោ បុរោហិតោ អហោសិ។ កបិលព្រាហ្មណស្ស បន កនិដ្ឋោ កោរកលម្ពោ នាម រញ្ញា សទ្ធិំ ឯកាចរិយកុលេ ឧគ្គហិតសិប្បោ ពាលសហាយោ។ សោ តស្ស កុមារកាលេយេវ “អហំ រជ្ជំ បត្វា តុយ្ហំ បុរោហិតដ្ឋានំ ទស្សាមី”តិ បដិជានិ។ សោ រជ្ជំ បត្វា បិតុ បុរោហិតំ កបិលព្រាហ្មណំ បុរោហិតដ្ឋានតោ ចាវេតុំ នាសក្ខិ។ បុរោហិតេ បន អត្តនោ ឧបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តេ តស្មិំ គារវេន អបចិតាការំ ទស្សេសិ។ ព្រាហ្មណោ តំ សល្លក្ខេត្វា “រជ្ជំ នាម សមវយេហិ សទ្ធិំ សុបរិហារំ ហោតិ, អហំ រាជានំ អាបុច្ឆិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “ទេវ, អហំ មហល្លកោ, គេហេ កុមារកោ អត្ថិ, តំ បុរោហិតំ ករោហិ, អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ រាជានំ អនុជានាបេត្វា បុត្តំ បុរោហិតដ្ឋានេ ឋបាបេត្វា រាជុយ្យានំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេត្វា បុត្តំ និស្សាយ តត្ថេវ វាសំ កប្បេសិ។

កោរកលម្ពោ “អយំ បព្ពជន្តោបិ ន មយ្ហំ ឋានន្តរំ ទាបេសី”តិ ភាតរិ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា ឯកទិវសំ សុខកថាយ និសិន្នសមយេ រញ្ញា “កោរកលម្ព កឹ ត្វំ បុរោហិតដ្ឋានំ ន ករោសី”តិ វុត្តេ “អាម, ទេវ, ន ករោមិ, ភាតា មេ ករោតី”តិ អាហ។ “ននុ តេ ភាតា បព្ពជិតោ”តិ? “អាម បព្ពជិតោ, ឋានន្តរំ បន បុត្តស្ស ទាបេសី”តិ។ “តេន ហិ ត្វំ ករោហី”តិ? “ទេវ, បវេណិយា អាគតំ ឋានន្តរំ មម ភាតរំ អបនេត្វា ន សក្កា មយា កាតុ”ន្តិ។ “ឯវំ សន្តេ អហំ តំ មហល្លកំ កត្វា ភាតរំ តេ កនិដ្ឋំ ករិស្សាមី”តិ។ “កថំ, ទេវា”តិ? “មុសាវាទំ កត្វា”តិ។ “កឹ ទេវ, ន ជានាថ, យទា មម ភាតា មហន្តេន អព្ភុតធម្មេន សមន្នាគតោ វិជ្ជាធរោ, សោ អព្ភុតធម្មេន តុម្ហេ វញ្ចេស្សតិ, ចត្តារោ ទេវបុត្តេ អន្តរហិតេ វិយ ករិស្សតិ, កាយតោ ច មុខតោ ច សុគន្ធំ ទុគ្គន្ធំ វិយ ករិស្សតិ, តុម្ហេ អាកាសា ឱតារេត្វា ភូមិយំ ឋិតេ វិយ ករិស្សតិ, តុម្ហេ បថវិំ បវិសន្តា វិយ ភវិស្សថ, តទា តុម្ហាកំ កថាយ បតិដ្ឋាតុំ ន សក្ខិស្សថា”តិ។ “ត្វំ ឯវំ សញ្ញំ មា ករិ, អហំ កាតុំ សក្ខិស្សាមី”តិ។ “កទា ករិស្សថ, ទេវា”តិ? “ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ”តិ។ សា កថា សកលនគរេ បាកដា អហោសិ។ “រាជា កិរ មុសាវាទំ កត្វា មហល្លកំ ខុទ្ទកំ, ខុទ្ទកំ មហល្លកំ ករិស្សតិ, ឋានន្តរំ ខុទ្ទកស្ស ទាបេស្សតិ, កីទិសោ នុ ខោ មុសាវាទោ នាម,

កី នីលកោ, ឧទាហុ បិតកាទីសុ អញ្ញតរវណ្ណោ’’តិ ឯវំ មហាជនស្ស វិតក្កោ ឧទបាទិ ។ តទា កិរ លោកស្ស សច្ចវាទីកាលោ, ‘‘មុសាវាទោ នាម ឯវរូបោ’’តិ ន ជានន្តិ។

បុរោហិតបុត្តោបិ តំ កថំ សុត្វា បិតុ សន្តិកំ គន្ត្វា កថេសិ ‘‘តាត, រាជា កិរ មុសាវាទំ កត្វា តុម្ហេ ខុទ្ទកេ កត្វា អម្ហាកំ ឋានន្តរំ មម ចូឡបិតុស្ស ទស្សតី’’តិ។ ‘‘តាត, រាជា មុសាវាទំ កត្វាបិ អម្ហាកំ ឋានន្តរំ ហរិតុំ ន សក្ខិស្សតិ។ កតរទិវសេ បន ករិស្សតី’’តិ? ‘‘ឥតោ កិរ សត្តមេ ទិវសេ’’តិ។ ‘‘តេន ហិ តទា មយ្ហំ អារោចេយ្យាសី’’តិ។ សត្តមេ ទិវសេ មហាជនា ‘‘មុសាវាទំ បស្សិស្សាមា’’តិ រាជង្គណេ សន្និបតិត្វា មញ្ចាតិមញ្ចេ ពន្ធិត្វា អដ្ឋំសុ។ កុមារោ គន្ត្វា បិតុ អារោចេសិ។ រាជា អលង្កតបដិយត្តោ និក្ខម្ម មហាជនមជ្ឈេ រាជង្គណេ អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ តាបសោ អាកាសេនាគន្ត្វា រញ្ញោ បុរតោ និសីទនចម្មំ អត្ថរិត្វា អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា ‘‘សច្ចំ កិរ ត្វំ មហារាជ, មុសាវាទំ កត្វា ខុទ្ទកំ មហល្លកំ កត្វា តស្ស ឋានន្តរំ ទាតុកាមោសី’’តិ? ‘‘អាម អាចរិយ, ឯវំ មេ កថិត’’ន្តិ។ អថ នំ សោ ឱវទន្តោ ‘‘មហារាជ, មុសាវាទោ នាម ភារិយោ គុណបរិធំសកោ ចតូសុ អបាយេសុ និព្ពត្តាបេតិ។ រាជា នាម មុសាវាទំ ករោន្តោ ធម្មំ ហនតិ, សោ ធម្មំ ហនិត្វា សយមេវ ហញ្ញតី’’តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៤៥. ‘‘ធម្មោ ហវេ ហតោ ហន្តិ, នាហតោ ហន្តិ កិញ្ចនំ;
តស្មា ហិ ធម្មំ ន ហនេ, មា ត្វំ ធម្មោ ហតោ ហនី’’តិ។

តត្ថ **ធម្មោ**តិ ជេដ្ឋាបចាយនធម្មោ ឥធាធិប្បេតោ។

អថ នំ ឧត្តរិបិ ឱវទន្តោ ‘‘សចេ, មហារាជ, មុសាវាទំ ករិស្សសិ, ចតស្សោ ឥទ្ធិយោ អន្តរធាយិស្សន្តី’’តិ វត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

៤៦. ‘‘អលិកំ ភាសមានស្ស, អបក្កមន្តិ ទេវតា;
បូតិកញ្ច មុខំ វាតិ, សកដ្ឋានា ច ធំសតិ;
យោ ជានំ បុច្ឆិតោ បញ្ហំ, អញ្ញថា នំ វិយាករេ’’តិ។

តត្ថ **អបក្កមន្តិ ទេវតា**តិ មហារាជ, សចេ អលិកំ ភណិស្សសិ, ចត្តារោ ទេវបុត្តា អារក្ខំ ឆឌ្ឌេត្វា អន្តរធាយិស្សន្តីតិ អធិប្បាយេនេតំ វទតិ។ **បូតិកញ្ច មុខំ វាតី**តិ មុខញ្ច តេ កាយោ ច ឧភោ បូតិគន្ធំ វាយិស្សន្តីតិ សន្ធាយាហ។ **សកដ្ឋានា ច ធំសតី**តិ អាកាសតោ ភស្សិត្វា បថវិំ បវិសិស្សសីតិ ទីបេន្តោ ឯវមាហ។

តំ សុត្វា រាជា ភីតោ កោរកលម្ពំ ឱលោកេសិ។ អថ នំ សោ ‘‘មា ភាយិ, មហារាជ, ននុ មយា បឋមមេវ តុម្ហាកំ ឯតំ កថិត’’ន្តិ អាហ។ រាជា កបិលស្ស វចនំ សុត្វាបិ អនាទិយិត្វា អត្តនា កថិតមេវ បុរតោ ករោន្តោ ‘‘ត្វំសិ, ភន្តេ, កនិដ្ឋោ, កោរកលម្ពោ ជេដ្ឋោ’’តិ អាហ។ អថស្ស សហ មុសាវាទេន ចត្តារោ ទេវបុត្តា ‘‘តាទិសស្ស មុសាវាទិនោ អារក្ខំ ន គណ្ហិស្សាមា’’តិ ខគ្គេ បាទមូលេ ឆឌ្ឌេត្វា អន្តរធាយិំសុ, មុខំ ភិន្នកុក្កុដណ្ឌបូតិ វិយ, កាយោ វិវដវច្ចកុដិ វិយ ទុគ្គន្ធំ វាយិ, អាកាសតោ ភស្សិត្វា បថវិយំ បតិដ្ឋហិ, ចតស្សោបិ ឥទ្ធិយោ បរិហាយិំសុ។ អថ នំ មហាបុរោហិតោ ‘‘មា ភាយិ, មហារាជ, សចេ សច្ចំ ភណិស្សសិ, សព្ពំ តេ បាកតិកំ ករិស្សាមី’’តិ វត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៤៧. ‘‘សចេ ហិ សច្ចំ ភណសិ, ហោហិ រាជ យថា បុរេ;
មុសា ចេ ភាសសេ រាជ, ភូមិយំ តិដ្ឋ ចេតិយា’’តិ។

តត្ថ **ភូមិយំ តិដ្ឋា**តិ ភូមិយំយេវ បតិដ្ឋ, បុន អាកាសំ លង្ឃិតុំ ន សក្ខិស្សសីតិ អត្ថោ។

សោ ‘‘បស្ស, មហារាជ, បឋមំ មុសាវាទេនេវ តេ ចតស្សោ ឥទ្ធិយោ អន្តរហិតា, សល្លក្ខេហិ, ឥទានិបិ សក្កា បាកតិកំ កាតុ’’ន្តិ វុត្តោបិ ‘‘ឯវំ វត្វា តុម្ហេ មំ វញ្ចេតុកាមា’’តិ ទុតិយម្បិ មុសាវាទំ ភណិត្វា យាវ គោប្ផកា បថវិំ បាវិសិ។ អថ នំ បុនបិ ព្រាហ្មណោ ‘‘សល្លក្ខេហិ, មហារាជ, ឥទានិបិ សក្កា បាកតិកំ កាតុ’’ន្តិ វត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤៨. ‘‘អកាលេ វស្សតី តស្ស, កាលេ តស្ស ន វស្សតិ;
យោ ជានំ បុច្ឆិតោ បញ្ហំ, អញ្ញថា នំ វិយាករេ’’តិ។

តត្ថ **តស្សា**តិ យោ ជានន្តោ បុច្ឆិតំ បញ្ហំ មុសាវាទំ កត្វា អញ្ញថា ព្យាករោតិ, តស្ស រញ្ញោ វិជិតេ ទេវោ យុត្តកាលេ អវស្សិត្វា អកាលេ វស្សតីតិ អត្ថោ។

អថ នំ បុនបិ មុសាវាទផលេន យាវ ជង្ឃា បថវី បវិដ្ឋំ “សល្លក្ខេហិ, មហារាជា”តិ វត្វា បញ្ចមំ គាថមាហ –

៤៩. “សចេ ហិ សច្ចំ ភណសិ, ហោហិ រាជ យថា បុរេ;
មុសា ចេ ភាសសេ រាជ, ភូមឹ បវិស ចេតិយា”តិ។

សោ តតិយម្បិ “ត្វំសិ, ភន្តេ, កនិដ្ឋោ, ជេដ្ឋោ កោរកលម្ពោ”តិ មុសាវាទមេវ កត្វា យាវ ជាណុកា បថវឹ បាវិសិ។ អថ នំ បុនបិ “សល្លក្ខេហិ, មហារាជា”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៥០. “ជិវ្ហា តស្ស ទ្វិធា ហោតិ, ឧរគស្សេវ ទិសម្បតិ;
យោ ជានំ បុច្ឆិតោ បញ្ហំ, អញ្ញថា នំ វិយាករេ។

៥១. “សចេ ហិ សច្ចំ ភណសិ, ហោហិ រាជ យថា បុរេ;
មុសា ចេ ភាសសេ រាជ, ភិយ្យោ បវិស ចេតិយា”តិ។

ឥមា ទ្វេ គាថា វត្វា “ឥទានិ សក្កា បាកតិកំ កាតុ”ន្តិ អាហ។ រាជា តស្ស វចនំ សុត្វាបិ អនាទិយិត្វា “ត្វំសិ, ភន្តេ, កនិដ្ឋោ, ជេដ្ឋោ កោរកលម្ពោ”តិ ចតុត្ថម្បិ មុសាវាទំ កត្វា យាវ កដិតោ បថវឹ បាវិសិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ “សល្លក្ខេហិ, មហារាជា”តិ វត្វា បុន ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៥២. “ជិវ្ហា តស្ស ន ភវតិ, មច្ឆស្សេវ ទិសម្បតិ;
យោ ជានំ បុច្ឆិតោ បញ្ហំ, អញ្ញថា នំ វិយាករេ។

៥៣. “សចេ ហិ សច្ចំ ភណសិ, ហោហិ រាជ យថា បុរេ;
មុសា ចេ ភាសសេ រាជ, ភិយ្យោ បវិស ចេតិយា”តិ។

តត្ថ **មច្ឆស្សេវា**តិ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ មុសាវាទិនោ មច្ឆស្ស វិយ កថនសមត្ថា ជិវ្ហា ន ហោតិ, មូគោវ ហោតីតិ អត្ថោ។

សោ បញ្ចមម្បិ “ត្វំសិ កនិដ្ឋោ, ជេដ្ឋោ កោរកលម្ពោ”តិ មុសាវាទំ កត្វា យាវ នាភិតោ បថវឹ បាវិសិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ បុនបិ “សល្លក្ខេហិ, មហារាជា”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៥៤. “ថិយោវ តស្ស ជាយន្តិ, ន បុមា ជាយរេ កុលេ;
យោ ជានំ បុច្ឆិតោ បញ្ហំ, អញ្ញថា នំ វិយាករេ។

៥៥. “សចេ ហិ សច្ចំ ភណសិ, ហោហិ រាជ យថា បុរេ;
មុសា ចេ ភាសសេ រាជ, ភិយ្យោ បវិស ចេតិយា”តិ។

តត្ថ **ថិយោវា**តិ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ មុសាវាទិស្ស ធីតរោវ ជាយន្តិ, បុត្តា ន ជាយន្តីតិ អត្ថោ។

រាជា តស្ស វចនំ អនាទិយិត្វា ឆដ្ឋម្បិ តថេវ មុសាវាទំ ភណិត្វា យាវ ថនា បថវឹ បាវិសិ។ អថ នំ បុនបិ ព្រាហ្មណោ “សល្លក្ខេហិ, មហារាជា”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៥៦. “បុត្តា តស្ស ន ភវន្តិ, បក្កមន្តិ ទិសោទិសំ;
យោ ជានំ បុច្ឆិតោ បញ្ហំ, អញ្ញថា នំ វិយាករេ។

៥៧. “សចេ ហិ សច្ចំ ភណសិ, ហោហិ រាជ យថា បុរេ;
មុសា ចេ ភាសសេ រាជ, ភិយ្យោ បវិស ចេតិយា”តិ។

តត្ថ **បក្កមន្តី**តិ សចេ មុសាវាទិស្ស បុត្តា ភវន្តិ, មាតាបិតូនំ អនុបការា ហុត្វា បលាយន្តីតិ អត្ថោ។

សោ បាបមិត្តសំសគ្គទោសេន តស្ស វចនំ អនាទិយិត្វា សត្តមម្បិ តថេវ មុសាវាទំ អកាសិ។ អថស្ស បថវី វិវរំ អទាសិ, អវីចិតោ ជាលា ឧដ្ឋហិត្វា គណ្ហិ។

៥៨. “ស រាជា ឥសិនា សត្តោ, អន្តលិក្ខចរោ បុរេ;
បាវេក្ខិ បថវឹ ចេច្ចោ, ហីនត្តោ បត្វ បរិយាយំ។

៥៩. តស្មា ហិ ឆន្ទាគមនំ, នប្បសំសន្តិ បណ្ឌិតា;
អទុដ្ឋចិត្តោ ភាសេយ្យ, គិរំ សច្ចូបសំហិត”ន្តិ។ –

ឥមា ទ្វេ អភិសម្ពុទ្ធគាថា ហោន្តិ។

តត្ថ **ស រាជា**តិ ភិក្ខវេ, សោ រាជា ចេតិយោ បុព្ពេ អន្តលិក្ខចរោ ហុត្វា បច្ឆា ឥសិនា អភិសត្តោ បរិហីនសភាវោ ហុត្វា។ **បត្វ បរិយាយ**ន្តិ អត្តនោ កាលបរិយាយំ បត្វា បថវឹ បាវិសីតិ អត្ថោ។ **តស្មា**តិ យស្មា ចេតិយរាជា ឆន្ទាគមនេន អវីចិបរាយណោ ជាតោ, តស្មា។ **អទុដ្ឋចិត្តោ**តិ ឆន្ទាទីហិ អទូសិតចិត្តោ ហុត្វា សច្ចមេវ ភាសេយ្យ។

មហាជនោ “ចេតិយរាជា ឥសី អក្កោសិត្វា មុសាវាទំ កត្វា អវីចឹ បវិដ្ឋោ”តិ ភយប្បត្តោ អហោសិ។ រញ្ញោ បញ្ច បុត្តា អាគន្ត្វា ព្រាហ្មណស្ស បាទេសុ បតិត្វា “អម្ហាកំ អវស្សយោ ហោហី”តិ វទឹសុ។ ព្រាហ្មណោ “តាតា, តុម្ហាកំ បិតា ធម្មំ នាសេត្វា មុសាវាទំ កត្វា ឥសី អក្កោសិត្វា អវីចឹ ឧបបន្នោ, ធម្មោ នាមេស ហតោ ហនតិ, តុម្ហេហិ ន សក្កា ឥធ វសិតុ”ន្តិ វត្វា តេសុ សព្ពជេដ្ឋកំ “ឯហិ ត្វំ, តាត, បាចីនទ្វារេន និក្ខមិត្វា ឧជុកំ គច្ឆន្តោ សព្ពសេតំ សត្តបតិដ្ឋំ ហត្ថិរតនំ បស្សិស្សសិ, តាយ សញ្ញាយ តត្ថ នគរំ មាបេត្វា វស, តំ នគរំ **ហត្ថិបុរំ** នាម ភវិស្សតី”តិ អាហ។ ទុតិយំ អាមន្តេត្វា “ត្វំ, តាត, ទក្ខិណទ្វារេន និក្ខមិត្វា ឧជុកមេវ គច្ឆន្តោ សព្ពសេតំ អស្សរតនំ បស្សិស្សសិ, តាយ សញ្ញាយ តត្ថ នគរំ មាបេត្វា វស, តំ នគរំ **អស្សបុរំ** នាម ភវិស្សតី”តិ អាហ។ តតិយំ អាមន្តេត្វា “ត្វំ, តាត, បច្ឆិមទ្វារេន និក្ខមិត្វា ឧជុកមេវ គច្ឆន្តោ កេសរសីហំ បស្សិស្សសិ, តាយ សញ្ញាយ តត្ថ នគរំ មាបេត្វា វស, តំ នគរំ **សីហបុរំ** នាម ភវិស្សតី”តិ អាហ។ ចតុត្ថំ អាមន្តេត្វា “ត្វំ, តាត, ឧត្តរទ្វារេន និក្ខមិត្វា ឧជុកមេវ គច្ឆន្តោ សព្ពរតនមយំ ចក្កបញ្ជរំ បស្សិស្សសិ, តាយ សញ្ញាយ តត្ថ នគរំ មាបេត្វា វស, តំ នគរំ **ឧត្តរបញ្ចាលំ** នាម ភវិស្សតី”តិ អាហ។ បញ្ចមំ អាមន្តេត្វា “តាត, តយា ឥមស្មឹ ឋានេ វសិតុំ ន សក្កា, ឥមស្មឹ នគរេ មហាថូបំ កត្វា និក្ខមិត្វា បច្ឆិមុត្តរាយ ទិសាយ ឧជុកមេវ គច្ឆន្តោ ទ្វេ បព្ពតេ អញ្ញមញ្ញំ បហរិត្វា បហរិត្វា ទទ្ទរសទ្ទំ ករោន្តេ បស្សិស្សសិ, តាយ សញ្ញាយ តត្ថ នគរំ មាបេត្វា វស, តំ នគរំ **ទទ្ទរបុរំ** នាម ភវិស្សតី”តិ អាហ។ តេ បញ្ចបិ ជនា តាយ តាយ សញ្ញាយ គន្ត្វា តស្មឹ តស្មឹ ឋានេ នគរានិ មាបេត្វា វសឹសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ មុសាវាទំ កត្វា បថវឹ បវិដ្ឋោ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ចេតិយរាជា ទេវទត្តោ អហោសិ, កបិលព្រាហ្មណោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចេតិយជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៤២៣] ៧. ឥន្ទ្រិយជាតកវណ្ណនា

យោ ឥន្ទ្រិយានន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បុរាណទុតិយិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ សាវត្ថិយំ កិរេកោ កុលបុត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា “ន សក្កា អគារមជ្ឈេ វសន្តេន ឯកន្តបរិបុណ្ណំ ឯកន្តបរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុំ, និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សាមី”តិ ឃរេ វិភវំ បុត្តទារស្ស និយ្យាទេត្វា និក្ខមិត្វា សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ សត្ថាបិស្ស បព្ពជ្ជំ ទាបេសិ។ តស្ស អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ សទ្ធឹ បិណ្ឌាយ ចរតោ នវកត្តា ចេវ ភិក្ខូនំ ពហុភាវេន ច កុលឃរេ វា អាសនសាលាយ វា អាសនំ ន បាបុណាតិ, សង្ឃនវកានំ កោដិយំ បីឋកំ វា ផលកំ វា បាបុណាតិ។ អាហារោបិ ឧឡុង្កបិដ្ឋេន ឃដ្ដិតា ភិន្នសិត្ថកយាគុ វា បូតិសុក្ខខជ្ជកំ វា ឈាមសុក្ខកូរោ វា បាបុណាតិ, យាបនបមាណំ ន ហោតិ។ សោ អត្តនា លទ្ធំ គហេត្វា បុរាណទុតិយិកាយ សន្តិកំ គច្ឆតិ។ អថស្ស សា បត្តំ គហេត្វា វន្ទិត្វា បត្តតោ ភត្តំ នីហរិត្វា សុសម្បាទិតានិ យាគុភត្តសូបព្យញ្ជនានិ ទេតិ។ មហល្លកោ រសតណ្ហាយ ពជ្ឈិត្វា បុរាណទុតិយិកំ ជហិតុំ ន សក្កោតិ។ សា ចិន្តេសិ “ពទ្ធោ នុ ខោ, នោតិ វីមំសិស្សាមិ ន”ន្តិ។

អថេកទិវសំ ជនបទមនុស្សំ សេតមត្តិកាយ ន្ហាបេត្វា គេហេ និសីទាបេត្វា អញ្ញេបិស្ស កតិបយេ បរិវារមនុស្សេ អាណាបេត្វា ថោកថោកំ បានភោជនំ ទាបេសិ។ តេ ខាទន្តា ភុញ្ជន្តា និសីទឹសុ។ គេហទ្វារេ ច ចក្កេសុ គោណេ ពន្ធាបេត្វា ឯកំ សកដម្បិ ឋបាបេសិ, សយំ បន បិដ្ឋិគព្ភេ និសីទិត្វា បូវេ បចិ។ មហល្លកោ អាគន្ត្វា ទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា ឯកោ មហល្លកបុរិសោ “អយ្យេ, ឯកោ ថេរោ ទ្វារេ ឋិតោ”តិ អាហ។ “វន្ទិត្វា អតិច្ឆាបេហី”តិ។ សោ “អតិច្ឆថ, ភន្តេ”តិ បុនប្បុនំ កថេត្វាបិ តំ អគច្ឆន្តំ ទិស្វា “អយ្យេ, ថេរោ ន គច្ឆតី”តិ អាហ។ សា អាគន្ត្វា សាណឹ ឧក្ខិបិត្វា ឱលោកេត្វា “អម្ភោ អយំ មម ទារកបិតា”តិ វត្វា និក្ខមិត្វា បត្តំ គហេត្វា

គេហំ បវេសេត្វា បរិវិសិត្វា ភោជនបរិយោសានេ វន្ទិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហេ ឥធេវ បរិនិព្ពាយថ, មយំ ឯត្តកំ កាលំ អញ្ញំ កុលំ ន គណ្ហិម្ហ, អសាមិកេ បន ឃរេ ឃរាវាសោ ន សណ្ឋាតិ, មយំ អញ្ញំ កុលំ គណ្ហាម, ទូរំ ជនបទំ គច្ឆិស្សាម, តុម្ហេ អប្បមត្តា ហោថ, សចេ មេ ទោសោ អត្ថិ, ខមថា”តិ អាហ។ មហល្លកស្ស ហទយផាលនកាលោ វិយ អហោសិ។ អថ នំ “អហំ តំ ជហិតុំ ន សក្កោមិ, មា គច្ឆ, វិព្ភមិស្សាមិ, អសុកដ្ឋានេ មេ សាដកំ បេសេហិ, បត្តចីវរំ បដិច្ឆាបេត្វា អាគច្ឆិស្សាមី”តិ អាហ។ សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ មហល្លកោ វិហារំ គន្ត្វា អាចរិយុបជ្ឈាយេ បត្តចីវរំ បដិច្ឆាបេន្តោ “កស្មា, អាវុសោ, ឯវំ ករោសី”តិ វុត្តោ “បុរាណទុតិយិកំ ជហិតុំ ន សក្កោមិ វិព្ភមិស្សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ តេ អនិច្ឆន្តញ្ញេវ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា “កិំ, ភិក្ខវេ, ឥមំ អនិច្ឆន្តញ្ញេវ អានយិត្ថា”តិ វុត្តេ “ភន្តេ, អយំ ឧក្កណ្ឋិត្វា វិព្ភមិតុកាមោ”តិ វទឹសុ។ អថ នំ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិ។ “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ។ “កោ តំ ឧក្កណ្ឋាបេសី”តិ? “បុរាណទុតិយិកា ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ ន ឥទានេវ សា ឥត្ថី តុយ្ហំ អនត្ថការិកា, បុព្ពេបិ ត្វំ តំ និស្សាយ ចតូហិ ឈានេហិ បរិហីនោ មហាទុក្ខំ បត្វា មំ និស្សាយ តម្ហា ទុក្ខា មុច្ចិត្វា នដ្ឋជ្ឈានំ បដិលភី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស បុរោហិតំ បដិច្ច តស្ស ព្រាហ្មណិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ។ ជាតទិវសេ ចស្ស សកលនគរេ អាវុធានិ បជ្ជលឹសុ, តេនស្ស “ជោតិបាលកុមារោ”តិ នាមំ ករិំសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលាយំ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហិត្វា រញ្ញោ សិប្បំ ទស្សេត្វា ឥស្សរិយំ បហាយ កញ្ចិ អជានាបេត្វា អគ្គទ្វារេន និក្ខមិត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា សក្កទត្តិយេ កវិដ្ឋកអស្សមេ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេសិ។ តំ តត្ថ វសន្តំ អនេកានិ ឥសិសតានិ បរិវារេសុំ, មហាសមាគមោ អហោសិ។ សោ សរភង្គសត្ថា នាម អហោសិ, តស្ស សត្ត អន្តេវាសិកជេដ្ឋកា អហេសុំ។ តេសុ សាលិស្សរោ នាម ឥសិ កវិដ្ឋកអស្សមា និក្ខមិត្វា សុរដ្ឋជនបទេ បុរត្ថិមជនបទេ សាតោទិកាយ នាម នទិយា តីរេ អនេកសហស្សឥសិបរិវារោ វសិ។ មេណ្ឌិស្សរោ នាម ឥសិ បជ្ជោតកបញ្ចាលរញ្ញោ វិជិតេ កលព្ពចូឡកំ នាម និគមំ និស្សាយ អនេកសហស្សឥសិបរិវារោ វសិ។ បព្ពតោ នាម ឥសិ ឯកំ អដវិជនបទំ និស្សាយ អនេកសហស្សឥសិបរិវារោ វសិ។ កាឡទេវិលោ នាម ឥសិ អវន្តិទក្ខិណាបថេ ឯកឃនសេលំ និស្សាយ អនេកសហស្សឥសិបរិវារោ វសិ។ កិសវច្ឆោ នាម ឥសិ ឯកកោវ ទណ្ឌកិរញ្ញោ កុម្ភវតីនគរំ និស្សាយ ឧយ្យានេ វសិ។ អនុសិស្សតាបសោ បន ពោធិសត្តស្ស ឧបដ្ឋាកោ តស្ស សន្តិកេ វសិ។ នារទោ នាម ឥសិ កាឡទេវិលស្ស កនិដ្ឋោ មជ្ឈិមទេសេ អរញ្ជរគិរិម្ហិ បព្ពតជាលន្តរេ ឯកកោវ ឯកស្មិំ គុហាលេណេ វសិ។

អរញ្ជរគិរិនោ នាម អវិទូរេ ឯកោ អាកិណ្ណមនុស្សោ និគមោ អត្ថិ, តេសំ អន្តរេ មហតី នទី អត្ថិ, តំ នទឹ ពហូ មនុស្សា ឱតរន្តិ។ ឧត្តមរូបធរា វណ្ណទាសិយោបិ បុរិសេ បលោភយមានា តស្សា នទិយា តីរេ និសីទន្តិ។ នារទតាបសោ តាសុ ឯកំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា ឈានំ អន្តរធាបេត្វា និរាហារោ បរិសុស្សន្តោ កិលេសវសំ គន្ត្វា សត្តាហំ វសិត្វា និបជ្ជិ។ អថស្ស ភាតា កាឡទេវិលោ អាវជ្ជេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា អាកាសេនាគន្ត្វា លេណំ បាវិសិ។ នារទោ តំ ទិស្វា “កស្មា ភវំ អាគតោសី”តិ អាហ។ “ភវំ ‘អកល្លកោ’តិ ភវន្តំ បដិជគ្គិតុំ អាគតោម្ហី”តិ។ អថ នំ សោ “អភូតំ កថំ កថេសិ, អលិកំ តុច្ឆំ កថេសី”តិ មុសាវាទេន និគ្គណ្ហិ។ សោ “នេតំ បហាតុំ វដ្តតី”តិ សាលិស្សរំ អានេសិ, មេណ្ឌិស្សរំ អានេសិ, បព្ពតម្បិ អានេសិ។ ឥតរោបិ តេ តយោ មុសាវាទេន និគ្គណ្ហិ។ កាឡទេវិលោ “សរភង្គសត្ថារំ អានេស្សាមី”តិ អាកាសេនាគន្ត្វា តំ អានេសិ។ សោ អាគន្ត្វា តំ ទិស្វា “ឥន្ទ្រិយវសំ គតោ”តិ ញត្វា “កច្ចិ នារទ, ឥន្ទ្រិយានំ វសំ គតោ”តិ បុច្ឆិ។ ឥតរេន តំ សុត្វាវ ឧដ្ឋាយ វន្ទិត្វា “អាម, អាចរិយា”តិ វុត្តេ “នារទ, ឥន្ទ្រិយវសំ គតា នាម ឥមស្មិំ អត្តភាវេ សុស្សន្តា ទុក្ខំ អនុភវិត្វា ទុតិយេ អត្តភាវេ និរយេ និព្ពត្តន្តី”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៦០. “យោ ឥន្ទ្រិយានំ កាមេន, វសំ នារទ គច្ឆតិ;
សោ បរិច្ចជ្ជុភោ លោកេ, ជីវន្តោវ វិសុស្សតី”តិ។

តត្ថ **យោ ឥន្ទ្រិយាន**ន្តិ នារទ, យោ បុរិសោ រូបាទីសុ សុភាការំ គហេត្វា កិលេសកាមវសេន ឆន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ វសំ គច្ឆតិ។ **បរិច្ចជ្ជុភោ លោកេ**តិ សោ មនុស្សលោកញ្ច ទេវលោកញ្ចាតិ ឧភោលោកេ បរិច្ចជិត្វា និរយាទីសុ និព្ពត្តន្តីតិ អត្ថោ។ **ជីវន្តោវ វិសុស្សតី**តិ ជីវន្តោយេវ អត្តនា ឥច្ឆិតំ កិលេសវត្ថុំ អលភន្តោ សោកេន វិសុស្សតិ, មហាទុក្ខំ បាបុណាតីតិ។

តំ សុត្វា នារទោ “អាចរិយ, កាមសេវនំ នាម សុខំ, ឯវរូបំ សុខំ កិំ សន្ធាយ ទុក្ខន្តិ វទសី”តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស សរភង្គោ “តេន ហិ សុណាហី”តិ ទុតិយំ គាថមាហ –

៦១. “សុខស្សានន្តរំ ទុក្ខំ, ទុក្ខស្សានន្តរំ សុខំ;
សោសិ បត្តោ សុខា ទុក្ខំ, បាដិកង្ខ វរំ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ **សុខស្សានន្តរន្តិ** កាមសុខស្ស អនន្តរំ និរយទុក្ខំ។ **ទុក្ខស្សាតិ** សីលរក្ខណទុក្ខស្ស អនន្តរំ ទិព្ពមានុសកសុខញ្ចេវ និព្ពានសុខញ្ច។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – នារទ, ឥមេ ហិ សត្តា កាមសេវនសមយេ កាលំ កត្វា ឯកន្តទុក្ខេ និរយេ និព្ពត្តន្តិ, សីលំ រក្ខន្តា វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តា ច បន កិលមន្តិ, តេ ទុក្ខេន សីលំ រក្ខិត្វា សីលពលេន វុត្តប្បការំ សុខំ លភន្តិ, ឥទំ ទុក្ខំ សន្ធាយាហំ ឯវំ វទាមីតិ។ **សោសិ បត្តោតិ** សោ ត្វំ នារទ, ឥទានិ ឈានសុខំ នាសេត្វា តតោ សុខា មហន្តំ កាមនិស្សិតំ ចេតសិកទុក្ខំ បត្តោ។ **បាដិកង្ខាតិ** ឥទំ កិលេសទុក្ខំ ឆឌ្ឌេត្វា បុន តទេវ វរំ ឧត្តមំ ឈានសុខំ ឥច្ឆ បត្ថេហីតិ។

នារទោ “ឥទំ អាចរិយ, ទុក្ខំ ទុស្សហំ, ន តំ អធិវាសេតុំ សក្កោមី”តិ អាហ។ អថ នំ មហាសត្តោ “នារទ, ទុក្ខំ នាម ឧប្បន្នំ អធិវាសេតព្ពមេវា”តិ វត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៦២. “កិច្ចកាលេ កិច្ចសហោ, យោ កិច្ចំ នាតិវត្តតិ;
ស កិច្ចន្តំ សុខំ ធីរោ, យោគំ សមធិគច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **នាតិវត្តតីតិ** នានុវត្តតិ, អយមេវ វា បាឋោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – នារទ, យោ កាយិកចេតសិកទុក្ខសង្ខាតស្ស កិច្ចស្ស ឧប្បន្នកាលេ អប្បមត្តោ តស្ស កិច្ចស្ស ហរណូបាយំ ករោន្តោ កិច្ចសហោ ហុត្វា តំ កិច្ចំ នានុវត្តតិ, តស្ស វសេ អវត្តិត្វា តេហិ តេហិ ឧបាយេហិ តំ កិច្ចំ អភិភវតិ វិនាសេតិ, សោ ធីរោ កិច្ចស្ស អន្តិមសង្ខាតំ និរាមិសសុខសង្ខាតំ ឈានសុខំ អធិគច្ឆតិ, តំ វា កិច្ចន្តំ យោគសុខំ អធិគច្ឆតិ, អកិលមន្តោវ បាបុណាតីតិ។

សោ “អាចរិយ, កាមសុខំ នាម ឧត្តមសុខំ, ន តំ ជហិតុំ សក្កោមី”តិ អាហ។ អថ នំ មហាសត្តោ “នារទ, ធម្មោ នាម ន កេនចិ ការណេន នាសេតព្ពោ”តិ វត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៦៣. “ន ហេវ កាមាន កាមា, នានត្ថា នាត្ថការណា;
ន កតញ្ច និរង្កត្វា, ធម្មា ចវិតុមរហសី”តិ។

តត្ថ **កាមាន កាមាតិ** កាមានំ កាមា, វត្ថុកាមានំ បត្ថនាយាតិ អត្ថោ។ **នានត្ថា នាត្ថការណាតិ** ន អនត្ថតោ ន អត្ថការណា។ **ន កតញ្ច និរង្កត្វាតិ** កតញ្ច និប្ផាទិតំ ឈានំ និរំកត្វា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – នារទ, ន ហេវ វត្ថុកាមបត្ថនាយ ធម្មា ចវិតុមរហសិ, ឯកស្មឹ អនត្ថេ ឧប្បន្នេ តំ បដិហនិតុកាមោ នានត្ថា ន អត្ថេនបិ ការណភូតេន ធម្មា ចវិតុមរហសិ, “អសុកោ នាម មេ អត្ថោ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ ឯវម្បិ អត្ថការណាបិ ន ធម្មា ចវិតុមរហសិ, កតំ បន និប្ផាទិតំ ឈានសុខំ និរំកត្វា វិនាសេត្វា នេវ ធម្មា ចវិតុមរហសីតិ។

ឯវំ សរភង្គេន ចតូហិ គាថាហិ ធម្មេ ទេសិតេ កាឡទេវិលោ អត្តនោ កនិដ្ឋំ ឱវទន្តោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

៦៤. “ទក្ខំ គហបតី សាធុ, សំវិភជ្ជញ្ច ភោជនំ;
អហាសោ អត្ថលាភេសុ, អត្ថព្យាបត្តិ អព្យថោ”តិ។

តត្ថ **ទក្ខំ គហបតីតិ** នារទ យាវាវសំ វសន្តានំ គហបតីនំ ភោគុប្បាទនត្ថាយ អនលស្សឆេកកុសលភាវសង្ខាតំ ទក្ខំ នាម សាធុ, ទក្ខភាវោ ភទ្ទកោ។ **សំវិភជ្ជញ្ច ភោជនន្តិ** ទុក្ខេន ឧប្បាទិតភោគានំ ធម្មិកសមណព្រាហ្មណេហិ សទ្ធឹ សំវិភជិត្វា បរិភោគករណំ ទុតិយំ សាធុ។ **អហាសោ អត្ថលាភេសូតិ** មហន្តេ ឥស្សរិយេ ឧប្បន្នេ អប្បមាទវសេន អហាសោ អនុប្បិលាវិតត្តំ តតិយំ សាធុ។ **អត្ថព្យាបត្តីតិ** យទា បន អត្តនោ អត្ថព្យាបត្តិ យសវិនាសោ ហោតិ, តទា **អព្យថោ** អកិលមនំ ចតុត្ថំ សាធុ, តស្មា ត្វំ, នារទ, “ឈានំ មេ អន្តរហិត”ន្តិ មា សោចិ, សចេ ឥន្ទ្រិយានំ វសំ ន គមិស្សសិ, នដ្ឋម្បិ តេ ឈានំ បុន បាកតិកមេវ ភវិស្សតីតិ។

តំ បុន កាឡទេវិលេន នារទស្ស ឱវទិតភាវំ ញត្វា សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៦៥. “ឯត្តាវតេតំ បណ្ឌិច្ចំ, អបិ សោ ទេវិលោ ព្រវិ;
ន យិតោ កិញ្ចិ បាបិយោ, យោ ឥន្ទ្រិយានំ វសំ វជេ”តិ។

តស្សត្ថោ – ភិក្ខវេ, ឯត្តកំ ឯតំ បណ្ឌិច្ចំ សោយំ ទេវិលោ អព្រវិ។ យោ បន កិលេសវសេន ឥន្ទ្រិយានំ វសំ វជតិ, តតោ អញ្ញោ បាបិយោ នត្ថីតិ។

អថ នំ សរភង្គោ អាមន្តេត្វា “នារទ, ឥទំ តាវ សុណ, យោ ហិ បឋមមេវ កត្តព្ពយុត្តកំ ន ករោតិ, សោ អរញ្ញំ បវិដ្ឋមាណវកោ វិយ សោចតិ បរិទេវតី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ឯកស្មឹ កាសិនិគមេ ឯកោ ព្រាហ្មណមាណវោ អភិរូបោ អហោសិ ថាមសម្បន្នោ នាគពលោ។ សោ ចិន្តេសិ – “កឹ មេ កសិកម្មាទីនិ កត្វា មាតាបិតូហិ បុដ្ឋេហិ, កឹ បុត្តទារេន, កឹ ទានាទីហិ បុញ្ញេហិ កតេហិ, កញ្ចិ អបោសេត្វា កិញ្ចិ បុញ្ញំ អកត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា មិគេ មារេត្វា អត្តានំយេវ បោសេស្សាមី”តិ? សោ បញ្ចាវុធសន្នទ្ធោ ហិមវន្តំ គន្ត្វា នានាមិគេ វធិត្វា ខាទន្តោ អន្តោហិមវន្តេ វិធវាយ នាម នទិយា តីរេ គិរិបរិក្ខិត្តំ មហន្តំ បព្ពតជាលំ បត្វា តត្ថ មិគេ វធិត្វា អង្គារេ បក្កមំសំ ខាទន្តោ វាសំ កប្បេសិ។ សោ ចិន្តេសិ “អហំ សព្ពទា ថាមសម្បន្នោ ន ភវិស្សាមិ, ទុព្ពលកាលេ អរញ្ញេ ចរិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ឥទានេវ នានាវណ្ណេ មិគេ បព្ពតជាលំ បវេសេត្វា ទ្វារំ យោជេត្វា អរញ្ញំ អនាហិណ្ឌន្តោវ យថារុចិយា មិគេ វធិត្វា ខាទិស្សាមី”តិ តថា អកាសិ។ អថស្ស កាលេ អតិក្កន្តេ តំ កម្មំ មត្ថកប្បត្តំ ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ ជាតំ, អត្តនោ ហត្ថបាទេហិ ន លភិ គន្តុំ, អបរាបរំ បរិវត្តេតុំ នាសក្ខិ, នេវ កិញ្ចិ ខាទនីយំ ភោជនីយំ, ន បានីយំ បស្សិ, សរីរំ មិលាយិ, មនុស្សបេតោ អហោសិ, គិម្ហកាលេ បថវី វិយ សរីរំ ភិជ្ជិត្វា រាជិយោ ទស្សេសិ, សោ ទុរូបោ ទុស្សណ្ឋិតោ មហាទុក្ខំ អនុភវិ។

ឯវំ អទ្ធានេ គតេ សិវិរដ្ឋេ សិវិរាជា នាម “អរញ្ញេ អង្គារបក្កមំសំ ខាទិស្សាមី”តិ អមច្ចានំ រជ្ជំ និយ្យាទេត្វា បញ្ចាវុធសន្នទ្ធោ អរញ្ញំ បវិសិត្វា មិគេ វធិត្វា មំសំ ខាទមានោ អនុបុព្ពេន តំ បទេសំ បត្វា តំ បុរិសំ ទិស្វា ភីតោបិ សតី ឧបដ្ឋបេត្វា “កោសិ ត្វំ អម្ភោ បុរិសា”តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, មនុស្សបេតោ អហំ, អត្តនោ កតកម្មស្ស ផលំ អនុភោមិ, ត្វំ បន កោសី”តិ? “សិវិរាជាហមស្មី”តិ។ “អថ កស្មា ឥធាគតោសី”តិ? “មិគមំសំ ខាទនត្ថាយា”តិ។ អថស្ស សោ “អហម្បិ មហារាជ, ឥមិនាវ ការណេន អាគន្ត្វា មនុស្សបេតោ ជាតោ”តិ សព្ពំ វិត្ថារេន កថេត្វា អត្តនោ ទុក្ខិតភាវំ រញ្ញោ អាចិក្ខន្តោ សេសគាថា អាហ –

៦៦. “អមិត្តានំវ ហត្ថត្តំ, សិវិ បប្បោតិ មាមិវ;
កម្មំ វិជ្ជញ្ច ទក្ខេយ្យំ, វិវាហំ សីលមទ្ទវំ;
ឯតេ ច យសេ ហាបេត្វា, និព្ពត្តោ សេហិ កម្មេហិ។

៦៧. “សោហំ សហស្សជីនោវ, អពន្ធុ អបរាយណោ;
អរិយធម្មា អបក្កន្តោ, យថា បេតោ តថេវហំ។

៦៨. “សុខកាមេ ទុក្ខាបេត្វា, អាបន្នោស្មិ បទំ ឥមំ;
សោ សុខំ នាធិគច្ឆាមិ, ឋិតោ ភាណុមតាមិវា”តិ។

តត្ថ **អមិត្តានំវ ហត្ថត្ត**ន្តិ អមិត្តានំ ហត្ថេ អត្តំ វិនាសំ វិយ។ **សិវី**តិ រាជានំ អាលបតិ។ **បប្បោតិ មាមិវា**តិ មាទិសោ បាបកម្មេន បាបុណាតិ, អត្តនោវ កម្មេន វិនាសំ បាបុណាតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កម្ម**ន្តិ កសិកម្មាទិភេទំ អាជីវសាធកំ កិច្ចំ។ **វិជ្ជ**ន្តិ នានប្បការកំ ហត្ថិសិប្បាទិកំ សិប្បំ។ **ទក្ខេយ្យ**ន្តិ នានប្បការេន ភោគុប្បាទន កោសល្លំ។ **វិវាហ**ន្តិ អាវាហវិវាហសម្ពន្ធំ។ **សីលមទ្ទវ**ន្តិ បញ្ចវិធសីលញ្ចេវ មុទុវចនំ ហិតកាមំ បាបនិវារណំ កល្យាណមិត្តតញ្ច។ សោ ហិ ឥធ មទ្ទវោតិ អធិប្បេតោ។ **ឯតេ ច យសេ ហាបេត្វា**តិ ឯតេ ឯត្តកេ យសទាយកេ ធម្មេ ហាបេត្វា ច។ **និព្ពត្តោ សេហិ កម្មេហី**តិ អត្តនោ កម្មេហិ និព្ពត្តោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អហំ, មហារាជ, ឥមស្មឹ លោកេ ឥស្សរិយទាយកំ កត្តព្ពយុត្តកំ កម្មំ អកត្វា សិប្បំ អសិក្ខិត្វា ឧបាយេន ភោគេ អនុប្បាទេត្វា អាវាហវិវាហំ អកត្វា សីលំ អរក្ខិត្វា មំ អកិច្ចំ ករោន្តំ បាបនិវារណសមត្ថេ កល្យាណមិត្តេ អភជិត្វា ឥមេ ឯត្តកេ យសទាយកត្តា “យសេ”តិ សង្ខ្យំ គតេ លោកប្បវត្តិធម្មេ ហាបេត្វា ឆឌ្ឌេត្វា ឥមំ អរញ្ញំ បវិសិត្វា សយំ កតេហិ បាបកម្មេហិ ឥទានិ មនុស្សបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តោស្មីតិ។

សហស្សជីនោវាតិ សហស្សជីនបុរិសោ វិយាតិ អត្ថោ។ ស្វាហំ សម្មា បដិបជ្ជិត្វា ភោគេ ឧប្បាទេយ្យំ, តេហិ អនេកសហស្សេហិ ភោគេហិ ជិតោតិបិ អត្ថោ។ **អបរាយណោ**តិ អសរណោ, និប្បតិដ្ឋោតិ អត្ថោ។ **អរិយធម្មា**តិ សប្បុរិសធម្មតោ។ **យថា បេតោ**តិ យថា មតោ បេតោ ហុត្វា ឧប្បជ្ជេយ្យ, ជីវមានោយេវ តថា មនុស្សបេតោ ជាតោស្មីតិ អត្ថោ។ **សុខកាមេ ទុក្ខាបេត្វា**តិ សុខកាមេ សត្តេ ទុក្ខាបេត្វា។ “សុខកាមោ”តិបិ បាឋោ, សយំ សុខកាមោ បរំ ទុក្ខាបេត្វាតិ អត្ថោ។ **អាបន្នោស្មិ បទំ ឥម**ន្តិ ឯវរូបំ កោដ្ឋាសំ បត្តោស្មិ។ បថន្តិបិ បាឋោ, ឥទំ ទុក្ខស្ស បថភូតំ អត្តភាវំ បត្តោស្មីតិ អត្ថោ។ **ឋិតោ ភាណុមតាមិវា**តិ ភាណុមា វុច្ចតិ អគ្គិ, វីតច្ចិកង្គារេហិ សមន្តា បរិកិណ្ណោ វិយ សរីរេ ឧដ្ឋិតេន មហាទាហេន ទយ្ហន្តោ កាយិកចេតសិកសុខំ ន វិន្ទាមីតិ វទតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា “អហំ, មហារាជ, សុខកាមោ បរំ ទុក្ខាបេត្វា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ មនុស្សបេតោ ជាតោ, តស្មា ត្វំ បាបំ មា ករិ, អត្តនោ នគរំ គន្ត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោហី”តិ អាហ។ រាជា តថា កត្វា សគ្គបុរំ បូរេសិ។ សរភង្គសត្ថា ឥមំ ការណំ អាហរិត្វា តាបសំ សញ្ញាបេសិ។ សោ តស្ស ធម្មកថាយ សំវេគំ បដិលភិត្វា តំ វន្ទិត្វា

ខមាបេត្វា កសិណបរិកម្មំ កត្វា នដ្ឋំ ឈានំ បដិបាកតិកំ អកាសិ។ សរភង្គោ តស្ស តត្ថ វសិតុំ អទត្វា តំ អាទាយ អត្តនោ អស្សមំ គតោ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា នារទោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ អហោសិ, នគរសោភិណី បុរាណទុតិយិកា, សាលិស្សរោ សារិបុត្តោ, មេណ្ឌិស្សរោ កស្សបោ, បព្ពតោ អនុរុទ្ធោ, កាឡទេវិលោ កច្ចាយនោ, អនុបិយោ អានន្ទោ, កិសវច្ឆោ មហាមោគ្គល្លានោ, សរភង្គោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ឥន្ទ្រិយជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៤២៤] ៨. អាទិត្តជាតកវណ្ណនា

អាទិត្តស្មិន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អសទិសទានំ អារព្ភ កថេសិ។ អសទិសទានំ **មហាគោវិន្ទសុត្តវណ្ណនាតោ** (ទី. និ. អដ្ឋ. ២.២៩៦) វិត្ថារេត្វា កថេតព្ពំ។ តស្ស បន ទិន្នទិវសតោ ទុតិយទិវសេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, កោសលរាជា វិចិនិត្វាវ , បុញ្ញក្ខេត្តំ ញត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស អរិយសង្ឃស្ស អសទិសទានំ អទាសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ វិចិនិត្វា អនុត្តរេ បុញ្ញក្ខេត្តេ ទានបតិដ្ឋាបនំ, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ វិចិនិត្វាវ មហាទានំ អទំសូ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ សិវិរដ្ឋេ រោរុវនគរេ រោរុវមហារាជា នាម ទស រាជធម្មេ អកោបេត្វា ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ ជនំ សង្គណ្ហន្តោ មហាជនស្ស មាតាបិតុដ្ឋានេ ឋត្វា កបណទ្ធិកវនិព្ពកយាចកាទីនំ មហាទានំ បវត្តេសិ។ តស្ស សមុទ្ទវិជយា នាម អគ្គមហេសី អហោសិ បណ្ឌិតា ញាណសម្បន្នា។ សោ ឯកទិវសំ ទានគ្គំ ឱលោកេន្តោ “មយ្ហំ ទានំ ទុស្សីលា លោលសត្តា ភុញ្ជន្តិ, តំ មំ ន ហាសេតិ, អហំ ខោ បន សីលវន្តានំ អគ្គទក្ខិណេយ្យានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ ទាតុកាមោ, តេ ច ហិមវន្តបទេសេ វសន្តិ, កោ នុ ខោ តេ និមន្តេត្វា អានេស្សតិ, កំ បេសេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តមត្ថំ ទេវិយា អារោចេសិ។ អថ នំ សា អាហ “មហារាជ, មា ចិន្តយិត្ថ, អម្ហាកំ ទាតព្ពទានពលេន សីលពលេន សច្ចពលេន បុប្ផានិ បេសេត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ និមន្តេត្វា តេសំ អាគតកាលេ សព្ពបរិក្ខារសម្បន្នទានំ ទស្សាមា”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា “សកលនគរវាសិនោ សីលំ សមាទិយន្តូ”តិ នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា សយម្បិ សបរិជនោ ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋាយ មហាទានំ បវត្តេត្វា សុមនបុប្ផបុណ្ណំ សុវណ្ណសមុគ្គំ គាហាបេត្វា បាសាទា ឱរុយ្ហ រាជង្គណេ ឋត្វា បញ្ចង្គានិ បថវិយំ បតិដ្ឋាបេត្វា បាចីនទិសាភិមុខោ វន្ទិត្វា “បាចីនទិសាយ អរហន្តេ វន្ទាមិ, សចេ អម្ហាកំ កោចិ គុណោ អត្ថិ, អម្ហេសុ អនុកម្បំ កត្វា អម្ហាកំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ វត្វា សត្ត បុប្ផមុដ្ឋិយោ ខិបិ។ បាចីនទិសាយ បច្ចេកពុទ្ធានំ អភាវេន បុនទិវសេ នាគមឹសុ។ ទុតិយទិវសេ ទក្ខិណទិសំ នមស្សិ, តតោបិ នាគតា។ តតិយទិវសេ បច្ឆិមទិសំ នមស្សិ, តតោបិ នាគតា។ ចតុត្ថទិវសេ ឧត្តរទិសំ នមស្សិ, នមស្សិត្វា ច បន “ឧត្តរហិមវន្តបទេសវាសិនោ បច្ចេកពុទ្ធា អម្ហាកំ ភិក្ខំ គណ្ហន្តូ”តិ សត្ត បុប្ផមុដ្ឋិយោ វិស្សជ្ជេសិ។ បុប្ផានិ គន្ត្វា នន្ទមូលកបព្ភារេ បញ្ចន្នំ បច្ចេកពុទ្ធសតានំ ឧបរិ បតឹសុ។

តេ អាវជ្ជមានា រញ្ញោ អត្តនោ និមន្តិតភាវំ ញត្វា បុនទិវសេ សត្ត បច្ចេកពុទ្ធេ អាមន្តេត្វា “មារិសា, រាជា វោ និមន្តេតិ, តស្ស សង្គហំ ករោថា”តិ វទឹសុ។ សត្ត បច្ចេកពុទ្ធា អាកាសេនាគន្ត្វា រាជទ្វារេ ឱតរឹសុ។ តេ ទិស្វា រាជា សោមនស្សជាតោ វន្ទិត្វា បាសាទំ អារោបេត្វា មហន្តំ សក្ការំ កត្វា ទានំ ទត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ បុនទិវសត្ថាយ បុនទិវសត្ថាយាតិ ឯវំ ឆ ទិវសេ និមន្តេត្វា សត្តមេ ទិវសេ សព្ពបរិក្ខារទានំ សជ្ជេត្វា សត្តរតនខចិតានិ មញ្ចបីឋាទីនិ បញ្ញបេត្វា តិចីវរាទិកេ សព្ពសមណបរិភោគេ សត្តន្នំ បច្ចេកពុទ្ធានំ សន្តិកេ ឋបេត្វា “មយំ ឥមេ បរិក្ខារេ តុម្ហាកំ ទេមា”តិ វត្វា តេសំ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ រាជា ច ទេវី ច ឧភោបិ នមស្សមានា អដ្ឋំសុ។ អថ នេសំ អនុមោទនំ ករោន្តោ សង្ឃត្ថេរោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៦៩. “អាទិត្តស្មឹ អគារស្មឹ, យំ នីហរតិ ភាជនំ;
តំ តស្ស ហោតិ អត្ថាយ, នោ ច យំ តត្ថ ឌយ្ហតិ។

៧០. “ឯវមាទីបិតោ លោកោ, ជរាយ មរណេន ច;
នីហរេថេវ ទានេន, ទិន្នំ ហោតិ សុនីហត”ន្តិ។

តត្ថ **អាទិត្តស្មិ**ន្តិ តង្ខណេ បជ្ជលិតេ។ **ភាជន**ន្តិ ឧបករណំ។ **នោ ច យំ តត្ថ ឧឃ្ឃតី**តិ យំ បន តត្ថ ឧឃ្ឃតិ, អន្តមសោ តិណសន្ថារោបិ, សព្ពំ តស្ស អនុបករណមេវ ហោតិ។ **ជរាយ មរណេន ចា**តិ ទេសនាសីសមេតំ, អត្ថតោ បនេស ឯកាទសហិ អគ្គីហិ អាទីបិតោ នាម។ **នីហរេថេវា**តិ តតោ ឯកាទសតិ អគ្គីហិ បជ្ជលិតលោកាទសវិធទានវត្ថុភេទំ តំ តំ បរិក្ខារទានំ ចេតនាយ និក្កឌ្ឍេថេវ។ **ទិន្នំ ហោតី**តិ អប្បំ វា ពហុំ វា យំ ទិន្នំ, តទេវ សុនីហតំ នាម ហោតីតិ។

ឯវំ សង្ខេត្តោ អនុមោទនំ កត្វា "អប្បមត្តោ ហោហិ, មហារាជា"តិ រញ្ញោ ឱវាទំ ទត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា បាសាទកណ្ណិកំ ទ្វិធា កត្វា គន្ធា នន្ទមូលកបព្ភារមេវ ឱតរិ។ តស្ស ទិន្នបរិក្ខារោបិ តេនេវ សទ្ធឹ ឧប្បតិត្វា នន្ទមូលកបព្ភារមេវ ឱតរិ។ រញ្ញោ ច ទេវិយា ច សកលសរីរំ បីតិយា បុណ្ណំ អហោសិ។ ឯវំ តស្មឹ គតេ អវសេសាបិ –

៧១. "យោ ធម្មលទ្ធស្ស ទទាតិ ទានំ, ឧដ្ឋានវីរិយាធិគតស្ស ជន្តុ;
អតិក្កម្ម សោ វេតរណឹ យមស្ស, ទិព្ពានិ ឋានានិ ឧបេតិ មច្ចោ។

៧២. "ទានញ្ច យុទ្ធញ្ច សមានមាហុ, អប្បាបិ សន្តា ពហុកេ ជិនន្តិ;
អប្បម្បិ ចេ សទ្ទហានោ ទទាតិ, តេនេវ សោ ហោតិ សុខី បរត្ថ។

៧៣. "វិចេយ្យ ទានំ សុគតប្បសត្ថំ, យេ ទក្ខិណេយ្យា ឥធ ជីវលោកេ;
ឯតេសុ ទិន្នានិ មហប្ផលានិ, ពីជានិ វុត្តានិ យថា សុខេត្តេ។

៧៤. "យោ បាណភូតានិ អហេឋយំ ចរំ, បរូបវាទា ន ករោតិ បាបំ;
ភីរុំ បសំសន្តិ ន តត្ថ សូរំ, ភយា ហិ សន្តោ ន ករោន្តិ បាបំ។

៧៥. "ហីនេន ព្រហ្មចរិយេន, ខត្តិយេ ឧបបជ្ជតិ;
មជ្ឈិមេន ច ទេវត្តំ, ឧត្តមេន វិសុជ្ឈតិ។

៧៦. "អទ្ធា ហិ ទានំ ពហុធា បសត្ថំ, ទានា ច ខោ ធម្មបទំវ សេយ្យោ;
បុព្ពេវ ហិ បុព្ពតរេវ សន្តោ, និព្ពានមេវជ្ឈគមុំ សបញ្ញា"តិ។ –

ឯវមេកេកាយ គាថាយ អនុមោទនំ កត្វា តថេវ អគមឹសុ សទ្ធឹ បរិក្ខារេហិ។

តត្ថ **ធម្មលទ្ធស្សា**តិ ខីណាសវំ អាទឹ កត្វា យាវ សុក្ខវិបស្សកយោគាវចរោ បុគ្គលោ ធម្មស្ស លទ្ធត្តា ធម្មលទ្ធោ នាម។ ស្វេវ ឧដ្ឋានវីរិយេន តស្ស ធម្មស្ស អធិគតត្តា ឧដ្ឋានវីរិយាធិគតោ នាម។ តស្ស បុគ្គលស្ស យោ ជន្តុ ទទាតិ ទានន្តិ អត្ថោ, ធម្មេន លទ្ធស្ស ឧដ្ឋានសង្ខាតេន វីរិយេន អធិគតស្ស ទេយ្យធម្មស្ស អគ្គំ គហេត្វា យោ ជន្តុ សីលវន្តេសុ ទានំ ទទាតីតិបិ អត្ថោ។ ឧបយោគត្ថេ វា សាមិវចនំ កត្វាបេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **វេតរណិ**ន្តិ ទេសនាសីសមេតំ, អដ្ឋ មហានិរយេ សោឡស ច ឧស្សទេ អតិក្កមិត្វាតិ អត្ថោ។ **ទិព្ពានិ ឋានានិ ឧបេតី**តិ ទេវលោកេ ឧប្បជ្ជតិ។

សមានមាហូតិ សទិសំ វទន្តិ។ ខយភីរុកស្ស ហិ ទានំ នត្ថិ, ភយភីរុកស្ស យុទ្ធំ នត្ថិ។ ជីវិតេ អាលយំ វិជហិត្វា យុជ្ឈន្តោវ យុជ្ឈិតុំ សក្កោតិ, ភោគេសុ អាលយំ វិជហិត្វា ទាយកោ ទាតុំ សក្កោតិ, តេនេវ តំ ឧភយំ "សមាន"ន្តិ វទន្តិ។ **អប្បាបិ សន្តា**តិ ថោកាបិ សមានា បរិច្ចត្តជីវិតា ពហុកេ ជិនន្តិ, ឯវមេវ អប្បាបិ មុញ្ចចេតនា ពហុម្បិ មច្ឆេរចិត្តំ លោភាទឹ វា កិលេសគហនំ ជិនាតិ។ **អប្បម្បិ ចេ**តិ ថោកម្បិ ចេ ទេយ្យធម្មំ កម្មញ្ច ផលញ្ច សទ្ទហន្តោ ទេតិ។ **តេនេវ សោ**តិ តេន បរិត្តទេយ្យធម្មវត្ថុកេន បរិត្តកេនាបិ ចាគេន សោ បរត្ថ សុខី ហោតិ, មហារាជាតិ។

វិចេយ្យ ទានន្តិ ទក្ខិណញ្ច ទក្ខិណេយ្យញ្ច វិចិនិត្វា ទិន្នទានំ។ តត្ថ យំ វា តំ វា អទត្វា អគ្គំ បណីតំ ទេយ្យធម្មំ វិចិនិត្វា ទទន្តោ ទក្ខិណំ វិចិនាតិ នាម, យេសំ តេសំ វា អទត្វា សីលាទិគុណសម្បន្នេ វិចិនិត្វា តេសំ ទទន្តោ ទក្ខិណេយ្យំ វិចិនាតិ នាម។ **សុគតប្បសត្ថ**ន្តិ ឯវរូបំ ទានំ ពុទ្ធេហិ បសត្ថំ។ តត្ថ ទក្ខិណេយ្យវិចិននំ ទស្សេតុំ **"យេ ទក្ខិណេយ្យា"**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ទក្ខិណេយ្យា**តិ ទក្ខិណាយ អនុច្ឆវិកា ពុទ្ធាទយោ។

បាណភូតានីតិ បាណសង្ខាតានិ ភូតានិ។ **អហេឋយំ ចរ**ន្តិ ការុញ្ញេន អវិហេឋយន្តោ ចរមានោ។ **បរូបវាទា**តិ បរូបវាទភយេន បាបំ ន ករោតិ។ **ភីរុ**ន្តិ ឧបវាទភីរុកំ។ **ន តត្ថ សូរ**ន្តិ យោ បន

អយោនិសោមនសិការេន តស្មិំ ឧបវាទេ សូរោ ហោតិ, តំ បណ្ឌិតា នប្បសំសន្តិ។ **ភយា ហី**តិ ឧបវាទភយេន ហិ បណ្ឌិតា បាបំ ន ករោន្តិ។

ហីនេន ព្រហ្មចរិយេនាតិ ពាហិរកិត្ថាយតនេ គាវ មេថុនវិរតិសីលមត្តកំ ហីនំ ព្រហ្មចរិយំ នាម, តេន ខត្តិយកុលេ ឧប្បជ្ជតិ។ ឈានស្ស ឧបចារមត្តំ មជ្ឈិមំ, តេន ទេវលោកេ ឧប្បជ្ជតិ។ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ ឧត្តមំ, តេន ព្រហ្មលោកេ ឧប្បជ្ជន្តោ វិសុជ្ឈតិ នាម។ សាសនេ បន សីលវន្តស្សេវ ឯកំ ទេវនិកាយំ បណិធាយ ព្រហ្មចរិយំ ហីនំ នាម, បរិសុទ្ធសីលស្សេវ សមាបត្តិនិព្ពត្តនំ មជ្ឈិមំ នាម, បរិសុទ្ធសីលេ ឋត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តុប្បត្តិ ឧត្តមំ នាម។

ឱសានគាថាយ អយមត្ថោ – មហារាជ, កិញ្ចាបិ ឯកំសេនេវ ទានំ ពហុធា បសត្ថំ វណ្ណិតំ, ទានតោ បន សមថវិបស្សនាសង្ខាតំ និព្ពានសង្ខាតញ្ច ធម្មកោដ្ឋាសភូតំ ធម្មបទមេវ ឧត្តរិតរំ។ កឹការណា? បុព្ពេវ ហិ ឥមស្មិំ កប្បេ កស្សបទសពលាទយោ បុព្ពតរេវ វេស្សភូទសពលាទយោ សន្តោ សប្បុរិសា សបញ្ញា សមថវិបស្សនំ ភាវេត្វា និព្ពានមេវ អជ្ឈគមុំ អធិគតាតិ។

ឯវំ សត្ថ បច្ចេកពុទ្ធា អនុមោទនាយ រញ្ញោ អមតមហានិព្ពានំ វណ្ណេត្វា រាជានំ អប្បមាទេន ឱវទិត្វា វុត្តនយេនេវ អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គតា។ រាជាបិ សទ្ធឹ អគ្គមហេសិយា ទានំ ទត្វា យាវជីវំ ឋត្វា តតោ ចវិត្វា សគ្គបុរំ បូរេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ បុព្ពេបិ បណ្ឌិតា វិចេយ្យ ទានំ អទំសូ”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា បច្ចេកពុទ្ធា បរិនិព្ពាយឹសុ, សមុទ្ទវិជយា រាហុលមាតា អហោសិ, ភេរុមហារាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

អាទិត្តជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៤២៥] ៩. អដ្ឋានជាតកវណ្ណនា

គង្គា កុមុទិនីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ ភិក្ខុំ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កឹការណា”តិ វត្វា “កិលេសវសេនា”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ មាតុគាមោ នាម អកតញ្ញូ មិត្តទុព្ភី អវិស្សាសនីយោ។ អតីតេ បណ្ឌិតា ទេវសិកំ សហស្សំ ទេន្តាបិ មាតុគាមំ តោសេតុំ នាសក្ខិំសុ។ សា ឯកទិវសមត្តំ សហស្សំ អលភិត្វាវ តេ គីវាយំ គាហាបេត្វា នីហរាបេសិ , ឯវំ អកតញ្ញូ មាតុគាមោ, មា តស្ស ការណា កិលេសវសំ គច្ឆា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ តស្ស ច បុត្តោ ព្រហ្មទត្តកុមារោ, ពារាណសិសេដ្ឋិនោ ច បុត្តោ មហាធនកុមារោ នាម។ តេ ឧភោបិ សហបំសុកីឡកា សហាយកា អហេសុំ, ឯកាចរិយកុលេយេវ សិប្បំ គណ្ហិំសុ។ រាជកុមារោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជេ បតិដ្ឋាសិ, សេដ្ឋិបុត្តោបិស្ស សន្តិកេយេវ អហោសិ។ ពារាណសិយញ្ច ឯកា នគរសោភិណី វណ្ណទាសី អភិរូបា អហោសិ សោភគ្គប្បត្តា។ សេដ្ឋិបុត្តោ ទេវសិកំ សហស្សំ ទត្វា និច្ចកាលេ តាយេវ សទ្ធឹ អភិរមន្តោ បិតុ អច្ចយេន សេដ្ឋិដ្ឋានំ លភិត្វាបិ ន តំ វិជហិ, តថេវ ទេវសិកំ សហស្សំ ទត្វា អភិរមិ។ សេដ្ឋិបុត្តោ ទិវសស្ស តយោ វារេ រាជុបដ្ឋានំ គច្ឆតិ។ អថស្ស ឯកទិវសំ រាជុបដ្ឋានំ គតស្ស រញ្ញា សទ្ធឹ សមុល្លបន្តស្សេវ សូរិយោ អត្ថង្គមិ, អន្ធការំ ជាតំ។ សោ រាជកុលា និក្ខមិត្វា “ឥទានិ គេហំ គន្ត្វា អាគមនវេលា នត្ថិ, នគរសោភិណិយាយេវ គេហំ គមិស្សាមី”តិ ឧបដ្ឋាកេ ឧយ្យោជេត្វា ឯកកោវ តស្សា គេហំ បាវិសិ។ អថ នំ សា ទិស្វា “អយ្យបុត្ត, សហស្សំ អាភត”ន្តិ អាហ។ “ភទ្ទេ, អហំ អជ្ជេវ អតិវិកាលោ ជាតោ, តស្មា គេហំ អគន្ត្វា មនុស្សេ ឧយ្យោជេត្វា ឯកកោវ បវិដ្ឋោស្មិ, ស្វេ បន តេ ទ្វេ សហស្សានិ ទស្សាមី”តិ។

សា ចិន្តេសិ “សចាហំ អជ្ជ ឱកាសំ ករិស្សាមិ, អញ្ញេសុបិ ទិវសេសុ តុច្ឆហត្ថកោវ អាគមិស្សតិ, ឯវំ មេ ធនំ បរិហាយិស្សតិ, ន ទានិស្ស ឱកាសំ ករិស្សាមី”តិ។ អថ នំ ឯវមាហ “សាមិ, មយំ វណ្ណទាសិយោ នាម, អម្ហាកំ សហស្សំ អទត្វា កេឡិ នាម នត្ថី”តិ។ “ភទ្ទេ, ស្វេ ទិគុណំ អាហរិស្សាមី”តិ បុនប្បុនំ យាចិ។ នគរសោភិណី ទាសិយោ អាណាបេសិ “ឯតស្ស ឥធ ឋត្វា មំ ឱលោកេតុំ មា អទត្ថ, គីវាយំ តំ គហេត្វា នីហរិត្វា ទ្វារំ បិទហថា”តិ។ តំ សុត្វា ទាសិយោ តថា ករិំសុ។ អថ សោ ចិន្តេសិ “អហំ ឥមាយ សទ្ធឹ អសីតិកោដិធនំ ខាទឹ, សា មំ ឯកទិវសំ តុច្ឆហត្ថំ ទិស្វា គីវាយំ គហេត្វា នីហរាបេសិ, អហោ មាតុគាមោ នាម បាបោ និល្លជ្ជោ អកតញ្ញូ មិត្តទុព្ភី”តិ។ សោ មាតុគាមស្ស អគុណំ អនុស្សរន្តោវ វិរជ្ជិ, បដិកូលសញ្ញំ បដិលភិ, ឃរាវាសេបិ ឧក្កណ្ឋិតោ “កឹ មេ ឃរាវាសេន, អជ្ជេវ និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ បុន គេហំ អគន្ត្វា រាជានម្បិ អទិស្វាវ នគរា និក្ខមិត្វា អរញ្ញំ

បរិសិត្វា គង្គាតីរេ អស្សមំ មាបេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាយោ ឧប្បាទេត្វា វនមូលផលាហារោ តត្ថ វាសំ កប្បេសិ។

រាជា តំ អបស្សន្តោ “កហំ មម សហាយោ”តិ បុច្ឆិ។ នគរសោភិណិយាបិ កតកម្មំ សកលនគរេ បាកដំ ជាតំ។ អថស្ស តមត្ថំ អាចិក្ខិត្វា “ឥតិ តេ ទេវ, សហាយោ លជ្ជាយ ឃរម្បិ អគន្ត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា បព្ពជិតោ ភវិស្សតី”តិ អាហំសុ។ រាជា តំ សុត្វា នគរសោភិណឹ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ឯកទិវសំ សហស្សំ អលភិត្វា មម សហាយំ គីវាយំ គាហាបេត្វា នីហរាបេសី”តិ បុច្ឆិ។ “សច្ចំ, ទេវា”តិ។ “បាបេ ជម្មី, សីឃំ មម សហាយស្ស គតដ្ឋានំ គន្ត្វា តំ អានេហិ, នោ ចេ អានេស្សសិ, ជីវិតំ តេ នត្ថី”តិ។ សា រញ្ញោ វចនំ សុត្វា ភីតា រថំ អារុយ្ហ មហន្តេន បរិវារេន នគរា និក្ខមិត្វា តស្ស វសនដ្ឋានំ បរិយេសន្តី សុតវសេន តំ ឋានំ សុត្វា តត្ថ គន្ត្វា វន្ទិត្វា “អយ្យ, មយា អន្ធពាលភាវេន កតំ ទោសំ ខមថ, អហំ ន បុនេវំ ករិស្សាមី”តិ យាចិត្វា “សាធុ, ខមាមិ តេ, នត្ថិ មេ តយិ អាឃាតោ”តិ វុត្តេ “សចេ មេ ខមថ, មយា សទ្ធិំ រថំ អភិរុហថ, នគរំ គច្ឆិស្សាម, គតកាលេ យំ មម ឃរេ ធនំ អត្ថិ, សព្ពំ ទស្សាមី”តិ អាហ។ សោ តស្សា វចនំ សុត្វា “ភទ្ទេ, ឥទានិ តយា សទ្ធិំ គន្តុំ ន សក្កា, យទា បន ឥមស្មឹ លោកេ យេន ន ភវិតព្ពំ, តំ ភវិស្សតិ, អបិ នាម តទា គច្ឆេយ្យ”ន្តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៧៧. “គង្គា កុមុទិនី សន្តា, សង្ខវណ្ណា ច កោកិលា;
ជម្ពូ តាលផលំ ទជ្ជា, អថ នូន តទា សិយា”តិ។

តស្សត្ថោ – ភទ្ទេ, យថា ហិ កុមុទសរា កុមុទេហិ សញ្ឆន្នា តិដ្ឋន្តិ, តថេវ សចេ សកលាបិ មហាគង្គា កុមុទិនី សីយសោតំ បហាយ សន្តា ឧបសន្តា សិយា, សព្ពេ កោកិលា ច សង្ខវណ្ណា ភវេយ្យុំ, សព្ពោ ជម្ពុរុក្ខោ ច តាលផលំ ទទេយ្យ។ **អថ នូន តទា សិយា**តិ អថ តាទិសេ កាលេ អម្ហាកម្បិ សមាគមោ នូន សិយា, ភវេយ្យ នាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវញ្ច វត្វា បុនបិ តាយ “ឯហិ, អយ្យ, គច្ឆាមា”តិ វុត្តេ “គច្ឆិស្សាមា”តិ វត្វា “កស្មឹ កាលេ”តិ វុត្តេ “អសុកស្មិញ្ច អសុកស្មិញ្ចា”តិ វត្វា សេសគាថា អភាសិ –

៧៨. “យទា កច្ឆបលោមានំ, បាវារោ តិវិធោ សិយា;
ហេមន្តិកំ បាវុរណំ, អថ នូន តទា សិយា។

៧៩. “យទា មកសបាទានំ, អដ្ដាលោ សុកតោ សិយា;
ទឡ្ហោ ច អវិកម្បី ច, អថ នូន តទា សិយា។

៨០. “យទា សសវិសាណានំ, និស្សេណី សុកតា សិយា;
សគ្គស្សារោហណត្ថាយ, អថ នូន តទា សិយា។

៨១. “យទា និស្សេណិមារុយ្ហ, ចន្ទំ ខាទេយ្យុ មូសិកា;
រាហុញ្ច បរិបាតេយ្យុំ, អថ នូន តទា សិយា។

៨២. “យទា សុរាឃដំ បិត្វា, មក្ខិកា គណចារិណី;
អង្គារេ វាសំ កប្បេយ្យុំ, អថ នូន តទា សិយា។

៨៣. “យទា ពិម្ពោដ្ឋសម្បន្នោ, គទ្រភោ សុមុខោ សិយា;
កុសលោ នច្ចគីតស្ស, អថ នូន តទា សិយា។

៨៤. “យទា កាកា ឧលូកា ច, មន្តយេយ្យុំ រហោគតា;
អញ្ញមញ្ញំ បិហយេយ្យុំ, អថ នូន តទា សិយា។

៨៥. “យទា មុឡាលបត្តានំ, ឆត្តំ ថិរតរំ សិយា;
វស្សស្ស បដិឃាតាយ, អថ នូន តទា សិយា។

៨៦. “យទា កុលកោ សកុណោ, បព្ពតំ គន្ធមាទនំ;
តុណ្ឌេនាទាយ គច្ឆេយ្យ, អថ នូន តទា សិយា។

៨៧. “យទា សាមុទ្ទិកំ នាវំ, សយន្តំ សវដាករំ;
ចេដោ អាទាយ គច្ឆេយ្យ, អថ នូន តទា សិយា”តិ។

តត្ថ **តិវិធោ**តិ ឯកោ កច្ឆបលោមមយេន បុប្ផេន, ឯកោ តូលេន, ឯកោ ឧភយេនាតិ ឯវំ តិប្បការោ។ **ហេមន្តិកំ បាវុរណ**ន្តិ ហិមបាតសមយេ បារុរណាយ ភវិតុំ សមត្ថោ។ **អថ នូន តទា សិយា**តិ អថ តស្មិំ កាលេ មម តយា សទ្ធិំ ឯកំសេនេវ សំសគ្គោ សិយា។ ឯវំ សព្ពត្ថ បច្ឆិមបទំ យោជេតព្ពំ។ **អឌ្ឍាលោ សុកតោ**តិ អភិរុហិត្វា យុជ្ឈន្តំ បុរិសសតំ ធារេតុំ យថា សក្កោតិ, ឯវំ សុកតោ។ **បរិបាតេយ្យុ**ន្តិ បលាបេយ្យុំ។ **អង្គារេ**តិ វីតច្ចិកង្គារសន្ថរេ។ **វាសំ កប្បេយ្យុ**ន្តិ ឯកេកំ សុរាបដំ បិវិត្វា មត្តា វសេយ្យុំ។ **ពិម្ពោដ្ឋសម្បន្នោ**តិ ពិម្ពផលសទិសេហិ ឱដ្ឋេហិ សមន្នាគតោ។ **សុមុខោ**តិ សុវណ្ណអាទាសសទិសោ មុខោ។ **បិហយេយ្យុ**ន្តិ អញ្ញមញ្ញស្ស សម្បត្តិំ តច្ឆន្តា បិហយេយ្យុំ បត្ថេយ្យុំ។ **មុឡាលបត្តាន**ន្តិ សណ្ឋានំ មុឡាលគច្ឆបត្តានំ។ **កុលកោ**តិ ឯកោ ឧទកសកុណោ។ **សាមុទ្ទិក**ន្តិ សមុទ្ទបក្ខន្ទនមហានាវំ។ **សយន្តំ សវដាករ**ន្តិ យន្តេន ចេវ វដាករេន ច សទ្ធិំ សព្ពសម្ភារយុត្តំ។ **ចេដោ អាទាយា**តិ យទា ឯវរូបំ នាវំ ឧទកោ គាមទារកោ ហត្ថេន គហេត្វា គច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។

ឥតិ មហាសត្តោ ឥមិនា អឌ្ឍានបរិកប្បេន ឯកាទស គាថា អភាសិ។ តំ សុត្វា នគរសោភិណី មហាសត្តំ ខមាបេត្វា នគរំ គន្ត្វា រញ្ញោ តំ ការណំ អារោចេត្វា អត្តនោ ជីវិតំ យាចិត្វា គណ្ហិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ ភិក្ខុ មាតុគាមោ នាម អកតញ្ញូ មិត្តទុព្ភី”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

អឌ្ឍានជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៤២៦] ១០. ទីបិជាតកវណ្ណនា

ខមនីយំ យាបនីយន្តិ ឥទំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ឯឡិកំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ គិរិបរិក្ខិត្តេ ឯកទ្វារេ គិរិព្ពជសេនាសនេ វិហាសិ។ ទ្វារសមីបេយេវស្ស ចង្កមោ អហោសិ។ តទា ឯឡកបាលកា “ឯឡកា ឯត្ថ ចរន្តូ”តិ គិរិព្ពជំ បវេសេត្វា កីឡន្តា វិហរន្តិ។ តេសុ ឯកទិវសំ សាយំ អាគន្ត្វា ឯឡកេ គហេត្វា គច្ឆន្តេសុ ឯកា ឯឡិកា ទូរេ ចរមានា ឯឡកេ និក្ខមន្តេ អទិស្វា ឱហីយិ។ តំ បច្ឆា និក្ខមន្តិំ ឯកោ ទីបិកោ ទិស្វា “ខាទិស្សាមិ ន”ន្តិ គិរិព្ពជទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សាបិ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តី តំ ទិស្វា “ឯស មំ មារេត្វា ខាទិតុកាមតាយ ឋិតោ, សចេ និវត្តិត្វា បលាយិស្សាមិ, ជីវិតំ មេ នត្ថិ, អជ្ជ មយា បុរិសការំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា សិង្គានិ ឧក្ខិបិត្វា តស្ស អភិមុខំ វេគេន បក្ខន្ទិត្វា ទីបិកស្ស “ឥតោ គណ្ហិស្សាមិ, ឥតោ គណ្ហិស្សាមី”តិ វិប្ផន្ទតោវ គហណំ អនុបគន្ត្វា វេគេន បលាយិត្វា ឯឡកានំ អន្តរំ បាវិសិ។ អថ ថេរោ តំ តេសំ កិរិយំ ទិស្វា បុនទិវសេ គន្ត្វា តថាគតស្ស អារោចេត្វា “ឯវំ ភន្តេ, សា ឯឡិកា អត្តនោ ឧបាយកុសលតាយ បរក្កមំ កត្វា ទីបិកតោ មុច្ចី”តិ អាហ។ សត្ថា “មោគ្គល្លាន, ឥទានិ តាវ សោ ទីបិកោ តំ គហេតុំ នាសក្ខិ, បុព្ពេ បន នំ វិរវន្តិំ មារេត្វា ខាទី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ មគធរដ្ឋេ ពោធិសត្តោ ឯកស្មិំ គាមេ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ កាមេ បហាយ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេត្វា ចិរំ ហិមវន្តេ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ រាជគហំ គន្ត្វា ឯកស្មិំយេវ គិរិព្ពជេ បណ្ណសាលំ មាបេត្វា វាសំ កប្បេសិ។ តទា ឥមិនាវ និយាមេន ឯឡកបាលកេសុ ឯឡកេ ចរន្តេសុ ឯកទិវសំ ឯវមេវ ឯកំ ឯឡិកំ បច្ឆា និក្ខមន្តិំ ទិស្វា ឯកោ ទីបិកោ “ខាទិស្សាមិ ន”ន្តិ ទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សាបិ តំ ទិស្វា “អជ្ជ មយ្ហំ ជីវិតំ នត្ថិ, ឯកេនុបាយេន ឥមិនា សទ្ធិំ មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា ហទយមស្ស មុទុកំ ជនេត្វា ជីវិតំ រក្ខិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទូរតោវ តេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ ករោន្តី អាគច្ឆមានា បឋមំ គាថមាហ –

៨៨. “ខមនីយំ យាបនីយំ, កច្ចិ មាតុល តេ សុខំ;
សុខំ តេ អម្មា អវច, សុខកាមាវ តេ មយ”ន្តិ។

តត្ថ **សុខំ តេ អម្មា**តិ មយ្ហំ មាតាបិ “តុម្ហាកំ សុខំ បុច្ឆេយ្យាសី”តិ អជ្ជ មំ អវចាតិ អត្ថោ។ **មយ**ន្តិ មាតុល មយម្បិ តុម្ហាកំ សុខំ ឯវ ឥច្ឆាមាតិ។

តំ សុត្វា ទីបិកោ “អយំ ធុត្តិកា មំ មាតុលវាទេន វញ្ចេតុកាមា, ន មេ កក្ខឡភាវំ ជានាតី”តិ ចិន្តេត្វា ទុតិយំ គាថមាហ –

៨៩. “នង្គុដ្ឋំ មេ អវក្កម្ម, ហេឋយិត្វាន ឯឡិកេ;
សាជ្ជ មាតុលវាទេន, មុញ្ចិតព្ពា នុ មញ្ញសី”តិ។

តស្សត្ថោ – ត្វំ មម នង្គុដ្ឋមណ្ឌលំ អក្កមិត្វា ហេឋយិត្វា អាគច្ឆសិ, សា ត្វំ “អជ្ជ មាតុលវាទេន មុញ្ចិតព្ពាហមស្មី”តិ មញ្ញសិ នុ, ឯវំ មញ្ញសិ មញ្ញេតិ។

តំ សុត្វា ឥតរា “មាតុល, មា ឯវំ ករី”តិ វត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៩០. “បុរត្ថាមុខោ និសិន្នោសិ, អហំ តេ មុខមាគតា;
បច្ឆតោ តុយ្ហំ នង្គុដ្ឋំ, កថំ ខ្វាហំ អវក្កមិ”ន្តិ។

តត្ថ **មុខ**ន្តិ អភិមុខំ។ **កថំ ខ្វាហំ អវក្កមិ**ន្តិ តវ បច្ឆតោ ឋិតំ អហំ កថំ អវក្កមិន្តិ អត្ថោ។

អថ នំ សោ “កឹ កថេសិ ឯឡិកេ, មម នង្គុដ្ឋស្ស អដ្ឋិតដ្ឋានំ នាម នត្ថី”តិ វត្វា ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៩១. “យាវតា ចតុរោ ទីបា, សសមុទ្ទា សបព្ពតា;
តាវតា មយ្ហំ នង្គុដ្ឋំ, កថំ ខោ តំ វិវជ្ជយី”តិ។

តត្ថ តាវតាតិ ឯត្តកំ ឋានំ មម នង្គុដ្ឋំ បរិក្ខិបិត្វា គតន្តិ វទតិ។

តំ សុត្វា ឯឡិកា “អយំ បាបោ មធុរកថាយ ន អល្លីយតិ, បដិសត្តុ ហុត្វា តស្ស កថេស្សាមី”តិ វត្វា បញ្ចមំ គាថមាហ –

៩២. “បុព្ពេវ មេតមក្ខំសុ, មាតា បិតា ច ភាតរោ;
ទីឃំ ទុដ្ឋស្ស នង្គុដ្ឋំ, សាម្ហិ វេហាយសាគតា”តិ។

តត្ថ **អក្ខំសូ**តិ បុព្ពេវ មេ ឯតំ មាតា ច បិតា ច ភាតរោ ច អាចិក្ខិំសុ។ **សាម្ហី**តិ សា អហំ ញាតកានំ សន្តិកា តវ នង្គុដ្ឋស្ស ទីឃភាវំ សុត្វា តវ នង្គុដ្ឋំ បរិហរន្តី **វេហាយសា** អាកាសេន អាគតាតិ។

អថ នំ សោ “ជានាមិ តេ អហំ អាកាសេន អាគតភាវំ, ឯវំ អាគច្ឆន្តី បន មយ្ហំ ភក្ខំ នាសេត្វា អាគតាសី”តិ វត្វា ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

៩៣. “តញ្ច ទិស្វាន អាយន្តឹ, អន្តលិក្ខស្មិ ឯឡិកេ;
មិគសង្ឃោ បលាយិត្ថ, ភក្ខោ មេ នាសិតោ តយា”តិ។

តំ សុត្វា ឥតរា មរណភយភីតា អញ្ញំ ការណំ អាហរិតុំ អសក្កោន្តី “មាតុល, មា ឯវរូបំ កក្ខឡកម្មំ ករិ, ជីវិតំ មេ ទេហី”តិ វិលបិ។ ឥតរោបិ នំ វិលបន្តិំយេវ ខន្ធេ គហេត្វា មារេត្វា ខាទិ។

៩៤. “ឥច្ចេវំ វិលបន្តិយា, ឯឡកិយា រុហគ្ឃសោ;
គលកំ អន្វាវមទ្ទិ, នត្ថិ ទុដ្ឋេ សុភាសិតំ។

៩៥. “នេវ ទុដ្ឋេ នយោ អត្ថិ, ន ធម្មោ ន សុភាសិតំ;
និក្កមំ ទុដ្ឋេ យុញ្ជេថ, សោ ច សព្ភិំ ន រញ្ជតី”តិ។ –

ឥមា ទ្វេ អភិសម្ពុទ្ធគាថា –

តត្ថ **រុហគ្ឃសោ**តិ រុហិរភក្ខោ លោហិតបាយី សាហសិកទីបិកោ។ **គលកំ អន្វាវមទ្ទី**តិ គីវំ មទ្ទិ, ឌំសិត្វា ផាលេសីតិ អត្ថោ។ **នយោ**តិ ការណំ។ **ធម្មោ**តិ សភាវោ។ **សុភាសិត**ន្តិ សុកថិតវចនំ, សព្ពមេតំ ទុដ្ឋេ នត្ថីតិ អត្ថោ។ **និក្កមំ ទុដ្ឋេ យុញ្ជេថា**តិ ភិក្ខវេ, ទុដ្ឋបុគ្គលេ បរក្កមមេវ យុញ្ជេយ្យ។ **សោ ច សព្ភិំ ន រញ្ជតី**តិ សោ បន បុគ្គលោ សព្ភិំ សុន្ទរំ សុភាសិតំ ន រញ្ជតិ, ន បិយាយតីតិ អត្ថោ។ តាបសោ តេសំ កិរិយំ សព្ពំ អទ្ទស។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ឯឡិកាវ ឯតរហិ ឯឡិកា អហោសិ, ទីបិកោបិ ឯតរហិ ទីបិកោវ, តាបសោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ទីបិជាតកវណ្ណនា ទសមា។

ជាតកុទ្ទានំ –

កច្ចានិ អដ្ឋសទ្ទញ្ច, សុលសា ច សុមង្គលំ;
គង្គមាលញ្ច ចេតិយំ, ឥន្ទ្រិយញ្ចេវ អាទិត្តំ;
អដ្ឋានញ្ចេវ ទីបិ ច, ទស អដ្ឋនិបាតកេ។

អដ្ឋកនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. នវកនិបាតោ

[៤២៧] ១. គិជ្ឈជាតកវណ្ណនា

បរិសង្កុបថោ នាមាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ទុព្ពចភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ ឯកោ កុលបុត្តោ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វាបិ អត្ថកាមេហិ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ ចេវ សព្រហ្មចារីហិ ច “ឯវំ តេ អភិក្កមិតព្ពំ, ឯវំ បដិក្កមិតព្ពំ, ឯវំ អាលោកិតព្ពំ, ឯវំ វិលោកិតព្ពំ, ឯវំ សមិញ្ជិតព្ពំ, ឯវំ បសារិតព្ពំ, ឯវំ និវាសេតព្ពំ, ឯវំ បារុបិតព្ពំ, ឯវំ បត្តោ គហេតព្ពោ, យាបនមត្តំ ភត្តំ គហេត្វា បច្ចវេក្ខិត្វាវ បរិភុញ្ជិតព្ពំ, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារេន ភោជនេ មត្តញ្ញុនា ជាគរិយមនុយុត្តេន ភវិតព្ពំ, ឥទំ អាគន្តុកវត្តំ នាម ជានិតព្ពំ, ឥទំ គមិកវត្តំ នាម, ឥមានិ ចុទ្ទស ខន្ធកវត្តានិ, អសីតិ មហាវត្តានិ។ តត្ថ តេ សម្មា វត្តិតព្ពំ, ឥមេ តេរស ធុតង្គគុណា នាម, ឯតេ សមាទាយ វត្តិតព្ព”ន្តិ ឱវទិយមានោ ទុព្ពចោ អហោសិ អក្ខមោ អប្បទក្ខិណគ្គាហី អនុសាសនីំ។ “អហំ តុម្ហេ ន វទាមិ, តុម្ហេ បន មំ កស្មា វទថ, អហមេវ អត្តនោ អត្ថំ វា អនត្ថំ វា ជានិស្សាមី”តិ អត្តានំ អវចនីយំ អកាសិ។ អថស្ស ទុព្ពចភាវំ ញត្វា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ អគុណកថំ កថេន្តា និសីទឹសុ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ តំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ទុព្ពចោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ច”ន្តិ វុត្តេ “កស្មា ភិក្ខុ ឯវរូបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា អត្ថកាមានំ វចនំ ន ករោសិ, បុព្ពេបិ ត្វំ បណ្ឌិតានំ វចនំ អកត្វា វេរម្ភវាតមុខេ ចុណ្ណវិចុណ្ណោ ជាតោ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ គិជ្ឈកូដេ បព្ពតេ ពោធិសត្តោ គិជ្ឈយោនិយំ និព្ពត្តិ។ បុត្តោ បនស្ស សុបត្តោ នាម គិជ្ឈរាជា អនេកសហស្សគិជ្ឈបរិវារោ ថាមសម្បន្នោ អហោសិ។ សោ មាតាបិតរោ បោសេសិ, ថាមសម្បន្នត្តា បន អតិទូរំ ឧប្បតតិ។ អថ នំ បិតា “តាត, ឯត្តកំ នាម ឋានំ អតិក្កមិត្វា ន គន្តព្ព”ន្តិ ឱវទិ។ សោ “សាធូ”តិ វត្វាបិ ឯកទិវសំ បន វុដ្ឋេ ទេវេ គិជ្ឈេហិ សទ្ធឹ ឧប្បតិត្វា សេសេ ឱហាយ អតិភូមឹ គន្ត្វា វេរម្ភវាតមុខំ បត្វា ចុណ្ណវិចុណ្ណភាវំ បាបុណិ។ សត្ថា តមត្ថំ ទស្សេន្តោ អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១. “បរិសង្កុបថោ នាម, គិជ្ឈបន្ថោ សនន្តនោ;
តត្រាសិ មាតាបិតរោ, គិជ្ឈោ បោសេសិ ជិណ្ណកេ;
តេសំ អជគរមេទំ, អច្ចហាសិ ពហុត្តសោ។

២. “បិតា ច បុត្តំ អវច, ជានំ ឧច្ចំ បបាតិនំ;
សុបត្តំ ថាមសម្បន្នំ, តេជស្សឹ ទូរគាមិនំ។

៣. “បរិប្លវន្តំ បថវឹ, យទា តាត វិជានហិ;
សាគរេន បរិក្ខិត្តំ, ចក្កំវ បរិមណ្ឌលំ;
តតោ តាត និវត្តស្សុ, មាស្សុ ឯត្តោ បរំ គមិ។

៤. “ឧទបត្តោសិ វេគេន, ពលី បក្ខី ទិជុត្តមោ;
ឱលោកយន្តោ វក្កង្គោ, បព្ពតានិ វនានិ ច។

៥. “អទ្ទស្ស បថវឹ គិជ្ឈោ, យថាសាសិ បិតុស្សុតំ;
សាគរេន បរិក្ខិត្តំ, ចក្កំវ បរិមណ្ឌលំ។

៦. “តញ្ច សោ សមតិក្កម្ម, បរមេវច្ចវត្តថ;
តញ្ច វាតសិខា តិក្ខា, អច្ចហាសិ ពលឹ ទិជំ។

៧. “នាសក្ខាតិគតោ បោសោ, បុនទេវ និវត្តិតុំ;
ទិជោ ព្យសនមាបាទិ, វេរម្ភានំ វសំ គតោ។

៨. “តស្ស បុត្តា ច ទារា ច, យេ ចញ្ញេ អនុជីវិនោ;
សព្ពេ ព្យសនមាបាទុំ, អនោវាទករេ ទិជេ។

៩. “ឯវម្បិ ឥធ វុឌ្ឍានំ, យោ វាក្យំ នាវពុជ្ឈតិ;
អតិសីមចរោ ទិត្តោ, គិជ្ឈោវាតីតសាសនោ;
ស វេ ព្យសនំ បប្បោតិ, អកត្វា វុឌ្ឍសាសន”ន្តិ។

តត្ថ **បរិសង្កុបថោ**តិ សង្កុបថោ។ មនុស្សា ហិរញ្ញសុវណ្ណត្ថាយ គច្ឆន្តា តស្មិំ បទេសេ ខាណុកេ កោដ្ដេត្វា តេសុ រជ្ជុយោ ពន្ធិត្វា គច្ឆន្តិ, តេន សោ គិជ្ឈបព្ពតេ ជង្ឃមគ្គោ “សង្កុបថោ”តិ វុច្ចតិ។ **គិជ្ឈបន្ថោ**តិ គិជ្ឈបព្ពតមត្ថកេ មហាមគ្គោ។ **សនន្តនោ**តិ បោរាណោ។ **តត្រាសី**តិ តស្មិំ គិជ្ឈបព្ពតមត្ថកេ សង្កុបថេ ឯកោ គិជ្ឈោ អាសិ, សោ ជិណ្ណកេ មាតាបិតរោ បោសេសិ។ **អជគរមេទ**ន្តិ អជគរានំ មេទំ។ **អច្ចហាសី**តិ អតិវិយ អាហរិ។ **ពហុត្តសោ**តិ ពហុសោ។ **ជានំ ឧច្ចំ បបាតិន**ន្តិ “បុត្តោ តេ អតិឧច្ចំ ឋានំ លង្ឃតី”តិ សុត្វា “ឧច្ចេ បបាតី អយ”ន្តិ ជានន្តោ។ **តេជស្សិ**ន្តិ បុរិសតេជសម្បន្នំ។ **ទូរគាមិន**ន្តិ តេនេវ តេជេន ទូរគាមិំ។ **បរិប្លវន្ត**ន្តិ ឧប្បិលបត្តំ វិយ ឧទកេ ឧប្លវមានំ។ **វិជានហី**តិ វិជានាសិ។ **ចក្កំវ បរិមណ្ឌល**ន្តិ យស្មិំ តេ បទេសេ ឋិតស្ស សមុទ្ទេន បរិច្ឆិន្នោ ជម្ពុទីបោ ចក្កមណ្ឌលំវ បញ្ញាយតិ, តតោ តាត និវត្តាហីតិ ឱវទន្តោ ឯវមាហ។

ឧទបត្តោសីតិ បិតុ ឱវាទំ អកត្វា ឯកទិវសំ គិជ្ឈេហិ សទ្ធិំ ឧប្បតិតោ តេ ឱហាយ បិតរា កថិតដ្ឋានំ អគមាសិ។ **ឱលោកយន្តោ**តិ តំ ឋានំ បត្វា ហេដ្ឋា ឱលោកេន្តោ។ **វក្កង្គោ**តិ វង្កគីវោ។ **យថាសាសិ បិតុស្សុត**ន្តិ យថាស្ស បិតុ សន្តិកា សុតំ អាសិ, តថេវ អទ្ទស, “យថាស្សាសី”តិបិ បាឋោ។ **បរមេវច្ចវត្តថា**តិ បិតរា អក្ខាតដ្ឋានតោ បរំ អតិវត្តោវ។ **តញ្ច វាតសិខា តិក្ខា**តិ តំ អនោវាទកំ ពលិម្បិ សមានំ ទិជំ តិខិណវេរម្ភវាតសិខា អច្ចហាសិ អតិហរិ, ចុណ្ណវិចុណ្ណំ អកាសិ។ **នាសក្ខាតិគតោ**តិ នាសក្ខិ អតិគតោ។ **បោសោ**តិ សត្តោ។ **អនោវាទករេ**តិ តស្មិំ ទិជេ បណ្ឌិតានំ ឱវាទំ អករោន្តេ សព្ពេបិ តេ មហាទុក្ខំ បាបុណឹសុ។ **អកត្វា វុឌ្ឍសាសន**ន្តិ វុឌ្ឍានំ ហិតកាមានំ វចនំ អកត្វា ឯវមេវ ព្យសនំ មហាទុក្ខំ បាបុណាតិ។ តស្មា ត្វំ ភិក្ខុ មា គិជ្ឈសទិសោ ភវ, អត្ថកាមានំ វចនំ ករោហីតិ។ សោ សត្ថារា ឯវំ ឱវទិតោ តតោ បដ្ឋាយ សុវចោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា ទុព្ពចគិជ្ឈោ ឯតរហិ ទុព្ពចភិក្ខុ អហោសិ, គិជ្ឈបិតា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

គិជ្ឈជាតកវណ្ណនា បឋមា។

[៤២៨] ២. កោសម្ពិយជាតកវណ្ណនា

បុថុសទ្ទោតិ ឥទំ សត្ថា កោសម្ពិំ និស្សាយ ឃោសិតារាមេ វិហរន្តោ កោសម្ពិយំ ភណ្ឌនការកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **កោសម្ពកក្ខន្ធកេ** (មហាវ. ៤៥១ អាទយោ) អាគតមេវ, អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ។ តទា កិរ ទ្វេ ភិក្ខូ ឯកស្មិំ អាវាសេ វសឹសុ វិនយធរោ ច សុត្តន្តិកោ ច។ តេសុ សុត្តន្តិកោ ឯកទិវសំ សរីរវលញ្ជំ កត្វា ឧទកកោដ្ឋកេ អាចមនឧទកាវសេសំ ភាជនេ ឋបេត្វា និក្ខមិ។ បច្ឆា វិនយធរោ តត្ថ បវិដ្ឋោ តំ ឧទកំ ទិស្វា និក្ខមិត្វា ឥតរំ បុច្ឆិ “អាវុសោ, តយា ឧទកំ ឋបិត”ន្តិ។ “អាមាវុសោ”តិ។ “កិំ បនេត្ថ អាបត្តិភាវំ ន ជានាសី”តិ? “អាមាវុសោ ន ជានាមី”តិ។ “ហោតិ, អាវុសោ, ឯត្ថ អាបត្តី”តិ? “តេន ហិ បដិករិស្សាមិ ន”ន្តិ។ “សចេ បន តេ, អាវុសោ, អសញ្ចិច្ច អសតិយា កតំ, នត្ថិ អាបត្តី”តិ។ សោ តស្សា អាបត្តិយា អនាបត្តិទិដ្ឋិ អហោសិ។ វិនយធរោបិ អត្តនោ និស្សិតកានំ “អយំ សុត្តន្តិកោ អាបត្តិំ អាបជ្ជមានោបិ ន ជានាតី”តិ អារោចេសិ។ តេ តស្ស និស្សិតកេ ទិស្វា “តុម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ អាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វាបិ អាបត្តិភាវំ ន ជានាតី”តិ អាហំសុ។ តេ គន្ត្វា អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស អារោចេសុំ។ សោ ឯវមាហ – “អយំ វិនយធរោ បុព្ពេ ‘អនាបត្តី’តិ វត្វា ឥទានិ ‘អាបត្តី’តិ វទតិ, មុសាវាទី ឯសោ”តិ។ តេ គន្ត្វា “តុម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ មុសាវាទី”តិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ កលហំ វឌ្ឍយឹសុ។ តតោ វិនយធរោ ឱកាសំ លភិត្វា តស្ស អាបត្តិយា អទស្សនេន ឧក្ខេបនីយកម្មំ អកាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ តេសំ បច្ចយទាយកា ឧបាសកាបិ ទ្វេ កោដ្ឋាសា អហេសុំ។ ឱវាទបដិគ្គាហិកា ភិក្ខុនិយោបិ អារក្ខទេវតាបិ ទ្វេ កោដ្ឋាសា អហេសុំ។ តាសំ សន្ទិដ្ឋសម្ភត្តា អាកាសដ្ឋទេវតាបិ យាវ ព្រហ្មលោកា សព្ពេ បុថុជ្ជនា ទ្វេ បក្ខា អហេសុំ។ យាវ អកនិដ្ឋភវនា បន ឥទំ កោលាហលំ អគមាសិ។

អថេកោ ភិក្ខុ តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា ឧក្ខេបកានំ “ធម្មិកេនេវ កម្មេន អយំ ឧក្ខិត្តោ, ឧក្ខិត្តានុវត្តកានំ អធម្មិកេន កម្មេន ឧក្ខិត្តោ”តិ លទ្ធិំ, ឧក្ខេបកេហិ វារិយមានានម្បិ តេសំ តំ អនុបរិវារេត្វា ចរណភាវញ្ច សត្ថុ អារោចេសិ។ ភគវា “សមគ្គា កិរ ហោន្តូ”តិ ទ្វេ វារេ បេសេត្វា “ន ឥច្ឆន្តិ ភន្តេ សមគ្គា ភវិតុ”ន្តិ សុត្វា តតិយវារេ “ភិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃោ”តិ តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា ឧក្ខេបកានំ ឧក្ខេបនេ, ឥតរេសញ្ច អសញ្ចិច្ច អាបត្តិយា អទស្សនេ អាទីនវំ វត្វា បក្កាមិ។ បុន តេសំ តត្ថេវ ឯកសីមាយំ ឧបោសថាទីនិ ការេត្វា ភត្តគ្គាទីសុ ភណ្ឌនជាតានំ “អាសនន្តរិកាយ និសីទិតព្ព”ន្តិ ភត្តគ្គេ វត្តំ បញ្ញាបេត្វា “ឥទានិបិ ភណ្ឌនជាតា វិហរន្តី”តិ សុត្វា តត្ថ គន្ត្វា “អលំ, ភិក្ខវេ, មា ភណ្ឌន”ន្តិអាទីនិ វត្វា អញ្ញតរេន ភិក្ខុនា ធម្មវាទិនា ភគវតោ វិហេសំ អនិច្ឆន្តេន “អាគមេតុ, ភន្តេ, ភគវា ធម្មសាមិ, អប្បោស្សុក្កោ ភន្តេ, ភគវា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ អនុយុត្តោ វិហរតុ, មយំ តេន ភណ្ឌនេន កលហេន វិគ្គហេន វិវាទេន បញ្ញាយិស្សាមា”តិ វុត្តេ –

ភូតបុព្វំ, ភិក្ខវេ, ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តោ នាម កាសិរាជា អហោសីតិ ព្រហ្មទត្តេន ទីឃីតិស្ស កោសលរញ្ញោ រជ្ជំ អច្ឆន្ទិត្វា អញ្ញាតកវេសេន វសន្តស្ស មារិតភាវញ្ចេវ ទីឃាវុកុមារេន អត្តនោ ជីវិតេ ទិន្នេ តតោ បដ្ឋាយ តេសំ សមគ្គភាវញ្ច កថេត្វា "តេសញ្ហិ នាម, ភិក្ខវេ, រាជូនំ អាទិន្នទណ្ឌានំ អាទិន្នសត្ថានំ ឯវរូបំ ខន្តិសោរច្ចំ ភវិស្សតិ។ ឥធ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, សោភេថ, យំ តុម្ហេ ឯវំ ស្វាក្ខាតេ ធម្មវិនយេ បព្ពជិតា សមានា ខមា ច ភវេយ្យាថ សោរតា ចា"តិ ឱវទិត្វា ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ "អលំ, ភិក្ខវេ, មា ភណ្ឌន"ន្តិ វារេត្វា អនោរមន្តេ ទិស្វា "បរិយាទិណ្ណរូបា ខោ ឥមេ មោឃបុរិសា, ន យិមេ សុករា សញ្ញាបេតុ"ន្តិ បក្កមិត្វា បុនទិវសេ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ គន្ធកុដិយា ថោកំ វិស្សមិត្វា សេនាសនំ សំសាមេត្វា អត្តនោ បត្តចីវរមាទាយ សង្ឃមជ្ឈេ អាកាសេ ឋត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១០. "បុថុសទ្ទោ សមជនោ, ន ពាលោ កោចិ មញ្ញថ;
សង្ឃស្មិំ ភិជ្ជមានស្មិំ, នាញ្ញំ ភិយ្យោ អមញ្ញរុំ។

១១. "បរិមុដ្ឋា បណ្ឌិតាភាសា, វាចាគោចរភាណិនោ;
យាវិច្ឆន្តិ មុខាយាមំ, យេន នីតា ន តំ វិទូ។

១២. "អក្កោច្ឆិ មំ អវធិ មំ, អជិនិ មំ អហាសិ មេ;
យេ ច តំ ឧបនយ្ហន្តិ, វេរំ តេសំ ន សម្មតិ។

១៣. "អក្កោច្ឆិ មំ អវធិ មំ, អជិនិ មំ អហាសិ មេ;
យេ ច តំ នុបនយ្ហន្តិ, វេរំ តេសូបសម្មតិ។

១៤. "ន ហិ វេរេន វេរានិ, សម្មន្តីធ កុទាចនំ;
អវេរេន ច សម្មន្តិ, ឯស ធម្មោ សនន្តនោ។

១៥. "បរេ ច ន វិជានន្តិ, មយមេត្ថ យមាមសេ;
យេ ច តត្ថ វិជានន្តិ, តតោ សម្មន្តិ មេធគា។

១៦. "អដ្ឋិច្ឆិន្នា បាណហរា, គវាស្សធនហារិនោ;
រដ្ឋំ វិលុម្បមានានំ, តេសម្បិ ហោតិ សង្គតិ;
កស្មា តុម្ហាក នោ សិយា។

១៧. "សចេ លភេថ និបកំ សហាយំ, សទ្ធិំចរំ សាធុវិហារិធីរំ;
អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានិ, ចរេយ្យ តេនត្តមនោ សតីមា។

១៨. "នោ ចេ លភេថ និបកំ សហាយំ, សទ្ធិំចរំ សាធុវិហារិធីរំ;
រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយ, ឯកោ ចរេ មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ។

១៩. "ឯកស្ស ចរិតំ សេយ្យោ, នត្ថិ ពាលេ សហាយតា;
ឯកោ ចរេ ន បាបានិ កយិរា, អប្បោស្សុក្កោ មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ"តិ។

តត្ថ បុថុ មហាសទ្ទោ អស្សាតិ **បុថុសទ្ទោ។ សមជនោ**តិ សមានោ ឯកសទិសោ ជនោ, សព្ពោវាយំ ភណ្ឌនការកជនោ សមន្តតោ សទ្ទនិច្ឆារណេន បុថុសទ្ទោ ចេវ សទិសោ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ន ពាលោ កោចិ មញ្ញថា**តិ តត្ថ កោចិ ឯកោបិ "អហំ ពាលោ"តិ ន មញ្ញិត្ថ, សព្ពេ បណ្ឌិតមានិនោ, សព្ពោវាយំ ភណ្ឌនការកោ ជនោយេវ។ **នាញ្ញំ ភិយ្យោ អមញ្ញរុ**ន្តិ កោចិ ឯកោបិ "អហំ ពាលោ"តិ ន មញ្ញិត្ថ, ភិយ្យោ ច សង្ឃស្មិំ ភិជ្ជមានេ អញ្ញម្បិ ឯកំ "មយ្ហំ ការណា សង្ឃោ ភិជ្ជតី"តិ ឥទំ ការណំ ន មញ្ញិត្ថាតិ អត្ថោ។

បរិមុដ្ឋាតិ មុដ្ឋស្សតិនោ។ **បណ្ឌិតាភាសា**តិ អត្តនោ បណ្ឌិតមានេន បណ្ឌិតសទិសា។ **វាចាគោចរភាណិនោ**តិ រា-ការស្ស រស្សាទេសោ កតោ, វាចាគោចរា ច ន សតិបដ្ឋានាទិអរិយធម្មគោចរា, ភាណិនោ ច។ កថំ ភាណិនោ? **យាវិច្ឆន្តិ មុខាយាម**ន្តិ, យាវ មុខំ បសារេតុំ ឥច្ឆន្តិ, តាវ បសារេត្វា អគ្គបាទេហិ ឋត្វា ភាណិនោ, ឯកោបិ សង្ឃគារវេន មុខសង្កោចនំ ន ករោតីតិ អត្ថោ។ **យេន នីតា**តិ យេន ភណ្ឌនេន ឥមំ និល្លជ្ជភាវំ នីតា។ **ន តំ វិទូ**តិ ឯវំ "អាទីនវំ ឥទ"ន្តិ តំ ន ជានន្តិ។

យេ ច តំ ឧបនយ្ហន្តីតិ តំ "អក្កោច្ឆិ ម"ន្តិអាទិកំ អាការំ យេ ឧបនយ្ហន្តិ។ **សនន្តនោ**តិ បោរាណោ។ **បរេ**តិ បណ្ឌិតេ ឋបេត្វា តតោ អញ្ញេ ភណ្ឌនការកា បរេ នាម។ តេ ឯត្ថ សង្ឃមជ្ឈេ កោលាហលំ ករោន្តា "មយំ

យមាមសេ ឧបយមាម នស្សាម, សតតំ សមិតំ មច្ចុសន្តិកំ គច្ឆាមា”តិ ន ជានន្តិ។ **យេ ច តត្ថ វិជានន្តី**តិ យេ តត្ថ បណ្ឌិតា “មយំ មច្ចុសមីបំ គច្ឆាមា”តិ វិជានន្តិ។ **តតោ សម្មន្តិ មេធគា**តិ ភិក្ខវេ, ឯវញ្ហិ តេ ជានន្តា យោនិសោមនសិការំ ឧប្បាទេត្វា មេធគានំ កលហានំ វូបសមាយ បដិបជ្ជន្តិ។

អដ្ឋិច្ឆិន្នាតិ អយំ គាថា ព្រហ្មទត្តញ្ច ទីឃាវុកុមារញ្ច សន្ធាយ វុត្តា។ តេសម្បិ ហោតិ សង្គតិ។ កស្មា តុម្ហាកំ ន ហោតិ? យេសំ វោ នេវ មាតាបិតូនំ អដ្ឋីនិ ឆិន្នានិ, ន បាណា ហដា, ន គវាស្សធនានិ ហដានិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ភិក្ខវេ, តេសញ្ហិ នាម អាទិន្នទណ្ឌានំ អាទិន្នសត្ថានំ រាជូនំ ឯវរូបា សង្គតិ សមាគមោ អាវាហវិវាហសម្ពន្ធំ កត្វា ឯកតោ បានភោជនំ ហោតិ, តុម្ហេ ឯវរូបេ សាសនេ បព្ពជិត្វា អត្តនោ វេរមត្តម្បិ ជហិតុំ ន សក្កោថ, កោ តុម្ហាកំ ភិក្ខុភាវោតិ។

សចេ លភេថាតិអាទិគាថាយោ បណ្ឌិតសហាយស្ស ច ពាលសហាយស្ស ច វណ្ណាវណ្ណទីបនត្ថំ វុត្តា។ **អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានី**តិ សព្ពេ បាកដបរិស្សយេ ច បដិច្ឆន្នបរិស្សយេ ច អភិភវិត្វា តេន សទ្ធឹ អត្តមនោ សតិមា ចរេយ្យ។ **រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយា**តិ យថា អត្តនោ វិជិតំ រដ្ឋំ មហាជនករាជា ច អរិន្ទមរាជា ច បហាយ ឯកកោវ ចរិំសុ, ឯវំ ចរេយ្យាតិ អត្ថោ។ **មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ**តិ មាតង្គោ អរញ្ញេ នាគោវ។ **មាតង្គោ**តិ ហត្ថី វុច្ចតិ, **នាគោ**តិ មហន្តាធិវចនមេតំ។ យថា ហិ មាតុបោសកោ មាតង្គនាគោ អរញ្ញេ ឯកកោ ចរិ, ន ច បាបានិ អកាសិ, យថា ច សីលវហត្ថិនាគោ។ យថា ច បាលិលេយ្យកោ, ឯវំ ឯកោ ចរេ, ន ច បាបានិ កយិរាតិ វុត្តំ ហោតិ។

សត្ថា ឯវំ កថេត្វាបិ តេ ភិក្ខូ សមគ្គេ កាតុំ អសក្កោន្តោ ពាលកលោណកគាមំ គន្ត្វា ភគុត្ថេរស្ស ឯកីភាវេ អានិសំសំ កថេត្វា តតោ តិណ្ណំ កុលបុត្តានំ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា តេសំ សាមគ្គិវាសេ អានិសំសំ កថេត្វា តតោ បាលិលេយ្យកវនសណ្ឌំ គន្ត្វា តត្ថ តេមាសំ វសិត្វា បុន កោសម្ពឹ អគន្ត្វា សាវត្ថិមេវ អគមាសិ។ កោសម្ពិវាសិនោបិ ឧបាសកា “ឥមេ ខោ អយ្យា, កោសម្ពកា ភិក្ខូ ពហុនោ អម្ហាកំ អនត្ថស្ស ការកា, ឥមេហិ ឧព្ពាឡ្ហោ ភគវា បក្កន្តោ, ឥមេសំ នេវ អភិវាទនាទីនិ ករិស្សាម, ន ឧបគតានំ បិណ្ឌបាតំ ទស្សាម, ឯវំ ឥមេ បក្កមិស្សន្តិ វា វេរំ វិរមិស្សន្តិ វា ភគវន្តំ វា បសាទេស្សន្តី”តិ សម្មន្តយិត្វា តថេវ អកំសុ។ តេ តេន ទណ្ឌកម្មេន បីឡិតា សាវត្ថឹ គន្ត្វា ភគវន្តំ ខមាបេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “បិតា សុទ្ធោទនមហារាជា អហោសិ, មាតា មហាមាយា, ទីឃាវុកុមារោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

កោសម្ពិយជាតកវណ្ណនា ទុតិយា។

[៤២៩] ៣. មហាសុវជាតកវណ្ណនា

ទុមោ យទា ហោតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា កោសលជនបទេ អញ្ញតរំ បច្ចន្តគាមំ ឧបនិស្សាយ អរញ្ញេ វិហាសិ។ មនុស្សា តស្ស រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ សម្បាទេត្វា គមនាគមនសម្បន្នេ ឋានេ សេនាសនំ កត្វា សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិំសុ។ តស្ស វស្សូបគតស្ស បឋមមាសេយេវ សោ គាមោ ឈាយិ, មនុស្សានំ ពីជមត្តម្បិ អវសិដ្ឋំ នាហោសិ។ តេ តស្ស បណីតំ បិណ្ឌបាតំ ទាតុំ នាសក្ខិំសុ។ សោ សប្បាយសេនាសនេបិ បិណ្ឌបាតេន កិលមន្តោ មគ្គំ វា ផលំ វា និព្ពត្តេតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ តេមាសច្ចយេន សត្ថារំ វន្ទិតុំ អាគតំ សត្ថា បដិសន្ថារំ កត្វា “កច្ចិ ភិក្ខុ បិណ្ឌបាតេន ន កិលមន្តោសិ, សេនាសនសប្បាយញ្ច អហោសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ សត្ថា “តស្ស សេនាសនំ សប្បាយ”ន្តិ ញត្វា “ភិក្ខុ សមណេន នាម សេនាសនសប្បាយេ សតិ លោលុប្បចារំ បហាយ កិញ្ចិទេវ យថាលទ្ធំ បរិភុញ្ជិត្វា សន្តុដ្ឋេន សមណធម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។ បោរាណកបណ្ឌិតា តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា អត្តនោ និវាសរុក្ខរុក្ខេ ចុណ្ណំ ខាទន្តាបិ លោលុប្បចារំ បហាយ សន្តុដ្ឋា មិត្តធម្មំ អភិន្ទិត្វា អញ្ញត្ថ ន គមិំសុ, ត្វំ បន កស្មា ‘បិណ្ឌបាតោ បរិត្តោ លូខោ’តិ សប្បាយសេនាសនំ បរិច្ចជី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ហិមវន្តេ គង្គាតីរេ ឯកស្មឹ ឧទុម្ពរវនេ អនេកសតសហស្សា សុកា វសិំសុ។ តត្រ ឯកោ សុវរាជា អត្តនោ និវាសរុក្ខស្ស ផលេសុ ខីណេសុ យទេវ អវសិដ្ឋំ ហោតិ អង្កុរោ វា បត្តំ វា តចោ វា បបដិកា វា, តំ ខាទិត្វា គង្គាយ បានីយំ បិវិត្វា បរមប្បិច្ឆសន្តុដ្ឋោ ហុត្វា អញ្ញត្ថ ន គច្ឆតិ។ តស្ស អប្បិច្ឆសន្តុដ្ឋភាវគុណេន សក្កស្ស ភវនំ កម្បិ។ សក្កោ អាវជ្ជមានោ តំ ទិស្វា តស្ស វីមំសនត្ថំ អត្តនោ អានុភាវេន តំ រុក្ខំ សុក្ខាបេសិ។ រុក្ខោ ខាណុកមត្តោ ហុត្វា ឆិទ្ទាវឆិទ្ទោ វាតេ បហរន្តេ អាកោដិយមានោ វិយ អដ្ឋាសិ។ តស្ស ឆិទ្ទេហិ ចុណ្ណានិ និក្ខមន្តិ។ សុវរាជា តានិ ចុណ្ណានិ ខាទិត្វា គង្គាយ បានីយំ បិវិត្វា អញ្ញត្ថ អគន្ត្វា វាតាតបំ អគណេត្វា

ឧទុម្ពរខាណុកេ និសីទិ។ សក្កោ តស្ស បរមប្បិច្ឆភាវំ ញត្វា “មិត្តធម្មគុណំ កថាបេត្វា វរមស្ស ទត្វា ឧទុម្ពរំ អមតផលំ ករិត្វា អាគមិស្សាមី”តិ ឯកោ ហំសរាជា ហុត្វា សុជំ អសុរកញ្ញំ បុរតោ កត្វា តំ ឧទុម្ពរវនំ គន្ត្វា អវិទូរេ ឯករុក្ខស្ស សាខាយ និសីទិត្វា តេន សទ្ធឹ កថំ សមុដ្ឋាបេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

២០. “ទុមោ យទា ហោតិ ផលូបបន្នោ, ភុញ្ជន្តិ នំ វិហង្គមា សម្បតន្តា;
ខីណន្តិ ញត្វាន ទុមំ ផលច្ចយេ, ទិសោទិសំ យន្តិ តតោ វិហង្គមា”តិ។

តស្សត្ថោ – សុវរាជ, រុក្ខោ នាម យទា ផលសម្បន្នោ ហោតិ, តទា តំ សាខតោ សាខំ សម្បតន្តាវ វិហង្គមា ភុញ្ជន្តិ, តំ បន ខីណំ ញត្វា ផលានំ អច្ចយេន តតោ រុក្ខតោ ទិសោទិសំ វិហង្គមា គច្ឆន្តីតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា តតោ នំ ឧយ្យោជេតុំ ទុតិយំ គាថមាហ –

២១. “ចរ ចារិកំ លោហិតតុណ្ឌ មា មរិ, កឹ ត្វំ សុវ សុក្ខទុមម្ហិ ឈាយសិ;
តទិង្ឃ មំ ព្រូហិ វសន្តសន្និភ, កស្មា សុវ សុក្ខទុមំ ន រិញ្ចសី”តិ។

តត្ថ **ឈាយសី**តិ កឹការណា សុក្ខខាណុមត្ថកេ ឈាយន្តោ បជ្ឈាយន្តោ តិដ្ឋសិ។ **តទិង្ឃា**តិ ចោទនត្ថេ និបាតោ។ **វសន្តសន្និភា**តិ វសន្តកាលេ វនសណ្ឌោ សុវគណសមោកិណ្ណោ វិយ នីលោភាសោ ហោតិ, តេន តំ “វសន្តសន្និភា”តិ អាលបតិ។ **ន រិញ្ចសី**តិ ន ឆឌ្ឌេសិ។

អថ នំ សុវរាជា “អហំ ហំស អត្តនោ កតញ្ញុកតវេទិតាយ ឥមំ រុក្ខំ ន ជហាមី”តិ វត្វា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២២. “យេ វេ សខីនំ សខារោ ភវន្តិ, បាណច្ចយេ ទុក្ខសុខេសុ ហំស;
ខីណំ អខីណម្បិ ន តំ ជហន្តិ, សន្តោ សតំ ធម្មមនុស្សរន្តា។

២៣. “សោហំ សតំ អញ្ញតរោស្មិ ហំស, ញាតី ច មេ ហោតិ សខា ច រុក្ខោ;
តំ នុស្សហេ ជីវិកត្ថោ បហាតុំ, ខីណន្តិ ញត្វាន ន ហេស ធម្មោ”តិ។

តត្ថ **យេ វេ សខីនំ សខារោ ភវន្តី**តិ យេ សហាយានំ សហាយា ហោន្តិ។ **ខីណំ អខីណម្បី**តិ បណ្ឌិតា នាម អត្តនោ សហាយំ ភោគបរិក្ខយេន ខីណម្បិ អខីណម្បិ ន ជហន្តិ។ **សតំ ធម្មមនុស្សរន្តា**តិ បណ្ឌិតានំ បវេណឹ អនុស្សរមានា។ **ញាតី ច មេ**តិ ហំសរាជ, អយំ រុក្ខោ សម្បិយាយនត្ថេន មយ្ហំ ញាតិ ច សមាចិណ្ណចរណតាយ សខា ច។ **ជីវិកត្ថោ**តិ តមហំ ជីវិកាយ អត្ថិកោ ហុត្វា បហាតុំ ន សក្កោមិ។

សក្កោ តស្ស វចនំ សុត្វា តុដ្ឋោ បសំសិត្វា វរំ ទាតុកាមោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៤. “សាធុ សក្ខិ កតំ ហោតិ, មេត្តិ សំសតិ សន្ថវោ;
សចេតំ ធម្មំ រោចេសិ, បាសំសោសិ វិជានតំ។

២៥. “សោ តេ សុវ វរំ ទម្មិ, បត្តយាន វិហង្គម;
វរំ វរស្សុ វក្កង្គ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសី”តិ។

តត្ថ **សាធូ**តិ សម្បហំសនំ។ **សក្ខិ កតំ ហោតិ, មេត្តិ សំសតិ សន្ថវោ**តិ សខិភាវោ ច មេត្តិ ច បរិសមជ្ឈេ សន្ថវោ ចាតិ តយា មិត្តំ កតំ សាធុ ហោតិ លទ្ធកំ ភទ្ទកមេវ។ **សចេតំ ធម្ម**ន្តិ សចេ ឯតំ មិត្តធម្មំ។ **វិជានត**ន្តិ ឯវំ សន្តេ វិញ្ញូនំ បសំសិតព្ពយុត្តកោសីតិ អត្ថោ។ **សោ តេ**តិ សោ អហំ តុយ្ហំ។ **វរស្សូ**តិ ឥច្ឆស្សុ។ **យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសី**តិ យំ កិញ្ចិ មនសា ឥច្ឆសិ, សព្ពំ តំ វរំ ទទាមិ តេតិ។

តំ សុត្វា សុវរាជា វរំ គណ្ហន្តោ សត្តមំ គាថមាហ –

២៦. “វរញ្ច មេ ហំស ភវំ ទទេយ្យ, អយញ្ច រុក្ខោ បុនរាយុំ លភេថ;
សោ សាខវា ផលិមា សំវិរូឡ្ហោ, មធុត្ថិកោ តិដ្ឋតុ សោភមានោ”តិ។

តត្ថ **សាខវា**តិ សាខសម្បន្នោ។ **ផលិមា**តិ ផលេន ឧបេតោ។ **សំវិរូឡ្ហោ**តិ សមន្តតោ វិរូឡ្ហបត្តោ តរុណបត្តសម្បន្នោ ហុត្វា។ **មធុត្ថិកោ**តិ សំវិជ្ជមានមធុរផលេសុ បក្ខិត្តមធុ វិយ មធុរផលោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។

អថស្ស សក្កោ វរំ ទទមានោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

២៧. “តំ បស្ស សម្ម ផលិមំ ឧឡារំ, សហាវ តេ ហោតុ ឧទុម្ពរេន;
សោ សាខវា ផលិមា សំវិរូឡ្ហោ, មធុត្ថិកោ តិដ្ឋតុ សោភមានោ”តិ។

តត្ថ **សហាវ តេ ហោតុ ឧទុម្ពរេនា**តិ តវ ឧទុម្ពរេន សទ្ធិំ សហ ឯកតោវ វាសោ ហោតុ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សក្កោ តំ អត្តភាវំ វិជហិត្វា អត្តនោ ច សុជាយ ច អានុភាវំ ទស្សេត្វា គង្គាតោ ហត្ថេន ឧទកំ គហេត្វា ឧទុម្ពរខាណុកំ បហរិ។ តាវទេវ សាខាវិដបសញ្ឆន្នោ មធុរផលោ រុក្ខោ ឧដ្ឋហិត្វា មុណ្ឌមណិបព្ពតោ វិយ វិលាសសម្បន្នោ អដ្ឋាសិ។ សុវរាជា តំ ទិស្វា សោមនស្សប្បត្តោ សក្កស្ស ថុតិំ ករោន្តោ នវមំ គាថមាហ –

២៨. “ឯវំ សក្ក សុខី ហោហិ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
យថាហមជ្ជ សុខិតោ, ទិស្វាន សផលំ ទុម”ន្តិ។

សក្កោបិ តស្ស វរំ ទត្វា ឧទុម្ពរំ អមតផលំ កត្វា សទ្ធិំ សុជាយ អត្តនោ ឋានមេវ គតោ។ តមត្ថំ ទីបយមានា ឱសានេ អភិសម្ពុទ្ធគាថា ឋបិតា –

២៩. “សុវស្ស ច វរំ ទត្វា, កត្វាន សផលំ ទុមំ;
បក្កាមិ សហ ភរិយាយ, ទេវានំ នន្ទនំ វន”ន្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ ភិក្ខុ បោរាណកបណ្ឌិតា តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តាបិ អលោលុប្បចារា អហេសុំ។ ត្វំ បន កស្មា ឯវរូបេ សាសនេ បព្ពជិត្វា លោលុប្បចារំ ចរសិ, គច្ឆ តត្ថេវ វសាហី”តិ កម្មដ្ឋានមស្ស កថេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ។ សោ ភិក្ខុ តត្ថ គន្ត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ អរហត្តំ បាបុណិ។ តទា សក្កោ អនុរុទ្ធោ អហោសិ, សុវរាជា បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

មហាសុវជាតកវណ្ណនា តតិយា។

[៤៣០] ៤. ចូឡសុវជាតកវណ្ណនា

សន្តិ រុក្ខាតិ ឥទំ សត្ថា សាវត្ថិយំ ជេតវនេ វិហរន្តោ វេរញ្ជកណ្ឌំ អារព្ភ កថេសិ។ សត្ថរិ វេរញ្ជាយំ វស្សំ វសិត្វា អនុបុព្ពេន សាវត្ថិំ អនុប្បត្តេ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អាវុសោ, តថាគតោ ខត្តិយសុខុមាលោ ពុទ្ធសុខុមាលោ មហន្តេន ឥទ្ធានុភាវេន សមន្នាគតោបិ វេរញ្ជព្រាហ្មណេន និមន្តិតោ តេមាសំ វសន្តោ មារាវដ្ដនវសេន តស្ស សន្តិកា ឯកទិវសម្បិ ភិក្ខំ អលភិត្វា លោលុប្បចារំ បហាយ តេមាសំ បត្ថបុលកបិដ្ឋោទកេន យាបេន្តោ អញ្ញត្ថ ន អគមាសិ, អហោ តថាគតានំ អប្បិច្ឆសន្តុដ្ឋភាវោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, តថាគតស្ស ឥទានិ លោលុប្បចារប្បហានំ, បុព្ពេបិ តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តោបិ លោលុប្បចារំ បហាសិ”ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។ សព្ពម្បិ វត្ថុ បុរិមនយេនេវ វិត្ថារេតព្ពំ។

៣០. “សន្តិ រុក្ខា ហរិបត្តា, ទុមា នេកផលា ពហូ;
កស្មា នុ សុក្ខេ កោឡាបេ, សុវស្ស និរតោ មនោ។

៣១. “ផលស្ស ឧបភុញ្ជិម្ហា, នេកវស្សគណេ ពហូ;
អផលម្បិ វិទិត្វាន, សាវ មេត្តិ យថា បុរេ។

៣២. “សុក្ខញ្ច រុក្ខំ កោឡាបំ, ឱបត្តមផលំ ទុមំ;
ឱហាយ សកុណា យន្តិ, កឹ ទោសំ បស្សសេ ទិជ។

៣៣. “យេ ផលត្ថា សម្ភជន្តិ, អផលោតិ ជហន្តិ នំ;
អត្តត្ថបញ្ញា ទុម្មេធា, តេ ហោន្តិ បក្ខបាតិនោ។

៣៤. “សាធុ សក្ខិ កតំ ហោតិ, មេត្តិ សំសតិ សន្ថវោ;
សចេតំ ធម្មំ រោចេសិ, បាសំសោសិ វិជានតំ។

៣៥. “សោ តេ សុវ វរំ ទម្មិ, បត្តយាន វិហង្គម;

វរំ វរស្សុ វក្កង្គ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ។

៣៦. “អបិ នាម នំ បស្សេយ្យំ, សបត្តំ សផលំ ទុមំ;
ទលិទ្ទោវ និធឹ លទ្ធា, នន្ទេយ្យាហំ បុនប្បុនំ។

៣៧. “តតោ អមតមាទាយ, អភិសិញ្ចិ មហីរុហំ;
តស្ស សាខា វិរូហឹសុ, សីតច្ឆាយា មនោរមា។

៣៨. “ឯវំ សក្ក សុខី ហោហិ, សហ សព្ពេហិ ញាតិភិ;
យថាហមជ្ជ សុខិតោ, ទិស្វាន សផលំ ទុមំ។

៣៩. “សុវស្ស ច វរំ ទត្វា, កត្វាន សផលំ ទុមំ;
បក្កាមិ សហ ភរិយាយ, ទេវានំ នន្ទនំ វន”ន្តិ។ –

បញ្ចបដិបញ្ចាបិ អត្ថោបិ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពា, អនុត្តានបទមេវ បន វណ្ណយិស្សាម។

ហរិបត្តាតិ នីលបត្តសច្ឆន្នា។ **កោឡាបេ**តិ វាតេ បហរន្តេ អាកោដិតសទ្ទំ វិយ មុញ្ចមានេ និស្សារេ។ **សុវស្សា**តិ អាយស្មតោ សុវរាជស្ស កស្មា ឯវរូបេ រុក្ខេ មនោ និរតោ។ **ផលស្សា**តិ ផលំ អស្ស រុក្ខស្ស។ **នេកវស្សគណេ**តិ អនេកវស្សគណេ។ **ពហូ**តិ សមានេបិ អនេកសតេ ន ទ្វេ តយោ, អថ ខោ ពហូវ។ **វិទិត្វានា**តិ ហំសរាជ ឥទានិ អម្ហាកំ ឥមំ រុក្ខំ អផលំ វិទិត្វាបិ យថា បុរេ ឯតេន សទ្ធឹ មេត្តិ, សាវ មេត្តិ, តញ្ហិ មយំ ន ភិន្ទាម, មេត្តឹ ភិន្ទន្តា ហិ អនរិយា អសប្បុរិសា នាម ហោន្តីតិ បកាសេន្តោ ឯវមាហ។

ឱបត្តន្តិ អវបត្តំ និប្បត្តំ បតិតបត្តំ។ **កឹ ទោសំ បស្សសេ**តិ អញ្ញេ សកុណា ឯតំ ឱហាយ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តិ, ត្វំ ឯវំ គមនេ កឹ នាម ទោសំ បស្សសិ។ **យេ ផលត្ថា**តិ យេ បក្ខិនោ ផលត្ថាយ ផលការណា សម្ភជន្តិ ឧបគច្ឆន្តិ, អផលោតិ ញត្វា ឯតំ ជហន្តិ។ **អត្តត្ថបញ្ញា**តិ អត្តនោ អត្ថាយ បញ្ញា, បរំ អនោលោកេត្វា អត្តនិយេវ វា ឋិតា ឯតេសំ បញ្ញាតិ អត្តត្ថបញ្ញា។ **បក្ខបាតិនោ**តិ តេ អត្តនោយេវ វុឌ្ឍឹ បច្ចាសីសមានា មិត្តបក្ខំ បាតេន្តិ នាសេន្តីតិ បក្ខបាតិនោ នាម ហោន្តិ។ អត្តបក្ខេយេវ វា បតន្តីតិ **បក្ខបាតិនោ**។

អបិ នាម នន្តិ ហំសរាជ, សចេ មេ មនោរថោ និប្ផជ្ជេយ្យ, តយា ទិន្នោ វរោ សម្បជ្ជេយ្យ, អបិ នាម អហំ ឥមំ រុក្ខំ សបត្តំ សផលំ បុន បស្សេយ្យំ, តតោ ទលិទ្ទោ និធឹ លភិត្វាវ បុនប្បុនំ ឯតំ អភិនន្ទេយ្យំ, តំ ទិស្វាវ បមោទេយ្យំ។ **អមតមាទាយា**តិ អត្តនោ អានុភាវេន ឋិតោ គង្គោទកំ គហេត្វា អភិសិញ្ចយីតិ អត្ថោ។ ឥមស្មឹ ជាតកេ ឥមាយ សទ្ធឹ ទ្វេ អភិសម្ពុទ្ធគាថា ហោន្តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា សក្កោ អនុរុទ្ធោ អហោសិ, សុវរាជា បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ចូឡសុវជាតកវណ្ណនា ចតុត្ថា។

[៤៣១] ៥. ហរិតចជាតកវណ្ណនា

សុតំ មេតំ មហាព្រហ្មេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ ភិក្ខុំ ឯកំ អលង្កតមាតុគាមំ ទិស្វា ឧក្កណ្ឋិតំ ទីឃកេសនខលោមំ វិព្ភមិតុកាមំ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ អរុចិយា អានីតំ។ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កឹការណា”តិ វត្វា “អលង្កតមាតុគាមំ ទិស្វា កិលេសវសេន, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ កិលេសោ នាម គុណវិទ្ធំសកោ អប្បស្សាទោ និរយេ និព្ពត្តាបេតិ, ឯស បន កិលេសោ កឹការណា តំ ន កិលមេស្សតិ? ន ហិ សិនេរុំ បហរិត្វា បហរណវាតោ បុរាណបណ្ណស្ស លជ្ជតិ, ឥមញ្ហិ កិលេសំ និស្សាយ ពោធិញាណស្ស អនុបទំ ចរមានា បញ្ចអភិញ្ញអដ្ឋសមាបត្តិលាភិនោ វិសុទ្ធមហាបុរិសាបិ សតឹ ឧបដ្ឋបេតុំ អសក្កោន្តា ឈានំ អន្តរធាបេសុ”ន្តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ឯកស្មឹ និគមេ អសីតិកោដិវិភវេ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិ, កញ្ចនឆវិតាយ បនស្ស “ហរិតចកុមារោ”តិ នាមំ ករឹសុ។ សោ វយប្បត្តោ តក្កសិលំ គន្ត្វា ឧគ្គហិតសិប្បោ កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា មាតាបិតូនំ អច្ចយេន ធនវិលោកនំ កត្វា “ធនមេវ បញ្ញាយតិ, ធនស្ស ឧប្បាទកា ន បញ្ញាយន្តិ, មយាបិ មរណមុខេ ចុណ្ណវិចុណ្ណេន ភវិតព្ព”ន្តិ មរណភយភីតោ មហាទានំ ទត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា សត្តមេ ទិវសេ អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា តត្ថ ចិរំ វនមូលផលាហារោ យាបេ

ត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ បព្ពតា ឱតរិត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ បត្វា រាជុយ្យានេ វសិត្វា បុនទិវសេ ពារាណសិយំ ភិក្ខាយ ចរន្តោ រាជទ្វារំ សម្បាបុណិ។ រាជា តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ បក្កោសាបេត្វា សមុស្សិតសេតច្ឆត្តេ រាជបល្លង្កេ និសីទាបេត្វា នានគ្គរសភោជនំ ភោជេត្វា អនុមោទនាវសានេ អតិរេកតរំ បសីទិត្វា "កហំ, ភន្តេ, គច្ឆថា"តិ វត្វា "វស្សាវាសដ្ឋានំ ឧបធារេម, មហារាជា"តិ វុត្តេ "សាធុ, ភន្តេ"តិ ភុត្តបាតរាសោ តំ អាទាយ ឧយ្យានំ គន្ត្វា តត្ថ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានាទីនិ ការាបេត្វា ឧយ្យានបាលំ បរិចារកំ កត្វា ទត្វា វន្ទិត្វា និក្ខមិ។ មហាសត្តោ តតោ បដ្ឋាយ និពទ្ធំ រញ្ញោ គេហេ ភុញ្ជន្តោ ទ្វាទស វស្សានិ តត្ថ វសិ។

អថេកទិវសំ រាជា បច្ចន្តំ កុបិតំ វូបសមេតុំ គច្ឆន្តោ "អម្ហាកំ បុញ្ញក្ខេត្តំ មា បមជ្ជី"តិ មហាសត្តំ ទេវិយា និយ្យាទេត្វា អគមាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ សា មហាសត្តំ សហត្ថា បរិវិសតិ។ អថេកទិវសំ សា ភោជនំ សម្បាទេត្វា តស្មិំ ចិរាយមានេ គន្ធោទកេន ន្ហត្វា សណ្ហំ មដ្ឋសាដកំ និវាសេត្វា សីហបញ្ជរំ វិវរាបេត្វា សរីរេ វាតំ បហរាបេន្តី ខុទ្ទកមញ្ចកេ និបជ្ជិ។ មហាសត្តោបិ ទិវាតរំ សុនិវត្ថោ សុបារុតោ ភិក្ខាភាជនំ អាទាយ អាកាសេនាគន្ត្វា សីហបញ្ជរំ បាបុណិ។ ទេវិយា តស្ស វាកចិរសទ្ទំ សុត្វា វេគេន ឧដ្ឋហន្តិយា មដ្ឋសាដកោ ភស្សិ, មហាសត្តស្ស វិសភាគារម្មណំ ចក្ខុំ បដិហញ្ញិ។ អថស្ស អនេកវស្សកោដិសតសហស្សកាលេ អព្ភន្តរេ និវុត្ថកិលេសោ ករណ្ឌកេ សយិតអាសីវិសោ វិយ ឧដ្ឋហិត្វា ឈានំ អន្តរធាបេសិ។ សោ សតឹ ឧបដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តោ គន្ត្វា ទេវឹ ហត្ថេ គណ្ហិ, តាវទេវ សាណិំ បរិក្ខិបឹសុ។ សោ តាយ សទ្ធឹ លោកធម្មំ សេវិត្វា ភុញ្ជិត្វា ឧយ្យានំ គន្ត្វា តតោ បដ្ឋាយ ទេវសិកំ តថេវ អកាសិ។ តស្ស តាយ សទ្ធឹ លោកធម្មបដិសេវនំ សកលនគរេ បាកដំ ជាតំ។ អមច្ចា "ហរិតចតាបសោ ឯវមកាសី"តិ រញ្ញោ បណ្ណំ បហិណឹសុ។ រាជា "មំ ភិន្ទិតុកាមា ឯវំ វទន្តី"តិ អសទ្ទហិត្វា បច្ចន្តំ វូបសមេត្វា ពារាណសឹ បច្ចាគន្ត្វា នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា ទេវិយា សន្តិកំ គន្ត្វា "សច្ចំ, កិរ មម អយ្យោ ហរិតចតាបសោ តយា សទ្ធឹ លោកធម្មំ បដិសេវតី"តិ បុច្ឆិ។ "សច្ចំ, ទេវា"តិ។ សោ តស្សាបិ អសទ្ទហិត្វា "តមេវ បដិបុច្ឆិស្សាមី"តិ ឧយ្យានំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា តំ បុច្ឆន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៤០. "សុតំ មេតំ មហាព្រហ្មេ, កាមេ ភុញ្ជតិ ហារិតោ;
កច្ចេតំ វចនំ តុច្ឆំ, កច្ចិ សុទ្ធោ ឥរិយ្យសី"តិ។

តត្ថ **កច្ចេត**ន្តិ កច្ចិ ឯតំ "ហារិតោ កាមេ បរិភុញ្ជតី"តិ អម្ហេហិ សុតំ វចនំ តុច្ឆំ អភូតំ, កច្ចិ ត្វំ សុទ្ធោ ឥរិយ្យសិ វិហរសីតិ។

សោ ចិន្តេសិ – "អយំ រាជា 'នាហំ បរិភុញ្ជាមី'តិ វុត្តេបិ មម សទ្ទហិស្សតេវ, ឥមស្មិំ លោកេ សច្ចសទិសី បតិដ្ឋា នាម នត្ថិ។ ឧជ្ឈិតសច្ចា ហិ ពោធិមូលេ និសីទិត្វា ពោធឹ បាបុណិតុំ ន សក្កោន្តិ, មយា សច្ចមេវ កថេតុំ វដ្ដតី"តិ។ ពោធិសត្តស្ស ហិ ឯកច្ចេសុ ឋានេសុ បាណាតិបាតោបិ អទិន្នាទានម្បិ កាមេសុមិច្ឆាចារោបិ សុរាមេរយមជ្ជបានម្បិ ហោតិយេវ, អត្ថភេទកវិសំវាទនំ បុរក្ខត្វា មុសាវាទោ នាម ន ហោតិ, តស្មា សោ សច្ចមេវ កថេន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៤១. "ឯវមេតំ មហារាជ, យថា តេ វចនំ សុតំ;
កុម្មគ្គំ បដិបន្នោស្មិ, មោហនេយ្យេសុ មុច្ឆិតោ"តិ។

តត្ថ **មោហនេយ្យេសូ**តិ កាមគុណេសុ។ កាមគុណេសុ ហិ លោកោ មុយ្ហតិ, តេ ច លោកំ មោហយន្តិ, តស្មា តេ "មោហនេយ្យា"តិ វុច្ចន្តីតិ។

តំ សុត្វា រាជា តតិយំ គាថមាហ –

៤២. "អទុ បញ្ញា កិមត្ថិយា, និបុណា សាធុចិន្តិនី;
យាយ ឧប្បតិតំ រាគំ, កឹ មនោ ន វិនោទយេ"តិ។

តត្ថ **អទូ**តិ និបាតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ភន្តេ, គិលានស្ស នាម ភេសជ្ជំ, បិបាសិតស្ស បានីយំ បដិសរណំ, តុម្ហាកំ បនេសា និបុណា សាធូនំ អត្ថានំ ចិន្តិនី បញ្ញា កិមត្ថិយា, យាយ បុន ឧប្បតិតំ រាគំ **កឹ មនោ ន វិនោទយេ,** កឹ ចិត្តំ វិនោទេតុំ នាសក្ខីតិ។

អថស្ស កិលេសពលំ ទស្សេន្តោ ហារិតោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៤៣. "ចត្តារោមេ មហារាជ, លោកេ អតិពលា ភុសា;
រាគោ ទោសោ មទោ មោហោ, យត្ថ បញ្ញា ន គាធតី"តិ។

តត្ថ **យត្ថា**តិ យេសុ បរិយុដ្ឋានំ បត្តេសុ មហោឃេ បតិតា វិយ បញ្ញា គាធំ បតិដ្ឋំ ន លភតិ។

តំ សុត្វា រាជា បញ្ចមំ គាថមាហ –

៤៤. “អរហា សីលសម្បន្នោ, សុទ្ធោ ចរតិ ហារិតោ;
មេធាវី បណ្ឌិតោ ចេវ, ឥតិ នោ សម្មតោ ភវ”ន្តិ។

តត្ថ **ឥតិ នោ សម្មតោ**តិ ឯវំ អម្ហាកំ សម្មតោ សម្ភាវិតោ ភវំ។

តតោ ហារិតោ ឆដ្ឋមំ គាថមាហ –

៤៥. “មេធាវិនម្បិ ហឹសន្តិ, ឥសឹ ធម្មគុណេ រតំ;
វិតក្កា បាបកា រាជ, សុភា រាគូបសំហិតា”តិ។

តត្ថ **សុភា**តិ សុភនិមិត្តគ្គហណេន បវត្តាតិ។

អថ នំ កិលេសប្បហានេ ឧស្សាហំ ការេន្តោ រាជា សត្តមំ គាថមាហ –

៤៦. “ឧប្បន្នាយំ សរីរជោ, រាគោ វណ្ណវិទូសនោ តវ;
តំ បជហ ភទ្ទមត្ថុ តេ, ពហុន្នាសិ មេធាវិសម្មតោ”តិ។

តត្ថ **វណ្ណវិទូសនោ តវា**តិ តវ សរីរវណ្ណស្ស ច គុណវណ្ណស្ស ច វិទូសនោ។ **ពហុន្នាសី**តិ ពហូនំ អាសិ មេធាវីតិ សម្មតោ។

តតោ មហាសត្តោ សតឹ លភិត្វា កាមេសុ អាទីនវំ សល្លក្ខេត្វា អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៤៧. “តេ អន្ធការកេ កាមេ, ពហុទុក្ខេ មហាវិសេ;
តេសំ មូលំ គវេសិស្សំ, ឆេច្ឆំ រាគំ សពន្ធន”ន្តិ។

តត្ថ **អន្ធការកេ**តិ បញ្ញាចក្ខុវិនាសនតោ អន្ធភាវករេ។ **ពហុទុក្ខេ**តិ ឯត្ថ “អប្បស្សាទា កាមា”តិអាទីនិ (ម. និ. ១.២៣៤; បាចិ. ៤១៧; ចូឡវ. ៦៥) សុត្តានិ ហរិត្វា តេសំ ពហុទុក្ខតា ទស្សេតព្ពា។ **មហាវិសេ**តិ សម្បយុត្តកិលេសវិសស្ស ចេវ វិបាកវិសស្ស ច មហន្តតាយ មហាវិសេ។ **តេសំ មូល**ន្តិ តេ វុត្តប្បការេ កាមេ បហាតុំ តេសំ មូលំ គវេសិស្សំ បរិយេសិស្សាមិ។ កឹ បន តេសំ មូលន្តិ? អយោនិសោមនសិការោ។ **ឆេច្ឆំ រាគំ សពន្ធន**ន្តិ មហារាជ, ឥទានេវ បញ្ញាខគ្គេន បហរិត្វា សុភនិមិត្តពន្ធនេន សពន្ធនំ រាគំ ឆិន្ទិស្សាមីតិ។

ឥទញ្ច បន វត្វា “មហារាជ, ឱកាសំ តាវ មេ ករោហី”តិ ឱកាសំ ការេត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា កសិណមណ្ឌលំ ឱលោកេត្វា បុន នដ្ឋជ្ឈានំ ឧប្បាទេត្វា បណ្ណសាលតោ និក្ខមិត្វា អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា “មហារាជ, អហំ អដ្ឋានេ វុត្ថការណា មហាជនមជ្ឈេ គរហប្បត្តោ, អប្បមត្តោ ហោហិ, បុន ទានិ អហំ អនិត្ថិគន្ធវនសណ្ឌមេវ គមិស្សាមី”តិ រញ្ញោ រោទន្តស្ស បរិទេវន្តស្ស ហិមវន្តមេវ គន្ត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា តំ ការណំ ញត្វា –

៤៨. “ឥទំ វត្វាន ហារិតោ, ឥសិ សច្ចបរក្កមោ;
កាមរាគំ វិរាជេត្វា, ព្រហ្មលោកូបគោ អហូ”តិ។ –

អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា ឥមំ គាថំ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិ។

តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, ហរិតចតាបសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ហរិតចជាតកវណ្ណនា បញ្ចមា។

[៤៣២] ៦. បទកុសលមាណវជាតកវណ្ណនា

ពហុស្សុតន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ទារកំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ សាវត្ថិយំ កុដុម្ពិកបុត្តោ សត្តវស្សកាលេយេវ បទកុសលោ អហោសិ។ អថស្ស បិតា “ឥមំ វីមំសិស្សាមី”តិ តស្ស អជានន្តស្សេវ មិត្តឃរំ អគមាសិ។ សោ បិតុ គតដ្ឋានំ អបុច្ឆិត្វាវ តស្ស បទានុសារេន គន្ត្វា បិតុ សន្តិកេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ បិតា ឯកទិវសំ បុច្ឆិ “តាត, ត្វំ មយិ តំ អជានាបេត្វា គតេបិ មម គតដ្ឋានំ កឹ ជានាសី”តិ? “តាត , បទំ តេ សញ្ជានាមិ, បទកុសលោ អហ”ន្តិ។ អថស្ស វីមំសនត្ថាយ បិតា ភុត្តបាតរាសោ ឃរា និក្ខមិត្វា អនន្តរំ បដិវិស្សកឃរំ គន្ត្វា តតោ ទុតិយំ, តតោ តតិយំ ឃរំ បវិសិត្វា តតិយឃរា និក្ខមិត្វា បុន អត្តនោ ឃរំ អាគន្ត្វា តតោ ឧត្តរទ្វារេន និក្ខមិត្វា នគរំ វាមំ ករោន្តោ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ធម្មំ សុណន្តោ និសីទិ។ ទារកោ “កហំ មេ បិតា”តិ បុច្ឆិត្វា “ន ជានាមា”តិ វុត្តេ តស្ស បទានុសារេន អនន្តរបដិវិស្សកស្ស ឃរំ អាទឹ កត្វា បិតុ គតមគ្គេនេវ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បិតុ សន្តិកេ អដ្ឋាសិ។ បិតរា ច “កថំ តាត, មម ឥធាគតភាវំ អញ្ញាសី”តិ បុដ្ឋោ “បទំ តេ សញ្ជានិត្វា បទានុសារេន អាគតោម្ហី”តិ អាហ។ សត្ថា “កឹ កថេសិ ឧបាសកា”តិ បុច្ឆិត្វា “ភន្តេ, អយំ ទារកោ បទកុសលោ, អហំ ឥមំ វីមំសន្តោ ឥមិនា នាម ឧបាយេន អាគតោ, អយម្បិ មំ គេហេ អទិស្វា មម បទានុសារេន អាគតោ”តិ វុត្តេ “អនច្ឆរិយំ, ឧបាសក, ភូមិយំ បទសញ្ជាននំ, បោរាណកបណ្ឌិតា អាកាសេ បទំ សញ្ជានឹសូ”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ តស្ស អគ្គមហេសី អតិចរិត្វា រញ្ញា បុច្ឆិតា “សចេ អហំ តុម្ហេ អតិចរាមិ, អស្សមុខី យក្ខិនី ហោមី”តិ សបថំ កត្វា តតោ កាលំ កត្វា ឯកស្មឹ បព្ពតបាទេ អស្សមុខី យក្ខិនី ហុត្វា លេណគុហាយំ វសមានា មហាអដវិយំ បុព្ពន្តតោ អបរន្តំ គមនមគ្គេ អនុសញ្ចរន្តេ មនុស្សេ គហេត្វា ខាទតិ។ សា កិរ តីណិ វស្សានិ វេស្សវណំ ឧបដ្ឋហិត្វា អាយាមតោ តឹសយោជនេ វិត្ថារតោ បញ្ចយោជនេ ឋានេ មនុស្សេ ខាទិតុំ លភិ។ អថេកទិវសំ ឯកោ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ អភិរូបោ ព្រាហ្មណោ ពហូហិ មនុស្សេហិ បរិវុតោ តំ មគ្គំ អភិរុហិ។ តំ ទិស្វា យក្ខិនី តុស្សិត្វា បក្ខន្ទិ, តំ ទិស្វា បរិវារមនុស្សា បលាយឹសុ។ សា វាតវេគេន គន្ត្វា ព្រាហ្មណំ គហេត្វា បិដ្ឋិយា និបជ្ជាបេត្វា គុហំ គច្ឆន្តី បុរិសសម្ផស្សំ បដិលភិត្វា កិលេសវសេន តស្មឹ សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា តំ អខាទិត្វា អត្តនោ សាមិកំ អកាសិ។ តេ ឧភោបិ សមគ្គសំវាសំ វសឹសុ តតោ បដ្ឋាយ យក្ខិនី មនុស្សេ គណ្ហន្តី វត្ថតណ្ឌុលតេលាទីនិបិ គហេត្វា តស្ស នានគ្គរសភោជនំ ឧបនេត្វា អត្តនា មនុស្សមំសំ ខាទតិ។ គមនកាលេ តស្ស បលាយនភយេន មហតិយា សិលាយ គុហាទ្វារំ បិទហិត្វា គច្ឆតិ។ ឯវំ តេសុ សម្មោទមានេសុ វសន្តេសុ ពោធិសត្តោ និព្ពត្តដ្ឋានា ចវិត្វា ព្រាហ្មណំ បដិច្ច តស្សា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ សា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិត្វា បុត្តេ ច ព្រាហ្មណេ ច ពលវសិនេហា ហុត្វា ឧភោបិ បោសេសិ។ សា អបរភាគេ បុត្តេ វុឌ្ឍិប្បត្តេ បុត្តម្បិ បិតរា សទ្ធឹ អន្តោគុហាយំ បវេសេត្វា ទ្វារំ បិទហិ។

អថេកទិវសំ ពោធិសត្តោ តស្សា គតកាលំ ញត្វា សិលំ អបនេត្វា បិតរំ ពហិ អកាសិ។ សា អាគន្ត្វា “កេន សិលា អបនីតា”តិ វត្វា “អម្ម, មយា អបនីតា, អន្ធការេ និសីទិតុំ ន សក្កោមី”តិ វុត្តេ បុត្តសិនេហេន ន កិញ្ចិ អវោច។ អថេកទិវសំ ពោធិសត្តោ បិតរំ បុច្ឆិ “តាត, មយ្ហំ មាតុ មុខំ អញ្ញាទិសំ, តុម្ហាកំ មុខំ អញ្ញាទិសំ, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ? “តាត, តវ មាតា មនុស្សមំសខាទិកា យក្ខិនី, មយំ ឧភោ មនុស្សា”តិ។ “តាត, យទិ ឯវំ, ឥធ កស្មា វសាម, ឯហិ មនុស្សបថំ គច្ឆាមា”តិ។ “តាត, សចេ មយំ បលាយិស្សាម, ឧភោបិ អម្ហេ តវ មាតា ខាទិស្សតី”តិ។ ពោធិសត្តោ “មា ភាយិ, តាត, តវ មនុស្សបថសម្បាបនំ មម ភារោ”តិ បិតរំ សមស្សាសេត្វា បុនទិវសេ មាតរិ គតាយ បិតរំ គហេត្វា បលាយិ។ យក្ខិនី អាគន្ត្វា តេ អទិស្វា វាតវេគេន បក្ខន្ទិត្វា តេ គហេត្វា “ព្រាហ្មណ, កឹ បលាយសិ, កឹ តេ ឥធ នត្ថី”តិ វត្វា “ភទ្ទេ, មា មយ្ហំ កុជ្ឈិ, បុត្តោ តេ មំ គហេត្វា បលាយតី”តិ វុត្តេ បុត្តសិនេហេន កិញ្ចិ អវត្វា តេ អស្សាសេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានញ្ញេវ តេ គហេត្វា គន្ត្វា ឯវំ បុនបិ កតិបយេ ទិវសេ បលាយន្តេ អានេសិ។

ពោធិសត្តោ ចិន្តេសិ “មយ្ហំ មាតុ បរិច្ឆិន្នេន ឱកាសេន ភវិតព្ពំ, យំនូនាហំ ឥមិស្សា អាណាបវត្តិដ្ឋានសីមំ បុច្ឆេយ្យំ, អថ នំ អតិក្កមិត្វា បលាយិស្សាមា”តិ។ សោ ឯកទិវសំ មាតរំ គហេត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “អម្ម, មាតុ សន្តកំ នាម បុត្តានំ បាបុណាតិ, អក្ខាហិ តាវ មេ អត្តនោ សន្តកាយ ភូមិយា បរិច្ឆេទ”ន្តិ អាហ។ សា សព្ពទិសាសុ បព្ពតនទីនិមិត្តាទីនិ កថេត្វា អាយាមតោ តឹសយោជនំ, វិត្ថារតោ បញ្ចយោជនំ បុត្តស្ស កថេត្វា “ឥទំ ឯត្តកំ ឋានំ សល្លក្ខេហិ បុត្តា”តិ អាហ។ សោ ទ្វេ តយោ ទិវសេ អតិក្កមិត្វា មាតុ អដវិគតកាលេ បិតរំ ខន្ធំ អារោបេត្វា តស្សា ទិន្នសញ្ញាយ វាតវេគេន បក្ខន្ទោ បរិច្ឆេទនទីតីរំ សម្បាបុណិ។ សាបិ អាគន្ត្វា តេ អបស្សន្តី អនុពន្ធិ។ ពោធិសត្តោ បិតរំ គហេត្វា នទីមជ្ឈំ អគមាសិ។ សា អាគន្ត្វា នទីតីរេ ឋត្វា អត្តនោ បរិច្ឆេទំ អតិក្កន្តភាវំ ញត្វា តត្ថេវ ឋត្វា “តាត, បិតរំ គហេត្វា ឯហិ, កោ មយ្ហំ ទោសោ, តុម្ហាកំ មំ និស្សាយ កឹ នាម ន សម្បជ្ជតិ, និវត្ត, សាមី”តិ បុត្តញ្ច បតិញ្ច យាចិ។ អថ ព្រាហ្មណោ នទឹ ឧត្តរិ។ សា បុត្តមេវ យាចន្តី “តាត, មា ឯវំ ករិ, និវត្តាហី”តិ អាហ។ “អម្ម, មយំ មនុស្សា, ត្វំ យក្ខិនី, ន សក្កា សព្ពកាលំ តវ សន្តិកេ វសិតុ”ន្តិ។ “នេវ និវត្តិស្សសិ, តាតា”តិ។ “អាម, អម្មា”តិ។ “តាត, យទិ ន និវត្តិស្សសិ, មនុស្សលោកេ ជីវិតំ នាម ទុក្ខំ, សិប្បំ អ

ជានន្តា ជីវិតុំ ន សក្កោន្តិ, អហំ ឯកំ ចិន្តាមណឹ នាម វិជ្ជំ ជានាមិ, តស្សានុភាវេន ទ្វាទសសំវច្ឆរមត្ថកេ ហដភណ្ឌម្បិ បទានុបទំ គន្ត្វា សក្កា ជានិតុំ។ អយំ តេ ជីវិកា ភវិស្សតិ, ឧគ្គណ្ហ, តាត, អនគ្ឃំ មន្ត”ន្តិ តថារូបេន ទុក្ខេន អភិភូតាបិ បុត្តសិនេហេន មន្តំ អទាសិ។

ពោធិសត្តោ នទិយា ឋិតកោវ មាតរំ វន្ទិត្វា អតិសក្កច្ចំ សុតំ កត្វា មន្តំ គហេត្វា មាតរំ វន្ទិត្វា “គច្ឆថ, អម្មា”តិ អាហ។ “តាត, តុម្ហេសុ អនិវត្តន្តេសុ មយ្ហំ ជីវិតំ នត្ថី”តិ វត្វា –

“ឯហិ បុត្ត និវត្តស្សុ, មា អនាថំ ករោហិ មេ;
អជ្ជ បុត្តំ អបស្សន្តី, យក្ខិនី មរណំ គតា”តិ។

យក្ខិនី ឧរំ បហរិ, តាវទេវស្សា បុត្តសោកេន ហទយំ ផលិ។ សា មរិត្វា តត្ថេវ បតិតា។ តទា ពោធិសត្តោ តស្សា មតភាវំ ញត្វា បិតរំ បក្កោសិត្វា មាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា ចិតកំ កត្វា ឈាបេត្វា អាឡាហនំ និព្ពាបេត្វា នានាវណ្ណេហិ បុប្ផេហិ បូជេត្វា វន្ទិត្វា រោទិត្វា បរិទេវិត្វា បិតរំ អាទាយ ពារាណសឹ គន្ត្វា រាជទ្វារេ ឋត្វា “បទកុសលោ មាណវោ ទ្វារេ ឋិតោ”តិ រញ្ញោ បដិវេទេត្វា “តេន ហិ អាគច្ឆតូ”តិ វុត្តេ បវិសិត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា “តាត, កឹ សិប្បំ ជានាសី”តិ វុត្តេ “ទេវ, ទ្វាទសសំវច្ឆរមត្ថកេ ហដភណ្ឌំ បទានុបទំ គន្ត្វា គណ្ហិតុំ ជានាមី”តិ អាហ។ “តេន ហិ មំ ឧបដ្ឋាហី”តិ។ “ទេវ, ទេវសិកំ សហស្សំ លភន្តោ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ។ “សាធុ តាត, ឧបដ្ឋហា”តិ។ រាជា ទេវសិកំ សហស្សំ ទាបេសិ។

អថេកទិវសំ បុរោហិតោ រាជានំ អាហ – “មហារាជ, មយំ តស្ស មាណវស្ស សិប្បានុភាវេន កស្សចិ កម្មស្ស អកតត្តា ‘សិប្បំ អត្ថិ វា នត្ថិ វា’តិ ន ជានាម, វីមំសិស្សាម តាវ ន”ន្តិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ឧភោបិ ជនា នានារតនគោបកានំ សញ្ញំ ទត្វា រតនសារភណ្ឌកំ គហេត្វា បាសាទា ឱរុយ្ហ រាជនិវេសនន្តរេ តិក្ខត្តុំ អាវិញ្ឆិត្វា និស្សេណឹ អត្ថរិត្វា បាការមត្ថកេន ពហិ ឱតរិត្វា វិនិច្ឆយសាលំ បវិសិត្វា តត្ថ និសីទិត្វា បុន គន្ត្វា និស្សេណឹ អត្ថរិត្វា បាការមត្ថកេន ឱតរិត្វា អន្តេបុរេ បោក្ខរណិយា តីរំ គន្ត្វា បោក្ខរណឹ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ឱតរិត្វា អន្តោបោក្ខរណិយំ ភណ្ឌិកំ ឋបេត្វា បាសាទំ អភិរុហឹសុ។ បុនទិវសេ “រាជនិវេសនតោ កិរ រតនំ ហរិំសូ”តិ ឯកកោលាហលំ អហោសិ។ រាជា អជានន្តោ វិយ ហុត្វា ពោធិសត្តំ បក្កោសាបេត្វា “តាត, រាជនិវេសនតោ ពហុរតនភណ្ឌំ ហដំ, ហន្ទ នំ អនុវិចិនិតុំ វដ្ដតី”តិ អាហ ។ “មហារាជ, ទ្វាទសសំវច្ឆរមត្ថកេ ហដភណ្ឌំ ចោរានំ បទានុបទំ គន្ត្វា អាហរណសមត្ថស្ស មម អនច្ឆរិយំ អជ្ជ រត្តឹ ហដភណ្ឌំ អាហរិតុំ, អាហរិស្សាមិ តំ, មា ចិន្តយិត្ថា”តិ។ “តេន ហិ អាហរា”តិ។ សោ “សាធុ, ទេវា”តិ វត្វា មាតរំ វន្ទិត្វា មន្តំ បរិវត្តេត្វា មហាតលេ ឋិតោវ “មហារាជ, ទ្វិន្នំ ចោរានំ បទំ បញ្ញាយតី”តិ វត្វា រញ្ញោ ច បុរោហិតស្ស ច បទានុសារេន សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា តតោ និក្ខមិត្វា បាសាទា ឱរុយ្ហ រាជនិវេសនន្តរេ តិក្ខត្តុំ បរិគន្ត្វា បទានុសារេនេវ បាការសមីបំ គន្ត្វា បាការេ ឋត្វា “មហារាជ, ឥមស្មឹ ឋានេ បាការតោ មុច្ចិត្វា អាកាសេ បទំ បញ្ញាយតិ, និស្សេណឹ អត្ថរាបេត្វា ទេថា”តិ និស្សេណឹ បាការមត្ថកេន ឱតរិត្វា បទានុសារេនេវ វិនិច្ឆយសាលំ គន្ត្វា បុន រាជនិវេសនំ អាគន្ត្វា និស្សេណឹ អត្ថរាបេត្វា បាការមត្ថកេន ឱរុយ្ហ បោក្ខរណឹ គន្ត្វា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា “មហារាជ, ចោរា ឥមំ បោក្ខរណឹ ឱតិណ្ណា”តិ វត្វា អត្តនា ឋបិតំ វិយ ភណ្ឌិកំ នីហរិត្វា រញ្ញោ ទត្វា “មហារាជ, ឥមេ ទ្វេ ចោរា អភិញ្ញាតមហាចោរា ឥមិនា មគ្គេន រាជនិវេសនំ អភិរូឡ្ហា”តិ អាហ។ មហាជនា តុដ្ឋបហដ្ឋា អង្គុលិយោ ផោដេសុំ, ចេលុក្ខេបា បវត្តឹសុ។

រាជា ចិន្តេសិ – “អយំ មាណវោ បទានុសារេន គន្ត្វា ចោរេហិ ឋបិតភណ្ឌដ្ឋានមេវ មញ្ញេ ជានាតិ, ចោរេ បន គណ្ហិតុំ ន សក្កោតី”តិ។ អថ នំ អាហ “ចោរេហិ ហដភណ្ឌំ តាវ នោ តយា អាហដំ, ចោរា បន ន អាហដា”តិ។ “មហារាជ, ឥធេវ ចោរា, ន ទូរេ”តិ។ “កោ ច កោ ចា”តិ។ “យោ មហារាជ, ឥច្ឆតិ, សោវ ចោរោ ហោតិ, តតោ តុម្ហាកំ ភណ្ឌិកស្ស លទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ ចោរេហិ កោ អត្ថោ, មា បុច្ឆិត្ថា”តិ។ “តាត, អហំ តុយ្ហំ ទេវសិកំ សហស្សំ ទម្មិ, ចោរេ មេ គហេត្វា ទេហី”តិ។ “មហារាជ, ធនេ លទ្ធេ កឹ ចោរេហី”តិ។ “ធនតោបិ នោ, តាត, ចោរេ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ។ “តេន ហិ, មហារាជ, ‘ឥមេ នាម ចោរា’តិ តុម្ហាកំ ន កថេស្សាមិ, អតីតេ បវត្តការណំ បន តេ អាហរិស្សាមិ, សចេ តុម្ហេ បញ្ញវន្តោ, តំ ការណំ ជានាថា”តិ សោ ឯវំ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិតោ អវិទូរេ នទីតីរគាមកេ បាដលិ នាម ឯកោ នដោ វសតិ។ សោ ឯកស្មឹ ឧស្សវទិវសេ ភរិយមាទាយ ពារាណសឹ បវិសិត្វា នច្ចិត្វា វីណំ វាទិត្វា គាយិត្វា ធនំ លភិត្វា ឧស្សវបរិយោសានេ ពហុំ សុរាភត្តំ គាហាបេត្វា អត្តនោ គាមំ គច្ឆន្តោ នទីតីរំ បត្វា នវោទកំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ភត្តំ ភុញ្ជន្តោ សុរំ បិវន្តោ និសីទិត្វា មត្តោ ហុត្វា អត្តនោ ពលំ អជានន្តោ “មហាវីណំ គីវាយ ពន្ធិត្វា នទឹ ឧត្តរិត្វា គមិស្សាមី”តិ ភរិយំ ហត្ថេ គហេត្វា នទឹ ឱតរិ។ វីណាឆិទ្ទេហិ ឧទកំ បាវិសិ។ អថ នំ សា វីណា ឧទកេ ឱសីទាបេសិ ។ ភរិយា បនស្ស ឱសីទនភាវំ

ញ្ញត្វា តំ វិស្សជ្ជេត្វា ឧត្តរិត្វា តីរេ អដ្ឋាសិ។ នឡបាឡលិ សកឹ ឧម្មុជ្ជតិ, សកឹ និមុជ្ជតិ, ឧទកំ បរិសិត្វា ឧទ្ធុមាតឧទរោ អហោសិ។ អថស្ស ភរិយា ចិន្តេសិ "មយ្ហំ សាមិកោ ឥទានិ មរិស្សតិ, ឯកំ នំ គីតកំ យាចិត្វា បរិសមជ្ឈេ តំ គាយន្តី ជីវិកំ កប្បេស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា "សាមិ, ត្វំ ឧទកេ និមុជ្ជសិ, ឯកំ មេ គីតកំ ទេហិ, តេន ជីវិកំ កប្បេស្សាមី"តិ វត្វា គាថមាហ –

៤៩. "ពហុស្សុតំ ចិត្តកថឹ, គង្គា វហតិ បាឡលឹ;
វុយ្ហមានក ភទ្ទន្តេ, ឯកំ មេ ទេហិ គាថក"ន្តិ។

តត្ថ **គាថក**ន្តិ ខុទ្ទកំ គាថំ។

អថ នំ នឡបាឡលិ "ភទ្ទេ, កថំ តវ គីតកំ ទស្សាមិ, ឥទានិ មហាជនស្ស បដិសរណភូតំ ឧទកំ មំ មារេតី"តិ វត្វា គាថមាហ –

៥០. "យេន សិញ្ចន្តិ ទុក្ខិតំ, យេន សិញ្ចន្តិ អាតុរំ;
តស្ស មជ្ឈេ មរិស្សាមិ, ជាតំ សរណតោ ភយ"ន្តិ។

ពោធិសត្តោ ឥមំ គាថំ វត្វា "មហារាជ, យថា ឧទកំ មហាជនស្ស បដិសរណំ, តថា រាជានោបិ, តេសំ សន្តិកា ភយេ ឧប្បន្នេ តំ ភយំ កោ បដិពាហិស្សតី"តិ វត្វា "មហារាជ, ឥទំ ការណំ បដិច្ឆន្នំ, មយា បន បណ្ឌិតវេទនីយំ កត្វា កថិតំ, ជានាហិ, មហារាជា"តិ អាហ។ "តាត អហំ ឯវរូបំ បដិច្ឆន្នកថំ ន ជានាមិ, ចោរេ មេ គហេត្វា ទេហី"តិ។ អថស្ស មហាសត្តោ "តេន ហិ, មហារាជ, ឥទំ សុត្វា ជានាហី"តិ អបរម្បិ ការណំ អាហរិ។ ទេវ, បុព្ពេ ឥមិស្សាវ ពារាណសិយា ទ្វារគាមេ ឯកោ កុម្ភការោ ភាជនត្ថាយ មត្តិកំ អាហរន្តោ ឯកស្មិំយេវ ឋានេ និពទ្ធំ គណ្ហិត្វា អន្តោបព្ភារំ មហន្តំ អាវាដំ ខណិ។ អថេកទិវសំ តស្ស មត្តិកំ គណ្ហន្តស្ស អកាលមហាមេឃោ ឧដ្ឋហិត្វា មហាវុដ្ឋិំ បាតេសិ។ ឧទកំ អវត្ថរមានំ អាវាដំ បាតេសិ, តេនស្ស មត្ថកោ ភិជ្ជិ។ សោ បរិទេវន្តោ គាថមាហ –

៥១. "យត្ថ ពីជានិ រូហន្តិ, សត្តា យត្ថ បតិដ្ឋិតា;
សា មេ សីសំ និបីឡេតិ, ជាតំ សរណតោ ភយ"ន្តិ។

តត្ថ **និបីឡេតី**តិ និបតិត្វា បីឡេតិ ភិន្ទតិ។

យថា ហិ ទេវ, មហាជនស្ស បដិសរណភូតា មហាបថវី កុម្ភការស្ស សីសំ ភិន្ទិ, ឯវមេវ មហាបថវីសមេ សព្ព លោកស្ស បដិសរណេ នរិន្ទេ ឧដ្ឋាយ ចោរកម្មំ ករោន្តេ កោ ពាហិស្សតិ, សក្ខិស្សសិ, មហារាជ, ឯវំ បដិច្ឆាទេត្វា កថិតំ ចោរំ ជានិតុន្តិ។ តាត, មយ្ហំ បដិច្ឆន្នេន ការណំ នត្ថិ, អយំ ចោរោតិ ឯវំ មេ ចោរំ គហេត្វា ទេហីតិ។ សោ រាជានំ រក្ខន្តោ "ត្វំ ចោរោ"តិ អវត្វា អបរម្បិ ឧទាហរណំ អាហរិ។ មហារាជ, បុព្ពេ ឥមស្មិំយេវ នគរេ ឯកស្ស បុរិសស្ស គេហំ អាទិត្តំ។ សោ "អន្តោ បវិសិត្វា ភណ្ឌកំ នីហរា"តិ អញ្ញំ អាណាបេសិ។ តស្មិំ បវិសិត្វា នីហរន្តេ គេហទ្វារំ បិទហិ។ សោ ធូមន្ធោ ហុត្វា និក្ខមនមគ្គំ អលភន្តោ ឧប្បន្នឌាហទុក្ខោ ហុត្វា អន្តោ ឋិតោវ បរិទេវន្តោ គាថមាហ –

៥២. "យេន ភត្តានិ បច្ចន្តិ, សីតំ យេន វិហញ្ញតិ;
សោ មំ ឌហតិ គត្តានិ, ជាតំ សរណតោ ភយ"ន្តិ។

តត្ថ **សោ មំ ឌហតី**តិ សោ មេ ឌហតិ, អយមេវ វា បាឋោ។

"មហារាជ, អគ្គិ វិយ មហាជនស្ស បដិសរណភូតោ ឯកោ មនុស្សោ រតនភណ្ឌិកំ ហរិ, មា មំ ចោរំ បុច្ឆា"តិ។ "តាត, មយ្ហំ ចោរំ ទេហិយេវា"តិ។ សោ រាជានំ "ត្វំ ចោរោ"តិ អវត្វា អបរម្បិ ឧទាហរណំ អាហរិ។ ទេវ, បុព្ពេ ឥមស្មិំយេវ នគរេ ឯកោ បុរិសោ អតិពហុំ ភុញ្ជិត្វា ជីរាបេតុំ អសក្កោន្តោ វេទនាប្បត្តោ ហុត្វា បរិទេវន្តោ គាថមាហ –

៥៣. "យេន ភុត្តេន យាបន្តិ, បុថូ ព្រាហ្មណខត្តិយា;
សោ មំ ភុត្តោ ព្យាបាទេតិ, ជាតំ សរណតោ ភយ"ន្តិ។

តត្ថ **សោ មំ ភុត្តោ ព្យាបាទេតី**តិ សោ ឱទនោ ភុត្តោ មំ ព្យាបាទេតិ មារេតិ។

“មហារាជ, ភត្តំ វិយ មហាជនស្ស បដិសរណភូតោ ឯកោ ភណ្ឌំ ហរិ, តស្មិំ លទ្ធេ កិំ ចោរំ បុច្ឆសី”តិ? “តាត, សក្កោន្តោ ចោរំ មេ ទេហី”តិ។ សោ តស្ស សញ្ញាបនត្ថំ អបរម្បិ ឧទាហរណំ អាហរិ។ មហារាជ , បុព្ពេបិ ឥមស្មិំយេវ នគរេ ឯកស្ស វាតោ ឧដ្ឋហិត្វា គត្តានិ ភញ្ជិ។ សោ បរិទេវន្តោ គាថមាហ –

៥៤. “គិម្ហានំ បច្ឆិមេ មាសេ, វាតមិច្ឆន្តិ បណ្ឌិតា;
សោ មំ ភញ្ជតិ គត្តានិ, ជាតំ សរណតោ ភយ”ន្តិ។

ឥតិ មហារាជ, សរណតោ ភយំ ឧប្បន្នំ, ជានាហិ តំ ការណន្តិ។ តាត, ចោរំ មេ ទេហីតិ។ សោ តស្ស សញ្ញាបនត្ថំ អបរម្បិ ឧទាហរណំ អាហរិ។ ទេវ, អតីតេ ហិមវន្តបទេសេ សាខាវិដបសម្បន្នោ មហារុក្ខោ អហោសិ បុប្ផផលសម្បន្នោ អនេកសហស្សានំ សកុណានំ និវាសោ តស្ស ទ្វេ សាខា អញ្ញមញ្ញំ សង្ឃដ្ដេសុំ, តតោ ធូមោ ឧប្បជ្ជិ, អគ្គិចុណ្ណានិ បតឹសុ។ តំ ទិស្វា សកុណជេដ្ឋកោ គាថមាហ –

៥៥. “យំ និស្សិតា ជគតិរុហំ, ស្វាយំ អគ្គិំ បមុញ្ចតិ;
ទិសា ភជថ វក្កង្គា, ជាតំ សរណតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **ជគតិរុហ**ន្តិ មហិរុហំ។

យថា ហិ, ទេវ, រុក្ខោ បក្ខីនំ បដិសរណំ, ឯវំ រាជា មហាជនស្ស បដិសរណំ, តស្មិំ ចោរិកំ ករោន្តេ កោ បដិពាហិស្សតិ, សល្លក្ខេហិ, ទេវាតិ។ តាត, មយ្ហំ ចោរមេវ ទេហីតិ។ អថស្ស សោ អបរម្បិ ឧទាហរណំ អាហរិ។ មហារាជ, ឯកស្មិំ កាសិគាមេ អញ្ញតរស្ស កុលឃរស្ស បច្ឆិមភាគេ កក្ខឡា សុសុមារនទី អត្ថិ, តស្ស ច កុលស្ស ឯកោវ បុត្តោ។ សោ បិតរិ កាលកតេ មាតរំ បដិជគ្គិ។ តស្ស មាតា អនិច្ឆមានស្សេវ ឯកំ កុលធីតរំ អានេសិ។ សា បុព្ពភាគេ សស្សុំ សម្បិយាយិត្វា បច្ឆា បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍមានា តំ នីហរិតុកាមា អហោសិ។ តស្សា បន មាតាបិ តស្មិំយេវ ឃរេ វសតិ។ សា សាមិកស្ស សន្តិកេ សស្សុយា នានប្បការំ ទោសំ វត្វា បរិភិន្ទិត្វា “អហំ តេ មាតរំ បោសេតុំ ន សក្កោមិ, មារេហិ ន”ន្តិ វត្វា “មនុស្សមារណំ នាម ភារិយំ, កថំ នំ មារេមី”តិ វុត្តេ “និទ្ទោក្កមនកាលេ នំ មញ្ចកេនេវ សទ្ធិំ គហេត្វា សុសុមារនទិយំ ខិបិស្សាម, អថ នំ សុសមារា ខាទិស្សន្តី”តិ អាហ។ “តុយ្ហំ បន មាតា កហ”ន្តិ? “តស្សាយេវ សន្តិកេ សុបតី”តិ។ “តេន ហិ គច្ឆ, តស្សា និបន្នមញ្ចកេ រជ្ជុំ ពន្ធិត្វា សញ្ញំ ករោហី”តិ។ សា តថា កត្វា “កតា មេ សញ្ញា”តិ អាហ។ ឥតរោ “ថោកំ អធិវាសេហិ, មនុស្សា តាវ និទ្ទាយន្តូ”តិ និទ្ទាយន្តោ វិយ និបជ្ជិត្វា គន្ត្វា តំ រជ្ជុកំ ភរិយាយ មាតុ មញ្ចកេ ពន្ធិត្វា ភរិយំ បពោធេត្វា ឧភោបិ គន្ត្វា តំ មញ្ចកេនេវ សទ្ធិំ ឧក្ខិបិត្វា នទិយំ ខិបឹសុ។ តត្ថ នំ និទ្ទាយមានំ សុសុមារា វិទ្ធំសេត្វា ខាទឹសុ។

សា បុនទិវសេ មាតុ បរិវត្តិតភាវំ ញត្វា “សាមិ, មម មាតាវ មារិតា, ឥទានិ តវ មាតរំ មារេហី”តិ វត្វា “តេន ហិ សាធូ”តិ វុត្តេ “សុសានេ ចិតកំ កត្វា អគ្គិម្ហិ នំ បក្ខិបិត្វា មារេស្សាមា”តិ អាហ។ អថ នំ និទ្ទាយមានំ ឧភោបិ សុសានំ នេត្វា ឋបយឹសុ។ តត្ថ សាមិកោ ភរិយំ អាហ “អគ្គិ តេ អាភតោ”តិ? “បមុដ្ឋាស្មិ, សាមី”តិ។ “តេន ហិ គន្ត្វា អានេហី”តិ។ “ន សក្កោមិ សាមិ, គន្តុំ, តយិ គតេបិ ឋាតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ឧភោបិ មយំ គច្ឆិស្សាមា”តិ។ តេសុ គតេសុ មហល្លិកា សីតវាតេន បពោធិតា សុសានភាវំ ញត្វា “ឥមេ មំ មារេតុកាមា អគ្គិអត្ថាយ គតា”តិ ច ឧបធារេត្វា “ន មេ ពលំ ជានន្តី”តិ ឯកំ មតកឡេវរំ គហេត្វា មញ្ចកេ និបជ្ជាបេត្វា ឧបរិ បិលោតិកាយ បដិច្ឆាទេត្វា សយំ បលាយិត្វា តត្ថេវ លេណគុហំ បាវិសិ។ ឥតរេ អគ្គិំ អាហរិត្វា “មហល្លិកា”តិ សញ្ញាយ កឡេវរំ ឈាបេត្វា បក្កមឹសុ។ ឯកេន ចោរេន តស្មិំ គុហាលេណេ បុព្ពេ ភណ្ឌិកា ឋបិតា, សោ “តំ គណ្ហិស្សាមី”តិ អាគន្ត្វា មហល្លិកំ ទិស្វា “ឯកា យក្ខិនី ភវិស្សតិ, ភណ្ឌិកា មេ អមនុស្សបរិគ្គហិតា”តិ ឯកំ ភូតវេជ្ជំ អានេសិ។ វេជ្ជោ មន្តំ ករោន្តោ គុហំ បាវិសិ។

អថ នំ សា អាហ “នាហំ យក្ខិនី, ឯហិ ឧភោបិ ឥមំ ធនំ ភាជេស្សាមា”តិ។ “កថំ សទ្ទហិតព្ព”ន្តិ? “តវ ជិវ្ហំ មម ជិវ្ហាយ ឋបេហី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ អថស្ស សា ជិវ្ហំ ឌំសិត្វា ឆិន្ទិត្វា បាតេសិ។ ភូតវេជ្ជោ “អទ្ធា ឯសា យក្ខិនី”តិ ជិវ្ហាយ លោហិតំ បគ្ឃរន្តិយា វិរវមានោ បលាយិ។ មហល្លិកា បុនទិវសេ មដ្ឋសាដកំ និវាសេត្វា នានារតនភណ្ឌិកំ គហេត្វា ឃរំ អគមាសិ។ សុណិសា តំ ទិស្វា “កហំ តេ, អម្ម, ឥទំ លទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “អម្ម, ឯតស្មិំ សុសានេ ទារុចិតកាយ ឈាបិតា ឯវរូបំ លភន្តី”តិ។ “អម្ម, មយាបិ សក្កា លទ្ធុ”ន្តិ។ “មាទិសី ហុត្វា លភិស្សសី”តិ។ សា លទ្ធភណ្ឌិកលោភេន សាមិកស្ស កថេត្វា តត្ថ អត្តានំ ឈាបេសិ។ អថ នំ បុនទិវសេ សាមិកោ អបស្សន្តោ “អម្ម, ឥមាយបិ វេលាយ ត្វំ អាគតា, សុណិសា តេ នាគច្ឆតី”តិ អាហ។ សា តំ សុត្វា “អរេ បាបបុរិស, កិំ មតា នាម អាគច្ឆន្តី”តិ តំ តជ្ជេត្វា គាថមាហ –

៥៦. “យមានយិំ សោមនស្សំ, មាលិនិំ ចន្ទនុស្សទំ;

សា មំ យរា និច្ឆុភតិ, ជាតំ សរណតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **សោមនស្សន្តិ** សោមនស្សំ ឧប្បាទេត្វា។ “សោមនស្សា”តិបិ បាឋោ, សោមនស្សវតី ហុត្វាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យមហំ “ឥមំ មេ និស្សាយ បុត្តោ បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍិស្សតិ, មញ្ច មហល្លិកកាលេ បោសេស្សតី”តិ មាលិនី ចន្ទនុស្សទំ កត្វា អលង្កវិត្វា សោមនស្សជាតា អានេសិំ។ សា មំ អជ្ជ យរា នីហរតិ, សរណតោយេវ មេ ភយំ ឧប្បន្នន្តិ។

“មហារាជ, សុណិសា វិយ សស្សុយា មហាជនស្ស រាជា បដិសរណំ, តតោ ភយេ ឧប្បន្នេ កឹ សក្កា កាតុំ, សល្លក្ខេហិ, ទេវា”តិ។ តំ សុត្វា រាជា “តាត, នាហំ តយា អានីតការណានិ ជានាមិ, ចោរមេវ មេ ទេហី”តិ អាហ។ សោ “រាជានំ រក្ខិស្សាមី”តិ អបរម្បិ ឧទាហរណំ អាហរិ។ ទេវ, បុព្ពេ ឥមស្មិំយេវ នគរេ ឯកោ បុរិសោ បត្ថនំ កត្វា បុត្តំ លភិ។ សោ បុត្តជាតកាលេ “បុត្តោ មេ លទ្ធោ”តិ សោមនស្សជាតោ តំ បោសេត្វា វយប្បត្តកាលេ ទារេន សំយោជេត្វា អបរភាគេ ជរំ បត្វា កម្មំ អធិដ្ឋាតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ បុត្តោ “ត្វំ កម្មំ កាតុំ ន សក្កោសិ, ឥតោ និក្ខមា”តិ គេហតោ នីហរិ។ សោ កិច្ឆេន កសិរេន ជីវិកំ កប្បេន្តោ បរិទេវមានោ គាថមាហ –

៥៧. “យេន ជាតេន នន្ទិស្សំ, យស្ស ច ភវមិច្ឆិសំ;
សោ មំ យរា និច្ឆុភតិ, ជាតំ សរណតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **សោ មន្តិ** សោ បុត្តោ មំ យរតោ និច្ឆុភតិ នីហរតិ។ ស្វាហំ ភិក្ខំ ចរិត្វា ទុក្ខេន ជីវាមិ, សរណតោយេវ មេ ភយំ ឧប្បន្នន្តិ។

“មហារាជ, យថា បិតា នាម មហល្លកោ បដិពលេន បុត្តេន រក្ខិតព្ពោ, ឯវំ សព្ពោបិ ជនបទោ រញ្ញា រក្ខិតព្ពោ, ឥទញ្ច ភយំ ឧប្បជ្ជមានំ សព្ពសត្តេ រក្ខន្តស្ស រញ្ញោ សន្តិកា ឧប្បន្នំ, ឥមិនា ការណេន ‘អសុកោ នាម ចោរោ’តិ ជានាហិ, ទេវា”តិ។ “តាត, នាហំ ការណំ វា អការណំ វា ជានាមិ, ចោរំ វា មេ ទេហិ, ត្វញ្ញេវ វា ចោរោ ហោហី”តិ ឯវំ រាជា បុនប្បុនំ មាណវំ អនុយុញ្ជិ។ អថ នំ សោ ឯវមាហ “កឹ បន, មហារាជ, ឯកំសេន ចោរគហណំ រោចេថា”តិ? “អាម, តាតា”តិ។ តេន ហិ “អសុកោ ច អសុកោ ច ចោរោ”តិ បរិសមជ្ឈេ បកាសេមីតិ។ “ឯវំ ករោហិ, តាតា”តិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា “អយំ រាជា អត្តានំ រក្ខិតុំ ន ទេតិ, គណ្ហិស្សាមិ ទានិ ចោរេ”ន្តិ សន្និបតិតេ មហាជនេ អាមន្តេត្វា ឥមា គាថា អាហ –

៥៨. “សុណន្តុ មេ ជានបទា, នេគមា ច សមាគតា;
យតោទកំ តទាទិត្តំ, យតោ ខេមំ តតោ ភយំ។

៥៩. “រាជា វិលុម្បតេ រដ្ឋំ, ព្រាហ្មណោ ច បុរោហិតោ;
អត្តគុត្តា វិហរថ, ជាតំ សរណតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **យតោទកំ តទាទិត្តន្តិ** យំ ឧទកំ តទេវ អាទិត្តំ។ **យតោ ខេមន្តិ** យតោ រាជតោ ខេមេន ភវិតព្ពំ, តតោវ ភយំ ឧប្បន្នំ។ **អត្តគុត្តា វិហរថាតិ** តុម្ហេ ឥទានិ អនាថា ជាតា, អត្តានំ មា វិនាសេថ, អត្តនាវ គុត្តា ហុត្វា អត្តនោ សន្តកំ ធនធញ្ញំ រក្ខថ, រាជា នាម មហាជនស្ស បដិសរណំ, តតោ តុម្ហាកំ ភយំ ឧប្បន្នំ, រាជា ច បុរោហិតោ ច វិលោបខាទកចោរា, សចេ ចោរេ គណ្ហិតុកាមត្ថ, ឥមេ ទ្វេ គហេត្វា កម្មករណំ ករោថាតិ។

តេ តស្ស កថំ សុត្វា ចិន្តយឹសុ “អយំ រាជា រក្ខណារហោបិ សមានោ ឥទានិ អញ្ញស្ស ឧបរិ ទោសំ អារោបេត្វា អត្តនោ ភណ្ឌិកំ សយមេវ បោក្ខរណិយំ ឋបេត្វា ចោរំ បរិយេសាបេតិ, ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ បុន ចោរកម្មស្ស អករណត្ថាយ មារេម នំ បាបរាជាន”ន្តិ។ តេ ទណ្ឌមុគ្គរាទិហត្ថា ឧដ្ឋាយ តត្ថេវ រាជានញ្ច បុរោហិតញ្ច បោថេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេត្វា មហាសត្តំ អភិសិញ្ចិត្វា រជ្ជេ បតិដ្ឋបេសុំ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “អនច្ឆរិយំ, ឧបាសក, បឋវិយំ បទសញ្ជាននំ, បោរាណកបណ្ឌិតា ឯវំ អាកាសេ បទំ សញ្ជានីសូ”តិ វត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧបាសកោ ច បុត្តោ ច សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតា។ តទា បិតា កស្សបោ អហោសិ, បទកុសលមាណវោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

បទកុសលមាណវជាតកវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

[៤៣៣] ៧. លោមសកស្សបជាតកវណ្ណនា

អស្ស ឥន្ទសមោ រាជាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ ភិក្ខុំ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ច”ន្តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ សិនេរុកម្បនវាតោ កឹ បុរាណបណ្ណានិ ន កម្បេស្សតិ, យសសមង្គិនោបិ សប្បុរិសា អាយសក្យំ បាបុណន្តិ, កិលេសា នាមេតេ បរិសុទ្ធសត្តេបិ សំកិលិដ្ឋេ ករោន្តិ, បគេវ តាទិស”ន្តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ព្រហ្មទត្តស្ស បុត្តោ ព្រហ្មទត្តកុមារោ នាម បុរោហិតបុត្តោ ច កស្សបោ នាម ទ្វេ សហាយកា ហុត្វា ឯកាចរិយកុលេ សព្ពសិប្បានិ ឧគ្គណ្ហឹសុ។ អបរភាគេ ព្រហ្មទត្តកុមារោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជេ បតិដ្ឋាសិ។ កស្សបោ ចិន្តេសិ “មយ្ហំ សហាយោ រាជា ជាតោ, ឥទានិ មេ មហន្តំ ឥស្សរិយំ ទស្សតិ, កឹ មេ ឥស្សរិយេន, អហំ មាតាបិតរោ ច រាជានញ្ច អាបុច្ឆិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។ សោ រាជានញ្ច មាតាបិតរោ ច អាបុច្ឆិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា សត្តមេ ទិវសេ អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ឧញ្ឆាចរិយាយ យាបេន្តោ វិហាសិ។ បព្ពជិតំ បន នំ “លោមសកស្សបោ”តិ សញ្ជានឹសុ។ សោ បរមជិតិន្ទ្រិយោ ឃោរតបោ តាបសោ អហោសិ។ តស្ស តេជេន សក្កស្ស ភវនំ កម្បិ។ សក្កោ អាវជ្ជេន្តោ តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ “អយំ តាបសោ អតិវិយ ឧគ្គតេជោ សក្កភាវាបិ មំ ចាវេយ្យ, ពារាណសិរញ្ញា សទ្ធឹ ឯកតោ ហុត្វា តបមស្ស ភិន្ទិស្សាមី”តិ។ សោ សក្កានុភាវេន អឌ្ឍរត្តសមយេ ពារាណសិរញ្ញោ សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា សកលគព្ភំ សរីរប្បភាយ ឱភាសេត្វា រញ្ញោ សន្តិកេ អាកាសេ ឋិតោ “ឧដ្ឋេហិ, មហារាជា”តិ រាជានំ បពោធេសិ។ “កោសិ ត្វ”ន្តិ វុត្តេ “សក្កោហមស្មី”តិ អាហ។ “កិមត្ថំ អាគតោសី”តិ? “មហារាជ, សកលជម្ពុទីបេ ឯករជ្ជំ ឥច្ឆសិ, ន ឥច្ឆសី”តិ? “កិស្ស ន ឥច្ឆាមី”តិ? អថ នំ សក្កោ “តេន ហិ លោមសកស្សបំ អានេត្វា បសុឃាតយញ្ញំ យជាបេហិ, សក្កសមោ អជរាមរោ ហុត្វា សកលជម្ពុទីបេ រជ្ជំ ការេស្សសី”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៦០. “អស្ស ឥន្ទសមោ រាជ, អច្ចន្តំ អជរាមរោ;
សចេ ត្វំ យញ្ញំ យាជេយ្យ, ឥសឹ លោមសកស្សប”ន្តិ។

តត្ថ **អស្សា**តិ ភវិស្សសិ។ **យាជេយ្យា**តិ សចេ ត្វំ អរញ្ញាយតនតោ ឥសឹ លោមសកស្សបំ អានេត្វា យញ្ញំ យជេយ្យាសីតិ។

តស្ស វចនំ សុត្វា រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ សក្កោ “តេន ហិ មា បបញ្ចំ ករី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ រាជា បុនទិវសេ សេយ្យំ នាម អមច្ចំ បក្កោសាបេត្វា “សម្ម, មយ្ហំ បិយសហាយកស្ស លោមសកស្សបស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា មម វចនេន ឯវំ វទេហិ ‘រាជា កិរ តុម្ហេហិ បសុឃាតយញ្ញំ យជាបេត្វា សកលជម្ពុទីបេ ឯករាជា ភវិស្សតិ, តុម្ហាកម្បិ យត្តកំ បទេសំ ឥច្ឆថ, តត្តកំ ទស្សតិ, មយា សទ្ធឹ យញ្ញំ យជិតុំ អាគច្ឆថា’”តិ អាហ។ សោ “សាធុ, ទេវា”តិ តាបសស្ស វសនោកាសជាននត្ថំ នគរេ ភេរឹ ចរាបេត្វា ឯកេន វនចរកេន “អហំ ជានាមី”តិ វុត្តេ តំ បុរតោ កត្វា មហន្តេន បរិវារេន តត្ថ គន្ត្វា ឥសឹ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ តំ សាសនំ អារោចេសិ។ អថ នំ សោ “សេយ្យ កឹ នាមេតំ កថេសី”តិ វត្វា បដិក្ខិបន្តោ ចតស្សោ គាថា អភាសិ –

៦១. “សសមុទ្ទបរិយាយំ, មហឹ សាគរកុណ្ឌលំ;
ន ឥច្ឆេ សហ និន្ទាយ, ឯវំ សេយ្យ វិជានហិ។

៦២. “ធិរត្ថុ តំ យសលាភំ, ធនលាភញ្ច ព្រាហ្មណ;
យា វុត្តិ វិនិបាតេន, អធម្មចរណេន វា។

៦៣. “អបិ ចេ បត្តមាទាយ, អនគារោ បរិព្ពជេ;
សាយេវ ជីវិកា សេយ្យោ, យា ចាធម្មេន ឯសនា។

៦៤. “អបិ ចេ បត្តមាទាយ, អនគារោ បរិព្ពជេ;
អញ្ញំ អហឹសយំ លោកេ, អបិ រជ្ជេន តំ វរ”ន្តិ។

តត្ថ **សសមុទ្ទបរិយាយ**ន្តិ សសមុទ្ទបរិក្ខេបំ។ **សាគរកុណ្ឌល**ន្តិ ចត្តារោ ទីបេ បរិក្ខិបិត្វា ឋិតសាគរេហិ កណ្ណវលិយា ឋបិតកុណ្ឌលេហិ វិយ សមន្នាគតំ។ **សហ និន្ទាយា**តិ “ឥមិនា បសុឃាតកម្មំ កត”ន្តិ ឥមាយ និន្ទាយ សហ ចក្កវាឡបរិយន្តំ មហាបថវឹ ន ឥច្ឆាមីតិ វទតិ។ **យា វុត្តិ វិនិបាតេនា**តិ នរកេ វិនិបាតកកម្មេន យា ច ជីវិតវុត្តិ ហោតិ, តំ ធិរត្ថុ, គរហាមិ តំ វុត្តិន្តិ ទីបេតិ។ **សាយេវ ជីវិកា**តិ បព្ពជិតស្ស មត្តិកាបត្តំ អាទាយ បរឃរានិ ឧបសង្កមិត្វា អាហារបរិយេសនជីវិកាវ យសធនលាភតោ សតគុណេន សហស្សគុណេន វរតរាតិ អត្ថោ **អបិ រជ្ជេន តំ វរ**ន្តិ តំ អនគារស្ស សតោ អញ្ញំ អវិហឹសន្តស្ស បរិព្ពជនំ សកលជម្ពុទីបរជ្ជេនបិ វរន្តិ អត្ថោ។

អមច្ចោ តស្ស កថំ សុត្វា គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា រាជា “អនាគច្ឆន្តេ កឹ សក្កា កាតុ”ន្តិ តុណ្ហី អហោសិ។ បុន សក្កោ អឌ្ឍរត្តសមយេ អាគន្ត្វា អាកាសេ ឋត្វា “កឹ, មហារាជ, លោមសកស្សបំ អានេត្វា យញ្ញំ ន យជាបេសី”តិ អាហ។ “មយា បេសិតោបិ នាគច្ឆតី”តិ។ “តេន ហិ, មហារាជ, អត្តនោ ធីតរំ ចន្ទវតី កុមារិកំ អលង្ករិត្វា សេយ្យំ តថេវ បេសេត្វា ‘សចេ កិរ អាគន្ត្វា យញ្ញំ យជិស្សសិ, រាជា តេ ឥមំ កុមារិកំ ទស្សតី’តិ វទាបេហិ, អទ្ធា សោ កុមារិកាយ បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា អាគច្ឆិស្សតី”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បុនទិវសេ សេយ្យស្ស ហត្ថេ ធីតរំ អទាសិ។ សោ រាជធីតរំ គហេត្វា តត្ថ គន្ត្វា ឥសឹ វន្ទិត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ទេវច្ឆរបដិភាគំ រាជធីតរំ តស្ស ទស្សេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ ឥសិ ឥន្ទ្រិយានិ ភិន្ទិត្វា តំ ឱលោកេសិ, សហ ឱលោកនេនេវ បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា ឈានា បរិហាយិ។ អមច្ចោ តស្ស បដិពទ្ធចិត្តភាវំ ញត្វា “ភន្តេ, សចេ កិរ យញ្ញំ យជិស្សថ, រាជា តេ ឥមំ ទារិកំ បាទបរិចារិកំ កត្វា ទស្សតី”តិ អាហ។ សោ កិលេសវសេន កម្បន្តោ “ឥមំ កិរ មេ ទស្សតី”តិ អាហ។ “អាម, យញ្ញំ យជន្តស្ស តេ ទស្សតី”តិ។ សោ “សាធុ ឥមំ លភន្តោ យជិស្សាមី”តិ វត្វា តំ គហេត្វា សហេវ ជដាហិ អលង្កតរថំ អភិរុយ្ហ ពារាណសឹ អគមាសិ។ រាជាបិ “អាគច្ឆតិ កិរា”តិ សុត្វា យញ្ញាវាដេ កម្មំ បដ្ឋបេសិ។ អថ នំ អាគតំ ទិស្វា “ស្វេ យញ្ញំ យជាហិ, អហំ ឥន្ទសមោ ភវិស្សាមិ, យញ្ញបរិយោសានេ តេ ធីតរំ ទស្សាមី”តិ អាហ។ កស្សបោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ អថ នំ រាជា បុនទិវសេ តំ អាទាយ ចន្ទវតិយា សទ្ធឹយេវ យញ្ញាវាដំ គតោ។ តត្ថ ហត្ថិអស្សឧសភាទិសព្ពចតុប្បទា បដិបាដិយា ឋបិតាវ អហេសុំ។ កស្សបោ តេ សព្ពេ ហនិត្វាវ ឃាតេត្វា យញ្ញំ យជិតុំ អារភិ។ អថ នំ តត្ថ សន្និបតិតោ មហាជនោ ទិស្វា “ឥទំ តេ លោមសកស្សប អយុត្តំ អប្បតិរូបំ, កឹ នាមេតំ ករោសី”តិ វត្វា បរិទេវន្តោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៦៥. “ពលំ ចន្ទោ ពលំ សុរិយោ, ពលំ សមណព្រាហ្មណា;
ពលំ វេលា សមុទ្ទស្ស, ពលាតិពលមិត្ថិយោ។

៦៦. “យថា ឧគ្គតបំ សន្តំ, ឥសឹ លោមសកស្សបំ;
បិតុ អត្ថា ចន្ទវតី, វាជបេយ្យំ អយាជយី”តិ។

តត្ថ **ពលំ ចន្ទោ ពលំ សុរិយោ**តិ មហន្ធការវិធមនេ អញ្ញំ ពលំ នាម នត្ថិ, ចន្ទិមសូរិយាវេត្ថ ពលវន្តោតិ អត្ថោ។ **សមណព្រាហ្មណា**តិ ឥដ្ឋានិដ្ឋវិសយវេគសហនេ ខន្តិពលញាណពលេន សមន្នាគតា សមិតបាបពាហិតបាបា សមណព្រាហ្មណា។ **ពលំ វេលា សមុទ្ទស្សា**តិ មហាសមុទ្ទស្ស ឧត្តរិតុំ អទត្វា ឧទកំ អាវរិត្វា វិនាសេតុំ សមត្ថតាយ វេលា ពលំ នាម។ **ពលាតិពលមិត្ថិយោ**តិ ឥត្ថិយោ បន វិសេទញាណេបិ អរិតរាគេ អត្តនោ វសំ អានេត្វា វិនាសេតុំ សមត្ថតាយ តេហិ សព្ពេហិ ពលេហិបិ អតិពលា នាម, សព្ពពលេហិ ឥត្ថិពលមេវ មហន្តន្តិ អត្ថោ។ **យថា**តិ យស្មា។ **បិតុ អត្ថា**តិ បិតុ វុឌ្ឍិអត្ថាយ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យស្មា ឥមំ ឧគ្គតបំ សមានំ សីលាទិគុណានំ ឯសិតត្តា ឥសឹ អយំ ចន្ទវតី និស្សីលំ កត្វា បិតុ វុឌ្ឍិអត្ថាយ វាជបេយ្យំ យញ្ញំ យាជេតិ, តស្មា ជានិតព្ពមេតំ “ពលាតិពលមិត្ថិយោ”តិ។

តស្មឹ សមយេ កស្សបោ យញ្ញំ យជនត្ថាយ “មង្គលហត្ថឹ គីវាយំ បហរិស្សាមី”តិ ខគ្គរតនំ ឧក្ខិបិ។ ហត្ថី តំ ទិស្វា មរណភយតជ្ជិតោ មហាវិរវំ រវិ។ តស្ស រវំ សុត្វា សេសាបិ ហត្ថិអស្សឧសភាទយោ មរណភយតជ្ជិតា ភយេន វិរវិំសុ។ មហាជនោបិ វិរវិ។ កស្សបោ តំ មហាវិរវំ សុត្វា សំវេគប្បត្តោ ហុត្វា អត្តនោ ជដាទីនិ ឱលោកេសិ។ អថស្ស ជដាមស្សុកច្ឆលោមានិ បាកដានិ អហេសុំ។ សោ វិប្បដិសារី ហុត្វា “អននុរូបំ វត មេ បាបកម្មំ កត”ន្តិ សំវេគំ បកាសេន្តោ អដ្ឋមំ គាថមាហ –

៦៧. “តំ លោភបកតំ កម្មំ, កដុកំ កាមហេតុកំ;
តស្ស មូលំ គវេសិស្សំ, ឆេច្ឆំ រាគំ សពន្ធន”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – មហារាជ, យំ ឯតំ មយា ចន្ទវតិយា លោភំ ឧប្បាទេត្វា តេន លោភេន បកតំ កាមហេតុកំ បាបកំ, តំ កដុកំ តិខិណវិបាកំ។ តស្សាហំ អយោនិសោមនសិការសង្ខាតំ មូលំ គវេសិស្សំ, អលំ មេ ឥមិនា ខគ្គេន, បញ្ញាខគ្គំ នីហរិត្វា សុភនិមិត្តពន្ធនេន សទ្ធឹ សពន្ធនំ រាគំ ឆិន្ទិស្សាមីតិ។

អថ នំ រាជា “មា ភាយិ សម្ម, ឥទានិ តេ ចន្ទវតី កុមារិញ្ច រដ្ឋញ្ច សត្តរតនរាសិញ្ច ទស្សាមិ, យជាហិ យញ្ញ”ន្តិ អាហ។ តំ សុត្វា កស្សបោ “ន មេ, មហារាជ, ឥមិនា កិលេសេន អត្ថោ”តិ វត្វា ឱសានគាថមាហ –

៦៨. “ធិរត្ថុ កាមេ សុពហូបិ លោកេ, តបោវ សេយ្យោ កាមគុណេហិ រាជ;
តបោ ករិស្សាមិ បហាយ កាមេ, តវេវ រដ្ឋំ ចន្ទវតី ច ហោតូ”តិ។

តត្ថ **សុពហូបី**តិ អតិពហុកេបិ។ **តបោ ករិស្សាមី**តិ សីលសំយមតបមេវ ករិស្សាមិ។

សោ ឯវំ វត្វា កសិណំ សមន្នាហរិត្វា នដ្ឋំ វិសេសំ ឧប្បាទេត្វា អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា “អប្បមត្តោ ហោហី”តិ ឱវទិត្វា យញ្ញាវាដំ វិទ្ធំសាបេត្វា មហាជនស្ស អភយទានំ ទាបេត្វា រញ្ញោ យាចន្តស្សេវ ឧប្បតិត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គន្ត្វា យាវជីវំ ឋត្វា អាយុបរិយោសានេ ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិត ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា សេយ្យោ មហាអមច្ចោ សារិបុត្តោ អហោសិ, លោមសកស្សបោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

លោមសកស្សបជាតកវណ្ណនា សត្តមា។

[៤៣៤] ៨. ចក្កវាកជាតកវណ្ណនា

កាសាយវត្ថេតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ លោលភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ សោ កិរ លោលោ អហោសិ បច្ចយលុទ្ធោ, អាចរិយុបជ្ឈាយវត្តាទីនិ ឆឌ្ឌេត្វា បាតោវ សាវត្ថិំ បវិសិត្វា វិសាខាយ គេហេ អនេកខាទនីយ បរិវារំ យាគុំ បិវិត្វា នានគ្គរសសាលិមំសោទនំ ភុញ្ជិត្វាបិ តេន អតិត្តោ តតោ ចូឡអនាថបិណ្ឌិកស្ស មហា អនាថបិណ្ឌិកស្ស កោសលរញ្ញោតិ តេសំ តេសំ និវេសនានិ សន្ធាយ វិចរិ។ អថេកទិវសំ តស្ស លោលភាវំ អារព្ភ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ តំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ លោលោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ កស្មា លោលោសិ, បុព្ពេបិ ត្វំ លោលភាវេន ពារាណសិយំ ហត្ថិកុណបាទីនិ ខាទិត្វា វិចរន្តោ តេហិ អតិត្តោ តតោ និក្ខមិត្វា គង្គាតីរេ វិចរន្តោ ហិមវន្តំ បវិដ្ឋោ”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ឯកោ លោលកាកោ ពារាណសិយំ ហត្ថិកុណបាទីនិ ខាទិត្វា វិចរន្តោ តេហិ អតិត្តោ “គង្គាកូលេ មច្ឆមតំ ខាទិស្សាមី”តិ គន្ត្វា តត្ថ មតមច្ឆេ ខាទន្តោ កតិបាហំ វសិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា នានាផលាផលានិ ខាទន្តោ ពហុមច្ឆកច្ឆបំ មហន្តំ បទុមសរំ បត្វា តត្ថ សុវណ្ណវណ្ណេ ទ្វេ ចក្កវាកេ សេវាលំ ខាទិត្វា វសន្តេ ទិស្វា “ឥមេ អតិវិយ វណ្ណសម្បន្នា សោភគ្គប្បត្តា, ឥមេសំ ភោជនំ មនាបំ ភវិស្សតិ, ឥមេសំ ភោជនំ បុច្ឆិត្វា អហម្បិ តទេវ ភុញ្ជិត្វា សុវណ្ណវណ្ណោ ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកស្មិំ សាខបរិយន្តេ និសីទិត្វា តេសំ បសំសនបដិសំយុត្តំ កថំ កថេន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៦៩. “កាសាយវត្ថេ សកុណេ វទាមិ, ទុវេ ទុវេ នន្ទមនេ ចរន្តេ;
កំ អណ្ឌជំ អណ្ឌជា មានុសេសុ, ជាតី បសំសន្តិ តទិង្ឃ ព្រូថា”តិ។

តត្ថ **កាសាយវត្ថេ**តិ សុវណ្ណវណ្ណេ កាសាយវត្ថេ វិយ។ **ទុវេ ទុវេ**តិ ទ្វេ ទ្វេ ហុត្វា។ **នន្ទមនេ**តិ តុដ្ឋចិត្តេ។ **កំ អណ្ឌជំ អណ្ឌជា មានុសេសុ ជាតី បសំសន្តី**តិ អម្ភោ អណ្ឌជា តុម្ហេ មនុស្សេសុ បសំសន្តា កំ អណ្ឌជំ ជាតី កតរំ នាម អណ្ឌជន្តិ វត្វា បសំសន្តិ, កំ សកុណំ នាមាតិ វត្វា តុម្ហេ មនុស្សានំ អន្តរេ វណ្ណេន្តីតិ អត្ថោ។ “កំ អណ្ឌជំ អណ្ឌជមានុសេសូ”តិបិ បាឋោ។ តស្សត្ថោ – តុម្ហេ អណ្ឌជេសុ ច មានុសេសុ ច កតរំ អណ្ឌជន្តិ វត្វា បសំសន្តីតិ។

តំ សុត្វា ចក្កវាកោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៧០. “អម្ហេ មនុស្សេសុ មនុស្សហឹស, អនុព្ពតេ ចក្កវាកេ វទន្តិ;
កល្យាណភាវម្ហេ ទិជេសុ សម្មតា, អភិរូបា វិចរាម អណ្ណវេ”តិ។

តត្ថ **មនុស្សហឹសា**តិ កាកោ មនុស្សេ ហឹសតិ វិហេឋេតិ, តេន នំ ឯវំ អាលបតិ។ **អនុព្ពតេ**តិ អញ្ញមញ្ញំ អនុគតេ សម្មោទមានេ វិយសំវាសេ។ **ចក្កវាកេ**តិ ចក្កវាកា នាម សា អណ្ឌជជាតីតិ បសំសន្តិ វណ្ណេន្តិ កថេន្តិ។ **ទិជេសូ**តិ យត្តកា បក្ខិនោ នាម, តេសុ មយំ “កល្យាណភាវា”តិបិ មនុស្សេសុ សម្មតា។ ទុតិយេ អត្ថវិកប្បេ មនុស្សេសុ អម្ហេ “ចក្កវាកា”តិបិ វទន្តិ, ទិជេសុ បន មយំ “កល្យាណភាវា”តិ សម្មតា, “កល្យាណភាវា”តិ នោ ទិជា វទន្តីតិ អត្ថោ។ **អណ្ណវេ**តិ ឥមស្មិំ ឋានេ សរោ “អណ្ណវោ”តិ វុត្តោ, ឥមស្មិំ បទុមសរេ មយមេវ ទ្វេ ជនា បរេសំ អហឹសនតោ អភិរូបា វិចរាមាតិ អត្ថោ។ ឥមិស្សាយ បន គាថាយ ចតុត្ថបទំ “ន ឃាសហេតូបិ ករោម បាប”ន្តិ បឋន្តិ។ តស្សត្ថោ – យស្មា មយំ ឃាសហេតូបិ បាបំ ន ករោម, តស្មា “កល្យាណភាវា”តិ អម្ហេ មនុស្សេសុ ច ទិជេសុ ច សម្មតា។

តំ សុត្វា កាកោ តតិយំ គាថមាហ –

៧១. “កឹ អណ្ណវេ កានិ ផលានិ ភុញ្ជេ, មំសំ កុតោ ខាទថ ចក្កវាកា;
កឹ ភោជនំ ភុញ្ជថ វោ អនោមា, ពលញ្ច វណ្ណោ ច អនប្បរូបា”តិ។

តត្ថ **កិន្តិ** បុច្ឆាវសេន អាលបនំ, កឹ ភោ ចក្កវាកាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អណ្ណវេ**តិ ឥមស្មឹ សរេ។ **ភុញ្ជេ**តិ ភុញ្ជថ, កឹ ភុញ្ជថាតិ អត្ថោ **មំសំ កុតោ ខាទថា**តិ កតរបាណានំ សរីរតោ មំសំ ខាទថ។ **ភុញ្ជថ វោ**តិ **វោ**ការោ និបាតមត្តំ, បរបទេន វាស្ស សម្ពន្ធោ “ពលញ្ច វោ វណ្ណោ ច អនប្បរូបា”តិ។

តតោ ចក្កវាកោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៧២. “ន អណ្ណវេ សន្តិ ផលានិ ធង្ក, មំសំ កុតោ ខាទិតុំ ចក្កវាកេ;
សេវាលភក្ខម្ហ អបាណភោជនា, ន ឃាសហេតូបិ ករោម បាប”ន្តិ។

តត្ថ **ចក្កវាកេ**តិ ចក្កវាកស្ស។ **អបាណភោជនា**តិ បាណករហិតឧទកភោជនា។ អម្ហាកញ្ហិ សេវាលញ្ចេវ ឧទកញ្ច ភោជនន្តិ ទស្សេតិ។ **ន ឃាសហេតូ**តិ តុម្ហាទិសា វិយ មយំ ឃាសហេតុ បាបំ ន ករោមាតិ។

តតោ កាកោ ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៧៣. “ន មេ ឥទំ រុច្ចតិ ចក្កវាក, អស្មឹ ភវេ ភោជនសន្និកាសោ;
អហោសិ បុព្ពេ តតោ មេ អញ្ញថា, ឥច្චេវ មេ វិមតិ ឯត្ថ ជាតា។

៧៤. “អហម្បិ មំសានិ ផលានិ ភុញ្ជេ, អន្នានិ ច លោណិយតេលិយានិ;
រសំ មនុស្សេសុ លភាមិ ភោត្តុំ, សូរោវ សង្គាមមុខំ វិជេត្វា;
ន ច មេ តាទិសោ វណ្ណោ, ចក្កវាក យថា តវា”តិ។

តត្ថ **ឥទន្តិ** ឥទំ តុម្ហាកំ ភុញ្ជនភោជនំ មយ្ហំ ន រុច្ចតិ។ **អស្មឹ ភវេ ភោជនសន្និកាសោ**តិ ឥមស្មឹ ភវេ ភោជនសន្និកាសោ យំ ឥមស្មឹ ចក្កវាកភវេ ភោជនំ, តំ តេន សន្និកាសោ តំសទិសោ តទនុរូបោ អហោសិ, អតិវិយ បសន្នសរីរោសីតិ អត្ថោ។ **តតោ មេ អញ្ញថា**តិ យំ មយ្ហំ បុព្ពេ តុម្ហេ ទិស្វាវ ឯតេ ឯត្ថ នានាវិធានិ ផលានិ ចេវ មច្ឆមំសញ្ច ខាទន្តីតិ, តេន ឯវំ សោភគ្គប្បត្តាតិ អហោសិ, ឥទានិ មេ តតោ អញ្ញថា ហោតីតិ អត្ថោ។ **ឥច្ចេវ មេ**តិ ឯតេនេវ មេ ការណេន ឯត្ថ តុម្ហាកំ សរីរវណ្ណេ វិមតិ ជាតា “កថំ នុ ខោ ឯតេ ឯវរូបំ លូខភោជនំ ភុញ្ជន្តា វណ្ណវន្តោ ជាតា”តិ។ **អហម្បី**តិ អហញ្ហិ, អយមេវ វា បាឋោ ។ **ភុញ្ជេ**តិ ភុញ្ជាមិ។ **អន្នានិ ចា**តិ ភោជនានិ ច។ **លោណិយតេលិយានី**តិ លោណតេលយុត្តានិ។ **រសន្តិ** មនុស្សេសុ បរិភោគំ បណីតរសំ។ **វិជេត្វា**តិ យថា សូរោ វីរយោធោ សង្គាមមុខំ វិជេត្វា វិលុម្បិត្វា បរិភុញ្ជតិ, តថា វិលុម្បិត្វា បរិភុញ្ជាមីតិ អត្ថោ។ **យថា តវា**តិ ឯវំ បណីតំ ភោជនំ ភុញ្ជន្តស្សបិ មម តាទិសោ វណ្ណោ នត្ថិ, យាទិសោ តវ វណ្ណោ, តេន តវ វចនំ ន សទ្ទហាមីតិ ទីបេតិ។

អថស្ស វណ្ណសម្បត្តិយា អភាវការណំ អត្តនោ ច ភាវការណំ កថេន្តោ ចក្កវាកោ សេសគាថា អភាសិ –

៧៥. “អសុទ្ធភក្ខោសិ ខណានុបាតី, កិច្ឆេន តេ លព្ភតិ អន្នបានំ;
ន តុស្សសី រុក្ខផលេហិ ធង្ក, មំសានិ វា យានិ សុសានមជ្ឈេ។

៧៦. “យោ សាហសេន អធិគម្ម ភោគេ, បរិភុញ្ជតិ ធង្ក ខណានុបាតី;
តតោ ឧបក្កោសតិ នំ សភាវោ, ឧបក្កុដ្ឋោ វណ្ណពលំ ជហាតិ។

៧៧. “អប្បម្បិ ចេ និព្ពុតី ភុញ្ជតី យទិ, អសាហសេន អបរូបឃាតី;
ពលញ្ច វណ្ណោ ច តទស្ស ហោតិ, ន ហិ សព្ពោ អាហារមយេន វណ្ណោ”តិ។

តត្ថ **អសុទ្ធភក្ខោសី**តិ ត្វំ ថេនេត្វា វញ្ចេត្វា ភក្ខនតោ អសុទ្ធភក្ខោ អសិ។ **ខណានុបាតី**តិ បមាទក្ខណេ អនុបតនសីលោ។ **កិច្ឆេន តេ**តិ តយា ទុក្ខេន អន្នបានំ លព្ភតិ។ **មំសានិ វា យានី**តិ យានិ វា សុសានមជ្ឈេ មំសានិ, តេហិ ន តុស្សសិ។ **តតោ**តិ បច្ឆា។ **ឧបក្កោសតិ នំ សភាវោ**តិ អត្តាវ តំ បុគ្គលំ គរហិ។ **ឧបក្កុដ្ឋោ**តិ អត្តនាបិ បរេហិបិ ឧបក្កុដ្ឋោ គរហិតោ វិប្បដិសារិតាយ វណ្ណញ្ច ពលញ្ច ជហាសិ។ **និព្ពុតី ភុញ្ជតី យទី**តិ យទិ បនបរំ អវិហេឋេត្វា អប្បកម្បិ ធម្មលទ្ធំ និព្ពុតិភោជនំ ភុញ្ជតិ។ **តទស្ស ហោតី**តិ តទា អស្ស បណ្ឌិតស្ស សរីរេ ពលញ្ច វណ្ណោ ច ហោតិ។ **អាហារមយេនា**តិ នានប្បការេន អាហារេនេវ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ភោ កាក, វណ្ណោ នាមេស ចតុសមុដ្ឋានោ, សោ ន អាហារមត្តេនេវ ហោតិ, ឧតុចិត្តកម្មេហិបិ ហោតិយេវាតិ។

ឯវំ ចក្កវាកោ អនេកបរិយាយេន កាកំ គរហិ។ កាកោ ហរាយិត្វា “ន មយ្ហំ តវ វណ្ណេន អត្ថោ, កា កា”តិ វស្សន្តោ បលាយិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ លោលភិក្ខុ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា កាកោ លោលភិក្ខុ អហោសិ, ចក្កវាកី រាហុលមាតា, ចក្កវាកោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ចក្កវាកជាតកវណ្ណនា អដ្ឋមា។

[៤៣៥] ៩. ហលិទ្ទិរាគជាតកវណ្ណនា

សុតិតិក្ខន្តិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ថុល្លកុមារិកាបលោភនំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ តេរសកនិបាតេ **ចូឡនារទជាតកេ** (ជា. ១.១៣.៤០ អាទយោ) អាវិ ភវិស្សតិ។ អតីតវត្ថុម្ហិ បន សា កុមារិកា តស្ស តាបសកុមារស្ស សីលំ ភិន្ទិត្វា អត្តនោ វសេ ឋិតភាវំ ញត្វា “ឥមំ វញ្ចេត្វា មនុស្សបថំ នេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “រូបាទិកាមគុណវិរហិតេ អរញ្ញេ រក្ខិតសីលំ នាម ន មហប្ផលំ ហោតិ, មនុស្សបថេ រូបាទីនំ បច្ចុបដ្ឋានេ មហប្ផលំ ហោតិ, ឯហិ មយា សទ្ធឹ តត្ថ គន្ត្វា សីលំ រក្ខាហិ, កឹ តេ អរញ្ញេនា”តិ វត្វា បឋមំ គាថមាហ –

៧៨. “សុតិតិក្ខំ អរញ្ញម្ហិ, បន្តម្ហិ សយនាសនេ;
យេ ច គាមេ តិតិក្ខន្តិ, តេ ឧឡារតរា តយា”តិ។

តត្ថ **សុតិតិក្ខ**ន្តិ សុដ្ឋុ អធិវាសនំ។ **តិតិក្ខន្តី**តិ សីតាទីនិ អធិវាសេន្តិ។

តំ សុត្វា តាបសកុមារោ “បិតា មេ អរញ្ញំ គតោ, តស្មិំ អាគតេ តំ អាបុច្ឆិត្វា គមិស្សាមី”តិ អាហ។ សា ចិន្តេសិ “បិតា កិរស្ស អត្ថិ, សចេ មំ សោ បស្សិស្សតិ, កាជកោដិយា មំ បោថេត្វា វិនាសំ បាបេស្សតិ, មយា បឋមមេវ គន្តព្ព”ន្តិ។ អថ នំ សា “តេន ហិ អហំ មគ្គសញ្ញំ ករុមានា បឋមតរំ គមិស្សាមិ, ត្វំ បច្ឆា អាគច្ឆាហី”តិ វត្វា អគមាសិ។ សោ តស្សា គតកាលេ នេវ ទារូនិ អាហរិ, ន បានីយំ, ន បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋបេសិ, កេវលំ បជ្ឈាយន្តោវ និសីទិ, បិតុ អាគមនកាលេ បច្ចុគ្គមនំ នាកាសិ។ អថ នំ បិតា “ឥត្ថីនំ វសំ គតោ ឯសោ”តិ ញត្វាបិ “កស្មា តាត, នេវ ទារូនិ អាហរិ, ន បានីយំ, ន បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេសិ, បជ្ឈាយន្តោយេវ បន និសិន្នោសី”តិ អាហ។ អថ នំ តាបសកុមារោ “តាត, អរញ្ញេ កិរ រក្ខិតសីលំ នាម ន មហប្ផលំ ហោតិ, មនុស្សបថេ មហប្ផលំ , អហំ តត្ថ គន្ត្វា សីលំ រក្ខិស្សាមិ, សហាយោ មេ មំ ‘អាគច្ឆេយ្យាសី’តិ វត្វា បុរតោ គតោ, អហំ តេនេវ សទ្ធឹ គមិស្សាមិ, តត្ថ បន វសន្តេន មយា កតរោ បុរិសោ សេវិតព្ពោ”តិ បុច្ឆន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៧៩. “អរញ្ញា គាមមាគម្ម, កឹសីលំ កឹវតំ អហំ;
បុរិសំ តាត សេវេយ្យំ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

អថស្ស បិតា កថេន្តោ សេសគាថា អភាសិ –

៨០. “យោ តេ វិស្សាសយេ តាត, វិស្សាសញ្ច ខមេយ្យ តេ;
សុស្សូសី ច តិតិក្ខី ច, តំ ភជេហិ ឥតោ គតោ។

៨១. “យស្ស កាយេន វាចាយ, មនសា នត្ថិ ទុក្កដំ;
ឱរសីវ បតិដ្ឋាយ, តំ ភជេហិ ឥតោ គតោ។

៨២. “យោ ច ធម្មេន ចរតិ, ចរន្តោបិ ន មញ្ញតិ;
វិសុទ្ធការិំ សប្បញ្ញំ, តំ ភជេហិ ឥតោ គតោ។

៨៣. “ហលិទ្ទិរាគំ កបិចិត្តំ, បុរិសំ រាគវិរាគិនំ;
តាទិសំ តាត មា សេវិ, និម្មនុស្សម្បិ ចេ សិយា។

៨៤. “អាសីវិសំវ កុបិតំ, មីឡ្ហលិត្តំ មហាបថំ;
អារកា បរិវជ្ជេហិ, យានីវ វិសមំ បថំ។

៨៥. “អនត្ថា តាត វឌ្ឍន្តិ, ពាលំ អច្ចុបសេវតោ;
មាស្សុ ពាលេន សំគច្ឆិ, អមិត្តេនេវ សព្ពទា។

៨៦. “តំ តាហំ តាត យាចាមិ, ករស្សុ វចនំ មម;
មាស្សុ ពាលេន សំគច្ឆិ, ទុក្ខោ ពាលេហិ សង្គមោ”តិ។

តត្ថ **យោ តេ វិស្សាសយេ**តិ យោ តវ វិស្សាសេយ្យ។ **ខមេយ្យ តេ**តិ យោ ច តវ អត្តនិ តយា កតំ វិស្សាសំ ខមេយ្យ។ **សុស្សូសី ច តិតិក្ខី ចា**តិ តវ វចនំ សុស្សូសាយ ចេវ វចនាធិវាសនេន ច សមន្នាគតោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឱរសីវ បតិដ្ឋាយា**តិ យថា មាតុ ឱរសិ បុត្តោ បតិដ្ឋាតិ, ឯវំ បតិដ្ឋហិត្វា អត្តនោ មាតរំ វិយ មញ្ញមានោ តំ ភជេយ្យាសីតិ វទតិ។ **យោ ច ធម្មេន ចរតី**តិ យោ តិវិធេន សុចរិតេន ធម្មេន ឥរិយតិ។ **ន មញ្ញតី**តិ តថា ចរន្តោបិ “អហំ ធម្មំ ចរាមី”តិ មានំ ន ករោតិ។ **វិសុទ្ធការិ**ន្តិ វិសុទ្ធានំ ទសកុសលកម្មបថានំ ការកំ។

រាគវិរាគិនន្តិ រាគិនញ្ច វិរាគិនញ្ច រជ្ជិត្វា តំខណញ្ញេវ វិរជ្ជនសភាវំ។ **និម្មនុស្សម្បិ ចេ សិយា**តិ សចេបិ សកលជម្ពុទីបតលំ និម្មនុស្សំ ហោតិ, សោយេវ ឯកោ មនុស្សោ តិដ្ឋតិ, តថាបិ តាទិសំ មា សេវិ។ **មហាបថ**ន្តិ គូថមក្ខិតំ មគ្គំ វិយ។ **យានីវា**តិ យានេន គច្ឆន្តោ វិយ។ **វិសម**ន្តិ និន្នុន្នតខាណុបាសាណាទិវិសមំ។ **ពាលំ អច្ចុបសេវតោ**តិ ពាលំ អប្បញ្ញំ អតិសេវន្តស្ស។ **សព្ពទា**តិ តាត, ពាលេន សហ សំវាសោ នាម អមិត្តសំវាសោ វិយ សព្ពទា និច្ចកាលមេវ ទុក្ខោ។ **តំ តាហ**ន្តិ តេន ការណេន តំ អហំ។

សោ ឯវំ បិតរា ឱវទិតោ “តាត, អហំ មនុស្សបថំ គន្ត្វា តុម្ហាទិសេ បណ្ឌិតេ ន លភិស្សាមិ, តត្ថ គន្តុំ ភាយាមិ, ឥធេវ តុម្ហាកំ សន្តិកេ វសិស្សាមី”តិ អាហ។ អថស្ស ភិយ្យោបិ ឱវាទំ ទត្វា កសិណបរិកម្មំ អាចិក្ខិ។ សោ ន ចិរស្សេវ អភិញ្ញាសមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា សទ្ធិំ បិតរា ព្រហ្មលោកបរាយណោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

តទា តាបសកុមារោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ អហោសិ, កុមារិកា ថុល្លកុមារិកាវ, បិតា តាបសោ បន អហមេវ អហោសិន្តិ។

ហលិទ្ទិរាគជាតកវណ្ណនា នវមា។

[៤៣៦] ១០. សមុគ្គជាតកវណ្ណនា

កុតោ នុ អាគច្ឆថាតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តញ្ហិ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កស្មា ភិក្ខុ មាតុគាមំ បត្ថេសិ, មាតុគាមោ នាមេស អសព្ភោ អកតញ្ញូ, បុព្ពេ ទានវរក្ខសា គិលិត្វា កុច្ឆិនា បរិហរន្តាបិ មាតុគាមំ រក្ខិតុំ ឯកបុរិសនិស្សិតំ កាតុំ នាសក្ខឹសុ, ត្វំ កថំ សក្ខិស្សសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ កាមេ បហាយ ហិមវន្តំ បវិសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អភិញ្ញា ច សមាបត្តិយោ ច និព្ពត្តេត្វា ផលាផលេន យាបេន្តោ វិហាសិ។ តស្ស បណ្ណសាលាយ អវិទូរេ ឯកោ ទានវរក្ខសោ វសតិ។ សោ អន្តរន្តរា មហាសត្តំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុណាតិ, អដវិយំ បន មនុស្សានំ សញ្ចរណមគ្គេ ឋត្វា អាគតាគតេ មនុស្សេ គហេត្វា ខាទតិ។ តស្មិំ កាលេ ឯកា កាសិរដ្ឋេ កុលធីតា ឧត្តមរូបធរា អញ្ញតរស្មិំ បច្ចន្តគាមេ និវុត្ថា ហោតិ។ តស្សា ឯកទិវសំ មាតាបិតូនំ ទស្សនត្ថាយ គន្ត្វា បច្ចាគមនកាលេ បរិវារមនុស្សេ ទិស្វា សោ ទានវោ ភេរវរូបេន បក្ខន្ទិ។ មនុស្សា ភីតា គហិតគហិតាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយឹសុ។ ទានវោ យានេ និសិន្នំ អភិរូបំ មាតុគាមំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តោ ហុត្វា តំ អត្តនោ គុហំ នេត្វា ភរិយំ អកាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ សប្បិតេលតណ្ឌុលមច្ឆមំសាទីនិ ចេវ មធុរផលាផលានិ ច អាហរិត្វា តំ បោសេសិ, វត្ថាលង្ការេហិ ច នំ អលង្ករិត្វា រក្ខណត្ថាយ ឯកស្មិំ ករណ្ឌកេ បក្ខិបិត្វា ករណ្ឌកំ គិលិត្វា កុច្ឆិនា បរិហរតិ។ សោ ឯកទិវសំ ន្ហាយិតុកាមតាយ ឯកំ សរំ គន្ត្វា ករណ្ឌកំ ឧគ្គិលិត្វា តំ តតោ នីហរិត្វា ន្ហាបេត្វា វិលិម្បេត្វា អលង្ការេត្វា “ថោកំ តាវ សរីរំ ឧតុំ គណ្ហាបេហី”តិ តំ ករណ្ឌកសមីបេ ឋបេត្វា សយំ ន្ហានតិត្ថំ ឱតរិត្វា តំ អនាសង្កមានោ ថោកំ ទូរំ គន្ត្វា ន្ហាយិ។

តស្មិំ សមយេ វាយុស្សបុត្តោ នាម វិជ្ជាធរោ សន្នទ្ធខគ្គោ អាកាសេន គច្ឆតិ។ សា តំ ទិស្វា “ឯហី”តិ ហត្ថមុទ្ទំ អកាសិ, វិជ្ជាធរោ ខិប្បំ ឱតរិ។ អថ នំ សា ករណ្ឌកេ បក្ខិបិត្វា ទានវស្ស អាគមនំ ឱលោកេន្តី ករណ្ឌកូបរិ និសីទិត្វា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា តស្ស អត្តានំ ទស្សេត្វា តស្មិំ ករណ្ឌកសមីបំ អសម្បត្តេយេវ ករណ្ឌកំ វិវរិត្វា អន្តោ បវិសិត្វា វិជ្ជាធរស្ស ឧបរិ និបជ្ជិត្វា អត្តនោ សាដកំ បារុបិ។ ទានវោ អាគន្ត្វា ករណ្ឌកំ អសោធេត្វា “មាតុគាមោយេវ មេ”តិ សញ្ញាយ ករណ្ឌកំ គិលិត្វា អត្តនោ គុហំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ចិន្តេសិ “តាបសោ មេ

ចិរំ ទិដ្ឋោ, អជ្ជ តាវ នំ គន្ត្វា វន្ទិស្សាមី”តិ។ សោ តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ តាបសោបិ នំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ទ្វិន្នំ ជនានំ កុច្ឆិគតភាវំ ញត្វា សល្លបន្តោ បឋមំ គាថមាហ –

៨៧. “កុតោ នុ អាគច្ឆថ ភោ តយោ ជនា, ស្វាគតា ឯថ និសីទថាសនេ;
កច្ចិត្ថ, ភោន្តោ កុសលំ អនាមយំ, ចិរស្សមព្ភាគមនញ្ហិ វោ ឥធា”តិ។

តត្ថ **ភោ**តិ អាលបនំ។ **កច្ចិត្ថា**តិ កច្ចិ ហោថ ភវថ វិជ្ជថ។ **ភោន្តោ**តិ បុន អាលបន្តោ អាហ។ **កុសលំ អនាមយ**ន្តិ កច្ចិ តុម្ហាកំ កុសលំ អារោគ្យំ។ **ចិរស្សមព្ភាគមនញ្ហិ វោ ឥធា**តិ អជ្ជ តុម្ហាកំ ឥធ អព្ភាគមនញ្ច ចិរំ ជាតំ។

តំ សុត្វា ទានវោ “អហំ ឥមស្ស តាបសស្ស សន្តិកំ ឯកកោវ អាគតោ, អយញ្ច តាបសោ ‘តយោ ជនា’តិ វទតិ, កឹ នាមេស កថេតិ, កឹ នុ ខោ សភាវំ ញត្វា កថេតិ, ឧទាហុ ឧម្មត្តកោ ហុត្វា វិលបតី”តិ ចិន្តេត្វា តាបសំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៨៨. “អហមេវ ឯកោ ឥធ មជ្ជ បត្តោ, ន ចាបិ មេ ទុតិយោ កោចិ វិជ្ជតិ;
កិមេវ សន្ធាយ តេ ភាសិតំ ឥសេ, កុតោ នុ អាគច្ឆថ ភោ តយោ ជនា”តិ។

តត្ថ **ឥធ មជ្ជា**តិ ឥធ អជ្ជ។ **កិមេវ សន្ធាយ តេ ភាសិតំ ឥសេ**តិ ភន្តេ, ឥសិ កឹ នាមេតំ សន្ធាយ តយា ភាសិតំ, បាកដំ តាវ មេ កត្វា កថេហីតិ។

តាបសោ “ឯកំសេនេវាវុសោ សោតុកាមោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “តេន ហិ សុណាហី”តិ វត្វា តតិយំ គាថមាហ –

៨៩. “តុវញ្ច ឯកោ ភរិយា ច តេ បិយា, សមុគ្គបក្ខិត្តនិកិណ្ណមន្តរេ;
សា រក្ខិតា កុច្ឆិគតាវ តេ សទា, វាយុស្សបុត្តេន សហា តហឹ រតា”តិ។

តត្ថ **តុវញ្ច ឯកោ**តិ បឋមំ តាវ ត្វំ ឯកោ ជនោ។ **បក្ខិត្តនិកិណ្ណមន្តរេ**តិ បក្ខិត្តានិកិណ្ណអន្តរេ តំ តត្ថ ភរិយំ រក្ខិតុកាមេន សទា តយា សមុគ្គេ បក្ខិត្តា សទ្ធឹ សមុគ្គេន និកិណ្ណា អន្តរេ, អន្តោកុច្ឆិយំ ឋបិតាតិ អត្ថោ។ **វាយុស្សបុត្តេន សហា**តិ ឯវំនាមកេន វិជ្ជាធរេន សទ្ធឹ។ **តហឹ រតា**តិ តត្ថ តវ អន្តោកុច្ឆិយញ្ញេវ កិលេសរតិយា រតា។ សោ ទានិ ត្វំ មាតុគាមំ “ឯកំ បុរិសនិស្សិតំ ករិស្សាមី”តិ កុច្ឆិនាបិ បរិហរន្តោ តស្សា ជារំ ឧក្ខិបិត្វា ចរសីតិ។

តំ សុត្វា ទានវោ “វិជ្ជាធរា នាម ពហុមាយា ហោន្តិ, សចស្ស ខគ្គោ ហត្ថគតោ ភវិស្សតិ, កុច្ឆឹ មេ ផាលេត្វាបិ បលាយិស្សតី”តិ ភីតតសិតោ ហុត្វា ខិប្បំ ករណ្ឌកំ ឧគ្គិលិត្វា បុរតោ ឋបេសិ។ សត្ថា អភិសម្ពុទ្ធោ ហុត្វា តំ បវត្តិំ បកាសេន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

៩០. “សំវិគ្គរូបោ ឥសិនា វិយាកតោ, សោ ទានវោ តត្ថ សមុគ្គមុគ្គិលិ;
អទ្ទក្ខិ ភរិយំ សុចិមាលធារិនឹ, វាយុស្សបុត្តេន សហា តហឹ រត”ន្តិ។

តត្ថ **អទ្ទក្ខី**តិ សោ ករណ្ឌកំ វិវរិត្វា អទ្ទស។

ករណ្ឌកេ បន វិវដមត្តេយេវ វិជ្ជាធរោ វិជ្ជំ ជប្បិត្វា ខគ្គំ គហេត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ តំ ទិស្វា ទានវោ មហាសត្តស្ស តុស្សិត្វា ថុតិបុព្ពង្គមា សេសគាថា អភាសិ –

៩១. “សុទិដ្ឋរូបមុគ្គតបានុវត្តិនា, ហីនា នរា យេ បមទាវសំ គតា;
យថា ហវេ បាណរិវេត្ថ រក្ខិតា, ទុដ្ឋា មយិ អញ្ញមភិប្បមោទយិ។

៩២. “ទិវា ច រត្តោ ច មយា ឧបដ្ឋិតា, តបស្សិនា ជោតិរិវា វនេ វសំ;
សា ធម្មមុក្កម្ម អធម្មមាចរិ, អកិរិយរូបោ បមទាហិ សន្ថវោ។

៩៣. “សរីរមជ្ឈម្ហិ ឋិតាតិ មញ្ញហំ, មយ្ហំ អយន្តិ អសតឹ អសញ្ញតំ;
សា ធម្មមុក្កម្ម អធម្មមាចរិ, អកិរិយរូបោ បមទាហិ សន្ថវោ។

៩៤. “សុរក្ខិតំ មេតិ កថំ នុ វិស្សសេ, អនេកចិត្តាសុ ន ហត្ថិ រក្ខណា;
ឯតា ហិ បាតាលបបាតសន្និភា, ឯត្ថប្បមត្តោ ព្យសនំ និគច្ឆតិ។

៩៥. “តស្មា ហិ តេ សុខិនោ វីតសោកា, យេ មាតុគាមេហិ ចរន្តិ និស្សដា;
ឯតំ សិវំ ឧត្តមមាភិបត្ថយំ, ន មាតុគាមេហិ ករេយ្យ សន្ថវ”ន្តិ។

តត្ថ **សុទិដ្ឋរូបមុគ្គតបានុវត្តិនា**តិ ភន្តេ, ឥសិ ឧគ្គតបានុវត្តិនា តយា សុទិដ្ឋរូបំ ឥទំ ការណំ។ **ហីនា**តិ នីចា។ **យថា ហរេ បាណរិវេត្ថ រក្ខិតា**តិ អយំ មយា អត្តនោ បាណា វិយ ឯត្ថ អន្តោកុច្ឆិយំ បរិហរន្តេន រក្ខិតា។ **ទុដ្ឋា មយី**តិ ឥទានិ មយិ មិត្តទុព្ភិកម្មំ កត្វា ទុដ្ឋា អញ្ញំ បុរិសំ អភិប្បមោទតិ។ **ជោតិរិវា វនេ វស**ន្តិ វនេ វសន្តេន តបស្សិនា អគ្គិ វិយ មយា ឧបដ្ឋិតា បរិចរិតា។ **សា ធម្មមុក្កម្មា**តិ សា ឯសា ធម្មំ ឱក្កមិត្វា អតិក្កមិត្វា។ **អកិរិយរូបោ**តិ អកត្តព្ពរូបោ។ **សរីរមជ្ឈម្ហិ ឋិតាតិ មញ្ញហំ, មយ្ហំ អយន្តិ អសតី អសញ្ញត**ន្តិ ឥមំ អសតឹ អសប្បុរិសធម្មសមន្នាគតំ អសញ្ញតំ ទុស្សីលំ “មយ្ហំ សរីរមជ្ឈម្ហិ ឋិតា”តិ ច “មយ្ហំ អយ”ន្តិ ច មញ្ញាមិ។

សុរក្ខិតំ មេតិ កថំ នុ វិស្សសេតិ អយំ មយា សុរក្ខិតាតិ កថំ បណ្ឌិតោ វិស្សាសេយ្យ, យត្រ ហិ នាម មាទិសោបិ អន្តោកុច្ឆិយំ រក្ខន្តោ រក្ខិតុំ នាសក្ខិ។ **បាតាលបបាតសន្និភា**តិ លោកស្សាទេន ទុប្បូរណីយត្តា មហាសមុទ្ទេ បាតាលសង្ខាតេន បបាតេន សទិសា។ **ឯត្ថប្បមត្តោ**តិ ឯតាសុ ឯវរូបាសុ និគ្គុណាសុ បមត្តោ បុរិសោ មហាព្យសនំ បាបុណាតិ។ **តស្មា ហី**តិ យស្មា មាតុគាមវសំ គតា មហាវិនាសំ បាបុណន្តិ, តស្មា យេ មាតុគាមេហិ និស្សដា ហុត្វា ចរន្តិ, តេ សុខិនោ។ **ឯតំ សិវ**ន្តិ យទេតំ មាតុគាមតោ និស្សដានំ វិសំសដ្ឋានំ ចរណំ, ឯតំ ឈានសុខមេវ សិវំ ខេមំ ឧត្តមំ អភិបត្ថេតព្ពំ, ឯតំ បត្ថយមានោ មាតុគាមេហិ សទ្ធឹ សន្ថវំ ន ករេយ្យាតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា ទានវោ មហាសត្តស្ស បាទេសុ និបតិត្វា “ភន្តេ, តុម្ហេ និស្សាយ មយា ជីវិតំ លទ្ធំ, អហំ ឥមាយ បាបធម្មាយ វិជ្ជាធរេន មារាបិតោ”តិ មហាសត្តំ អភិត្ថវិ។ សោបិស្ស ធម្មំ ទេសេត្វា “ឥមិស្សា មា កិញ្ចិ បាបំ អកាសិ, សីលានិ គណ្ហាហី”តិ តំ បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។ ទានវោ “អហំ កុច្ឆិនា បរិហរន្តោបិ តំ រក្ខិតុំ ន សក្កោមិ, អញ្ញោ កោ រក្ខិស្សតី”តិ តំ ឧយ្យោជេត្វា អត្តនោ អរញ្ញមេវ អគមាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ, សច្ចបរិយោសានេ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តទា ទិព្ពចក្ខុកតាបសោ អហមេវ អហោសិន្តិ។

សមុទ្ទជាតកវណ្ណនា ទសមា។

[៤៣៧] ១១. បូតិមំសជាតកវណ្ណនា

ន ខោ មេ រុច្ចតីតិ ឥទំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឥន្ទ្រិយអសំវរំ អារព្ភ កថេសិ។ ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ ពហូ ភិក្ខូ ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារា អហេសុំ។ សត្ថា “ឥមេ ភិក្ខូ ឱវទិតុំ វដ្ដតី”តិ អានន្ទត្ថេរស្ស វត្វា អនិយមវសេន ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតាបេត្វា អលង្កតបល្លង្កវរមជ្ឈគតោ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម រូបាទីសុ សុភនិមិត្តវសេន និមិត្តំ គហេតុំ វដ្ដតិ, សចេ ហិ តស្មឹ សមយេ កាលំ ករោតិ, និរយាទីសុ និព្ពត្តតិ, តស្មា រូបាទីសុ សុភនិមិត្តំ មា គណ្ហថ។ ភិក្ខុនា នាម រូបាទិគោចរេន ន ភវិតព្ពំ, រូបាទិគោចរា ហិ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ មហាវិនាសំ បាបុណន្តិ, តស្មា វរំ, ភិក្ខវេ, តត្តាយ អយោសលាកាយ អាទិត្តាយ សម្បជ្ជលិតាយ សជោតិភូតាយ ចក្ខុន្ទ្រិយំ សម្បលិមដ្ឋ”ន្តិ វិត្ថារេត្វា “តុម្ហាកំ រូបំ ឱលោកនកាលោបិ អត្ថិ អនោលោកនកាលោបិ។ ឱលោកនកាលេ សុភវសេន អនោលោកេត្វា អសុភវសេនេវ ឱលោកេយ្យាថ, ឯវំ អត្តនោ គោចរា ន បរិហាយិស្សថ។ កោ បន តុម្ហាកំ គោចរោតិ? ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា, ចត្តារោ សម្មប្បធានា, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, នវ លោកុត្តរធម្មា។ ឯតស្មិញ្ហិ វោ គោចរេ ចរន្តានំ ន លច្ឆតិ មារោ ឱតារំ, សចេ បន កិលេសវសិកា ហុត្វា សុភនិមិត្តវសេន ឱលោកេស្សថ, បូតិមំសសិង្គាលោ វិយ អត្តនោ គោចរា បរិហាយិស្សថា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ហិមវន្តបទេសេ អរញ្ញាយតនេ បព្ពតគុហាយំ អនេកសតា ឯឡកា វសន្តិ។ តេសំ វសនដ្ឋានតោ អវិទូរេ ឯកិស្សា គុហាយ បូតិមំសោ នាម សិង្គាលោ វេណិយា នាម ភរិយាយ សទ្ធឹ វសតិ។ សោ ឯកទិវសំ ភរិយាយ សទ្ធឹ វិចរន្តោ តេ ឯឡកេ ទិស្វា “ឯកេន ឧបាយេន ឥមេសំ មំសំ ខាទិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ឧបាយេន ឯកេកំ ឯឡកំ មារេសិ។ តេ ឧភោបិ ឯឡកមំសំ ខាទន្តា ថាមសម្បន្នា ថូលសរីរា អហេសុំ។ អនុបុព្ពេន ឯឡកា បរិក្ខយំ អគមំសុ។ តេសំ អន្តរេ មេណ្ឌមាតា នាម ឯកា ឯឡិកា ព្យត្តា អហោសិ ឧបាយកុសលា។ សិង្គាលោ តំ មារេតុំ អសក្កោន្តោ ឯកទិវសំ ភរិយាយ សទ្ធឹ សម្មន្តេន្តោ “ភទ្ទេ,

ឯឡ្ហកា ខីណា, តមំ ឯឡិកំ ឯកេន ឧបាយេន ខាទិតុំ វដ្ដតិ, អយំ បនេត្ថ ឧបាយោ, ត្វំ ឯកិកាវ គន្ត្វា ឯតាយ សទ្ធឹ សខី ហោហិ, អថ តេ តាយ សទ្ធឹ វិស្សាសេ ឧប្បន្នេ អហំ មតាលយំ ករិត្វា និបជ្ជិស្សាមិ, ត្វំ ឯតំ ឧបសង្កមិត្វា ‘ឯឡិកេ សាមិកោ មេ មតោ, អហញ្ហ អនាថា, ឋបេត្វា តំ អញ្ញោ មេ ញាតកោ នត្ថិ, ឯហិ រោទិត្វា កន្ទិត្វា តស្ស សរីរកិច្ចំ ករិស្សាមា’តិ វត្វា តំ គហេត្វា អាគច្ឆេយ្យាសិ, អថ នំ អហំ ឧប្បតិត្វា គីវាយ ឌំសិត្វា មារេស្សាមី”តិ អាហ។

សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តាយ សទ្ធឹ សខិភាវំ កត្វា វិស្សាសេ ឧប្បន្នេ ឯឡិកំ តថា អវោច។ ឯឡិកា “អាឡិ សិង្គាលិ តវ សាមិកេន សព្ពេ មម ញាតកា ខាទិតា, ភាយាមិ ន សក្កោមិ គន្តុ”ន្តិ អាហ។ “អាឡិ, មា ភាយិ, មតកោ កឹ ករិស្សតី”តិ? “ខរមន្តោ តេ សាមិកោ, ភាយាមេវាហ”ន្តិ សា ឯវំ វត្វាបិ តាយ បុនប្បុនំ យាចិយមានា “អទ្ធា មតោ ភវិស្សតី”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តាយ សទ្ធឹ បាយាសិ។ គច្ឆន្តី បន “កោ ជានាតិ, កឹ ភវិស្សតី”តិ តស្មឹ អាសង្កាយ សិង្គាលឹ បុរតោ កត្វា សិង្គាលំ បរិគ្គណ្ហន្តីយេវ គច្ឆតិ។ សិង្គាលោ តាសំ បទសទ្ទំ សុត្វា “អាគតា នុ ខោ ឯឡិកា”តិ សីសំ ឧក្ខិបិត្វា អក្ខីនិ បរិវត្តេត្វា ឱលោកេសិ។ ឯឡិកា តំ តថា ករោន្តំ ទិស្វា “អយំ បាបធម្មោ មំ វញ្ចេត្វា មារេតុកាមោ មតាលយំ ទស្សេត្វា និបន្នោ”តិ និវត្តិត្វា បលាយន្តី សិង្គាលិយា “កស្មា បលាយសី”តិ វុត្តេ តំ ការណំ កថេន្តី បឋមំ គាថមាហ –

៩៦. “ន ខោ មេ រុច្ចតិ អាឡិ, បូតិមំសស្ស បេក្ខនា;
ឯតាទិសា សខារស្មា, អារកា បរិវជ្ជយេ”តិ។

តត្ថ **អាឡី**តិ អាលបនំ, សខិ សហាយិកេតិ អត្ថោ។ **ឯតាទិសា សខារស្មា**តិ ឯវរូបា សហាយកា អបក្កមិត្វា តំ សហាយកំ អារកា បរិវជ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ។

ឯវញ្ច បន វត្វា សា និវត្តិត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គតា។ សិង្គាលី តំ និវត្តេតុំ អសក្កោន្តី តស្សា កុជ្ឈិត្វា អត្តនោ សាមិកស្សេវ សន្តិកំ គន្ត្វា បជ្ឈាយមានា និសីទិ។ អថ នំ សិង្គាលោ គរហន្តោ ទុតិយំ គាថមាហ –

៩៧. “ឧម្មត្តិកា អយំ វេណី, វណ្ណេតិ បតិនោ សខឹ;
បជ្ឈាយិ បដិគច្ឆន្តី, អាគតំ មេណ្ឌមាតរ”ន្តិ។

តត្ថ **វេណី**តិ តស្សា នាមំ។ **វណ្ណេតិ បតិនោ សខិ**ន្តិ បឋមមេវ អត្តនោ សខឹ ឯឡិកំ “មយិ សិនេហា វិស្សាសិកា អាគមិស្សតិ នោ សន្តិកំ, មតាលយំ ករោហី”តិ បតិនោ សន្តិកេ វណ្ណេតិ។ អថ នំ សា ឥទានិ អាគតំ មម សន្តិកំ អនាគន្ត្វាវ បដិគច្ឆន្តី មេណ្ឌមាតរំ បជ្ឈាយតិ អនុសោចតីតិ។

តំ សុត្វា សិង្គាលី តតិយំ គាថមាហ –

៩៨. “ត្វំ ខោសិ សម្ម ឧម្មត្តោ, ទុម្មេធោ អវិចក្ខណោ;
យោ ត្វំ មតាលយំ កត្វា, អកាលេន វិបេក្ខសី”តិ។

តត្ថ **អវិចក្ខណោ**តិ វិចារណបញ្ញារហិតោ។ **អកាលេន វិបេក្ខសី**តិ ឯឡិកាយ អត្តនោ សន្តិកំ អនាគតាយេវ ឱលោកេសីតិ អត្ថោ។

៩៩. “ន អកាលេ វិបេក្ខេយ្យ, កាលេ បេក្ខេយ្យ បណ្ឌិតោ;
បូតិមំសោវ បជ្ឈាយិ, យោ អកាលេ វិបេក្ខតី”តិ។ – អយំ អភិសម្ពុទ្ធគាថា;

តត្ថ **អកាលេ**តិ កាមគុណេ អារព្ភ សុភវសេន ចិត្តុប្បាទកាលេ។ អយញ្ហិ ភិក្ខុនោ រូបំ ឱលោកេតុំ អកាលោ នាម។ **កាលេ**តិ អសុភវសេន អនុស្សតិវសេន កសិណវសេន វា រូបគ្គហណកាលេ។ អយញ្ហិ ភិក្ខុនោ រូបំ ឱលោកេតុំ កាលោ នាម។ តត្ថ អកាលេ សារត្តកាលេ រូបំ ឱលោកេន្តា មហាវិនាសំ បាបុណន្តីតិ ហរិតចជាតកលោមសកស្សបជាតកាទីហិ ទីបេតព្ពំ។ កាលេ អសុភវសេន ឱលោកេន្តា អរហត្តេ បតិដ្ឋហន្តីតិ អសុភកម្មិកតិស្សត្ថេរវត្ថុនា កថេតព្ពំ។ **បូតិមំសោវ បជ្ឈាយី**តិ ភិក្ខវេ, យថា បូតិមំសសិង្គាលោ អកាលេ ឯឡិកំ ឱលោកេត្វា អត្តនោ គោចរា បរិហីនោ បជ្ឈាយតិ, ឯវំ ភិក្ខុ អកាលេ សុភវសេន រូបំ ឱលោកេត្វា សតិបដ្ឋានាទិគោចរា បរិហីនោ ទិដ្ឋធម្មេ សម្បរាយេបិ សោចតិ បជ្ឈាយតិ កិលមតីតិ។

វេណីបិ ខោ សិង្គាលី បូតិមំសំ អស្សាសេត្វា “សាមិ, មា ចិន្តេសិ, អហំ តំ បុនបិ ឧបាយេន អានេស្សាមិ, ត្វំ អាគតកាលេ អប្បមត្តោ គណ្ហេយ្យាសី”តិ វត្វា តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា “អាឡិ, តវ អាគតកាលេយេវ នោ អត្ថោ

ជាតោ, តវ អាគតកាលស្មឹយេវ ហិ មេ សាមិកោ សតឹ បដិលភិ, ឥទានិ ជីវតិ, ឯហិ តេន សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ ករោហី’’តិ វត្វា បញ្ចមំ គាថមាហ –

១០០. ‘‘បិយំ ខោ អាឡិ មេ ហោតុ, បុណ្ណបត្តំ ទទាហិ មេ;
បតិ សញ្ជីវិតោ មយ្ហំ, ឯយ្យាសិ បិយបុច្ឆិកា’’តិ។

តត្ថ **បុណ្ណបត្តំ ទទាហិ មេ**តិ បិយក្ខានំ អក្ខាយិកា មយ្ហំ តុដ្ឋិទានំ ទេហិ។ **បតិ សញ្ជីវិតោ មយ្ហ**ន្តិ មម សាមិកោ សញ្ជីវិតោ ឧដ្ឋិតោ អរោគោតិ អត្ថោ។ **ឯយ្យាសី**តិ មយា សទ្ធឹ អាគច្ឆ។

ឯឡិកា ‘‘អយំ បាបធម្មា មំ វញ្ចេតុកាមា, អយុត្តំ ខោ បន បដិបក្ខករណំ, ឧបាយេនេវ នំ វញ្ចេស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១០១. ‘‘បិយំ ខោ អាឡិ តេ ហោតុ, បុណ្ណបត្តំ ទទាមិ តេ;
មហតា បរិវារេន, ឯស្សំ កយិរាហិ ភោជន’’ន្តិ។

តត្ថ **ឯស្ស**ន្តិ អាគមិស្សាមិ។ អាគច្ឆមានា ច អត្តនោ អារក្ខំ កត្វា មហន្តេន បរិវារេន អាគមិស្សាមីតិ។

អថ នំ សិង្គាលី បរិវារំ បុច្ឆន្តី សត្តមំ គាថមាហ –

១០២. ‘‘កីទិសោ តុយ្ហំ បរិវារោ, យេសំ កាហាមិ ភោជនំ;
កឹ នាមកា ច តេ សព្ពេ, តេ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតា’’តិ។

សា អាចិក្ខន្តី អដ្ឋមំ គាថមាហ –

១០៣. ‘‘មាលិយោ ចតុរក្ខោ ច, បិង្គិយោ អថ ជម្ពុកោ;
ឯទិសោ មយ្ហំ បរិវារោ, តេសំ កយិរាហិ ភោជន’’ន្តិ។

តត្ថ **តេ មេ**តិ តេ បរិវារេ មយ្ហំ អាចិក្ខ។ **មាលិយោ**តិអាទីនិ ចតុន្នំ សុនខានំ នាមានិ។ ‘‘តត្ថ ឯកេកស្ស បញ្ច បញ្ច សុនខសតានិ បរិវារេន្តិ, ឯវំ ទ្វីហិ សុនខសហស្សេហិ បរិវារិតា អាគមិស្សាមី’’តិ វត្វា ‘‘សចេ តេ ភោជនំ ន លភិស្សន្តិ, តុម្ហេ ទ្វេបិ ជនេ មារេត្វា ខាទិស្សន្តី’’តិ អាហ។

តំ សុត្វា សិង្គាលី ភីតា ‘‘អលំ ឥមិស្សា តត្ថ គមនេន, ឧបាយេនស្សា អនាគមនមេវ ករិស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា នវមំ គាថមាហ –

១០៤. ‘‘និក្ខន្តាយ អគារស្មា, ភណ្ឌកម្បិ វិនស្សតិ;
អារោគ្យំ អាឡិនោ វជ្ជំ, ឥធេវ វស មាគមា’’តិ។

តស្សត្ថោ – អាឡិ, តវ គេហេ ពហុភណ្ឌកំ អត្ថិ, តំ តេ និក្ខន្តាយ អគារស្មា អនារក្ខំ ភណ្ឌកំ វិនស្សតិ, អហមេវ តេ អាឡិនោ សហាយកស្ស អារោគ្យំ វជ្ជំ វទិស្សាមិ, ត្វំ ឥធេវ វស មាគមាតិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា មរណភយភីតា វេគេន សាមិកស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ គហេត្វា បលាយិ។ តេ បុន តំ ឋានំ អាគន្តុំ នាសក្ខឹសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ ‘‘តទា អហំ តស្មឹ ឋានេ វនជេដ្ឋករុក្ខេ និព្ពត្តទេវតា អហោសិ’’ន្តិ។

បូតិមំសជាតកវណ្ណនា ឯកាទសមា។

[៤៣៨] ១២. ទទ្ទរជាតកវណ្ណនា

យោ តេ បុត្តកេតិ ឥទំ សត្ថា គិជ្ឈកូដេ វិហរន្តោ ទេវទត្តស្ស វធាយ បរិសក្កនំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្មិញ្ហិ សមយេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ ‘‘អហោ អាវុសោ ទេវទត្តោ និល្លជ្ជោ អនរិយោ ឯវំ ឧត្តមគុណធរស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស អជាតសត្តុនា សទ្ធឹ ឯកតោ ហុត្វា ធនុគ្គហបយោជនសិលាបវិជ្ឈននាឡាគិរិវិស្សជ្ជនេហិ វធាយ ឧបាយំ ករោតី’’តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា ‘‘កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា’’តិ បុច្ឆិត្វា ‘‘ឥមាយ

នាមា’’តិ វុត្តេ ‘‘ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ មយ្ហំ វធាយ បរិសក្កិ, ឥទានិ បន មេ តាសមត្តម្បិ កាតុំ នាសក្ខី’’តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ឯកោ ទិសាបាមោក្ខោ អាចរិយោ បញ្ចសតានំ មាណវកានំ សិប្បំ វាចេន្តោ ឯកទិវសំ ចិន្តេសិ ‘‘មយ្ហំ ឥធ វសន្តស្ស បលិពោធោ ហោតិ, មាណវកានម្បិ សិប្បំ ន និដ្ឋាតិ, ហិមវន្តបទេសេ អរញ្ញាយតនំ បវិសិត្វា តត្ថ វសន្តោ វាចេស្សាមី’’តិ។ សោ មាណវកានំ កថេត្វា តិលតណ្ឌុលតេលវត្ថាទីនិ គាហាបេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា មគ្គតោ អវិទូរេ ឋានេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា និវាសំ កប្បេសិ, មាណវាបិ អត្តនោ បណ្ណសាលំ ករិំសុ។ មាណវកានំ ញាតកា តេលតណ្ឌុលាទីនិ បេសេន្តិ។ រដ្ឋវាសិនោបិ ‘‘ទិសាបាមោក្ខោ អាចរិយោ កិរ អរញ្ញេ អសុកដ្ឋានេ នាម វសន្តោ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហាបេតី’’តិ តស្ស តណ្ឌុលាទីនិ អភិហរន្តិ, កន្តារប្បដិបន្នាបិ ទេន្តិ, អញ្ញតរោបិ បុរិសោ ខីរបានត្ថាយ សវច្ឆំ ធេនុំ អទាសិ។ អាចរិយស្ស បណ្ណសាលាយ សន្តិកេ ទ្វីហិ បោតកេហិ សទ្ធិំ ឯកា គោធា វសតិ, សីហព្យគ្ឃាបិស្ស ឧបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តិ។ ឯកោ តិត្តិរោបិ តត្ថ និពទ្ធវាសោ អហោសិ។ សោ អាចរិយស្ស មាណវានំ មន្តេ វាចេន្តស្ស សទ្ទំ សុត្វា តយោបិ វេទេ ឧគ្គណ្ហិ។ មាណវា តេន សទ្ធិំ អតិវិស្សាសិកា អហេសុំ។

អបរភាគេ មាណវេសុ និប្ផត្តិំ អប្បត្តេសុយេវ អាចរិយោ កាលមកាសិ។ មាណវា តស្ស សរីរំ ឈាបេត្វា វាលុកាយ ថូបំ កត្វា នានាបុប្ផេហិ បូជេត្វា រោទន្តិ បរិទេវន្តិ។ អថ នេ តិត្តិរោ ‘‘កស្មា រោទថា’’តិ អាហ។ ‘‘អាចរិយោ នោ សិប្បេ អនិដ្ឋិតេយេវ កាលកតោ, តស្មា រោទាមា’’តិ។ ‘‘ឯវំ សន្តេ មា សោចិត្ថ, អហំ វោ សិប្បំ វាចេស្សាមី’’តិ។ ‘‘ត្វំ កថំ ជានាសី’’តិ? ‘‘អហំ អាចរិយេ តុម្ហាកំ វាចេន្តេ សទ្ទំ សុត្វា តយោ វេទេ បគុណេ អកាសិន្តិ។ តេន ហិ អត្តនោ បគុណភាវំ អម្ហេ ជានាបេហី’’តិ។ តិត្តិរោ ‘‘តេន ហិ សុណាថា’’តិ តេសំ គណ្ឋិដ្ឋានមេវ បព្ពតមត្ថកា នទីំ ឱតរន្តោ វិយ ឱសារេសិ។ មាណវា ហដ្ឋតុដ្ឋា ហុត្វា តិត្តិរបណ្ឌិតស្ស សន្តិកេ សិប្បំ បដ្ឋបេសុំ។ សោបិ ទិសាបាមោក្ខាចរិយស្ស ឋានេ ឋត្វា តេសំ សិប្បំ វាចេសិ។ មាណវា តស្ស សុវណ្ណបញ្ជរំ ករិត្វា ឧបរិ វិតានំ ពន្ធិត្វា សុវណ្ណតដ្ដកេ មធុលាជាទីនិ ឧបហរន្តា នានាវណ្ណេហិ បុប្ផេហិ បូជេន្តា មហន្តំ សក្ការំ ករិំសុ។ ‘‘តិត្តិរោ កិរ អរញ្ញាយតនេ បញ្ចសតេ មាណវកេ មន្តេ វាចេតី’’តិ សកលជម្ពុទីបេ បាកដោ អហោសិ។

តទា ជម្ពុទីបេ គិរគ្គសមជ្ជសទិសំ មហន្តំ ឆណំ ឃោសយិំសុ។ មាណវានំ មាតាបិតរោ ‘‘ឆណទស្សនត្ថាយ អាគច្ឆន្តូ’’តិ បេសេសុំ។ មាណវា តិត្តិរស្ស អារោចេត្វា តិត្តិរបណ្ឌិតំ សព្ពញ្ច អស្សមបទំ គោធំ បដិច្ឆាបេត្វា អត្តនោ អត្តនោ នគរមេវ អគមិំសុ។ តទា ឯកោ និក្ការុណិកោ ទុដ្ឋតាបសោ តត្ថ តត្ថ វិចរន្តោ តំ ឋានំ សម្បាបុណិ។ គោធា តំ ទិស្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ‘‘អសុកដ្ឋានេ តណ្ឌុលា, អសុកដ្ឋានេ តេលាទីនិ អត្ថិ, ភត្តំ បចិត្វា ភុញ្ជាហី’’តិ វត្វា គោចរត្ថាយ គតា។ តាបសោ បាតោវ ភត្តំ បចិត្វា ទ្វេ គោធាបុត្តកេ មារេត្វា ខាទិ, ទិវា តិត្តិរបណ្ឌិតញ្ច វច្ឆកញ្ច មារេត្វា ខាទិ, សាយំ ធេនុំ អាគច្ឆន្តិំ ទិស្វា តម្បិ មារេត្វា មំសំ ខាទិត្វា រុក្ខមូលេ និបជ្ជិត្វា ឃុរុឃុរាយន្តោ និទ្ទំ ឱក្កមិ។ គោធា សាយំ អាគន្ត្វា បុត្តកេ អបស្សន្តី ឧបធារយមានា វិចរិ។ រុក្ខទេវតា គោធំ បុត្តកេ អទិស្វា កម្បមានំ ឱលោកេត្វា ខន្ធវិដបព្ភន្តរេ ទិព្ពានុភាវេន ឋត្វា ‘‘គោធេ មា កម្បិ, ឥមិនា បាបបុរិសេន តវ បុត្តកា ច តិត្តិរោ ច វច្ឆោ ច ធេនុ ច មារិតា, គីវាយ នំ ឌំសិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេហី’’តិ សល្លបន្តី បឋមំ គាថមាហ –

១០៥. ‘‘យោ តេ បុត្តកេ អខាទិ, ទិន្នភត្តោ អទូសកេ;
តស្មិំ ទាឋំ និបាតេហិ, មា តេ មុច្ចិត្ថ ជីវតោ’’តិ។

តត្ថ **ទិន្នភត្តោ**តិ ភត្តំ បចិត្វា ភុញ្ជាហីតិ តយា ទិន្នភត្តោ។ **អទូសកេ**តិ និទ្ទោសេ និរបរាធេ។ **តស្មិំ ទាឋំ និបាតេហី**តិ តស្មិំ បាបបុរិសេ ចតស្សោបិ ទាឋា និបាតេហីតិ អធិប្បាយោ។ **មា តេ មុច្ចិត្ថ ជីវតោ**តិ ជីវន្តោ សជីវោ ហុត្វា តវ ហត្ថតោ ឯសោ បាបធម្មោ មា មុច្ចិត្ថ, មោក្ខំ មា លភតុ, ជីវិតក្ខយំ បាបេហីតិ អត្ថោ។

តតោ គោធា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១០៦. ‘‘អាកិណ្ណលុទ្ទោ បុរិសោ, ធាតិចេលំវ មក្ខិតោ;
បទេសំ តំ ន បស្សាមិ, យត្ថ ទាឋំ និបាតយេ។

១០៧. ‘‘អកតញ្ញុស្ស បោសស្ស, និច្ចំ វិវរទស្សិនោ;
សព្ពំ ចេ បថវិំ ទជ្ជា, នេវ នំ អភិរាធយេ’’តិ។

តត្ថ **អាកិណ្ណលុទ្ទោ**តិ គាឡ្ហលុទ្ទោ។ **វិវរទស្សិនោ**តិ ឆិទ្ទំ ឱការំ បរិយេសន្តស្ស។ **នេវ នំ អភិរាធយេ**តិ ឯវរូបំ បុគ្គលំ សកលបថវឹ ទេន្តោបិ តោសេតុំ ន សក្កុណេយ្យ, កិមង្គំ បនាហំ ភត្តមត្តទាយិកាតិ ទស្សេតិ។

គោធា ឯវំ វត្វា “អយំ បពុជ្ឈិត្វា មម្បិ ខាទេយ្យា”តិ អត្តនោ ជីវិតំ រក្ខមានា បលាយិ។ តេបិ បន សីហព្យគ្ឃា តិត្តិរស្ស សហាយការ, កទាចិ តេ អាគន្ត្វា តិត្តិរំ បស្សន្តិ, កទាចិ សោ គន្ត្វា តេសំ ធម្មំ ទេសេត្វា អាគច្ឆតិ, តស្មិំ បន ទិវសេ សីហោ ព្យគ្ឃំ អាហ – “សម្ម, ចិរំ ទិដ្ឋោ នោ តិត្តិរោ, អជ្ជ សត្តដ្ឋទិវសា ហោន្តិ, គច្ឆ, តាវស្ស បវត្តិំ ញត្វា ឯហី”តិ។ ព្យគ្ឃោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា គោធាយ បលាយនកាលេ តំ ឋានំ បត្វា តំ បាបបុរិសំ និទ្ទាយន្តំ បស្សិ។ តស្ស ជដន្តរេ តិត្តិរបណ្ឌិតស្ស លោមានិ បញ្ញាយន្តិ, ធេនុយា ច វច្ឆកស្ស ច អដ្ឋីនិ បញ្ញាយន្តិ។ ព្យគ្ឃរាជា តំ សព្ពំ ទិស្វា សុវណ្ណបញ្ជរេ ច តិត្តិរបណ្ឌិតំ អទិស្វា “ឥមិនា បាបបុរិសេន ឯតេ មារិតា ភវិស្សន្តី”តិ តំ បាទេន បហរិត្វា ឧដ្ឋាបេសិ។ សោបិ តំ ទិស្វា ភីតតសិតោ អហោសិ។ អថ នំ ព្យគ្ឃោ “ត្វំ ឯតេ មារេត្វា ខាទសី”តិ បុច្ឆិ។ “នេវ មារេមិ, ន ខាទាមី”តិ។ “បាបធម្ម តយិ អមារេន្តេ អញ្ញោ កោ មារេស្សតិ, កថេហិ តាវ ការណំ, អកថេន្តស្ស ជីវិតំ តេ នត្ថី”តិ។ សោ មរណភយភីតោ “អាម, សាមិ, គោធាបុត្តកេ ច វច្ឆកញ្ច ធេនុញ្ច មារេត្វា ខាទាមិ, តិត្តិរំ បន ន មារេមី”តិអាហ។ សោ តស្ស ពហុំ កថេន្តស្សបិ អសទ្ទហិត្វា “ត្វំ កុតោ អាគតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សាមិ, កលិង្គរដ្ឋតោ វាណិជកានំ ភណ្ឌំ វហន្តោ ជីវិកហេតុ ឥទញ្ចិទញ្ច កម្មំ កត្វា ឥទានិម្ហិ ឥធាគតោ”តិ តេន សព្ពស្មិំ អត្តនា កតកម្មេ កថិតេ “បាបធម្ម តយិ តិត្តិរំ អមារេន្តេ អញ្ញោ កោ មារេស្សតិ, ឯហិ សីហស្ស មិគរញ្ញោ សន្តិកំ តំ នេស្សាមី”តិ តំ បុរតោ កត្វា តាសេន្តោ អគមាសិ។ សីហរាជា តំ អានេន្តំ ព្យគ្ឃំ បុច្ឆន្តោ ចតុត្ថំ គាថមាហ –

១០៨. “កឹ នុ សុពាហុ តរមានរូបោ, បច្ចាគតោសិ សហ មាណវេន;
កឹ កិច្ចមត្ថំ ឥធមត្ថិ តុយ្ហំ, អក្ខាហិ មេ បុច្ឆិតោ ឯតមត្ថ”ន្តិ។

តត្ថ **សុពាហូ**តិ ព្យគ្ឃំ នាមេនាលបតិ។ ព្យគ្ឃស្ស ហិ បុរិមកាយោ មនាបោ ហោតិ, តេន តំ ឯវមាហ។ **កឹ កិច្ចមត្ថំ ឥធមត្ថិ តុយ្ហ**ន្តិ កឹ ករណីយំ អត្ថសញ្ញិតំ ឥមិនា មាណវេន ឥធ អត្ថិ។ “តុយ្ហំ កឹ កិច្ចមត្ថ”ន្តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ។

តំ សុត្វា ព្យគ្ឃោ បញ្ចមំ គាថមាហ –

១០៩. “យោ តេ សខា ទទ្ទរោ សាធុរូបោ, តស្ស វធំ បរិសង្កាមិ អជ្ជ;
បុរិសស្ស កម្មាយតនានិ សុត្វា, នាហំ សុខី ទទ្ទរំ អជ្ជ មញ្ញេ”តិ។

តត្ថ **ទទ្ទរោ**តិ តិត្តិរោ។ **តស្ស វធ**ន្តិ តស្ស តិត្តិរបណ្ឌិតស្ស ឥមម្ហា បុរិសម្ហា អជ្ជ វធំ បរិសង្កាមិ។ **នាហំ សុខិ**ន្តិ អហំ អជ្ជ ទទ្ទរំ សុខី អរោគំ ន មញ្ញាមិ។

អថ នំ សីហោ ឆដ្ឋំ គាថមាហ –

១១០. “កានិស្ស កម្មាយតនានិ អស្សុ, បុរិសស្ស វុត្តិសមោធានតាយ;
កំ វា បដិញ្ញំ បុរិសស្ស សុត្វា, បរិសង្កសិ ទទ្ទរំ មាណវេនា”តិ។

តត្ថ **អស្សុ**តិ អស្សោសិ។ **វុត្តិសមោធានតាយា**តិ ជីវិតវុត្តិសមោធានតាយ, កានិ នាម ឥមិនា អត្តនោ កម្មានិ តុយ្ហំ កថិតានីតិ អត្ថោ។ **មាណវេនា**តិ កឹ សុត្វា ឥមិនា មាណវេន មារិតំ បរិសង្កសិ។

អថស្ស កថេន្តោ ព្យគ្ឃរាជា សេសគាថា អភាសិ –

១១១. “ចិណ្ណា កលិង្គា ចរិតា វណិជ្ជា, វេត្តាចរោ សង្កុបថោបិ ចិណ្ណោ;
នដេហិ ចិណ្ណំ សហ វាកុរេហិ, ទណ្ឌេន យុទ្ធម្បិ សមជ្ជមជ្ឈេ។

១១២. “ពទ្ធា កុលីកា មិតមាឡ្ហកេន, អក្ខា ជិតា សំយមោ អព្ភតីតោ;
អព្ពាហិតំ បុព្ពកំ អឌ្ឍរត្តំ, ហត្ថា ទឌ្ឍា បិណ្ឌបដិគ្គហេន។

១១៣. “តានិស្ស កម្មាយតនានិ អស្សុ, បុរិសស្ស វុត្តិសមោធានតាយ;
យថា អយំ ទិស្សតិ លោមបិណ្ឌោ, គាវោ ហតា កឹ បន ទទ្ទរស្សា”តិ។

តត្ថ **ចិណ្ណា កលិង្គា**តិ វាណិជកានំ ភណ្ឌំ វហន្តេន កិរ តេន កលិង្គរដ្ឋេ ចិណ្ណា។ **ចរិតា វណិជ្ជា**តិ វណិជ្ជាបិ តេន កតា។ **វេត្តាចរោ**តិ វេត្តេហិ សញ្ចរិតព្ពោ។ **សង្កុបថោបិ ចិណ្ណោ**តិ ខាណុកមគ្គោបិ វលញ្ជិតោ។ **នដេហី**តិ ជីវិកហេតុយេវ នដេហិបិ សទ្ធឹ។ **ចិណ្ណំ សហ វាកុរេហី**តិ វាកុរំ វហន្តេន វាកុរេហិ សទ្ធឹ ចរិតំ។ **ទណ្ឌេន យុទ្ធ**ន្តិ ទណ្ឌេន យុទ្ធម្បិ កិរ តេន យុជ្ឈិតំ។

ពន្ធា កុលីកាតិ សកុណិកាបិ កិរ តេន ពន្ធា។ **មិតមាឡ្ហកេនា**តិ ធញ្ញមាបកកម្មម្បិ កិរ តេន កតំ។ **អក្ខាជិតា**តិ អក្ខធុត្តានំ វេយ្យាវច្ចំ ករោន្តេន អក្ខា ហដា។ **សំយមោ អព្ភតីតោ**តិ ជីវិតវុត្តឹ និស្សាយ បព្ពជន្តេនេវ សីលសំយមោ អតិក្កន្តោ។ **អព្ពាហិត**ន្តិ អបគ្ឃរណំ កតំ។ **បុព្ពក**ន្តិ លោហិតំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឥមិនា កិរ ជីវិកំ និស្សាយ រាជាបរាធិកានំ ហត្ថបាទេ ឆិន្ទិត្វា តេ អានេត្វា សាលាយ និបជ្ជាបេត្វា វណមុខេហិ បគ្ឃរន្តំ លោហិតំ អឌ្ឍរត្តសមយេ តត្ថ គន្ត្វា កុណ្ឌកធូមំ ទត្វា ឋបិតន្តិ។ **ហត្ថា ទឌ្ឍា**តិ អាជីវិកបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតកាលេ ឧណ្ហបិណ្ឌបាតបដិគ្គហណេ ហត្ថាបិ កិរស្ស ទឌ្ឍា។

តានិស្ស កម្មាយតនានីតិ តានិ អស្ស កម្មានិ។ **អស្សូ**តិ អស្សោសិ។ **យថា អយ**ន្តិ យថា ឯស ឯតស្ស ជដន្តរេ តិត្តិរលោមបិណ្ឌោបិ ទិស្សតិ, ឥមិនា ការណេន វេទិតព្ពមេតំ “ឯតេនេវ សោ មារិតោ”តិ។ **គាវោ ហតា កឹ បន ទទ្ទរស្សា**តិ គាវោបិ ឯតេន ហតា, ទទ្ទរស្ស បន កឹ ន ហនិតព្ពំ, កស្មា ឯស តំ ន មារេស្សតីតិ។

សីហោ តំ បុរិសំ បុច្ឆិ “មារិតោ តេ តិត្តិរបណ្ឌិតោ”តិ? “អាម, សាមី”តិ។ អថស្ស សច្ចវចនំ សុត្វា សីហោ តំ វិស្សជ្ជេតុកាមោ អហោសិ។ ព្យគ្ឃរាជា បន “មារេតព្ពយុត្តកោ ឯសោ”តិ វត្វា តត្ថេវ នំ ទាឋាហិ បហរិត្វា មារេត្វា អាវាដំ ខណិត្វា បក្ខិបិ។ មាណវា អាគន្ត្វា តិត្តិរបណ្ឌិតំ អទិស្វា រោទិត្វា បរិទេវិត្វា និវត្តឹសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, ទេវទត្តោ បុព្ពេបិ មយ្ហំ វធាយ បរិសក្កី”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា កូដជដិលោ ទេវទត្តោ អហោសិ, គោធា ឧប្បលវណ្ណា, ព្យគ្ឃោ មោគ្គល្លានោ, សីហោ សារិបុត្តោ, ទិសាបាមោក្ខោ អាចរិយោ មហាកស្សបោ, តិត្តិរបណ្ឌិតោ បន អហមេវ អហោសិ”ន្តិ។

ទទ្ទរជាតកវណ្ណនា ទ្វាទសមា។

ជាតកុទ្ទានំ –

គិជ្ឈកោសម្ពី សុវញ្ច, ចូឡសូវំ ហរិត្តចំ;
កុសលំ លោមកស្សបំ, ចក្កវាកំ ហលិទ្ទិ ច។

សមុគ្គំ បូតិមំសញ្ច, ទទ្ទរញ្ចេវ ទ្វាទស;
ជាតកេ នវនិបាតេ, គីយឹសុ គីតិការកា។

នវកនិបាតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

(តតិយោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។)